DITHMARI

EPISCOPI MERSEBVRGENSIS

CHRONICON

AD FIDEM CODICIS

QVI

IN TABVLARIO REGIO DRESDAE

SERVATVR

DENVO RECENSVIT

I. F. VRSINI, I. F. A. KINDERLINGII ET A. C. WEDEKINDI

PASSIM ET SVAS

ADIECIT NOTAS

IOAN. AVGVSTIN. WAGNER

CONRECT. GYMNAS. MERSEB.

CVM SPECIMINE SCRIPTVRAE CODICIS DRESD.

NORIMBERGAE

SVMTIBVS I. L. S. LECHNERI

MDCCCVII.

Haud inutilem in edita Dresdae MDCCXC. Dithmari, Merseburgensis Episcopi, versione Germanica collocaverat operam I. F. VRSINVS, adiectoque Commentario maiorem, quam pro homine rusticano multae lectionis industriam aequis iudicibus probaverat quidem, nec defuere tamen, qui publice privatimque melius eundem arbitrarentur facturum fuisse, si Dresdensis, cuius ipsi copia facta indulgentissime esset, Codicis ope textum Latinum dedisset castigatiorem. Quibus monitis obtemperans ultimis vitae annis totus in eo fuit, ut textum Latinum ex memorati Codicis fide emendatiorem redderet, Commentarioque vel adderet, vel demeret, sua haud raro vineta caederet, Annalistam inprimis Saxonem crebrius, quam antea, consuleret, temporumque notationem adscriberet margini. Sic profligatum opus morti vicinus adfinitatis iure demandare voluit mihi, quem nosset et ipsum Dithmari ita amantem

esse,

esse, ut, si quid ad eum ornandum faceret, hic loci sedulo conquirerem.

Quamquam vero, quod ipsum Dithmari textum iuvare possit, nihil in tabulariis vel bibliothecis nostris servetur, nova tamen, dum in quaerendo operis redemtore morae traherentur, adfulgere lux coepit Episcopo nostro. Vir enim Summe Reverendus atque Generosissimus, ADOLPHVS AVGVSTVS DE BERBISSDORF, S. R. Capituli Merseburgensis Decanus, primus episcopatus Consiliarius, Consistorii et nostri et Lipsiensis Director gravissimus, cuius eximias laudes Ego quidem celebrare non sustineo, earum tamen unicum idque luculentissimum documentum adferre sat est hoc, ut a Serenissimo Patre Patriae, FRIDERICO AVGVSTO, Amicisque Eius tali Principe dignis quidquid petat, facile impetret — hic igitur (quem Deus diu servet!!) vir praestantissimus impetravit et hoc, ut Codicem Dithmari, qui in tabulario interiori Dresdae servatur, per aliquot menses haberet secum.

Ita vero accidit, ut Codex iste in eas manus perveniret, quae eum dexterrime possent tractare: nam in ceteris laudibus Viri ornatissimi ii, quibus propius eum nosse contigit, norunt et hanc, ut, uti in omni historia, subsidiariisque eius disciplinis, ita in re inprimis diplomatica, librisque chartisve antiquis legendis versatissimus sit. Qui, quum suspicatus fuisset, fieri tamen forsan potuisse, ut, qui Codicem antea contulissent, non recte ubique viderint, mox, non omnino falsum in eo sese fuisse animadvertit; me vero, concessa benevole Codicis copia, meliorum testem lectionum esse voluit. Sic sociata opera pristinam sanita-

tem

tem multis locis restitutam esse Episcopo, pluribus adlatis exemplis demonstravi in *Allgem. Literar. Anzeiger* 1801. n. 77. veriorem autem lectionem, suo quamque loco ita recepi in contextum, ut tamen diu temere propagatae lectioni locum in notis adsignarem.

Ex eo igitur, quale Codici Dresdensi pretium statuendum sit, facile intelligitur. Quamquam enim ipsum Dithmari autographum esse vix crediderim, omnium tamen, quos nunc novimus, antiquissimum, eodemque, quo Dithmarus vixit, seculo exaratum esse cum ipsa scriptura docet, tum *Werneri* manus Episcopi, qui sub finem seculi undecimi ecclesiae praefuit nostrae, Codicemque, uti ego quidem coniicio, in privatos usus descriptum Abbatiae S. Petri in suburbio nostro, Altenburg dicto, a se fundatae morti propinquus in sui memoriam reliquerat; ipsum enim Dithmari autographon, quod bibliothecae Capituli erat, Wernerum donare nec voluisse, nec potuisse putaverim. Dolendum tamen, hoc donum a monachis ita negligenter habitum, ut ἀκέφαλον sit, ut totus quaternio perierit, ut exterior margo aliquando laesus inveniatur, quae omnia tamen ex Codice Antverpiensi in hac nostra editione restituimus. Ceterum non eadem ubique manus, maioribus maximam partem, quales in adiecto scripturae specimine conspiciuntur, in medio minoribus etiam literis, et satis eleganter exaratus est, a scriba tamen Latinae linguae non satis perito, qui verba dictando praeeuntis non semper recte reddidit: scripsit enim aliquoties pro *egregius* — *egreius*, pro *scelus* — *zęlus*, porro spatium inter literas vel tenue, vel nullum reliquit, ideoque duo verba in unum conflavit, compendiis etiam scribendi usus est crebro, quae dubiam aliquando

lectio-

lectionem reddant, sed facile expediuntur diligenter et uno tenore legenti. Adiecta denique alia manu, ea tamen prisca, eiusdemque aetatis, nonnulla, fortasse ex ipso autographo, quae non sprevi quidem, uncinis tamen includi iussi, et de singulis notula subiecta monui.

Quo terrarum vero abierit ipsius Dithmari liber authenticus, equidem fateor me ignorare. Fama, per aliquot secula ad nos propagata est, *Sigismundum de Lindenau*, Decanum, postea Episcopum († 1544) librum ad aliquod tempus legendum concessisse amico, qui tamen nunquam reddiderit. Extitere quidem, qui Moguntiam istum Codicem migrasse putarent, quam opinionem tamen vanitatis convincere duobus argumentis possum: uno, quod in schedis Vrsinianis Reverendiss. Episcopum suffraganeum *Würdtwein* inveni Ill. *Adelungio* confirmasse, Codicem aliquem Dithmari nec in tabulario, nec in bibliotheca Electorali Moguntia adesse, vel unquam adfuisse; altero, quod *Ge. Forsterus* literis Cal. Martiis MDCCXCI. Moguntia datis testatur, nec in bibliotheca Vniversitatis, cuius ipsi cura demandata sit, nec in tabulariis manu exaratum Dithmarum inveniri. Nulli profecto operae pepercit Vrsinus meus, ut, quibuscum literarum ipsi commercium intercederet, viros eruditos de investigando aliquo sollicitaret Codice. Sic, quem iisdem precibus adierat, Cel. Pragensium Professor *Pelzelius*, nec Viennae, nec Lembergae, nec Olomucii, nec in omni Bohemia sua Dithmarum servari significavit, nisi quod in bibliotheca Vniversit. Vindobonensis inter alia, uno volumine comprehensa historica excerpta etiam aliquot foliorum e Dithmaro exstet particula. Ipse igitur ego, cum illustrem olim *Denisium*, bibliothecae Imperialis Praefectum,

quem

quem in Alciphrone meo facillimum eram expertus, de ea re consuluissem, hoc tuli responsum, nec pro certo hoc affirmare se, nec negare velle, cum Vniversitas Viennensis opum suarum nondum habeat indices accuratos, in scidula tamen seorsim adscripserat, aliud eiusmodi fragmentum adesse in monasterio Benedictinor. *Raygen* prope Bruennam, inter MSS. ab Abbate *Bonav. Pitter* relictos.

Quae porro per Zittaviensis olim Gymnasii Directorem, *Dan. Richterum,* fama divulgata esset, de speranda per *Io. Ge. Eccardum* e Msto bibliothecae S. Germani Parisiis nova Dithmari editione, ea praefectis istius bibliothecae ante triginta, et quod excurrit, annos consultis, inanis reperta est. Paucissima omnino exemplaria Chronici nostri olim extitisse, vel ex eo potest colligi, quod *Trithemius,* Abbas Hirsaugiensis, bibliothecarum suae aetatis indagator sagacissimus, nusquam eius mentionem fecerit. Nec tamen spem omnem abiicio, fore, ut inter libros e monasteriorum tenebris protractos, quorum non acervi, sed montes congesti Parisiis, Monachiique quiescunt, pulvere absterso Dithmarus aliquando inveniatur.

Vti nunc est, non habemus, nisi Bruxellensem, Leibnitio olim a *Dan. Papebrochio* Antverpia missum, et Dresdensem. Ille, ubi nunc lateat, non constat, plures tamen, ut denuo consuleretur, optarunt, Leibnitium quippe, vel cui conferendi negotium demandaverat, suspicati non satis diligenter ubique versatum. *Ianningius* certe in Actis Sanctorum Iun. T. VI. P. I. p. 58. in una Leibnitii pagina 335. viginti et plures a Codice Antverpiensi discrepantes inveniri lectiones adfirmat.

 vid.

vid. *Kinderling* Literar. Anz. 1801. n. 11. p. 97. Habet etiam nonnulla, quae episcopi nostri vix esse possint, librariusque quaedam addidit de Corbeia, Dithmari aetate adeo recentiora. v. Vrsinum p. 13. not. 62. p. 208. 245. Aestimandus tamen maximopere eo, quod lacunas Dresdensis expleat. Vtrumque igitur et Bruxellensem et Dresdensem in unum quasi conflavimus, ita tamen, ut in notis subiectis, quid cuiusque proprium esset, indicaremus, historiae amantibus haud iniucundum fore sperantes, quod insertum maiori cariorique Leibnitiano operi Dithmarum longe viliori pretio sibi comparare, eundemque Dresdensi pleniorem atque integriorem legere possint.

Hactenus de contextu. Restat, ut de Commentario addito dicamus pauca. Vix enim, proditurum, si Sosiis nostris placeret, Dithmarum latinum, adnuntiaveram, quum symbolas largas ad emendandum eum illustrandumque conferrent Duumviri, historiae medii aevi peritissimi. Et primo quidem plurimum reverendus *Io. Frid. Aug. Kinderling*, V. D. M. Calbae ad Salam, vere polyhistor, auctor libri laudatissimi: *Geschichte der Nieder-Sächsischen oder sogenannten Plattdeutschen Sprache*, *Magdeburg* 1800. ephemeridibus a *Rochio* per aliquot annos editis: *Allgem. Litt. Anz.* 1800. n. 178. et 1801. n. 11. notas quasdam inseruerat, deinde vero uberiores transmisit, quas tamen ad libros tantum quatuor priores pertinere mecum dolebunt omnes. — Alter, de episcopo nostro optime meritus, *Ant. Christ. Wedekind*, ICtus Lueneburgensis; qui, ne quid dicam de aliis in publicum emissis scriptis, ediderat 1799. *Necrologium des Klosters S. Michaelis in Lueneburg. Ein Probedruck*, S. 18. 4. cuius libelli tamen nonnisi centum

exem-

exemplaria typis expressa sunt. Haud levis vero momenti hocce necrologium est, quod Abbas monasterii S. Michaelis *Riddagus* († 1026.) eadem, qua Dithmarus, aetate vixit, eiusque, fratrisque Sigfridi, Episcopi Monasteriensis, praeceptor fuit; quo factum, ut tum Dithmari cognatorum, tum aliarum in Chronico nostro occurrentium personarum memoria ibi servaretur. Quae igitur ad Dithmarum nostrum illustrandum facerent, accuratissime enotavit Wedekindi diligentia, attulitque haud pauca, quae et Chronologiae et Genealogiae medii aevi novam affundant lucem.

Nec praeterire silentio fas sit quasdam *Alphonsi de Vignoles* notulas, quas, cum in bibliotheca viri, dum viveret, ornatissimi, interioribus rei bellicae consiliis Dresdae adhibiti *de Ponikau*, inter plures historiae Saxonicae divitias adesse comperisset Vrsinus, modeste petiit, ut sibi earum copia fieret. Humanissime respondit vir egregius, consilia dedit de recte adornanda Dithmari editione saluberrima, Vignolii tamen schedulas cum aliis Academiae Vitebergensi donatis iamiam convasatas esse doluit. Ego vero ante aliquot annos eam ob causam et meritis et annis venerabilem adii *Schröckhium*, eumque ita habui facilem, ut amicissimo Facultatis philos. Adiuncto *Manitio* exscribendas illas schedulas concederet. Quum vero plurima iam in editione Leibnitiana occupata deprehenderem, paucula tantum, quae e re mea essent, exscripsi. v. p. 4. not. 12. p. 220. not. 43. p. 233. not. 31. p. 239. not. 60. p. 240. not. 66.

Indices, historicum et geographicum, haud iniucundos fore historiae amantibus spero, in quibus ita versatus sum, ut, quae Vrsinus aliquando, in *Henricis* praesertim, cuius nominis plures vel principes, vel privati in Dithmaro obvii, turbasset, emendarem, in geographicis etiam quaedam corrigerem. Denique interiori margini paginas Leibnitianae editionis apponere typothetas iussi. Omnino vero operae me meae nunquam poenitebit, si non ingenii quidem, sed oculorum tamen in conferendo Codice Dresdensi recte videntium, manuumque in Commentariis conscribillandis agilium laudes tulerim. Scr. Merseburgi a. d. XII. Dec. MDCCCVI.

Namen der Herren Subscribenten.

Altdorf.

Universitäts-Bibliothek.

Bamberg.

Herr *Göbhardt*, Buchhändler.

Dresden.

Churfürstliche Bibliothek.
Herr *Schneider*, Vice-Landrentmeister.

Eisenach.

Herzogliche Bibliothek.

Erlangen.

Universitäts-Bibliothek.

Frankfurth.

Andräische Buchhandlung.

Friedersdorf.

Herr *Otto*, Pfarrer.

Giesen.

Herr *Tasche* und *Müller*, Buchhändler.

Halle.

Universitäts-Bibliothek.
Herr *Elste*, Doctor der Philosophie. (2 Exemplar.)
Herr *Evers*, Doctor der Philosophie.
Herr *von der Ohlen* und *Adlerscron*.
Herr Doctor *Schwedler*.
Herr *Voigtel*, Professor.

Leipzig.

Herr *Arndt*, Professor.
Herr D. *Bauer*, Ordinarius, auch Domherr zu Merseburg.
Herr *Diemer*, Privatlehrer der Rechte und Oberhofgerichts-Advocat.
Herr D. *Eberhard*, (2 Exemplar.)
Herr D. *Haubold*, Professor.
Herr D. *Koch*, Proconsul.
Herr D. *Rau*, Professor, auch Domherr zu Merseburg.
Herr D. *Stockmann*, Professor.

Meissen.

Herr D. *Hofmann*, Stifts-Syndicus.
Herr Freyherr *von Odeleben* auf Riesa.
Herr *Schumann*, Schul-Amtmann.
Herr M. *Thalwitzer*, Diaconus zu St. Afra.
Herr M. *Tzschucke*, Rector der Churfürstl. Landschule.

Merseburg (und Umgebungen).

Herr *von Alvensleben*, Domherr und Stiftsrath.
Herr M. *Baumbach*, Past. in Clobica.
Herr D. *Baumgarten-Crusius*, Consistorial-Assessor und Stifts Superintendent.
Herr *von Berbisdorf*, Dom-Dechant und Consist. Präsident.
Herr Domherr *von Bodenhausen*.

Herr

Herr D. *Böschen*, Amtmann in Lützen.
Herr *von Brandenstein*, Domherr.
Herr *von Brizke*, Domherr.
Herr *von Carlowitz*, Domherr.
Herr *von Ende*, Kammerrath, auch Vice-Oberhofrichter zu Leipzig.
Herr *Frank*, Regier. und Consistorial-Rath.
Herr *Heimbach*, Regier. Secretair.
Herr *von Helldorf*, Stifts-Hauptmann, auf Bedra u. s. w.
Herr M. *Hennicke*, Rector.
Herr *Heydenreich*, Consist. Assessor und Pastor zu St. Maximi.
Herr Graf *von Hohenthal* auf Dölka, Amtshauptmann.
Herr Graf *von Hohenthal* auf Hohenprieswitz.
Herr *Just*, Regier. Secretair und Protonotar. Consistorii.
Herr *Ködel*, Past. in Bündorf.
Herr *Manitius*, Lehn-Secretair.
Herr *Rinkleben*, Vice-Actuar in Lützen.
Herr *Schmidt*, Stifts-Syndicus.
Herr Graf *von der Schulenburg*, Domherr.
Schulbibliothek.
Herr *Segnitz*, Domkämmerer.
Herr *Semler*, Gerichts-Dir. in Bedra.
Herr M. *Wagner*, Past. in Schkeitbar.
Herr Freyherr *von Werthern*, Domherr.
Herr Domherr *von Wolfersdorf*.
Herr *Zahn*, Prediger in Delitz.

Naumburg.

Herr *Lepsius*, Rathsassessor und Rechtsconsulent.

Nürnberg.

von Ebnerische Bibliothek.
Herr *Kiefhaber*, Registrator und Bibliothekar.

Roſsleben.

Herr *Hennicke*, Pastor.
Schulbibliothek.

Strasburg.

Herr *König*, Buchhändler.

Tennstädt.

Herr *Just*, Kreis-Amtmann.

Weimar.

Herzogl Bibliothek.
Herr *von Breitenbauch*, Kammer-Rath, auf Bucha.
Herr *Lauhn*, Regier. Rath.
Herr *von Vogt*, Geh. Rath.

Wirzburg.

Herr *Stahel*, Buchhändler.

Zeitz.

Herr M. *Müller*, Rector.
Stiftsbibliothek.

Zerbst.

Herr *von Bennigsen*, Kön. Preuſs. Land-Rath.
Herr *Stenzel*, Conrector.

Prologus *)

Venerabilis Domini Dithmari Epiſcopi Mersburgenſis in Geſta Saxonum, ad fratrem eius germanum, abbatem Coenobii Bergenſis prope Magdeburgum.

„ Coniunctum dulci fraterni iuris amore
„ Et mihi dilectum ſupplex rogo te Sigefridum
„ Nunc ego Dithmarus: videas mea ſcripta benigne,
„ Quae placeant addens, et quaeque ſuperflua tollens.
„ Haec non ornatu ſplendent dictaminis ullo,
„ Sed tantum plano percurrunt ordine campo
„ Saxoniae Regum vitam moresque piorum.
„ Quorum temporibus regnum velut ardua cedrus
„ Enituit noſtrum longe lateque timendum.
„ Dicunt eccleſiae ſtructuram damnaque noſtrae
„ Eius laetificos, in quîs reparatur, et annos,
„ At proviſores eiusdem tum ſimul omnes.
„ Non adſcribatur mihi, ſi quid in hoc variatur
„ Libro, vel deſit, teſtis cum parvulus adſit.
„ Naevos inſcitia natos, cariſſime, muta,
„ Credens quod nunquam cepiſſem ſcribere quicquam
„ Ni quod praefatus tibi ſum, foret. Ergo benignus
„ Tales funde preces mecum de corde gementi:
„ Chriſte, decus regum, moderator et imperiorum,
„ Propiciare tuo cum commiſſis ſibi regno,

Ut

*) Hic qui primo libro totique adeo operi praemiſſus erat excideratque prologus, nunc ex Codice Mspto Antwerpienſi ſive Bruxellenſi reſtitutus eſt a Leibnitio Tom. I. Script. Rer. Brunsvic. p. 325 ſq.

„ Ut tibi, non nobis, ſolvatur gloria laudis,
„ Et non externis tuis unquam ſubſtet ovilis.
„ O! vos chriſticolae, cordis nunc voce rogate,
„ Maieſtas Domini quo dignetur miſereri,
„ Ne mala nos ſtringant, quae multa meremur, et angant,
„ Certa futurorum quae vox ventura bonorum
„ Praedixit noſtris in temporibus manifeſtis,
„ Proh dolor! in multis, manifeſtandisque profecto.
„ Et quicunque meam debes curare cathedram,
„ Hanc lege ſcripturam, ſtudioſus amato puſillam,
„ Quae ſtrictim pandit, quae plurima mens tua poſcit.
„ Vincit mortales florens dictatus et omnes.
„ Quod nunc eſt paſſim disperſum, collige ſenſim.
„ Non ſervi famae, ſed vitae dona ſuperne
„ Ut capias, vigila, merearis ut hancque labora.
„ Sis memor, oro, mei, qui crimina multa peregi,
„ Praedeceſſorum deterrimus ecce! meorum.
„ Me tibi committo, veniam petito mihi quaeſo.
„ Chronica Dithmari ſe poſcunt, lector, amari,
„ Uſibus aſſiduis excludunt triſtia mentis,
„ Ludis et variis eadem praeponito vanis.
„ Sis iuſtos laudans, pro peccatoribus orans.

Inci-

Incipit

Chronici Dithmari

Epiſcopi Merſeburgenſis

Liber Primus.

Leibnitz 324 „Mens eſt omnibus 1) aliqua proficuitate cluentibus in praeſenti et in futuro ſibi „proficere, commiſſasque ſibi res, ut potis eſt, vel ſolers fiducia ſinit, propagare, viventique ſemper memoriae commendare. Quocirca ego Dithmarus non ſolum honoris, verum etiam nominis indignus epiſcopalis, Merſeburgenſis ſeriem civitatis olim „longe lateque cluentem, nunc autem oblivionis ſenio caligantem fervens retegere, „admodum vereor fumum ex fulgore inſcitia producere et ut imus faber infelici ſumma operis deficere. Sed ſuppetente cuiquam bona voluntate, et ut beatus fatetur „Gregorius, Chriſto ad hoc adſpirante, incipio, ac non ignotae ejusdem clementiae, „qualiter vel ſcriptura haec, vel etiam omnis praefatae urbis ſumma concludatur, ſupplex committo.

„Huius a primo fundamentum et cum terra ſuper aedificationem Romulea ex „gente, quae Julium Caeſarem Pompeii generum eſt huc olim ſecuta, in omnibus „potentem et utrisque 2) viribus praecluum incepiſſe, lector diligens, accipe. Et quia „tunc haec fuit apta bellis et in omnibus ſemper triumphalis, antiquo more Martis „ſignata eſt" nomine 3). Poſteri autem *Meſe*, id eſt 4) mediam regionis, nuncupabant eam, vel a quadam virgine ſic dicta. Qui vero eiusdem principes, vel quae eorundem virtutes fuerint, ante Chriſti incarnationem vel poſt, quia antiquorum ſagaci memoria certum indagare nequeo, nec perſcripta invenio, ne mendax inveniar, prorſus omitto. Ab *Heinrico* ſumatur exordium, qui praedictae civitatis adpertinentia multorum ius tunc reſpicientia univit, maioraque his multum ſua virtute et induſtria ſubegit.

1) *Mens eſt omnibus.* Haec, et quae ſequuntur usque ad verba: *Martis ſignata eſt*, e Cod. Bruxellenſi deſumta ſunt in edit. Leibnit. p. 324. *Vrs.*

2) *utrisque.* Leibn. lectionem *utriusque* notat, ſed lectio *utrisque* non eſt ſollicitanda. Ditmarus vult, Jul. Caeſarem utrisque viribus ſeu artibus, ſc. belli et pacis, ſive domi forisque celebrem fuiſſe. *Praecluus* pro inclytus, celebris, vox eſt mediae Latinitatis, quae tamen raro occurrit. Arnulfus, Dux Bav. infra p. 329. (Leibn.) praecluus dicitur. *Kind.*

3) *nomine.* Hac ipſa voce orditur Codex Dresdenſis, primis duobus foliis truncatus. *Vrs.*

4) *id eſt.* Sic Cod. Brux. Recte. Nec aliter Cod. Dr. quamquam compendio ſcribendi ſic: *idſ*, quod aliis tamen etiam locis ſignificat: *id eſt.* Cf. inprimis p. 409. Leibn. med. ubi poſt verbum *Arctos*, et poſt *arcturis duabus*, idem ſcribendi compendium voculae *eſt* occurrit. Non erat igitur, quod Vrſ. reciperet *idem*, quod vix admittit ſenſum. *Wa.*

egit. Hic nobilissimo *Ottonis* et *Hathui* stemmate editus 5), ut arbor occulta excrevit
An. 908. A. S. a puero, et ut bonae indolis gradatim enituit tyro, sicut flos in vere novo. Isque a patre suo in provinciam, quam nos teutonice *Delemenci* 6) vocamus, Sclavi autem *Glomaci* 7) appellant, cum magno exercitu missus, devastata eadem multum atque incensa, victor rediit. Sed qualiter pagus iste nomine hoc signaretur, edicam 8).

Glomuzi est fons non plus ab Albia quam duo miliaria positus, qui unam de se paludem generans, mira, ut incolae pro vero asserunt, oculisque approbatum a multis saepe, operatur. Cum bona pax indigenis profutura suumque haec terra non mentitur fructum, id est tritico et avena ac glandine refertus, laetos vicinorum ad se crebro confluentium efficit animos. Quando autem saeva belli tempestas ingruerit, sanguine et cinere certum futuri exitus indicium praemonstrat. Hunc omnis incola plus quam ecclesias, spe quamvis dubia, veneratur et timet. Et haec provincia ab Albia usque in *Caminizi* fluvium porrecta, vocabulum ab eo 9) trahit derivatum. Sed non longe a praedicto amne in pago *Chutizi* dicto, *Arnus* episcopus sanctae Virciburgiensis ecclesiae VIIII. ab expeditione Boemiorum reversus et iuxta plateam 10) in parte septentrionali, fixo super unum collem suimet tentorio, cum missam caneret, hostili circumvallatus agmine, praemissisque omnibus per martirium 11), suimet consociis semet-
A. 892. ipsum obtulit Deo Patri cum oblationibus consecratis in sacrificium laudis, (DCCCXCII. 12) dominicae incarnationis anno temporibus Arnulfi Imperatoris, ubi hodie saepe accensa videntur luminaria: et sanctos Dei martires hos esse, nec Sclavi dubitant. Praedictus antistes in diebus officii suimet in urbe Uvirciburgiensi unum Domino tem-

5) *editus:* Cod. Brux. *ortus.*

6) *Delemenci.* Daleminci habitabant in parte Misniae hodiernae: v. not. ad vers. German. *Vrs.*

7) *Glomaci.* Non constat sibi in hac voce Cod. Dresd. Paullo post *Glomuzi*, Lib. V. p. 373. (Leibn.) autem *Zlumizi.* Ceterum eadem refert de hac regione, hodie *Lommatscher Pflege.* Annal. Saxo p. 238. *Wa.*

8) *edicam.* Non erat, quod Reineccius haec omitteret, et huic loco exiguam lacunam inesse contenderet. Plane et aperte ita in Codd. etiam leguntur. *Vrs.*

9) *ab eo.* scil. fonte. cf. Annal. Sax. *Vrs.* Qui sequitur, numerus VIIII. in Cod. Dresd. recentiori manu superscriptus est. *Wa.*

10) *iuxta plateam.* In Cod. legitur *iuxta Plat.* quod nomen aliquod proprium videri possit; sed secunda manus adscripsit: *aeam*, (aream?) et Annal. Saxo. ad an. 908. p. 238. etiam *iuxta plateam* habet. Est igitur: ad viam publicam. *Vrs.*

11) *per martirium.* Scriba Cod. Dr. compendio literarum usus erat admodum obscuro et detrito, manus tamen secunda, eaque eiusdem aetatis, veram, quam dedimus, lectionem restituit, quam editiones omnes praeferunt, quaeque Annalistae Sax. auctoritate firmatur. *Wa.*

12) DCCCXCII. usque ad *Imperatoris.* Haec temporis notatio serius, a vetustiori tamen manu textui adiecta est, cui conveniunt Annales Hildeshem. ap. Leibnit. T. I. p. 717. et Andr. Brunneri Annal. Boic. ap. Bucellinum p. 56. *Vrs.* Bruschius 891. 13. Jul. Chronogr. Saxo, Conr. Vrsperg. et Alb. Stad. 889. Sed pro Ditmaro stant Continuator Rheginonis et Lamb. Schafnab. *de Vignolei.*

templum, et in epiſcopatu ſuo ad inſtar eiusdem eccleſias VIIII. in X. annis fecit. Et cum maximam harum is benediceret, et cum reliquiae Chriſti martyris, *Kiliani*, (qui de Scottis huc veniens, Chriſtum *Gozberto* duci et *Geilan* uxori eius, caeterisque An. 689. conprovincialibus primo praedicavit, et inſtinctu ſecundae Herodiadis cum ſociis ſuimet, Bucellini Annal. *Colomanno* et *Totmanno*, ibi martyrizatus eſt,) circumferrentur, dominus per eum Germ. LXX. operatus eſt miracula, et magiſter coquorum hoc videns ſuos ſic hortatur diſcipulos: *Nolite*, inquiens, *tardare, ſed quae vobis ſunt credita, diligenter et ſine mora operamini, dominus enim noſter Kilianus inclita ex ſe nunc agit ſigna absque omni mora.* Quantae autem virtutis ſupra memoratus praeſul fuiſſet, ſtylo comprehendere nequaquam ſufficio, ſed hunc apud Deum magni eſſe meriti, ex corde credo.

Interim cuiusdam matronae famam, quae *Hatheburch* dicebatur, Heinricus com- An. 917. periens, qualiter eam ſibi ſociaret, juvenili exarſit amore. Haec erat filia *Eruini* A. S. ſenioris, qui in urbe praedicta, quam *antiquam civitatem* 13) nominamus, maximam
325 tenuit partem, et quia is filium non habuit, geminis filiabus ſuis, e medio decedens, reliquit. 14) Ob huius pulchritudinem et haereditatis divitiarumque utilitatem, internuncios Heinricus quam propere miſit, et quamvis hanc eſſe viduam ſciret velatam, ſuae tamen ut ſatisfaceret voluntati, eam fide promiſſa petivit. Tunc illa multorum precibus et conſilio devicta, comitatur, et honorifice ſuscepta, ac karitative a ſuis, ut decuit, eſt habita. Nuptiis ex more peractis ſponſus cum contectali ad Merſeburch venit, omnesque convocans vicinos, quia vir fuit inluſtris, tanta familiaritate ſibi adiunxit, ut quaſi amicum diligerent, et ut dominum honorarent. Ea tempeſtate *Conradus* Francorum quondam Dux egregius, et tunc *Luthuuuici* ſucceſſor pueri, arcem tenebat regni 15), quem ob meritum ſui Otto praedictus ab omnibus regni principibus in regem electus, ſibi quaſi ad hoc indigno praepoſuit, ſeque cum filiis fidei ſuae ac poteſtati ſubdiderat. Spiritualis autem pater et paſtor Orientalium tunc fuit *Sigimundus* ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae praeſul egregius, vir ingenioſus, omnigenarumque, quae ſpiritualia vel etiam carnalia 16) reſpicit, artium ſcientia, omnes ſuimet contemporales praecellens. Hic pietate maxima, et quod ſummum eſt perfectionis culmen, Chriſti zelo fervens, ut perpetrati facinus connubii primo audivit, ovium culpam ſuarum ingemuit, et aliquam inter ſe fieri amplius commixtionem per internuncium, et per

13) *antiquam civitatem.* Videtur Alſtedium in Thuringia intelligere. Sic Kinderl. praeeuntibus Leukfeldio et Mascovio. Sed ſi verum eſt, quod adſcriptum legitur in Cod. Dr. margine, *Eruinum* fuiſſe, Comitem Merſeburgenſem, *antiqua* illa *civitas* Merſeburgum ipſum ſit neceſſe eſt. Recte igitur in margine Cod. Dr. *Aldenburg*, quo nomine etiamnunc venit ſuburbium civitatis noſtrae. *Wa.*

14) *reliquit.* addit Cod. Brux. *hereditatem magnam. Vrs.*

15) *arcem tenebat magni.* Quid ſignificent haec, oſtendunt Acta Academ. Theodoro-Palatinae T. III. p. 389. *Vrs.*

16) *carnalia.* Cod. Brux. ad ſenſum facilius: *ſpiritualium vel etiam carnalium.* Lectio tamen Cod. Dr. ferri etiam poteſt, ſi *reſpicit* iungas verbo *ſcientia. Wa.*

An. 912. A. S. per epiſtolam banno apoſtolicae autoritatis interdicens 17), ad condictam ambos ſynodum vocavit. Heinricus tali rumore turbatus ad Imperatorem properavit, omnemque indicens ei rem ordine, auxilium eius petivit, et quia familiaris ei fuit, et patris commiſſo 18), ac fideli ſervitio impetravit. Nam legato ad antiſtitem concite 19) directo, ut vinctos ſolveret, et ad ſuimet praeſentiam differre voluiſſet, poſtulavit. Poſt haec
An. 914. A. S. Ottone II. Kl. Decemb. 20) carnis univerſae viam intrante, ſaepe memoratus iuvenis in vacuum ſuccedens, haereditatem iure 21), et maximam beneficii partem gratuito regis ſuſcepit ex munere, et quod ei defuit, cum ſuis omnibus aegre tulit, ac poſtea ſicut cum tritico lolium, ſic ex eo latentis odii filex excrevit. 22) Quod rex caute conſiderans, ut ignotum diſſimulat, et quem vi aliqua ſuperare non praeſumſit, nota
An. 906. A. S. *Hathonis* verſutia archipraeſulis 23), qua et anteceſſor ſuus *Aethelbertum* comitem Tereti 24) capitis abſciſione devicit, et hunc decipere tentavit. Hoc conſilium Deus ſapiens infatuavit. Nam faber ille, qui iuſſu praeſulis torquem aureum, in quo Hein-
An. 914. ricus occidi deberet 25), mira arte praeparabat, cum ingemiſcenti ſenioris relatu, quo pacto haec fieri deberent, perquireret, opere ad ungvem perducto et praeſentato, clam poſtea evadens, obviam Ducem praedictum habuit, et cuncta ei ordine pandit. Qui rediens nuncium remiſit ad antiſtitem, qui occulta pateſceret, ſeque in ſui detrimentum celeriter invigilare pronunciaret. Quicquid enim ad epiſcopum in Saxonia vel Thuringia pertinuit, totum ſibi praecepit occupari: amicos regis partibus ex his
An. 914. A. S. omnino depraedatos expellens. Moxque morte repentina archipraeſul exſpirat hominem 26), et fortuna, quae hactenus regi feliciter aſpiravit, Heinrico quam propere ceſſit. Sed mihi ad alia properanti longum eſt enarrare, quoties congreſſi mutuo cederent 27), et quod 28) poſtremo bonorum inſtinctu in amicitiam convenirent.

Inter-

17) *interdicens.* Minus recte Baronius T. X. Annal. n. 3. p. 790. haec ad annum 919. refert. *Vrs.*

18) *et commiſſo.* Cod. Br. ex patris commiſſo. *Vrs.*

19) *concite.* Sic vere Cod. Dr. pro ſtatim, illico. *Vrs.*

20) *II. Kl. Decemb.* Cod. Br. habet *pridie Kal. Decemb.* Rectius. *Vrs.*

21) *hereditatem iure.* Cod. Br. *hereditatis iura.*

22) *excrevit.* In margine Cod. Dr. notatur: Obitus patris Heinrici. Non omnia accepit Heinricus, inde infenſus Imperatori factus. *Vrs.*

23) *archipraeſulis* ſc. Moguntini. *Vrs.*

24) *Tereti.* In margine Cod. Dr. Athelbertus Comes Babebergenſis. — Tereti arx Rheginoni Teraſſa, al. Theres, Tharis. Hodie *Deres*, monaſterium ord. Benedicti in episcopatu Wirceburgenſi ſitum. Bucellini Germania ſacra P. II, p. 86. Annales Hildeshem. p. 717. decollationem Adelberti ad annum 907. referunt. *Vrs.*

25) *occidi deberet.* Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 115. recte huic facto annum 914. adſignat. *Vrs.*

26) *exſpirat hominem.* Cod. Br. *omen et fortuna, quae hactenus regem feliciter aspiraverunt, Heinrico quam propere ceſſerunt.*

27) *cederent vel vincerent.* Cod. Br. *ſecederent vel vicerint.*

28) *et quod.* Cod. Br. quomodo.

Interea *Conradus* longa infirmitate, detentus, et quia poſt inimicitias irae meminiſſe malorum eſt, totius contrarietatis, quae ſibi ex parte Heinrici provenerat, oblitus, fratri ſuo *Euerhardo*, populoque primario in unum collecto, conſilium hoc dedit, ſi quando naturae communi ſe concederet, ut eum 29) regni gubernaculo undique ſecus 30) aptum, eligeret, animamque ſuam cum reſidua conſanguineorum ac familiarium caterva firmae ſuimet ſidei committerent, et ad hoc ſine aliqua dilatione conſentirent. Hanc petitionem extremam cum magno luctu et gemitu ſuscipientes et impleturos ſe vita comite promittentes, feſtino eius obitu in VIII. ordinationis ſuae anno XIIII. Kl. Novembris 31) proh dolor! completo, ac exequiis in *Uiliniburch* 32) peractis intererant 33), et concione in *Fridisleri* 34) celeriter poſita, Heinricum coronaverunt, et ſibi credita ſub Chriſti et totius eccleſiae teſtimonio fideli, non ſine lacrimis regi tunc et domino commendaverunt. Qui primo, ut decuit, divinae pietatis munus, poſt univerſalem tantae charitatis affectum, humili ſuscipiens devotione, Deo gratias egit, ſeque ad haec et ad omnia, quae communi conſilio expetiſſent, ſe aſſenſurum promiſit. Epiſcopalis unctionem benedictionis a *Herigero* Archiepiſcopo exhibitam anteceſſorum more priorum, non deſideravit, nec ſuſcipere voluit, ſed prorſus ad hoc indignum ſe affirmavit. Attamen in hoc eum equidem peccaſſe vereor, quia in vita ſancti patris *Othelrici*, quem idem rex poſt ad ſacerdotalem promovit ordinem, An. 919. A. S. 326

29) *ut eum.* In margine Cod. Dr. a manu antiqua *Heinricum*, Leibnit. in ipſo contexto. *Wa.*

30) *undique ſecus.* Poſteriorem voculam ignorat Leibnit. ſed ſaepius additur a Ditmaro. v. Ind. Latinit. *Wa.*

31) *Conradus* — XIIII. *Kl. Novembris.* In Necrologio S. Michaelis Luneburg. Mſto ad diem XIX. Octobr. itidem adſcriptus legitur: *Conradus rex.* Alia necrologia eundem diem non habent, immo vero, uti Chroniſtae, in XXII. Nov. et XXIII. Dec. ſolent diſcrepare. *Jo. Gottl. Krauſe* de *uſu diplomat.* ap. *Baring* p. 388. XIX. Octobris diem, quo regnare coeperit, fuiſſe exiſtimat. De quo die non minus, quam mortis anno uberius egit *Phil. Ern. Spieſs* in *Aufklär. in d. Geſchichte u. Diplomatik* S. 112—128. qui Conradum regem putat die XXII. Nov. 919. mortuum, et Weilburgi, non Fuldae ſepultum. De annis vero quanquam ſatis certi ſimus, quum diplomata Conradi, quae X. Nov. et IX. Sept. 919. praeferunt, habeamus, dies tamen ille etiam nunc in dubio eſt. Quid? ſi Dithmarus eum cum emortuali die *Conradi*, regis Burgundiae et Arelati confudiſſet? Huius vero regis mentionem ipſe facit p. 364. (Leibn.) ut avi *Henrici Sancti*, et teſtibus *Origg. Guelf.* T. II. p. 54. ſ. vere obiit XIV. *Kal. Nov.* (994.) Opinionem meam firmare videtur hoc, quod in Necrologio noſtro regis nomen *poſt* Abbatis Luneburgenſis *Brunonis* nomen conſignatum invenio, quem Abbatem *Catal. Abbat. ap. Leibnitium* III, 700. qua tamen fretus auctoritate, neſcio, anno 994. diem ſuum obiiſſe confirmat. *Wed.*

32) *Uiliniborch.* Reineccius, Maderus et Leibnitius (in contexto) habent *Limburg.* Cod. Brux. *Wiliniburg*, uti et Annal. Saxo p. 244. Witichindus Lib. I. Annal. p. 637. Chron. Abb. Vrſperg. p. 208. Rhegino Prum. Eſt autem urbs Naſſoviae, Weilburgum ad fl. Lanam. *Vrs.*

33) *intererant.* Cod. Br. *iterarant*, quod non contemnendum. Eſt enim *proficiſci, iter facere.* v. Ind. Latinit. Vox diſceſſere huic ſubſtituta a Reineccio et Madero in Codicibus non eſt. *Vrs.*

34) *Fridisleri.* Hodie *Fritzlar*, Haſſiacae ditionis oppidum. Plura de hoc comitiali negotio v. in Leukfeldii Antt. Halberſtad. p. 127. *Vrs.*

ordinem, legi, ſanctam Chriſti martyrem *Affram* dilecto ſuimet praeſuli multa in viſu oſtendiſſe. Inter quae duos enſes, unum cum capula 35), aliumque ſine ea, ac per eum Heinricum regem conſecrationis expertem demonſtraſſe. Sed occulto hoc Dei iudicio relinquens amplius progrediar.

Fama novi regis undique ſecus diſperſa, amicorum corda laetificat, rebelliumque contra moeſtificat, quia vir talis fuit, ut ſuos ſciret ſapienter tractare, inimicos autem
An. 911. A. S. callide viriliterque ſuperare. Interea *Tammo* natus eſt, et mens regis ab amore uxoris decreſcens, ob pulcritudinem et rem 36) cuiusdam virginis, nomine *Mathildis* 37), ſecreto flagravit. Iam iamque latentis animi fervor erupit, et iniuſto ſe hactenus multum peccaſſe conubio tandem profeſſus, per affines legatosque ſuos filiam *Theodrici* et *Reinildae* ex *Widikindi* regis 38) tribu exortam appellat 39), ut ſibi voluiſſet ſatisfacere. Et quia flexibilis eſt mulieris animus, et quia ſciebat eum in cunctis elegantem, conſenſit, coniunctaque ei tam in divinis, quam in humanis, profuit. 40). Quae tres filios congruo pariens in tempore, *Ottonem*, *Heinricum* et *Brunonem*, proſpere educavit, doloremque partus tantae ſtirpis dulcedine ſuperavit. Et quoniam mihi ſermo eſt de Ottone, non autumo opus eſſe, omnia patris ſui geſta ſingulatim diſcutere, cum et in filio appareat, quanta eius ſit dignitas, et ſcriptis multorum vitae eiusdem ſatis fulgeat claritas, ſed quaedam interſero, quae dictu maxime neceſſaria puto.

An. 929. A. S. Has regiones ſibi fecit tributarias, *Boëmiam*, *Deleminci*, *Apodritas*. *Uuilci*, *Hevellum* et *Redarios*, qui ſtatim rebelles aliosque ad haec concitantes, urbem *Uualislevo* 41) oppugnant, deſtruunt et incendunt. Ad hoc vindicandum noſter convenit exercitus, et *Lunzin* 42) civitatem obſidens, ſocios eorundem, eos defendere cupientes,

35) *capula — ea.* Sic Dresd. correxit tamen ſecunda manus: capulo — eo. *Wa.*

36) *rem cuiusdam virginis.* Cod. Br. et in *amorem* c. v. Manus prima in Cod. Dr. aperte ſcripſit *rem* (divitias? *Wa.*) cui recentior manus literam S. praefixit, R. in P. transformavit et ſic *ſpem* facile effinxit, cuius loco Reineccio et Madero *ſpeciem* ſcribere libuit, quod et Leibnitius retinuit. *Vrs.*

37) *Mathildis.* Cod. Br. *Mechtildis.*

38) *Theodrici — Widikindi regis.* Theodoricus fuit Comes Ringelhemii. v. Leukfeld Antt. Halberſt. p. 112. ſ. Inter omnes hiſtoriarum Saxon. ſcriptores Ditmarus ſolus Witikindum *Regis* nomine honeſtat, in ceteris Chroniſtis titulum *Ducis* ſuſtinet. v. Ann. Saxo p. 240. *Vrs.* — Videatur vita Mathildis ap. Leibnit. T. I. p. 193. 194. cuius auctor Wittekindum verius *Ducem* appellat. *Kind.*

39) *appellat.* Cod. Br. *interpellare cepit.* *Vrs.*

40) *profuit.* Sic etiam Cod. Br. Lectio igitur Reineccii et Maderi *par fuit* aperte eſt depravata. *Vrs.*

41) *Uualislevo.* Eſt *Wallersleben* ditionis Luneburgicae. *Vrs.*

42) *Lunzin.* In margine Cod. Dresd. *Lunizina.* Witichindus Lib. I. p. 639. et Annal. Saxo hanc civitatem *Lunkini* nominant. cf. Meibomii adnot. ad h. l. p. 653, qui, uti et Chron. Quedlinb. p. 279. ſitum eius ad Albim ponit. Fabricius Lib. II. Origg. Saxon. *Linichinum* vocat. Proxi-

tes, invadit, et paucis effugientibus proſtravit, urbem quoque praefatam acquiſivit. An. 930.
Ex noſtris autem duo abavi mei uno nomine, quod *Luther* ſonat, ſignati, milites A. S.
optimi et genere clariſſimi, decus et ſolamen patriae, Nonas Septembris cum multis aliis oppetiere. Ut nullus Chriſto fidelium de futura mortuorum reſurrectione diffidat, ſed ad beatae immortalitatis gaudia anhelanter 43) per ſancta proficiſcatur deſideria, quaedam quae in urbe Uuallislevio poſt excidium eius reaedificata, accidiſſe veraciter comperi, intimabo.

In ipſo orientis diei crepusculo ſolitus erat presbiter eiusdem eccleſiae matutinam An. 929.
canere, ſed cum ad atrium defunctorum veniret, videns in eo magnam multitudinem A. S.
oblationes offerentem ſacerdoti coram templi foribus ſtanti, primo ſubſtitit, poſteaque ſigno ſanctae crucis ſe muniens, per omnes hos, nec uno ſaltem agnito, oratorium trepidus adiit. Quem una, noviter de hoc ſeculo egreſſa, et ſibi bene nota, quid hic vellet, interrogat; edoctaque ab eo, quare venerit, haec omnia ab his eſſe completa 44), parvumque temporis eundem victurum, praedixit. Quod vicinis poſt retulit, veraque haec eſſe comprobavit. 45) Meis temporibus in Magadaburg, ſicut a veracibus accepi teſtibus, in ipſa tunc continue manentes 46) eccleſia mercatorum cuſtodes, An. 929.
eadem nocte vigilantes, his quae praedixi convenientia viſu et auditu percipientes, A. S. rectius
optimos civitatis adducunt. Qui cum longe ab atrio cadaverum adſtarent, lucernas circ.
candelabris ſuperpoſitas videre, duosque invitatorium canere, matutinasque laudes or- an. 996.
dinatim omnes perſolvere pariter audiere, accedentes autem nihil omnino intellexere. Hoc ego cum ſubſequenti die nepti meae, quae *Brigida* dicebatur, cura regens paſtorali

Proximam cum ea cognationem habere videtur urbs *Lenzen* in Marchia Brandeburg. ſecundum deſcriptionem ipſius *Bueſchingii* T. III. P. 2. Geograph. quanquam *Gruppenius* in *Origg. German.* P. II. p. 199. aliter ſentit. *Vrs.*

43) *anhelanter.* Eſt etiam ap. Ammianum Marcellin. XVI, 15. pro *feſtinanter*, *cupide*. *Vrs.*

44) *completa* Mstum addit: *narravit*. Vignoles.

45) *comprobavit.* Legendum omnino ex Antv. Codice: *morte ſua* comprobavit. *Kind.*

46) *in ipſa tunc continue manentes Eccleſia mercatorum cuſtodes eadem nocte vigilantes. Manentes* recepit in textum Vrſinus. Codex Dr. habet quidem *manens*, ſed cum compendio ſcribendi, ſic *manen''s*, quod vel *manentibus*, vel *manentes* eſſe poteſt. Prius Ditmarum voluiſſe vix crediderim, partim, quod iſthoc ſcripturae compendio plures literae eliſae, quam alias fieri ſoleat, eſſe videantur, partim, quod ipſi *teſtes*, ad quos τὸ *manentibus* referendum eſſet, non perpetuo in eccleſia manſiſſe credendi ſint. Poſterius igitur: *manentes* arridet magis, quod placuiſſe videtur etiam priſco Dithmari lectori, qui poſt *cuſtodes* inciſum poſuit. Fieri etiam potuit, ut mercatores Magdeburgenſes in eccleſia, quae nomen eorum haberent, non animorum tantum ſaluti conſulerent, ſed pecunias etiam ſecuritatis cauſa reponerent in concameratione, cui niſi perpetuos, ſaltem nocturnos adderent cuſtodes. *Wa.* — Vel *manentes* legendum, et ad cuſtodes referendum, vel cum cod. Antv. *manentibus*, ut ad praecedentem vocem teſtibus reſpiciat. Manentes in Eccleſia dicuntur in Latinitate mediae aetatis parochiales, *Eingepfarrte*, ergo homines, qui eccleſiam quandam frequentant. Manentes in oppido ſeu vico quodam ſunt *Eingeſeſſene*. Ab his cuſtodes templi diſtinguuntur. *Kind.*

An. 929. A. S. ftorali monafterium Sancti Laurentii 47), referrem, in infirmitate fui corporis laboranti, protinus ab ea nequaquam hoc miranti, tale percepi refponfum: Tempore *Baldrici* praefulis, qui (ante) octoginta annos, vel plus, Traiectenfem regebat fedem 48), in loco, qui *Deventeri* dicitur, ecclefiam fenio dirutam renovans benedixit ac presbitero fuimet commendavit. Qui in una dierum valde diluculo ad eam pergens, vidit mortuos in ecclefia et atrio offerentes atque audivit cantantes. Quod mox epifcopo ut primum is retulit, iuffus ab eo in ecclefia dormire, cum lecto, quo requievit, fequenti nocte a defunctis eiectus eft. Ob hoc idem trepidus apud antiftitem talia queritur. Is autem praecepit ei, ut cum fanctorum reliquiis fignatus, aqua facra afperfus, fuam cuftodire non defifteret ecclefiam. Qui iuffa fecutus domini iterum dormire in ecclefia voluit, fed ftimulati timoris cafu 49) fic iacendo vigilavit. Et ecce folita venientes hora, elevaverunt eum, coram altari eum ponentes, et in favillas tenues corpus igne refolventes. Hoc ubi praeful audivit, poenitentia ductus triduanum indixit ieiunium, ut et fibi animaeque defuncti fuccurreret. Multa, fili, de his omnibus, ni infirmitas obftaret, dicere potuiffem: ut dies vivis, fic nox eft conceffa defunctis 50); fed non oportet plus fapere mortalem, quam, ut fanctus admonet Paulus, ad fobrietatem. Sed quia duo vel tres ad unum fufficiunt teftimonium; haec quae novellis noftris evenere temporibus fcripfi, ut difcat incredulus, vera effe prophetarum oracula, e quibus 527 teftatur unus: *vivent, inquiens, mortui tui, Domine!* et alius: *Surgent mortui, qui in monumentis funt, audient vocem filii Dei et laetentur.* Quandocunque a viventibus

47) *Brigida — S. Laurentii.* Videtur omnino Monafterium monialium in nova urbe Magdeburg, bello tricennali penitus deftructum, intelligere, cuius hiftoria ceteroquin perobfcura eft. Ceterum Calbe in fuburbio quoque exftitit monafterium monialium, S. Laurentio dicatum, et iam feculo X. a Bohemis deftructum, cuius infra mentio occurrit. *Kind.* — Haec Magdeburgenfis Abbatiffa fine dubio eadem eft, quae in Necrologio noftro ad diem 6. Sept. *Bige* Abbatiffa nominatur. Patrem ea habuit Comitem *Lotharium Waldeccenfem.* vide *Io. Lud. Levin. Gebhardi aquilan. marchion.* p. 29. *Wed.*

48) *Baldricus — octoginta annos vel plus Traiectenfem regebat fedem.* Cod. Dresd. *octoginta annos* non numeris, fed literis praefert. Cum vero, fi tot epifcopatus anni recte fe haberent, tota viri vita ultra confuetum vitae humanae terminum longius extenderetur, et amiciffimo Kinderlingio monenti (vide paullo poft) epifcopus Traiectinus ab an. 928—977. munere functus fit, non Dithmaro ipfi, error tribuendus fed fcribae, cuius ofcitantia non tam in numeris peccavit, quam in eo, quod praepofitionem *ante* negligeret. Quod fi vero fumas, Dithmarum ultimis vitae annis Chronicon fuum confcripfiffe (mortuus eft autem anno 1018. vel 1019.) optime conftabit tempus, fi voculam *ante* denuo textui inferas. Alius tamen infra Lib. VII. p. 402. Leibn. 85. adeo annorum epifcopus occurrit, de quo, quid agam, adhucdum nescio. *Wa.* — Baldericus episcopatui Traiectenfi per annos 49. ab a. 928—977. praefuit, itaque vel *quadraginta* fcribendum, vel legendum eft *ante octoginta annos.* Prius tamen verius videtur, quia rari funt episcopi, quadragenarium annum officii attingentes vel fuperantes, et quia facilis eft permutatio inter 4. et 8. numerus enim quartus olim ita fcribebatur, ut numerus octavus inverfe poneretur, fic 8. *Kind.*

49) *ftimulati timoris cafu.* manifefto legendum: *timoris caufa. Kind.*

50) *ut dies vivis — defunctis.* Gloffema videtur hic verfus rhythmicus. *Kind.* — In Codice Dr. haec verba erafa funt, ita tamen, ut veftigia eorum manifefte appareant. *Wa.*

tibus haec audiuntur vel videntur, novum aliquid ſignat, ut idoneum in multis approbat teſtimonium, cuius magnam partem ſcio, maiorem autem ignoro, ſed veracibus teſtimoniis credo. Fui ego in mea curte *Ratmerslevo* dicta, ubi XV. Kal. Ianuarii feria, in primo galli cantu magna lux ab eccleſia emicans totum replevit atrium, ſonitusque grunnientium more auditur immenſus. Quod meus frater *Fr[idericus]* 51) cum ſatellitibus meis caeterisque huc convenientibus aſpexit, et ille, qui coram me dormivit, capellanus audivit. Hoc craſtino cum comperirem, ſi unquam prius 52) ibi aliquid tale contigerit, interrogans, ſemel his ſimilia accidiſſe, ab antiquiſſimis percepi, et in hoc anno miſerabiliter compleri videbam in obitu dominae *Lukardis* inclitae, ex una parte neptis meae, ac ex alia nurus 53), et quod inter amicos praecipuum, familiariſſimae mihi, de qua in ſequentibus ediſſeram enucleatius. Saepe mihi accidit, ut in nocte ligna incidi audirem, et ſemel defunctos pariter colloquentes ego et ſocius meus caeteris dormientibus manifeſte percepi, et in his duobus ſignis craſtino ſubſecuturum funus intellexi. Etſi ego fungar vice cotis, ferrum et non ſe exacuentis; tamen ne muti canis opprobrio noter, illiteratis et maxime Sclavis, qui cum morte temporali omnia putant finiri, haec loquor, certitudinem reſurrectionis et pro qualitate meriti futurae remunerationis firmiter indicens cunctis fidelibus. Tres namque ſunt animae nec aequaliter incipientes, nec ſimul finientes. Prima angelorum incorporeorum, quae cum eis eſt ſine initio et termino. Secunda hominum, quae cum eis ſumit exordium, ſed in fine non habens participium. Namque immortalis eſt, et ut quidam gentiles opinantur, in futuro non habens hoc officium, quod in hoc ſeculo. Tertia ſpecies eſt animae pecudum ac volatilium, quae cum corpore parem initii finisque ſortitur aequalitatem. Unde ſicut in lege Moſi a domino clare praecipitur, ita verus Chriſticola ab eorum ſanguine nequaquam pollui canonica auctoritate prohibetur. Multi enim ſunt pauperes, qui hunc in uſu comeſtionis habent, et ſe in hoc aliquid peccare ignorantes, ſibi in hoc contradicentibus cunctis reſiſtunt. Ergo tu homo gloria et magno honore a Deo coronate et ſuper omnia eiusdem opera conſtitute, da prae omnibus gratias altiſſimo, retribuens ei pro poſſibilitate tua, quae tibi fecit miſeratione ſua. Et ego repetam longius aberrata.

An. 931. A. S.

51) *meus frater Fr(idericus)* — Monogramma huius nominis in textu fr. i. e. Fr. Alia ſed vetuſta manus in margine ſic ſupplevit: *ithericus*. Albinus hoc non attendens oculo fugitivo ſatis male legit *Theodericus;* hinc factum eſt, ut Meibomius in Chron. Walbeccenſi p. 25. et, qui hunc ſecutus eſt, Maderus, fratrem Dithmari procrearent, qualem nunquam habuit. Etiam Leibnitius e ſuo Codice legit *Fridricus*. *Vrs.*

52) *prius*. Sic Cod. Dresd. non *plus*, quod editiones obſederat. Recte. *Wa.*

53) *ac ex alia nurus*. Haec verba deſunt in Cod. Brux. et in editione Leibnit., in Paralipomenis tamen *ex* reſtituit. Sed defuere primitus in ipſo Dresdenſi, atque ab emendatrice manu inter lineas tantum inſcripta ſunt. Sermo eſt de coniuge Wirinharii Comitis, conſanguinei Dithmari, de qua in ſequentibus plura dixit. *Nurus*, ut ego quidem puto, ponitur pro *affinis*. *Vrs.*

An. 932. A. S. Rex autem *Avares* 54) saepe numero insurgentes expulit, et cum in uno dierum hos impari congressu laedere tentaret, victus in urbem, quae *Bichni* vocatur 55), fugit, ibique mortis periculum evadens, urbanos maiori gloria, quam hactenus haberent, vel comprovinciales hodie teneant, et ad haec muneribus dignis honorat. Quotiescunque contra Deum et seniorem suimet, dum vixit, se unquam superbiendo erexit, toties humiliata potestate sua se ad emendationem condignam 56) inclinavit. Audivi, quod sic Romam causa orationis petens, plus pedibus quam equo laboraret, et a multis interrogatus, cur sic ageret, culpam profiteretur.

[Anno dom. incarnationis DCCCCXXXI. imperator effectus est.] 57) Hic montem unum iuxta Albim positum et arborum densitate tunc occupatum excoluit, ibi urbem faciens, de rivo quodam, qui in septentrionali parte eiusdem fluit, nomen eidem *Misni* imposuit, quam, ut hodie in usu habetur, praesidiis et impositionibus caeteris munivit. Ex ea *Milzenos* suae subactos ditioni, censum persolvere coëgit. Urbem quoque *Liubvsuam* 58), de qua in posterum latius disputaturus sum, diu possidens, urbanos in munitiunculam infra eandem positam fugere, et dedititios fieri compulit. Ex eo die, quo haec tunc incendio iuste periit, usque ad nostra tempora habitatore caruit. Siquidem in regno suimet, ut multi dicunt, is praedatus sit, huic Deus clemens ignoscat. Insuper *Northmannos* et *Danos* armis sibi obtemperantes fecit, et ab errore pristino revocatos, cum rege eorum *Cnutone* 59) hos Christi iugum portare edocuit. Sed quia ego de hostiis eorundem antiquis mira audivi, haec indiscussa praeterire nolo. Est unus in his partibus locus, caput istius regni, *Lederun* 60) nomine, in

(Marginal dates beside the second paragraph: An. 922. A. S. — An. 922. A. S. — An. 926. A. S.)

54) *Avares.* Recentior lector Cod. Dr. Ungaros adscripsit. *Vrs.*

55) *Bichni.* Nomen hoc apud Ann. Saxonem p. 253. est *Bicni.* *Abelio* est *Beckem*, oppidulum episcopatus Monasteriensis, de quo tamen ambigitur. v. Meibom Chron. Walbecc. p. 38. *Vrs.*

56) *condignam.* Cod. Dr. proprie non habet, sed calamo diverso nomini substantivo assutum est, Annal. tamen Saxo voce eadem usus est. *Vrs.*

57) *Anno Dom. incarnationis* DCCCCXXXI. *imperator effectus est.* Haec cum signo intercalationis ductu literarum satis antiquo, Codice fere coaevo, in fine paginae adscripta sunt. In prioribus editionibus desiderantur. *Vrs.* et recte quidem. *Wa.*

58) *Liubusuam.* Cod. Brux. et Ann. Saxo habent *Lubuzuam.* Vox in Cod. nostro depravata est. Secunda enim litera *i*, et literae *uam* in fine evidenter erasae sunt, ita tamen, ut adhuc distincte in oculos cadant. Remanet igitur nil nisi *Lubus*, cuius loco Reineccius *Lebus* ponere maluit. Infra de hac urbe plura dabimus. *Vrs.*

59) *Cnutone.* Egregie hunc locum illustrat *Grammii* Diss. *de Henrici Aucupis expeditione Danica* in Menkenii Misc. literariis novis T. II. p. 228—304. In Cod. Brux. legitur *Cnittone*, nihili prorsus aestimandum, cum facile unius literulae mutatione corrumpi istud nomen potuerit. Grammius veram appellationem fuisse, quam Witichindi nobis codices servarunt, qui *Chnubam* vel *Chnupam* exhibent, nullus dubitat, et ipsi admodum probabile videtur, a Dithmaro *Cnuponem* scriptum, hocque ab aliis deinde in *Cnutonis* multo notius nomen mutatum; sed Codex noster perantiquus Dithmariano autographo fere aequalis non addicit. *Vrs.*

60) *Lederun.* Est antiquissima et celeberrima urbs *Lethra*, sedes regia regum Daniae, de qua in translatione mea Dithmari German. p. 53. f. pluribus egi. cf. Leibnitii T. I. Scr. rerum Brunsv. p. 7. de antiquitate Lethrae. *Vrs.*

in pago qui *Selon* dicitur, ubi poſt VIIII. annos menſe Ianuario poſt hoc tempus, quo nos theophaniam domini celebramus, omnes convenerunt, et ibi diis ſuismet LXXXX. et VIIII. homines et totidem equos, cum canibus et gallis pro accipitribus 61) oblatis immolant, pro certo, ut praedixi, putantes, hos eisdem apud inferos ſerrituros et commiſſa crimina apud eosdem placaturos. Quam bene Rex noſter fecit, qui eos a
328 tam execrando ritu prohibuit! Acceptabilem enim domino patri hoſtiam fert, qui humano ſanguini parcit. Praecipit enim dominus: innocentem et pium non interficias.

Antiquum opus Romanorum muro Rex praedictus in *Mersburg* decoravit lapideo, An. 922.
et infra eandem eccleſiam, quae nunc mater eſt aliarum, de lapidibus conſtrui, et A. S.
XIIII. Kl. Iunii praecepit dedicari. Caeteras quoque urbes ad ſalutem regni, et templa domino ob remedium animae devota mente fabricavit. 62) Poſt innumera virtutum
inſignia idem decurſo vitae ſuimet ſtadio ſexto decimo regni, aetatis autem ſuae ſexa- An. 936.
geſimo anno, Sexta Non. Iulii *Miminlevo* 63) moritur, et in *Quidilingaburch* 64), quam A. S.
ipſe a fundamento conſtruxit, ſepultus, a cunctis optimatibus merito defletur. Accidit hoc anno dominicae incarnationis DCCCC.XXXVI° Indoles autem relictae poſteritatis triſtia principum corda laetificat, et certos voluntariae electionis hos fecit. Vae populis! 65) quibus regnandi ſpes in ſubſecutura dominorum ſobole non relinquitur, et inter ſe facta diſſenſione et longa contentione aliquod conſilium vel ſolamen cito non providetur. Si in conſanguinitatis linea aliquis tali officio dignus non inveniatur, ſaltem in alia bene morigeratus, omni odio procul remoto aſſumatur. Quia maxima perditio eſt alienigenos regnare, hinc depreſſio et libertatis venit magna periclitatio. Ab hoc, de quo dixi, Heinrico et ſucceſſoribus ſuis usque huc Saxones elevati et in omnibus ſunt honorati. Quicquid in his laudatur, ab aequivoco eius, de quo ſcripturus ſum vita comite, diligenter ſervatur, et poſt, ut vereor, finitur. Ergo quaecunque de his ullatenus nunc praeteream, vel vita deficiente, indiſcuſſa relinquam, ſucceſſor kariſſime, compleas, et temporum qualitates ſcripturae memoria concludas. Ego peccator et in omnibus negligens vacavi hactenus a bonis et ſtudui in malis, ſero ad iſta et ad meliora reſpiciens, animaeque memoriam ſalutarem nullam exercens. Poſtquam paſtor effectus ſum, docui ſubiectos verbis tantum, et non exemplis. Extrinſecus ap-

paſui

61) *gallis pro accipitribus.* Senſus eſt: Gallis gallinaceis in locum accipitrum (quorum copia tanta non erat) ſubſtitutis. Male Vrſinus verterat: *Hähne* und *Habichte*. *Kind.*

62) *fabricavit.* Quae Leibnitius hic ex Cod. Brux. inſeruit, in Cod. noſtro non inuenſuntur, ideoque omiſi: *Hic in nova urbe Corbeia aram S. Viti Martyris auro et gemmis variis mirifice ornavit hortatu Mathildis coniugis ſuae.* Eadem habet Ann. Saxo p. 247. *Vrs.*

63) *Miminlevo.* Iam Memleben, villa Thuringiae ad Vnſtratam ſita. Mire nomen variant Annalium conditores et diplomata, de quo vide Leukfeld. Antt. Halberſt. p. 157. *Vrs.*

64) *Quidilingaburch.* De origine et genuina huius nominis ſignificatione, accurate, ut ſemper, egit *Grupen* P. I. *Origg. German.* p. 117. cf. Leukfeldium l. l. p. 128. ſ. *Vrs.*

65) *vae populis.* Reineccius, Maderus et ipſe Leibnitius habent: *nec pluribus*, quod ſenſu caret. Verba Codicis noſtri per compendium ſcripta: *væ plis* nil aliud ſignificare poſſunt, quam quod in textum recepimus. *Vrs.*

parui bonus, interiora violans pessimis cogitationibus, de immundo semine conceptus, volutabar in luto, ut immunda sus. Dicat aliquis: male laudasti te! cui respondeo, verum hoc esse, quod deteriorem me nescio. 66) Idcirco me sic arguo, ut agnitis vulneribus meis succurras medicationibus necessariis, et ex magna parte consors mei sic adiuves in omnibus me, sicut velis exhiberi pro te.

Et inclita venerabilis gesta *Mechtildis*, quae post excessum senioris sui summopere fecit 67), equidem paucis comprehendam ad imitationem bonam fidelibus cunctis. Quia sancta est, ut scriptura docet, et salubris cogitatio pro defunctis orare et elemosynis absolutionem his impetrare. Legimus, quod unius captivi vincula, quem uxor sua putans mortuum assiduis procuravit exequiis, toties solverentur, quoties pro eo acceptabiles domino patri hostiae ab ea offerrentur, ut ipse ei post retulit, cum domum suam liber revisit. Hoc exemplo domina *Mechtildis* viro suimet vinculo momentaneae mortis depresso succurrit, non solum pauperibus, verum etiam avibus victum subministrans. Congregationem quoque sanctimonialium in die tricesima in supra memorata urbe 68) statuit, et huic quantum ad victus et sui vestitus necessaria suppetebat, ex sua proprietate, laudantibus hoc suimet filiis concessit et scriptis confirmavit. Asserunt nonnulli eandem hoc summopere diu nisam fuisse, quod iunior filius suimet *Heinricus* patris sedem possideret. Sed hoc Deus, electos sibi ad unaquaeque semper praeordinans, noluit, nec summatum optima pars consensit, sed ratione prudenti et ideo facile suadenti, haec moerentis reginae animum paulo minus a proposito declinavit, et hunc Bavarios ad tuendum aptius assignari, praehabito sibi nato maiori, consulitur.

An. 923. A. S. Anno dominicae incarnationis DCCCCXXIII. 69) Indictione XI. regni autem primi Regis Heinrici V°. venerabilis *Sigismundus*, sanctae Haluerstidensis ecclesiae antistes VIus [ab Arnulfo rege ibi positus anno regni suimet VII° 70)] XVIIII. Kl. Februarii obiit, cui

66) *quod deteriorem me nescio.* Leibnitius et ipse Vrsinus habebant: *quia me deteriorem nullum scio*, sensu eodem, sed Cod. Dresd. uti ego dedi. *Wa.*

67) *Et inclyta venerabilis gesta Mathildis* (Cod. Dr. Mechtildis) *quae — summopere fecit.* cf. vita Mathildis, ubi etiam donatio eius larga, Nordhusensi urbi facta, memoratur. Ceterum vocem *Senioris* de Domino in genere, tum et de Imperatore, Rege, Episcopo, Abbate et marito honoris caussa adhiberi, pluribus Dithmari et aliorum locis demonstravit *Scheidius* in *histor. u. diplomat. Nachrichten von dem hohen u. niedern Adel in Deutschland* p. 210. s. Vide infra p. 330. 334. 339. Senior est radix hodierni tituli *Seigneur, Signor* etc. *Kind.*

68) *in supra memorata urbe.* v. *Kettner hist. des Stifts Quedlinburg* p. 10. s. et *Beylagen* p. 1. 2. *Vrs.*

69) DCCCCXXIII. Chron. Quedlinb. ap. Leibnitium T. II. p. 278. Necrol. Fuldense ap. eund. T. III. p. 763. et Chron. Halberstad. ib. T. II. p. 114. annum 924. habent, quibus suffragatur Leuckfeld p. 132. *Vrs.*

70) *suimet* VII. Verba: *inde ab Arnulfo rege ibi positus anno regni suimet* VII. uncinis inclusa a me sunt, quoniam non nisi in margine Cod. Dresd. ab antiqua tamen manu adscripta leguntur. *Wa.*

cui *Bernhardus* 71) eiusdem capellanus ſucceſſit, ſicut ei prius vir ſanctus praedixit. Namque is diu infirmus vidit in ſomnis, quod baculum paſtoralem e manibus ſuis elapſum, Bernhardus pone ſequens elevaret et in aperto portaret. Et expergiſcens vocavit eum ad ſe, dicens: vade ad curtem regiam, ſumens ex mea parte quae tibi ſint ad haec neceſſaria, et acquire gratiam et auxilium ibi optime valentium, ut tibi liceat ſine omni offenſione mihi ſuccedere, providebit enim haec omnia tibi Deus, dilecte fili! Edictum amati ſenioris obeditione humili Bernhardus mox complens, dum a rege Heinrico reverteretur, comperit dominum ſuimet et patrem de hac luce triceſimo ordinationis ſuae anno ad Chriſtum migraſſe, et mox repedans 72), praedicti regis munere, quod poſtulat, conſequitur. Poſitum eſt autem corpus praefati praeſulis in dex-
329 tera parte altaris Chriſti protomartyris in gradu praeiacenti, ut ipſe antea praemonſtravit, non iacendo, ſed ſupra cathedram ſedendo, ſperans ſe patroni ſuimet interceſſione ſancta et benedictione ſacerdotali perpetualiter muniri.

Qualiter miſericors Deus praedictum Regem in diebus ſuis reſpexerit, quamvis An. 925.
de Pierio fonte nil unquam biberim, cunctis tamen fidelibus innoteſcam. Fuit in oc- A. S.
ciduis partibus quidam rex 73) — — — qui ab uno ſuimet ducum captus tenebris includitur carceralibus. Hic Heinrici Regis noſtri, nepotis autem ſui, implorans auxilium, dexteram Chriſti martyris Dionyſii et cum ea omne regnum Lothariorum, ſi ab eo liberaretur ſibi traditurum ſacramentis promiſit. Nec mora, inclytus miles invictricibus ſe armis circumcingens, proximum laborantem viſitat, et in ereptione eius ac reſtitutione dignus operator mercedem ſuam promeruit, et honorem priſtinum ſibi ſuisque ſucceſſoribus in tantum adauxit. Sed quia homo unusquisque proclivior ad labendum, quam natura ſuimet muniatur ad ſtandum, quam miſerabiliter iſte ſemel deliquerit, ad terrorem et ad devitandum piis, non taceam.

In coena Domini nimis inebriatus in ſequenti nocte uxori ſuae multum repugnanti An. 921.
diabolico inſtinctu inlicite coniunctus eſt. Hoc factum auctor tanti ſceleris et humanae A. S.
ſalutis irretitor, Satanas, cuidam venerandae ſic prodidit matronae: Mechtild regina nuper hortatu meo maritali conſentiens voluptati concepit filium, ſine omni dubio meum, et tu vide, ut tantum optime celes commiſſum. Haec multum ob hoc clam triſtis effecta, praedictae hoc celeriter annunciavit reginae, admonens, ut ſemper episcopos atque presbyteros ſecum haberet, et in ipſa pueri nativitate ſacri baptismatis unda

71) *Bernhardus.* e familia nobilium de Hadmersleben v. Leukfeld. p. 133. 164. 636. *Vrs.*

72) *repedans.* i. e. *revertens* v. Ind. Latinit. *Wa.*

73) *quidam rex.* Totus in Codice noſtro verſiculus eraſus eſt, ita, ut ne minimum quidem verbi alicuius veſtigium appareat. In textu Leibnitiano p. 329. poſt verbum *rex* haec uncis incluſa leguntur: *(ab incolis Karl Sot, id eſt ſtolidus ironice dictus.)* Sermo eſt de rege Francorum *Carolo*, cui nomen *Simplicis* adhaeſit. In Gervaſii Tilberienſis Otiis Imperialibus de ſucceſſione regum Franciae p. 944. *Karolus* cognomine *Stultus* legitur. *Vrs.*

unda ablueret, ne, quicquid 74) in eo sibi delictum 75) accidisset, Daemon infaustus iactaret; et sic Deo gratias egit. Videns autem daemon, id est, omnia sciens, se prorsus esse delusum, dominam increpavit supramemoratam, talia subnectens. Etsi mea nunc sit voluntas tuis frustrata blasphemiis, tamen in hoc profeci, quod ex eo et ex omnibus de lumbis eiusdem unquam progredientibus, nunquam deerit mea comes discordia, nec prouéniet eis pax firma. Mendax ille et veritatis inimicus haec pro voluntate sua dixit, et ut spero, non pro adimpletione. Multi autem affirmant, ut in sequenti dictatu adparet, quod sub eius et filii suimet temporibus crebra fieret commotio, et quietis parva certitudo.

In diebus vero his, quibus regnare coepit tertius in numero ducum, Heinricus, et in ordine sceptriferorum secundus; tunc illa silex iniquitatis exaruit, et pacis bonae flos virens enituit, et si quid prioribus huic simile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa sui, sed instigatoris fuit impii. Legimus, quod omnia tempora tempus habent, sed non omnia, id est, a Deo nullum esse vitiis locum ab initio constitutum, et quia fragilitas carnis sine aliqua contagione non valet esse, a capitalibus se criminibus abstineat, et in solemnitatibus universis munditiam servet. In legitimis coniunctionibus non esse delictum aliquod, scriptura testatur, et hoc cum observatione festivitatum honoratur, et nulla periculi imminentis procella turbatur. Ad haec amplius approbanda unum profero exemplum. Quidam vir, Uffo nomine, civis Magadaburgensis, nimia ebrietate compulsus, in sancta solennitate Innocentum, coniugem suam Gelhusam consentire sibi coëgit, quae eadem nocte a viro alligata suo, cum in congruo tempore pareret infantem, in pedibus digitos habentem retortos, obstupuit, et accersito protinus ad se marito, miraculum ostendit. Culpaque amborum hoc evenisse ingemiscens, nonne, infit, praedixi, ne sic faceres? ecce! ira Dei se nobis manifestat, et ne sic ulterius agamus, atrociter rogat. 76) Peccatum tibi magnum est iniusta mihi praecipere, et mihi, obedientiam tibi exhibere. Postquam autem infans baptizatur, inter innocentium agmen de hoc exilio deducitur. Bene est in perpetuum illi, qui tali utitur contectali, quae pro absente infatigabiliter orat marito, et praesentem, oblita sexus, ut se custodiat, hortatur. 77)

Eo

74) *ne, quicquid.* Cod. Dr. uti dedimus, non a prima quidem, antiqua tamen manu. Edd. Reinecc. et Maderi habent: *ne quid*, quod et Leibnit. retinuit. *Urs.*

75) *delictum.* Cod. Dr. habere *dilectum* haud infitior, quia vero librarii errore hoc accidisse facile intelligitur, accuratiorem lectionem restituere nullus dubitavi. *Urs.*

76) *rogat.* Cod. Antv. *imperat.*

77) *hortatur.* Quae sequuntur, in editionibus Reineccii et Maderi desiderantur. Explevit ea Leibnitius ex Cod. Bruxellensi. Reineccius sine dubio eam ob rem omiserat, quoniam a duodecimo Codicis nostri folio particula desuper abscissa, ideoque textus aliqua ex parte mutilatus est. Verba tamen pauca sunt, quae in fine cuiusque versus perierunt, eaque ex connexione coniectura assequi haud difficile est. Quae literis igitur cursivis imprimi iussi, in Cod. Dr. desunt. Notavi praeterea singulare hoc, quod scriba Codicis posteriorem huius folii, et priorem sequentis, decimi tertii partem reliquerit vacuas, secundaque demum pagina inferiori textum suum exscri-

Eo tempore, quo ſupra memo*ratus Rex* maxime vigebat, fuit in Bauaria qui*dam* An. 920.
Dux, Arnulfſus nomine, praecluus in mente pariter et *corpore, qui* omnes epiſcopa- A. S.
tus in his partibus conſtitutos ſua di*ſtribuere* manu ſingularem habuit poteſtatem; ſed An. 930.
cum *hic poſt vari*os virtutum ſuimet ornatus vitam hanc *finiſſet, ſucce*ſſoribus ſuis A. S.
(minime) tantum reliquit honorem 78), *quin potius* Reges noſtri Imperatores, ſummi
Rectoris *vice in hac* peregrinatione praepoſiti, hoc ſoli or*dinant, meri*toque prae
caeteris paſtoribus ſuis praeſunt, *quia incongru*um nimis eſt, ut hi, quos Chriſtus
ſui memores *huius terrae* principes conſtituit, ſub aliquo ſint do*mino absque* eo-
rum 79), qui exemplo Domini benedictionis *et coronae* gloria mortales cunctos prae-
cellunt: Audi*vi tamen non*nullos ſub Ducum, et quod plus doleo, ſub Comi*tum po-*
teſtate magnam ſuſtinere calumniam, quibus *nil lici*tum eſt, niſi quod ſeculi amatori-
bus prodeſt. Impia namque poteſtas cum Domino id conſentiente recte dominantes
premit, dilatata crudelitate mox furit.

330 In palatio praedicti regis accidit res una mirabilis. In conſpectu totius populi An. 929.
praeſentis quidam canis, dum eminus hoſtem ſuum conſedentem agnosceret, propius A. S.
accedens dexteram eiusdem rapido morſu ex improviſo abſtraxit, et quaſi optime fe-
ciſſet, cauda reverberante mox rediit. Mirantibus hoc cunctis, et admodum ſtupenti-
bus, ab his miſer is, quid fecerit, interrogatur; quibus illico reſpondit, divina ultione
id ſibi merito eveniſſe, et proſequitur: Inveni, inquiens, virum, huius canis domi-
num, feſſo corpore dormientem, et infelix occidi eum, multas tunc ab iſto, qui me
modo laeſit, perſecutore impugnationes perpeſſus, et quem tum vix evaſi, nunc iſta
ſperans prorſus oblita, culpabilis occurri. Scio deinceps, quod aut hic, aut in futuro
examine unusquisque reus ſine ſubſequenti poena non latet ullatenus.

Multa ſunt, lector cariſſime, regis noſtri ac imperatoris praedicti facta memoria ſemper viventi admodum digna; ſed quia haec, ſicuti fuere, concludere nequeo, triſtis omitto, quia hic, ſicut praedixi, de noſtris regibus nomen et in omni virtute ſua principatum iuſte obtinuit. Parvum de magnis eiusdem operationibus librum habeo inſcriptum, ſed ſpero memoriale eius in libro vitae aſcriptum fore, qui praecurſoris Chriſti 80) inter natos mulierum, ut Chriſtus, dominus ac Deus noſter affirmavit, ma-

exſcribere perrexerit verbis: In *palatio* e. g. ſ. At facile cauſam odorari poſſumus, qua fieri potuit, ut ſucceſſor aliquis Dithmari in episcopatu, vel alius eius dignitatis patronus hunc locum cultello depravare auderet. *Urs.*

78) *minime — honorem.* Cod. Brux. *ſucceſſorum ſuorum nulli tantum* etc. Loco *nulli* aliam voculam in Cod. noſtro adfuiſſe contextus ipſe docet; quia vero exſculpta eſt, adverbio *minime* reficere ſatius duxi. *Urs.*

79) *absque eorum.* i. e. praeterquam eorum. *Urs.*

80) *praecurſoris Chriſti — famulus erat.* Anonymus meo exemplari adſcripſit: *er hat die Kirche zu St. Iohann erbaut.* De eccleſia Merſeburgenſi S. Iohanni Bapt. dicata, et ab Henrico rege an. 934. ſaltim reſtituta, haec intelligenda ſunt. Eius mentionem fecit Ditmarus Lib. II. p. 330. ubi Boſonis ſepulchrum deſcribit. *Kind.*

ximi, fidelis famulus erat, et in noſtra urbe fundamentum ſubſequentis culturae primus poſuit, et quicquid unquam huic ullatenus ſuperaedificatur, laudi eiusdem merito ſignatur. 81) Elegans namque ortus ac finis bonus, ubicunque id fieri poteſt, optime concordant, ac ſi hoc in omnibus compleri nequit, laudemus dominum in hoc, quod fecit, et maieſtatem ſuam ut ad ſummum perducere dignetur, benignitatem ſuam ſuppliciter orent quique fideles, et maxime tu, Merſeburg, inclyta cum ſpirituali prole tua 82), in tempore dilecti Senioris tui, more cipreſſus prae caeteris conprovincialibus tuis exaltata. Age grates continuas Deo, et ut in te bona quaeque divino moderamine perficiantur, ſtudioſa in timore dominico ſemper adoptato. Mos eſt enim malorum, immemores eſſe bonorum, et hoc vertere in peius, quod creare dignatus eſt omnipotens in melius. Si aliquid praedicto operi ego unquam addere queo, nullatenus ceſſabo. Sin autem, ſi quis tanti rectoris noſtri ſit aliquantulum in bono memor, ſit ei propitius omnium, qui ſunt, exauditor! Primus iſte codicillus clauſus ſit primi morte Heinrici.

Chro-

81) *ſignatur.* Cod. Brux. rectius aſſignatur. *Wa.*

82) *prole ſua.* Rectius legendum eſt tua, alloquitur enim eccleſiam Merſeburgenſem. *Kind.* Nec aliter Dresd. *Wa.*

Chronici Dithmari
Episcopi Merseburgensis
Liber II.

Prologus.

Otto decus regni, de stemmate cretus herili
Heinrici patris, fulgebat ubique coruscis
Actibus, et solium conscenderat inde paternum.
Huic primo multi contradixere maligni
Invidia, cunctos quos vicerat iste superbos
Famine divino, quod semper poscit ab alto.
Non fuerat tantus Caroli de morte patronus,
Nec puto simili regnum pastore potiri.
Episcopatus construxit denique senos.
Hic Beringerum superans virtute superbum,
Longobardorum sibi subdit colla furentum.
Imperatorem fecit sibi Roma potentem
Hunc, et maritimi solvunt tributa remoti.
Pacis amicus erat, bellum lateque premebat:
Occidentales sedat Danosque feroces.
Partibus Eois tunc non apparuit hostis.
Maximus in sceptro ter denos sedit et octo
Annos in regno, tunc et discesserat Otto,
Flebilis heu patriae, simul invincibilis, atque
Linquens hic post se tunc contectalis amicae
Pignus, et gnati, quo laetabantur amici.

* * *

33. Omnes Reipublicae principes magnum reginae Mechtbildis moerorem lenire cupientes, *Ottonem* filium eius patris sui decreto ac petitione uno ore in regem sibi et dominum elegerunt, elevatis dextris conclamantes: vivat et valeat Rex victor in aeternum! pariterque cum eo ad Aquasgrani proficiscuntur. Quo cum appropiarent, omnis senatus obvirm perrexit, fidem cum subiectione promisit et ad sedem eum ducens usque imperialem, statuit eundem in loco priorum, in regem sibi conlaudans, ac Deo tunc gratias agens. Hunc *Hillibertus*, Mogantinae cura cathedrae, cum licentia *Wigfridi*, An. 936. A. S.

fridi, ſanctae ſedis Colonienſis Archipraeſulis, in cuius dioeceſi hoc fuit, et auxilio Treverenſis benedixit, anno dominicae incarnationis DCCCCXXXVI. in eccleſia ſanctae Mariae ſemper virginis, quam cum omni diligentia magnus conſtruxit Carolus. Conſortatus in Deo tunc et in regno ſceptriferorum maximus Otto coniugem ſuam *Edi-*
An. 930. A. S. potius 928. *tham* 83) *Ethmundi* regis Anglorum filiam bene timoratam, quam patre ſuo adhuc vivente duxerat, conſecrari praecepit. Huius proſpera multa turbabant adverſa. Nam
An. 936. A. S. Boemiorum ducem *Venzlavum Bolizlavus* nefandus, fratrem Deo ac regi perimens fidelem, reſtitit multo tempore audacter, et poſtea devictus eſt a rege viriliter, fratri ſuimet Heinrico Bauuariorum duci ad ſerviendum 84) traditus eſt. Avares quoque patri ſuimet quondam contrarii, ſed diu pacificati, iterum inſurgunt celeriterque fugati redeunt. Discordia etiam inter concives conſociosque oritur non minima, quae *Tam-*
An. 938. A. S. *monem*, regis et *Liudgerdae* 85) concitavit filium, eo quod legatio 86) *Sifridi* comitis Merſeburgenſis, quam ſibi idem vendicaverat, *Geroni* ſit tradita marchioni, haereditasque materna ſit ei prorſus ablata. Hunc Rex in Eresburch 87) obſedit, filiumque 88) ab iniqua praeſumtione terroribus et blanditiis amovere curavit. Sed exercitus capta urbe ingreſſus iuvenem praefatum usque in eccleſiam ſancti Petri, ubi prius ab antiquis

83) *Editham Ethmundi regis Anglorum filiam.* In diplomatibus Ottonis I. vocatur *Edgid.* v. Sagittarii Antt. Magdeburg. p. 80. *Vrs.* — Falſo Editha filia Edmundi Regis et hic, et apud Witichindum et alios, quin imo et in ſarcophago eius Magdeburgenſi nominatur. Pater eius erat *Eduardus*, et, qui poſt eum regnabant, *Ethelſtanus* et *Edmundus*, fratres Edithae erant, nec tamen uterini, ſed ex diverſis matribus. Id patet ex omnibus fere de rebus Anglorum Hiſtoricis, Simeone Dunelmenſi, Ricardo Hagulſtadenſi, Radulfo de Diceto, Ioanne Hiſtoriographo etc. Wilhelmus Malmesburienſ. in libro de geſtis regum Anglor. in Savilii Scriptt. rer. Angl. p. 47. enumerat omnes Eduardi ex triplici connubio liberos. Ex primo ſuscepit Ethelſtanum et filiam, cuius nomen tacetur. Ex ſecundo cum Elfleda tres filios et ſex filias ſuscepit, quarum quinta erat haec Editha ſive Edgitha. Ex tertio connubio ſuscepit filios duos Edmundum et Edredum, quorum mater erat Edgiva. Idem illud apparet ex vita alterius ſenioris Edithae, Sanctis adſcriptae, quam *Mabillonius* cum notis ſuis in *Annal. Bened.* T. V. p. 636. ſ. edidit, repetitam in *Actis Sanctorum Antverp.* T. V. Sept. p. 593. Annaliſta Saxo, qui plura ex Ditmaro hauſiſſe videtur, iam correxit hunc errorem, et Eduardum patrem Edithae recte nominavit, in Eccardi Corp. hiſt. medii aevi. T. I. col. 261. — *bene timoratam* hanc Editham Vrſinus olim verterat *wohlgerathen*, ſed potius ſignificat *gottesfürchtig. Kind.*

84) *ad ſerviendum.* Sic Cod. Dr. ſed antiqua manus correxit *ſervandum*, quod magis placet. *Wa.*

85) *Liudgerdae.* Hathui eam vocaverat in principio Chronici. Cod. Brux. habet *Hatheburgae.* Librarius cod. Dr. nomina matris et primae coniugis Henrici I. confudit. *Vrs.*

86) *legatio.* Hac denominatione provinciam ſive comitatum denotat, ubi Miſſi dominici legatio obitur, quae et Miſſaticum dicitur in Capitular. 3. ann. 812. cap. 7. Cf. Witichind Lib. II. Annal. p. 643. Chron. Vrsperg. p. 215. et Albertum Stadenſ. in Schilteri T. I. rer. German. p. 213. De *Sifrido* Comite v. Ann. Saxon. p. 262. *Vrs.*

87) *Eresburch.* Eresburg in Cod. Brux. de quo perantiquo loco v. Gobelinum Perſon. in Meibomii T. I. S. R. G. p. 235. ſ. et Monumenta Paderborn. p. 94. ſ. Annal. Saxo habet *Heresburch. Vrs.*

88) *filiumque.* Fratremque habet Cod. Brux. idque, ut videtur, accuratius. *Vrs.*

quis *Irminful* 89) colebatur, bello defatigatum depulit. Ad ultimum autem *Maginzonis* 90) hafta de fenefira tyro perfoffus a tergo fecus aram oppetiit, quem rex poftea crudeli morte vindicaverat fecundo regni fuimet anno.

Quaecunque ei publice vel occulte provenere nocentia, divinae miferationis gratia ac interceffione fuimet fanctiffimae contectalis Edithae affidua fecurus evafit. Cuius inftinctu *Magadaburgienfem* aedificare coepit civitatem, ad quam reliquias Chrifti martyris Innocentii cum magno adduxit honore. Nam urbem hanc ob aeternae remunerationis gratiam patriaeque communis falutem et acquifivit atque conftruxit 91). Iuvit eum ad hoc beatae Edith memoriae quibuscunque potuit, quae innumera virtute praedita, ut fignis poft obitum claruit, inducias vitae iftius fibi conceffas Deo hominibusque accepte perduxit. Fuit haec cum viro fuo X. et VIIII. annos, ordinationis fuaeque obiit XI. anno, VII. Kal. Febr. 92) unicum relinquens filium nomine *Luidulfum* An. 947. cunctis virtutibus 93) fulgentem, fepultaque eft in civitate praefata in maiori ecclefia, A. S. in oratorio aquilonari. 94) Rex autem in venatione, qua fperabat fe paululum refocillari, turbabatur vulnere letali, inauditumque fustinuit moerorem, ab quo adventu dilecti compefcitur filii. 95) Qui ramofam Samii Pythagorae literam, humanae motus vitae fignantem, laudabili puer fimplicitate percurrit ad bivium, et dextrum iter aggreffus, virgulam breviorem, tamen potiorem, de die in diem ut virens hedera exfurgit, et in omnibus patriffans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus,

89) *in ecclefiam S. Petri — Irminful colebatur.* Pro gloffemate habet hoc additamentum *Semlerus.* Ceterum hic Eresburg ex Antv. codice rectius legitur, quam Merfeburg. *Kind.*

90) *Maginzonis.* MS. Meinzonis. Witichind p.645. Maincium. *Vignoles.*

91) *nam urbem hanc — et conftruxit.* Recte Vrfinus videtur fenfum expreffiffe: *er nahm sich dieser Stadt* (Magdeburg) *an, und baute sie.* Clarius foret: *er eroberte sie, oder nahm sie den Wenden ab*, non enim de prima exftructione, fed de reftitutione urbis a Slavis devaftatae intelligendus eft Dithmarus. *Kind.*

92) VII. *Kal. Febr.* Annum Edithae emortualem 947. probe ftabilivit Leukfeld in Antt. Halberft. p. 190. *Vrs.*

93) *virtutibus.* Hoc a fecunda manu; primus Codicis defcriptor dederat: *viribus. Wa.*

94) *fepulta eft — in oratorio aquilonari.* Anonymus quidam adfcripfit meo exemplari haec: *Hodie eft orientali, fed aliter verfus Albim aedificata fuit ecclefia prima, quod ex eo patet, quod primam Albis abferpferit.* — Prius quidem verum eft, namque Capella iam orientalis eft poft fummum altare templi metropolitani Magdeburg. fed cetera huc non pertinent. Ea ecclefia, quae Albis impetu diu ante Ottonem I. deftructa eft, omnium fuit prima, et longe a metropolitana diffita. Oratorium vero aquilonare, in quo fepulchrum Edithae exftat, poffet quidem cogitari tanquam pars prioris Templi metropolitani, quod Otto I. condidit, et poft breve tempus igne periit; fed cum illud templum diu poft mortem Edithae, et alio loco conftructum fit, verius haec capella fepulchralis in aedificiis antiquiffimi monafterii SS. Petri et Mauritii quaeritur, quae eum fere locum ex parte occuparat, quo praefens magnificum Templum confpicitur. *Kind.*

95) *ab quo adventu dilecti compefcitur filii.* Sic aperte Cod. Dr. priores editt. *quem ab adventu dilecti compescuit filii. Wa.*

matibus, quod laus eſt non ultima, placeret. Unde patris gratia ſibi in tantum arriſit, ut hunc communi totius ſenatus electione honoris conſortem atque laboris decerne-
An. 948. A. S. ret 96), ſucceſſoremque firmaret. Deſponſavit etiam illi *Idam Hirimanni* Ducis 97) filiam, pulchritudinem et ſexum omni probitate vincentem. Quam cum ſibi pater vinculo maritali coniungeret, modicum poſt intervallum ſoceri ducatum et haereditatem defuncti ſibi dedit. Tanti patris ac filii temporibus quantum vigeret regnum, difficile eſt ulli ad enucleandum. Venerabilis autem regina Mechthildis, conſtructo, ut praedixi, in Quidlingeburg monaſterio, congregationeque ſanctimonialium ibi collecta, fideli erga Deum ſervitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit.

An. 951. A. S. Interea *Beringerus*, *Luthuvici* 98) invaſor regni, *Adhelheidam* eiusdem viduam XII. Kal. Maii captam Cumis depraedavit, et cum cuſtodia ac inedia lacrimabiliter afflixit. Huius laudabilem formam et famam Rex noſter animadvertens, Romam pergere ſimulavit, in ipſoque 99) itinere Longobardiam usque perveniens praefatam per legatos alloquitur dominam fuga tunc elapſam a cuſtodia, et donis praecedentibus placatam ſuae voluntati conſentire coëgit, pariterque cum ea Papiam vendicavit civitatem. Qua de re *Dudo* 100) filius eius admodum triſtis effectus ad noſtrates properavit, locisque quae ad *Saleueldum* pertinent abditis doloque idoneis (inſidias) 1) occultavit. Poſthaec rex Papia praeſidio munita, diſpoſitisque ibi rebus neceſſariis, reverti- 332
An. 952. A. S. tur, quem *Beringerus* cum duce *Conrado* ſubſequitur, regisque gratiam in urbe Auguſtana ſua filiique deditione promeruit, ſimulque reginae iram ſupplici venia placavit, bonaque cum pace patriam reviſit. Rex autem Franciam regrediendo perluſtrans la-
An. 953. A. S. tentes inſidias, quae a filio generoque *Hugone* 2) parabantur, comperit, moxque eis per internuncios ira dictante haec mandavit, ut vel tanti facinoris autores ſibi mitterent, vel ſe poteſtatis regiae inimicos pro certo ſcirent. Quos huiuscemodi legationi connivere 3) nolentes, collecto exercitu usque in Magonciam perſequitur, univerſis urbibus,

96) *decerneret.* Cf. Witichind Corbei. Annal. Lib. III. p. 651. *Vrs.*

97) *Hirimanni ducis.* i. e. Sueviae. *Vrs.*

98) *Interea Beringerus, Ludovici invaſor regni.* Germanum eius regis Italiae nomen fuit *Lotharius*, ut teſtis eſt Odilo Cluniacenſis, biographus Adelheidis ap. Leibnit. T. I. p. 263. Luithprandus Hiſtoriar. Lib. V. c. 13. 14. Burchardi de Biberaco, alias, ſed falſo, Conradi Abb. Vrsperg. Chronicon p. 220. Cf. Meibom. ad Witichindum p. 969. ſ. *Vrs.* — Manifeſtum eſt, *Lotharii* nomen pro Ludovici hic ſubſtituendum eſſe. *Kind.*

99) *in ipſoque.* Sic Dresd. latinius, quam editt. *in ſuoque.* *Wa.*

100) *Dudo.* Sic a prima manu in Cod. Dr. ſcriptum erat, cui Brux. reſpondet. Inepta ſcil. manus radendo literam d. facile nomen *Ludo* effinxerat, peritior vero prius ſuperſcribendo veram lectionem reſtituit. *Vrs.*

1) *inſidias.* Hanc vocem ignorat Cod. Dr. Recepi ex Leibnitio. *Wa.*

2) *Hugone.* Sic in Cod. Dr. et Brux. ſed minus recte. Melius *Cunone:* nam vero nomine Conradum, qui Lotharingiae dux erat, appellant Witichindus in Annal. et Sigebertus in vita Theodorici, Episcopi Metenſ. c. 3. p. 296. *Vrs.*

3) *connivere.* Cod. Brux. *conſentire.*

bibus, quas natus poſſedit, aut captis, aut deditiis, hacque manu valida circumſepta, rebelles aſſiduo multum fatigavit bello. Datis tunc electis ex utraque parte obſidibus, pater cum filio loquitur, ac ſui gratiam, ſi conſocios talia machinantes aperiret et ſibi traderet puniendos, daturum ſpopondit. Hoc cum iuvenis facere nec poſſet, neque voluiſſet, eo quod apud ſuos fidem cum iuramento polluere noluiſſet 4), a patruo convitiatus Heinrico, urbem rebellaturus ingreditur, *Ekbertumque* comitem cum multis patrui militibus ſibi aſſociavit, et clam noctis ſilentio cum ſuis omnibus exiens, *Ratisbonam*, quae Reinesburg dicitur, Bauuarii caput regni, cum urbibus munitiſſimis cepit, ductricem *Iuthitam* ſolum cum filiis ab his expellens finibus. *Thiedricum* inſuper ducem ac *Uuigmannum* comitem, in praeſidium ad Magontiam denuo poſſidendam arma commoventes, patre ſe ſubſequente, pecunia per legatos amovere tentans, Thiedrico nequaquam aſpirante Uigmannum blanditiis delinitum celeriter corrupit. Interim Rex, parata in expeditionem militia, Bauuariam petens, clauſis ſibi omnibus murorum portis, eadem regione depopulata atque combuſta rediit. Tunc *Dudo* 5) patri ſuimet ac regi reſiſtere deſperans, *Auares* pharetratos conduxit in ſocios, quod regem protinus non latuit. Namque cum ſignis militaribus obviam pergit inimicis inſurgentibus, ſed aliter ei, quam quisquam ratus ſit, proh dolor, evenit. Hi ſiquidem ducibus iniquis per aliam directi viam, Franciam invaſerunt, miſerabiliterque vaſtaverunt. Sed ſi quis ſecreto mentis ſeu viva voce requirit, unde talis oriatur extraneis audacia, ut tam habitatas longeque ſemotas praeſumant infringere regiones, quantum ſcriptis unquam didicimus, vel per nos ſcimus, audiat reſpondentes, quia conſenſu divino hi facinoribus noſtris accenduntur in vindictam Dei, nosque admodum territi fugimus ignavi iniuſtitia noſtri, fitque tunc, ut qui in proſperis ſprevimus timorem Dei, merito ſuſtineamus flagellum Domini, ac invocantes Deum non exaudimur, qui offenſam placare ſupernam nullo modo conabamur. Inde accidit, ut Germania caeteris comprovincialibus ſuis impar, viribus his ſuccumberet. Quîs murus dicitur eſſe, quodcunque valet ſagittis obſtare. 6) Commotus tandem Deus meritis iuſtorum gemituque miſerorum, fugavit turbam perfidorum, et Rex eos iterum alio, quam putaret, divertentes inſecutus Bauuariam rurſus invadit. Qui mox de pace tractantes, inducias- que petentes, impetraverunt, et ſemper dubii ſuisque infideles dominis, cum ſe apud regem excuſare non poſſent, cum *Luidulfo* ſeniore ſuo nota Reinesburg praeſidia fugientes An. 954. A. S.

4) *eo, quod — noluiſſet.* Haec verba deſiderantur in editionibus Reineccii et Maderi, minime vero in Cod. noſtro, neque in Brux. ut Leibnitius in variantibus lectionibus indicavit. *Vrs.*

5) *Tunc Dudo.* Sic olim a librario nomen in textu ſcriptum fuerat, et eius mutatio in *Ludolfus* multis demum poſt annis facta ſtatim in oculos cadit. Priores editiones habent *Luidolphus. Vrs.*

6) *quîs murus eſſe dicitur, quodcunque valet ſagittis obſtare.* Sic Dr. quocum conſentit Leibn. ita tamen ut pro *quîs* habeat *quibus*, pro *obſtare — obviare.* Reinerus et Maderus omiſerunt obſcuriorem hanc ſententiam. *Vrs.* Legendum eſt *quibus*, ſcil. Germanis. Vrſinus non recte vertit: *Was aber dennoch ihren Pfeilen zu widerstehen vermag, ist fester als eine Mauer. Kind.*

gientes petunt. Quos Rex exercitu valido ſubſecutus, praedicta poſſedit 7) in urbe, factaque mutuo longa concertatione, tandem grandi fame filium ſuosque pacem petere coëgit. Poſthaec *Dudo* 8) cum *Hugone* poenitentia ductus, patris pedibus advolvitur, de praeteritis veniam, et de praeſentibus ſupplex poscit emendationem, de futuris quoque cautelam ſpopondit. Hunc Rex ſuorum devictus conſilio principum ſuscepit, commiſſaque remittens, ſuimet gratiam firmiter dedit. Reſtituit tum fratri ſuo regnum diu amiſſum, pacificatisque, ut ſperavit, adverſis omnibus Saxoniam victor repetit.

An. 955. A. S. Et ecce iterum *Avares*, id eſt *Ungari*, quaſi iam perpetrati ſceleris obliti, adverſum nos arma commoverant, quos adventare dux Heinricus regi nuncians, inceptis eum itineribus revocavit. Rex autem ad Auguſtanam univerſos ſuimet familiares ad ſe convocat civitatem, affirmans ſe mori malle, quam tanta plus perpeti mala, hortaturque ſuos, praemia promittens cum gratia cunctis ſibi faventibus, poenamque fugientibus. 9) Collegit undique ſecus octo tantum legiones, quas adverſum hoſtes diſpoſitas conſolatur, morientes ibi remunerationibus demulcens aeternis, vincentes autem praeſentibus delectamentis. Quarum extremitates hoſtis acer iuxta *Lech* fluvium celerem latenter circumeundo incautas opprimit, caeſis tunc pluribus ac deſpoliatis. Hoc Rex ut comperit, *Conradum* ducem cum ſuis pone miſit, qui captivos cum omni praeda ex lupi raptoris faucibus eripuit, victoriaque potitus castra reviſit. Poſtera die, id eſt, in feſtivitate Chriſti martyris Laurentii, Rex ſolum ſe prae caeteris culpabilem Deo profeſſus atque proſtratus, hoc fecit lacrimis votum profuſis, ſi Chriſtus dignaretur ſibi eodem die tanti interceſſione praeconis dare victoriam et vitam, ut in civitate Merſeburgenſi episcopatum in honorem victoris ignium conſtruere, domumque ſuimet magnam noviter inceptam ſibi ad eccleſiam vellet aedificare. Nec mora, erectus a 333
terra, poſt miſſae celebrationem ſacramque communionem ab egregio porrectam *Othelrico* confeſſore ſuo ſumſit rex clipeum, lancea cum ſacra milites in hoſtem praecedendo, reſiſtentemque primus irrupit, ac mox terga vertentem usque ad vesperam proſtravit ac effugavit. Peracta tandem caede, virentibus pratis victrice cum turba rex confidens, diligenter inquirit, ſi ab exercitu ſuo aliquis remaneret. Comperit tum ducem *Conradum* generum ſuum et egregium militem oppetiiſſe, cuius corpus merito defletum atque diligenter procuratum Wormatiam miſit tumulandum. 10) Inſuper nuncios

7) *praedicta poſſidet in urbe.* Dilucidius foret *obſedit,* ſed et aliis locis *poſſidere* Dithmaro eſt i. q. *oppugnare.* V. infra Ind. Latinit. *Wa.* — Correxit Anonymus *obſedit,* ſed poſſidere eodem ſenſu ac obſidere, peſſumdare et expugnare Ditmaro familiare eſt, et reſpondet Germanico *in Besitz nehmen.* Similiter Fiſtenport in continuat. Chron. Herm. Ianuenſ. in Hahnii Monum. medii aevi T. I. p. 397. ſcribit: *An. 1352. Dux Auſtriae poſſedit civitatem dictam Zurche. Kind.*

8) *Dudo cum Hugone.* De Dudone vide paullo ante. *Vrs.* — Pro Hugone legendum *Cunone,* ut paullo ante. Leibnitius hanc correctionem neglexit. *Kind.*

9) *fugientibus.* Verba inde ab *hortanturque — fugientibus* Maderi negligentia plane omiſerat. Reineccius habet, Cod. Dresd. et Bruxell. V. Leibnitii Emendatt. p. 1005. in Brux. tamen duo ultima verba deſunt. *Wa.*

10) *tumulandum.* Hic primum in margine infimo fol. 18 b. et 19 a. e regione haec inveniuntur: St. Petro

cios ſanctae praemiſerat matri, qui cuncta ordine pandentes eam cura ſolverent, menteſque fidelium in laudem Chriſti pariter accenderent. Tantum divinae pietatis donum omnis Chriſtianitas, maximeque regi commiſſa, ineffabili ſuscepit tripudio, gloriam et gratiam pſallens unanimiter in altiſſimis Deo. (In hoc anno *Heinricus* dux et frater Regis obiit.) 11) Interim rex Saxoniam reviſens laetus patriam, a cunctis principibus a longe ſibi obviantibus 12) ſummis excipitur ſtudiis, diuque expectatus a venerabili ſuimet genetrice, profuſis prae gaudio lacrimis, amplectitur. Quibus ſuum illico aperiens promiſſum, qualiter hoc ad unguem produceret, eorundem ad hoc conſilium obnixe petiit et ſuffragium. His tunc id collaudantibus, piaeque petitioni adſpirantibus ſtatuit rex abbatiam in Magadaburgenſi civitate 13), incipiens eccleſiam mirum in modum in loco, ubi ſancta requiescit Edith, et iuxta quam poſt obitum ſuimet pauſare deſideraverat ipſe. Ibi etiam epiſcopatum facere conatus, apud *Bernardum* ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae antiſtitem VII.mum, in cuius dioeceſi urbs praefata iacuit, quamdiu vixit, impetrare non potuit. Quicquid in praediis vel rebus in aliis permiſſo contraxit in tempore 14) totum hoc Deo militique eius *Mauricio* conceſſit 15) haeredi. Dum

An. 955. A. S.

Petro Wernherus ep̄s. quae aperte Codicis noſtri antiquitatem evincunt. Wernherus enim, qui hoc codice monaſterium S. Petri Merſeburgi in ſuburbio *Aldenburg* dicto ſitum donavit, episcopus fuit ab an. 1073—1101. *Vrs.*

11) *In hoc anno Henricus — obiit.* Haec uncis itidem inclusa inſeruit contexto e Cod. Brux. Leibnitius. In Cod. Dr. infra ſcripta et intercalationis nota ſignata leguntur. *Vrs.*

12) *ſibi obviantibus.* Sic Dresd. Bruxellenſis contra c. Annal. Saxone *occurrentibus. Vrs.*

13) *Statuitque rex Abbatiam in Magdeburgenſi civitate.* Quam Vrſinus olim verſioni Germanicae ſubiecerat notam, et poſtea in exemplari ſuo Germ. emendaverat quodammodo, eam, quod ſibi ipſe non ſatisfaceret, in hac latina editione plane omiſerat. Audiamus igitur antiquitatis Magdeburgenſis peritiſſimum Kinderlingium. Huius fundationis, inquit, verum annum eſſe 955. Vrſinus affirmat, contradicens Chronographo Saxoni, qui Monachus Bergenſis monaſterii eſſe videtur, et annum 938. ponit. Sed cum diploma fundationis iam an. 937. datum ſit, hic idem annus 937. tanquam vera epocha inſtitutae Abbatiae poni debet, quem etiam Annaliſta Saxo indicat. Translocationem eiusdem in montem Riddagi extra urbem idem Vrſinus in verſione Ditmari p. 64. not. d. fallo in annum 961. coniicit, ſed vere facta eſt an. 968. teſte Annal. Saxone et Chron. Magdeb. Idem ex decreto Concilii Ravennatenſ. intelligitur, quod Chronographus Saxo pro errore ſibi familiari iuſto ſerius ſub an. 969. recitat. Verba diplomatis an. 961. ad quod Vrſinus provocat, ſcil. *quod conſtruere volumus*, rectius leguntur in veteri copia Archivi Bergenſis: *quod conſtruere voluimus*, hoc ſenſu: *welche Abtei wir zu stiften für gut gefunden oder geruhet haben.* Id convenit cum ſequentibus, ubi Abbas Adwinus ſ. Othwinus memoratur Episcopus Hildeſienſis factus, ergo iam fuit Abbatia. Sic igitur doctiſſ. *Kinderling.*

14) *Quicquid in praediis — promiſſo contraxit in tempore.* Pro *promiſſo* notat Leibnitius aliam lectionem Cod. Autverp. *conceſſo* (c. Annal. Saxone. *Wa.*) Anonymus meus correxit *permiſſo*. Vtrumque minus placet. Legendum *praemiſſo*, i. e. antea dicto. Diplomata donationem docent, Ottonem complura S. Mauritio donaſſe ante, quam Eccleſia Magdeburg. eidem dicata et metropolitana perfecta eſſet. Vrſinus non ſatis recte vertit: *zu seiner Zeit. Anno regni eius XXIX. promeruit imperialem (benedictionem).* Legendum an. XXVI. teſte Annaliſta Sax. ad an. 962. *Kind.*

15) *conceſſit.* Cod. Br. tradidit. *Vrs.*

An. 955. A. S. Dum haec aguntur, ex parte Sclavorum bellum ingruit horridum, hortatu *Uigmanni* comitis et *Ekberti*, ductu autem *Nacconis* et *Stoinnegui* 16) fratris eius. Quos *Herimannus* dux ſuperare diffidens regis petiyit auxilium. Hic ut erat impiger, militia forti aquilonares invadit regiones, malum ſaepiſſime, ut ſcriptura docet, pandentes, ibique Stoingneum luco abſconditum fugientibusque ſociis captum, decollari praecepit, confratres autem, tanti ſceleris autores, Uuigmannum, materterae regis filium, et Ek-
An. 956. A. S. bertum fugavit. *Luidulfus* vero regis filius malorum depravatus conſilio rurſum reſiſtit 17), patriaque cedens, Italiam perrexit, ibique cum unum ferme annum eſſet,
An. 957. A. S. VIII. Id. Sept. proh dolor! obiit. 18). Huius corpus a ſociis eiusdem Magontiam delatum lugubriter eſt in eccleſia Chriſti martyris Albani ſepultum. De tam miſerabili fama Rex in expeditione, qua fuit adverſus *Redarios*, ſupra modum turbatus, planxit
An. 954. A. S. filium ut David Abſalon. *Thietherdo* Hillinesheimenſi antiſtite mortuo, *Aduinus* Magadaburgenſis eccleſiae abbas ſucceſſit. 19)

An. 961. A. S. Poſt haec ſedatis bellorum aſperitatibus Romam iterum pergere ſimulans Longobardiam manu valida intravit, *Berengariumque* praedictum in monte ſancti Leonis
An. 964. A. S. ſed in Chron. Ursp. et Chronographo Saxo. duos poſſidens annos, cum uxore *Uvillan* et filiis ac filiabus ad ultimum cepit callide, exilioque eum in Bavanberge, ubi poſt moritur 20), relegavit. Dehinc Romam armato petens milite, eiusdem cives ſibi reſiſtentes bis vicit, urbemque victor glorioſus intravit DCCCCLXI. 21) dominicae incarnationis anno. Inſuper benedictionem a domino Apoſtolico *Iohanne*, cuius rogatione huc venit, cum ſua coniuge, anno regni
An. 962. eius XXVIIII. 22) promeruit imperialem, ac patronus Romanae effectus eccleſiae, Be-
An. 962. A. S. neventum, Calabriam atque Apuliam, ducibus eorum devictis, ſibi vendicavit.

An. 965. A. S. Temporibus ſuis aureum illuxit ſeculum, apud nos inventa primum vena argenti. 23) Devictus eſt quoque *Uuigmannus*. Apud Danos regnante tunc *Haroldo* contemta

16) *Nacconis et Stoinnegui.* Duo ſubreguli Slavorum Saxonibus iam olim infeſti. Ann. Saxo. *Vrs.*

17) *reſistit.* Sic Dresd. *rebellavit* Brux.

18) *obiit.* Anno 956. teſte Lamberto Schafnab. et Arnulpho de geſtis Mediolan. Lib. I. c. 5. Hepidannus et Hermannus Contractus locum, ubi de vita migravit, Plombiam in Novara vocant. *Vrs.*

19) *abbas ſucceſſit.* Leibnitius textui ex Cod. Brux. nominibus tamen perſonarum et locorum antiquis in recentiora et latina mutatis reſtituit. *Vrs.*

20) *ubi poſt moritur.* Obiit Berengarius an. 966. Bambergae ſepultus. Vxor eius Willa cucullum amplexa eſt. Bucellini Annal. Germ. p. 64. *Vrs.*

21) DCCCCLXI. Vitioſe Leibnit. DCCCCLXXI. habet. *Vrs.*

22) *anno regni eius XXVIIII.* aberrat hic numerus a vero, qui fuit XXVI. v. verſionem meam German. p. 67. *Vrs.*

23) *apud nos inventa primum vena argenti.* Apud nos ſignificat ſine dubio in vicinia noſtra, in terris Saxoniae inferioris, ſcil. apud Goslariam. Vrſinus male vertit: *in Deutschland.* At vero in Franconia, Bavaria, terra Salisburgenſi, Haſſia et Auſtria iam antiquiores venae argenti detectae erant. *Kinderl.* — Vrſinus Goslariam rectius poſuit in notis huic Latinae editioni additis, et provocat ad Heineccii Antt. Goslar. Lib. I. ad an. 968. p. 18.

temta Chriſtianitas ſic per *Popponem* renovata eſt presbiterum. Arguebat enim idem An. 952. A. S.
et regem et populum, anteceſſorum cultura ſuorum deviantem, Diis ac daemonibus
vacantem, unum affirmans in tribus perſonis Deum. Interrogatus autem a rege, ſi
ignito voluiſſet dicta ferro comprobare? paratum ſe ad hoc eſſe, hilari reſpondit ani-
mo, craſtinaque die ferrum ingentis ponderis benedictum, ad locum a rege determi-
natum portavit, manumque ſecuram imperterritus elevavit. Quo rex miraculo laetus
admodum effectus, cum ſuis omnibus Chriſti iugo protinus humiliter ſe ſubdidit, in
finemque fidelium more praeceptis obtemperavit divinis. 24) Imperator autem hoc ut
audivit, vocatum ad ſe venerabilem virum Popponem, ſi pugil Chriſti eſſet? interro-
gat, et ſacerdotali honore ſublimat.

Gero Orientalium marchio *Luſizi* et *Selpuli*, *Miſeconem* quoque cum ſibi ſub- An. 963. A. S.
iectis imperiali ſubdidit ditioni. *Herimannus* dux *Seliburem* 26) et *Miſtui* cum ſuis
Imperatori tributarios fecit. Aequivocus Imperatoris, iunior inquam *Otto*, quem pe-
perit inclita mater *Adhelheidis*, in nativitate Domini Romae Imperator effectus eſt An. 967.
patre iubente, ac tunc in Campania iuxta Capuam commorante. Qui filio ſuimet A. S.
334 uxorem ab imperatore Conſtantinopolitano deſponſare deſiderans, nunciis eiusdem ob An. 967.
aliam ad ſe miſſis cauſam, ſuos fideliter commiſit principes hanc legationem ferentes. A. S.
Quos in ipſo itinere Graeci ſolita calliditate ex improviſo irruentes, alios occidunt,
quosdam vero captos domino ſuimet auguſto praeſentabant. Pauci autem ex his effu-
gientes Imperatori ſuo rei eventum aperiunt. 27) Hic detrimentum ſuorum graviter
ferens, milites optimos *Gunterium* ac *Sigifridum* tale facinus ad ulciscendum in Ca-
labriam propere miſit. Qui Danaos victoria priori elatos et ſibi occurrentes occide-
runt, alios autem in fuga comprehenſos obtruncant naribus, tributum a Graecis in
Calabria et Apulia extorquentes, ſpoliisque ditati cum gaudio remeabant. Conſtanti-
nopolitani autem funere ſuorum et captivitate triſtes effecti, adverſus dominum ſuum
conſpiravere, doloſaeque Imperatricis conſilio per quendam militem peremerunt eun-
dem, loco eius hunc deſignantes ad imperii totius proviſorem. Qui mox magnificis An. 971.
muneribus comitatuque egregio non virginem deſideratam, ſed neptem ſuam, Theo- A. S.
phanu 28) vocatam Imperatori noſtro trans mare mittens, ſuos abſolvit, amicitiamque

optatam

24) *obtemperavit divinis.* Lege Olai Wormii Danic. Monum. Lib. I. c. 11. et Sax. Grammat. Lib. X. p. 171. ed. Wechel. 1576. Geſta Trevirorum in Leibnitii Acceſſ. T. I. p. 70. eadem de Poppone Archiepiscopo Trevirenſi narrant. *Vrs.*

25) *Luſizi et Selpuli.* Marchia Orientalis ſive Budiſſinenſis ea, quae nunc eſt Luſatia ſuperior. *Luſizi* pagus complectitur maximam Luſatiae inferioris partem, et *Selpuli* pagus quaerendus eſt in tractu, Lubbenam et Storcoviam urbes interiacente. *Vrs.*

26) *Seliburem.* Cod. Brux. *Seuberem* ſatis corrupte. Ann. Saxo *Seluburem.* *Vrs.*

27) *eventum aperiunt.* Legationem hanc male cedentem Luitprandus, episcopus Cremonenſis, inter ceteros legatos principem locum tenens, ipſe deſcripſit in legationis hiſtoria ab Ottonibus Impp. ad Nicephorum, edita a Cph. Browero et Henr. Caniſio. Ingolſt. 1600. 4. Baronius T. X. Annal. Eccleſ. p. 914. ſ. eam ad an. 968. retulit. *Vrs.*

28) *Theophanu.* Sic in Cod. noſtro. *Theophania* a manu recentiori ſuperſcriptum. *Vrs.*

optatam Caesaris Augusti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri coniunctionem apud Imperatorem impedire studerent, eamdemque remitti consulerent. Quos idem non audivit, sed eandem dedit tunc filio suimet in uxorem, arridentibus cunctis Italiae Germaniaeque primatibus. 29)

An. 961. et 965. A. S. Multa Sanctorum corpora Imperator ab Italia ad Magadeburg per *Dodonem* 30) capellanum suimet transmisit. Hoc autem, quod de eius clerico audivi nomine *Poppone*, *Uvillehelmi* comitis 31) germano, memoria dignum, non est praetereundum. An. 965. A. S. Is cum Imperatori diu fideliter serviret, nimis infirmatur, et in ecstasi effectus in montem excelsum ducitur, ubi civitatem magnam et pulchra eius conspicatur aedificia. Inde perveniens ad turrim arduam, laboriosos eiusdem scandit aggressus. In cuius summitate magna Christum cum Sanctis omnibus sedentem videre promeruit. Ibi *Brun* 32) Archiepiscopus Coloniensis ob inanem Philosophiae executionem 33), a summo iudice accusatus, et a beato Paulo defensus iterum inthronizatur. Tunc iste vocatus simili de causa redarguitur, et supplici Sanctorum intercessione suffultus talem audivit vocem: „*Post tres dies ad me veniens, hanc, quam ego nunc tibi demonstro, cathedram possidebis.*" Haec omnia sacerdos cum evigilaret, Caesari ad se accersito explicuit, et non esse somnium, sed veram affirmans visionem 34), gratias ei retulit pro

29) *Germaniae primatibus.* Pacta matrimonialia an. 972. scripta adhuc supersunt, vulgata a Leukfeldio in Antt. Halberst. p. 248. 659. f. *Vrs.*

30) *per Dodonem capellanum.* De translatis ab hoc Capellano regio Sanctorum quorundam reliquiis mentionem iniiciunt *Annal. Saxo* ad an. 961. et 965. *Chronographus* ad an. 973. *Chronicon Magdeb.* ap. Meibom. T. II, 276. cf. etiam *Shannat. Vindem. literar.* II, 73. Ipsum nostrae urbis monasterium quasdam horum thesaurorum particulas servat, per conditorem suum *Hermannum Billingium* ab Ottone Magno, cuius favore singulari usus est, impetratas. Testimonium eiusdem aetatis in tabulario nostro exstat, quod ipsi arculae videtur affixum fuisse: *In isto scrinio reconditae sunt reliquiae Sanctorum, quas Dodo presbiter attulit domino atque venerabili duci* Hirimanno. *Brachium S. Rustici et mart. et brachium S. Floriani mart. et brachium S. Leontii mr. et brachium S. Epiphanii ep. et conf. Et reliquiae Sanctorum Valentini ep. et mr. Felicissimi diaconi et mr. et Eleutherii mr. et Fortunati ep. et conf.* Hanc schedam ab ipsius Dodonis manu esse, verisimile est, quo fit, ut memoratum in Necrologio nostro ad diem XXI. Martii Dodonem monachum Capellanum illum regium fuisse coniiciam. *Wed.*

31) *Uuillehelmi Comitis.* Wimariensis Annal. Saxo. *Vrs.*

32) *Brun.* Frater Imperatoris. Ann. Saxo. *Vrs.*

33) *executionem.* Alia manus in Cod. Dr. *exercitationem*, quod non spernendum. *Wa.*

34) *affirmans visionem.* Leibnit. in emendat. Dithm. p. 1005. posuit *affirmans promissionem*, quod vero nec textui, nec sensui dicentis convenit. Etiam Ann. Saxo legit: *veram legit affirmans visionem. Vrs.* Visionem retinuit Vrs. sed cum additamento, et quidem ita, ut Caesari explicationem tribuat: *Dieser versicherte ihm, (dem Popo) es sey kein Traum, sondern eine wirkliche Erscheinung, eröffnete ihm dessen Bedeutung* etc. At vero Ditmarus non Caesarem, sed Popponem ipsum sui somnii facit interpretem, ergo scribendum erat: *Er versicherte dem Kaiser* etc. Ceterum legendum videtur: *sed veram visionem affirmans et promissionem. Kind.*

pro bonis omnibus, quae ei unquam fecit, et fic ei indictum eft. Facta confeffione et indulta a praefentibus remiffione, dereliquit aliena, repetens fua cum pace bona, flentem tam felici obitu confolatus Seniorem.

Pretiofum quoque marmor cum auro gemmisque Caefar praecepit ad Magadaburg An. 965. adduci. In omnibus columnarum capitibus Sanctorum reliquias diligenter includi iuffit. A. S. Corpus egregii comitis *Chriftini* aliorumque fibi familiarium iuxta fupra memoratam pofuit ecclefiam, in qua fibi fepulturam, quamdiu vixit, praeparari concupivit. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXI. 35) regni autem eius vicefimo quinto praefentibus cunctis optimatibus in vigilia nativitatis Domini corpus Sancti *Mauritii* et quorundam fociorum eius, cum aliis Sanctorum portionibus Ratisbonae fibi allatum eft. Quod maximo, ut decuit, honore *Parthenopolim* transmiffum, unanimi indigenarum et comprovincialium conventu ibidem fusceptum eft, et ad falutem patriae totius hactenus veneratum eft.

Interea *Bernhardus* antiftes venerandus plenusque dierum, XLVIII. ordinationis An. 968. fuae anno 36) et in ipfo die, id eft III. Non. Februarii obdormivit in Domino. 37) A. S. Infuper *Vuillehelmus* fanctae Archipraeful Magonciae, cui cura ab Imperatore, Domino fuimet et parente, commiffa fuit *Parthenopolim* difponendi, caeteraque regni neceffaria regendi, cum aegrotantis reginae finem *Mechtildis* expectaret, in *Redulunerothe* VI. Non. Marcii moritur. An. 968. A. S. Huius obitum nimia corporis infirmitate oppreffa venerabilis regina, nullo adhuc certa nuncio, praefentibus cunctis intimavit: „*Filius*, inquiens, *meus Vuillehelmus proh dolor! jam exfpirans memoria indiget falutari.*" Et *Luidulfus* abbas Corbeienfis egregius, corporaliter fibi occurrentem 38) illum nocte eadem, qua transiit, videns obftupuit, et mortuum hunc effe confratribus nunciavit. Pofthaec fancta Mechtildis II. Id. Marcii 39) migravit ab hoc exilio 40), fpiritum com- An. 968. A. S. mittens

35) *DCCCCLXI.* v. Chronogr. Saxo ad an. 961. p. 170. Baronii Annal. Eccl. T. X. p. 876. n. 3. *Vrs.* — Legendum 967. quia mors Bernhardi Halberftadenfis episcopi mox memoratur, alias quadragefimus et octavus annus ordinationis eius non poteft erui. Vetus fcriptura habuiffe videtur 961. cuius ultima figura numeri feptenarii a defcriptore pro numero unitatis accepta eft. Ditmarus quidem non femper accuratus eft in defignandis temporibus, nam quae de Gerone, an. 965. mortuo, hic afferuntur, huc non pertinent, vel 961. vel 967. legas; tantum inferitur Geronis memoria, quia Bernhardus Halberft. monafterium Gernrodenfe dedicavit; fed nifi hic legatur 967. Ditmarus erroris vix tolerabilis accufandus effet, tum hic, tum in mox fequentibus. *Kind.*

36) *XLVIII. ordinationis anno.* Nodum in hoc numero expedivit Leukfeld in Antt. Halberft. p. 232. f. *Vrs.*

37) *in Domino.* Hic fecunda vice in infimo loco fol. 22. ab antiqua manu adfcriptum: S. Petro Wernherus Eps. *Vrs.*

38) *occurrentem.* Cod. Brux. *apparentem.* *Vrs.*

39) *Mechtildis II. Id. Martii.* hoc eft, die XIV. Martii, non, quod Vrf. in verf. Germ. p. 74. vult, die VI. Martii. Illum diem habet etiam necrologium Hildeshem. Leibn. I, 764. et noftrum. *Wed.*

40) *exilio.* Cod. Brux. *feculo* c. Ann. Saxone.

mittens ac creatori ſuimet reddens Deo, ſepultaque eſt coram altari Chriſti praeſulis Servatii iuxta Seniorem ſuum, quia quem viventem dilexerat, huic ſe mortuam coniungi
An. 965. A. S. quamdiu deguit 41) ſemper imploravit. *Gero* quoque defenſor patriae, dum unici morte turbaretur filii ſuimet illuſtris *Sigifridi*, Romam pergens emeritus iam ſenex coram altari principis Apoſtolorum, Petri, arma victricia depoſuit, et apud Dominum Apoſtolicum ſancti impetrans brachium Cyriaci, ad Deum cum omni ſuimet haereditate confugit, patriamque reviſens, nati ſuimet viduam prius velatam monaſterio in ſaltu, quod ſuo ſignatur nomine *Gerinrod* conſtructo 42), *Hathui* vocatam, ſtatuit Abbatiſſam, a Bernhardo conſecratam epiſcopo 43), firmatiſque his omnibus, felici hos obitu praeceſſit
XIII. Kal. Iunii. Imperator autem comperta lugubri matris et filii caeterorumque nece 334
principum, gravi queritur moerore invincibile totius reipublicae damnum. Urgebat eum ad hoc timor mortis propinquae, et quod Deo rebus promiſit in anxiis, oportuno tunc complere ſtuduit in tempore.

An. 968. A. S. Electum namque a cuncto ſanctae Haluerſtidenſis eccleſiae clero et populo *Hilliuvardum*, tunc praepoſitum et a domino ſuimet Bernhardo ad hoc praeſignatum, Romam venire praecepit. Cumque eodem, quod diu latebat, ſecretum mentis revolvit, ſcilicet facturum ſe in urbe Parthenopolitana archiepiſcopatum ſemper ſtuduiſſe, ob ſpem remunerationis aeternae, defenſionemque communis patriae, ſeque ad omnia, quaecunque unquam ab eo expetiiſſet, promiſit paratum, ſi conſentiret ſibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat ſapiens, piae connivebat petitioni, partemque parochiae, quae ſita eſt inter *Oram* et *Albim* et *Bodam* fluvios, et inſuper *viam*, quae *Fritherici* dicitur, Deo conceſſit, ſanctoque Mauricio ac Imperatori. Inſuper idem caritative rogatus a Caeſare Auguſto, dedit Deo ſanctoque Laurentio parochiam iacentem inter fluvios *Uvillerbizi* et *ſalſum mare* et *Salam* ac *Unſtred* et *Helmana* et foveam, quae eſt iuxta *Ualeshuſun*. 44) Tali munere Imperator arridens per manus
An. 943. A. S. rect. ſuſcepit eundem, curamque ei baculo committens paſtoralem „accipe, infit, pretium patris tui!" Hunc enim *Ericum* nomine, cum *Baccone*, *Herimanno*, *Reinwardo*,
An. 941. Chron. *Wirino*, *Eſerico*, caeteriſque, qui in Quidilingeburg eundem tunc in paſcha ſolemni
Quedlinb. occidere conabantur, decollari praecepit. Avum autem meum nomine *Luitharium*
ap. Leibnit. T. II. eiusdem conſilii participem libenter perdere voluit, ſed ſibi familiarium devictus con-
p. 279. ſilio principum, captum hunc miſit tunc Bauuariam ad comitem *Bertoldum*, comprehenſis ſibi omnibus ſuimet rebus, ac late diſtributis usque in annum integrum; 45) tunc-

41) *quamdiu deguit.* Addit C. B. *in hac vita.* Ann. Saxo: *quamdiu vixit.* *Vrs.*

42) *Gerinrod conſtructo.* Tabulae fundationis Gernrodenſis de an. 964. exſtant in Leukfeldii Antt. Halberſt. p. 642. ſ. *Vrs.*

43) *conſecratam epiſcopo.* Cod. Dresd. ſic aperte, non *Chriſto*, quod editt. habent. *Wa.*

44) *Ualeshuſun.* Nomina hodierna iſtorum fluviorum ſunt *Wildbach*, qui non procul ab oppido *Kelbra* Helman influit; *Salzsee* prope Seburg in comitatu Mansfeldenſi, et exinde profluens fl. *Saiza*; *Sala* et *Unſtrut* notiſſimi; *Helma* modico intervallo vicum *Wallhausen* praeterfluit. *Vrs.*

45) *in annum integrum.* Cod. Br. addit. *excitavit.* *Vrs.*

tuncque gratiam regis et sua omnia cum magna pecunia et praedio in *Sondersl evo* et in *Vodenesuege* 46) iacenti acquisivit. Sed coeptum iter peragam. Imperator vocavit ad se *Richarium*, Magadaburgensis ecclesiae abbatem tertium. Nam *Anno* et *Otwinus*, tunc episcopi, praefuerunt ei. 47) Volens hunc dignitate sacerdotali decorare, sed visa quadam epistola, quae clanculum sibi deferebatur, omisit, *Adhelbertumque* Treverensem, professione monachum, sed *Rusciae* prius ordinatum praesulem, et hinc a gentilibus expulsum, ad Archiepiscopatus apicem inclitum patrem et per omnia probatum anno dominicae incarnationis DCCCCLXX. 48) XV. Kal. Novembr. apostolica auctoritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore, praecipiens universis Saxoniae principibus, ut proximum natale Domini cum eo essent. Archiepiscopus autem a clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus consecravit *Bosonem*, Merseburgensis ecclesiae Pastorem, *Burchardum* Misnensis ecclesiae provisorem 49), *Hugonem* episcopum Citicensem, Hauelburgensis ecclesiae custodem his *Tudonem* cooptavit, prius consecratum 50), omnes hos, subiectionem sibi suis-

An. 968. A. S.

An. 969. A. S.

46) *Sontersl evo et Vodenesuege. Sandersleben* et *Gu.enswegen* in districtu Magdeburgico. *Vrs.*

47) *praefuerunt ei.* scil. ecclesiae. *Anno* Wormatiae, *Otwinus* Hildensheim episcopi praeerant. Ann. Saxo p. 317. *Vrs.*

48) *DCCCCLXX.* Annus electionis Adelberti (Cod. Dr. Adhelberti) primi Magdeburgensium Archiepiscopi ex Codice nostro est DCCCCLXX. nam qui sequitur numerus XV. perspicue et sine omni litura separatus legitur, pertinet enim ad *Kal. Nov.* Annum vero 970. in mendo cubare, eiusque loco 968. reponendum esse, iam olim Vrsinus ex bulla Pontificia probaverat, nec ab hac vera sententia discessit in nota huic Latinae editioni subiecta. *Wa.* — Sed audiamus Kinderlingium: „Paullo aliter haec in Cod. Antv. citante Ianningo leguntur, sed ita ta„men, ut falsus numerus anni fundationis Archiepiscopatus verbis, non numeris indicatur: „*Adelbertum — Rusciae prius ordinatum Praesulem, et a gentilibus hinc expulsum — an„no — nongentesimo septuagesimo* XV. *Kal. Nov.* etc. Sed vel memoriae lapsus Ditmari ad„mittatur, vel vitium descriptoris ex Decreto Concilii Ravennatens. ap. Annal. Saxonem, Sa„gittarium etc. satis elucet, annum 968. verum esse annum fundationis AEpatus Magdeburgens. „Id quod Conr. Ianningus in Actis Sanctor. Iunio T. VI. P. I. p. 37. ss. fuse demonstravit, „Sagittario consentiente. Hic itaque legendum est DCCCCLXIIX. XV. Kal. Nov. Id et ipse „Vrsinus, eorum, quae de translocatione monasterii Magdeburg. scripserat, plane immemor, „ex bulla Pontificia recte perspexit." Hactenus *Kind.* — Ad verbum *Rusciae* quod attinet, Cod. Dr. uti Antverpianus a Ianningo collatus habet *Rusciae*, non *Russiae*, (quanquam Dresd. in hac voce sibi non constat, aliis enim locis *Rucia*, semel adeo *Ruszorum* rex occurrit) uti et in reliquis huius loci lectionibus, verborumque collocationibus uterque Codex consentiunt. *Wa.*

49) *Burchardum*, Misnens. Ecclesiae *provisorem.* Cod. Antv. legit pro ecclesiae *sedis. Provisor* vero hic idem est ac Episcopus. Minus recte de plebano s. presbytero intelligit Vrsinus. Alibi etiam Willigisus Archiepiscopus Moguntinus, provisor Ecclesiae suae dicitur, quin ipse Imperator provisor Imperii nominatur. Similiter vox *pastor* in statim sequentibus, et vox *custos* paullo ante tanquam synonymon Episcopi occurrit. *Kind.*

50) *Havelburgensis ecclesiae — prius consecratum.* Codex Antv. notante Ianningo legit *Havelsburgensis* — it. *Dudonem.* Semlerus notat, in fine legendum esse *prius* non *consecratum*, et, quia de Ditmaro, Brandenb. episcopo, sequitur: *ante hos unctos* correctio eius probabilis videtur. Chronicon Magdeb. tamen scribit: et Havelbergensem et Brandenburgensem episcopos *antea*

ſuisque promittentes ſucceſſoribus, diſpoſita ſingulis quibusque parochia ſpeciali. Additus eſt his confratribus Brandeburgienſis eccleſiae paſtor *Thietmarus* ante hoc unctus, et *Iordan* episcopus Posnanienſis.

Operae pretium eſt, quamvis iure praepoſterus mihi imputetur ordo, hoc adnectere, qualiter Imperator fratri ſuimet, domino *Brunoni*, nominato a ſuimet patruo
An. 879. A. S. duce *Brunone*, qui a Luthuvvigo rege in expeditionem ad Danos miſſus, cum episco-
880. Annal. Franc. pis duobus *Thiadrico* et *Marcquardo* 51) caeterisque militibus IIII. Non. Febr. fluminis inundatione interiit 52), mortuo Agrippinae ſedis proviſore *Vuigfrido* episcopatum
An. 953. A. S. eiusdem ducatumque regi inſuper daret Luitharii. Hic poſt iniquorum, quamvis ſapientiſſimus eſſet, conſilio depravatus, pro bono malum regni ſuimet germanoque re-
An. 954. A. S. ſtituere meditatur. Vocavit namque ad ſe *Hugonem* 53) generum, regi, ut ſupra memoravimus, nimis infidelem, ad convivium, et cum corona artificioſe gemmata regnum ipſi committere, conſanguinitatis et iuramenti immemor, ſtuduit. Qui cum in ſancto die ſolemnis Paſchae paratis omnibus inſtrumentis regalibus, generum promiſſa foemineo expetentem deſiderio coronare voluiſſet, odio, divinae miſerationis gratia, ſapientiaeque cuncta volventis, freno paululum relaxato, puduit incepti et poenituit; accerſitoque clam ſuimet ſecretario 54), quem praediximus, *Uolemero*, quod in mente latebat vulnus aperuit, qualiterque curaretur, diligenti conſilio quaeſivit. Sed converſis quibusque paratus ad omnia Deus, huic in mentem coelitus miſit, quo curam ſui Senioris reſpondendo talibus mitigavit. „*Sanctus*, inquit, *Spiritus tibi, Senior cariſſime, ſuggeſſit, ut non amplius adverſus nos praevaleret tanti auctor ſceleris inimicus; quem ſic confundi, teque autumo poſſe honorari. Coronam quam genero tuo cras te daturum promiſiſti, vobis conſedentibus praeſentabo, ut fides tua in conſpectu omnium clareſcat, et invitus corruens disrumpo eandem, ut fraternus amor modo frigidus in poſterum recaleſcat.*" Placuit hoc Archiepiscopo, et ſic expleri votis exultantibus divinas pulſavit ſuppliciter aures. Mane autem facto dicta haec in

antea unctos et Moguntino AEpiscopo ſubiectos fuiſſe, idque coniecturae Semleri manifeſto repugnat. Porro cum Havelbergenſis episcopatus antiquiſſimus ſit, quem Otto I. iam anno 946. (Chronograph. Saxo 939. ponit) ad convertendos Slavos inſtituit, quis credat, primum episcopum, qui *Oudo* in charta fundationis vocatur, per 22. annos ſine unctione manſiſſe. Ditmari lectio itaque ſine dubio ſana eſt. *Kind.*

51) *Thiadrico et Marcquardo.* Ille Mindenſis, hic Hildesheimienſis episcopus. Annal. Sax. p. 218. ſ. *Vrs.*

52) *interiit.* Clades haec facta eſt ad Ebbekesdorf ditionis Luneburgicae v. Leukfeld Antt. Halberſt. p. 86. *Vrs.*

53) *Hugonem.* Rectius Cuno ſ. Conradus dux Francorum, uti in verſ. Germ. p. 82. pluribus probavi. Annal. Saxo p. 291. nomen proprium plane omiſit, merumque *generum regis* habet. *Vrs.* Semlerus correxit Cunonem, quod omnino verum eſt. *Kind.*

54) *ſecretario.* De vera huius vocis illa aetate ſignificatione v. Moſeri Obſſ. diplom. T. II. p. 350. ſ. *Vrs.*

in factis ſunt impleta. Archiepiſcopus magnum ſimulabat moerorem; *Hugo* autem 55)
536 ſuique tanta ſpe fruſtrati inconſolabilem ſuſtinuere dolorem, conſummatisque diebus feſtivis, aliis quam ratus ſit donis honoratus, rediit. Poſt haec confratres, rex inquam et epiſcopus reconciliati, invicemque pietatis ſtudio perſeverantes, omnem inimicitiae ſcrupulum deinceps amovere curabant. Sed Archipraeſul divinitus in cunctis humanitusque pollens proſicuitatibus XIII. ordinationis ſuae anno ſomno pacis ſoporatus V. Id. An. 965. A. S.
Octobr. 56) fratrem reliquit triſtem.

Tales inſidiantium laqueos compluresque alios in regni ac in cura imperii XL. ferme annos converſatus *Otto* praeſatus, Chriſto ſe in omnibus protegente, ſecurus evaſit. Pauca locutus ſum de innumerabilibus et iſto melioribus tanti viri ingenuis actibus, quia liber unus de eiusdem nobili converſatione pleniter inſcriptus 57), me aliquid prohibet addere. Imperator autem fraterna clade turbatus, *Vulmero* 58), eiusdem familiari capellano, ob amorem eius epiſcopatum et animae curam fideliter commendavit, quo ſedente tempus a Deo ſibi permiſſum et in omnibus egregie converſanti et de medio XV. Kal. Auguſti decedente; *Gero* frater *Thiatmari* marchionis a clero et ab omni populo electus eſt: et hoc Imperatori mox adnunciatur. Hic quia praeſato fratri ſuo ob multas cauſarum ſpecies iratus fuit, dare huic epiſcopatum noluit. Interea is, quia capellanus tunc erat, in uno dierum miſſam celebrans in Papia civitate, vidit ſolus Sanctum Petrum et Ambroſium ſancto ſe benedicentes oleo, et nulli tunc prodidit, ſed tantum divinae pietatis munus aequa mente portavit. Imperatori autem in ſancto dominicae reſurrectionis die evaginato apparuit angelus gladio, cum iam praeparatus excepta corona ad eccleſiam pergere voluiſſet; *Niſi*, inquiens, *in Gerone hodie compleveris electionem, ſecurus non evadis hanc ſedem."* Expavescens ob hoc Caeſar, *dominum*, inſit, *vocate Geronem;* eique protinus venienti curam baculo paſtoralem commiſit, et indulgentiam humiliter efflagitavit. Hic a ſuffraganeis poſtea benedictus, ut ſignis hodie declaratur, nomen et officium Deo hominibusque accepte, dum vixit, tota mentis devotione portavit. Huius ſancta mater, *Ida* nomine, Ieruſalem orationis gratia petens, illicque infirmata hanc ſuis legationem pediſſequis commendavit: *„egredienti animae meimet prolongato huius exilii incolatu, corpus meum matri terrae celeriter tradite, et mox euntes haec filio nunciate Geroni, quo peregrinae genetrici ſuae talem in terris non deneget honorem, qualem prius in coelis dare dignatus eſt Deus, et altare mihi in eccleſia ſanctae conſtituat Caeciliae."* Talibus praeceptis devotae obtemperantes ſamulae, dominam ſuam poſt

(Margin notes beside the paragraph above: An. 965. A. S. — An. 970. A. S.)

55) *Hugo autem.* Annal. Saxo p 291. *Dux autem,* omiſſo nomine. *Vrs.*

56) *V. Id. Octobr.* Remis in Gallia mortuus eſt VIII. Id. Octobris 965. corpus eius a Theoderico Metenſi epiſcopo Coloniam refertur. Ann. Saxo. *Vrs.*

57) *liber — pleniter inſcriptus.* Sine dubio reſpicit ad Witichindi Annales. *Vrs.* cui conſentit *Kinderling.*

58) *Vulmero.* Ann. Saxo: *Folcmaro. Vrs.* — In Necrologio noſtro ad XVIII. Iul. *Folcmarus archiepiſcopus,* nempe Colonienſis. *Wed.*

poſt haec feliciter exſpirantem ſepelierunt, et ſtatim recedentes miſeriam non inſciae 59) effugerunt ſubſecuturam. Nam *Saraceni* Ieruſalymam tunc invadentes nil reliquere victis, quod ſancta 60) eis clam tunc praedixit matrona, cum ſe mortuam iuſſit propere tumulari et ſuas abire. Venientes autem hae Coloniam cuncta Archiepiſcopo pandunt ordine. Quas idem benigne ſuſcipiens, Deo gratias egit et iuſtae eiusdem petitioni ſatisfecit.

Et quia pauca locutus ſum de laude ignota tanti praeſulis, libet conſequentibus
An. 952. caetera differere, ut in his virtus eiusdem valeat enucleatius apparere. Imperator au-
A. S. dita Ratisbonenſis eccleſiae praeſulis morte eo perrexit, et ut episcopatum non alii daret, niſi ei, qui primus ſibi occurrerit, in ſomnis admonitus eſt. Craſtiña autem die primitus inlucescente, Caeſar ad monaſterium Chriſti martyris Emmerammi, monachis hoc neſcientibus, cum paucis venit, et paulatim oſtium pulſans, a quodam *Gunthero*, eccleſiae pervigili cuſtode et per omnia venerabili patre, intromiſſus eſt. Quem intuens ad adorandum primo ſupplex proceſſit, deindeque talibus aggreditur: „*Quid, mi frater, pro adipiscendo episcopatus honore vis dare?*" Senior ad haec ſubridens, „*calceos*, inſit, *meos*." Hunc autem cum caeteris confratribus ad electionem antiſtitis ad ſanctum Petrum venientem, Caeſar explicato cunctis ſomnio caeteroque rei eventu cum conſilio cleri totiusque populi ad ſacerdotem conſtituit. Is vero accepta benedictione ſedebat tantum ſex menſes, aegritudineque compreſſus valida ad modicum convaluit, ſumtoque in manus cinere, locum, quo de hoc ſeculo migrare voluit, ſigno ſanctae crucis ipſe conſurgendo ſignavit, ſolotenusque poſitus, illud beati Iob carmen beatus et ipſe cecinit: „*Auditu auris audivi te, Domine* 61), *nunc autem oculus meus videt te; idcirco ipſe me reprehendo, et ago poenitentiam in favilla et cinere.*" Et continuo confeſſione cum lacrimis peracta emiſit ſpiritum; impletumque in eodem eſt, quod anteceſſor illius ſimilis habitus huic praedixit: „*tu debes, frater, ſecundus poſt me hanc eccleſiam regere, ſed parvo tempore vives, Deo tantum te miſericorditer coronante.*" Quod quam diu hic peregrinatus eſt, iuxta Dei voluntatem fieri idem ſemper optavit. Has de duobus episcopis ſententias ideo protuli, ut ſcias, lector, quod coeleſtis gratia Imperatori ſaepe aperiret, quid ſibi in
An. 952. humanis fieri placeret. Hic audito obitu tanti patris *Michaëlem* huic ſuccedere fecit.
A. S. Qui cum commiſſa ſibi optime diu regeret, commoventibus iterum orientales Ungris, cum caeteris Bauuariorum principibus his ad ſuccurrendum venit. Sed exorto mox inter eos duello, proh dolor! noſtri victi ab hoſtibus atque proſtrati ſunt. Episcopus autem

59) *non inſciae.* Hoc *non* ſuperſcriptum a ſecunda manu, ſed antiqua. Nec poteſt abeſſe ob ea, quae ſtatim ſequuntur. *Wa.*

60) *Sancta.* Addit Antv. *Hidda*, quae vox tamen ex antecedentibus facile intelligi poterat. Annal. Saxo *Hildam* vocat. De hac Ida ſ. Hidda plura dabit Meibomius T. II. Scr. Rer. Germ. p. 467. ſſ. *Vrs.*

61) *Audi tu auris, audivi te, Domine.* Legendum: auditu auris audivi te. ex Iobi c. 42. v. 6. *Kinderl.* nec aliter Vrſinus ex Dresdenſi. *Wa.*

337 autem abſciſa ſuimet auricula, et caeteris ſauciatus membris cum interfectis quaſi mortuus latuit. Iuxta quem inimicus homo iacens et hunc vivere ſolum ab inſidiantium laqueis tunc ſecurus cernens, haſtam ſumſit et necare eundem conatus eſt. 62) Tunc iſte confortatus in Domino poſt longum mutui agonis luctamen victor hoſtem proſtravit, et inter multas itineris aſperitates incolumis notos pervenit ad fines. Inde gaudium gregi ſuo exoritur, et omni Chriſtum cognoscenti. Excipitur ab omnibus miles bonus in clero, et ſervatur optimus paſtor in populo, et fuit eiusdem mutilatio non ad dedecus, ſed ad honorem magis. Et nunc revertar ad explanandam narrationis ſeriem.

Romanorum praepotens Imperator Auguſtus valentiorem ſibi in Chriſto dominum An. 964.
Apoſtolicum, nomine *Benedictum*, quem nullus absque Deo iudicare potuit, iniuſte, A. S.
ut ſpero, accuſatum deponi conſenſit, et, quod utinam non feciſſet, exilio ad Hammaburcg relegari praecepit, ut poſt lucidius indicabo. Interim *Hirimannus* 63) dux An. 969.
Saxoniam regebat, poſitaque ad Magadaburg concione, ſusceptus eſt ab Archiepiscopo, A. S.
manuque deducitur ad eccleſiam accenſis luminaribus, cunctisque ſonantibus campanis. Ibi avum meimet *Heinricum* 64), tantae reſiſtentem ſuperbiae, dolo capere dux niſus non potuit, quia hunc militum magna caterva vallavit; praecepit tamen ei, ut Romam poſt imperatorem pergeret. Quod libentiſſime complens, transſcenſis Alpibus ut primum ad Imperatorem venit, videns eum a longe, ſolotenus ſe proſtravit, interrogatusque, quid cauſae hoc eſſet, quod accuſatus apud eum, gratiam ſuam pietatemque ſolitam perdidiſſe timeret, lacrimabiliter reſpondit. 65) Quem protinus elevatum Imperator osculatur, ſingulaque ſagaciter perquirens et de ſusceptione ducis, quomodoque is in medio episcoporum ad menſam loco Imperatoris ſederet, lectoque dormiret, perdidicit. Ob haec Caeſar Auguſtus maſcula bile 66) ſuccenſus 67), *Adhelberto* per epiſtolam mandavit episcopo, ut tot ſibi equos mitteret, quot duci campanas ſonare,

 vel

62) *conatus eſt.* Poſt haec verba tertia vice Wernherus episc. nomen ſuum adſcripſit. *Vrs.*

63) *Hirimannus dux.* Mortuus eſt XXVII. Martii 973. quem diem, praeter necrologium noſtrum, necrologium etiam Mollenbec. ap. Schannat I, 139. habet. Diplomata principum domus Billingicae rariora, quorum mihi quidem non niſi quatuor nota ſunt; aliquot tamen Billingorum monumenta ſeculi XI. in tabulario noſtro ſervantur. *Wed.*

64) *avum meimet Heinricum.* Comitem de Stadhe. Ann. Saxo. *Vrs.*

65) *lacrimabiliter reſpondit.* Inſeruit Leibnit. e codice ſuo: *quod accuſatus apud eum gratiam et pietatem ſolitam ſe perdidiſſe timeret.* Bis igitur poſuit. *Vrs.* Sed in Emendatt. deleri ea iuſſit Leibnitius. *Wa.*

66) *maſcula bile.* Sic Dresd. Priores editiones habent *maſcule*, vel *maſculabiliter.* Vnice verum, quod Dresd. habet, et Annal. Saxonis auctoritate firmatur. Eſt enim ſumtum e Perſii Sat. V, 144. *Wa.*

67) Ibid. *ſuccenſus* pro *ſuccenſens* repoſui e Cod. Dr. *Wa.*

vel quot coronas 68) accendi praeciperet. 69) Imperatoria Archipraeſul peragens edicta, quibuscunque valuit modis ſe per legatos ſuimet excuſare contendit. Comes praefatus 70) tam ingenioſus erat, ut Caeſarem iratum prae caeteris principibus placare potuiſſet facilius, et quia 71) eius fuit conſanguineus, gratiam imperialem usque in exitum ſuimet vitae fideliter obtinuit. Quem torque aureo donatum Caeſar dimiſit remeare, ſuosque familiares contriſtatis hoſtibus laetificare.

An. 972. A. S. Interea *Vdo* venerabilis Marchio *Miſeconem* 72) Imperatori fidelem, tributumque usque in *Uurta* fluvium ſolventem exercitu petivit collecto. Ad cuius auxilium pater meus comes *Sigifridus*, tunc iuvenis, necdumque coniugali ſociatus amori, venit ſolum cum ſuis, et in die ſancti Iohannis Baptiſtae adverſus eum pugnantes, primoque vincentes, a fratre eiusdem *Cideburo*, exceptis tantum comitibus praeſatis, omnes optimi milites interſecti oppetierunt in loco, qui vocatur *Cidini*. 73) Hac de fama miſerabili Imperator turbatus de Italia nuncios miſit, praecipientes Vdoni atque Miſeconi, ſi gratiam ſuimet habere voluiſſent, usque dum ipſe veniens cauſam discuteret, in pace permanerent. An. 973. A. S. Poſthaec ſubditis ſibi cunctis hoſtium cuneis 74) arduam Alpium transcendit viam, Bauuariam inviſens regionem, ibique cunctis ſapienter diſpoſitis, recto itinere ad Magadaburgienſem pergens civitatem, palmas ibidem feſtivo duxit honore. Namque ſolebat in ſolemnitatibus univerſis ad veſperam et ad matutinam atque ad miſſam cum proceſſione Episcoporum venerabili, deindeque caeterorum ordine clericorum cum crucibus, ſanctorumque reliquiis ac thuribulis ad eccleſiam usque

68) *coronas*. Contra fidem Cod. noſtri legit Reineccius *lucernas*, uti Leibnitius. Chron. Magdeb. ap. Meibomium T. II. p. 275. in *coronis* conſentit. *Vrs.*

69) *praeciperet*. Rectius cum Reineccio, et Leibnitio, et Ann. Saxone legendum erit: *praeceperat*. *Vrs.*

70) *Comes praefatus*, ſcil. Henricus, avus Dithmari, de quo plura Ann. Saxo. p. 319. *Vrs.*

71) *placare potuiſſet facilius, et* cet. Sic Cod. Dr. priores editiones, omiſſa voce *facilius* ita habent: *placare potuiſſet. Sed* cet. *Wa.*

72) *Miſeconem*. al. Miczislaum, Poloniae ducem. Ibid. *Uurta*. vocatur nunc *Warta*. *Vrs.*

73) *Cidini*. forte *Sezeni* in palatinatu Sendomiriano, ultra Cracoviam. Dingelſtadius proponit *Citen* in Ukera propter monaſterium Chorin, vel *Citen* in media Marchia ad lacum Soldinum. Abelio placet *Zehden*, oppidulum novae Marchiae ad amnem Muglizium. v. Meibomii Chron. Walbecc. ab Abelio editum p. 21. 22. *Vrs.* — *Sam. Lenzius* c. Abelio *Zehden* ad Oderam in Neo-Marchia intelligit. Fluvius *Vurtha*, paullo ante memoratus, ſine dubio eſt fluvius Marchiae, qui hodie *die Warthe* dicitur. Inde Lenzii coniectura probabilis videtur, ſed longe aliter explicat *Gelaſius Dobnerus* in notis ad Hagecii Chronicon Bohemicum T. III. p. 206. ſcribens: *Locum pugnae Cidni Ditmarus vocat* Cidini, *alius Ditmari Codex vocat* Cidri, *quae varia lectio vocem corruptam eſſe, et procul dubio* Cidri *ſeu* Zitrici *legendum oſtendit*. Arbitratur itaque Dobnerus, nomen pagi Slavici eſſe, et provocat ad diploma Ottonis II. an. 979. Nienburgenſi Monaſterio datum, et vicum *Ziezen* in inferiori Luſatia reliquias veteris nominis *Zitrici* adhuc ſervare, ex Chron. Gottwic. T. I. p. 880. notat. *Kind.*

74) *cuneis*. Cuneus eſt collecta in unum militum multitudo in formam cunei. v. *Lipſium* de milit. Rom. Lib. IV. p. 203. et *Daniel hiſt. de la Milice Francoiſe* T. I. p. 18. Tab. 3. *Vrs.*

que deduci. Hicque cum magno Dei timore, qui eſt principium ſapientiae, ſtaret atque ſederet, usque dum finita ſunt univerſa, nil loquens niſi divinum, ſed ad caminatam ſuimet cum luminaribus multis, comitatuque magno ſacerdotum, ducum ac comitum remeabat. Pro remedio autem animae ſuae tradidit poſtera luce ineffabilia Deo munera, invictiſſimoque eius duci Mauricio, in praediis, in libris, caeteroque apparatu regio, confirmans omnia legitima advocatorum, traditioneque ſcripturarum, praeſentia et laude imperatricis et filii, atque ſub omnium teſtimonio Chriſto fidelium. Dehinc ivit ad Quidilingeburg, proximum paſcha divinis laudibus, humanisque peragens gaudiis. Huc confluebant Imperatoris edictu *Miſeco* atque *Bolizlans*, duces [et legati Graecorum, Beneventorum, Ungariorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum] 75), cum omnibus regni totius primariis, conſummatisque pacifice cunctis, ditati muneribus magnis, reverſi ſunt ad ſua laetantes. Kalend. Aprilis 76) *Herimannus* autem dux ibi tunc moriens Imperatoris gaudia turbavit. Huius corpus dum ad Luniburg a filio ſuimet Bernhardo deferretur, contigit ibi *Brunonem*, Ferdenſis eccleſiae antiſtitem, in proximo eſſe. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno conſtrictum habuit 77), ſuppliciter rogatur a filio, ut et ſolutionem ſaltem defuncto impenderet, et in eccleſia eundem ſepeliri liceret. Sed is quod poſtulat nequaquam impetrat.

Sed quia praeſulis iſtius memoriam feci, volupe 78) eſt mihi, de eodem amplius
338 effari. Fuit hic conſanguineus praedicti ducis, nova monacus Corbeia, et ob venerationem ſuam Imperator eundem *Amolongo* ſucceſſorem ſtatuit episcopo, qui eccleſiam in Uerduun, cui rationabiliter praefuit, de ligno quia lapis defuit ei, fecit egregiam 79), et magnitudine et qualitate caeteras praecellentem benedixit, et in ſenectute bona proficiens obiit III. Non. Maii, frater ipſius Herimanni ducis. 80) Hic autem dum ſenio An. 962. A. S.
et infirmitate aſſidua gravatus admodum tardaret, rogatur a Caeſare, ut *Herimannum* ſuimet capellanum, *Volcmeri* fratrem antiſtitis, pro filio nutrire, et ad iuvamen et ad haeredem voluiſſet ſibi eligere. Hanc legationem gementi animo ſuscipiens, talia reddit

75) *et legati Graecorum — Sclavorum.* Quae hic e Codice noſtro ſigno inſertionis textui ab antiqua manu ſuperſcripta reſtituimus, per omnia conſonant cum Cod. Brux. e quo Leibnitius ſuo exemplari inſeruit. *Vrs.*

76) *Kalend. Aprilis.* Haec pertinent ad ſequentia, ita ut poſt *laetantes* ponatur punctum. Ita interpungendum eſſe docuit Meibomius T. I. S. R. G. p. 714. et firmat Ann. Saxo. p. 322. *Vrs.*

77) *conſtrictum habuit.* Cod. Br. *tenuit* c. Ann. Saxone. *Vrs.*

78) *volupe.* Sic Dresd. non, uti editt. habent, *voluptas*. *Wa.*

79) *quia lapis defuit ei.* Haec in omnibus editionibus omiſſa, in Cod. Dr. ab antiqua manu, ſed alieno loco poſt *tardaret* adſcripta ſunt. Propius ad veritatem acceſſit Ann. Saxo p. 323. qui poſt *egregiam* haec verba inſerit. *Wa.*

80) *frater ipſius Herimanni ducis.* E codice Brux. affert Leibnitius. Eadem etiam in Cod. Dr. adfuiſſe, minime dubito, ſed ſcriptura radendo usque eo deleta eſt, ut in hiatu ne apex quidem literulae ullius ſuperſit. At Amolongum vere fratrem Herimanni ducis fuiſſe, probat Chronicon Verdenſe ap. Leibnitium T. II. p. 214. *Vrs.*

dit 81): *Curam, quam mihi dominus meus indigno committere dignatus eſt, ſtudioſe hactenus rexi, et quam diu hic converſari debeo, ſine tali ſamine* 82), *ſi licet, degere concupiſco. Humilitatis ac ſuperbiae non eſt aequa ſocietas, nec unquam conſortem patitur poteſtas. Quodcunque in alio placet Seniori meo, devotus implebo. Non ſit ſpes iuveni in morte ſenis decrepiti, quia peccatum eſt; reminiſcatur, quod pellis vituli crebro ſuſpenditur parieti.*" Talia exorſus, ſe ad eccleſiam Chriſti virginis Caeciliae iubet portari, humoque proſtratus, ſe indigne hactenus ei ſerviſſe, ſic lacrymis queritur effuſis: „*A Deo et a te* 83) *repudiatum me infelix cognoſco, cum alienus mihi praeponitur, et ſervituti tuae ut dignior aſſumitur. Unde hinc triſtis nunc abscedere volo, et Chriſti gratiam et tuimet interceſſionem ſanctam in hoc exſpectare deſidero. Vellem, ut ſicut ego aliena iniuſte non appetii, ita nullus unquam de meo gaudere praeſumeret detrimento. Nunc a Deo, quod ſibi placeat, et eccleſiae proſit meae, ſupplex exoro.*" Finita hac oratione ſurrexit, et diſcedens tam diu in ſua morabatur parochia, quoad usque de nece ſupra memorati iuvenis certus efficitur, et tunc convocatis in unum ſociis: „*Dominum*, dixit, *non habetis novum, me autem ad monaſterium deferte meum, diem iudicii ibidem, absque omni vagatione, cum magna ſollicitatione expectaturum, et discite vos mortales, omnia, quae vobis ſunt ſalubriter profutura, non currentis neque volentis, ſed potius miſerentis Dei eſſe. Simus exemplum vobis, quod nemo confidens in Deum deſolatur, nec in ſe ſperans utiliter exaltatur. Ponite, filii, in Deo patre ſpem veſtram, et cum auxilio Unigeniti eius et Paracliti conſubſtantialis vincite timorem noxium. Propitium orate Deum, ut, quod ego in vobis, ſeu unquam vos in me, humana fragilitate deliquimus, emendetur deinceps in melius, et ut poſt me Deo carum et vobis utilem habere poſſitis ſeniorem et tempora proſpere arridentia.*" Poſt haec verba ad praedeſtinatum perveniens locum, quamvis multa ſenectutem ſuam circumvenirent incommoda, tamen affabilis et laudandae fuit converſationis.

Expeditis breviter ſupra dicti Imperatoris incliti actibus, fert animus, priusquam obitum eius ſcriptis comprehendam, de his aliquid dicere, qui eiusdem temporibus utiles eccleſiae et ſibi exſpiravere, et quod interim accidit, renovare. *Hillibertus*, qui eum unxit, Archiepiscopus, in ſecundo regni ſuimet anno obdormivit in Chriſto II. Ka-
An. 937. A. S. lend. Iunii, et huic *Fritherieus* ſuccedens Deo placuit et ſeculo. „Hic in fine ſuo gratias egit Deo, quod eccleſiae ſuimet nil unquam iniuſte acquiſiverit ſeu perdiderit. 84)" In

81) *talia reddit.* Cod. Br. legit: *ita reſpondit* praeeunte Ann. Sax. *Vrs.*

82) *ſine tali ſamine.* Cod. Br. male *vivamine*, melius Ann. Saxo *iuvamine.* Sed nihil mutandum. v. Ind. Latinit. *Wa.*

83) *A Deo et a te.* Reineccius, Maderus et ipſe Leibnitius: *Adeo aetate*, ſed veram lectionem textui ſubiecit Leibnitius, quae etiam in Ann. Saxone legitur. *Vrs.*

84) *Hic in fine ſuo — perdiderit.* Haec inferius in margine Codicis Dr. leguntur, a manu antiquiori addito inſertionis ſigno ſcripta a Reineccio quidem omiſſa, ſed a Leibnitio e Cod. Brux. inſerta. *Vrs.*

In hoc anno *Ungari* Thuringiam atque Saxoniam vastantes, in locis perierunt firmissimis, nonnulli autem ex illis timore sibi alas subministrante, patriam reviserunt. An. 938. A. S.
Everhardus Francorum 85) dux regi diu infidelis degradatus est, et comes *Vuigmannus* humili supplicatione reconciliatus est. In sequenti anno frater regis *Heinricus* ab Everhardo comite captus in vinculis tentus est. In tertio anno supra memorati regis, Heinricus frater eius et *Euerhardus* dux ac *Gisilbertus* comes Lutharingorum, cum caeteris nequitiae suimet fautoribus cis Renum plurima depopulati sunt. Hoc *Udo* 86) amicus regis illico comperiens Everhardum occidit, Gisilbertum autem cum sociis in Rheno demergit; Heinricum autem regis gratiam petere coëgit. Posthaec legati Graecorum regi nostro bis ab imperatore suo munera detulerunt utrisque convenientia. An. 939. A. S. An. 955. A. S.
Fritherícus Archipraesul XVII. ordinationis suae anno 87) vir abstemius 88) obiit, et *Vuillehelmus*, de matre quamvis captiva, tamen nobili et Sclavonica, et ex rege praedicto genitus, vice eius ordinatur, Anno dominicae incarnationis DCCCCLIIII. Dehinc in quarto eiusdem numeri anno signum salutiferae crucis in vestimentis hominum mirabiliter et magis miserabiliter elucens, digne accipientibus profuit et irridentibus nocuit. 89) Anno dominicae incarnationis DCCCCLXIII. ob depositionem supra memoratam Benedicti papae et exilium, quo moritur, saeva mortalitas Imperatoris exercitum subsequitur, quae *Heinricum* Treverensem archiepiscopum et ducem *Godefridum* cum caeteris innumerabilibus consumsit. In tertio anno II. Kalend. April. ecclesia Haluerstadensis cecidit 90), et Imperator de Italia pergens *Francanuord* venit, et in his partibus diu manens inter suos pacem atque concordiam firmavit. Subsequente autem anno Imperator iterum Romanorum partes invisit. In quarto anno 91) aequivocus An. 954. A. S. An. 958. A. S. An. 964. A. S. An. 965. A. S. An. 966. A. S.

85) *Euerhardus Francorum.* Qua de causa nomen Francorum erasum sit, non assequor. Leibnitius e Cod. Br. habet. *Vrs.*

86) *Hoc Vdo.* non, quod Vrsino olim visum est, frater modo memorati, sed Hermanni, Ducis Sueviae, quod et Luitprandus testatur. *Wed.*

87) XVII. *ordinationis suae anno.* Reineccius et Maderus contra fidem utriusque codicis ponit XVIII. ord. anno, et ipse Leibnitius veriorem lectionem non recepit. *Vrs.*

88) *abstemius.* Cod. Br. abstinentissimus. *Vrs.*

89) *irridentibus nocuit.* Attentionem sane meretur, quod glossematarius ille, qui passim verba singula codicis Dr. immutavit, et per totum volumen notulas marginales adspersit, ad hoc portentum notaverit: *Signum simile crucis in vestimentis elucens anno* VXCLVIII. (1558.) Auctor istius observationis Albinus Reinecciusve fuerit, saltem nota ea aperte tempus indicat, quo codex noster plurimas, easque non raro satis ieiunas immutationes expertus sit. *Vrs.* — Recte, nam in fine codicis: legitur 18. Dec. 1574. Viteb. *Wa.*

90) *cecidit.* Ann. Saxo *corruit.* *Vrs.*

91) *In quarto anno.* Ab his verbis alius scriba in codice perrexit exarando, minoribus tamen literis usus. Recentior aliqua manus supra paginam 31.b. et ad marginem scripsit: *Cohaerent cum praecedentibus, nam haec 4. folia sunt inter 30. et 32. interposita et inserta.* Scriba prior fortasse textum confuderat, ideoque provinciam alii tradere coactus est. *Wa.* — Sine dubio Ditmarus scripsit *quinto anno*, nam tertium annum paullo ante memoravit, et paullo post subiecit subsequentem i. e. quartum annum. Descriptor codicis hoc neglexit, et compendium scribendi fortasse reperit. *Kind.*

An. 967. vocus Imperatoris comitante Vuillehelmo Magonciacenſi archiepiſcopo Romam veniens, 339
A. S. a domino *Iohanne* venerabili papa in benedictione patri ſimilis efficitur. In VII°. au-
An. 971. tem anno templum domini in *Thornburg* 92) combuſtum eſt. Placet etiam mihi hoc
A. S. annectere, quod *Poſo*, anteceſſor meus, a praefato imperatore conſtitutus, curam ſibi
An. 970. commiſſam annum I. menſes X. ac III. dies regens, in patria obiit Bauuaria Kalend.
A. S. Novemb. ſepultusque eſt in Merſeburg, in eccleſia ſancti Iohannis Baptiſtae coram
ſummo altari. Qui in monaſterio Chriſti martyris Emmerammi, [quod conſtruxit Arnulſus Imperator] 93), quod extra urbem Ratisbonam in auſtrali parte ſitum eſt, monachus converſatione nutritus eſt, et inde ad ſervitium Caeſaris aſſumtus beneficium Cicenſis eccleſiae pro magni laboris ſui debita remuneratione percepit, et iuxta praedictam civitatem in quodam ſaltu, quem ipſe conſtruxit ac ſuo nomine vocavit, templum Domino de lapidibus aedificari conſecrarique fecit. Beneficium autem omne, quod ad eccleſias in *Merſeburg* et *Mimenlevo* poſitas, ac ad *Thornburg* et *Kirberge* 94), pertinentes 95) fuit, antequam ordinaretur, obtinuit, et quia is in oriente innumeram Chriſto plebem praedicatione aſſidua et baptismate vendicavit, Imperatori placuit, electionemque de tribus conſtituendis episcopatibus ei dedit, Misnenſis, Cicenſis atque Merſeburgenſis. Prae his omnibus, eo quod pacifica erat, Merſeburgenſem ab Auguſto expoſcens eccleſiam, quam diu vixit ſtudioſe eandem rexit. Hic ut ſibi commiſſos eo facilius inſtrueret, Sclavonia ſcripſerat verba, et eos Kirieleiſon cantare rogavit, exponens eis huius utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irriſorie mutabant „Vkrivolſa, quod noſtra lingua dicitur: Aeleri ſtat in fritcectū; dicentes, ſic locutus eſt Boſo, cum ille aliter dixerit." 96) Imperator huic paucas villas conceſſit ad praedictam urbem

92) *Thornburg.* Caſtellum olim et palatium Ottonis I. et ſequentium Imperatorum ad ſiniſtram fl. Albis ripam ſitum, nunc mutato alveo ad dextram fluvii proxime ad urbem Barby fluctibus Albis plane ferme abſorptum eſt, ut vix rudera cerni queant. v. Chron. Gottvic. T. I. p. 512. Leuckfeld Antt. Halberſtad. p. 247. *Vrs.*

93) *quod conſtruxit Arnulſus Imperator.* Quae uncinis incluſi, a ſecunda manu ſuperſcripta ſunt, gloſſam tamen ſapiunt. Leibnitius non habet. *Wa.*

94) *Kirberge.* Ita Cod. Dr. Non male Reineccius poſuit *Kirchberg.* Ann. Saxo *Kircberge.* *Vrs.*

95) *pertinentes.* Vitioſa, ut facile apparet, lectio, oſcitantiae ſcribae debetur, eiusque loco legendum *pertinens* ſc. beneficium docet Cod. Br. et Ann. Saxo. *Vrs.*

96) *aliter dixerit.* Sic hiatum in edit. Reineccii et Leibnitii ex Cod. noſtro explevimus. Textui Leibnitiano e Cod. Brux. reſtituto aliqua deſunt: *Ykruiolſa, quod noſtra lingua dicitur: Atnu* — — — — *dicentes: ſic locutus eſt Boſo* etc. — Vkrivolſa (ſic enim lego in Dresdenſi) ſ. Ykruiolſa voces ſunt Sclavonicae, et ex Dithmari interpretatione ſonant: *Alnus ſtat in fruticeto ſ. frutecto. (Es steht eine Erle im Busche).* *Aeleri* eſt nomen Germanicum antiquum, *die Erle.* *Fritectum* falſa mihi lectio videtur, iterum orta ex librarii negligentia, mutanda ſine dubio in: *ſtat in fructiceto* ſ. *frutecto.* Eadem refert Ann. Saxo ad an. 970. p. 320. Simile aliquid narrat *Paul. Egede* in Groenlandiae deſcriptione p. 49. de Groenlandis, qui pro voce *Capitel*, verbum ſuae linguae *Kapitek*, quod veſtem pelliceam ſignificat, male ſubſtituerunt. *Vrs.*

urbem pertinentes, et in pago *Chutici* 97) positum quoddam castellum, quod *Medeburu* 98) vocatur; interpretatur autem hoc: *mel prohibe!* Concessit quoque ei filius suimet et aequivocus (Otto secundus) ecclesiam 99) in *Helpithi* 100) positam, quam pater eius in honore sanctae *Radegundis* constructam, *Bernhardum* ipse praesens dedicare praecepit antistitem. Sed cum primus ecclesiae pater nostrae, sicut praedixi, exspiraret, intercessione *Annonis* episcopi Vvormacensis Imperator *Gisilero*, moribus et natura nobili 1) episcopum dedit. Hic consecratur in Magadeburg ab *Athelberto* Archiantistite, Iunio mense.

Equidem, quia de *Conrado* duce, qui gener Caesaris iuxta Lech fluvium occisus est, pauca dixi, non incongruum esse reor, quaedam tunc a me indiscussa aperire. Post longum tempus Imperator ad Merseburg veniens, a quodam proditore comperit An. 955. exuvias eiusdem a Sclavis in *Zuencua* 2) sub *Suchavico* 3) seniore sibi multum dilecto A. S. haberi, et cum auxilio illius hos in 4) singulari praelio devictos suspendi praecepit, praedaeque maximam partem restituit. Sed hoc ignoro, utrum hanc eiusdem interemtores sumserint, an sic casu accidente necis eius inculpabiles invenerint, et quia hoc ullatenus celare praesumserunt, digna morte poenas persolverunt. Filiam vero suimet, et

97) *Chutici.* Distinguendus est hic ab alio eiusdem nominis pago in occidentali parte sito, de quo supra Lib. I. mentio facta est, ideoque Chutici *occidentalem* nominamus. Iacebat in ditione Lipsiensi inter fluvios Salam, Elystrum et Muldam. *Vrs.*

98) *Medeburu.* Nunc vocamus *Magdeborn* prope Roetham, haud procul a Lipsia. *Vrs.*

99) *Otto secundus.* ab antiqua manu insertum. *Wa.*

100) *Helpithi.* Monasterium *Helfelde* s. *Helfte* in comitatu Mansfeldensi.

1) *Gisilero — natura nobili.* Meibomius in Chron. Bergensi T. III. S. R. G. p. 292. codicem Dithmari habere *mobili* contendit, quae lectio etiam Leibnitio placet in Emendatt. p. 1005. Sed Cod. Dr. clare et dilucide habet *nobili*, uti et Ann. Saxo. p. 320. *Vrs.* — *Natura* hic generationem s. prosapiam significat. Anonymus in meo exemplari correxit *mobili*, uti Meibomius. Optime Chronicon Magdeb. vulgatam lectionem vindicat, in quo haec leguntur: *Quem Giselharium — Otto Imp. M. quia stirpis, morum et industriae nobilitate pollere cognoverat, de Claustro Magdeburgensi assumptum, Capellae suae praefecerat.* Similiter Chron. Merseb. ap. Ludewig Reliq. Mstor. T. IV. p. 337. scribit: *carnali nobilitate refulgebat.* Verba Chronici Magdeb. ex Chronographo Saxone desumta videntur. *Kind.*

2) *Zuencua.* Luencowa. Ann. Saxo. *Vrs.* — De obscuritate huius loci conqueritur Vrsinus, (huic Latinae editioni nihil adscripsit. *Wa.*) vocem *restituit* pro *reddidit* accipiens. At vero significat *recuperavit*, vel *sibi acquisivit*, et tum omnia clara sunt. Otto Imp. repetebat exuvias generi sui a Slavis quibusdam, praesertim a Suchovico. Quas cum non aliter, nisi vi adhibita, acquirere posset, ad singulare praelium possessores praedae evocavit, iisque devictis et ad suspendium damnatis, maximam praedae partem (i. e. armorum et ornamentorum occisi Conradi) sibi vindicavit. Ditmarus addit, se ignorare, utrum possessores exuviarum ipsi Conradum necaverint, an casu eius arma, vestes et ornamenta acceperint. Dure tamen de digna morte eorum, ob intermissam praedae restitutionem, Ditmarus pronuntiat. *Kind.*

3) *Suchavico.* Euchavico Cod. Br. et Ann. Saxo. *Vrs.*

4) *et auxilio illius hos.* Sic Dresd. Editores: *Quos et cum auxilio illius.* *Wa.*

An. 950. uxorem eius 5), a quodam *Conone*, eo quod ſibi ſatisfacere noluiſſet, late diffamatam
A. S. et coniugem ſuam clam fore ab eodem dictam; Caeſar hoc graviter ferens ſic eam
expurgavit. Convocatis omnibus regni ſuimet principibus primo ſecretis allocutionibus
eandem, ſi huius rei culpabilis eſſet, diligenter inquirit: poſteaque cum illam adhibito
Chriſti teſtimonio et ſacramentis ſe nimis excuſare vidiſſet, praeſentibus cunctis indixit,
ſi aliquis ex numero ſibi familiarium eam armis defendere voluiſſet, ut ſe firmum in
die hac et in perpetuum acquirere potuiſſet amicum. *Burchardus* comes haec audiens
in medium proſiliit, et Cononem per omnia mentitum fore coram omnibus dixit. Ille
autem cum id verum eſſe ſacramentis affirmaret, cum eodem congreſſus in primo aditu
dexteram mendacem perdidit, et iniuſtitiam ſuimet devictus innotuit 6), et miſericors
Dominus a falſo crimine hanc eripuit, quam innocentia vitae ſibi placere fecit. Haec
marito vivente ſuo, quamvis ſaepe deſpiceretur, et laboribus crebris fatigaretur, tamen
virili 7) patientia haec ſufferens, honorem innatum ſervare conatur. Cum autem vi-
An. 953. tam hanc finiret, in eccleſia Chriſti martyris Albani in Mogontia flebiliter eſt ſepulta,
A. S. cuius fuſum argenteum in eius memoriam ibidem eſt ſuſpenſum.

An. 955. De praefato autem duce *Heinrico* 8) quaedam dico, quae impie fecit in ſuimet
A. S. regno, et in quibus valet conſiderare, quod ſupra dictis omnibus non valet contradici.
Patriarcham de Aquileia caſtrari, et archiepiſcopum Salzburgenſem praecepit excaecari.
Cauſas exponere nolo, quia ad haec promerenda non eſſe idoneas in veritate ſcio.
Is cum in fine ſuo a *Michaële*, Ratisbonenſi epiſcopo, de tali commiſſo admoneretur,
ſe in priori peccaſſe ſolum fatetur, et in archipraeſule, nihil; ignorans, quam parva
res eſt in qua flagitium deeſt. 9) Unde David ſupplex loquitur: *ab occultis meis mun-
da me, Domine!* Huius coniux, *Iuthita* nomine, cum praeſens adeſſet, hanc con-
feſſionem audivit, et mox viro ſuimet moriente corpus eiusdem in eccleſiam quam ipſe

in

5) *uxorem eius.* Nomen eius erat Luitgarde. *Vrs.*

6) *innotuit*, h. e. notam fecit, faſſus, profeſſus eſt. *Vrs.* v. Ind. Latinit.

7) *virili.* Sic Dresd. Reineccius, Maderus et Leibnitius *viridi*, minus accurate. Ann. Saxo etiam legit *virili.* *Vrs.*

8) *Heinrico duce.* fratre Ottonis M. Ann. Saxo. *Vrs.*

9) *in qua flagitium deeſt.* Antiqua manus in Cod. Dr. mutavit *deeſt* in *eſſet.* *Wa.* — Vrſini verſionem, utpote cum ſequentibus non conſpirantem minus probo. *Er bedachte nicht, daſs uns jede Uebelthat, die wir nicht dafür erkennen, als eine Kleinigkeit vorkomme.* Ditmarus nihil de gradibus peccatorum proponere vult, ſed docere, raro homines innocentes et flagitii expertes dici poſſe. Parva res intelligenda eſt de exiguo numero actionum humanarum. Sed, ſi quis vocem flagitii magis urgendam putat, legat *prava.* Dithmarus hoc vult: peccatum excuſari non poſſe eo, quod flagitium ſive manifeſtum crimen non ſit; ſunt enim aliae res turpes et culpabiles, quae tamen flagitia dici non poſſunt. Mali cuiusdam tantum conſcium et participem eſſe, res prava eſt. Videtur ſcilicet Henricus factum ſuum in Herolfo Salisburgenſi AEpiſcopo excuſaſſe eo, quod nomine et iuſſu Ottonis I. Imp. fratris ſui egerit, qui Herolfo iraſcebatur, quoniam corpus b. Martini ſibi concreditum reddere nolebat. v. Wigulei Hundii metropolin Saliſburg. p. 6. *Kind.*

in honorem ſanctae Mariae ſemper virginis conſtruxit, cum magno moerore depoſuit, et in quocunque animam eius unquam deliquiſſe ipſa ſcivit, vel ab aliis comperit, lacrimis ac ineffabilibus emendavit eleemoſynis. Haec in viduitate ſua continenter vivens cum *Abraham*, Friſingenſem episcopum, prae caeteris diligeret, invido vulgari dente admodum inculpabilis dilaniebatur. 10) Quae cum de hac luce migraret, in die depoſitionis ſuae ab eodem antiſtite miſſam cantante ſic expurgatur. Ante communionem is verſus ad populum, quae merita eius fuerint circumſtantibus indixit. „*Hoc*, inquiens, *delictum, quo diffamata fuit, ſi haec unquam commiſit, faciat omnipotens pater filii ſuimet corporis et ſanguinis ſalutare remedium mihi provenire ad iudicium et ad debitam damnationem, animaeque eius ad perpetuam ſalvationem.*" Ac tunc cum mentis ac corporis innocentia ſumſit unicum cunctis fidelibus remedium. Credidit populus, quamvis ſero, et cum detractione iniuſta plus ei profuit 11), cum nocere ſtuduerit.

Fuit in diebus praedicti Caeſaris quidam comes, *Hed* nomine, qui eccleſiam in An. 969.
honore Chriſti athletae, Viti 12), in *Heslinge* 13) conſtructam, quia haeredem non A. S.
habuit, maxima totius proprietatis ſuae parte dotavit, et congregatione ſanctimonialium ibidem facta, eandem abbatiam mundiburdio *Etheldagi*, Bremenſis Archiepiscopi, ſubdidit. Sed praepoſitae huic ſedi geminae venerabiles matronae, quibus unum erat vocabulum *Uuinnilgerd* dictum 14), cito proh dolor! obiere. Avus 15) autem meus cum filiam ſuimet, *Hathui* nomine, ibi educatam prius ac traditam eis ſuccedere rogaſſet, ab Archiantiſtite praefato impetrare non potuit. Poſtea vero Archipraeſul a Caeſare, patrino ſuimet, rogatus, eandem cum iam duodecim eſſet annorum II. Ka- An. 973.
lend. Maii die dominica velavit, in proxima die ad Abbatiſſam in patris praeſentia ordinavit 16), quod poſtea eum nimis poenituit. Namque ut dicturus ſum, interpoſitis diebus

10) *dilaniebatur.* Sic Dresd. Cod. vitioſe. *Wa.*

11) *profuit.* Reineccius et Maderus male habent *poſuit.* Rectam ſubſtituit lectionem Leibnitius, non tamen ex codice, ſed ex coniectura. In Cod. Dr. eſt compendium ſcripturae p fuit et Ann. Saxo etiam habet *profuit. Vrs.*

12) *Viti.* Quae Leibnitius ex Codice ſuo textui ſubiecit: *ſeptennis pueri, qui in nova Corbeia requiescit*, adiecta ſunt a manu monachi cuiusdam Corbeienſis. In Cod. noſtro nec vola, nec veſtigium eius apparet. De S. Vito v. Leukfeld Antt. Halberſt. p. 51. *Vrs.*

13) *Heslinge.* Heslingow in pago Eilangow in agro Bremenſi. v. Paullini tr. de pagis p. 62. Iunkeri Geogr. med. aevi p. 216. Ibi dictus Comes Haddo an. 960. monaſterium condidit. *Vrs.*

14) *Hed. — Uinnilgerd.* Sic Dresd. Cod. Brux. c. Ann. Saxone *Windilgard. Vrs.* — Comes *Hed.* ap. *Adamum Bremenſ.* Lib. II. c. 6. *Haddo*, filia eius *Wendilgard* nominantur. In necrologio S. Michaelis ad VI. April. *Herdeg Comes;* ad X. Maii *Windilgerd ſanctimonialis*, et ad XXV. Iul. *Windelgardis ſanctimon. Wed.*

15) *Avus.* maternus, ſcil. Henricus, Comes Stadenſis. *Vrs.*

16) *ordinavit.* Apud Reinecc. et Maderum deeſt, uti in contexto Leibnitiano. *Vrs.*

diebus quinque 17), Italiae, Daciae et Saxoniae ſalus, *Otto Primus* obiit. Pauſat au-
An. 969. A. S. tem avia 18) meinet, *Iuthita* 19) nomine, in eccleſia 20), quam poſt de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, ſilia eius ſummopere conſtruxit, excedens ex hoc
An. 937. A. S. ſeculo VII. Kalend. Novemb. Eccleſia *Fuldenſis* proh dolor! incenſa, ſub eodem Imperatore renovata eſt. 21) Aſcenſione autem Domini Imperator in Merſeburg fuit, et quicquid de promiſſione remanſit, devota mente ibidem complere ſtuduit. Exin III.
An. 973. A. S. feria ante Pentecoſten — ad *Miminleve* veniens, poſtera die ad menſam laetus ſedebat. Qua finita, cum iam veſpera cantaretur, infirmari coepit et inclinare. Quem, qui aſtabant proxime, ſuſcipientes depoſuerunt, refocillatusque divino celeriter viatico, orantibus pro eius exitu cunctis, debitum perſolvit naturae [XXXVIII. ordinationis ſuae anno] 22) Nonis Maii, IIII. feria. Sequenti vero nocte viscera eius ſoluta in eccleſia ſanctae Mariae ſunt tumulata; corpus autem eiusdem aromatibus conditum ad Parthenopolin 23) translatum eſt, ibique honorabiliter atque lacrimabiliter ſusceptum, marmoreoque 24) impoſitum ſarcophago ſepultum eſt ab archiepiscopis *Gerone* atque *Athelberto*, caeterorumque auxilio episcoporum, clerique totius.

Aequi-

17) *II. Kalend. Maii — interpoſitis diebus quinque:* Sic plane et perſpicue, non cifra, quam vocant, ſeu numeri nota, ſed verbo *quinque* literis in Cod. Dr. exſcriptum eſt. Hinc emendatio: *interpoſitis diebus II.* quam Leibnitio teſte in Emendatt. p. 1005. Alphonſus de Vignoles in Obſervatt. et notis ad Dithmari Chron. Mstis ex anni 973. rationibus colligendo adhiberi duxit, nihilo tamen ſecius inutilis eſt et ſupervacanea. Error, uti ego quidem credo, minime in numeris, quos Ditmarus recte et diligenter notavit, ſed re vera in eo latet, quod diem II. vel pridie Kal. Maii dominicam fuiſſe diem dixerit. Cum enim feſtum paſchale an. 973. docente id Frehero in Directorio p. 280. die XXIII. menſ. Martii celebrarent, in diem XXX. Aprilis, ſ. pridie Kal. Maii nullo modo dies quaedam dominica incidere poterat, quin potius hic dies profeſtus, et quidem ille erat, quem Mercurii vocamus, ipſumque feſtum Aſcenſionis Chriſti proxime praeceſſit. Hoc ipſo feſto, ut mea eſt opinio, iuvenis Abbatiſſa, de qua ſermo, ordinata eſt, inter quod et diem Ottonis I. emortualem omnino *dies quinque* interceſſerant. Dithmarum ergo memoria lapſum fuiſſe crediderim, qui ſine dubio animi ſenſa hac ratione exprimere voluit: *II. Kal. Maii velavit, in proxima ſcilicet die dominicae aſcenſioni, et ad abbatiſſam ordinavit. Vrs.* — Haec ſic poſita non magis quam Leibnitiana varians lectio: 5. *Cal. Maii — interpoſitis diebus* 2. chronologiae anni 973. accommodari poſſunt. Totus locus ita legendus: *Cum iam duodecim eſſet annorum XII. Kal. Maii die Dominica (,) velavit in proxima die* (ſcil. XI. Kal. Maii) *ad abbatiſſam — interpoſitis diebus quindecim — Otto primus obiit.* Sic *Wed.*

18) *avia*, materna, coniux Henrici, Comitis Stadenſis. *Vrs.*

19) *Iuthita — VII. Kal. Novemb.* Necrologium Luneb. ſic: *Iuthita Com. XVII. Kal. Nov.* Anno 973. videtur obiiſſe. *Wed.* Ann. Saxo habet 969. *Wa.*

20) *in eccleſia*, ſc. Heslingenſis monaſterii. v. Ann. Sax. p. 319. *Vrs.*

21) *renovata eſt.* Hic in Cod. Dr. fol. 32. maiusculae literae denuo incipiunt. *Wa.*

22) *XXXVIII. ordinationis ſuae anno.* Haec, quae deſunt in ceteris editt. antiqua manus ſigno inſertionis addito margini inferiori adſcripſit. *Vrs.*

23) *Parthenopolin.* Sic expreſſe Cod. Dr. *Vrs.*

24) *marmoreoque.* Minus accurate Reinecc. Mad., et Leibnitius *marmoreque.* Cum noſtro bene congruit Cod. Brux. adnotante Leibnitio. *Vrs.*

Aequivocus autem eius, iunior ſcilicet Otto, patre adhuc vivente electus et unctus, iterum collaudatur a cunctis in dominum et regem. Quantum vero pro liberatione animae ſenioris ſuimet *Athelheidis* imperatrix invigilaverit usque in finem, dictis non valet comprehendi nec factis. 25) Quicquid enim honoris ſibi vel provectus ſecularis unquam provenit, non ullo ſuimet merito, ſed Davidicis Chriſto adſcripſit laudibus: *Non nobis*, inquiens, *Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.* Si in me facundia, ſcientia et memoria convenirent, in explicanda Caeſaris laude deficerent. Sicut Dominus, ſic et principes eius fuerunt. Non eos ciborum ſeu aliarum rerum ſuperflua varietas, ſed in cunctis delectabat aurea mediocritas. 26) Omnes, quae leguntur virtutes, his degentibus florentes, his obeuntibus marceſſerunt. 27) Hi etſi corporaliter non vivunt, ſuperſunt animae immortales, bonorum provectu operum beata aeternitate gaudentes. Sed ut concludam ſermonem, poſt Carolum Magnum regalem cathedram nunquam tantus patriae rector atque defenſor poſſedit. Praecedentibus mortem eius, ut praedixi, pluribus optimatibus, omnes, qui ſuperfuerunt, tantae iucunditatis immemores, novam hanc normam, quae ſequebatur, nec voluerunt, nec ſequebantur, ſed ad exitum vitae ſuimet ab recta 28) antiquae veritatis et iuſtitiae ſemita, ſua ſponte nunc deviabant. Impleri tunc namque videbant, quod a quodam ſapiente praeſago futurorum ſcriptum eſt: *Primum eſt aureum ſeculum, dehinc aereum, poſtque ferreum ſequitur.* Audiat unusquisque fidelium veridica beati Gregorii monita: *cum augentur dona, rationes creſcunt donorum*, et in commiſſis ſe 29) nimis peccaſſe perhorreſcat, et pro anima Imperatoris Deum ſupplici mente depoſcat, ut flagitia ſervi peccatoris innumera, quae in tot ſibi ſubditis rebus praecaveri nequiverant, clementer ignoſcat, regnorumque dominator omnium populis praeſentibus atque futuris pervigil piusque cuſtos aſſiſtat! Et tu, quicunque mihi ſuccedas, tanti memor beneficii, animae eius recordationem fideli mentis cuſtodia ſerves, maximeque in feſtivi-
541 tate Chriſti athletae Laurentii, cuius interceſſionem obnixe poſtules, ut ſicut eo die meritis ipſius hoſtium huic conceſſa eſt divinitus victoria viſibilium, ita ſibi a Domino donata, quam ſemper optavit, remiſſione, laqueos inimicorum mereatur inviſibilium evadere, a ſiniſtrisque ſegregatus, in die iudicii collocetur a dextris Dei Patris. 30)

Chro-

25) *nec factis.* Addit Cod. Brux. *imitari*, quod ab Cod. quidem Dr. abeſt, invenitur autem ap. Ann. Sax. *Vrs.*

26) *aurea mediocritas.* Ergo ea, quae Brotufius in Chron. Merſeb. 561. e Chronico Magdeb. de quotidiano ciborum ſumtu in aula Ottonis M. commemorat, ficta ſunt, et fidem omnem excedunt. *Vrs.*

27) *marceſſerunt.* Sic Dresd. pro *marcuerunt. Wa.*

28) *ab recta ſemita — nunc deviabant.* Priores editt. habent *abiecta ſemita*, quod nihili eſt. Cod. Dr. uti dedimus: *ab recta.* Porro in editt. eſt *non* dev. ſed compendium ſcribendi in Cod. Dr. uti aliis in locis, ita et hic eſt *nunc. Wa.*

29) *in commiſſis ſe. Commiſſiſſe*, quod typorum vitio in edit. Reineccii et Maderi irrepſit, Leibnitius textui inſerere non debebat. *Vrs.* — Cod. Dr. aperte, uti repoſuimus, quamquam adiuvante manu ſecunda, quae punctum poſt *commiſſis* poſuit. *Wa.*

30) *Dei Patris.* Deſideratur ubique, et Leibnitius textui tantum ſubiecit. Literae in Dresd. ab acri quodam humore ſuperfuſo palleſcunt, lectu tamen non ſunt difficiles.

Chronici Dithmari
Episcopi Merseburgensis
Liber III.

Prologus.

Tertius in numero regum, sed proximus Otto
Nomine, scribatur, et digna laude locetur.
Sede patris magni, vivens per secla secundo
Successu, miseris qui profuit omnibus horis.
Huius prima bonis laetantur, triste supremis
Advenit, nostris criminibus undique magnis.
Tunc luit hic mundus, quod sprevit recta, malignus,
Ultrici gladio perierunt plurima regna.
Nulla patet nobis certissima causa, peritis
Cunctis est visum Mersburgi flebile damnum,
Ex quo sustinuit, quod pax pia longe recessit
Finibus e nostris, late regnabat et hostis.
Quis valet 31) effari? saeviret ut iste crudeli
Funere, cum Christi templis non parceret almi.
Congressi mutuo ceciderunt atque duello
Ex nostris multi, Saracenis exsuperati.
Vere felices qui Christum semper amantes,
Tranquillae pacis retinent optata, timoris
Funditus ignari pulsantis corda maligni,
Plusquam tricenos qui nunc turbaverat annos
Antecessores nostros, et proh dolor! hostes
Armavit, nostras quoque nunc infringere terras.
Qui coelos terris coniunxit, ponat ut istis
Finem suppliciis optet modo quisque fidelis.

* * *

Tertius

31) *Quis valet effari. Valet* Cod. Dr. pro recepto ab aliis *vult. Wa.*

Tertius regni procurator nostri, Otto secundus, sit codicilli 32) materies mei, qui iuvenis viribus corporis cluens 33) eximiis, primo quae sunt proterva sectatus, largitusque plurima pietatis opere absque temperamento, matura fugit consilia. Deindeque castigatus a multis, imposito sibi laudandae virtutis freno, nobiliter in diebus suis conversatus est, sicut in sequentibus explanabo. Piae genitricis suae instinctu, cuius gubernaculo vigebat, *Miminleve*, ubi pater suus obiit, iusto acquisivit concambio, decimasque, quae ad *Heresfeld* pertinebant; et congregatis ibi monachis liberam fecit abbatiam, datisque sibi rebus necessariis, Apostolico confirmavit praecepto. Insuper licentiam Archiepiscopum eligendi confratribus Deo famulantibus Magadaburg, praecepto 34) imperiali 35) praesente archiepiscopo dedit *Athelberto*, et cum uno libro, qui hodie ibidem est, in quo sua Imperatricisque *Theophanu* imago auro splendet formata, munus affirmavit. 36) Quod gratia Caesaris et in praesentia eius archiepiscopus, praeparatus ad missam, cum perlecto 37) evangelio more solito optime praedicasset, recitato coram praecepto imperiali, quo electio continebatur, ostendit, eundemque quicunque temerarius hoc unquam auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit, cunctis prosequentibus Amen! fiat, fiat! consolidavit. Pauperem adhuc episcopatum Merseburgensem largiflua pietate respexit, et eius provisori *Giselero*, quia hunc multum dilexerat, [primo abbatiam in *Palithi* 38), dein] *Suencuam* 39) civitatem cum appertinentibus cunctis ad seruitutem sancti Iohannis Baptistae tradidit, et quicquid Merse-

An. 973. A. S.

32) *sit codicilli.* Contra fidem Cod. nostri Reineccius omisit. Textui subiecit Leibnitius, addito *huius*, quod Dresd. ignorat. *Vrs.*

33) *cluens.* loco eius Reineccio et reliquis placuit *elucens*, obstantibus tamen utroque Codice et Ann. Saxone. *Vrs.*

34) *praecepto.* Prima manus habet *praecepto*, secunda tamen, eaque antiqua *privilegio*, cui consentiunt Ann. Saxo p. 325. et Chronogr. p. 189. Sed *praeceptum* Ditmaro et aliis locis est i. q. diploma quodque, privilegium, etc. v. Ind. Latinit. *Wa.*

35) *praecepto imperiali.* Hoc ipsum imperiale praeceptum scriptum Walbecki XIII. Kal. Dec. an. 979. Indict. VII. anno vero regni secundi Ottonis XIX. Imperii autem XII. exhibet Sagittar. in Antt. Magdeburg. p. 178. ss. *Vrs.*

36) *et cum uno libro — munus affirmavit.* Intelligit diploma cum bulla aurea. Inde Ditmarus orationem continuat per *Quod*, respiciens ad praeceptum imperiale, quod praecessit. Clarius omnem rem exponit Annalista Saxo col. 325. *Insuper licentiam Archiepiscopum eligendi confratribus Magdaburch Deo famulantibus praecepto imperiali — dedit, et cum uno libro, qui hodie ibidem est; in quo sua et Imperatricis Theophanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. Kind.*

37) *cum perlecto.* Sic aperte in Dresd. non *praelecto*. Ann. Saxo habet *peracto*. *Vrs.*

38) *primo abbatiam in Palithi, dein.* Haec quoque Reineccius omisit, iam e suo codice restituit Leibnitius. Codici Dr. facto insertionis signo in margine adscripta sunt. cf. Ann. Sax. ad an. 973. p. 325. *Vrs.*

39) *Suencuam.* In diplom. Ottonis III. an. 997. dicitur *Zwengowa*. v. Brotuf. Chron. Merseb. Lib. II. p. 562. *Vrs.*

Merſeburgenſis murus continet urbis cum Iudaeis et mercatoribus 40), ac moneta, et foreſto inter Salam ac Mildam fluvios et *Siuſuli* atque *Pliſni* 41) pagos iacenti, *Chorin* et *Niriechua*, *Bucithi* et *Cothug* ac *Borintizi* [et Gunthorp] 42) permiſit, ei haec omnia ſcriptis manupropria corroboratis affirmans.

An. 974. A. S. Interim *Gero*, Agrippinae ſedis egregius proviſor obiit, de quo quia pauca praelibavi, quae tunc reſervavi, paucis edicam. Hic crucifixum, quod nunc ſtat in media, ubi ipſe pauſat, eccleſia, ex ligno ſtudioſe ſabricari praecepit. Huius caput dum fiſ- 342 ſum videret, hoc ſummi artificis et ideo ſalubriori remedio nil de ſe praeſumens ſic curavit. 43) Dominici corporis portionem, unicum in cunctis neceſſitatibus ſolatium, et partem unam ſalutiferae crucis coniungens poſuit in rimam, et proſtratus nomen Domini flebiliter invocavit, et ſurgens humili benedictione integritatem promeruit. Is dum capellam clara iam luce intraret ſuam, Victorem ſanctum, ut ſuis poſt intimavit fidelibus, cum zabulo 44) dimicantem atque vincentem vidit. Huius obitum cuidam Abbatiſſae *Gerbergae*, quam propter caſtitatem mentis et corporis idem multum dilexerat, ſecumque ſaepe detinuit, diabolus bonorum invidus omnium, ſicut prius ſolebat in caeteris, prodidit: *Vellem tibi meum aperire ſecretum, ni te ſcirem cuncta hactenus nunquam ſervaviſſe commiſſa. Sed ſi ſideliter hoc continere mihi promittis,* ea

40) *mercatoribus.* Egregie hunc locum illuſtrat *Fischer* in *Gesch. des deutschen Handels* Th. I. p. 268. *Vrs.*

41) *Siuſuli atque Plisni.* Pagus *Siuſuli* quaerendus eſt prope Eilenburgum ab utraque Muldae ripa ad tractum Torgavienſem usque verſus Albim tendens. Pagum *Plisni* complectitur regio Altenburgenſis. *Vrs.*

42) *Chorim* — Borintizi. Vocantur hodie *Kohren*, vicus prope Bornam, *Nercha* oppidulum prope Grimam, *Poetſche* haud procul a Magdeborn, *Gautſch* Lipſiam et Zvencoviam interiacens, et tandem oppidulum *Brandeis.* In Cod. noſtro poſt nomen Borentizi verbum eraſum eſt, quod forte ex Annal. Saxone ad an. 973. p. 325. coniici poſſit, qui ſcil. huic donationi villam *Guntorp* (Gundorf in episc. Merſeb. prope Scudicium) addidit. *Vrs.* — Senilerus addit in margine *et Gunthorp.* Deſumſiſſe videtur ex Ann. Sax. qui loco ab Vrſ. laudato paullo aliter locorum nomina effert, ſcil. *Charin* et *Nircowe*, *Butizi* et *Cotawe* ac *Borinthizi* et *Guntorp promiſit*, lege permiſit. De locis ipſis videndus Vrſinus ad verſ. German. p. 114. ſ. Ceterum etiam Chronicon Merſeb. ap. Ludewig in Reliqu. Mstor. T. IV. p. 337. memorat donationem villae *Phorimi* cum aliis quinque, ergo Guntorp omnino addenda eſt. *Cothug* vel *Cotowe* videtur eſſe villa *Katow*, vulgo *Kadau* prope Loebeiuenum. *Kinderl.* — Sunt etiam, qui *Cothug* oppidum *Taucha*, *Borintizi* autem vicum *Portiz* prope Taucham eſſe exiſtiment. vid. *Koehler fortges. Kirchen- und Predigergesch. Döces Leipzig, Forts.* 2. S. 1024. et 1043. et qui ibi laudantur. Ceterum *Guntorp*, quod haud dubie eraſum in Cod. Dr. locum olim occupavit, iure poſtliminii reſtitui. *Wa.*

43) *ſic curavit.* Eadem habet Cod. Brux. totum vero locum in breve coegit. Reineccius ita: *hoc ſalubri remedio curavit*, eamque retinuit in textu Leibnitius. *Vrs.*

44) *cum Zabulo*, non *diabolo*, uti editiones priores. More medii aevi, ubi Graecorum *δια* mutare ſolebant in *ζα.* v. c. *Zaconus* pro *Diaconus* cet. *Wa.*

ea dico ratione, ut, quandocunque alicui vis aperire 45), *vitam tibi me non dubites tollere. Gero tuus familiaris in hoc anno tantam incidet infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur, et si ab aliquo hoc spatium custoditur, tale potest securus evadere periculum."* Sed ancilla Christi verbis obstupefacta talibus, fideli se silentio haec promisit omnibus occultare. Haec cum eundem videret evanescere, directo mox itinere Archiepiscopo universa narravit. Quod diabolus intelligens in tantum eam cecidit, ut post innumeros dies 46) vitam hanc fragilem vita mutaret aeterna. Archiepiscopus autem in die depositionis eius missam celebrans, meritum eius cunctis adstantibus indixit, indulgentiamque ei ab his postulavit, et ipse fecit. Post haec infirmitate praedicta gravatus se *Evergero* custodiendum commisit. Qui eundem acri dolore defatigatum, quasi mortuum lavari, feretroque impositum ad ecclesiam portari, posteraque die sepeliri iussit. Hic, ut aiunt populi, tertia nocte quasi de gravi somno expergiscens, audivit sonantem campanam, et ut aperirent ei velociter terna exclamatione rogavit. 47) Obstupefactus is, qui audivit, Evergerum praefatum, custodem ecclesiae, ut episcopo laboranti succurreret, interpellavit; qui eundem per omnia fuisse mentitum affirmans, magno percussit baculo, sicque quievit divae praesul memoriae III. Kal. Iulii. Apparuit autem is mox *Luidulfo* abbati 48) dicens: *requiem aeternam nobis cantate!* et evanuit ab oculis eius. Huius vice *Vuarinus* electione et imperatorio munere protinus ungitur. 49)

Anno [dominicae incarnationis DCCCCLXXV. et] medii Ottonis secundo *Heinricus* Bauuaricorum dux captus est, et ad *Gilhiem* 50) deductus caute custoditur. In hoc anno hyemis asperitas longa fuit et sicca, et magna nix effunditur coelitus. Mortuo quoque *Roberto* 51), Magontinae sedis archipraesule, imperator cancellarium suimet nomine *Vuilligisum*, multis hoc ob vilitatem 52) sui generis renuentibus, eidem praefecit ecclesiae. Sciebat enim Petro attestante, *quod non est personarum acceptor Deus, sed omnes se ex corde diligentes prae ceteris amat, incomprehensibili honore remunerans.* Qualiter autem hunc Pastorem futurum divina pietas praesignaverit, non est An. 975. A. S. An. 975. C. S.

45) *vis aperire.* Apud Chronogr. Sax. p. 184. *volueris*, qui Dithmarum ad verbum exscripsit. *Vrs.*

46) *post innumeros dies.* Ann. Saxo p. 326. et Chronogr. l. c. *post paucos dies.* *Vrs.*

47) *exclamatione rogavit.* Levoldus a Northof in Catal. AEpiscopor. Colonienf. ap. Meibom. T. II. p. 6. haec falso de Geronis successore, Warino, commemorat. *Vrs.*

48) *Luidolfo abbati.* novae Corbeiae. Ann. Saxo p. 327. *Vrs.*

49) *protinus ungitur.* Quae sequuntur usque ad vocem *coelitus*, in editt. Reineccii et Maderi desiderantur. Codex noster, in quo tamen, quae uncis inclusimus, a secunda manu inserta sunt, et ille, quo usus Leibnitius est, ea totidem verbis exhibent. *Vrs.*

50) *Gilhiem.* *Engelenheim* Annal. Saxo p. 327. et Chronogr. Saxo p. 185. *Vrs.*

51) *Roberto.* Leibnitius dedit ex Cod. suo *Ruperto.* Ann. Saxo: *Rodberto.* *Vrs.*

52) *vilitatem.* Male legit Maderus: *utilitatem*, quam Leibnitius, quod miror, secutus est. Reineccius recte legit vilitatem, uti et Ann. Saxo l. c. Hic *Willigisus* in variis Ottonis II. diplomatibus ap. Sagittarium Antt. Magdeb. p. 162. 164. 166. vocatur *Quillisius.* *Vrs.*

eſt ſilendum. Huius mater quamvis paupercula, tamen, ut in ſequentibus apparet, bona, dum eundem in utero portaret, vidit per ſomnium, quod ſol e ſinu ſuimet fulgens totam radiis flammantibus repleret terram. Et in ea nocte, qua haec talem peperit infantem, ſimili procreatione totum hoc iumentum, quod ipſa in domo ſua habuit, quaſi gratulabundum dominae reſpondit: *Ille, qui tunc natus eſt, ſol erat, quia ſanctae praedicationis ſuae radiis corda multorum a Chriſti caritate maſculini ſexus mirabilis multitudo gignitur, quia vir Dei ad ſalutem patriae totius ſumma praedeſtinatione regnaturus exoritur.* Felix mater, quam Dominus prae caeteris contemporalibus ſuis in tantum viſitavit, ut prolem nobilioribus coaequalem, vel etiam nonnullis meliorem pareret, ut oſtenſae ſibi viſionis ſpem oculis et reipſa veram eſſe probaret. Sed haec alias dico.

An. 975. A. S. Imperator prima expeditione *Buſchuth* 53) civitatem cepit; Secunda 54) *Danos* ſibi rebelles petens ad Sleſuuic properavit. Ibi etiam hoſtes ſuos foveam, quae ad defenſionem patriae parata eſt, et portam, quae *Uuieglesdor* 55) vocatur, armis praeoccupare videns, conſilio Bernhardi ducis et avi meimet Heinrici comitis omnes has munitiones viriliter exuperat. 56)

In hoc itinere prima mali 57) irriſionis in clericos exclamatio attollitur, et a malis hominibus hodie ſervatur. Admodum miſerabile eſt, cum aliquid boni a iuſtis inventum, in uſu ad modicum habetur, ſtatim ut nimis deteſtabile a maxima multitudine repudiatur. Quod Deo autem diſplicet et hominem ad promerendam reatus ſui poenam protrahit, hoc diſcit, et ut ruminando firmat. Quamvis vero multi irriſiones non ſerio faciant, tamen ſine peccati macula has nullatenus peragunt.

Urbem

53) *Buſchuth. Boſſut* villa cum arce Comitis cuiusdam in comitatu Hannoniae non procul a locis *Barbenſon* et *Walcourt* ſita. v. plura ad verſ. Germ. p. 118. *Vrs.*

54) *ſecunda.* Sic perſpicue Dresd. cum Ann. Saxone p. 327. In omnibus editt. omiſſum eſt. *Vrs.*

55) *Uieglesdor.* Leibnit. ex Cod. Br. habet *Heggedor*, addita nominis derivatione, (ſcil. a *Dor* porta, et *Hegge* l *Hage*, ſepes ſpinarum. cf. eundem Leibnit. T. I. p. 29.) al. *Egdora*, inde fluvius *Eydra*, *Eudora* nominatur, qui Germaniae et Daniae ſines terminat. v. Danvilii Geogr. medii aevi enchirid. ed. Germ. p. 29. 30. Ann. Saxo *Wiglesdor* habet, qui foſſam hanc et poſtam pluribus deſcripſit ad an. 808. p. 170. *Vrs.* — Quae uncis incluſit Leibnitius: *vulgo Egdora vel Eidora* etc. videntur gloſſema recentioris deſcriptoris, ut Semlerus putat, ſaltim apud Annaliſtam col. 327. deſiderantur. Sed vel ex hoc gloſſemate apparet, vocem *Heggedor*, quam Cod. Antv. exhibet, genuinam eſſe lectionem. *Kind.*

56) *exuperat.* Poſt hoc verbum librarius trium verſiculorum ſpatium vacuum reliquit, cuius cauſam non aſſequor. Cod. Brux. nullam habet lacunam. *Wa.*

57) *mali.* Correxit recentior manus ſuperſcribendo *malae*, fortaſſe ab Annal. Saxone p. 328. ad eiusmodi emendationem inducta. Sed Dithmarus *mali* encomio ornat diabolum. v. Adelung Gloſſar. med. aevi T. IV. p. 510. *Vrs.*

Urbem unam in his finibus Caeſar aedificans praeſidio firmat. *Brun* praeſul ſupra memoratus VII. Id. Marcii obiit, et *Erp*, praepoſitus Bremenſis, interceſſione *Atheldagi* archipraeſulis ordinatur. Temporibus his ego natus ſum VIII. Kal. Auguſti, An. 976.
menſe Iulio, anno vero dominicae incarnationis DCCCCLXXVI. *Heinricus* dux Bauua- A. S.
343 riorum, honore et communione privatus, Boëmiam ſugit, quem Imperator ibidem valido petens exercitu cum duce *Bolizlauo* manentem, nil ibi prorſus in neutro horum profecit, ſed magnam Bauuariorum catervam, ſibi ad auxilium huc venientem, et iuxta *Piliſini* urbem caſtra metatam, dolo cuiusdam militis Bolizlai ſic perdidit. Vespere facto Bauuarii ſe lavantes nulla cuſtodum ſecuritate fruuntur, et ecce hoſtis loricatus adveniens nudos eosdem in tentoriis et in virentibus pratis occurrentes proſtravit, et cum omni praeda laetus et incolumis revertitur. Imperator autem audito tantorum ſtrage virorum, et quod nulla ſibi via redeundi patuit, recto itinere 58) ad civitatem ſuam, quae *Camma* 59) dicitur, venit, et in proximo anno praeſatum ducem ad Pataviam confugientem ſubegit. [In conſequenti anno H. dux et *Ekebertus* comes et *Heinricus* praeſul apud Imperatorem accuſati Magadaburg capti ſunt et exilio deputati longo.] 60) Poſthaec autem Imperator omni ſtudio ordinavit expeditionem ſuam ad- An. 977.
verſus *Lutharium*, regem Karelingorum 61), qui in Aquisgrani palatium et ſedem re- A. S.
giam, noſtrum ſemper reſpicientem dominium, valido exercitu praeſumſit invadere, ſibique verſo aquila 62) deſignare. Haec ſtat in orientali parte domus, morisque fuit omnium hunc locum poſſidentium, ad ſua eam vertere regna. Quem celeriter abeuntem Caeſar inſequitur, depopulatis omnibus et incendio conſumtis usque ad Pariſiam ſedem. In illo itinere multis infirmitate nimia compreſſis *Brun* comes *Harneburggenſis* miles per cuncta laudabilis, obiit II. Kal. Decembris. 63) Reverſus inde Imperator triumphali gloria, tantum hoſtibus incuſſit terrorem, ut nunquam poſt talia incipere auderent, recompenſatumque eſt his, quicquid dedecoris prius intulere noſtris. Interim

58) *recto itinere.* Leibnitius ex Cod. ſuo legit *tecto.* Haud male. *Wa.*

59) *Camma.* Cod. Brux. habet *Cramma.* Lectionem Codicis noſtri praefero, eoque magis, quod cum Annal. Sax. p. 327. exacte conſentit, quin ipſe Ditmarus urbem hanc Caeſaris propriam indicat, eamque eſſe puto, quae hodienum *Cham* vocatur, ſita ad fl. Regen in ducatu Bavariae. — — Vrſinus recte locum vindicavit. Intelligenda eſt urbs, quae hodie cum toto tractu ſ. comitatu *Chamb* dicitur, in Bavaria inferiore ſita, inter Bohemiam et Palatinatum ſuperiorem. cf. Hagecii Chron. Bohem. ex edit. Dobneri T. III. p. 244. *Kind.*

60) *in conſequenti anno — deputati longo:* Reineccius plane neglexit. Vetuſta tamen manus in margine Cod. noſtri, adiecto indice inſertionis conſueto adſcripſit, eademque ex Codice ſuo habet Leibnitius. *Vrs.* — Haec inſerta videntur a deſcriptore ex Ann. Sax. ad an. 978. *Kind.*

61) *Karelingorum.* Rex Francorum Lotharingiam recipere volens ap. Ann. Sax. p. 328. et Chronogr. Sax. p. 189.

62) *verſo aquila.* Sic Dresd. reliqui omnes *verſa. Vrs.*

63) *Brun Comes — II. Kal. Decembris. Arneburg*, perantiqua urbs, hodie *Arnsburg* vocata, ad Albim in Marchia vetere ſita eſt. v. Chron. Gottvic. T. I. p. 554. *Vrs.* — In Necrologio Luneb. *Bruno Com. V. Kal. Dec. Wed.*

An. 973. A. S. im Augustanae pastor ecclesiae *Othelricus* 64), gemma sacerdotum, L. ordinationis suae anno excedens a seculo, fructum laboris devoti Christo remunerante percepit IIII. Non. Iulii. *Heinricus* autem huic succedens parvo tempore sedebat, ut post enucleabo.

An. 979. A. S. Lamb. Schaffnab. Chron. Saxo. Accusatus apud Imperatorem *Gero* comes a *Waldone*, et in loco qui *Sumeringe* 65) dicitur, hortatu *Athelberti* archipraesulis et *Thiedrici* marchionis captus, patri meo patruoque 66) firmiter est commissus. Deindeque convocatis ad Magathaburg cunctis regni principibus congressi sunt hi iudicio in insula quadam singulari certamine, vulneratusque in cervicem bis Waldo, ardentius insequitur hostem, percutiensque ictu valido caput prostravit eundem. Interrogatus autem Gero comes ab eodem, si plus potuisset pugnare? coactus est, quod iam defecisset, profiteri. Waldo tum egressus, aqua refocillatus, depositis armis et post tergum mortuus cecidit. Tunc Gero iussus est decreto iudicum et voce Imperatoris a carnifice quodam decollari III. Idus Augusti. Haec pugna nulli nisi tantum archiepiscopo Athelberto et Thiedrico placuit marchioni: correptusque est Imperator ab *Ottone* Bauariorum duce, Luidulfi filio, eodem die veniente, et a comite *Bertoldo*, quod ob tam vilem causam tantus vir unquam damnari debuisset? Libet paucis exponere *Luidulfi* Corbeiensis maritum patris 67), cui multum vigiliis ieiuniisque laboranti, plurima Deus dignatus est revelare. Hic in die praefati certaminis cum diluculo missam humiliter et timorate, ut semper solebat, celebraret, vidit super altare comitis caput Geronis, finitaque hac aliam pro defunctis cantavit; exutisque sacerdotalibus vestimentis cum silentio exivit, congregatisque fratribus obitum eius indicavit, orationemque pro eo fieri communem suppliciter postulavit. Decollatio autem eius in ipso solis occasu fiebat, pro cuius memoria soror eius *Tetta* et coniux eius *Athela* monasterium in loco, qui *Eleslevo* 68) dicitur, ubi ipse requiescit.

64) *Othelricus.* minus recte Cod. Br. legit *Dedelricus. Vrs.* — Editiones habent *primo* ordinationis suae anno. Cod. Antv. rectius legit *quinquagesimo*, Annal. Saxo habet LIIII. Vita S. Vdalrici ab incerto auctore scripta et a Marco Velsero edita Aug. Vind. 1595. 4. p. 122. An. incarnationis Domini nostri Iesu Christi DCCCCLXXIII. aetatis LXXXIII., ordinationis autem L. quarto die Iul. V. Non. eiusdem mensis, die Veneris, felici obitu quasi somno suavi soporatus etc. Similiter Berno in vita S. Vdalrici ibid. p. 238. dicit mortuum anno ordinationis suae quinquagesimo, velut in Iubileo. *Kind.* — Recte omnia, nec aliter Cod. Dresd. qui habet L. i. e. quinquagesimo. *Wa.*

65) *Summeringe. Gros-Soemmeringen* oppidulum Thuringiae haud longe ab urbe Weissensee, prope ripam Unstrutae, paret electori Moguntino. *Vrs.* — In pago Altgow. Saltum Sumeringe Otto III. Giselario an. 997. pro silva Zvengova dedit. v. Diploma ap. Sagittarium in hist. Ducat. Magdeb. Lib. II. c. 7. §. 20. *Kind.*

66) *patri meo patruoque.* Sifrido Comiti et Lothario, fratri eius, filius Lotharii de Waldebike. Ann. Saxo. p. 329. *Vrs.*

67) *meritum patris.* i. e. Abbatis. v. Ann Sax. l. c. *Vrs.*

68) *pro cuius memoria — Eleslevo.* Eleslevo nunc vocatur *Alsleben*, urbs cum arce proxime ad Salam fl. sita. Ab illa Comes Gero nomen duxit. De monasterio ibi fundato v. *Dreyhaupt*

Saal

cit, conſtruentes, partem totius ſuimet haereditatis tradidere Domino, eiusque praecurſori dilecto, hoc privilegio et imperiali praecepto ea ratione firmantes, ut Abbatia ibidem liberaliter facta, Imperatoris ſuorumque poteſtatem ac tutelam reſpiceret ſucceſſorum. Comitis praefati corpus poſt tres annos, cum juxta illud contectalis ſua poneretur, integrum una cum veſtimentis inventum eſt.

Imperante tunc praedicto Ottone VI. annos *Lutharius* rex 69) cum filio ſuimet ac muneribus magnificis ad eum venit, et ſibi ſatisfaciens amicitiam eius firmiter acquiſivit. Et in hoc anno Caeſar noſter Italiam pergens nunquam has regiones proh dolor! amplius inviſit. Poſt haec praefatus antiſtes *Athelbertus* Imperatore iam Romae commorante tertio decimo ſuae ordinationis anno ſuos docendo et confirmando, ac Giſileri praeſulis, quia tunc cum Caeſare fuit, dioeceſim perluſtrans XIII. Kal. Iulii 70) in Merſeburg miſſam celebravit, proximamque noctem cum *Hemuzone* venerabili 71) laico in Chruuati laetus duxit, craſtinoque die exſurgens triſtis, capitis nimium queritur dolorem, et tamen abibat; cumque *Cirmini* 72) villam ad *Frankenleve* pergere cupiens praeteriſſet, ni cito a ſuis ſuſtentaretur, ex equo paulatim declinans in terram cecidiſſet. Is vero tapeto ſuperpoſitus, completisque omnibus quae a clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Chriſtum XII. Kal. Iunii. Huius corpus ad *Iuikanſten* 73) delatum, atque ſacerdotali apparatu veſtitum navigio ad Magadaburg usque deductum eſt, An. 981. A. S.
344 flebiliterque a confratribus et maxime a monachis ſusceptum, commendatum eſt ab egre-

Saalkreis T. II. p. 834. et 842. et verſ. meam Germ. p. 123. ſ. *Vrs.* — Cum conſtructio huius monaſterii in Alsleben iam vivo Gerone facta ſit, non nimis preſſe vox *conſtruentes* hic accipienda eſt, et verba *pro cuius memoria* maxime ad ſequentem vocem *tradidere* referenda ſunt. Clarius in Chron. Magdeb. exponitur et in Chronograph. Sax. quo conſarcinatores Chronici Magdeb. ap. Meibomium uſi videntur. Ita enim Chronographus ad an. 979. *Isdem autem Comes Gero in propria urbe, quae Aleslove dicitur, congregationem ſanctimonialium in honore S. Ioh. Bapt.* conſtruxerat, *poſt cuius decollationem ſoror ipſius Tetta et coniux eius Adhela pro eiusdem memoria omnem ſuam tradiderunt haereditatem. Factum autem eſt poſt tres annos, ut corpus* etc. *Kind.*

69) *Lutharius rex*, Galliae, iuxta Ann. Sax. p. 330. ad an. 980. hoc referentem. *Vrs.*

70) *XIII. Kal. Iulii.* Sic recte Dresd. eundemque diem menſemque habent Ann. Sax. ad an. 981. et Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 276. Valde errat Chronogr. Saxo p. 191. die XIII. Kal. *Iunii.* *Vrs.* — *Iulium* eſſe legendum, ex praecedentibus ſatis patet. *Kind.*

71) *venerabili.* Hoc verbum ſolus habet Cod. Dr. et ex eo Ann. Saxo. p. 330.

72) *Chruuati.* Ita in Cod. noſtro expreſſum ſcribitur nomen. Recentior manus adſcripſit *Corbeta.* Codex Antv. habet *Erderwarte*, abſurde. Ann. Saxo *Crowate*, Chronogr. Saxo. *Cruwati.* *Vrs.* — *Corbetha* recte habet, eſt enim vicus epiſcopatus noſtri Halam verſus, diſtinguendus ille ab aliis eiusdem nominis, in ditione Leucopetrenſi. Qui ſequuntur pagi *Cirmini et Franckenleve* hodie nominantur *Zſcherben* ad piscinam S. Gotthardi et *Frankleben.* *Wa.*

73) *Iuikanſten.* Perantiquus locus, qui hodie *Giebichenſtein* appellatur, et a Gibichone, rege Francorum circa an. 450. nomen traxiſſe videtur. Nomen eius in Chronicis et diplomatibus mire variatur, *Gevekanſten*, *Giviconſten*, *Gibukanſten*, *Vukanſten* cet. Plura de eo dixi ad verſ. German. p. 126. Apud Ann. Sax. audit *Givikinſtein.* *Vrs.*

egregio ſanctae Haluerſiidenſis eccleſiae episcopo *Hillinuardo*, ſavente ſibi *Hardingo* 74) 344
abbate venerando, in medio eccleſiae coram altari Apoſtolorum Philippi et Iacobi. Quanta ſollicitudine idem ſibi ſubditis invigilaret gregibus, lector attende! Saepe numero ad ovile Sancti Iohannis Baptiſtae ſanctique Mauricii noctis ſilentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque fratres ad matutinam convenirent, vel qui in dormitorio remanerent, ex improviſo perſpexit; et ſi bene fuit, Deo gratias egit, ſin autem, culpabiles digna caſtigatione redarguit. Sed clerus et populus tanti patris funere turbatus *Otricum* 75) confratrem et tunc Imperatori fideliter ſervientem communiter elegerunt in dominum et archipraeſulem; quamvis hoc nullo modo poſſe fieri praedictus archimandrita, dum adhuc viveret beneque valeret, multis ex eorum numero publice praediceret. Cum enim Episcopus et Otricus nunquam convenirent moribus, magna confratrum et hospitum, quia magiſter fuit ſcholae, caterva bene elaborata maluit inde exire, quam in monaſterio permanere. Huic Caeſar, cum apud archiepiscopum licentiam ſibi famulandi vix impetraret, contigit in die reſurrectionis ſanctae, episcopum ad miſſam paratum, ſubdiacono, ut mos eſt, ſanctam crucem coram tenente, ambabus eandem complectens 76) manibus, ut Otricus et *Ico* 77) nunquam ſedem poſſiderent ſuam, lacrimis poſtulat 78) profuſis. Peracto 79) autem divino pleniter miniſterio, cum idem ad menſam ſederet, praefatos nunquam ſibi ſucceſſuros palam cunctis praeſentibus innotuit. Qualiter autem hoc ſibi fuerit revelatum, non aperuit, nec unquam mihi aliquis intimare potuit. Poſt mortem quoque eius *Walterdo* ſibi dilecto, qui et *Dodico* vocabatur, ut ipſe mihi puero narravit, in ſomnis idem cuncta, quae in hac re vivus pronunciaverat, compleri talibus affirmavit. Hic in lecto poſitus exceſſu mentis vidit archiepiscopum in auſtrali eccleſiae ianua, quae cimiterium reſpicit, ſtantem, eundemque quaſi Romam cum baculo ſuimet pergere cupientem, his exasperavit verbis: *Mi Dodico, ut quid meum alii praebebis honorem?* cui reſpondens is, *nonne*, inquit, *in triſti meo habitu non voluntatem ſed obedientiam ſolum, ſenior cariſſime, vales conſiderare?* Adhaec archiepiscopus tunc proſequitur 80): *pro certo*

74) *Hardingo.* Ab Ann. Sax. p. 331. nominatur *Hardwigus*, — primus monaſterii S. Iohannis Bapt. abbas. Chronogr. Saxo p. 192. *Vrs.*

75) *Otricum.* Otricus, ludimagiſter (Scholaſticus) ſcholae cathedralis Magdeburg. antea docuerat Corbeiae, ſucceſſor Witekindi, cuius Annales habemus. Erat disciplinarum liberalium fidelisſimus propagator, et ſui aevi miraculum. Cui enim contigit Otricum habere magiſtrum, is ſibi aliquid eſſe prae aliis videbatur. Trithemius Chron. Hirsaug. eum nominat virum ſanctum, et tam in divinis ſcripturis, quam in ſecularibus literis eruditiſſimum. *Vrs.*

76) *complectens.* Minus recte priores editiones: *complecti.* *Vrs.*

77) *Ico.* Varie ſcribitur hoc nomen: *Eico*, *Aeico*, *Eido*, *Aido*. Annal. Saxo, uti Ditmarus *Ico.* Eſt autem contractum nomen *Aegidii.* Cod. Brux. vitioſe habet *Leo.* *Vrs.*

78) *poſtulat.* Falſo poſuere priores editiones: *poſtulare.* *Vrs.*

79) *peracto.* Leibnit. *facto.*

80) *proſequitur.* Reliqui *perſequitur.* *Vrs.*

certo dicens *fcias, Otricum fedem nunquam poffeffurum meam.* 81) Univerfus autem clerus et populus, ut fupra memoravi, completa electione, miferunt *Ekkihardum*, qui dicebatur *Rufus*, cum confortio aliorum fratrum et militum, qui hanc Imperatori nunciarent et de promiffis admonerent. Qui cum Italiae partes, ubi Caefar tunc commorabatur, itinere attingerent, Gifileri fuffragium, qui apud Imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis fuae fecretum ei aperiunt. Promiffa ab eo eft his fidelis interceffio, completurque fibi cunctis proxima in omnibus benevolentia. Namque ut audita Caefaris auribus inftillavit, pedibus fupplex advolvitur, promiffa et diu expectata longi laboris praemia poftulans, domino hoc confentiente, protinus impetrat. Egreffus autem interrogatur a nunciis, et maxime ab Oterico, qui fe fidei fuimet firmiter commendavit, fi quid in fibi creditis proficeret? quod vix fuis neceffitatibus in hoc fubveniret, refpondit. Corruptis tum pecunia cunctis primatibus, maximeque Romanis, quibus cuncta funt femper venalia, iudicibus, qualiter ad archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primum fecreto revolvit, deindeque 82) palam domini papae *Benedicti feptimi*, qui fic vocabatur ex numero praecedentium aequivocorum, obnixe petit auxilium, quod cum totius confilio fenatus fi poffet impendi, ex fua parte fibi paratum fore et hic promifit. Pofitum eft Romae confilium generale; fapientiffimi conveniunt, impleturque illa Ieremiae prophetia: *Quomodo obfcuratum eft aurum, mutatus eft color optimus et cetera.* Nam cum Iudices ab Apoftolico interrogarentur, fi liceret Gifilerum promoveri ad Archiepiscopatum, quia certam non haberet tunc fedem, fed ab episcopo iniufte, ut femper fit queftus, ablatam *Hildiuuardo*, caruiffe hactenus quam poffiderat, tunc hoc autoritate canonica 83) percipere iure meritoque verbis affirmabant et exemplis, Davidica transgredientes monita: *Recte iudicate, filii hominum;* et illud: *corruptus iudex nequit discernere verum.* Lector, crede mihi, quod piget atque pudet, me his longe inferiorem, hoc verbis exponere, quod hi ob praefentem ac futurum pudorem noluerunt omittere. 84) Merfeburg, quae usque huc liberaliter 85) dominabatur, ecclefiae Haluerftidenfi fede episcopali deftructa fubditur, et Gifilerus eiusdem non paftor, fed mercenarius ad maiora femper tendens defiderata IIII. Idus Septembr. 86) percepit, proverbii non memor illius: *Quando altior*

81) *poffeffurum meam:* Quarta hic vice p. 40. Wernherus Eps. nomen fuum adpinxit. *Vrs.*

82) *deindeque.* Reinecc. Mader. et Leibnitius: *moxque* Vrs.

83) *auctoritate canonica.* Cod. Brux. *auctoritate apoftolica vel canonica* Vrs. — Supplendum effet, quod Gifelarius promoveretur ad Archiepiscopatum, fed cod. Antv. legit *percipere* (pro *praecipere).* Similiter Ann. Saxo, qui Ditmarum transfcribit: *iure meritoque hoc* (rectius *hunc*, fcil. Archiepiscopatum) *percipere.* Chron. Magdeb. aliis verbis rem ita exponit, ut omnia fimiliter ad Gifilerum referantur, addita ratione: Qui in minori fidelis eft, dignus eft, qui accipiat maiora. Hinc vocabulum *praecipere* locum obtinere haud debet, cum de iure, non de facto quaeftio mota effet. *Kind.*

84) *noluerunt committere.* Denuo Wernheri nomen infra legitur. *Vrs.*

85) *liberaliter.* Loco eius ponit Cod. Br. *litera*, rectius *libera*, uti etiam Ann. Saxo. p. 332. *Vrs.*

86) *IIII. Id. Septembr.* Lapfus eft Ann. Saxo p. 332. IIII. Id. *Aprilis* fcribendo. *Vrs.*

tior gradus, tanto gravior fit casus. Certe si voluisset is in cura sibi credita persistere, omnem scrupulum in aliquo sibi unquam obsistentem, Imperatoris auxilio potuisset expellere, magnamque securitatem ac rerum affluentiam cunctarum sibi suisque successoribus efficere. Sed quia Dei iudicia sunt hominibus occulta, nunquam autem iniusta, non illi solum, sed communibus nostrimet imputo peccatis domesticis, quibus quicquid adversi accidit, iuste ascribitur. Otricus vero Beneventum postea veniens in- 345
firmatur. Confrater meus, nomine *Husuvard*, ut mihi retulit, vidit is assistere sibi *Athelleken*, praepositum quondam nostrum 87) sed tunc defunctum, annonam sancti Mauricii eminus sibi porrigentem. Expavescens tali visione, idem *cernis*, inquit, *frater aliquid?* et exponens ei ordine cuncta, *„Vae mihi*, dixit, *misero et peccatori, quod unquam monasterium meimet et obedientiam ob ambitionem dereliqui, et si divina largitas aliqualem mihi concedere dignatur sanitatem, supplex huc venio, nunquamque recedo."* Talia prosequutus infirmitate validiori opprimitur, et post
An. 982. Wed. paucos dies in praefata civitate Nonas Octobris 88) moritur ac sepelitur, non ullum sapientia atque facundia sibi relinquens similem. *Gisilerus* autem accepta ab Imperatore licentia Magadaburg II. Kalend. Decemb. *Thiedrico* Metensis ecclesiae episcopo 89) comitante venit. Fuit hic amicus Caesaris et valde ei charus, unusque ex numero corruptorum, qui mille talenta auri atque argenti pro veritatis obumbratione ab archiepiscopo percepit. Cui quidam, cum ab eodem iussu Imperatoris ad matutinam ilocaliter benediceretur, *„satiet te*, inquit, *Deus in futuro, quem hic omnes non possumus auro."*

An. 981. A. S. Tunc omnia nostram prius ecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Sclavonicae ritu familiae 90), quae accusata venundando dispergitur. 91) Pars episcopatus nostri, quae iacebat inter Salam et Elstram ac Mildam fluvios, et *Plisni, Vedu* et *Tuchu-*

87) *quondam nostrum.* Annal. Saxo l. c. addit: *Magdaburgensem.* Vrs.

88) *Nonas Octobris.* In Necrolog. ad XI. Octobr. adscriptus est nomine *Ochtric Diaconi.* Rectior tamen videtur 7. Oct. 982. quem et Chronogr. Saxo habet, praesertim, cum in necrologio nostro ab 8—19. Octobr. fasti oscitantia librarii luxati atque confusi appareant. *Wed.*

89) *Thiedrico — episcopo.* Hic Theodoricus episcopus Metensis, teste Sigberto, vitam eius exponente ap. Leibnit. T. I. p. 293. f. ex pago Saxoniae Hamelant oriundus, proximaque cognatione cum Imperatore coniunctus erat. Mater enim eius *Amalrada*, uxor Everhardi comitis, soror erat *Mathildis* reginae, coniugis regis Henrici I. quarum parens erat Thiadricus Dux, antiquissima stirpe magni Ducis Widekindi ortus. *Vrs.*

90) *Slavonicae ritu familiae, quae accusata.* Si lectio sana, *accusata* hic idem est, ac *damnata.* Vrsinus igitur non debebat interpretari: *klagbar geworden*, sed *strafbar befunden*, angeklagt und verurtheilt *ist.* Kind.

91) *dispergitur.* Lambertus Schafnab. destructioni episcopatus Merleburg. annum 982. adsignat, et auctor vitae Godehardi, episcopi Hildesiensis, hanc destructionem vocat *inconsideratam.* Plura de illa vide in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 192. f. qui bullas binas pontificis affert Romani, quae satis clare demonstrant, Giselarium hanc destructionem auctoritate pontificia subnixum perfecisse. cf. *Dreyhaupt Saalkreis* T. I. p. 21. ff. *Vrs.*

Tuchurini 92) pagos cum villis *Paſſini* et *Piſcini* 93), *Fritherico* Cicenſi datur episcopo. *Volcoldo* autem Miſnenſis eccleſiae antiſtiti pars illa conceditur cum adpertinentibus villis *Vuiſſeburg* et *Loſtatauua* 94) quae ad Gutizi orientalem pertinet, ac fluviis Caminici Albique diſtinguitur; ſibi autem retinuit Giſilerus VIIII. 95) urbes, quarum ſunt haec nomina 96): *Scudici*, *Cotug*, *Vurcin*, *Bigni*, *Ilburg*, *Dibni*, *Puc* 97), *Liubanici* et *Gezeriſca*. Praecepta 98), quae munera regalia ſeu imperialia detinebant, aut igni comburebat, aut eccleſiae ſuae mutato nomine deſignari fecit. Mancipia et totum, quod Merſeburg reſpicere debuit, ne unquam colligeretur, ſponte dispergit, abbatiam ibi ſtatuit 99), eidemque *Otradum* venerabilem de ſancto Iohanne monachum praefecit, poſtque *Heimonem* de eodem monaſterio conſtituit. Sed quae res deſtructionem hanc ſubſequerentur, lector attende!

Cen-

92) *Plisni*, *Vedu et Tuchurini.* Tres hos pagos deſcripſit *Schoetgen* in *diplomat. Nachlese* P. I. p. 394. ſ. De pago *Plisni* vide ſupra. Pagus *Vedu* hod. *Wedau*, a pago *Wietao* Chron. Gottwic. T. I. p. 845. probe diſtinguendus, civitates Merſeburgum, Numburgum, Cizam et fl. Pleiſſam interiacet, et a fluviolo Wieta prope Numburgum Salam influente dictus eſt. *Tucherino* eſt *Teuchern*. Vrs.

93) *Paſſini et Piſcini.* Aperte vitioſa eſt lectio Reineccii: *cum villis paſſim et piſcinis*, quam Mader. et Leibnitius retinent. Cod. Dr. uti dedimus, Ann. Saxo comprobat ad ann. 981. p. 333. villas iſtas *Paſſini* et *Piſavi* nominans. *Paſſini* eſt *Poſſenhayn*, non procul a Numburgo, *Piſcini* vero eſt *Piſſen* ad *Lützen*. *Vrs.* — *Paſſini* eſt *Poſſenhain*. *Kinderling.*

94) *Vuiſſeburg et Laſtatauua.* Prava editionum lectio *Loſtata una* mire torſit ingenia Hiſtoricorum et Geographorum, aliamque quaerendo operam perdidere. Cod. Br. uti noſter habet *Loſtatawa* et Ann. Saxo ad dictum ann. *Zloſtatawa.* Diploma, quod Straufsius in Diſſ. de Rudolpho Suev. p. 29. in lucem protulit, aperte villas *Wiſſeburg* et *Loſtatava* in Pago Scudici ſitas et proprietates ad episcopatum Merſeburg. pertinentes dixit. Niſi omnia me fallunt, priſtina ſuperſunt nomina in appellationibus *Wiſenburg* et *Laſtau*, quae finibus antiqui pagi *Chutici* proxime adiacere vidimus, et olim ad episcopatus Merſeb. dioeceſin pertinuiſſe pro certo ſcimus. *Vrs.*

95) *VIIII. urbes.* Iterum Reinecc. et ceteri contra fidem noſtri et Brux. codicis legunt *undecim*, maxima quoque ex parte depravata urbium nomina proferunt. *Vrs.* — Legendum *novem* ut Leibnitius annotavit. Eorum nomina in Chron. Magdeb. Meibomiano paullo aliter exſtant, in meo MS. ſic: „Novem vero urbes meliores Scudici, Gotung, Witin (pro Urcin), Bigin, Hil-„burg, Dibin, Pouch, Liubani et Gezeriſcho ſuo ſpecialiter uſui detinuit." *Kind.*

96) *haec nomina.* Nomina dictarum urbium noſtra aetate ſunt: *Skeudiz*, *Gautzſch*, *Wurzen*, *Bichen*, *Eilenburg*, *Dueben*, *Pouch*, *Loebniz*, *Gerichshayn*. *Vrs.*

97) *Puc.* Ab initio nomen in Cod. noſtro ſcriptum erat *Pauc*, ſed litera *a* eraſa eſt. Olim hic locus Burgwardium fuit, nunc eſt villa prope Bitterfeld ad Muldam fl. ſita. *Vrs.*

98) *praecepta.* Diplomata intelligit. *Vrs.*

99) *abbatiam ibi ſtatuit.* De fundatione abbatiae a Giſilario Merſeburgi inſtitutae bullam Benedicti VII. P. R. menſe Aprili V. Kal. Maii Indict. XI. anno eius pontificatus XVI. qui erat annus 983. ſcriptam profert Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 202. ſ. *Vrs.*

An. 983. A. S. Gentes 100) quae ſuſcepta Chriſtianitate regibus et imperatoribus tributariae ſerviebant, ſuperbia *Thiedrici* ducis aggravatae, praeſumtione unanimi arma commoverant, quod patri meo comiti *Sigiſrido*, priusquam fieret, ſic revelatum eſt. Vidit in ſomnis aërem nube denſa contractum, et prae admiratione, quid hoc eſſet, percunctatus audivit vocem talia proferentem: *„Nunc illud compleri debet vaticinium: pluit Dominus ſuper iuſtos et iniuſtos."* Quod etiam III. Kalend. Iulii ſcelus percuſſo in Hauuelberg praeſidio, deſtructaque ibidem episcopali cathedra, primum exoritur. Transactis autem trium ſpatiis dierum, Sclavorum conſpirata manus Brandeburgenſem episcopatum, XXX. annos 1) ante Magadaburgenſem conſtitutum, cum iam prima ſonaretur, invaſit, fugiente prius tertio antiſtite eiusdem *Volcmero*, et defenſore eius Thiedrico, ac militibus ipſa die vix evadentibus. Clerus ibidem capitur, et *Dodilo* eiusdem ſedis antiſtes II. qui a ſuis ſtrangulatus tres annos iacuit tunc ſepultus, e tumulo eruitur, et integro adhuc eius corpore ac ſacerdotali apparatu, ab avaris canibus praedatur, et iterum temere reponitur; omnis eccleſiae theſaurus diſtrahitur et ſanguis multorum miſerabiliter effunditur. Vice Chriſti et piſcatoris eiusdem venerabilis Petri varia daemoniacae haereſis cultura deinceps veneratur, et flebilis haec mutatio non ſolum a gentilibus, verum etiam a Chriſtianis extollitur. Temporibus his eccleſia Cicenſis 2) a Boe-

100) *Gentes.* Slavorum. Ann. Saxo ad an. 983. p. 337.

1) *Brandenburgenſem — XXX. annos — conſtitutum.* Literae fundationis archiepiscopatus Magdeburg. et episcopatus Brandeburg. in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 43. et in Luenigii Spicileg. Eccleſ. P. II. append. p. 3. efficiunt, hunc XXII. tantum annos ante Magdeburgenſem eſſe conſtitutum. Culpa erroris, ut credo, non eſt in Ditmaro, ſed in alio, qui poſt eius tempus hanc obſervationem inter lineas textus Cod. noſtri ſcripſit. Eodem tamen errore ductus Ann. Saxo ad an. 949. p. 279. et ad an. 983. p. 337. *Vrs.* — Lenzius in meo exemplari correxit numerum et ſubſtituit XXII. in hiſt. Brandenb. episcopatus autem numerum XX. poſuit. At vero Brandenb. episcopatus an. 949. ab Ottone I. fundatus eſt. v. *Gerkens StiftsHistorie v. Brandenburg* p. 337. ubi ipſum diploma fundationis accurate exhibetur. Magdeburgenſis Archiepiscopatus an. 967. fundatus eſt, ſed ea fundatio per aſſenſum Halberſtad. episcopi demum an. 968. perfecta et rata habita eſt, itaque modo novemdecim annos Brandenburgenſis episcopatus Magdeburgenſem praeceſſit. Vera ſcriptura itaque numeri eſt XIX. unde per errorem XXX. factum eſt, quem falſum numerum etiam Chronogr. Saxo p. 195. habet. Vetus gloſſator, qui Dithmarum hoc additamento auxit, cum multis erravit, et annum 938. pro vero fundationis Brandenb. episcopatus habuit. *Kind.*

2) *Temporibus his eccleſia Cizenſis* etc. Haec irruptio Bohemorum ab oriente venientium diſtinguenda eſt ab ante memorata irruptione Slavorum, Havelbergam et Brandenburgum occupantium. Hos ſcil. Slavos ſuperbia Theoderici exacerbaverat. Bohemis vero alia cauſa invaſionis fuit, nempe ereptio Odae ex monaſterio Calbenſi, ut intelligitur ex loco Lib. IV. p. 359. Leibn. Hanc enim Odam ſanctimonialem, Theoderici Marchionis filiam, Dedi cognatam, Meſico, Polonorum Dux, coniugem cupiebat. Quam cum propter episcoporum contradictionem accipere non poſſet, vi armataque manu, ope Ducis Bohemiae, ex monaſterio Calbae ad Salam abduxit. Episcopus Cizenſis videtur praecipue eius adverſarius fuiſſe, alias nihil commune fuit inter devaſtationem Havelbergenſ. et Brandenburg. episcopatum item Cizenſis, porro et monaſterii Calbenſis, niſi tempus fatorum. De tota re, ſcil. ereptione Odae et deſtructione monaſterii Calbenſis optime egit *Dobnerus a S. Catharina* in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 297. ſ. *Gebhardi* in Progr. de orig. ducum Meklenburg. p. 18. vituperat Annal. Saxonem

a Boemiorum exercitu *Dedi* 3) duce capta est et depraedata, *Hugone* primo tunc episcopo hinc effugato. Posteaque monasterium sancti Laurentii martyris in urbe, quae *Calune* dicitur, situm desolantes, nostros sicuti fugaces cervos insequebantur; nostra etenim facinora nobis formidinem et his suggerebant 4) validam mentem. *Mistui Abdritorum* dux *Homanburg* 4), ubi sedes episcopalis quondam fuit, incendit atque vastavit. Quid vero ibi mirabilium Christus operaretur 5) e coelis, attendat religio totius christianitatis. Venit de supernis sedibus aurea 6) dextera, in medium collapsa incendium expansis digitis et plena cunctis videntibus rediit. Hoc admiratur exercitus, hoc stupet *Mistuuoi* timoratus 7), et id mihi indicavit *Auico*, capellanus tunc eius, et spiritualis frater meus postea effectus. Sed ego cum eodem sic tractavi, reliquias Sanctorum itinere in coelum divinitus collatas abisse, hostesque terruisse atque fugasse. [Posthaec Mistuuoi in amentiam versus 8) in vinculis tenetur, et aqua benedicta immersus Sanctus, inquit, me Laurentius incendit! et antequam liberaretur 9) miserabiliter obiit.] Desolatis tunc omnibus praeda et incendio urbibus ac villis usque ad aquam, quae *Tongera* 10) vocatur, convenerunt 11) e Sclavis peditum ac equitum plus quam XXX. legiones, quae sine aliqua laesione residua quaeque suorum auxilio deorum tunc devastare

xonem, qui direptionem Hamburgi ad an. 983. refert, potius in an. 1012. ponendam, et Ditmari verba sua facit, incuriosus, num res gestae discernendae, an uni aevo, quod Ditmarus fecisse videbatur, relinquendae. Ceterum Gebhardi ibidem Calbam, oppidum Anhaltinum pro Magdeburgensi male appellat. Alia devastatio monasterii sanctimonialium Aug. ord. Calbae ad Mildam et urbis ipsius, quae Slavis tribuitur, videtur eodem anno accidisse. v. Maderi Antt. Brunsvic. p. 56. *Kind.*

3) *Dedi.* Leibnit. e codice suo: *Dedone*, de quo ab Ann. Saxone l. c. plura narrantur. Is est ille Dedo de tribu Buzini, Marchionum Misnensium sator. *Vrs.*

4) *Homanburg.* Haud dubie *Hamburgum* intelligit, quod ex Ann. Saxone patet, qui *Hammanburch* habet. Chron. Gottwic. I, p. 479. putat *Hamelburgum* in Franconia ad Salam situm, olim Hamalanburc in pago Salvege, ubi vero nunquam episcopatus fuit. *Vrs.*

5) *Quid vero ibi mirabilium Christus operaretur* etc. Quae hic de ereptis Sanctorum reliquiis divina et coelesti manu narrantur, tanquam Hamburgi facta, Chron. Magdeburgense confusius repetit, tanquam Calbae in destructione Laurentiani monasterii facta, et cum amentia Mistowi coniungit. *Kind.*

6) *aurea.* Sic in Dresd. et Annal. Saxone, editiones ignorant. *Vrs.*

7) *Mistiuuoi timoratus* h. l. timore perculsus. *Kind.*

8) *Posthaec Mistiuuoi — miserabiliter obiit.* Reineccius omisit, quanquam in margine Dresd. leguntur, et iisdem verbis ap. Ann. Saxon. p. 337. occurrunt. Leibnitius e Cod. suo explevit. *Vrs.* — Forte haec Ditmaro assuta sunt a descriptoribus ex Annal. Saxone, quare Leibnitius uncis inclusit. Ceterum *incendit*, quod Leibnitius pro incedit substituit (*incendit* etiam in Dresd. est. *Wa.*) diserte apud Annal. legitur. Auctor Chronici Magdeb. etiam scribit: *Mistowoi dux — vociferans inter tormenta, se sustinere non posse, quae Laurentius sibi inferret*, incendia. Ibidem Clericus, qui *Avico* hic dicitur, *Anaco* nominatur. *Kind.*

9) *antequam liberaretur.* h. e. a banno ecclesiastico solveretur. *Kind.*

10) *Tongera* fl. a quo urbs Tangermunda nomen habet. *Vrs.*

11) *convenerunt.* Cod. Br. *convertunt.* *Vrs.*

vaſtare non dubitarent, tubicinis 12) praecedentibus. Non latuit hoc noſtros. Conveniunt epiſcopi Giſilerus et Hilliuuardus cum marchione Thiedrico, caeteriſque comitibus, *Ricdago* 13), *Hodone* et *Binizone*, *Fritherico*, *Dudone* ac patre meo *Sigifrido*, 346 aliiſque compluribus, qui ut dies Sabbathi primo illuxit, miſſam omnes audiunt, corpus animamque coeleſti ſacramento muniunt, hoſtesque obvios fiducialiter inrumpentes, paucis in unum collem effugientibus, proſternunt. 14) Laudatur a victoribus in cunctis Deus mirabilis operibus, approbaturque veridicus Pauli doctoris ſermo: „*Non eſt prudentia neque fortitudo, nec conſilium adverſus Dominum.*" Derelicti ſunt, qui prius Deum ſpernere praeſumſerunt, idolaque manu facta et prorſus inania creatori ſuo ſtulti praepoſuerunt. Appropiante tunc nocte, noſtrisque a longe caſtra metantibus, hi, quos ſupra memoravi, furtim proh dolor! evaſere. Omnes autem noſtri, exceptis tribus, craſtino gaudentes remeabant, applaudentibus cunctis, quos obviam habuere, vel domi invenere.

An. 982. A. S. Interim Caeſar Romanum ſic regebat imperium, ut quod patrem ſuum prius reſpiciebat, omne detineret, et Saracenis ſua impugnantibus viriliter reſiſteret, et a finibus ſuis longe hos effugaret. Calabriam a crebra Graecorum incurſione et Saracenorum depraedatione magnam vim 15) perpeti Caeſar comperiens, ad ſupplementum exercitus ſui Bauuarios ac fortes in armis *Alemannos* vocavit. Ipſe autem cum *Ottone* duce, fratris filio *Luidulfi* ad urbem *Tarentum*, quam Danai 16) iam praeſidio munitam obtinuerant, feſtinavit, eamque viriliter in parvo tempore oppugnatam devicit. Saracenos quoque valido exercitu ſua populantes ſuperare contendens, cautos illo ſpeculatores miſit, qui certa de hoſtibus referrent. Quos primo infra 17) urbem quandam clauſos effugavit devictos, poſtque eosdem in campo ordinatos, fortiter adiens 18) innumeram ex his multitudinem ſtravit, prorſusque hos ſperavit eſſe ſuperatos. Sed hi ex

12) *tubicinis*. Mendum ſtupore ſcribae commiſſum correxit Reineccius: *tubicinibus*, ſed Annal. Saxo p. 339. itidem *tubicinis* exhibet. *Vrs.*

13) *Ricdago*. Editiones Redago. Illud Dr. et Annal. Saxo. *Vrs.*

14) *proſternunt*. Addit Ann. Saxo p. 340. *in loco, qui Belxem dicitur. De Slavis autem ceciderunt XXX. millia DLIIII.* modo nos non fallat numerus ab Annaliſta allatus. cf. Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 278. *Vrs.* — Forte is locus *Belxem* toti pago Beleſemenſi nomen dedit, in quo Arneburg et Tangermunde iacebant. Locus ipſe Belxem iam non ſupereſt. V. Becmanni deſcriptio vernacula Marchiae T. I. p. 70. *Kind.*

15) *vim*. Cod. noſter per compendium ſic *ui'*, nec aliter Codex, quo uſus eſt Leibnitius. Cum Codd. convenit Ann. Saxo ad an. 982. p. 333. Loco eius Reineccius et reliqui ſubſtituerunt *iniuriam*. *Vrs.*

16) *Danai*. Graeci. Annal. Saxo. p. 333. *Vrs.*

17) *infra autem*. Infra in latinitate medii aevi frequenter uſurpatur pro *intra*. Fresne Gloſſar. T. III. p. 1425. Nomen urbis erat *Baſentellum*. Ita quidem Sigonius, ſed ſine veterum auctoritate ſcriptorum. *Vrs.*

18) *fortiter adiens*. Incuria librarii dederat *ad eius*, quod nihil eſt. *Wa.*

ex improviſo collecti ad noſtros unanimiter pergunt, et paululum reſiſtentes proſternunt, proh dolor! III. Idus Iulii 19) *Richarium* lanciferum et *Udonem* ducem, matris meae avunculum, comitesque *Thietmarum, Becelinum, Gevehardum, Gunterum, Ecelinum,* eiusque fratrem *Becelinum,* cum *Burchardo* et *Dedi* ac *Conrado,* caeterisque ineffabilibus, quorum nomina Deus ſciat. Imperator autem cum Ottone praefato caeterisque effugiens ad mare venit, videnſque a longe navim, *Salandriam* nomine, Calonimi equo Iudaei ad eam properavit. Sed ea praeteriens ſuscipere hunc recuſavit. Ille autem littoris praeſidia petens invenit adhuc Iudaeum ſtantem, ſeniorisque dilecti eventum ſollicite expectantem. Cumque hoſtes adventare conſpiceret, quid unquam fieret de ſe, triſtis hunc interrogans et habere ſe amicum apud eos, cuius auxilium ſperaret, animadvertens, iterum equo comite in mare proſiliens, ad alteram, quae ſequebatur, tendit Salandriam, et ab Heinrico ſolum milite, qui ſzlavonice *Zolunta* vocatur, agnitus intromittitur, et in lecto ſenioris eiusdem navis poſitus, tandem ab ipſo etiam cognitus, ſi Imperator eſſet, interrogatur. Qui cum hoc diu diſſimulare ſtuduiſſet, tandem profeſſus: *Ego ſum,* inquit, *qui peccatis meis id promerentibus ad hanc veni miſeriam; ſed quid nobis ſit modo communiter faciendum, diligenter accipite. Optimos ex meo nunc perdidi miſer imperio, et propter hunc doloris ſtimulum neque terras has intrare, nec horum amicos unquam poſſum vel cupio videre. Edmus tantum ad urbem Roſsan* 20), *ubi mea coniunx meum praeſtolatur adventum, omnemque pecuniam, quam teneo ineffabilem, cum eadem ſumentes, viſitemus Imperatorem veſtrum, fratrem ſcilicet meum, certum, ut ſpero, meis neceſſitatibus amicum."* His dulcibus colloquiis proviſor navis delectatus conſenſit, et perdius ac pernox 21) ad condictum pertingere locum properavit. Quo cum propiarent, binomius ille iuſſu Imperatoris praemiſſus, Imperatricem et qui cum ea erat, *Thiedricum* praeſulem ſupramemoratum cum ſomariis 22) plurimis quaſi pecunia ſarcinatis vocavit. Graeci autem primo ut Imperatricem cum tantis de urbe praefata muneribus exire viderunt, anchoram ponentes, Thiedricum antiſtitem cum paucis intromittunt.

19) *III. Idus Iulii.* teſte Lamberto Schafnab. ap. Piſtorium I, 57. proelium ad Baſentellum duobus diebus ſerius *Idus Iulii*, et, ſi fides habenda *Chronico episcopor. Metenſ. ap. d'Achery* II, 228. *XVII. Kal. Aug.* demum commiſſum eſt. In Necrologio noſtro *Guentherus,* Marchio Thuringiae, et *Vdo,* Dux Franconiae ad II. Idus Iulii inſcripti leguntur, quocum conſentit *necrolog. Fuldenſe* Leibnit. III, 765. coll. Praef. p. 32. Annaliſta Saxo, hic, uti alias, ſequitur Ditmarum. *Wed.*

20) *Roſſan.* Roſſano, olim Roſcianum oppidum Calabriae citerioris in oppoſito ſinus Tarentini litore. cf. *Herm. Corneri* Chron. ap. Eccard T. II. p. 544. *Vrs.*

21) *perdius ac pernox.* Sic Cod. noſter rectius, quam Reineccius, qui ponit *per dies et per noctes;* quod et, qui eum ſecuti, habent. Annal. Saxo conſpirat cum codice. *Vrs.* — cf. Ind Latinit.

22) *ſomariis:* Somarius, Saumarius eſt equus vel mulus ſarcina oneratus. v. Adelungii Gloſſar. manuale medii aevi T. VI. p. 23. ſ. ſub voce *Sagmarius.* Wachteri Gloſſar. Germ. p. 274. ſ. v. *Saumpferd.* Gobelinus Perſona aet. VI. c. 49. vocem per *beſtias theſaurum portantes* exponit. *Vrs.*

mittunt. Sed Imperator rogatu praeſulis vilia deponens veſtimenta et induens meliora, viribus ſuis et arte natandi confiſus, ut ſtetit in prora, mare velociter inſiluit. Quem cum quidam ex circumſtantibus Graecis apprehenſa veſte detinere praeſumeret; perfosſus gladio *Luipponis* egregii militis retrorſum cecidit. Fugerunt hi in alteram partem navis, noſtri autem, quibus huc veniebant puppibus, incolumes Caeſarem ſequebantur, eos littoris ſecuritate praeſtolantem, praemiaque promiſſa magnis muneribus Danais implere cupientem. Hi vero multum perterriti promiſſionibusque diffidentes abierunt patrios repetentes fines; quique dolo omnes ſemper vicerant nationes, ſimili ſe tunc deluſos arte ſentiebant. Quanta autem laetitia a praeſentibus poſteaque venientibus Imperator susceptus ſit, explicare non valeo.

Sed ut in omnibus, lector cariſſime, certus efficiaris, Salandria 23) quid ſit, vel cur ad has pervenerit oras, breviter intimabo. Haec eſt, ut praefatus ſum, navis mirae longitudinis et celeritatis 24), et utroque latere duos tenens remorum ordines, ac centum quinquaginta nautas. Duabus hoc unum erat nomen navibus, quae iuſſu Baſilei Nicaphoris 25) Calabriam petierunt colligendi gratia tributi: quae licet Romano ſpecialiter ſerviat imperio, tamen ne aliquam a Graecis patiatur moleſtiam, auri debitum quotannis voluntarie perſolvit Conſtantinopolitanis. Imperator autem has venientes, inextinguibilemque ab omni re, praeter acetum, ferentes ignem, ſibi coniunxit, et in mare ad comburendas Saracenorum naves conductas direxit; quarum una, ſicut praedixi, ſuscipere devictum eundem recuſavit, ſeu ob ignorantiam ſui, ſeu ob metum ſubſequentis inimici. Altera autem, quae hunc inſtinctu Heinrici ſuscepit, velut praefatus ſum, invita reddidit. Paululum mihi nunc devianti mens eſt, incepta perficere. Omnes noſtri principes comperta tam miſerabili fama conveniunt dolentes, et ut eum ſibi liceret videre, per epiſtolae portitorem unanimi ſupplicatione poscebant. Quorum legationem Caeſar ut audivit, deſideranti animo conſenſit. Ponitur in *Berna* 26) civitate conventus, et omnis huc convocatur principatus, neceſſaria ut hic tractarentur multa. Solus dux *Bernhardus* in media revertitur via; namque una ex urbibus ſuis 27), ... quam Imperator contra Danos opere ac praeſidio firmavit, An. 983. A. S. dolo ab his denuo capta, caeſis defenſoribus eiusdem incenſa eſt. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. 28) Imperator *Veronae* placitum habuit, et *Heinricus* minor

347.

23) *Salandria.* De navigiis huius nominis v. Gobelinum Perſonam p. 251. 252. Adelung Gloſſar. T. II. p. 387. ſ. v. Chelandrium. *Urs.*

24) *celeritatis.* Cod. Dr. habet *aclaritatis* prima tamen litera eraſa. *Wa.*

25) *Nicaphoris Calabriam.* Cod. Dr. vitioſe in *Caphoris Calabrium.* Nicephoris Leibnitius plane non habet. *Urs.*

26) *Berna.* i. e. Verona. *Urs.*

27) *ex urbibus ſuis, — quam.* Hic ſpatium in Cod. noſtro relictum eſt, eo, ni fallor, conſilio, ut illi nomen urbis inſcriberetur. Nec lacunam explevit Leibnitius ex Codice Brux. qui ex noſtro procul dubio exſcriptus eſt, nec Ann. Saxo habet. *Urs.*

minor exilio solutus, dux Bauuariorum effectus est 29); et in hoc anno Sclavi unanimiter restiterunt Caesari et Thiedrico marchioni: et filius Imperatoris ab omnibus in dominum eligitur. Post paucos dies discedebant ultimum vale dicentes; namque Imperator cum Romam veniret, relicta matre sua venerabili in Papia civitate, graviter infirmatus, ut extrema persensit adesse, omnem suimet pecuniam partes divisit in quatuor, unam ecclesiis, secundam pauperibus, tertiam dilectae suimet sorori *Mecktildae*, quae Abbatiam in Quidilingeburg devota Christo famula obtinuit, quartam suis tristibus donavit ministris ac militibus, factaque latialiter confessione coram Apostolico, caeterisque coëpiscopis atque presbiteris, acceptaque ab eis optata remissione VII. Id. Decembr. 30) ex hac luce subtractus est, terraeque commendatus, ubi introitus orientalis Paradisi domus sancti Petri cunctis patet fidelibus, et imago dominica honorabiliter formata venientes quosque stans benedicit. Equidem sortis memor humanae, multumque indigens indulgentiae, coeli terraeque Deum et Dominum supplex efflagito, ut quicquid hic in mea unquam peccaverit ecclesia, clemens remittat, pro beneficiis autem centuplum largiatur potestateque immerito mihi concessa indulgeo, te obnixe successorem postulans, ut huic veniam nemini in ultimis denegandam semper ex corde tribuas.

Huius inclita proles nata 31) sibi in Silva, quae *Ketil* 32) vocatur, in die proximi natalis Domini ab *Iohanne* Archiepiscopo Ravennate et a *Willigiso* Magociacense in regem consecratur Aquisgrani, et completo hoc officio mox legatus tristi nuntio tanta An. 984. A. S.

28) *DCCCCLXXXIII.* (983.) Hos numeros habet aperte Dresd. et Annal. Saxo p. 356. qui soli veri sunt. Maderus igitur et Leibnitius falsi sunt, qui DCCCCLXXVIII. (978.) habent. *Vrs.*

29) *effectus est.* Sic Cod. Dresd. Desunt haec duo verba in editionibus, Leibnitius in notis tantum attulit. *Vrs.*

30) *VII. Id. Decembr.* Obiit Otto II. Imp. anno aetatis undetricesimo, hinc Fabricius, cui Orig. Saxon. Lib. II. p. 202. duodequadregesimus placuit, corrigendus est. Annum eius obitus 983. comprobant Sigebertus Gemblai p. 139. Chron. Vrspergense p. 225. Alberici Chron. P. II. p. 25. Chronogr. Saxo p. 196. Gobelinus Persona p. 252. Annus vero 995. in Chronico Magdeb. p. 279. censoria virgula notandus est. *Vrs.*

31) *proles nata.* Annal. Saxo p. 330. diserte scripsit: *anno* 980. *Otto tertius Imperator futurus hoc anno natus est.* In ventos igitur abeunt vana somnia Leukfeldii in Antt. Halberst. p. 279. cui annus 973. valde arrisit. Paullo post, in libro sequenti Ditmarus ipse testatur, Ottonem *anno aetatis suae decimo quinto* Romae a pontifice unctionem imperialem accepisse, anno nempe DCCCCXCVI. *Vrs.*

32) *silva Ketil.* Eadem esse videtur, quae *Catulana* sive Guelphorum silva in comitatu Mansfeldensi, quamvis sententia *Scheidii* in *Schriften der Duisburg. gel. Gesellschaft* p. 4. ff. de silva *Kettelwald* vocata, in ducatu Cliviensi ad arcem Gennep, omnino attentionem mereatur. cf. eundem Scheidium Tomo IV. Origg. Guelficar. in praefatione. — — Falso silva Ketil in ditione Trevirensi quaeritur, vel in Mansfeldensi, quod Vrsino placuit; potius est silva *Kettel* prope Gennepum, in qua castrum venatorium situm erat. Tota dynastia Kettel vocabatur, cuius postea dominus erat Herbertus, pater S. Nortberti AEpiscopi Magdeb. v. Scheid. l. c. *Kind.*

tanta perturbans gaudia advenit. Movit multorum corda ineffabilis dolor, virtus ſublata queritur, quam ſaepiſſime incolumem homo fragilis et dubius perſequitur. Sedit hic bis quinos ſolares annos poſt obitum patris ſui, regni tutor et imperii, hoſtibus cunctis horrendus, commiſſisque gregibus inexpugnabilis murus. Nutat anxia in tantis rebus populi ſententia, quam cito firmavit divinae maieſtatis miſeratio. Solvitur a Traiectenſi cuſtodia dux *Heinricus* 33), et ab eo Rex tenellus ad nutriendum ſive ad degradandum a *Varino* Colonienſi archiepiscopo, cuius firmae ſidei ab Imperatore praedicto is commiſſus fuit, aſſumitur. Obſeram modo tertii ſeriem voluminis duro vecte necis deflendae tertii Imperatoris noſtri, et certitudinem pietatis almae, qua omnem excluſit ambiguitatem, ſtylo laetus aperire conabor. 34)

Chro-

33) *Dux Henricus — tenellus — aſſumitur.* Nimis libere transtulit Vrſinus: *er huldigte dem jungen Könige. Aſſumitur* intelligendum eſt de tutela ſ. mundiburdio, ut ſtatim poſtea, ſub initium Libri IV. dicitur: Henricus regem patronus legalis — ſuscepit. *Kind.*

34) *conabor.* Recentior manus adſcripſit: Deſunt verſus de Ottone III. *Vrs.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſeburgenſis
Liber IIII.

Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIIII. Domina Imperatrix *Theuphano*, An. 984. A. S.
tertii mater Ottonis, et proh dolor! in hoc ordine ultimi, novitate diri vulneris et unici abſentia filii perculſa ad *Athelheidam* Imperatricem Papiam civitatem veniens, magno ſuſcipitur luctu, caritativoque lenitur ſolatio. Praefatus vero dux 35) cum *Poppone* venerabili episcopo 36), ſub cuius poteſtate diu tenebatur, et cum *Ekberto* comite unioculo 37), Aggrippinam veniens regem patronus legalis *Uuarino* 38), ut praedixi, Archipraeſule ſuſcepit, eiusdemque auxilium cum omnibus, quos ad ſui gratiam convertere poterat, firmiter eſt adeptus. Diſpoſitis autem, prout ſibi placuit, cunctis dux ad Corbeiam cum eis venit, ibique *Thiedricum* et *Sicconem* 39) comites et confratres nudis pedibus veniam poſtulantes dedignatur ſuſcipere. Quod hi aegre ferentes abierunt, cognatos ſuimet et amicos a Ducis miniſterio toto mentis niſu amovere ſtudentes; qui cum palmarum ſolennia in Magadaburg celebrare voluiſſet, omnes regionis illius principes huc convenire rogavit atque praecepit, tractans quomodo ſe
348 ſuae poteſtati ſubderent, regnique eum faſtigio ſublevarent. Huic conſilio maxima pars procerum hoc dolo conſenſit, quod licentiam a domino ſuimet rege, cui iuraverat prius, peteret, poſtque ſecura novo regi ſerviret. Quidam autem ob eius indignationem digreſſi occultis meditantur aſtutiis, qualiter hoc nunquam fieret. Inde egreſſus Heinricus proximum paſcha Quidilingeburg feſtivis peregit gaudiis; quo magnus regni primatus colligitur, a quibusdam autem venire illo nolentibus, ad omnia diligenter inquirenda nuntius mittitur. Hac in feſtivitate idem a ſuis publice rex appellatur, laudibusque divinis attollitur. Huc *Miſeco* et *Miſtui* et *Bolizlouo* duces cum caeteris ineffabilibus confluebant, auxilium ſibi deinceps ut regi et domino cum iuramantis affirmantes. Multi ex his fidem violare ob timorem Dei non praeſumentes paulu-

35) *Praefatus dux.* Henricus. *Vrs.*

36) *venerabili episcopo.* Traiectenſi. *Vrs.*

37) *unioculo. monoculo* Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 341. *Vrt.*

38) *de Uuarino* rectius cum Ann. Sax. *a Warino.* Vrs.

39) *Sicconem.* Ann. Saxo p. 341. ita: *Theodericum et eius fratrem, Comites.* Sicconem, ſic enim Cod. Dr. (ſine dubio pro Eſiconem) non habet Ann. Saxo. *Vrs.*

paululum evaſerunt, et ad civitatem *Hesleburg* 40), quo conſocii eorum adverſus ducem iam palam conſpirantes conveniebant, feſtinavere; quorum haec ſunt nomina. Ex oriente hi comites cum *Bernhardo* duce et *Thiedrico* marchione, *Ekkihardus*, *Biio*, *Efic*, *Bernhardus* comes et clericus, *Sifrith* eiusque filius, *Frithericus* et *Ciazo* confratres. Conprovincialium autem *Thiedricus* et *Sibert* confratres; *Hoico*, *Ekkihardus* et *Bezeko*, germani, *Brunig* et ſui, militesque ſancti Martini iuſſu archipraeſulis *Vuilligiſi*, quibus adhaerebat occidentalium maxima multitudo. Quod dux comperiens, ſuos magnis muneribus ditatos cum gratia dimiſit, ipſe autem cum valida manu ad perturbandam hanc coniurationem ſeu pacificandam ad *Uuerlu* 41) properans, *Popponem* miſit episcopum 42), ut adverſantes ſibi disiungere vel reconciliari tentaret. Qui cum coepto itinere perſiſteret, hoſtes congregatos, iamque ducem petere paratos inveniens, vix pacem mutuam in loco, qui *Seuſun* 43) dicitur, ad condictum pepigit diem: ad quam dux Bauuariam continuo proficiscens, cum venire aut noluiſſet, aut propter *Heinricum* ducem 44), qui tunc Bauuariis atque *Carentis* 45) praefuit, munere praefati imperatoris non potuiſſet, hoſtilis immanitas urbem comitis *Ekberti*, quae *Ala* 46) dicitur, poſſedit 47), deſtructisque protinus muris intrantes *Athelheidam* 48) Imperatoris filiam, quae hic nutriebatur, cum pecunia ibi plurimum collecta rapiunt, gaudentesque redeunt. Dux autem converſis ad ſe omnibus Bauuariorum episcopis comitibusque nonnullis, Francorum terminos his fretus ſociis adiit, et in pascuis,

40) *Hesleburg.* Hodie vocatur *Aſſeburg* in comitatu Mansfeldenſi, non longe a civitate Mansfeld. cf. Meibom. Chron. Waldtbecc. p. 71. ſſ.

41) *Uuerlu.* *Warlu*, *Werlaou*, *Werlaha*, *Werlitz* — caſtrum erat munitiſſimum regum et imperatorum Germanicorum, palatio ornatum. Hodie eſt civitas ſita in comitatu Arnsbergiae Weſtphaliae inter fluvios Suſatum et Vnnam. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 520. 546. Meibomii not. ad Witichind. T. I. S. R. G. p. 682. Aliter ſentiunt *Gruberus* in hiſt. Goettingenſi P. I. §. 44. *Hannöver. Anzeigen* 1751. p. 367. alii. *Vrs.* — De vero ſitu veteris palatii regalis et imperialis Werlae, fide diplomatum et veterum ſcriptorum episcopatui Hildeſienſi aſſerto, prolixam et eruditam Diſſ. edidit *Franc. Dominic. Haeberlin*, Helmſt. 1786. Vere prope Goslariam ſita fuit Werla, ab Henrico II. ao. 1013. eccleſiae Hildeſienſi donata, poſt quam donationem omnino fiscus imperialis, quod tamen Vrſinus negare nititur, Goslarium translatus eſt. *Kind.*

42) *Popponem miſit episcopum.* Vltraiectinum episcopum fuiſſe hunc Popponem ex praecedentibus, et ex Ann. Saxone intelligitur. Mirandum igitur eſt, eius memoriam nec apud Bekam, nec Hedam, in ipſorum vitis episcopor. Traiectenſium exſtare. *Kind.*

43) *Seuſun.* Annal. Saxo p. 342. *Sueſon.* Probabiliter eſt *Sentiacum* ſ. *Sinciacum*, teutonice *Senzig* ad Rheni ripam, ubi is cum Arola miscetur, Andernacum inter et Coloniam Agrippinam ſitum. Olim erat villa regia. *Vrs.*

44) *Henricum Ducem.* Ann. Saxo addit: filium Bertoldi. *Vrs.*

45) *atque Carentis.* Ap. Ann. Saxonem haec duo verba non leguntur. *Vrs.*

46) *Ala.* Nunc *Aalen*, urbs ducatus Sueviae inter Vlmam et Halam Suevorum poſita. *Vrs.*

47) *poſſedit.* Ann. Saxo *obſedit.* *Vrs.*

48) *Adelheidam.* Editiones *ad* Adelh. Cod. Dresd. non habet *ad.* Recte; nam iungendum: *Adelheidam — rapiunt.* Wa.

pascuis, ad *Bisinstidi* 49) pertinentibus, ad alloquendos regionis illius principes consedit. Magontinae tunc provisor ecclesiae *Vuilligisus* cum duce *Conrado* caeterisque optimatibus huc venit. Hos dux quibuscunque valuit modis sibi coniungere tentans, eosque a promissa regi suo cum sacramentis fide nunquam vita comite recessuros, unanimi eorum responso percipiens, coactus est futuri timore duelli cum iuramentis affirmare, ut III. Kal. Iulii 50) ad locum, qui *Rara* 51) vocatur, veniret, puerumque matri suae illisque redderet. Tunc unusquisque remeavit ad sua, mente diversa prae gaudio atque tristitia.

Posthaec Heinricus *Bozlauum* ducem Boemiorum, in cunctis suimet necessitatibus semper paratum, cum suis adiit, honorificeque ab eo susceptus, cum exercitu eiusdem a finibus suis per *Niseni* et *Deleminci* 52) pagos usque ad *Mogelini* 53) ducitur. Deindeque cum nostris obviam sibi pergentibus ad *Medeburun* proficiscitur. *Vuagio* vero miles Bolizlaui ducis Boemiorum, qui Heinricum 54) cum exercitu comitatur, cum ad *Misni* redeundo perveniret, cum habitatoribus eiusdem pauca locutus, *Frithericum*, *Rigdagi* marchionis, tunc in Merseburg commorantis, amicum et satellitem, ad ecclesiam extra urbem positam venire, ac cum eo loqui per internuntium postulat. Hic ut egreditur, porta post eum clauditur, et *Rigdagus* eiusdem civitatis custos 55) et inclitus miles iuxta fluvium, qui *Tribisa* 56) dicitur, ab his dolose occiditur. Urbs autem praedicta Bolizlaui mox praesidio munita, eundem cito dominum et habitatorem suscepit. A quo *Uolcoldus* antistes vulgi instinctu varii expellitur, et ad Uuilligisum archiantistitem veniens benigne ab eodem suscipitur. Hunc enim 57) pro filio episco- An. 984. A. S.

I 2 pus

49) *Bisinstidi.* *Bisenstätt* propter Wormatiam, haud procul a Rheno, olim fuit villa regalis. Reineccius posuit *Wesenstadt*, quod in editionis suae et fortasse etiam Codicis nostri margine *Weissenstadt* explicuit. Annal. Sax. *Bissintide.* *Vrs.*

50) *III. Kal. Iulii.* Loco numeri III. Ann. Saxo descriptoris vitio habet *in Kal. Iulii.* Vrs.

51) *Rara.* *Raurheimium* s. *Rorheimium* ad ripam Rheni inter Wormatiam et Gerenshemium sita. *Vrs.*

52) *Niseni et Deleminci.* Terra Misnica, ut nunc est, pagum Niseni maximam partem et pagum Daleminci ex toto complectitur. Loco Niseni Ann. Saxo p. 342. posuit *Miseni.* *Vrs.*

53) *Mogelini.* Hodie *Mügeln*, cui civitas Oschatz est proxima. *Vrs.*

54) *Henricum.* Ann. Saxo addit Ducem.

55) *civitatis custos.* Qui postea temporis titulum *Burggraviorum* Misnensium obtinebant, ab initio urbis Misnae nominabantur custodes eius. Talis erat *Rigdagus*, a Marchione eiusdem nominis bene distinguendus. De hoc insigni momento pluribus egi in translat. Germ. p. 157. *Vrs.* — *Rigdagus* — *occiditur* Necrolog. ad 11. Oct. *Riddagus laicus frater noster et occisus.* Nomine eius monasterio nostro 2. Solidi ex salinarum reditibus donati sunt. Fuit fortasse pater vel patruus Riddagi, Abbatis nostri. *Wed.*

56) *Tribisa.* *Tribusa* Ann. Saxo. *Vrs.*

57) *Hunc enim* scil. Archiepiscopum. Ann. Saxo. *Vrs,*

pus nutriit, et cum ad eoas 58) ordinaretur regiones, secundo Ottoni, cui magisterio praefuit, diligenter vico sui habendum commendavit. Hoc semper iste in animo tenuit, ac maximo honore cognovit, et tunc adprime, cum sibi fuit necesse; et in *Erpesfordia*, quo ipse desideraverit, procurari eundem summopere iubet. Ibi diu conversatus
An. 985. A. S. post mortem Ricdagi marchionis incliti, *Ekkihardo* succedente et Bolizlauo ad propria remeante, sedem propriam revisit; posteaque Bolizlaui amicitiam firmiter acquirens, cum in Praga coenam Domini celebraret, posteraque die, quae est Parasceue, cum memoriam divinae 59) passionis rite perageret, paralysi perculsus 60) asportatur, et in hac infirmitate usque ad finem huius vitae, quamvis ad tempus convalesceret, perman-
An. 993. sit. Sedebat XXIII. annos, X. Kal. Septembr. ex huius carnis ergastulo eductus. In huius vice *Eid*, nostrae congregationis 61) frater, vir iustus et magnae simplicitatis ordinatur, hortatu Gisileri Archipraesulis, de cuius inclita conversatione multa ad aedificationem nostram utilia 62), cum tempus fuerit, narrabo, nunc in coeptis persistens.

An. 984. A. S. Interim fautores regis *Uuillehelmum* comitem 63) duci nimis familiarem, in *Uuimari* possidentes 64), comperto eiusdem adventu illo festinant, ac iuxta villam, quae *Iteri* dicitur, convenientes castra metati sunt, crastino contra eum bellaturi. Quod 349
cum ducem protinus non lateret, Gisilerum huc misit archiepiscopum, qui voluntatem eorum perquireret, pacemque, si potuisset ulla fieri ratione, firmaret. Hic cum senioribus congregatis suae legationis aperiret secretum, dictum est ab his, si regem et dominum suum reddere, nilque de rebus suis praeter *Merseburg*, *Vualbizi* et *Frasu* 65) ad supra memoratum diem sibi detinere voluisset, idque sacramentis credibilibus approbaret, quod tunc cum securitate eorum ex parte consolidata, huic abire liceret; sin autem, quod eundi redeundique nullus vivo patesceret locus. Quid plura? quicquid

58) *ad eoas.* Literae utriusque vocis iunctae leguntur, sic *adeoas.* Cod. Br. et Ann. Saxo legunt forsan accuratius *ad eas*, quamvis *ad eoas*, sc. orientales facile intelligi possint. *Vrs.* — *Ad eoas* unice verum, et alibi etiam apud Nostrum occurrit. *Wa.*

59) *divinae passionis.* Cod. Brux. *dominicae. Vrs.*

60) *Uowoldus paralysi perculsus.* Hic an. 993. mortuus episcopus Misnensis nomine *Vocconis episcopi* in necrologio ad 23. Aug. occurrit. Contracta eiusmodi nomina plura inveniuntur. Sic *Sizzo* et *Pazzo* pro *Sigeberto* et *Pacifico* cet. *Wed.* — De Volcoldi paralysi et *Eidii* s. Aegidii successione in episcopatu Misnensi legatur *Dobnerus* in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 360. Refert ad annum 991. *Kind.*

61) *nostrae congregationis.* i. e. Magdeburg. ecclesiae Canonicus. *Vrs.*

62) *utilia.* Reineccius loco eius ponit *verba*, nec minus Leibnitius. Sed in Cod. nostro aperte, et melius, uti dedimus. *Vrs.*

63) *Wilhelmum comitem.* Addit Ann. Saxo: *de Thuringia Vrs.*

64) *possidentes.* Ann. Saxo *obsidentes. Vrs.*

65) *Vualbizi et Frasu.* Walbizi hodie *Walbeck* in comitatu Mansfeldensi. Ann. Saxo habet *Wallebike.* Frasu nunc *Frosa*, urbs ad ripam Albis sita ultra Magdeburgum. *Vrs.*

quid expofcunt, craftino impetrant, eumque ad Merfeburg, ubi ductrix *Gisla* 66) longo triftis fedebat abfceffu, hi discedentes ire permittunt. Is vero cum fidelibus fuis fingula quaeque discutiens, feque ob Dei timorem, patriaeque falutem a propofito receffurum fuo veraciter indicans, grates auxilii fuimet ac bonae voluntatis condignas refert, et ut cum illo ad condictum pergerent diem, omnes caritative poftulat. Ventum eft ad Rara ab Imperatricibus in Papia 67) humiliter divinam confolationem huc usque praeftolantibus, et ab univerfis imperii ac regni principibus, fidelisque promiffio ducis completur, data cunctis, qui ad regnum pertinebant, gratia fui, abeundique licentia. Stella a Deo praedeftinati rectoris media die cernentibus univerfis clara refulfit. Fit unus laicorum atque clericorum in Chrifti laude concentus, ac prius repugnantium fupplex affectus, convenitque in unum diffona turba dominium. Rex a fuimet matre aviaque diligenter fusceptus *Hoiconis* magifterio comitis commiffus eft. Inter Regem et ducem pax firmatur usque ad fupra memorata *Bififtidi* 68) prata, utrisque fua petentibus. Convenientibus autem his malorum inftinctu in malo disceflerunt, ficque multum temporis ftetit intervallum. Oritur autem inter hunc et praefatum *Heinricum*, qui minor dicebatur, magna feditio, qua *Herimanni* comitis confilio poftmodum finita, regis gratiam in *Francanafordi*, et ducatum dedicius 69) promeruit. Celebrata eft proxima pafchalis folennitas in *Quidelingeburg* a rege, ubi quatuor miniftrabant duces, *Heinricus* ad menfam, *Conradus* ad cameram, *Hecil* ad cellarium, *Bernhardus* equis praefuit. 70) Huc etiam Bolizlauus et Mifeco cum fuis conveniunt, omnibusque rite peractis muneribus locupletati disceflerunt. In diebus illis *Mifeco* 71) femetipfum regi dedit, et cum muneribus aliis camelum ei praefentavit, et duas expeditiones cum eo fecit. In primo anno regni eius antiftes Hillineffemenfis *Aduuinus* 72) Kal.

An. 985. A. S.

An. 986. A. S.

66) *Gisla.* Henrici, Ducis Bavariae uxor, filia Conradi regis Burgundiae, qui erat frater Adelheidae imperatricis. Ann. Saxo. *Vrs.*

67) *in Papia.* lectio fortaffe corrupta, in Ann. Saxone non invenitur. *Vrs.*

68) *Bififtidi.* Ann. Saxo Biflinftidae. *Vrs.*

69) *dedicius.* barbare pro *dedititius.* et fic Reinecc. et Leibnitius. Ann. Saxo p. 344. bene illustravit: Veniente rege in Franconoford, illuc Henricus ipfe adveniens, in confpectu totius populi, complicatis manibus, humilis habitu et actu, vera compunctus poenitentia, Regiae *fe tradidit* potestati. Quem digno honore fusceptum et ductoria itidem dignitate fublimatum inter fideliffimos, ut ius propinquitatis exigebat, eum deinceps habebat. cf. Chronogr. Saxo p. 198. f. *Vrs*

70) *equis praefuit.* Nemo praeter Ditmarum ifta notavit. Hi quatuor Duces Palatino minifterio functi funt. Henricus Bavariae Dux, Dapiferi, Conradus Camerarii munus obiit, Hekil Carinthius Pincernae, Bernhardus Saxonum Dux Marefchalli feu Comitis ftabuli vices peregit. *Vrs*

71) *Mifeco.* Ann. Saxo p. 345. ad an. 986. Otto rex adhuc puerulus cum magno exercitu perrexit in Slavoniam, ibique ad eum venit Mifeco dux Polonorum cum multitudine nimia, obtulitque ei camelum et alia xenia multa, fe etiam ipfum fubdidit poteftati illius, et tunc fimul pergentes devaftaverunt totam terram incendiis et depraedationibus multis. *Vrs.*

72) *Aduuinus.* Apud Ann. Sax. ad an. 984. p. 344. *Otwinus. Vrs.*

Kal. Decembr. obiit, et *Ofdagus* eiusdem monafterii praepofitus fucceffit. Quo fedente quinque annos et tunc exfpirante 73) *Gerdagus* tunc cellerarius ordinatur 74), et cum ille in III. ordinationis fuae anno Romam caufa orationis petens reverteretur, VII. Id. Decemb. obiit 75), et corpus eiusdem per fingula divifum membra in fcriniis duobus ad monafterium fuimet a confociis lugubriter delatum eft. Hos antiftites duos *Gifilerus* archipraeful cafu ibidem adveniens terrae commendavit. [Tunc *Berwardus*, magifter regis 76), facta electione confecratur.]

Multis bellorum asperitatibus Sclavos laceffere Rex non defiftit. Orientales quoque adverfus fe praefumentes infurgere devicit. De occidentali parte quam plures, arma faepius commoventes multosque depraedantes, vi et arte is fuperare contendit. Puerilia 77) non eft opus numerare, longumque videtur, quae pro prudentibus is effe-
An. 989. A. S. cerit confiliatoribus, enarrare. Cometa apparens damna in peftilentiis fubfequutura indixit. Imperator iam factus vir, ut ait Apoftolus, evacuavit quae erant parvuli, femperque Merfeburgenfis deftructionem ecclefiae deflens, quomodo haec renovaretur 78), fedula mentis intentione volvebat, et quamdiu in corpore vixit, hoc votum
An. 991. A. S. perficere ftuduit monitis piae matris, quae talia, ut mihi *Meïnfuith* 79) poft retulit, ficut ab ipfa percepit, in fomnis vidit. Apparuit ei intempeftae noctis filentio fanctus Chrifti athleta, Laurentius, dextero mutilatus brachio; *cur*, inquiens, *quis fim, non interrogas?* et illa, *non audeo*, infit, *domine mi!* Ille autem profequitur: *Ego fum*, dicens, et nomen innotuit, *Quid in me modo ipfa confideras* 80), *tuus effecit fenior* 81), *eius perfuafu feductus, cuius culpa electorum Chrifti magna multitudo discordat.*" Pofthaec nati fuimet commifit fidei, feu vivente Gifilero, feu moriente fieri

73) *exfpirante.* Osdagus obiit 989. Ann. Saxo p. 347. *Vrs.*

74) *ordinatur.* XIV. Kal. Febr. an. 990. Ann. Saxo p. 348. *Vrs.*

75) *VII. Id. Dec. obiit*, et quidem Cumis. an. 992. Ann. Saxo p. 355. *Vrs.*

76) *magister regis.* Regis Capellanus ordinatus eft in episcopum Hildinisheim. XVIII. Kal. Febr. an. 993. Ann. Saxo p. 355. Huius episcopi vita auctore Tangmaro presbytero exftat ap. Leibn. T. I. p. 441. ff. Erat ex familia Comitum Palatinorum Saxoniae, qui ab arce Sommerfenburg nomen acceperunt. *Vrs.* — Totus locus in Cod. Dr. eft interlinearis, pallidiori atramento fcriptus. *Wa.*

77) *Puerilia.* Reineccius et Leibnitius *pueritiam.* *Vrs.*

78) *renovaretur.* Sic reftitui e Cod. Dr. pro revocaretur. *Wa.*

79) *Meinfuith.* Sic recte Cod. nofter. Corrupte Reinecciana et Leibnitiana *meimet Suiti.* Confonat cum Dresd. Ann. Saxo p. 352.

80) *quid in me confideras.* Annal. Saxo p. 352. *defideras*, quod fcopo dicentis accommodatius videtur, hoc fenfu: quale membrum corporis mihi deeffe animadvertis. S. Laurentius fc. dextro brachio truncatus apparebat. *Vrs.* — At vero fimplicitati Ditmari magis convenire videtur vulgata lectio, hoc fenfu: Huius defectus brachii, quem in me confideras, caufa eft tuus fenior. Paullo ante in Leibnitii editione vitiofe legitur *meimet Suith*, quod, uti Vrs. notavit Semlerus. *Kind.*

81) *tuus fenior.* i. e. Gifilerus. *Vrs.*

fieri potuiſſet, redintegrato episcopatu patris ſui animam in noviſſimo die ad aeternam requiem renovaret. Haec quamvis ſexu fragilis, modeſtae tamen fiduciae, et quod in Graecia rarum eſt, egregiae converſationis fuit, regnumque filii eius cuſtodia ſervabat virili, demulcens in omnibus pios, terrensque ac ſuperans erectos. De fructu vero ventris ſui decimas Deo obtulit filias ſuas, primam 82) ad Quidilingeburg *Athelheidam* nomine, alteram ad *Gandersheim*, quae *Sophia* dicitur.

Eo tempore *Miſeco* et *Bolizlauus* inter ſe diſſonantes multum ſibi invicem nocuerunt. Bolizlauus *Luiticios* ſuis parentibus et ſibi ſemper fideles in auxilium ſui invitat 83); Miſeco autem praedictae Imperatricis adiutorium poſtulat. Quae cum tunc in Magadaburg fuiſſet, Giſilerum eiusdem archiepiscopum, comitesque hos *Ekkihardum*, *Eſiconem*, *Binizonem* cum patre meo et eius aequivoco 84), *Brunone*, *Deudone*, caeterisque compluribus eo miſit. Qui vix cum III. proficiscentes legionibus ad pagum *Selpuli* dictum venerunt, ac iuxta unam paludem, ſupra quam pons longus porrigitur, An. 990. A. S.

350 conſederunt, et ecce in noctis ſilentio unus ex ſociis *Uuillonis*, qui pridie ad perſpiciendum ſuimet praedium praecedens, a Boëmiis captus eſt, evadens periculum imminens, Binizoni primo indixit comitii. Tunc noſtri eius admonitione celeriter ſurgentes ſe praeparant, et in ipſo iam venientis aurorae crepusculo miſſam audiunt, quidam ſtando, et alii ſuper equos ſedendo, et in ortu ſolis exeunt e caſtris, ſolliciti de eventu futuri certaminis. Tunc Bolizlauus cum ſuis venit turmatim III. Id. Iulii, et utrinque nuncii mittuntur, et ex parte Bolizlaui quidam miles, *Flopan* 85) nomine, ad perſpiciendum agmen noſtrorum acceſſit, et reverſus inde interrogatur a domino, qualis eſſet exercitus hic, ſi cum eodem potuiſſet pugnare, an non? Hortabantur enim hunc ſatellites ſui, ut nullum de noſtris vivum ſineret abire. A quo ſic ei redictum: „*Exercitus hic quantitate parvus, qualitate ſua optimus, et omnis eſt ferreus, pugnare cum eo tibi potis eſt; ſed ſi tibi hodie victoria evenit, ſic proſterneris, ut fugiendo Miſeconem inimicum, tunc continuo perſequentem, vix aut nequaquam evadas, et Saxones tibi hoſtes in perpetuum acquiras: ſi autem victus fueris, finis eſt de temetipſo et de omni regno ad te pertinenti; non enim remanet ſpes ulla reſiſtendi inimico te undique ſecus vallanti.*" Talibus alloquiis furor illius ſedatur, et pace facta principes noſtros alloquitur, ut qui contra eum huc venirent, cum eo ad Miſeconem pergere, et in reſtituendis ſuimet rebus ſe apud Miſeconem adiuvare voluiſſent. Hoc laudabant noſtri, et Giſilerus archipraeſul cum Ekkihardo, Eſicone ac Bini-

82) *primam.* In Codice Dr. numeri nota I. exprimitur, uti et ap. Ann. Sax. p. 352. Editiones omittunt. *Vrs.*

83) *ſui invitat*, uti et Ann. Saxo p. 348. Reinecc. et Leibnit. *vocat.* Vrs. — *Sui.* ex Cod. Dr. revocavi pro *ſuum.* *Wa.*

84) *eius aequivoco.* Abelius in not. ad Chron. Walbecc. ſe hoc non intelligere fatetur, legit enim ſine diſtinctione *cum aequivoco Brunone.* Sed Sigfridus, filius Sigfridi Walbeccenſis et Ditmari frater, vel Sigfridus, Comes Stadenſis intelligi poteſt. *Kind.*

85) *Flopan.* Annal. Saxo p. 349. Zlopam.

Binizone comitibus proficiscebatur cum eo, caeteris omnibus domum cum pace revertentibus. Adveſperaſcente iam die his omnibus arma ſumuntur et mox cum iuramento firmatis redduntur. Venit Bolizlauus cum noſtris ad Oderam, ad Miſeconem nuntius mittitur, qui diceret, *ſe in poteſtate ſua auxiliatores ſuos habere, ſi regnum ſibi ablatum redderet, hos incolumes abire permitteret; ſin autem, omnes perderet.* Sed Miſeco huic 86) talibus reſpondit: *Si voluiſſet rex, ſuos acquireret ſalvos, aut ulcisci perditos faceret, et ſi hoc non fieret, quod propter eos nil omnino perdere voluiſſet.* Hoc Bolizlauus ut accepit, ſalvis omnibus noſtris, quaecunque potuit ex locis circumiacentibus praedatur ac incendit. Inde reverſus urbem unam 87) . . . . . . nomine poſſedit, et hanc cum domino eius, urbanis nil repugnantibus, acquiſivit, eundemque Luiticis ad decollandum dedit. Nec mora, haec hoſtia ante urbem offertur et de reverſione ab omnibus tractatur. Tunc Bolizlauus ſciens noſtros ex parte Luiticiorum inco-

86) *Miſeco huic.* Contra fidem Cod. Dr. editiones habent *his*, cum tamen de uno tantum nuntio ſermo ſit. *Vrs.*

87) *urbem unam . . . . nomine.* In Cod. Dr. lacuna eſt, nec Ann. Saxo p. 349. nomen urbis addidit, ceterum iisdem verbis, quibus Ditmarus, de illa loquitur. Defectum tamen ſupplere poſſumus ex Cosmae Pragenſis Chronico ap. Menkenium T. III. S. R. G. p. 1777. qui urbem hanc *Nimci* vocat, illamque an. 990. everſam eſſe teſtatur. Eſt haec urbs Sileſiae in principatu Briegenſi, *Nimptſch* dicta. *Vrs.* — Anonymus quidam in meo exemplari notavit, *Ianam* legendum eſſe, nulla illustratione addita. Si coniecturae locus eſſet, de urbe *Iarina*, alibi a Ditmaro (p. 389. Leibn.) memorata cogitandum eſſet. Recte Vrſinus e Cosma Pragenſi docet, Sileſiacam urbem Nimptſch intelligendam eſſe. Similiter Gelaſius Dobnerus T. III. Chronici Hagecii p. 350. ſcribit, addens ex vita S. Ottonis Babenberg. Lib. II. c. 8. p. 654. *Nemetia urbs ducis Polonorum.* Idem Dobnerus errorem auctoris Chronici Gottwic. notat, ſcribentis: Nomen Nemetzi ſortita fuit haud dubie ab antiquis Nemetibus ad Rhenum, prout Freherus in Orig. Palat. cum Cruſio in Annal. Suevor. non improbabiliter advertit. Sed Slavica lingua, (cuius ignarus fuit Gottfridus de Baſſel, auctor Chron. Gottwicenſ.) Germanus Nemec, Niemetz vocatur, itaque urbs, quae colonia Germanorum fuit, Nemci *(die deutsche Stadt)* vocata eſt. Idque ipſe Ditmarus Lib. VII. p. 415. confirmat, ſcribens: Inde (ex urbe Glogua) electas ab exercitu valido XII. legiones ad urbem, eo quod a noſtris olim ſit condita, Nemetzi dictam, praemiſit, poſita autem eſt haec in pago *Silenſi.* cf. Frenzelii nomenclator utriusque Luſatiae in Hofmanni Scriptt. Luſat. T. II. p. 51. uti derivatio nominis ex Niemy vel Niemz, i. e. Germanus, proprie *mutus* traditur, locumque etiam *Türkenhausen* quaſi Thüringshausen, a conditore Thuringo appellari docetur. Ceterum Dobnerus addit: E quibus intelligimus, quousque Boleslaus praeſente anno (990.) vaſtando et incendendo omnia pervaſerit, ſc. a Ducatu hodierno Glogavienſi, qui adverſam partem tenet pago *Selpuli*, usque ad Ducatum Briegenſem, adeoque omnes eas Cisoderanas Sileſiae plagas etc. Quae de Giſileri ablegatione et Boleslai factis cum Luiticiis in Ditmaro ſequuntur, idem Dobnerus l. c. bene illuſtrat. — In omnia alia abit Anonymus in *Deſtinatis lit.* et *fragmentis Luſat.* P. I. p. 55. qui lectionem *Unam* tuetur, eamque vocem pro nomine appellativo accipit, ſcribens: *Dieser Nahme ist nirgends als in der Ober-Lausitz anzutreffen, woselbst die Oerter Uhne und Oehne ohnweit Bauzen annoch heut zu Tage bekannt sind, und vielleicht zur selben Zeit eine gröſsere Figur gemacht haben mögen.* Ceterum ibidem pagus *Selpuli* proxime ad Luſatiam ſuperiorem circa oppidum Calau ponitur, ex vocibus Slavicis *Selleſſa*, ferrum, et *Poll*, medium derivatur. *Kind.*

incolumes non poſſe domum ſine eo pervenire, craſtino dimiſit eos crepusculo, ut admoniti fuerant, multum properantes. Quod ut praedicti hoſtes compererunt, pone ſequi maxima electorum multitudine mox nitebantur. Quos Bolizlauus vix compescuit talibus: „*Vos, qui in meum huc veniſtis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod incepiſtis, pro certo ſcientes, quod hos, quos in fidem ſuscepi meam, et in bona pace dimiſi, vita ſuperſtite mea, nullum hodie patior perpeti malum. Non eſt nobis honor, nec conſilium, hactenus amicos familiares nos nunc effici* 88) *manifeſtos hoſtes. Scio magnam inter vos eſſe inimicitiam, et hanc ulcisci, eveniunt vobis tempora his multo aptiora.*" His ſedati eloquiis Luitici, duos ab eo detenti ibidem dies, et tunc invicem ſalutantes, antiquumque foedus renovantes disceſſerunt, et tunc illi infideles, qui noſtros inſequerentur, quia pauci erant, ducentos milites elegerunt. Quod noſtris mox a quodam *Hodonis* comitis ſatellite intimatum eſt, unde in ipſa accelerantes hora, Deo gratias! ad Magadaburg incolumes pervenerunt hoſtibus ſe in vanum ſic laborantibus. Id ut primitus audivit, prosperitati eorum arriſit Imperatrix. Sed quia de optima eius converſatione parum mihi ad notitiam venit, ideo ſuperius ſtrictim de immenſa eius nobilitate explicui. Haec occidentales tunc inhabitat regiones, quae hoc nomine merito dicuntur, quia ibidem ſol et omnis aequitas cum obedientia et charitate mutua in occaſum ſe vergit. Nox nil aliud eſt, niſi umbra terrae 89), et hoc totum, quod indigenae iſti operantur, nil niſi peccatum. Hic praedicatores ſancti in vanum laborant, hic reges et caeteri principes modicum valent. Praedones et iuſti perſecutores dominantur. Multa ſanctorum corpora in his partibus requiescunt; ſed habitatores hos, ut video, ſpernunt praevaricantes. Sed ne quis me Crispini discipulum lippi eſſe arbitretur, de his ſileo, quia ob inlicitas coniunctiones aliasque ineffabiles verſutias 90) hos prope interitum eſſe non dubito. Innumeras antiſtitum excommunicationes ſpreverunt, et propter hoc ſtare diu non poterunt. Hoc tantum una mecum quaeſo, Chriſti fideles, orate, ut hi mutentur in melius, et ad nos nunquam veniat talis uſus. Nunc autem de fine Imperatricis praedictae loquuturus, quae hunc praeceſſerint ſigna narrabo. Anno dominicae incarnationis DCCCC- An. 990.
LXXXVIIII. 91) ſol defecit XII. Kalend. Novemb. et V. diei hora. Sed cunctis perſuadeo Chriſticolis, ut veraciter credant, hoc non aliqua malarum incantatione mulierum vel

88) *effici.* Sic rectius Cod. Dresd. pro vulgato efficere. *Wa.*

89) *umbra terrae.* Quae Leibnitius textui ſuppoſuit: *per quam perfidorum peccata intelliguntur,* gloſſema ſunt, et Cod. Dr. non habet. *Vrs.*

90) *verſutias. malitiae* addit Cod. Br. nil opus. *Vrs.*

91) DCCCCLXXXVIIII. Vignolius ex Calviſio et Chronogr. Saxone a Leibnitio edito colligit an. 990. Et revera etiam in hunc annum ponit Ann. Saxo an. 989. hanc eclipſin, quamque ad an. 990. notat p. 348. 351. una eademque eſt. *Vrs.* — Debebat eſſe 990. quo anno 21. Oct. ſolis, de qua ſermo eſt, defectio accidit. Chron. Quedlinb. Leibn. II, 281. Hoc apparet etiam e ſequentibus: *ſequenti anno,* et ex varia lectione a Leibnitio allata. *Wed.*

vel eſu 92) fieri, vel huic aliquo modo ſeculariter adiuvari poſſe; ſed ſicut Macrobius 93 teſtatur, caeterique ſapientes fieri aſſerunt, eſt id de luna. In ſequenti anno 94), conſummato in bonis vitae ſuimet curſu, in *Nuimagun Theophanu* infirmatur Imperatrix, 351
An. 991. A. S. atque ab hac vita XVII. Kal. Iulii diſcedens ſepulta eſt ab *Evergero*, ſanctae Colonienſis eccleſiae archiepiſcopo, in monaſterio ſancti Pantaleonis, quod datis impenſis *Brun* archipraeſul ibi requiescens conſtrui praecepit, praeſente filio ac multa pro remedio matris his confratribus largiente. Quod cum inclita Imperatrix *Athelheidis* comperiret, triſtis protinus effecta, regem tunc VII. annos regnantem viſitando conſolatur, ac vice matris ſecum tamdiu habuit, quoad ipſe protervorum conſilio iuvenum depravatus triſtem illam dimiſit. 95) Huic bene nata virtutibus ornanti 96) pater meus *Sigifridus* domi militiaeque fideliter ſervivit et in expeditione ad Brandanburg, qua ultime militavit, ab equo cadens valido corporis dolore fatigari coepit. Senſit inſuper octavum ſibi adeſſe annum, ſic ei in ſomnis praeſignatum. Dormiens namque in Colonia his ſuscitatur denuo verbis: *Sigifride, vigila, et ab iſto die poſt octo annorum curricula vitam te hanc finire praeſentem pro certo ſcias.* Hunc praefinitum diem vigilanti ſemper animo praevidit, ac quibuscunque virtutum fructibus valuit, praeoccupare non deſiſtit. Me autem in Quidilingeburg apud ſuam materteram nomine *Emnildam* 97), quae paralyſi longo tempore laboravit, primo literis non bene adhuc inſtructum ſumſit, et *Ricdago* abbati II. de ſancto Iohanne in Magadaburg commendavit. Ibi tres annos ego converſatus in omnium feſtivitate Sanctorum ad ſanctum Mauricium, quia ad altare 98) huc me dare non potuit, fraternitatis conſortio ab eo iunctus

92) *eſu.* Sic in Cod. noſtro legimus, cuius loco Reineccius et Leibnitius ponere maluerunt *auſu.* Sed ſcriptores med. aevi vocem *eſus,* interdum quoque pro *paſtu, procuratione* etc. uti ſolent. v. Adelung Gloſſar. T. III. p. 369. et forte Ditmarus hoc verbo alludit vel ad quendam ritum magicum, vel ad ipſam anilem opinionem, ac ſi ingens quidam draco ſoli in ipſo eius defectionis momento devoraturum illum minaretur. *Vrs.*

93) *Macrobius.* de ſomnio Scipionis. c. 15. *Vrs.*

94) *In ſequenti anno.* Chron. Regia S. Pantaleonis p. 896. ap. Eccardum T. I. Corp. hiſt. m. aevi habet an. 991. Ann. Saxo p. 352. mortem Theophaniae eod. anno XVI. Kal. Iulii accidiſſe ait. *Vrs.*

95) *dimiſit.* At Odilo in vita S. Adelheydis Lib. I. c. 5. ſcribit, Ottonem nunquam offendiſſe aviam. *Vrs.*

96) *ornanti.* Cod. Br. habet adornatae.

97) *Emnildam.* Addit Reineccius collocavit, quod in Dr. non exſtat. Hoc interim appendice ſeductus Dithmarum in verſione Germ. haud recte interpretatus ſum. *Vrs.* — Senſus hic eſt: Materteram Emnildam Ditmarum nondum ſatis literis inſtitutum primo Abbati Bergenſi ad meliorem inſtitutionem tradidiſſe, ut deinceps eccleſiae metropolitanae Magdeb. fieri poſſet. *Kind.* (Emnilda teſte Chron. Quedlinb. erat filia Brunonis Comitis et Friderunae, ſororis reginae Mathildis. v. Eccardi hiſt. geneal. princ. Sax ſup. p. 275. Emnildae ſoror, Mechtildis, nupſit Luthario Comiti de Walbeck, avo Dithmari. v. Chron. Walbecc. ed. Abelii p. 14 *Vrs.*)

98) *quia ad altare — non poſuit.* Vrſinus male intelligit de altari S. Iohannis Bapt. in monaſterio Bergenſi, ſed ad hoc dare Ditmarum omnino poterat Abbas Rigdagus. Intelligendum eſt altare

iunctus sum. 99) Proximaque sancti Andreae natali magnum et valde cunctis acceptabile convivium duos dies peractum est. Inde egressus et imminente quadragesima in civitate *Wallibizi* dicta infirmatus, Idib. Marcii defensor patriae ac homo verus 100), An. 990. utriusque debitum persolvit naturae. Quem mater sua venerabilis omni probabilitate 1), *Mahtildis*, celeriter hunc prosecutura, cum coniuge *Cunigunda* deflet. Namque tanto orbata solatio cum immenso moerore diem expectavit extremum, ac in eodem anno tertia Nonas Decembris fideliter migravit ad Christum. Patruus autem meus, nomine *Luitharius*, cui aequaliter nobiscum haec haereditas contigit, matri meae antiquum renovans dolorem, multa intulit mala, et quamvis haec firmae suimet fidei a matre sua sibi fuerit commissa, tamen omnibus eiusdem bonis eam privare contendit. Quid multis moror? Imperatoris auxilio cuncta ei restituuntur. Interea *Atheldagus* An. 986. A. S. archiepiscopus Bremensis obiit 2), et *Lieuuizo* successit, qui papam Benedictum exulem a patria suimet, quae sita est in confinio Alpium et Suevorum, huc secutus, erga Deum et regem 3) ad hunc honorem promeruit venire. Sclavi iterum appetiti 4) sub- An. 986. A. S. duntur regi, renovatis iuxta Albim castellis, et in hyeme aqua inundans et ventus ingens multum nocuit. Aestas nimia frugibus, et saeva mortalitas hominibus nimis no- An. 986. A. S. cuit. Anno dominicae incarnationis DCCCCXCI. 5) *Hilliuuardus* sanctae Haluerstidensis ecclesiae venerabilis antistes, qui me baptizavit atque confirmavit, templum Domini, quod ipse a fundamento aedificans tunc ad unguem usque perduxit, XII. Kal. An. 991. Novemb. 6) dedicavit. Adfuit ibi tunc Rex cum Imperatrice *Athelheida* et avia eius, abbatissa *Mechtildis*, et archiantistites hi: *Vuilligisus*, *Gisilerus* et *Lieuuizo* cum suis

K 2 confra-

altare S. Mauritii in ecclesia metropolit. Magdeb. antea nominatum. Canonicatum, ut dicunt, in ecclesia maiori Abbas conferre non poterat, sed Canonicorum societas, cui Abbas Ditmarum tradebat. *Kind.*

99) *iunctus sum.* Sic aperte Cod. Dresd. Bruxell. contra *convictus.* cf. tamen Leibnit. in Emendandis p. 1005. qui mavult *coniunctus.* *Wa.*

100) *homo verus.* Cod. Brux. *iustus.* *Vrs.*

1) *probitate.* Cod. Br. addit conspicua. *Vrs.*

2) *Atheldagus — obiit.* Mortem eius Ann. Saxo p. 346, ad a. 986. refert. *Vrs.*

3) *et regem.* Reineccius addit *fide*, qua voce dictionem de aliquo merito in Deum alias duram mitiorem facere voluit. In Cod. Dr. tamen non legitur. *Vrs.*

4) *appetiti.* Cod. Br. *superati.* *Vrs.*

5) *DCCCCXCI.* Apud Annal. Sax. p. 353. est annus 992. et dies dedicationis XVII. Kal. Nov. cf. Leukfeld Antt. Halberstad. p. 290. s. Idem annus Chronographo Sax. et Chronico Quedlinb. placuit; cum vero dedicationem hanc ineunte XXIV. anno ordinationis Hilliwardi factum fuisse Ditmarus ipse testetur, annusque ordinationis eius primus medio anno 968. incipiat, probante Leukfeldio p. 232. et 236. explorata nobis est aera Ditmariana scil. 991. *Vrs.*

6) *XII. Kal. Nov.* Immo vero XVII. Kal. Nov. Templum enim cathedrale Halberstadiense, ipso Ditmaro teste, die Galli h. e. 16. Oct. 991. dedicatum est, nec abludit Chron. Halberst. Leibnit. II, 117. Chron. Quedlinb. ib. p. 281. recte eundem diem, falso tamen annum 992. habet. *Wed.*

confratribus XVI. 7) Festivitas autem erat eadem Christi confessoris Galli, in cuius monasterio praedictus Praesul edoctus est, et ideo semper studuit in hac celebritate suum perficere desiderium, et tunc inerat 8) XXIIII. ordinationis suae annus. Hunc adiuvit in omnibus fidelis suimet capellanus *Hildo*, et prudentissime cuncta disposuit. Omnes Saxoniae primates 9) hic tunc convenientes caritative suscipiuntur. Nunquam fuerunt ante nec post, ut veraces affirmant, in divinis laudibus et in negotiis secularibus omnia plenius cunctisque acceptius peracta. In sequenti anno in galli cantu primo lux ut dies ex aquilone affulsit, et unam sic manens horam undique coelo interim rubente evanuit. 10) Fuere nonnulli, qui dicerent, eodem anno vidisse tres soles et lunas tres ac stellas invicem pugnasse. Et posthaec *Ekbertus* Treverensis archiepiscopus, cuius successor *Luidolfus* fuit, et *Dolo Mirmigendensis* 11), post quem *Suitgerus* ordinatus est, *Erp* 12) quoque Ferdensis, cui *Bernharius* tunc ibi praepositus supponitur, obiere. Fames quoque valida nostras oppressit regiones. In tertio praedictae dedicationis anno avunculi mei a piratis capti sunt, ut in sequentibus patet. In quarto pestilentia cum fame et bello orientalibus ingruit, et Rex *Apodritos* petit et *Uuiltios* vastavit.

An. 993. A. S. — An. 994. A. S. — An. 994. A. S. — An. 995. A. S.

An. 995. A. S. Posthaec Rex in Magadaburg cum suis principibus colloquium habuit, ad quod *Heinricus* Bauuariorum dux inclitus venit, et cum inter hunc et Ratisbonensem *Gebehardum* longa haberetur contentio, cum bono ibidem finitur consilio, et pius ille dux, qui omne suimet delictum continuis mundavit elemosynis, inde pergens ad *Gandesem* 13), ubi domina *Gerberg* soror suimet erat abbatissa, aegritudine premitur subitanea, et tunc vocans ad se aequivocum eius talibus instruit: *„vade celeriter ad patriam, ac dispone regnum, ac nunquam regi ac domino resistas tuo; multum enim me poenitet hoc unquam fecisse. Patris memor sis tui, quia nunquam* 14) *hunc in hoc*

7) *confratribus XVI.* Praeter dictos tres AEpiscopos Ann. Saxo p. 353. Aionem Capuanum et Iohannem Placentinum archiepiscopos, IX. episcopos, et V. abbates nominibus suis notavit. *Vrs.*

8) *inerat.* Reineccius et Leibnitius: *inierat. Vrs.*

9) *primates.* Annal. Saxo *principes,* quod et Leibnit. in Cod. suo reperit. *Vrs.*

10) *evanuit.* Ista aurora borealis in nocte natalis S. Stephani apparuit. Hanc et aliud meteoron Ann. Saxo sub an. 993. p. 355. annotavit. *Vrs.*

11) *Mirmigendensis.* Maderus et Leibnit. haud recte *Mirgimendensis. Monasterium* est urbs Westphaliae (Münster) in priscis historiarum et diplomatum monumentis *Mirmigendum, Mirmigarnoford, Mynigerode* cet. dicitur. *Vrs.*

12) *Erp.* Reinecc. et Leibnit. *Ero*, refragante Cod. nostro et Ann. Saxone p. 356. *Vrs.* — *Herpo,* episc. Verdensis, decessit, Chronico Quedlinb. p. 282. teste, anno 992. et quidem 19. Febr. probantibus necrologiis, et nostro et Verdensi. *Wed.*

13) *Gandesem.* Substituit Reinecc. nomen usitatius *Gandersheim,* quem sequitur Leibnit. auctoritate Ann. Sax. p. 360. *Vrs.*

14) *nunquam.* Inserit Cod. Bruxell. *a modo (von nun an). Vrs*

352 *hoc ſeculo videbis*": filioque mox abeunte dux praeclarus in infirmitate ſua ſemper Kirieleiſon ex corde clamans, migravit ad Chriſtum V. Kalend. Septemb. ſepultus ibidem in medio eccleſiae coram ſanctae crucis altari. Quod cum filius eiusdem compe- An. 995. A. S.
riret, electione et auxilio Bauuariorum patris bona 15) apud Regem obtinuit. Eodem An. 995.
anno *Thiedricus* Comes Palatinus, et *Sibertus* frater eius, de hoc ſeculo transierunt. A. S.
Ea tempeſtate nepos meus 16), marchio *Heinricus Everkerum*, *Bernuardi* Uuirciburgenſis eccleſiae episcopi militem egregium, ſed nimis ſuperbum, cepit, et ob illatas An. 994. A. S.
ſibi iniurias in loco, qui *Lindinlog* 17) dicitur, excoecavit. Rex autem de internunciis ab episcopo id multum querentibus comperiens, hocque graviter ferens, praedictum comitem exilio relegavit, et poſthaec gratiam ſuimet huic dedit et apud antiſtitem digna emendatione reconciliavit. Praedictus praeſul poſthaec *Luipoldum* marchionem orientalium 18) et nepotem eius 19) Heinricum ad miſſam ſancti Kiliani, quae eſt VIII. Id. Iulii, ad ſe vocans cum magna caritate eosdem habuit, et comes in ſacra nocte poſt matutinam cum ſuis militibus ludens, ex uno foramine ab excoecati amico ſagitta vallante 20) vulneratus eſt et facta confeſſione VI. Id. Iulii expiravit, innocens in facto 21) praedictae actionis et in conſilio. Hic in poſtera die ibi ſepultus merito defletur, quia ſibi prudentiorem et in cunctis actibus meliorem nullum reliquit. Hyems, quae praeceſſerat, asperitate et peſtilentia, nimioque frigore et vento ac inſolita ſiccitate plena erat. In hac devicti ſunt Sclavi.

Sed quia ſuperius deſtructionem *Brandaburgenſis* eccleſiae dixi, nunc qualiter An. 992.
ad tempus praefato ſubderetur Regi, breviter explicabo. Fuit in noſtra vicinitate qui- A. S.
dam

15) *patris bona.* Addit Ann. Saxo *et ducatum.* *Vrs.*

16) *nepos meus.* Reineccius codici noſtro hanc manu propria ſcriptam adiecit notam: *Nepos pro avo materno ponitur*, cui tamen vix poſſum aſſentire. Ea enim, quae de Henrico in ſequentibus narrantur, hanc vocis interpretationem non admittunt. Genealogia eius obſcura eſt. *Vrs.*

17) *Lindinlog*, nunc *Lindelbach* in ducatu Franciae Orientalis. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 598. *Vrs.*

18) *marchionem orientalium.* Ann. Saxo p. 357. *orientalis Bavariae.* Ab hoc Leopoldo ex ſtirpe Bambergenſi orto nobiliſſima Marchionum et poſtmodum Ducum Auſtriae domus originem traxit. *Vrs.*

19) *et nepotem eius.* Addit Ann. Saxo *eundem*, quem ſcil. Ditmarus nepotem ſuum vocaverat. *Vrs.*

20) *vallante.* Sic vocem literis integris Cod. Dr. habet; lectio igitur *volente*, quam collector variarum lectt. in Cod. Dr. adeſſe confirmat, atque exemplari Ditmari reſtituti, quod in bibliotheca Electorali Dresdenſi ſervatur, adſcripſit, aperte falſa eſt et conficta. Leibnitius in Emendatt. p. 1005. coniecit *volante*, quod verius eſſe videtur, praeſertim cum ab Ann. Saxone comprobetur. *Vrs.*

21) *innocens in facto.* Iterum modo dictus variar. lectt. collector contra omnem Cod. noſtri fidem in eo ſe legiſſe teſtatur: *innocente episcopo in facto* cet. Cum Codd. accurate conſentit Ann. Saxo. *Vrs.*

dam miles inclitus *Kiza* nomine 22), qui a marchione Thiedrico, aliter quam ſibi placeret, habitus eſt. Ob hoc, et quia facultas ſuae nequaquam impietati ſuppeteret, ad hoſtes perrexit noſtros, qui eundem in omnibus ſibi nimis ſidelem cognoſcentes, ſupra memoratam urbem nobis ſatius ad nocendum eidem commiſerunt. 23) Hic poſtea noſtris delinitus blanditiis eam regiae poteſtati cum ſemetipſo tradidit. Unde Luitici nimio furore ſuccenſi eum cum omnibus, quas habebant, catervis illico petebant. Interea Rex in Magathaburg fuit, et cum hoc comperiret, quos ibi tunc habebat, celeriter

An. 992. A. S. eo miſit, *Ekkihardum* marchionem et tres avunculos meos 24) cum *Fritherico* comite Palatino et patruo meo. 25) Et hi omnes eo cum ſuis venientes interrupti ſunt ab hoſtibus, ſe acriter irrumpentibus, et una pars ex noſtris in urbem venit, alia vero quae remanſit, caeſis militibus nonnullis rediit. Tunc Rex collectis undique ſecus 26) ſociis illo properat, et hoſtes noſtri magnam vim defenſoribus urbis inferentes, cum ultimam legionem vidiſſent, cito amotis ſugerunt caſtris. Noſtri autem in ereptione interius gaudentes Kirieleiſon canunt et advenientes unanimiter reſpondent. Munita urbe praeſidio Rex abiit et eandem in ſua poteſtate diu tenuit. Poſthaec Kizo ad Quidilingaburg cum veniret, civitatem ſuam 27) cum uxore et ſatellitibus ſuis perdidit, quae omnia, urbe excepta, poſt recepit. Unus autem ſuimet miles *Boliuuit* 28) nomine, cuius conſilio hoc totum, quamvis tunc abſens eſſet, agebatur, ibidem dominabatur, et Kizo cum in his partibus poſt latenter nocere voluiſſet, optimus miles cum ſuis

An. 994. A. S. interfectus eſt. Et, ſicut praedixi, tres avunculi mei 29), *Heinricus*, *Udo* et *Sigifridus* cum *Ethelgero*, caeteriſque compluribus, piratis ſua populantibus VIIII. Kalend. Iulii navibus occurrunt, factoque invicem certamine, Udo decollatur, Heinricus autem cum fratre ſuimet Sigifrido et comite Ethelgero devictus, dictu miſerabile, a peſſimis hominum captus deducitur. Hoc infortunium inter Chriſti fideles fama volante mox dilatatur. *Bernhardus* dux, qui proximus fuit, nuntios quam propere miſit, qui pretium pro eorundem redemtione eis promitterent, et conveniendi pacifice, ac locum colloquendi peterent. Parati ſunt, pacem firmam 30), et ineffabilem pepigerunt pecuniam

22) *Kiza nomine. Saxo quidam, nomine Kizo* Ann. Saxo p. 352. Meibom. Chron. Walbecc. ed. Abeli p. 72. *Vrs.* — Cod. Dr. ſibi non conſtat, nam paullo poſt eſt *Kizo*, quod rectius videtur. *Wa.*

23) *commiſerunt.* Hic ſexta vice Wernherus Episcopus nomen adſcripſit ſuum. *Vrs.*

24) *tres avunculos meos.* Tria eorum nomina: *Henricus*, *Vdo*, *Sigiſridus* ſuo arbitrio Reineccius in contextum recepit, quae tamen Cod. h. l. non habet. Filii erant Henrici Comitis de Stade. Ann. Saxo p. 354. Chron. Quedlinb. ad an. 993. p. 282. *Vrs.*

25) *patruo meo.* Lothario, marchione de Waldbike. Ann. Saxo. p. 354.

26) *undique ſecus.* Poſteriorem voculam editiones non habent, nec Ann. Saxo. In Cod. Dr. eſt compendium ſcribendi *ſſeç.* i. e. *ſecus*, nam ſic ſaepius Ditmarus. v. Ind. latin. *Wa.*

27) *civitatem ſuam.* Brandeburgum nempe, quam praeſidio tenebat. *Vrs.*

28) *Boliuuit.* Ann. Saxo itidem Boliwit. p. 354.

29) *tres avunculi mei.* Hic vero nomina adduntur in Cod. v. paullo ante. *Vrs.*

30) *pacem firmam.* Addit Leibnit. e codice ſuo *dare*, quod etiam Ann. Saxo habet. *Vrs.*

niam. Quid autem ad haec primo Imperator, deindeque in nostris partibus Christianorum larga benignitas debito humanitatis officio impenderit, explicare non sufficio.
353 Mater autem mea tanto dolore intrinsecus commota, omne quod habuit, vel acquirere ullo modo potuit, pro fratrum ereptione attribuit. Execrata vero piratarum turba cum maximam collectae pecuniae partem immenso suimet pondere perciperet, Heinrici vice filium eius unicum *Sigifridum* nomine, cum *Gareuardo* et *Vulferemo*, Ethelgeri autem loco avunculum eiusdem *Thiedricum* et amitae suimet filium, *Olef* vocatum suscipientes, ut quod de promisso eis thesauro adhuc remansit, eo velocius colligeretur, eos abire, Sigifrido solum remanente, permisit. Hic quia filium non habuit, a matre mea 31) remedium ab uno filiorum suimet postulavit. Quae tam necessariae petitioni satisfacere desiderans nuntium ad abbatem *Rigdagum* celeriter misit, qui fratrem meum Sigifridum, tunc ibi 32) sub habitu monachico degentem, accepta licentia reduceret. Hic quia satis prudens vir fuit, cunctis sollicite perquisitis iniustae legationi resistit, et propter curam a Deo sibi creditam, quod hoc facere non praesumeret, respondit. Nuncius autem, ut ei iussum fuit 33), ad *Ekkihardum*, qui tunc custos ecclesiae S. Mauricii et magister erat scholae, veniens, ut me ob rem necessariam matri meae remitteret, supplex rogavit. Veni, et cum laicali habitu, quo apud piratas debui obses conversari, prioribus adhuc indutus vestimentis, V. feria profectus sum. Et in ipsa die Sigifridus de pervigili hostium custodia, qua multum vulneratus detinebatur, sic divino evasit auxilio. Idem in angustia vehementi positus, cum *Nodbaldo* et *Edicone*, quomodo evaderet, plurimum semper versans, praecepit hos veloci navicula, quantum his, qui eum detinebant, satis valuisset ministrare de vino ac de caeteris adpertinentibus sibi deferre. Iussis tum sine mora completis, canes avari saturabantur, factoque mane presbiter ad missam paratur, et comes cunctis absque custodibus solum hesterno gravatis vino, ad proram lavaturus accedens, puppi paratae insiluit. Extollitur clamor, presbiter quasi conciliator capitur, anchorae levantur, remiges velociter hos fugientes insequebantur. Quos omnes vix evadens cum littoris securitatem attingeret, ut prius ipse praecepit, paratos invenit equos, et ad civitatem suam Herseuel 34) dictam, ubi frater suus Heinricus et uxor eius *Ethela* 35) tanti gaudii inscia fuit, pergere properavit. Hunc hostes pone secuti, urbem, quae littori vicina stabat, *Stethu* 36) nomine, incurrunt, eum curiose in abditissimis quaerentes locis, et non invenientes, feminis inaures vi rapiunt, tristesque recedunt. Tali furore omnes succensi crastino clericum et nepo-

31) *a matre mea.* Sorore sua Cunegunde, coniuge Sigifridi Comitis de Waldbike. Sic Ann. Saxo p. 357. *Vrs.*

32) *tunc ibi.* ad S. Iohannem in Magedaburch. Ann. Saxo. *Vrs.*

33) *ut ei iussum fuit.* Minus accurate editiones legunt: *ut ei visum fuit.* Ann. Saxo firmat lectionem Cod. Dr. *Vrs.*

34) *Herseuel.* Ann. Saxo *Herseveli.* De civitate Herseveld vide *Grupenii* Origg. Germ. P. II. p. 241. ff. *Vrs.*

35) *Ethela.* Ann. Saxo *Athela.* *Vrs.*

36) *Stethu.* Adam. Bremensis p. 54. *Stadium* opportunum Albiae portus praesidium. *Vrs.*

nepotem meum 37), cum caeteris obſidibus univerſis, naribus ac auribus et manibus 38) obtruncant, foris eos proiicientes in portum. Tunc ſugientibus his unusquisque a ſuis rapitur moerore inaudito inſurgente. Ego autem viſitatis meimet avunculis remeavi Chriſto largiente incolumis, caritative a familiaribus meis ſusceptus.

An. 996. A. S. In illo tempore *Luidolfus* Auguſtenſis episcopus venerabilis VIII. Kalend. Auguſti obiit, et *Geuehardus*, Eleuuangenſis abbas ordinatur. Interim in quadam villa *Hor-*
An. 995. A. S. *thorp* 39) dicta, natus eſt infans, dimidius homo, poſterioribus aucae 40) ſimilis, dextram aurem et oculum laeva minorem habens, dentes croco ſimiles, ſiniſtrum brachium absque IIII. digitis ſolo cum pollice integrum: ante baptismum attonite videns, et poſt nihil, IIII°. die moriens. Magnum hoc monſtrum facinoribus noſtris intulit peſtilen-
An. 996. A. S. tiam. Praedictus antiſtes *Hilliuuardus* cum eccleſiam et gregem ſibi commiſſum XXVIIII. annos glorioſiſſime verus Iſraëlita regeret, VII. Kalend. Decembr. exſpirans, ſepultus eſt extra eccleſiam infra clauſtrum, ubi ipſe ſibi prius paraverat domicilium. Et cum confratres eius in electione convenire non poſſent, praepoſitus eſt his de capella regis *Arnulfus*, et Id. Decemb. ordinatur, ſicut ille vir ſanctus anteceſſor eius, dum adhuc valeret, praedixit, cunctis tunc praeſentibus. *Hunc*, inquiens, *hoſpitem honorate, et quantum poteſtis illi ſervite, providere enim debet is vos* 41) *poſt me.* Et cum idem iam in agone exitus ſui iaceret, vidit gloriam Dei et vocato ad ſe *Uulfhario* ſuimet capellano: *Vides*, inquit, *frater aliquid?* et illo ſe nihil vidiſſe reſpondens, audivit ab eo, quod caminata haec in qua tunc iacebat, et in qua duo anteceſſores ſui obierunt, divina maieſtate plena fuiſſet. Et haec dicens transivit de hoc carcere ad indeficiens lumen.

Rex

37) *nepotem meum.* filium Henrici Comitis. Ann. Saxo. *Vrs.* — *Nepotem* i. e. conſobrinum *(seiner Mutter Bruders Sohn)* Sigfridum, Comitem Stadenſem. In *Allg. Litterar. Anz.* 1798. No. CLXXVII. p. 1825—1831. ubi alia, ad familiam Dithmari ſpectantia, occurrunt, eum die 26. Oct. occiſum eſſe demonſtravi. Dithmarus p. 351. hunc annum poſt dedicationem eccleſiae Halberſtad. tertium numerat. *Wed.*

38) *et manibus.* Ann. Saxo non habet. *Vrs.*

39) *Horthorp.* In territorio Halberſtadenſis eccleſiae, nomine *Horedorp.* Ann. Saxo p. 361. Recte, *Hordorf* pagus ad Bodam hodienum ſupereſt. *Vrs.*

40) *aucae.* Ita legendum eſſe, clare apparet e Cod. noſtro, minime vero *tauro*, uti collector variar. lectt. manuſcr. ad Ditmarum reſtitutum fidem facere ſustinuit. *Auca* et *Anſer* ſcriptoribus medii aevi ſynonyma ſunt. v. Adelung Gloſſar. T. I. p. 457. Reineccius id ignorans loco aucae poſuit *auro*, quod et Leibnitius habet in textu, in Emendandis tamen coniicit *tauro*. Rem conſicit Ann. Saxo: Infans — habens poſteriora *quaſi aucae ſine plumis. Vrs.* — infra iterum occurrit (p. 395. Leibn.) *Wa.* — Placet etiam Kinderlingio.

41) *is vos.* Haud recte priores editiones *in ſuos.* Ann. Saxo conſentit Cod. noſtro: *hic enim providere vos debet poſt me.*

Rex autem natale Domini 42) in Colonia fuit, et pacificatis omnibus in his regionibus, ad Italiam diu desideratus perrexit, et in urbe Papia Paschale peregit festum. Dehinc Romam veniens gloriose nepotem suum *Brunonem* 43), Ottonis filium ducis, in loco *Iohannis* Papae nuper defuncti, cum omnium laude praesentium 44) statuit: in ascensione Christi, quae tunc erat XII. Kal. Iunii 45) anno aetatis suae XV. regni XIII. indictione octava 46) ab eodem unctionem imperialem percepit, et Advocatus ecclesiae Sancti Petri efficitur. Posthaec vero imperium illud priorum suorum more gubernavit, aetatem suam moribus industriaque vincens. In prima aestate *Adelbertus* Bohemiorum episcopus, qui nomen, quod *Wortech* 47) sonat, in baptismate, aliud in confir- An. 995. A. S. An. 996. A. S. An. 996. A. S.

42) *natale Domini in Colonia.* Vrsinus in vers. Germ. p. 185. hoc anno 997. adsignat, erat autem, ex aera nostra, festum Christi natale 995. *Brunonem* praeterea scimus iamiam 17. Maii 996. Pontificem Romanum electum. *Wed.*

43) *Brunonem.* Cognatus erat regi Bruno; utpote qui aviam habuerat Luitgardin, Ottonis M. filiam, uxorem Conradi, Ducis Francorum, cuius filius Otto, dux Carinthiae et Marchio Veronae, pater erat Brunonis. v. Mascov Comment. de rebus Imp. Rom. Germ. p. 22. *Vrs.*

44) Hoc verbo in codice Dresdensi pagina folii 62. posterior definit. Pagina prior sequentis numero 63. notati folii orditur a verbis: *incuria sui contigit damnum.* Recentior manus, et ni fallor, Albini vel ipsius Reineccii in fine paginae illius, *NB;* et in principio huius paginae adscripsit: *non cohaerent.* Reineccius quidem in explendo hoc vasto hiatu illuc allaboravit, ut verba utriusque paginae interrupta aliquo modo ita connecteret: *praesentium constituit. Sed incuria* e. r. Quae vero subiiciuntur de capta civitate Bernaburg omnino non cohaerent prioribus, et saltus fit nimis praerupte et derepente Roma in Saxoniam. Oportet ergo aliquot folia codici nostro etiam tum defuisse, quum Reineccius eum exscriberet. Et sic se res habet. Diligenter enim ipsum codicem inspicienti, defectus facile sub oculos cadit. Ligatura, quam vocant, voluminis ita comparata est, ut quatuor plagulae membraneae lineo crasso consutae et singulae per totum volumen in folia octo nec plura, nec pauciora plicatae sint. Haec vero, qua illum hiatum offendimus, tantum ex quatuor eiusmodi in unum complicatis foliis constat. Id quod luce clarius probat, quatuor folia intermedia iam ante Albini et Reineccii tempus sub cultello plagiarii cuiusdam iniqui e codice nostro disparuisse. Adhuc attentionem sane meretur, quod iam manus vetustior vertici paginae prioris fol. 63. signum quoddam adpinxerit: idque non nisi optima ratione factum fuisse, quis non videt? Attamen damnum codici nostro ex castratione hoc loco prima vice contractum ex illo codice, quem Leibnitius secutus est, resarcire nunc possumus. Eo duce, inprimis vero auxiliante et praelucente Annalista Saxone, iam pergimus in itinere malitia praedonis cuiusdam librarii paullo ante interrupto.

45) *XII. Kal. Iunii.* Ex hac ipsa diei notatione patet annus 996. *Vrs.*

46) *indictione octava.* Rectius *nona;* nam sermo est de anno 996. et Romanam Indictionem sequitur Ditmarus. *Wed.*

47) *Wortech.* Rectius legitur *Woyczich* sive *Woytiech*, ut in Chron. Magdeb. et alibi. Sic Biographus S. Adelberti ap. Canisium et in Actis Sanctor. ad 23. April. c. 1. p. 187. Natus est illis puer speciosior cunctis, cui post in sacri baptismatis lavacro datum est nomen *Woythiech*, quod nomen sonat consolatio exercitus. Matthias de Michovia in Chron. Polon. ap. Pistorium Rer. Polon. T. II. p. 25. Apud Albertum, Magdeburgensem Archiepiscopum, observantiam egit, et ab eo Adelbertus nominatus est, permutato priori nomine *Voyczieck*, (quod significat exercituum consolator) ob difficultatem expressionis eiusdem. Optime et accuratissime omnia, quae hic breviter de S. Adelberto Pragensi narrantur, pervestigavit et in lucem posuit Gelas. Dobnerus

confirmatione percepit ab Archiepiscopo Parthenopolitano, in eadem urbe ab *Ochtrico* 48) superius memorato literis instructus; cum sibi commissos ab antiquae pravitatis errore monitis divini praecepti amovere nequivisset, omnes excommunicans, Romam excusandum se apud Apostolicum venit, eiusque licentia sub districta Bonifacii abbatis regula humiliter multo tempore conversatus bono deguit exemplo, postquam cum permissu eiusdem Patris *Prucorum* 49) mentes a Christo alienas freno sanctae praedicationis edomare tentaret, cuspide perfossus, Non. Kal. Maii capitis abscissione, quod optavit semper, martyrium solus ex suis percepit; absque omni gemitu, ut in ipsa nocte in somnis ipse vidit, cunctisque fratribus praedixit: *Putabam*, inquiens, *me missam celebrare, solumque communicare.* Sed nefandi sceleris autores eum iam exspirasse cernentes ad augmentum sui sceleris divinaeque ultionis corpus pelago mersere beatum, caput sude conviciando figentes ac exultando redeuntes. Quod *Boleslaus* Misceconis filius comperiens data mox pecunia martyris mercatur inclita cum capite membra. Imperator autem Romae certus de hac re effectus, condignas Deo supplex reddidit odas, quod suis temporibus talem sibi per palmam martyrii assumsit famulum. Eo 354

An. 996. A. S. tempore *Bernuvardus* sanctae Wurziburgensis ecclesiae episcopus iussu Caesaris ad Graeciam missus in Achaia moritur cum maxima sociorum suorum caterva, per quem,

An. 997. A. S. quia plurima Deus faciat mirabilia, plures affirmant. Imperator autem a Romania discedens nostras regiones invisit, et accepta Sclavorum rebellione, *Stoderaniam*, quae *Hevellim* 50) dicitur, armato petens milite, incendio et magna depraedatione vastavit et victor Parthenopolim rediit. Ob hoc hostes nostri *Bardengau* 51) turmatim adgressi a nostris sunt devicti. In illo certamine *Ramuuardus* Mindensis episcopus fuit, qui socios arrepta in manibus cruce sua sequentibus signiferis praecessit, et ad haec facienda potenter consolidavit. In illo die *Gardulfus* comes cum paucis occubuit, ex hostibus autem maxima multitudo caeteri relicta praeda fugerunt. *Crescentius* autem

An. 997. A. S. Romae absente papa praedicto, qui post benedictionem *Gregorius* vocabatur, *Iohannem* Calabritanum, Theophanu Imperatricis dilectum quondam comitem et tunc Placentinum

centinum

nerus in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 111. ss. De martyrio eiusdem Sancti an. 996. legatur ibid. p. 410. s. et 430. *Kind.*

48) *Ochtrico.* Magister fuit scholae Magdeburg. illa aetate pernobilis et eruditus, de quo plura Lib. III. Ditmarus. *Vrs.*

49) *Prucorum.* Sic Dresd. non *paucorum.* Intelligendi enim *Prussi* vel *Borussi.* Ann. Saxo p. 363. de illo: Praesul Adelbertus retibus fidei cepit Pannoniam simul et Poloniam, dum in *Prucium* seminat verbum Dei etc. cf. *Mascov* Comment. de rebus Imperii Rom. Germ. p. 100. s. *Vrs.*

50) *Hevellim.* Ann. Saxo *Heveldun.* Pagus ad fl. Havelam, a quo alterum nomen Hevellim, Havelli, Haveldun sortitus est, ab urbe Havelberg usque ad urbem Brandenburg attingebat. Ex illo nomine *Stoderania* villa Studernheim prope Havelberg dubio procul nominata est. v. Meibom. ad Witichind. T. I. S. R. G. p. 682. Chron. Gottwic. T. I. p. 635. 784. *Vrs.*

51) *Bardengau.* Ab isto pago urbs *Bardevicum* in terra Luneburg. nomen adepta est. *Vrs.*

centinum antiſtitem ſubſtituit 52), et ſibi imperium tali praeſumtione uſurpavit, immemor iuramenti et magnae pietatis ab Ottone Auguſto ſibi illatae. Inſuper nuncii eiusdem 53) a praedicto invaſore capti diligenti cuſtodiae traduntur. Imperator mox ut haec audivit illo properans Domnum Apoſtolicum ſibi obviare per internuncios poſtulavit. Iohannes autem ſupplantator his appropinquantibus fugit, ſed poſtea a fidelibus Chriſti et Caeſaris captus, linguam cum oculis et naribus amiſit. Creſcentius vero *Leonianum* ingreſſus *clauſtrum* 54) Imperatori reſiſtere fruſtra tentavit. Namque Imperator dominicam reſurrectionem Romae celebrans poſt feſtivos dies inſtrumenta bellica praeparans poſt *Albas* 55) domum *Diederici*, ubi ille perverſus ſedebat, *Ekkihardum* marchionem impugnare iuſſit; qui eandem perdius et pernox laceſſere non deſiſtens tandem per machinamenta alte conſtructa aſcendit, et eundem decollatum voce imperatoria per pedes laqueo ſuſpendit 56), et timorem cunctis praeſentibus ineffabilem intulit. Gregorius autem papa cum magno honore inthronizatur, et Caeſar ſine omni infeſtatione deinceps dominatur. An. 998. A. S.

Videtur etiam optimum, quaedam eiusdem temporis facta memorare, quae nonnullis puerilia et multum mirabilia eſſe videbantur, ſed haec a Deo praedeſtinata in ſuis virtutibus agnoscuntur. Vir felicis memoriae comes profecto *Ansfridus*, vir omni inquam bonitate conſpicuus, dum adhuc eſſet alto progenitorum germine, puerulus cum omni lege mundana a patruo *Ruperto* 57), Trevericae civitatis episcopo, tum divina adprime eſt inſtitutus: Inde a patruo ſuo 58), ſcilicet ſuo aequivoco, XV. comitatuum comite ſtrenuo, Domino *Brunoni* Archiepiscopo Agrippinenſi traditur ad res militares. Sic bonae indolis adolescens penes ipſum quotidie proficiebat, donec primi Ottonis Magni Imperatoris Romam cum exercitu iam acquiſituri mancipatus eſt ſervitio. An. 995. A. S.

 Qui

52) *ſubſtituit.* Crescentius ſcilicet, audacior abſentia Caeſaris, Gregorium urbe expulit; deinde Placentinum episcopum, tum forte ex Byzantina legatione reducem, ſub nomine Ioannis XVI. circa menſem Maii an. 997. ad Pontificatum evexit. Hic Rusciani in Calabria Graeco patre natus, favore Theophaniae gratioſus apud Ottonem II. et Capellanus Auguſtae factus, a filio etiam episcopatum acceperat. Nunc tot beneficia in materiem ſceleris vertit, iam palam inſurgens adverſus Imperatorem, miſſos eius in vincula coniecit, vulgavitque adeo famam, id agi Romae, ut Occidentis imperium Graecis iterum principibus aſſereretur, teſte Arnulpho Lib. I. c. 11. *Vrs.*

53) *nuncii eiusdem.* Ann. Saxo: *nuncii Apoſtolici Gregorii ab eodem invaſore* cet. *Vrs.*

54) *clauſtrum.* Ann. Saxo *caſtellum.* *Vrs.*

55) *poſt Albas.* Intellige Dominicam proxime inſequentem Paſchatis feſtum, alias *Quaſimodogeniti* dictam. *Vrs.*

56) *ſuspendit*, Ann. Saxo p. 366. addit: *cum aliis duodecim.* *Vrs.*

57) *Ruperto.* Ann. Saxo *Rodberto.* *Vrs.*

58) *patruo ſuo.* Recte, patri enim Ansfridi nomen erat *Lambertus*, ut Aubertus Miraeus in Chron. Belgico ex codice donationum propter monaſterium Gemblacenſe factarum probavit. cf. Aegidii Leodienſis, monachi aureae vallis, addition. ad Anſelmi Canon. Leodienſ. geſta episcopor. Tungrenſ. Traiectenſ. et Leodienſium c. 53. *Vrs.*

Qui in initio militiae eius iniunxit, ut tentorium ſuum, quod adeo pulchrum videbatur, quotidie poneret e regione contra Imperiale et ſpatam ſuam duceret, ut in hoc probaret, ſi Palatinus ſe agiliter initiaret. 59) Hoc ideo tam gratanter ſuscepit, quia pſalmos oris eius dulciſſimos (caneret,) hunc per devia (ſequens) quaſi delectationis cauſa aviculis inſidiando ſine detractione frequentare occultius potuit. 60) Romam ſane praedicto Caeſare ingrediente non nimium confiſus in iuvene, fecit eum ſpataferium ſuum, dicens: „*Dum hodie ego ad ſacra limina Apoſtolorum perorabo, tu gladium continue ſuper caput meum teneto. Nam fidem Romanam anteceſſoribus noſtris ſaepius ſuſpectam* 61) *non ignoro. Sapientis enim eſt, adverſa quaeque longe adhuc poſita cogitando praenoscere, ne forte improviſa valeant ſuperare. Deinde redeundo ad montem Gaudii, quantum volueris, orato.*" Inde vero reverſus abbatiam, quae dicitur *Torna* 62), de haereditate propria conſtruxit, in qua filiam ſuam abbatisſam, plurimarum Deo devotarum ſanctimonialium matrem, aſſenſu pontificis conſtituit, Sanctoque Lamperto pro remedio animae ſuae ex integro tradidit. Huius vero omnipotentis Dei famulae quia mentionem fecimus, quod noſtris temporibus per eam Dominus operatus eſt, ſilentio non praeteribimus. Hospitalitatis non oblita tantae dapſilitatis 63) circa egenos et peregrinos extitit, ut quadam die de vino nil ſibi vel ſororibus beneficentiae communicationisque cauſa relinqueret 64); hoc dum celleraria ſibi nuntiaſſet, ait: *Aequo animo eſto, chara, et confortare! Dei enim gratia ſatis nobis poterit dare;* ſtatimque ſolito more ante crucem proſtrata in oratorio ſanctae Mariae cepit orare, funditusque vinum in vaſe pridie exhauſtum creſcere coepit, quoadusque ſuperfluxit; de quo non tantum ſanctimoniales, ſed et quam plures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes. Interea contigit, ut domina

59) *ſi Palatinus ſe agiliter initiaret.* Ann. Saxo: *ſi ſe agiliter Palatinis initiaret. Vrs.* — De obſcuritate huius loci conqueritur Vrſ. in verſ. Germ. et ita interpretatur: *damit er dann schon Proben seiner Behendigkeit abgelegt hätte, wenn ihn der Pfalzgraf zum Ritter schlagen würde.* Mihi vero ſenſus hic videtur: Vt (Imperator) in hoc probaret, ſ. exploraret (Ansfridum) ſi (i. e. an) tanquam Palatinus ſe agiliter initiaret ſ. gereret. Palatinus vero non Comitem Palatinum ſignificat, ſed generatim nobilem, in curia principis officium habentem. Optime tamen una litera mutata legitur *Palatinis* (ſc. negotiis, officiis). Sic Ann. Saxo. Senſus itaque eſſet: *damit der Kaiser ihn prüfte, ob er ein geschickter Hofmann werden würde.* Sic convenit cum ſequentibus, mox enim officium palatinum, ſc. ſpataferii memoratur. *Kind.*

60) *occultius potuit.* Periodum hanc, quae ap. Leibnitium corrupta et obſcura legitur, nam verba *caneret* et *ſequens* non habet, ex Ann. Saxone ego reſtitui. *Vrs.*

61) *ſaepius ſuſpectam.* Ann. Saxo *ſemper ſuſp. Vrs.*

62) *Torna.* cf. ad h. l. Acta Sanctor. menſis Maii T. I. p. 429. in vita S. Ansfredi ad diem IV. Maii. *Vrs.*

63) *dapſilitatis.* i. e. liberalitatis. Vox priscis Latinis infrequens, cuius loco Ann. Saxo poſuit benignitatis. *Vrs.*

64) *communicationisque relinqueret.* Sic emendatius, ni fallor, Ann. Saxo, quam quae habet Leibnitius: *comitationis — praetermiſit. Vrs.*

355 mina *Hereſuint* 65) comitiſſa, ipſius ſcilicet coniux reverenda, in curte ſua, quae dicitur *Giliſa*, coepit aegrotare, quae ſtatim velut mortis praeſaga futurae feſtinavit ire ad Torna. Quo dum prae nimio dolore nequiret pervenire, in domo cuiusdam Maioris 66) remanſit in itinere. Qui, ſicut ipſe nobis retulit, nimiae ferocitatis canes habuit, quorum latratum ipſa infirma graviter ſuſtinuit. Hospes, ut audivit, feſtine precatus ab ipſa, hos libentiſſime voluit capere, vel ad ultimum, ſi potuiſſet, etiam occidere. Horum dum neutrum potuiſſet, mirabiliter accidit, ut nullus eorum poſtea nequiret latrare, donec ſancta ancilla Dei obdormivit in pace. Quam ſecus monaſterium communi labore, comes ſanctae ſimplicitatis in ſecretario ſepelivit. 67) Huius cameraria multis annis fuit hydropica. Huic viſum eſt in vigilia natalis Domini, cum ad ſepulchrum domnae ſuae candelas deberet afferre, quod et fecit. Mox dum matutinae laudes celebrarentur, exivit, ſolutionem habuit, ſana coram omni populo rediit. Poſt discelſum autem domnae ipſius felix comes non de terreni operis caſu deſperatus, ſed in virtutis volatu eo ipſo ſublevatus mente diſpoſuit, ut monaſterialem vitam ſubiret, ſicubi maioris obedientiae regulam inveniret. Quod dum in exordio per intentionem agitur, a tertio Ottone ad episcopatum Traiectenſem per *Notgerum* Leodii pontificem ſumma neceſſitate vocatur. Illud profecto dum audivit, capellam Aquenſem introiit, et mundi dominam exoravit, ut ſi eſſet a Deo, canonice perficeretur, ſi non, miſericorditer annullaretur. Sed poſtquam *Evergerus* Colonienſis archiepiscopus ſuffraganeorum conſenſu Imperatori ſibique in medium conſuluit, vellet nollet ad episcopum acclamatur. 68 Non multo poſt quinque curtes de ſua proprietate beato Martino tradidit, fideli inquam fideiuſſori talionis earum. In ſenectute ergo ſua caligantibus iam oculis ipſius factus eſt monachus, ſeptuaginta duos pauperes propria manu cottidie pavit. Illorum quippe infirmioribus, Camerario praecedente coecus ipſe 69) ab imo vallis ad ſumma montis balneum portans praeparavit in nocte, et mutatoria caeteraque neceſſaria corporis praebuit, iubens eos in pace recedere, ut ſic ſua opera obnubilare valeret. In eodem monte monachorum congregationem ordinavit 70), a quorum prioribus ſcopis eſt ſaepius caſtigatus, dum auderet reſiſtere eorum iuſſionibus. Quic-

65) *Hereſuint.* al. *Hilsuind.* Aegidius aureae vallis monachus. in addit. ad vitam Notgeri. Ann. Saxo *Herſuit*. *Vrs.*

66) *Maioris.* i. e. Villici (Meyer) v. Ioach. Meyer Antt. villarum et villicorum p. 103. ſ. *Vrs.*

67) *quam ſecus monaſterium — in ſecretario ſepelivit.* Mentem Ditmari non aſſecutus eſt Vrſ. in verſ. Germanica. Senſus eſt: Comes quaedam, cuius nomen tacetur, quae poſtea cameraria dicitur, quae communis laboris, pietatis et beneficentiae adiutrix et plena erat ſanctae ſimplicitatis, curavit Hereswindae ſepulturam ſecus monaſterium in ſecretario, i. e. ſacrario, corrupte Zyter, ſive ſacriſtia. *Kind.*

68) *ad episcopum acclamatur.* Die X. Maii. v. Acta Sanctor. T. I. menſ. Maii p. 429. *Vrs.*

69) *coecus ipſe.* Sic Annal. Saxo, ex quo textum Leibnitii correxi, qui habet: *caetus, ipſe.* *Vrs.*

70) *ordinavit.* Locus ille, quo hanc Benedictinorum abbatiam condidit, nominabatur *Hohorſt*, adiacens Amersfordio. Illam ipſe XIV. Kal. Dec. anno 1006. regnante Henrico II. imperii eius anno quinto inauguravit, eique novum nomen Sancti (Heiligenberg) impoſuit. v. Acta Sanctor. l. c. p. 430. *Vrs.*

Quicquid ad ultimum acquirere potuit, pauperum manibus tribuit. Aviculis etiam in hyeme manipulos ſuper arbores ad manducandum intuitu pietatis in monte ſuo poni
An. 1010. A. S. fecit. Sub chlamydis abſconſo continue veſtiebatur cilicio. A Natali Domini usque ad ſanctae crucis inventionem infirmabatur, quo temporis ſpatio ultra tres panes non manducavit. Appropinquante iam carnis eius diſſolutione, crucem in feneſtra, quae ibi poſt caligationem oculorum eius facta fuit, vidit et circumſtantibus ſe videre manifeſtavit, laudans Deum et dicens: *In circuitu Tuo, Domine, lumen eſt, quod nunquam deficiet.* Tandem ſacroſancti viatici perceptione munitus, doctus tota expectatione iudicem diligere, atque, ut ita dixerim, timendo praeſentialiter retinuit timere perpetualiter; multum in ſanctae Dei genitricis interceſſione, cui ſe ſuaque dederat, confiſus. Tamdiu ſignaculo ſanctae crucis ſeſe ſignavit, quoad usque obdormiens in pace manu ſimul et mente quievit. 71) Poſt cuius obitum Traiectenſes nudis pedibus et armatis manibus venerunt, flentes, orantes et domeſticis eius dicentes: *Pro Dei nomine date nobis Paſtorem noſtrum, quo portetur ad ſuae ſedis tumulum.* Quo contra reverendae vitae Abbatiſſa eius ſcilicet filia ſanctiſſima cum capellanis et militibus reſpondit: *In eodem loco debet ſepeliri, ubi e vita praeſenti a Deo eſt permisſus exui.* Perventum eſt ad hoc, ut armati ex utraque parte periculoſiſſime convenire et plures vita deberent carere; ſed domna Abbatiſſa ſe in medio eorum proſtravit, et adeo pacem inter illos vel ad momentum rogavit. Interea videbatur militibus, quod ex illa parte, qua fratrum erant officinae 72), ab aqua *Ema* nominata ad montis ſupercilium ipſius traherent 73) ſarcofagum. Quod dum niterentur corpus a Traiectenſibus ſuſtollitur, et leviſſime, ſicut ipſi iurant adhuc, ultra aquam ducitur. Sic nutu Domini fortior pars deluſa eſt militum. Poſt translationem corporis ſacri fragrantia miri odoris percepta eſt in via, quae ultra tria milliaria veraciſſimorum hominum,
An. 998. A. S. ſicut ipſi teſtantur, nares perfudit et pectora. 74) Revocemus ad memoriam quam miſerabiliter Giſilero Archipraeſuli

Expleta lacuna codicem Dresdenſem reſumamus.

incuria ſui contigit damnum. Imperator ob defenſionem patriae, *Harnaburg* 75) civitatem opere muniens neceſſario, eam IIII. hebdomadas ad tuendum huic commiſit.
. . . . Qui

71) *et menſe quievit.* Obiit 3. Maii 1008. v. Acta Sanctor. l. c. Ann. Saxo ad an. 1010. refert eius obitum. v. Alpertum ap. Eccard. T. I. p. 98—103. *Vrs.*

72) *officinae.* In monaſteriis ſunt aedes, in quibus aſſervantur, quae ad victum monachorum ſpectant. Adelung Gloſſar. h. v. *Vrs.*

73) *ad montis ſupercilium ipſius traherent,* Sic recte, non *traheret,* uti Leibnitius habet. Referendum enim ad monachos, et ſequitur *niterentur.* *Kind.*

74) *et pectora.* Quae de vita et moribus Ansfredi, episcopi Traiectenſis, Ditmarus copioſe ſatis perſecutus eſt, in cauſa fortaſſe fuerunt plagiario, ut manu furtiva Codicem noſtrum quatuor foliis ſpoliaret. Miror vero, quod doctiſſ. Dan. Papebrochius, cuius beneficio Leibnitio facta eſt copia codicis antiqui Ditmariani, eorum, quae ibi de Ansfredo fuſe narrantur, in Actis Sanctor. ne verbulo quidem mentionem fecerit. *Vrs.*

75) *Harnaburg.* Ann. Saxo p. 367. nomen *Harnaburch* i. e. Arneburg habet. Editiones exhibent *Bernaburg*, et ita videtur Cod. noſtrum accuratius adſpicienti, ſed literae b. et h. facile inter ſe

Qui fraude ignota ad placitum 76) a *Sclavis* vocatus cum parva multitudine exiit. Alii namque praeceſſerunt et quosdam in urbe reliquit. Ecce autem unus e conſociis eiusdem a ſilva erumpere hoſtes prodidit. Congredientibus vero tunc ex utraque parte militibus, archiantiſtes, qui curru venit, equo fugit alato, ex ſuis mortem evadentibus paucis. Sclavi victores praeda interfectorum VI. Nonas Iulii 77) ſine periculo potiuntur, et archiepiscopum ſic clam abiſſe 78) conqueruntur. Cuſtodivit tamen, quamvis
356 ſic lugubriter mutilatus, urbem ad dictum diem Giſilerus, triſtisque reverſus obviam habuit patruum meimet Marchionem *Luitharium*, cuius curam civitas praedicta tunc reſpiciebat, firmiterque ei eam committens 79) abiit. Acceſſit autem comes, et ut urbem vidit incendio fumigantem, archiepiscopum remeare per internuncium fruſtra petiit. Ipſe autem ignem in duobus locis iam alte aſcendentem extinguere tentans, cum nil omnino proficeret, portam hoſtibus patentem derelinquens, domum moeſtus reviſit, et accuſatus poſt apud Imperatorem imputatam ſacramento purgavit culpam. Poſt VIIII. dies praedictae caedis mater mea, *Cunigund* nomine, tertia Id. Iulii An. 998. A. S.
in civitate *Germereſleva* 80) expiravit. *Ekkihardus*, marchio Misnenſis ex nobiliſſimis Thuringiae auſtralis natalibus huius genealogiae ortum ducens, cum gradatim ad virilem pertingeret aetatem, parentelam ſuimet omnem tam morum quam actuum gravitate

ſe commutantur. *Harnaburg* mihi rectius nunc videtur. *Vrs.* — Haec urbs nec Bernburgum Anhaltinum eſt, nec Brandenburgum, de cuius munitione Ditmarus iam ſupra ſcripſerat. Pro Brandenburgo quidem pugnat *Kuchenbecker* in Annal. Haſſ. Coll. IX. p. 22. pro Bernburgo *Knauth* de pagis Anhalt. p. 28. *Becmannus* in Hiſt. Anhalt. T. I. p. 114. et plures alii. Annaliſta Saxo ad an. 998. p. 367. habet *Hornaburg* (quod Lentius de Halberſtadenſi oppido Hornburg accipit *in der diplomat. Fortsetz. von Fr. Lucae Grafen-Saal* p. 202.) ſed ſine dubio *Hornaburg* legendum eſt, ut in alio loco ad an. 1005. *Arneburg* exſtat, quem locum Vrſinus priori praetermiſſo citat. Rectiſſime igitur *Arneburgum* intelligitur. v. *Kueſter* Antt. Tangermundenſ. P. III. p. 167. ſ. Infra p. 392. (Leibn.) Ditmarus ipſe urbem Harnaburg vocat. *Kind.*

76) *ad placitum.* i. e. conventum publicum totius nationis. *Vrs.*

77) *VI. Non. Iulii.* Pugna ad Bernaburgum accuratius diei 4. Iulii 998. adſignata fuiſſet, quod probari poteſt ex necrolog. noſtro, ubi plures, qui in proelio adverſus Slavos ceciderant, milites adnotati ſunt *IV. Non. Iulii Noio occiſus. Wed.*

78) *clam abiſſe.* Editiones habent: *elapſum eſſe.* Cod. Dresd. videtur habere *elabiſſe.* Quod cum editores ab ipſius Dithmari manu eſſe a ſe impetrare non poſſent, ut crederent, mutarunt in *elapſum eſſe.* Sed diligentius conſiderato Codice, animadverti ſcriptum eſſe: ctabiſſe. i. e. clam abiiſſe. Nam compendium ſcribendi ct. (lineola ſic per l. ducta) et alibi deſcriptor pro clam adhibuit. *Wa.*

79) *firmiterque ei eam committens.* Haec de Giſilero perverſe intellexit Vrſinus, vertens: *der Erzbischof übergab sie ihm wohlbehalten,* cum potius ſenſus ſit: Marchio Lutharius Giſilero curam urbis (ante abitum ſuum) commiſit et abiit. Perfecto hiſtorico utitur Ditmarus pro Plusquamperfecto. Aliter ſi eſſet, Lutharius nec accuſari apud Imperatorem de urbe neglecta, nec etiam excuſari potuiſſet. *Kind.*

80) *Germeresleva. Nord-Germersleben* in praefectura Alvenslebienſi ducatus Magdeburgici. *Vrs.*

tate inclitum honorat; quia, ut legimus, dedecorant bene nata culpae. 81) Is post multas bellorum asperitates, quas cum patre suo *Gunthero*, ab honore suo diu suspenso, perpessus est, ad gratiam Imperatoris II. Ottonis et ad patriam honorifice cum remearet, *Thietmari* comitis viduam et *Bernhardi* ducis de Luniburg 82) sororem, nomine *Suonehildam* in matrimonium sibi copulavit, ex eaque primogenitam nomine *Luidgerdam* acquisivit filiam. *Luitharius* autem ex clara Thuringiae septentrionalis 83) prosapia editus, cum vir factus esset, aetatem virtutibus superare nitebatur. Cumque secundo multum carus esset Ottoni, eius auxilio quandam matrimonium 84), *Godilam* nomine, ex occidentali regione nobiliter natam cum licentia Uuirdunensis *Vuigfridi* praesulis, consobrini eius, sibi in coniugem desponsavit et acquisivit, quae peperit ei in tertio decimo aetatis suae anno primogenitum, patris sui nomine appellans *Vuerinharium*. Sed cum duae propagines istae, puer inquam et puella, ex tam nobilissimae vitis radice emersissent, iamiam paulatim ad maturitatem fructus pertingere inclitis virtutum scalis nitebantur. Sed Luitharius comes, ut puellae illius formam et conversationem bonam primo persensit, qualiter eam consociaret filio suo, mentis secreto semper volvit. Et ad ultimum erumpens per fideles internuncios Ekkihardo, tunc marchioni desiderium diu latens aperuit ac celeriter impetravit. Convenientibus tunc in unum familiaribus eorundem, promisit legitime Ekkihardus Luithario eandem se filio suo daturum in uxorem, more suo et iure praesentibus cunctis optimatibus affirmans. Qui cum tertio Ottoni multum placeret, et apud eundem inter alios primates plurimum valeret, nescio qua causa depravatus 85), pactum firmissime stabilitum interrumpere quam maxime conatur. Quod mox Luitharium non latuit, et ut hoc ne fieret, anxia mente volvebat. Imperatore
An. 999. A. S. et Ekkihardo pariter tunc in Romania 86) commorante commissa erat Regni istius cura venerabili abbatissae *Mathildi*, de qua superius memoravi, in cuius civitate Quidilingaburg

81) *dedecorant bene nata culpae.* Desumta est sententia ex Horatii Od. IV, 4. 36. Inscitus librarius Cod. Brux. eius loco versum Leoninum substituit: *Valde mali mores deturpant nobiliores. Vrs.*

82) *de Lunibḡ.* Sic in Cod. nostro, sed inter lineas ab alia, antiqua tamen manu, insertum legitur nomen, quod nec editores nec Ann. Saxo habent. *Vrs.*

83) *Thuringiae septentrionalis.* De *Nortthuringun*, *Nortthuringa*, pago amplissimo, fusius egit Leukfeld in Antt. Halberstad. p. 9—13. *Vrs.*

84) *quandam matrimonium, Godilam.* Sic Cod. noster ponit *matrimonium* pro femina, vel antehac cum altero quodam per matrimonium sociata, vel alteri desponsata. Annal. Saxo *matronam* habet, quod etiam non placet, quia Godila, 13. annos, uti paullo post dicitur, nata nondum pepererat. De Godilae parentibus et familia plura v. in Meibomii Chron. Walbecc. p. 63. 70. *Vrs.* — (Ego vero puto, Ditmarum in autographo scripsisse *in matrimonium*, et scribam Cod. Dresd. *τὸ in* duobus m. per compendium *ī*. interpositum per incuriam omisisse. *Wa.*)

85) *depravatus.* Ann. Saxo *immutatus. Vrs.*

86) *in Romania.* Ann. Saxo. in Italia. *Vrs.*

gaburg nuncupata, puella haec educabatur. Fit publicus in *Darniburg* 87) Abbatiſſae
totiusque ſenatus in unum conventus. Interim Vuirinharius, ut arbitror, non conſilio
patris, ſed amore virginis et ob metum manifeſti dedecoris, cum confratribus meis 88),
Heinrico, *Fritherico*, caeterisque militibus optimis urbem praefatam aſcendit, ſpon-
ſamque ſuam et reluctantem et clamantem vi auferens cum ſuis ad *Uuallibiki* laetus
et incolumis pervenit. Quod cum Abbatiſſa ab certo comperiret legato, graviter
commota cunctis hoc principibus lacrimis queritur obortis, rogans ac praecipiens, ut
armati omnes publicos hoſtes celeriter inſequerentur, ac ut captis ſeu occiſis virginem
ſibi reducere conarentur. Nec mora, iuſſa haec miles armatus accelerare contendit,
et priusquam urbem munitam attingerent, eosdem per compendioſa itineris interruptos,
vi capere vel occidere ſeu effugare anhelavit. Compertum eſt autem a viatoribus,
quod hi, quos inſequebantur valida manu, clauſisque portis notis iam gauderent prae-
ſidiis, nulli patere ingreſſum, aut velle mori, aut ſe ibi defendere, et nunquam ulli
ſponſam reddere. Quo audito admodum triſtis effectus revertitur. Luitharius autem,
et cum eo *Alfricus* ſenior, milesque comitis Ekkihardi *Thietmarus* proficiscentes vo-
luntatem ſponſae perquirunt, ſeque ibidem tunc manere malle quam reverti, ſatis certi
ab eadem effecti, Dominae abbatiſſae caeterisque 89) haec reſponſa intimabant. Con-
ſulenti tunc de talibus primates abbatiſſae, dictum eſt ab his, quod ſibi videretur
optimum in Magadaburg fieri conventum; huc ſponſum cum contectali venire, auxilia-
tores quoque omnes aut ſe reos ibi praeſentare, aut damnatos fugere, ſicque factum
eſt. Confluente maxima illuc multitudine *Vuirinharius* cum ſuis cooperatoribus nudis
provolvitur pedibus, uxorem reddit, veniam de commiſſis ſibi ſuisque auxilio princi-
pum promiſſa emendatione promeruit. Sed venerabilis in omnibus Mahtildis finito
colloquio *Luiderdam* ſecum duxit, non pro retentione, ſed pro timoris 90) magni
confirmatione. Bonae ſuimet voluntatis propoſitum praeventu ſubitaneae mortis inter-
ruptum eſt. Namque poſt paucos dies, cum haec ad locum a Deo ſibi paratum veni-
ret continuo infirmata; Bernuardum ſanctae Hillineſſemenſis eccleſiae tunc paſtorem An. 999.
vocavit, et accepta ab eo quam poſtulavit indulgentia VIII. Id. Februarii 91) hominem A. S.
exuit interiorem, ſepultaque eſt in eccleſia ad caput avi ſuimet regis Heinrici. Hoc
567 funere Imperatrix *Athelheidis* mater eiusdem ſupra modum turbata, ad Imperatorem
nuncium miſit, qui et obitum eius huic innoteſceret, et aequivocam ſuam ſororem
eius huic ſuccedere poſtularet. Caeſar piis aſſenſum praebens deſideriis, amitae ſuimet
necem

87) *Darniburg.* Ann. Saxo. *Darneburch.* *Derenburg*, oppidulum ad fl. Holtemme, urbes Halberſtadium et Wernigerodam interiacens, duobus leucis a Quedlinburg diſtans, ut bene docuit Dingelſtadius in not. ad Meibomii Chron. Walbecc. p. 77. *Vrs.*

88) *confratribus meis.* Ann. Saxo: *cum patruelibus ſuis, filiis Sigefridi.* *Vrs.*

89) *caeterisque.* Addit Ann. Saxo *principibus.* *Vrs.*

90) *pro timoris.* Cod. Brux. cum Ann. Saxone minus accurate ponit *amoris.* *Vrs.*

91) *VIII. Id. Febr.* Necrolog. Fuldenſe apud Leibnit. III, 766. habet VI. Idus, necrolog. contra S. Mich. Luneb. VII. Idus, qui dies (anni 999.) teſtibus Chron. Quedlinburg. p. 284. Chronogr. Saxone p. 209. et Kettnero in Antt. Quedlinb. p. 153. certior habendus eſt. *Wed.*

necem deflet, et abbatiam dilectae ſuimet germanae per *Becelinum* portitorem virga a longe commiſit aurea, et, ut ab episcopo benediceretur *Arnulfo*, praecepit. Athelheidis autem imperatrix urbem, quae Celſa 92) vocatur, interim aedificans, collectis ibidem monachis omnibusque perfectis in eodem anno XVI. Kal. Ianuarii gaudens appetiit 93), de quibus orta fuit; cuius fideli ſervitio iuſta recompenſans praemia Deus ad tumbam 94) eius plurima hodie operatur miracula. 95) Papa quoque *Gregorius*
An. 999. A. S. bene diſpoſitis Romae omnibus II. Nonas Februarii obiit, *Gerberto* ſibi mox ſuccedente.

An. 1000. A. S. Poſt haec Imperator *Giſilerum* archiepiscopum, eo quod duas teneret parochias in ſynodo accuſans Romana, iudiciali eum ſententia ab officio ſuspendi, ac per internuncios ab Apoſtolico eundem illo vocari praecepit. Qui tunc paralyſi percuſſus cum huc venire nequiret, *Rotmannum* miſit clericum, qui iuramento, ſi aliter non crederetur, ſe excuſaret; datis tunc induciis 96) differtur, usque dum Imperator cum comprovincialibus episcopis hoc diſcutere valuiſſet. Poſtea Caeſar auditis mirabilibus, quae per dilectum ſibi martyrem Deus fecit *Athelbertum* 97), orationis gratia eo pergere 98) feſtinavit. Sed cum Ratisbonam veniret, a *Gebehardo* eiusdem eccleſiae antiſtite magnifico honore susceptus eſt, comitantibus ſecum *Ziazone* tunc patricio, et *Robberto* oblationario cum Cardinalibus. Nullus Imperator maiori unquam gloria a Roma egreditur neque revertitur. Huic Giſilerus obviam pergens gratiam eius quamvis non firmam promeruit, et comitatur. Caeſar autem ad *Cicenſem* perveniens urbem,

92) *Celſa.* Reineccius et reliqui falſo habent *Olſa.* Vterque Cod. et Dresd. et Brux. exhibent, uti et Ann. Saxo p. 370. *Celſa*; quae et *Selſa*, *Saliſa*, *Salſa* vocatur. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 508. Locus iam ſeculo octavo celeber erat. Nunc nomen gerit *Selz* et eſt civitas ad ripam Rheni poſita, quae ſex milliaria diſtat ab Argentorato, ſed ad Palatinatum inferiorem pertinet. *Vrs.*

93) *appetiit.* Rectam hanc e Cod. noſtro reſtitui lectionem, quae profecto aptiorem ſenſum praebet, quam ſpuria priorum editionum *oppetiit.* *Vrs.*

94) *tumbam.* Sic uterque Codex, uti et Reineccius. *Turbam* in Maderiana editione eſt mendum typographicum, quod Leibnitius propagare non debebat. Magis adhuc abſona eſt lectio exemplari Leibnitiano in biblioth. Dresd. adſcripta: *turbatum.* *Vrs.*

95) *miracula.* Vitam S. Adelheidis Imperatricis deſcripſit Odilo Abbas Cluniacenſis in Caniſii Lectt. antiquis T. V. et Leibnitii T. I. p. 262. ſſ. Pars huius biographiae ſecunda recenſet Adelheidis miracula. *Vrs.*

96) *induciis.* Addit Cod. Brux. *cauſa haec.* *Vrs.*

97) *Athelbertum.* Codicem Antverpienſem a Leibnitio non ſatis accurate ſemper collatum teſtatur Conr. Ianningius in Actis Sanctor. Iun. T. VI. P. I. p. 38. quem locum debeo benevolentiae Kinderlingii mei in *Allgem. Lit. Anz.* 1801. n. 11. Hunc igitur noſtrum locum Antverp. ita habet: *martyrem Athelbertum Deus faciebat*, Leibnitius contra: *martyrem Dominus fecit Adelbertum.* *Wa.*

98) *eo pergere* ſcil. in Poloniam. *Vrs.*

bem, a fecundo *Hugone* eiusdem fedis provifore tertio, ut decuit Imperatori 99), fuscipitur. Deindeque recto itinere *Misnenfem* tendens ad civitatem 100), a venerabili *Egedo* 1), huius ecclefiae epifcopo, et a marchione *Ekkihardo*, qui apud eum inter praecipuos habebatur, honorabiliter accipitur. Decurfis tunc *Milcini* 2) terminis hinc 3) ad *Diedefifi* 4) pagum primo venienti *Bolizlauus*, qui *maior laus* non merito fed more antiquo interpretatur, parato in loco, qui *Ilva* dicitur, fuimet hofpitio multum hilaris occurrit. Qualiter autem Caefar ab eodem tunc fufciperetur, et per fua usque ad *Gnefin* deduceretur, dictu incredibile ac ineffabile eft. 5) Videns a longe urbem defideratam, nudis pedibus fuppliciter advenit, et ab epifcopo eiusdem *Ungero* venerabiliter fusceptus ecclefiam introducitur 6), et ad Chrifti gratiam fibi impetrandam martyris Chrifti intercellio profufis lacrimis invitatur. 7) Nec mora, fecit ibi Archiepifcopatum, ut fpero legitime, fine confenfu tamen praefati praefulis 8), cuius dioecefi omnis haec regio fubiecta eft 9), committens eundem praedicti martyris fratri, *Ra-*

99) *Imperatori.* Sic vere Cod. Dr. Sed fuftulit hoc erratum Grammaticum iam olim Reineccius, quem fecuti Maderus et Leibnitius repofuerunt *Imperatorem. Vrs.*

100) *ad civitatem.* Anno fcil. 1000. Errant igitur Fabricius in Annal. Misnenf. p. 23. et Albinus in Chronico p. 115. hunc Caefaris adventum ad an. 995. referentes. cf. Chronogr. Saxo p. 211. Chron. Quedlinb. ap. Leibnit. T. I. p. 285. *Vrs.*

1) *Egedo.* Hic manifeftum fit, nomen *Eido* effe contractum *Aegidii. Kind.*

2) *Milcini.* antiquum nomen Lufatiae fuperioris. *Vrs.*

3) *hinc.* Vitiofe legunt fuperiores editiones *huic. Vrs.*

4) *Diedefifi.* Paullini, Schoetgenius, Loefcherus, Iunkerus et ipfe doctiff. auctor Chronici Gottwic. pauca de hoc pago habent, fitusque eius defcriptionem in medio relinquunt. Ad nutum vero diplomatum quorundam et annalium illius aevi intentus ego quidem puto, pagum iftum confinem territoriis Soravienfi et Goerlicenfi inter flumina Neifs et Bober fitum fuiffe, et usque in ducatum Saganenfem in Silefia pertinuiffe. Bene illuftrat hunc pagi fitum diploma Henrici IV. de finibus epifcopatus Pragenfis an. 1086. datum in Balbini Miscell. Dec. I. Lib. VI. P. I. p. 12. Vrbs *Halbau* probabiliter appellationem traxit ex nomine *Ilvae*, loci ad dictum pagum pertinentis. *Vrs.*

5) *dictu incredibile ac ineffabile eft.* Sic Dresd. Sed Brux. invertit: *ineffabile ac incredibile eft;* quod Kinderlingio placet magis. *Wa.*

6) *ab Episcopo eiusdem Ungero venerabiliter fusceptus, ecclefiamque introducitur.* Antv. poft *fusceptus* addit *eft*, in reliquis non diffentit a Dresd. *Wa.*

7) *et ad Chrifti gratiam fibi impetrandam martyris Chrifti interceffio profufis lacrimis invitatur.* Sic Dresdenfis. Antv. vocem *fibi* non habet, et in fine *interceffionem — invitavit.* Sic Kind. et rectius quidem.

8) *praefati praefulis.* Ann. Saxo addit: *et fui Metropolitani. Vrs.*

9) *cuius dioecefi — fubiecta eft.* Codex Antv. tefte Ianningo *fubiecta erat. Kind.*

Radimo 10), eidemque subiiciens *Reinbernum*, salsae 11) *Cholbergiensis* ecclesiae episcopum, *Ropponem Cracuensem*, *Iohannem Uuratizlaënsem*, *Vungero Posnaniense* excepto, factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias. 12) Perfectis tunc omnibus Imperator a praefato duce magnis muneribus decoratur, et quod maxime sibi placuit, trecentis militibus loricatis. Hunc abeuntem Bolizlauus comitatu usque ad Magadaburg deducit egregio, ubi palmarum solemnia celebre 13) peracta sunt. Secunda feria archiepiscopus eiusdem loci Imperatoris edictu priorem suscipere sedem roga-

10) *Radimo.* Recte ita Cod. noster nomen ponit, quocum convenit, quod Balbinus Dec. I. Lib. IV. P. I. p. 29. 30. Miscell. hist. regni Bohem. de hoc Radimo al. Gaudentio refert; ergo lectio Reineceiana, a Leibnitio etiam adoptata *Kadimo* est corrigenda. *Vrs.* — *Radimo* invenisse se dicit Menken Scriptt. T. III. p. 1778. in Cod. Dresd. collato. *Radzin* nominatur ap. Ioh. Dlugossum hist. Polon. p. 141. Ceterum Gaudentius obiit 14. Oct. 1006. teste necrologio Luneb. *Wed.*

11) *eidemque subiiciens Reinbernum salsae* (non *sanctae*, uti editt. et ipse Vrsinus in Cod. Dr. legerat) *Cholbergiensis ecclesiae episcopum Popponem* (non Papponem, uti Leibn.) *Cracuensem, Ioannem Wratizlaensem* (non Wiotizlaensem) *Vungero Posnaniense excepto, factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Episcopatus *Salzcholberg* in Polonia iterum occurrit infra Lib. VII. ubi Reineccius p. 104. et Leibnit. p. 417. recte *salsae*, non ut h. l. *sanctae* habent. *Wa.* — Totus hic et memorabilis locus de Archiepiscopatu Gnesensi rectius legitur in Cod. Antverp. (a Ianningo reviso) non satis olim a Leibnitio inspecto, scil. *Commisit itaque eundem episcopatum praedicti martyris fratri Radimo* (non Kadimo) *eidemque subiiciens Reynbernum sanctae* (sic) *Cholbergensis Ecclesiae Episcopum Popponem Cracowensem, Iohannem Wrotizlaensem, Ungero Posnaniense excepto.* Postrema vertit Vrsinus: *den Bischof Unger zu Posen hingegen machte er exemt.* Quod quidem verum est respectu Archiepiscopi Gnesensis, sed non respectu Magdeburgensis. Vrsinus quidem paullo post Chronicon Magdab. citat, sed nisi obiter illud inspexisset, de exemtione Vngeri non scripsisset, illius ecclesiam liberam et ingenuam, i. e. Papae immediate subiectam factam esse. Sic enim Chronicon Magdeb. et quidem eius codex ms. habet: *Nam tota illa provincia unius Poznaniensis Episcopi erat parochia, et ipsa cum omnibus futuro tempore illic fundatis* (forte fundandis) *episcopiis auctoritate primi Ottonis Imp. et Pontificum apostolicae sedis metropolitano Magdeburgensis Archiepiscopii fuerat subiecta. Hanc igitur tertius Otto sine utrorumque episcoporum consensu in quatuor dividens episcopatus, in urbe Gnesen Gaudentium, B. Adelberti germanum, consecrari AEpum fecit, eique tres alios episcopatus in tribus locis, scil. Slaz* (Salz) *Cholberg, Crakovie, Wratislave, ordinatos subiecit. Sed Poznaniensem episcopum non assentientem priori matri et Magdeburgensis Archiepiscopii subiectioni reliquit.* Ceterum Dobnerus ad Hagecii Chron. Bohem. an. 1000. T. III. p. 461. ubi hunc locum Ditmari citat, et fratrem S. Adelberti Radimo dictum esse, et postea Gaudentium, animadvertit, simul hoc notat, Cracoviensem episcopatum iam exstitisse, sed AEpiscopo Pragensi subiectum, porro et Dlugossum aliosque vituperat, qui institutionem archiepiscopatus Gnesnensis multo prius factam esse, sed falso, scribant. *Kind.*

12) *factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias.* Sic Dr. Paullo aliter Antv. citante Ianningo: *Facto quoque ibi altari sanctas reliquias in eo honorifice condidit. Kind.*

13) *celebre.* Plane insolenter Ditmarus *celebre* utitur pro *celebriter*, quod Reineccio etiam displicuit, ideoque substituit ornatius: *celebri apparatu.* Ann. Saxo posuit *celebriter. Vrs.*

rogatus, data internunciis magna pecunia, inducias usque ad Quidilingeburg vix impetravit. Fit illuc magnus ſenatorum concurſus, paſchalia etiam ibi peraguntur gaudia, et habita in II. feria ſynodo iterum *Giſilerus* vocatur. Hic infirmitate oppreſſus valida, a praedicto excuſatur Rotmanno, et in multis a *Walthero* tunc praepoſito defenditur. Indicitur hinc concilium in *Aquisgrani*, quo ipſe cum ſuis veniens iterum ab Archidiacono Romanae ſedis alloquitur, qui ſapienti conſilio uſus, generale ſibi poſtulat dari concilium, ſicque indiſcuſſa dilata ſunt 14) haec omnia, usque dum haec Deus ſinire dignatus eſt noſtris propitius temporibus.

Imperator antiquam Romanorum conſuetudinem iam ex parte magna deletam ſuis cupiens renovare temporibus multa faciebat, quae diverſi diverſe ſentiebant. 15) Solus ad menſam quaſi ſemicirculus factam loco caeteris eminentiori ſedebat. 16) Karoli Caeſaris oſſa, ubi requiescerent, cum dubitaret, rupto clam pavimento, ubi ea An. 1000.
eſſe putavit, fodere, quousque haec in ſolio inventa ſunt regio, iuſſit. Crucem au- A. S.
ream, quae in collo eius pependit, cum veſtimentorum parte adhuc imputribilium ſumens, caetera cum veneratione magna repoſuit. 17) Sed quid memorem ſingulos eiusdem acceſſus et receſſus per omnes ſuimet episcopatus et comitatus? Cunctis apud Transalpinos bene diſpoſitis Romanum viſitabat imperium, Romuleasque pervenit ad An. 1001.
arces; ubi ab Apoſtolico caeterisque coëpiscopis magnis laudibus ſuscipitur. Poſt haec A. S.
Gregorius, qui Caeſari valde carus erat, dolo eum capere niſus occultas tendebat inſidias. Quibus collectis et ex improviſo adverſus eum iam inſurgentibus Imperator de
358 porta cum paucis evaſit, maxima ſuorum caterva ſociorum incluſa, et vulgus nunquam ſuis contentum dominis, malum huic pro ineffabili pietate reſtituit. Dehinc nuncio ſuimet omnes Caeſar ſibi familiares convenire illuc rogat, et praecipit, demandans ſingulis quibusque, ſi unquam de honore ſui vel incolumitate curaret, ad ulciscendum eum ac amplius tuendum armato ad ſe milite properarent. Romani autem, manifeſtati tunc ſceleris culpa erubescentes, ſeque invicem ſupra modum redarguentes omnes incluſos emiſere ſecuros, gratiam Imperatoris et pacem modis omnibus ſuppliciter expetentes. Quos ubicunque vel in ipſis, vel in rebus ſuis Caeſar laedere potuit, verbis eorundem mendacibus diffidens, nocere non tardavit. Omnes regiones quae Romanos et Longobardos reſpiciebant, ſuae dominationi fideliter ſubditas, Roma ſolum, quam prae caeteris diligebat ac ſemper excolebat, excepta, habebat. Conveniente tunc cum *Heriberto* ſanctae ſedis Agrippinae archiepiscopo, plurima fidelium turba, Imperator laetatur, et quamvis exterius vultu ſemper hilari ſe ſimularet, tamen conſcientiae

14) *dilata ſunt.* Ita ex Cod. Dresd. non *dilatans*, ut editt. *Wa.*

15) *ſentiebant.* Reineccius eius loco poſuit *accipiebant*, in quo eum ſecuti Maderus et Leibnitius. Annal. Saxo tamen conſentit cum Dresdenſi. *Vrs.*

16) *eminentiori ſedebat.* Idque more Byzantino, de quo vide *Fischer von den Sitten u. Gebräuchen d. Europäer im 5. u. 6. Iahrhundert. p. 172. Vrs.*

17) *repoſuit.* Improbant hoc factum multo animi rigore Ann. Saxo p. 373. Annales Hildeshem. ap. Leibnit. T. I. p. 271. et alii. *Vrs.*

ſcientiae ſecreto plurima ingemiſcens facinora, noctis ſilentio, vigiliis orationibusque intentis, lacrimarum quoque rivis abluere non deſiſit. Saepenumero omnem hebdomadam, excepta V. feria 18), ieiunus perducens, in eleemoſinis valde largus extitit. Appropinquantem eius obitum 19) multa praevenere importuna. Namque noſtri duces et comites non ſine conſcientia episcoporum multa contra eum conſpirare nituntur, *Heinrici* ducis, poſtea ſucceſſoris ſui, ad hoc auxilium poſtulantes. Hic ultima patris ſuimet et aequivoci monita, qui in *Gandeneshem* obiit ac requieſcit, memori ſervans in pectore, et ſibi hactenus in cunctis fidelis, nullum his praebuit aſſenſum. Imperator hoc ſtatim comperiens, et patienti ferens animo in *Paterno* 20) urbe puſtellis in-
An. 1002. A. S. teriora prementibus et interdum paulatim erumpentibus, infirmatur. Qui facie clarus ac fide praecipuus VIIII. Kal. Febr. Romani corona imperii exivit ab hoc ſaeculo, ſuis inſuperabilem relinquens moerorem, quia tempore eo non fuit ullus largior ac per omnia clementior illo. Alfa et O miſereatur ei, tribuens pro parvis magna, pro temporalibus ſempiterna. Hi autem, qui extremis eius intererant 21), haec tam diu celabant, quoad exercitus undique tum diſperſus per internuncios colligeretur. Tunc triſtis turba dilecti ſenioris corpus comitata magnas bellorum aſperitates VII. dies continue perpeſſa eſt, nullaque ſecuritatis certitudo ab hoſtibus conceſſa eſt, niſi tum duntaxat, quando ad *Bernam* perveniunt civitatem. 22) Exin cum ad *Pollingun*, curtem *Sigifridi* praeſulis Auguſtani, venirent, ab Heinrico duce ſuſcepti lacrimis eiusdem vehementer iterum commoti ſunt. Quos ſingulatim, ut ſe in dominum ſibi et regem eligere voluiſſent, multis promiſſionibus hortatur, et corpus Imperatoris cum apparatu Imperiali, lancea duntaxat excepta, quam *Heribertus* archipraeſul clam praemittens, ſuam

18) *excepta V. feria.* Ita et Cod. Brux. legit, et Ann. Saxo p. 376. Reineccius et Maderus et Leibnit. in textu vitioſe: *V. Febr. Vrs.*

19) *obitum.* Cod. Br. *terminum* cum Ann. Saxone. *Vrs.*

20) *Paterno.* Ita legendum eſſe clare docet Cod. noſter, quamvis recentior quaedam manus literam O. expunxit, et A. ſuperſcripſit. Bene conſonat Chron. Magdeb. ap. Meibom. T. II. p. 280. *apud Paterne caſtellum Romaniolae — infirmatur.* Ann. Saxo p. 377. Adelboldus in vita Henrici Sancti Imp. p. 341. Vita Meinwerci episc. Paderborn. ap. Leibn. T. I. cf Meibomii Chron. Walbecc. p. 73. et fere omnes ſcriptores tradunt, obiiſſe in *caſtro Paterno*, quod prope civitatem Caſtellanam eſt; attamen ex Tangmari Scholaſtici Hildeſienſis vita S. Berwardi ap. Leibn. T. I. p. 457. colligas, Ottonem *Tuderti* (Todi) obiiſſe. Cum Ditmaro alii plures morbo exſtinctum ſcribunt, vulgatus tamen rumor fuit, veneno ſublatum eſſe a Stephania, Crescentii vidua. Sic Sigebertus Gemblacenſis p. 142. Chron. Reg. S. Pantaleonis p. 898. et alii. Monente Moscovio l. c. p. 105. coelebs obiit, vix egreſſus aetatis annum XXII. Ergo non audiendus Herm. Cornerus ap. Eccardum T. II. p. 358. annos ei vitae XXXIX. tribuens. *Vrs.* — Scribendum in *Paterna*, ſ. *Paterno*, urbe Campaniae. Invenitur etiam numero Plurali *Paternae. Kind.*

21) *qui extremis eius intererant.* Hos nominat Adelboldus, ſcil. Archiepiscopum Colonienſem, Episcopos Leodienſem, Auguſtenſem et Conſtantienſem, Caroli filios Henricum et Tuncmannum Comites. *Kind.*

22) *ad Bernam perveniunt civitatem.* Fuſius et dilucidius rem narrat Ann. Saxo p. 377. et Chron. S. Pantaleonis p. 898. *Vrs.*

ſnam ſumſit in poteſtatem. 23) Archiepiscopus autem cuſtodia parumper detentus, relicto ibi pro vadimonio ſuimet fratre, cum licentia abiit, ac ſacram mox lanceam remiſit. Is cum omnibus, qui huc Imperatoris funus ſequebantur, excepto antiſtite Sigifrido, duci tunc non conſentiebat, neque omnino denegabat 24), ſed quo melior et maior populi totius pars ſe inclinaret, libenter aſſenſurum pronunciabat; Dux vero cum his Auguſtanam attingens urbem, dilecti ſenioris inteſtina duabus laguncilis prius diligenter repoſita in oratorio ſancti praeſulis *Othelrici*, quod in honorem eius Luidulfus eiusdem eccleſiae episcopus conſtruxit, in auſtrali parte monaſterii ſanctae martyris Afrae, ſepulturae honorabili tradidit, et ob animae remedium ſuae C. manſos propriae haereditatis conceſſit. Deindeque dimiſſa cum pace magna multitudine, ad civitatem ſuam, quae *Nova* 25) vocatur, corpus Caeſaris proſequitur. Poſteaque ab aequivoco ſuimet Heinrico, cuius ſororem vivente Imperatore iam duxit, ſuppliciter exoratus, tandem corpus valedicens ſingulis ad loca deſtinata dimiſit. 26)

Interim principes Saxoniae comperta ſenioris 27) ſui nece immatura ad *Fraſam* curtem regiam, quam tunc Guncelinus comes ex parte Imperatoris in beneficium tenuit, triſtes conveniunt; *Giſilerus* archiepiscopus Magadaburgenſis cum coëpiscopis, *Bernhardus* dux, *Luitharius* et *Ekkihardus* ac *Gero* marchiones cum optimatibus regni de ſtatu reipublicae tractantes. Comes autem Luitharius ut pro primo perſenſit, Ekkihardum ſe velle exaltare ſuper ſe 28), archiepiscopum praedictum, et meliorem pro- An. 1002. A. S.

23) *ſumſit in poteſtatem.* De Reineccіana additione: *habet honorifice*, quam et ſecutae editt. praeferunt, plane ſuperflua, nihil habet Cod. Dr. vel Ann. Saxo. *Vrs.*

24) *neque omnino denegabat.* Inepte Cod. Brux. inſerit *non.* *Vrs.*

25) *Nova.* i. e. *Neuburg* in Bavaria. *Vrs.*

26) *ad loca deſtinata dimiſit.* ſcil. ad Aquas Grani. Adelboldus id expreſſe memorat. Corpus vero Aquisgrani transvectum honorifice, ut adhuc videri poteſt, in medio eccleſiae S. Mariae ſepultum eſt. Quam eccleſiam idem benigniſſimus Imp. et unice dilexit et plurima facultate donavit. *Kind.*

27) *comperta ſenioris ſui nece.* Cod. Br. *Imperatoris ſui morte.* *Vrs.*

28) *Comes autem Luitharius — exaltare ſuper ſe.* Iſte ſenſus, quem verba ſponte ſuggerunt, et interpunctio mea (commate poſt *ſe* poſito) reddidit, ſatis mihi videtur ad evellendos ſcrupulos, huic loco a Sagittario in Hiſt. Ducat. Magdeburg. p. 241. ſ. temere iniectos, ſufficere. „Ut autem, inquit, verum fatear, non ſatis capio, quid ſibi illa velint Ditmari, Eccihardum „ſe voluiſſe exaltare ſuper ſe archiepiscopum Giſilarium. An id dicere voluit, Eccardum in „tantum faviſſe Giſilero, ut eum ſupra ceteros, ac inprimis Lotharium Comitem exaltare vo„luerit? Quod ſi ita eſt, poſtliminio in gratiam cum Archiepiscopo rediit Marchio. Nam „antea latenter primum momordit Eccardum, poſt bilem eum in naſum concitavit, quod Otto „III. tam bene vellet Giſilario. Reſtat tamen ſcrupulus, nempe quod idem Ditmarus Lib. V. „memorat, Giſilarium Hermanno, Alemanniae Duci prae Henrico II. inter candidatos regni „faviſſe." Sed res ſalva eſt, non Giſilarium Eccardus ſuper ſe exaltare voluit, ſed Eccardus ſe voluit exaltare ſuper Luitharium. *Vrs.* — Locus ſatis clarus eſt, modo ante vocem *Archiepiscopum* diſtinctio maior ponatur, uti *Semlerus* notavit, et apodoſis periodi ita legatur: Archiepiscoporum *praedictum, melioremque procerum partem in ſecretum foras vocavit* collo-

procerum partem in ſecretum foras vocavit colloquium, hoc omnibus dans conſilium, ut iuramento firmarent, ſe nullum ſibi dominum vel regem communiter vel ſingulariter electuros ante conſtitutum in *Uuerlo* colloquium. Quod ab omnibus laudatum, excepto Ekkihardo, et collaudatum 29) eſt. Hic ſe paululum a regni faſtigio dilatum graviter ferens erupit: *O! Luithari comes, quid adverſaris?* et ille, *num,* inquit, *currui tuo quartam deeſſe non ſentis rotam?* 30) Sic interrupta eſt electio, et fit vera antiquorum relatio, quod unius noctis intermiſſio fiat unius anni dilatio, et illa usque in finem vitae huius prolongatio. Tempore praedicti Caeſaris monaſterium in
An. 999. A. S. *Hillesleve* 31) a Sclavis combuſtum eſt eductis ſanctimonialibus, et eodem die multi ex noſtris ſunt interfecti. Equidem ab incepto multum devians tandem revertar, exequias Imperatoris ſuccincte perſtringens. Cuius corpus cum ad Coloniam veniret pri- 353
mo ſusceptum eſt ab archiepiscopo eiusdem civitatis *Heriberto*, ad monaſterium ſancti *Severini* poſt palmas II. feria, ad Sanctum *Pantaleonem* 32) III. defertur feria, ad Sanctum *Gereonem* IV. die, in coena Domini ad ſanctum *Petrum* portatur, ubi poenitentibus more eccleſiaſtico introductis et indulgentia reſolutis, animae praeſentis corporis ab archipraeſule remiſſio datur, a conſacerdotibus autem memoria exposcitur, lacrimabiliter autem a populo ſupplice impenditur. VI. feria illucescente funus elevatum ad *Aquasgrani* ſancto perducitur in ſabbatho, die vero dominica in eccleſia ſanctae Mariae ſemper virginis in medio ſepelitur choro. Impenſa ab eo cunctis pietas obnixe orationes fletusque ſuaſit perducere concrepantes. Dominicae reſurrectionis feſta, angelorum ac hominum gaudia communiter gratulabunda, propter fragilitatem convenientium non valuerunt digna veneratione compleri, quia peccatis hoc promerentibus ſuis agnoverunt pariter vindictam Dei. Acquirat animae iſtius veniam cum lacrimis, quicunque ſit profeſſione fidelis Deo, quod is noſtram 33) renovare ſtuduit eccleſiam conatu mentis ſummo. Percipiat in terra viventium ſemper adoptatam communionem

colloquium etc. Ceterum Annaliſta Saxo, Ditmarum alias deſcribens, praecedentia clarius dicit, ſc. Eckihardum velle exaltari ſuper *regnum — num* (inquit) *currui tuo quartam deeſſe non ſentis rotam?* Nobilitatem generis et propinquam cognationem cum regia gente videtur per quartam rotam intelligere. Haec ſaltim praerogativa erat Henrici, de qua Adelboldus: *Haereditarium* (Henricum) *dicimus, quia et ab his, qui genealogias computare noverant, audivimus, a Carolo M. ex parte patris decimam ſextam lineam propagationis tenebat. Inſuper tertius Otto* (legendum: tertii Ottonis) *poſt obitum in Regem eligebatur, et ipſi tertium ad invicem conſanguinitatis gradum tenebat. Mater autem ſua Conradi regis* (Burgundiae) *fuit filia.* Eadem verba habet Ann. Saxo. *Kind.*

29) *collaudatum eſt.* Melius Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 379. *conſtitutum eſt. Vrs.*

30) *quartam non ſentis rotam.* Gundlingiana P. XVI. p. 159. ſcomma hoc in eam partem trahunt, ut Ekkibardus non e regia ſtirpe progenitus fuerit. *Vrs.*

31) *Hilleslevo.* Monaſterium ſanctimonialium in Hildisleve. Ann. Saxo. Hodie *Hillersleben*, praefectura regia in ducatu Magdeburg. *Vrs.*

32) *Pantaleonem.* Cod. Dresd. habuerat *Albanum*, cuius loco antiqua manus Pantaleonem adſcripſit. *Wa.*

33) *noſtram.* ſc. Merſeburgenſem. *Vrs.*

munionem piorum cum bonis Domini in defectivis 34), qui femper ftuduit 35) mifereri miferis. Maxima pars procerum, qui his interfuerunt exequiis, *Herimanno* duci 36) auxilium promittunt ad regnum acquirendum et tuendum, Heinricum mentientes ad hoc non effe idoneum propter multas caufarum qualitates. *Longobardi* autem audito Imperatoris difceffu, de futuris nil folliciti, neque de dignis poenitentiae fructibus cupidi, *Hardunigum* fibi in regem elegerunt, deftruendi potius gnarum artis 37), quam regendi, ut in divino iudicio ipfis poft claruit huius rei auctoribus. Sed haec pofterius exponenda relinquens ab eo incipiam fcribere, qui pietate divina et virtute fua omnes fe adverfum fe unquam erigentes humiliavit, et cervice flexa fibi honorem impendere coëgit. Et hic quintus in ordine, fecundus in nomine, notet quinti titulum libri. Et quia omne, quod in huius planicie operis adfcribendum eft, ordinatim ponere nequeo, in confequentibus fenfim recolligere, equidem non erubesco. Itinerantis enim varia viciffitudine fruor, qui rectae femitae ductum nunc ob asperitatem, interdum autem propter ignorantiam flexuofa callium varietate mutat. Unde *Mifeconis* An. 986. A. S. *Poleniorum* incliti ducis et in fuperioribus libris ex magna parte fignati, refiduum explico factum. Hic a Boëmia regione nobilem fibi uxorem fenioris Bolizlaui duxerat fororem, quae ficut fonuit in nomine, apparuit veraciter in re. *Bobrauua* enim Sclavonice dicebatur, quod Teutonico fermone 38) *Bona* interpretatur. Namque haec Chrifto fidelis dum coniugem fuum vario gentilitatis errore implicitum effe perfpiceret, fedula revolvit auguftiae mentis deliberatione, qualiter hunc fibi fociaret in fide, et omnimodis placare contendit; non propter triformem mundi huius nocivi appetitum, quin potius propter futurae mercedis laudabilem ac univerfis fidelibus nimis defiderabilem fructum. Haec fponte fua fecit ad tempus male, ut poftea diu operari valuiffet bene. Namque in Quadragefima 39), quae coniunctionem praedictam proxima fequebatur, cum a fe abftinentia carnis et afflictione corporis fui decimationem Deo acceptam offerre conaretur, dulci promiffione a viro fuimet propofitum frangere rogatur. Illa autem ea ratione confenfit, ut alia vice ab eodem exaudiri facilius potuiffet. Quidam

34) *cum bonis Domini in defectivis.* Cod. Brux. *cum bono in deficienti* *Vrs.*

35) *ftuduit.* Cod. Br. interferit *clemens.* *Vrs.*

36) *Herimanno duci.* Ann. Saxo p. 378. *Alemanniae, Alfatiae.* cf. Mascov l. c. p. 108. f. *Vrs.*

37) *gnarum artis.* Sic Dresd. Tenebras affudit fententiae Ditmari Cod. Brux. legens: *gnarum arcis deftruendae, quam regendae.* Minime huc quadrat *arcis.* Meliora exhibet Ann. Saxo. *Hartwigum quendam Episcopicidam, potius gnarum artis deftruendae reipublicae, quam regendae — elegerunt.* *Vrs.*

38) *Bobrawa — Teutonico fermone.* Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo. Lectio Reineccii *latino fermone*, quae etiam Leibnitio placuit contra fidem Cod. Antv. qui habet *Teutonice* (v. Ianningium in Actis Sanctor. l. l.) accommodatior videri poffit, quod interpretatio (Bona) Latina, non Germanica fit. Cod. Antv. etiam in fequentibus nonnulla aliter habet: *Enimvero* (pro namque) *haec Chrifto fidelis*, et paullo poft: *qualiter hunc fibi fociaret in fide.* *Wa.* — *Interpretor* a fcriptoribus huius aetatis faepius paffive adhibetur, fed hic etiam imperfonaliter ferri poteft. *(man übersetzt).* *Kind.*

39) *Quadragefima.* In Cod. Dr. per compendium xLa. *Wa.*

dam dicunt, eam in una carnem manducasse quadragesima, alii vero tres. Audisti nunc, lector, delictum eius, modo considera fructum eligantem piae voluntatis illius. Laboravit enim pro conversione coniugis sui, ac exaudita est a benignitate conditoris sui, cuius infinita bonitate persecutor suimet studiosus resipuit, dum crebro dilectae uxoris hortatu innatae infidelitatis toxicum evomuit, et in sacro baptismate naevum originalem detersit; et protinus caput suum et seniorem dilectum membra populi hactenus debilia subsequuntur, et nuptiali veste recepta inter caeteros Christi adoptivos numerantur. *Iordan*, primus eorum antistes, multum cum eis sudavit, dum eos ad supernae cultum vineae sedulus 40) verbo et opere invitavit. Tunc congratulantur legitime coniugati, praedictus mas et nobilis foemina, illisque subdita omnis familia gaudet se in Christo nupsisse. Post haec peperit bona mater filium longe sibi degenerem et multarum perniciem genitricum, quem fratris sui nomine *Bolizlaum* appellavit, hunc inquam, qui in eadem primo latentem malitiam aperuit, deindeque in viscera saevit, ut in sequentibus a me manifestum fit. Sed cum mater eiusdem obiret 41), pater eius unam sanctimonialem de monasterio, quod *Calva* 42) dicitur, *Thiedrici* marchionis filiam, absque canonica autoritate duxit. *Oda* fuit nomen eius et magna erat praesumtio illius. Spreverat enim sponsum coelestem, praeponens ei virum militarem 43) quod cunctis ecclesiae rectoribus et maxime antistiti suimet venerabili *Hilliuuardo* displicuit. Sed propter salutem patriae et corroborationem pacis necessariae non

40) *Sedulus*. Reinecc. et, quod miror, ipse Leibnit. corrupte et sine sensu: *Sed vel.* Cod. Dr. habet *sedulus*, nec aliter teste Ianningo Antverpiensis. *Wa.*

41) *obiret*. Qua obeunte ann. dom. incarn. DCCCCLXXVII. *Miseco — filiam Theodorici marchionis — duxit.* Ann. Saxo p. 346. *Vrs.*

42) *Calva*. Hoc factum est secundum Annalistam Sax. et ex Lenzii opinione an. 987. Dobnerus rectius an. 983. factum existimat, quem accurate de hac omni re in notis ad Hagecii Chron. Bohem. T. III. p. 297. differentem legisse iuvabit. Explicat locum Ditmari supra Lib. III. p. 345. (Leibn.) ita, ut Dedonem non ducem militarem, sed ducem viae in invadendo episcopatu Cizensi faciat, et quidem ex alio loco Ditmari Lib. VI. p. 388. Porro *Odae* ereptionem, et abductionem ex monasterio Calbensi caussam huius expeditionis militaris Bohemorum facit, cui Dedo, affinis Odae, interfuit. Ceterum tuetur Dobnerus vulgarem Ditmari lectionem: *atque canonica auctoritate*, et omnino licentiam a Papa impetrasse Mesiconem arbitratur, sed eam licentiam nec episcopo Halberstadensi, nec Citizensi, vel Archiepiscopo Magdeb. notam fuisse, quare hi episcopi rem vel remorari, vel impedire studuerint, postea vero, cum res ad vim venisset, non amplius contradixerint. Idem Dobnerus p. 299. subiicit: „Hanc itaque ego Citi„zensis episcopatus et monasterii Calve hoc anno a Bohemo exercitu invasi caussam fuisse au„tumo, qua in re me maxime id confirmat, quod monasterium hoc Calve expeditionis totius „motuumque bellicorum quasi scopus finisque fuerit, quo desolato, Ditmari expressio est (Oda „scil. abhinc prius deducta) omnis hostilis Bohemorum animus cessavit." — Refutat in sequentibus Spangenbergium in Chronico Mansfeldensi et Weleslavinum, qui persecutionis in Christianos hoc anno Bohemos complices faciunt, a qua improbitate Boleslaum et Bohemos tunc temporis alienos fuisse putat. *Kind.*

43) *virum militarem*. Cod. Brux. *mortalem scilicet*, quod glossam sapit. *Wa.*

non venit hoc ad diſcidium 44), ſed reconciliationis continuae remedium ſalubre. Namque ab ea Chriſti ſervitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam reducitur, vinctis catena ſolvitur, reisque carcer aperitur, et, ut ſpero, ei magnitudo perpetrati facinoris a Deo remittitur, cum in ea tantae pietatis dilectio cognoscitur. Legimus autem, quod is fruſtra dominum placare ſtudeat, qui inceptae propoſitum nequitiae omnino prorſus non abiiciat. Haec genuit viro ſuimet tres filios *Miſeconem*, *Suentepulcum* et *Bolizlauum* 45), cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta cum quibus fuit, et proficua, de quibus venit. Sed anno dominicae incarnationis DCCCCXCII. regni autem tertii Ottonis X.mo et VIII. Kal. Iunii 46) praefatus dux iam ſenex et febricitans ab exilio hoc ad patriam transit 47), relinquens regnum ſuimet plurimis dividendum, quod poſtea filius eiusdem *Bolizlauus*, noverca et fratribus 48) expulſa, excoecatisque familiaribus ſuis, *Odilieno* atque *Pribuuoio*, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum ſolus dominaretur, ius ac omne fas poſtpoſuit. Duxit hic *Rigdagi* marchionis filiam, poſtmodum dimittens eam, et tunc ab Ungaria ſumſit uxorem, de qua habuit filium, *Beſprim* 49) nomine, ſimiliter expellens eam. Tertia fuit *Emnildis* 50), edita a venerabili ſeniore *Dobremiro*, quae Chriſto fidelis ad omne bonum inſtabilem coniugis ſui mentem declinavit, et immenſa eleemoſinarum largitate et abſtinentia utriusque maculas abluere non deſiſtit. Peperit haec duos filios, *Miſeconem* et alium, quem dilecti ſenioris ſui nomine patris 51) vocavit, filias quoque tres, quarum una eſt abbatiſſa, ſecunda nupſit *Hirimanno* 52) comiti, tertia filio regis *Uulodemiri*, ſicut dicturus ſum.

An. 992. A. S.

N 2 Impe-

44) *non venit ad discidium.* Dobnerus l. c. p. 398. legit ex emendatione Cod. *divortium* ſc. inter Miſeconem et Odam ſanctimonialem. *Kind.*

45) *et Bolizlaum.* Hic apud Annal. Saxonem ſupplendus eſt. In Cod. Dr. lacuna etiam fuit, quam alia, recentior tamen manus nomine Bolizlavi explevit. *Wa.*

46) *Xmo et VIII. Kal. Iunii.* Sic Dresd. Reineccius et eum ſecuti: DCCCCXCII. *regni autem tertii Ottonis octavo*, unde, nulla tamen Ditmari culpa, temporum ratio confuſa eſt. *Vrs.*

47) *ab exſilio ad patriam transit.* Legendum cum Ann. Saxone: *ab hoc* exſilio ad patriam *coeleſtem* transivit. *Kind.* — Leibnitius iamiam *coeleſtem* addiderat e Cod. ſuo. *Wa.*

48) *et fratribus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt *tribus*. *Vrs.*

49) *Beſprim.* Ann. Saxo p. 353. ſcribit *Besfrim.* In prioribus editionibus nomen hoc legitur *Bespreri*. *Vrs.*

50) *Emnildis.* Ita Cod. noſter nomen habet, aſſentientibus hiſtoriar. Bohemicarum ſcriptoribus, qui eam vocant *Hemmam*, *Hemildim*, cf. Balbinum, ſepoſitis tamen, quae de progenie eius et aliis allucinatur, in Misc. hiſt. regni Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. 2. p. 11. Omnes, quotquot editiones exſtant, nomen ei paene in ſolitum *Connildis* imponunt. *Vrs.* — *Erminildis* eſt Annaliſtae Saxoni. *Kind.*

51) *patris.* In editionibus deſideratur. Ann. Saxo. *pater.* *Vrs.*

52) *ſecunda nupſit Hirimanno Comiti.* Huius nomen erat *Regilindis.* In Necrolog. Naumburg. dicitur *Relingindis.* Fabricius falſo eam nominat *Hemmildam.* Eius nomen occurrit in Eccardi hiſt. principum Saxon. ſuperior. col. 166. ad an. 1249. cf. Vrſini not. ad Ditmari verſ. Germ. p. 348. Fabricius etiam falſo eandem dicit filiam Boleslai Ducis Bohemiae. *Kind.*

An. 999. Imperatoris autem praedicti gratia et hortatu, gener Heinrici ducis Bauuariorum,
A. S. *Uuaic* 53), in regno ſuimet epiſcopatus cathedras faciens, coronam et benedictionem
An. 1000. accepit. Nec ſileo quoddam miraculum temporibus praefati Caeſaris Romae coelitus
A. S. exortum. Nam cum ducis Herimanni milites monachorum ſancti Pauli prata vi ſua comprehenderent, ſuppliciter ab his ſaepe rogati, diſcedere noluerunt, et continuo nubes variae aſcendunt, fulmina micant, terrorem dominicum monſtrantes; tonitrus terribilis protinus ſubſequitur, ac ex eorum numero optimos quatuor occidens, caeterosque fugans, pauperes Chriſti in hoc mundo non eſſe contemptibiles 54) oſtendit. Protector enim eſt talium miſericors Deus, et hos honorantes ac in neceſſitate ſua exaudientes, digna retributione provehit, eorumque perſecutores aut hic, quod levius habetur, aut in futuro, quod eſt gravius, punit. Caeſaris eiusdem ſoror, *Mahtild* no-
An. 991. mine, Herimanni comitis palatini filio, *Ezoni* 55), nupſit, et hoc multis diſplicuit,
A. S. rectius: ſed quia id non valuit emendare legaliter, ſuſtulit hoc unicus frater illius patienter,
997. dans ei quam plurima, ne vileſceret innata ſibi a parentibus ſummis gloria. In tem-
An. 999. poribus ſuis *Conradus*, Suevorum ductor egregius, ac eiusdem frater *Heribertus* co-
A. S. mes, nec non *Hodo* inclitus marchio, proh dolor! morte momentanea depreſſi ſunt. *Sigifridus*, autem praedicti marchionis filius, in nova urbe 56), ubi pater ſuus requieſcit, inter monachos diu in eodem habitu converſatus, cucullam proiecit, laicalem ſuſcipiens veſtem. Qui ab *Ekkihardo* abbate ſuo et *Giſilero* archipraeſule vocatus ad ſynodum, Parthenopolin venit, et quamvis invitus, priſtino habitu indutus, iudiciali ſententia, duodecimus ipſe, ſacramentis exſolvit 57), exemplo unius, qui Romae ſimili ſenten-

53) *Waic*, Rex Pannoniae, addit. Ann. Saxo. p. 371. cf. Mascov l. l. p. 106. ſ. *Vrs.*

54) *contemptibiles.* Codex Br. et Ann. Saxo p. 373. *contemnendos. Vrs.*

55) *Ezoni.* De Ezone, Comite Palatino, exquiſite et accurate egit *Io. Geo. ab Ekhard* in tract. German. ſcripto *de antiquo Salzburgo Franconiae* p. 57—61. Obiit d. 21. Maii 1034. Filia eius Richza, Miſeconi, Poloniae duci connubio iuncta erat. In Lexico Sanctor. p. 594. Ezonem hunc eiusque uxorem Mathildem in coetum Sanctorum relatos reperimus. Monachus Brunwillerenſis in narratione de venerabili Comite Palatino Rheni Erinfrido ſ. Ezone et Mathilde, eorumque filia Richza, regina Poloniae p. 315. ap. Leibnitium T. I. illuſtrat, quae Dithmarus de hoc matrimonio tectius narrat. „Imperator, ſcil. Otto III. quodam die Ezonem compellat, quatenus ſecum ad tabulam alarum (Schach) ſedeat — ea vero altrinſecus propoſita „eſt conditio, ut, cui per tres continuas vices victoria proveniret, alterius rebus potiretur optimis, etiam quibus vellet. Ezo ter victor exſtat, et — ſororem Imperatoris ſibi ab ipſo dari „in coniugem poſtulat. Cernens ille ludum ad ſeria proceſſiſſe, ſimulque non eſſe regii hono„ris, ſi mendax fuerit ſuae ſponſionis — propoſitae conditionis fidem manus in manum con„firmat impoſitione. Palatinus Comes Aſnide (Eſſen) properat, venerabilemque puellam edicto „Regis ſuam fore ſponſam enuntiat. Mathildis ſponſalium more annulo ſubarrhatur, et in „Brunwilre praedio Comitis Palatini nuptiae parantur." Otto igitur ſororem luſu latrunculorum perdidit. *Vrs.*

56) *in nova urbe.* Ann. Saxo p. 371. *in nova Corbeia. Vrs.* — Semlerus itidem adſcripſit Corbeiam, ſed intelligenda eſt urbs et monaſterium Nienburg in principatu Anhaltino. *Kind.*

57) *ſacramentis exſolvit.* Addendum eſt *ſe.* In his et praecedentibus maxima eſt obſcuritas, ex qua parum lucis emicat. Maxima difficultas oritur ex verbis: *duodecimus ipſe*, quid enim hoc

ſententia ſe in conſpectu praefati Imperatoris purgavit. Patres eorum ſpirituales plenum ſuper ſe teſtimonium habuere, ſed iudicibus, ut vereor, corruptis absque omni ſuimet culpa eosdem perdidere.

Memorare etiam mihi libet *Franconis* episcopi Uuormacenſis brevem vitam, qui An. 997.
iuvenis ac omni probitate cluens 58) Caeſari Auguſto placuit, et cum eundem ſuae A. S.
coniunctum familiaritati in divinis pollere ſedulo vidiſſet, mortuo praedictae civitatis
antiſtite, *Hillibaldo*, eidem ſuccedere fecit. Qui unum duntaxat annum ſedens in
Italia obiit, ibidem ſepultus. Vellem libentiſſime, ſi unquam fieri potuiſſet, ut optimorum quorumlibet memoria per inutilium opera meimet manuum praeſentibus ac
poſteris quadam novitate accepta floruiſſet; ut hi omnes, etſi hoc non delectati, pro
pietate tamen ſua apud Deum omnipotentem recordentur mei. Agnoſco enim memetipſum, et minus quam debeo, ac in baculi fragilitate harundinei nil prorſus conſidens,
iuſtis ſuffragatoribus me peccatorem ſupplex committo. Voluit quoque Imperator ca- An. 997.
pellanos ſuimet *Herponem* de Haluerſtidi, ac *Raconem* de Bremum episcopali gradu A. S.
ſublimare, et his in lecto ob infirmitatem validam iacentibus, paſtoralem baculum dedit; ſed uterque ſine ſacerdotali unctione diſceſſit. Quid vero de hoc dicere poſſim 59)
ignoro, cum nunquam de talibus aliquid legi, vel etiam audivi. Cognitor omnium
Deus haec ſolus ordinavit et ſcire poteſt. Hi duo quamvis pii 60), tamen inter episcopos non debent aſcribi, quia in benedictione his conſortes non valuerunt effici.
Raco autem iuſſu dilecti ſenioris ſui oſſa ſupradicti papae Benedicti, ſicut ipſe praelocutus eſt, de Hammaburg Romam reduxit. 61) Namque pater venerabilis, dominus
inquam apoſtolicus, dum in exilio eſſet, in Chriſti ſervitio ſtudioſus, cumque adhuc
aquilonaris haec pars optata pace gauderet; *hic*, inquit, *fragile corpus meum debet*
561 *reſolvi, et poſt haec omnis iſta regio gentili gladio deſolanda, feriſque inhabitanda relinquitur, et ante translationem meam non videbit indigena pacem firmam,
quandoque vero domi reſideo, apoſtolicâ interceſſione paganos quieſcere ſpero.*
In tempore praefati Caeſaris multi obiere pii, quorum vitam ignoro, ac propterea de
his ſileo, de quorum numero quaedam comitiſſa, nomine *Chriſtina* 62), praedii ſui- An. 999.
met, A. S.

hoc ſibi velit, ego quidem non exputo, et de ſinceritate ipſius textus dubito. Nexus forte hunc deſiderat ſenſum: Vocatus ad ſynodum — venit — quamvis invitus. Iudices eius hanc pronuntiabant ſententiam, ut priſtino habitu ſe indueret. Ipſe erat duodecimus, de quo huiusmodi ſententiam ferebant, ſed ſacramentis ſe exſolvit, et exemplo unius, cet. Ann. Saxo eadem refert, Ditmari tamen verbis non mutatis. *Vrs.*

58) *cluens.* Ita, iubente Cod. Dr. repoſui pro *elucens.* *Wa.*

59) *dicere poſſim.* Ita Cod. Dresd. Reineccius autem et ſequentes legere malunt: *de hoc dici poſſit.* *Vrs.*

60) *quamvis pii.* Cod. Brux. uti et Ann. Saxo p. 365. addunt: *et iuſti.* *Vrs.*

61) *Romam reduxit.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *revexit.* *Vrs.*

62) *Chriſtina.* Ab Ann. Saxone p. 371. et in aliis editionibus appellatur *Chriſtiana.* *Vrs.*

met, quod in civitate *Stuui* 63) habuit, magnam partem ſancto tradidit Mauricio in Magadaburg. Haec vitae huius celerem curſum cum in Chriſto vivens pertransiret, VIII. Idus Marcii ad diu optati thalamum ſponſi gaudens venit; quod Giſilero archipraeſuli Parthenopolitano in Quidilingeburg tunc moranti ſic manifeſtatum eſt: apparuit ei quidam vir, dicens ei: *ſcisne, quod omnis militia coeleſtis exercitus ſe praeparat ad adventum Chriſto ſidelis animae, ac ad condignam ſusceptionem talis ſponſae? iam enim venit ad remunerationem atque ad aeternae manſionis beatam ſpem.* Qui cum evigilaret, *Waltherdo* tunc praepoſito primitus innotuit, et cum is venerabilem matronam ex hac luce eadem nocte, qua haec viſa ſunt, migraſſe mox audiret, ſeniori refert, et viſionem ſuam dixit eſſe completam. Haec bona quaeque conſcientiae tegens ſecreto ſuae, fuit caeteris matronis, quae apud modernos ſunt, longe diſſimilis, quarum magna pars membratim iniuſte circumcincta, quod venale habet in ſe, cunctis amatoribus oſtendit aperte. 64) Cumque ſit in his abominatio Dei et dedecus ſeculi, absque omni pudore coram procedit ſpeculum totius populi. 65) Turpe eſt ac nimis miſerabile, quod peccator unusquisque non vult delitescere, ſed ad irriſionem bonis et ad exemplum malis praeſumit procedere.

An. 999. A. S. In diebus illis nupſit *Mahtild* ſanctimonialis, filia *Thiederici* marchionis cuidam Sclauo, nomine *Prebizlauo*, quae poſt a Brandeburgenſis iniuſto proviſore civitatis *Boliliuto* capta, in tantum conſtricta eſt 66), ut neque dominicam nativitatem, nec aliam ſolennitatem, vel ieiunio congruenti praevenire, vel feſtivis celebrare gaudiis potuiſſet. Ubi quendam puerum genuit, quem lugubriter educavit, poſteaque tantae ſolutione miſeriae et abbatiam in Magadaburg 67) indigna percepit. Cuius vir antea a confratribus geminis *Vgione* ac *Vſſicone* V. Kal. Ianuarii 68) occubuit. Huius frater, *Luidulſus* nomine, depoſito clericatu arma ſumens ultricia, multum nocuit noſtris; captus autem a Caeſare iterum reſtitutus eſt gradui priſtino. In temporibus prae-

63) *Stuvi.* Ita Cod. Dr. et Ann. Saxo. Impreſſa exemplaria habent *Sturui.* Ad verbum cum Cod. Dr. convenit Chron. Magdeb. apud Meibomium T. II. p. 324. *Chriſtiana quaedam matrona S. Mauritio dedit praedium in civitate, quae Stuvi dicitur.* In Roggeri Archiepiscopi Magdeb. confirmatione huius donationis ap. Dreyhaupt locus hic dicitur *Stuvene.* Noſtra aetate vocatur *Stoyben, Stoeben*, et eſt villa Thuringica non procul a Camburgo ad Salam. *Vrs.*

64) *oſtendit aperte.* Leibnitius ex Codice ſuo ita legit: *inhoneſte circumcincta, turpitudinemque ſuam, quaſi eam venalem habeat, cunctis* cet. *Vrs.*

65) *ſpeculum totius populi.* Et hoc aliter Leibnitius: *et unde verecundari deberet, irreverenter in ſpectaculum totius populi ponit. Vrs.*

66) *conſtricta eſt.* Sic Dresd. et Ann. Saxo, non, ut Brux. minus apte *conſtructa. Vrs.*

67) *Abbatia in Magdeburg.* Probabiliter intelligenda eſt Abbatia S. Laurentii in nova urbe Magdeburg, cui antea *Brigida*, libro primo memorata, praefuerat. *Kind.*

68) *V. Kal. Ianuarii.* In Necrologio eſt: *III. Kal. Ianuarii Prebeszlaus frater noſter.* Cum gener eſſet *Dieterici*, Marchionis ſeptentrionalis, Billingorum affinis cenſendus eſt. *Wed.*

praedicti Caesaris fuit in urbe Parthenopolitana quidam decanus, *Hepo* 69) nomine, An. 1000. A. S.
hilaris homo et valde utilis in monasterio, et maxime in choro, qui cum iam senex et in cunctis actibus suis maturus esset, paralysi subito percussus obmutuit. Sed summi auxilio medici psalmos optime potuit cum confratribus canere, ad caetera vero parum valuit aspirare et in hac mirabili re laudanda virtus Christi cognoscitur, quae servienti sibi fideliter vires suggerere in multis approbatur. Sed cum venerabilis pater in relicto habitu monachico se nimis peccasse, facta confessione tunc ingemuisset, idque hortatu fratrum in receptione eiusdem emendare voluisset, non longe post Nonis Ianuarii obiit, sepultus ad sanctum Iohannem cum caeteris confratribus, cum quibus vivere deberet, si sic humana fragilitate fieri posset. Praedictae autem custos ecclesiae An. 1000. A. S.
Ekkihardus, cognomine *Rufus*, arte Grammaticus et tunc magister scholae, cum in una dierum altare magnum et aureum, gemmisque optimoque ornatum electro 70), si aliquid in eo deesset, considerare voluisset, ex improviso ab eodem deprimitur, et ex hac collisione tardatus pecuniam suimet diu congregatam, larga manu distribuendam *Waltherdo* commisit praeposito 71), et post paucos dies II. Non. Septembr. spiritum fidelem exhalavit. Quem non in aliqua re accuso; sed hoc veraciter scio, quod si quis sanctum offendit Mauricium, damni subsequentis non ignoret periculum. Huius thesaurum quidam iuvenis instinctu diabolico cum nocte tenebrosa furari voluisset, in primoque aditu trepidare incipiens desistere iam studuisset, ut ipse post retulit, vocem quandam ad haec audacter agenda exhortantem audivit. Sed ille miser sumta ibidem corona 72) celeriter in ipsa est captus [ecclesia], fractisque cruribus rotae superpositus. 73) Nec lateat te lectorem cuiusdam fratris 74) mei constantia *Husuuardi*, ad quem iuxta me tunc dormientem, cum diabolus insidiator noster callidus in nocte crebro accederet, ac prope eum iacendi locum frustra peteret, ad ultimum, ut sibi pro accipienda mercede voluisset servire, suppliciter rogavit. At ille pius, votique non immemor dominici, ut promissum sibi praemium inprimis ostenderet, postea que responsum suimet perciperet, postulavit. Tunc is, *consimili*, infit, *bravio* 75) *quo meum in occidente nuper ditavi ministrum, te mihi consensurum remunerabo.* Auditis

69) *Hepo.* Ap. Ann. Sax. p. 373. *Eppo. Vrs.* — In Necrol. *Nonis Ianuarii obiit Heribertus presbr. et mon. Wed.*

70) *electro.* Electrum est septem metallorum in unum coniunctio, nomen sumens cum electro proprie sic dicto *(Bernstein)* a coloris similitudine, vel quod solis splendorem referat. cf. Adelung Glossar. T. III. p. 276. *Vrs.*

71) *praeposito.* Ita Cod. Dresd. et ipse Reineccius. Maderiana et Leibnitiana ignorant. Qui Leibnitianae in exemplari bibl. Dresd. varias lectt. adlevit, absone scripsit: *praefecto. Vrs.*

72) *corona.* i. e. candelabro coronali, *Kronleuchter. Vrs.* — Vocabulum *ecclesia* uncis inclusum Vrsini ingenio debetur. *Wa.*

73) *rotae superpositus.* Nota antiquitatem huius suppliciorum generis in Saxonia usitati. *Vrs.*

74) *cuiusdam fratris.* i. e. ex parte spirituali, ut dicere solebant. *Vrs.*

75) *bravio.* Rectius *brabeo. Vrs.*

ditis talibus alloquiis presbiter hic venerandus, ut saepe antea consueverat, signo
sanctae crucis et increpationibus asperis hunc effugavit; cumque in occiduis partibus
quendam clericum ob criminis sui magnitudinem laqueo suspensum esse comperiret,
nobis omnibus et antecedens ac consequens intimavit, et, mirum est, cum omni do-
minica die ad dormitorium illud Christi crux vera portaretur, ille malignus talia facere 362
An. 1000. A. S. est ausus. In illo itaque anno praedictus frater victor, ut spero, effectus, ac de com-
missis poenitentia ductus, VII. Kal. Marcii seculare periculum evasit, quem agonizan-
tem mater sua, *Bertha* nomine, iam decrepita consolatur, geminum patienter ferens
dolorem. Namque tunc erat annua dies filii suimet *Beunonis*, optimi militis, cui
prius oculos abstulit marchio Ekkihardus. Nec taceam *Merqnardi* visionem confratris
nostri. Hic, ut ipse mihi gemens 76) retulit, ductus est in cimiterium commune, ubi
sepulchrum nimis incensum vidit, et a ductore suo sic alloquutus est: *in hanc arden-
tem tu debes cito proiici foveam, et Rodulfus te sequi deberet, ni modo in li-
mine* 77) *Ludgeri conversus staret.* Ambo enim hi fuerant monachi in monasterio
confessoris praedicti, qui locum hunc, *Helmanstidi* vocatum, pro pietate sua constru-
An. 781. A. S. xit tempore Karoli imperatoris Magni; frater *Hildigrimi* 78) *Cathelauensis* episcopi
sanctaeque Halverstedensis ecclesiae rectoris primi, quam tenuit XL et VII. annos dis-
An. 827. A. S. cedens ab hoc seculo regnante tunc Luduuico Imperatore pio, dominicae incarnationis
An. 781. A. S. DCCCXXVII. anno. *Luidigerus* autem primus *Mirmingerdevordensis* 79) ecclesiae pastor
a Carolo Caesare effectus est, et optime ordinata suimet parochia et loco *Uuirdu-*
An. 808. A. S. *nam* 80) ex propriis constructo impensis, anno dominicae 81) DCCCVIII. praemium
coeleste recepit. Post quem praedictus imperator [Karolus sanctus] nil nisi quinos vi-
xerat annos, emittens spiritum [in Octava Agnetis] 82) V. Kalend. Februarii, LXX pri-
An. 814. A. S. mo aetatis suae anno, regni autem XLVII. imperii vero XIIII. [Translatio sancti Karoli
est

76) *mihi gemens.* Sic Cod. Dr. non, uti ipse Vrsinus exscripserat, *ingemens.* *Wa.*

77) *ni modo in limine.* Ex hoc corrigendus Ann. Saxo p. 374. qui habet: *ni meo in limine.* *Vrs.*

78) *Hildigrimi Cathelauensis episcopi.* Catalaunum hodie *Chalons sur Marne.* De Hildigrino, primo episcopo Halberstadensi egit Leukfeld in Antt. Halberst. p. 29—44. qui etiam annos 47. hic a Ditmaro numeratos eam ob caussam in dubium vocavit, quia in diplomate an. 809. evulgato Hildegrinus adhuc episcopus Catalaunensis vocatur; hinc probabile fit, oscitantia librarii factum fuisse, ut numero denario adpingeret quinquagenarium, et hac ratione facile ex vero numero X. et VII. ille, qui in Codicibus exstat, effici potuit; vel oculos fugitivos in numerum annorum imperii Caroli M. mox in textu sequentem et genuinum XLVII. coniecerit, eumque anticipando annis episcopi errans substituit. *Vrs.*

79) *Mirmingerdevordensis.* i. e. Monasteriensis. *Vrs.*

80) *Uuirdunam.* Ann. Saxo p. 374. Wirdinam nunc *Werden*, de qua in prioribus iam diximus. *Vrs.*

81) *dominicae.* deest *incarnationis*, quae abesse non potest. *Vrs.*

82) *in octava Agnetis.* Omnes editiones praetermiserunt. *Vrs.* — In Cod. tamen Dresd. non nisi inter lineas leguntur, uti antecedentia verba: *Karolus sanctus.* *Wa.*

est VI. Kal. Augusti]. 83) Praedictus autem presbiter in hoc anno, quo haec vidit, habitum resumere pristinum et obedientiam vovit 84), et non longe post XVIII. Kalend. Maii obiit. Haec quae de confratribus meis dixi non arguendo, sed potius ut cauti simus et bonos imitaturi obsecrando locutus sum. Regnante tertio Ottone *Albi*, filius *Guncelini*, a satellite suo in quadam silva ob inutilem causam occisus est. Cuius An. 990. A. S.
comitatum cum beneficio iuxta Mildam iacente Gisilerus archipraesul accepit. Huius camerarius et confrater meus *Gunterus* mortuo *Dedone Asanbrunensis* 85) ecclesiae episcopo, carus Imperatori et saepe fideliter serviens, Italiam venit. Cumque ibidem clementer susciperetur, et in omnibus exaudiretur, in sequenti nocte vidit Christi martyres Crispinum et Crispinianum ad se venientes, et si suum vellet accipere episcopatum interrogantes. Quibus cum responderet, si Deus vult et vobis placet, perfixus est ab his duabus hastis; et mox evigilans nullatenus per semetipsum potuit exsurgere. Crastino autem Caesar, ut eius infirmitatem comperit fidele promissum complevit. Post haec idem convalescens domum rediit, acceptaque consecratione, cum magno dolore vixit pene IIII. annos, VIII. Kalendis Decembris haec mutans temporalia in aeternali- An. 1000. A. S.
ter manentia. Nescio si quid Deo vel sanctis martyribus suis in eo displicebat. Hoc vidi et de caeteris audivi, quod vir iustus et bene timoratus fuit, mitis et castus, et sicut hi, cum quibus modo requiescit, asserunt, plurimum nunc valere apud Deum, ut signis probatur in multis. Ego hoc veraciter scio, quod reum non bis vindicat 86) Deus in id ipsum. Praedictorum vero reverentiam martyrum in libris antiquioribus satis lucentem 87), lector, ut a me cognoscas, unam rem profero, quam frater meus *Brun* in Nova educatus Corbeia et eiusdem altaris servus de priorum relatu suorum mihi indicavit. Tempore praedicti abbatis Luidulfi in omnibus admodum memorandi, An. 989. A. S.
erat quidam iuvenis confrater suus et regularis monachus, qui cum in sibi commisso tunc moratus officio supra nominatorum reliquias martyrum solito more secum veheret, incurioseque tractaret, persensit in poena celeriter subsequenti, quod peccavit in martyres Christi. Namque moritur 88) carnaliter, qui sanctis Dei neglexit servire spiritualiter, et 89) ut hoc praedicto abbati innotescerent, ante ianuas ecclesiae exeunti illi nocte obviaverunt. Quos ut primum 90) aspexit, timore magno perculsus 91) substitit, silen-

83) *Translatio — Augusti.* Haec itidem Cod. Dr. margini alia, antiqua tamen manus adlevit. *Wa.*

84) *resumere — vovit.* Omnes ante me, Vrsinus adeo, exscripserant: *resumsit — novam.* Aperte Cod. Dr. uti nunc dedi, idque unice verum. *Wa.*

85) *Asanbrunensis.* i. e. Osnabrugensis Dedo episcopus obiit an. 996. v. Chron. Osnabrug. ap. Meibom. T. II. p. 204. ss. *Vrs.*

86) *vindicat.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *iudicat.* *Vrs.*

87) *lucentem.* Editiones vitiose *iacentem.* *Vrs.*

88) *Namque moritur.* Cod. Antv. interserit *subito*, quod abest recte a Dresdensi. *Wa.*

89) *spiritualiter, et.* Ann. Saxo p. 350. et Brux. supplent: *ipsi martyres sancti.* *Vrs.*

90) *ut primum.* Iidem addunt: *vir clarus.*

91) *perculsus substitit.* Ann. Saxo et Brux. addunt in medio: *modeste.* *Vrs.*

ſilentiumque ſervavit. Cui protinus talia dicunt: *Cur non interrogas, pater* 92), *qui ſumus, vel ob quam rem huc veniſſemus?* Qui cum retuliſſet eis, quod non auderet, audivit mox ab illis nomen eorum, et cauſam 93), et quod hoc inultum non relinqueretur. Diſcedentibus autem his abbas confratribus ſuis haec indicavit, dicens: mortuus eſt ille iuvenis, qui in noſtra nunc erat obedientia, de non cuſtodita ſanctorum, quos ſecum habuit, reverentia, heu mihi talia unquam conſentienti! Et non longe poſt venit nuncius, qui haec vera eſſe affirmaret. Venerabilis autem vir nec huic obviam exire voluit, nec fratres more ſolito illud ſuſcipere ſinit, ſed iratus ad truncum 94) talia fatur: *Quare, tu proterve, eos, qui cum unigenito Dei vivi filio cum honore habentur magno, negligenter tecum ducere, vel poſt tale facinus huc auſus es absque ſupplici interventu ullatenus venire?* 95) Decanus autem defunctum fratrem pro poſſibilitate ſua excuſans, tale a patre ſuo reſponſum accepit: *Mi frater amate!* 96) *ſcis, quae ſervus ad oculum in tuo conſpectu is egerit, quod vero abſentialiter fecerit, ignoras; ego autem optime perpendo* 97), *qui hunc in tormentis* 563
gravibus nunc intelligo. 98) *Et modo noſtrorum interceſſionem patronorum ſupplex peto, ut per hos divina pietas mihi* 99) *innotescat, quando ei a ſe laxato mihi liceat peccatori abſolutionem facere et communionem dare. Asperum nimis eſt eculeo* 100) *recalcitare, et hominibus indecens irata maieſtate indulgentiam exhibere.* Poſt hanc vocem pius abbas ad oratorium, ſpeciale ſuimet in rebus anxiis aſylum, nudis pedibus venit, et more ſolito in ſe et aliis humanam fragilitatem deflens placavit Deum, et ſolvit reum 1), et protinus cum multis gratiarum actionibus exſurgens, divina poteſtate coram fratribus cunctis defuncto crimen remiſit et corpori eccleſiae communionem ac ſepulturae dedit. 2) Nunc, lector, audiſti de contemptu ſanctorum gravem poenam; modo accipies de amore continuo ſalubrem medicinam.
An. 891. A. S. Fuit olim ſub tempore *Godeſcalki* abbatis 3) quidam monachus nomine *Alaricus* 4), cui

92) *pater.* Iidem habent: *venerande pater.*

93) *et cauſam.* Ann. Saxo adiicit: *adventus ob negligentiam fratris illius.* *Vrs.*

94) *ad truncum.* Ann. Saxo et Brux. addunt *corporis.* *Vrs.*

95) *vel poſt tale facinus — ullatenus venire.* Sic perſpicue legitur in Cod. Dr. cum quo per omnia Brux. et Ann. Saxo conſonant. Reinecciana editio ordinem verborum mire traiecerat et cum eo Maderus et Leibnitius in contexto. *Vrs.*

96) *amate.* Reinecc. poſuerat: *amo te,* quem ſecuti reliqui. Ann. Saxo reſpondet Dresdenſi. *Vrs.*

97) *optime perpendo.* Ann. Saxo et Brux. addunt: *et intime ingemiſco, quia* etc. *Vrs.*

98) *nunc intelligo.* Iidem in medio inſerunt *cruciari.* *Vrs.*

99) *mihi.* Loco eius Ann. Saxo et Brux. habent: *meae humilitati.* *Vrs.*

100) *eculeo.* Sic Dresd. non uti Vrſ. exſcripſit: *aculeo.* *Wa.*

1) *et ſolvit reum.* Haec deſunt in prioribus editionibus. *Vrs.*

2) *ſepulturae dedit.* Sic Cod. Dresd. non ut editt. priores *corporis — ſepultura.* *Vrs.*

3) *Godeſcalki abbatis.* ſcil. Corbeienſis. Ann. Saxo p. 229.

4) *Alaricus.* Ann. Saxo ib. Alfricus. *Vrs.*

cui in capite ſuo multum nocuit *migranea* 5), quae duplex eſt, aut ex gutta 6), aut ex vermibus. 7) Sed cum eundem iam pene deficientem confratres cuſtodirent, ut ſingulariter egredientes hunc duntaxat ſolum 8) relinquerent. Tunc e cloaca egreſſi ſunt daemones 9), libros ſpeciales in manibus habentes, eorum lectione gravi infirmum de ſuis actionibus inſcriptis in vanum terrentes. 10) Namque inclitus Chriſti Martyr Vitus 11) ilico ingreſſus, eisdem fugam manu indixit, et iuxta eum ſtans conſolatur eum, et quis eſſet protinus ei intimavit, ac data benedictione ſurgere eum iuſſit, et haec mandata praedicto abbati celeriter deferre: *vide ſis, ut tot admonitiones noſtras ſic incurioſe non accipias, ne in poſterum vacua lamentatione gemas. Pro vero enim aſſero tibi, ſi amplius inobediens mihi eris, a Deo contemneris, et te adhuc ſuperſtite alium in tua ſede dominum videbis.* Haec, ut puer 12) ſanctus per monachum aegrotantem praenotavit 13), abbas negligens poſtea perſenſit. Inde bonorum crebros hortatus hominum ſervare 14), conſilium nimis eſt ſalubre; quanto magis horum, qui merito ſuimet inter filios Dei feliciter computati voluntatem eius ſciunt in eventu futurorum. Quicunque temerarius ſapienti non innititur conſilio, videbit, quis ſit in ſemetipſo. De talibus 15) plurima habemus exempla, quae imitatores ſuos ad elaboratum perducunt bravium, cum veniunt ultima.

5) *migranea.* In Cod. Brux. res ita exprimitur: *qui acriter migraneam* (Migraine) *in capite patiebatur.* Similiter Ann. Saxo. *Vrs.*

6) *ex gutta*, nunc pro paralyſi, nunc pro catarrho ſumitur. v. Acta Sanctor. Maii T. I. p. 293. *Vrs.*

7) *ex vermibus.* Leibnitius ex Brux. ſequentia, quae in Dresd. non inveniuntur, adiungit: *cui pro remedio oſtenſum eſt a quibusdam, ut ſecari in capite debuiſſet, quod et factum eſt, ſed de die in diem dolor augebatur in tantum, ut iam deſperaret.* Saxo brevius: *iuſſus eſt pro remedio in capite ſecari. Vrs.*

8) *ſolum.* Inſerit Brux. *iacentem.*

9) *daemones.* Ann. Saxo: *vidit ex cloaca daemones teterrimos VII. procedere. Vrs.*

10) *in vanum terrentes.* Longe aliter phantasma hoc deſcripſit Cod. Brux. ita: *Sex eorum ſinguli portabant in manibus libros ſex, id eſt, omnes* XXXVI. *Septimus vero immenſae magnitudinis volumen geſtabat, et ſedens lectione eius gravi, infirmum de ſuis actionibus quae ab infantia vel cogitando, vel loquendo, vel operando uſque in eam horam unquam geſſerat, in vanum terrentes.* Accurate cum his concordat Ann. Saxo. Et ex hac uberiori deſcriptione, ut ex prioribus lectionibus variantibus colligere licet, Codicem Bruxell. dubio procul in monaſterio Corbeienſi eſſe exaratum. *Vrs.*

11) *Vitus.* Sic expreſſum nomen in Dresd. legitur, uti et in Ann. Saxone. Inſulſe editiones: *intus. Vrs.*

12) *puer.* Cod. Dr. primitus habuit *vir*, correctum tamen ab emendatrice manu. *Wa.*

13) *praenotavit.* Sic Dresd. Iterum depravate editiones: *haec per monachum aegrotantem probata. Vrs.*

14) *ſervare.* Septima vice p. 77. et 78. legitur Wernheri episcopi nomen. *Vrs.*

15) *De talibus.* Addit Cod. Brux. *comprobandis. Vrs.*

Augusto saepe memorato *Gisilerus* archipraesul multum carus fuit, quod Ekkihardum marchionem primo latenter momordit, posteaque paululum emersit, cum hunc in omnibus sibi priorem esse non sine gravi dolore persensit. Interim praedicti comitis subditi quoddam furtum in oppido *Goresin* 16) dicto fecere, quod nostri protinus inultum non reliquere. Namque eos coram suis comprovincialibus accusatos laqueo suspenderunt, quia hoc praefato seniori, ut iustum erat, innotescere non noverunt. Ob hoc furor comitis nondum extinctus accenditur, et miles eiusdem haec ad vindicanda armari iubetur. *Rambaldus* ab eo unice dilectus, collecta multitudine grandi praedictam circumdedit villam, virosque omnes cum bonis, quae possederant, capiens, secum abduxit ad urbem suam. Nec ullum ex his solverat, nisi quem pretium grave postea redemerat. 17) Qualiter autem tale facinus reconciliaretur, nostros id mihi conquerentes, cum interrogarem, nullam subsequi emendationem ab his audivi, et graviter ingemui. Si in hac provincia aliquid valeret lex divina, non sic insaniret secularis potentia. Dico enim praesentibus atque futuris, quod non potest haec causa senescere, vel sine sacerdotali districtione finiri legitime. Unusquisque potest, in quantum velit, tacere, sed successori suo indiscussam rationem nequaquam valet abalienare, et in quocunque loco aliquid tale oritur, ibi canonica auctoritate finitur, si consentiret 18) voluntas coepiscoporum, sicut legitur in actibus apostolorum. Non sic corroboraretur pertinax praesumtio iniquorum, cum aliquis ex numero illorum recte impugnatur ab alio, quolibet cumque id fieri potest modo, defenditur, et non est hoc excusatio 19), sed et ad multum deteriora quaedam iniusta, sibique in posterum nocens confortatio. Ergo redeant ad unanimitatem, qui fideliter credant in unitatem, ut eo fortius confundant venenatam perversorum conspirationem. Et haec dicta 364
sufficiant.

Nunc autem de quodam confratre meo 20), nomine *Conrado*, pauca loquar, ne
An. 997. A. S. sit apud me in aliqua oblivione, qui proximos suimet dilexit divina iussione. Hic archiepiscopi *Geronis* avunculus fuit, et ad peragendam iugem Christi servitutem, ut in homine potest fieri, voluntas atque efficacia in eo pariter convenit. Audivi namque ab eodem saepissime, quod postquam aliquid cantando vel legendo publice complevit, iterum se id facturum studiosus optavit. Nunquam inobediens praepositis suimet erat, sed eos caritate continuo cum caeteris confratribus subiugaverat. 21) Sed tam

16) *Goresin.* Iam villa Thuringiae in praefectura Tautenburgica, *Goerschen. Vrs.* — Rectius sine dubio *Kinderlingius* existimat, oppidum *Göritz,* hodie vulgo *Görzke* esse in ditione Magdeburgensi.

17) *redemerat.* Totam hanc rixam omisit Ann. Saxo. *Vrs.*

18) *si consentiret.* Dresd. editiones: *sicut sentiret.* prave. *Vrs.*

19) *excusatio.* In Cod. Brux. mutata dictione ita fluunt verba: *ab aliquo episcoporum quocunque modo id fieri posset, ab aliis condescenditur illi, et hoc non est compassio. Vrs.*

20) *confratre meo,* Ann. Saxo p. 365. addit: *Canonico in Magadeburch. Vrs.*

21) *subiugaverat.* Melius Ann. Saxo: *sed eis caritate continua prae ceteris fratribus subdi studebat. Vrs.*

tam venerabilis perſona Caeſari praedicto ubi primo ſit nota, mox ab illo efficitur amata, propinquitatique ſuimet coniuncta. Hunc ne dignitatem optatam et ab Auguſto ſibi propoſitam perciperet, mors immatura impedit, eundemque ab hac luce V. Kalend. Septembr. abſtulit. Hic genitus in Saxonia, pauſat in Italia, quem filium ſpiritualem flet Parthenopolis inclita. Quam egregios proceres in hac urbe vidi, quorum laudabilem vitam pro debito nec ſum imitatus, neque memoriam eorum poſt ſolutionem carnis aſſequutus. Heu me miſerum! qui tot tantisque immerito ſum coniunctus in fraternitate, ſed longe diſſimilis exiſto in condigna converſatione. Ego in peccatis iam pene mortuus, ut ſpero, vivam in lucido conſpectu Dei eorundem meritis refocillatus; quia etſi in hoc ſeculo parum boni operatus ſum, tamen defunctorum ſemper memor ſum. Voluntas mea interdum bona eſt, ſed quia eidem vires aptas ſuggerere non ſtudeo, parum prodeſt. Semper me accuſo, ſed ſicut debui reatum non ſolvo; ſumque ideo in omnibus corrigibilis 22), quia me non converto ad eum, qui eſt ſuper omnia laudabilis. Agnosce, lector, procerem! 23) et videbis in me parvum homuncionem, maxilla deformem leva, et latere eodem, quia hinc olim erupit ſemper turgescens fiſtula. Naſus in pueritia fractus ridiculum me facit, idque totum nil queſtus eſſem, ſi interius aliquid ſplendescerem. Nunc ſum miſer, nimis iracundus, et ad meliora inflexibilis, invidus, ſubſannans alios, ipſe deridendus, nulli pro debito parcens, glutto et ſimulator, avarus et detractor, et ut haec convicia merito illata concludam, peior ſum, quam poſſit dicere vel ullo modo aeſtimari. 24) Unicuique ſit ſas non ſolum mutire, quin potius in aperto, quia peccator ſum, dicere, et poſt correptionem fraternam congruit ſuppliciter orare. Multi a populo 25) laudantur, niſi pauca res eis obſtaret, quod inter optimos haberentur, et quia verum eſt, hominibus de perfectione iuſta nimis deeſſe, quid prodeſt de inferioribus his tale quid promulgare? Omnis laus in fine canitur, et mortalis converſatio 26) igne probatur. 27)

Chro-

22) *corrigibilis.* Verbum eccleſiaſticum pro *correctionis indigens;* praeferendum tamen, quod Leibnitius e Brux. attulit, *incorrigibilis. Vrs.*

23) *agnoſce procerem.* Sic vera in Cod. Dresd. vox exſtat, ex qua recens calamus *proceritatem* effecit. At Ditmarus, priscorum omnino poetarum amans, deſumſit e Iuvenali Sat. VIII. v. 26. *Agnosco procerem*, et per ironiam ad ſe accommodavit: *Da siehe den groſsen Mann. Vrs.* — Recte, nam reſpondet ſequenti *parvo homuncioni. Wa.*

24) *aeſtimari.* In Cod. noſtro verba: *avarus, detractor, peior ſum* raſura ſublata, e Bruxell. facile reſtitui poterant. Editiones etiam omiſerant. *Vrs.*

25) *multi a populo.* Sic per compendium ſcribendi Dresd. *a pto.* lineola per l. ducta. Omnes ante noſtram editiones *apoſtolo*, quod et Vrſ. retinuerat. *Wa.*

26) *mortalis converſatio.* Cod. Brux. habet: *mortalis vitae conv.* Reineccius, et qui eius veſtigia premunt, *moralis. Vrs.*

27) *igne probatur.* Alia, a deſcriptoris primi manu diverſa, ſed vetuſta, his aliqua in Cod. Dr. adſcripſerat. Nonnulla verba penitus eraſa, reſidua vero ita habent: *virgo ſingularis iniuriam miſſis aliis culpis ſolutis — inves . . ſat . . . os.* Quid inde exſculpi queat, penes lectorem ſit. *Vrs.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſepurgii
Liber V.

Heinricus ſcandit, poſtquam puerilia vicit,
Ardua virtutum, cretus 28) de ſtemmate regum.
Huic pater Heinricus dux, et genetrix erat eius
Gisla, ſuis meritis aequans veſtigia regis
Conradi, patris, Burgundia regna tenentis.
Nutrit praeclarum Uuolſgangus praeſul alumnum,
Qui ſequitur Dominum toto conamine Chriſtum.
Poſtque necem patris ductor ſucceſſit herilis,
Eius et imperium longe ſpectat quoque clavum.
Maxima pars regni Sclavo vaſtata crudeli
Multum laetatur, quod ab huius pace potitur
Sedibus optatis, iuſtoque rapacibus altis
Prorſus depulſis, ac dira lege ſedatis.
Inflatos omnes contra ſe deprimit hoſtes,
Demulcens ſocios iucundo famine cunctos.
Si quo deliquit modicum, ſtatim reſipiscit,
Fructibus ac dignis curabat vulnera carnis.
Utilis eccleſiae cunctis miſeratur ubique.
Mersburg ſi ſcires huius pia vota, ſitires
Adventum tanti rectoris, et inclita Chriſti
Munera laudares, condignaque praemia ferres.

* * *

Largifluus divinae pietatis reſpectus humanae neceſſitati, non noſtri merito, ſed ſuae miſerationis munere gratuito ſuperabundans, fidelium corda ſuorum ad laudis amorem ſuae, et ad referendas ei grates accendit, ac me ſtultum ingenio, praepeditum eloquio, ac in omnibus negligentem et nimis otioſum, bonos in hoc imitari compellit. *Magnus eſt enim Deus*, ut David teſtatur, *et laudabilis valde, cuius ſapientiae numerus non invenitur ullus, qua omnia ex nihilo creavit, hominemque ſolum duntaxat conformavit.*

28) *cretus.* Sic Dresd. non *natus*, uti editiones. *Wa.*

mavit. Qui tum talia immemor beneficiorum non perpendit, iumentum in ſuo ſtercore computrescens iuſte appellatur. Sed quicunque hoc verbum gnoti ſeavcton 29), in ſuperliminaribus templi antiquitus notatum, intra ſe memoriter retinere, omniaque, quae in verbis ſeu operibus facienda ſunt, in nomine Domini, ut ſanctus admonet Paulus, ſatagit implere, ille eſt, qui a patre Deo 30) in filium optatus, denario, quamvis tarde veniat, remuneratur diurno. Haec ego conſiderans, quia retributione condigna ſanctae trinitati et individuae unitati, reſpondere nullatenus valeo, ſancti Iohannis Baptiſtae interceſſionem, ut corde et corpore ad hoc idoneus reddar, ſupplex efflagito. De temporibus autem his, in quibus reſpexit Deus eccleſiam noſtram, opprobriumque eius auferre dignatus eſt, laetiori mente, et latiori ſtylo ſcribere, pietatemque ducis Heinrici ſumma praeordinatione in regnum electi conor retegere. De quo An. 1003. A. S.
poſt mortem Imperatoris cuidam venerando patri revelatione divina ſic dictum eſt: „*Recordaris frater, qualiter cecinit populus; Deo nolente voluit dux Heinricus regnare, nunc autem debet Heinricus divina praedeſtinatione regni curam providere, omnia, quae ad divina vel humana pertinebant.*" Hunc prae caeteris ſibi tunc contemporalibus, nollent, vellent, ad regnum promovebant. Sed quis ex noſtra regione ei obeſſet ſcrupulus, paucis iam praeſcribens, occidentalium iniquam praeſumtionem, neque conſilio, neque prudentia, neque fortitudine contra Deum valentem enucleabo.

Hermannus Alemanniae et Alſatiae dux, timoratus et humilis homo, a multis, An. 1002. A. S.
quibus lenitas eius placuit, ſeductus, contra Heinricum ſe armavit. *Theodericus* vero Lthariorum dux, vir ſapiens et militaris, quo ſe pars populi maior et melior inclinaret, ſecurus expectabat. Interim patruus meus, de quo ſuperius memoravi 31), profectus occulte ad *Bavanberg* cum avunculo ſuo *Ricberto* 32), quem a comitatu ſuo An. 1002. A. S.
Imperator depoſuit, *Luidgeroque Arnulfi* praeſulis militi dedit, gratiam ducis (Hermanni) ac ſpem retinendi et augendi beneficii; quamvis ſervato adhuc ſacramento manus eidem non applicuit, tamen cum ſui nepotis Heinrici auxilio adeptus (eſt). Huius conſilio dux quendam militem ad civitatem, quae *Uuerlu* dicitur, ad neptes ſuas conſorores *Sophiam* et *Ethelheidam*, et ad omnes, qui tunc ibi convenerant, regni primates, miſit. Qui omnibus in unum collectis legationem ſuam aperuit, auxiliantibusque domino ſuimet ad regnum bona plurima promiſit. Cui mox a maxima multitudine vox una reſpondit: *Heinricum Chriſti adiutorio et iure haereditario regnaturum, ſe paratos ad omnia, quae ſibi unquam ſcirent eſſe voluntaria* 33); hocque dextris mani-

29) *gnoti ſeauc.on.* Sic Cod. Dr. latinis literis expreſſit notum illud γνῶθι σεαυτόν. *Vrs.*

30) *Deo.* Ita Cod. Dr. alii *Domino*, quae variatio omnino ſaepius occurrit, orta illa ex ſcribendi compendio *dō.* quod ſemel hic adnotaſſe ſufficiat. *Wa.*

31) *memoravi.* nempe Luiharius. *Vrs.*

32) *cum avunculo ſuo Ricberto.* Frater fuit *Mathildis*, quae coniux fuit Comitis Walbeccenſis, Lotharii ſenioris. Necrolog. ad 9. Febr. ſic: *Ricbertus comes. Wed.*

33) *ſcirent eſſe voluntaria.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt *placita. Vrs.*

manibus elevatis affirmatur. 34) *Ekkihardus* cum ſuis, quia praeſens non erat, ſimu-
lata tunc patientia hoc pertulit; *quia quicquid peccatur a multis*, ut ſcriptura teſtatur,
inultum eſt. Vespere autem iam facto, cum praeſatis dominabus 35) in magna do-
mo ſedilia aulaeis ornata et menſa eſſet variis cibis referta, Ekkihardus eandem prae-
occupans, cum *Arnulfo* episcopo et *Bernhardo* duce ibi epulatur. Ante ruinam enim
exaltabitur cor et ante gloriam humiliabitur. Quod mentem conſororum 36) prius tri-
ſtem, caeterosque complures, qui interfuere, multum commovit, renovaturque in
eundem odium diu celatum, ſed cito, proh dolor! finiturum. 37) Namque cum prae-
dictus marchio omnia aliter, quam unquam ſperaret 38), ibi provenire proſpexiſſet,
optimum duxit 39), ut Occidentales viſendo regiones *Hermannum* ducem cum caeteris
optimatibus de reipublicae ſuique commoditate alloqueretur. Salutatis poſtera die ſuis
familiaribus, inimicisque caute notatis cum *Bernuardo* antiſtite Hildeshem venit, ubi
ut Rex ſuscipitur honorificeque habetur. Deinde ad *Pathebrunnam* pergens clauſas
invenit portas, et iuſſu venerabilis *Retharii* praeſulis intromiſſus, primo eccleſiam 366
cauſa orationis intrat, poſtque ad domum, ubi episcopus coenabat, veniens caritative
ſusceptus eſt. Ibi tunc dictum 40) eſt huic, quod colloquium in *Duisburg*, cuius gra-
tia huc venerat, fieri nullo modo potuiſſet. Inſuper animadvertit, multum displicere
antiſtiti de incepto eius inconvenienti, et propter hoc abiens, cum ad *Nordheim Sigi-
fridi* comitis curtem veniret, diligenter ſusceptus eſt, atque, ut ibi pernoctare vellet,
rogatur. Intimaverat huic occulte domina *Ethelind* 41) comitiſſa, quod *Sigifrith* et
Benno, ſenioris ſuimet filii, cum confratribus 42) *Heinrico* et *Udone*, aliisque con-
ſpiratoribus ſuis de nece ſua, poſitis tractarent inſidiis, ſuppliciter efflagitans, ut aut
ibi usque in craſtinum maneret, ſeu alio diverteret. Talia comes benigne ſuscipiens,
propoſitum itineris propter eos interrumpere nequaquam poſſe, nec velle reſpondit.
Inde protinus diſcedens caute ſuos per omnem diem hanc circumſpexit, et ut optimus
erat miles, ne terrerentur, admonuit. Quod eminus hoſtis e latentibus inſidiis conſide-
rans, quia non utile ſibi tunc videbatur, diſtulit, et ſequenti nocte in coeptis perſiſ-
tere, dextris confirmavit. Pervenit autem comes ad locum praedeſtinatum, qui *Po-
lithi*

34) *affirmatur.* Brux. *confirmatur.*

35) *dominabus.* Prima ſcriptura in Cod. Dr. erat *dominis*, nam *dominabus* eſt a manu ſecunda. Cod. Brux. etiam *dominis* habet. Ann. Saxo p. 379. *cum praeſatis ſororibus Imperatoris, quarum una Gandersheimenſem, altera Quedlinburgenſem regebat abbatiam. Vrs.*

36) *conſororum.* Ann. Saxo *dominarum.*

37) *finiturum.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *finiendum. Vrs.*

38) *ſperaret.* Collector varr. lectionum in bibl. Dresd. contra fidem Codicum ponit *ſperabamus. Vrs.*

39) *optimum duxit.* Cod. Brux. *conſpexiſſet, optimum ratu duxit*, uti Ann. Saxo. *Vrs.*

40) *dictum.* Cod. Br. *interdictum. Vrs.*

41) *Ethelind.* Hoc nomen non eſt in Ann. Saxone. *Vrs.*

42) *confratribus.* Addit Ann. Saxo *de Catelenburch.* v. Leukfeld Antt. Katelenburg. c. 1. §. 14. *Vrs.*

lithi 43) dicitur, et facto vespere comedit, et in lignea caminata cum paucis dormitum ivit. Caeteri vero quam plurimi in proximo quiescebant solario. Quos cum sopor oppido lassos gravaret, inimica manus incautos opprimens invasit, comitemque clamoribus immensis excitatum a lecto celeriter surgere compulit. Is vero braca suimet et quibuscunque potuit, igni vires suggerit, et quod tunc praemeditari non valuit, fractis fenestris maiorem nocendi, quam se defendendi hostibus aditum patefecit. Nec mora, prae foribus occiditur miles *Hermannus*, et exterius ad auxilium domino properans *Athulfus*, ambo fortes et usque ad mortem fideles. Vulneratur insuper *Erminoldus*, Imperatoris 44) camerarius, ac solus tunc repugnat *Ekkihardus*, vir domi militiaeque laudabilis, cui *Sifridus*, hasta fortiter emissa, nodum cervicis infregit, terramque oppetere compellit. Quo casu protinus perspecto alacriter omnes irruunt, caput amputant, et quod miserum est, funus praedantur. Facta sunt autem haec II. Kal. Maii. An. 1002. A. S.
Peracto tandem immani scelere, percussores laeti et incolumes redeunt. Hi autem, qui in solario erant ignavi, nec dominum laborantem in aliquo adiuvabant, nec mortuum ulcisci conabantur. Abbas vero eiusdem loci, *Alfkerus* nomine, corpus visitavit, ac commendationem animae summa devotione perfecit. Quae vero sit causa, quae hos ad tale facinus perpetrandum persuaserit, veraciter explicare nequeo. Quidam dicunt, Heinricum instinctu praedicti comitis ab Imperatore flagellis caesum, haec saepius in eum meditatum fuisse. Alii autumant, sicut praedixi, in *Uuerlu* ob contumeliam consororibus illatam, quia isti libenter his serviebant, ac per convicia 45) minasque ab ipso sibi manifestatas, haec eos incepisse. Hoc tantum scio, quod decus regni, solatium patriae, spes commissis 46), terror inimicis, ac per omnia perfectissimus foret, si in humilitate solum persistere voluisset. Huius vitae cursum quam probabiliter egit 47), qui apud dominum suimet beneficii maximam partem acquisivit in proprietatem! *Milzientos* a libertate inolita 48) servitutis iugo constrinxit. Boëmiorum ducem *Bolizlauum*, qui cognominatur *Rufus*, ad militem sibi, aliumque 49) ad amicum familiarem blanditiis ac minis adipiscitur. Super omnem Thuringiam communi totius populi electione

43) *Polithi.* Nunc vocant Poelden, in principatu Grubenhagensi, villa inter Nordhusam et Northeimium sita, curtem olim regiam habuit. *Vrs.*

44) *Imperatoris.* Ann. Saxo addit *defuncti.*

45) *per convicia.* Cod. Dr. vitiose *convivia.* Convicia habet etiam Ann. Saxo et iunctae *minae* hanc lectionem comprobant. *Wa.*

46) *commissis.* Intelligit eos, qui in fide ac ditione Marchionis erant, al. *vasallos.* Leibnitius sumit pro *amicis.* *Vrs.*

47) *probabiliter egit.* Addit de suo Reineccius: *hoc etiam testificatur, quod* cet. Hunc secuti Maderus et Leibnitius. Cod. Dresd. ea ignorat. *Vrs.*

48) *inolita*, i. e. innata, ingenita. Reineccius et reliqui *indita*, haud satis apte. *Vrs.*

49) *aliumque.* scil. Boleslaum, Poloniae ducem. Non repetam ea, quae de significatu verbi *miles* in vers. Germ. p. 248. ss. ad h. l. dixi. cf. Leibnitium S. R. B. T. I. p. 635. et *Du Bos hist. critique de la Monarchie Françoise.* T. II. p. 518. *Vrs.*

electione ducatum promeruit. 50) Comites 51) vero Orientales, paucis tantum exceptis, regnumque in ſpe habuit; quae omnia ad tam miſerabilem hunc detraxere finem. Huius fama diu 52) mox propagata dominam *Suonehildam* venire fecit obviam, filiique eius laetitiam turbavit *Herimanni*. Is namque cum iuſſu patris *Uuillehelmum* comitem, ſenectute ac omni bonitate proſicuum 53), ob vindicandam *Uuidikindi* et *Herimanni* necem, a filio ſuimet eis inlatam, valida manu in *Uuimari* 54) poſſideret, emeritumque ſenem in praeſentiam praedicti comitis venire, et quicquid ipſe ab eo exposceret implere, iuramento conſtringeret, accepta nece parentis improviſa cum matre celeriter occurrit, patrisque corpus ingenti luctu ſuscipiens in urbe, quae *Geni* 55) dicitur, ſepeliri fecit. Peracto autem triceſimo die domina *Suonehildis* ad Misni proficiscitur cum filiis.

An. 1002. A. S. Interim *Bolizlaus*, Miſeconis filius 56), patre longe inferior, de morte laetatur comitis Ekkehardi, moxque collecto 57) exercitu omnem *Geronis* marchiam comitis, citra Albim iacentem 58), deindeque praemiſſis obſidibus *Buduſin* 59) civitatem cum omnibus adpertinentiis comprehendens, ſtatim *Strelam* urbem invaſit, Misnenſes pecunia corrumpere clam tentans. Qui novis ſemper gaudentes in una dierum, cum praeſidii maximam multitudinem ob acquirendam equorum annonam exiiſſe comperirent, portam, quae Orientem reſpicit, in ea parte, qua ſatellites habitant, dicti ſclavonice *Vethenici*, *Cukesburgiens* 60) *Guncelino* ad hoc duce irruunt, *Breccionemque*, Heri-

50) *ducatum promeruit.* Adelboldus coaevus in vita Henrici II. Imp. p. 432. apud Leibnitium T. I. Thuringiae *Marchionatus* titulum adſcripſit. Egregie hunc Ditmari locum illuſtravit Sagittarius in epiſtola ad Schilterum de antiquo ſtatu Thuringiae p. 5. 25. ſ. et in Diſſ. de Eccardo I. Miſn. March. p. 15. ſ. *Vrs.*

51) *Comites.* Ex vitio, ut puto, deſcriptoris, quanquam et Ann. Saxo p. 381. habet. Rectius *comitatus*. *Vrs.*

52) *diu.* Ann. Sax. et Cod. Brux. *longe*.

53) *proſicuum.* Iidem habent conſpicuum.

54) *Uuimari poſſideret*, pro obſideret, ut fere ſemper. *Vrs.*

55) *Geni.* Ita perſpicue nomen in Cod. Dresd. legimus. Eximie id illuſtrat Ann. Saxo p. 381. ad an. 1002. *In ſua urbe Gene, in parochia Moguntina, in loco, ubi Sala et Unſtrut confluunt, ſepeliri fecit. Sed poſt plures annos inde translatus eſt — in civitatem Nuenborch.* (Naumburg.) Ad oſtium fluminis Vnſtrut, ubi effluit in Salam, invenimus duas villas, *Gros-Gena* et *Klein-Gena*. Illa ipſa eſt, ubi primum Eccardi Marchionis ſepulcbrum fuit, cuius temporibus civitatis nomine gaudebat, iamdudum vero, ut aliae multae, in villam tranſiit. *Vrs.*

56) *Miſeconis filius.* Addit Ann. Saxo Dux Poloniae. *Vrs.*

57) *collecto*, cui conſentit Ann. Saxo. Editiones minus apte *electo*. *Vrs.*

58) *iacentem.* Marchiam intelligit Luſatiae inferioris, quam ſcriptores illius aevi quoque Orientalem vocant. *Vrs.*

59) *Buduſin.* Budiſſina. ap. Ann. Sax. *Budizin*. Vrbs clariſſima, caput olim *Milcienorum*. *Vrs.*

60) *Cukesburgienſ.* Hiſtoriarum ſcriptoribus mala crux ſemper fuit hoc verbum teutonicum *Cukesburgienſes* ſ. *Kukeburger*. Hinc *Schoetgen* in *diplomat. Nachleſe* P. II. p. 198. quantum potuit,

Herimanni comitis ſatellitem, primo occidentes, ad caminatam 61) eiusdem omnes armati conveniunt, feneſtram lapidibus impugnant grandibus, dominum urbis 62), *Ozerum* nomine, ſibi ad occidendum reddi vociferantes. Sed Thietmarus miles ex cubi-
367 culi ſola munitione, „*quare ſic*, inſit, *agitis?* 63) *quis furor vos ita ſeduxit? ut obliti beneficiorum comitis Ekkihardi, ſpontaneaeque invitationis, ſic aſſurgitis in perniciem filii? ſi cauſam tanti facinoris ſeu publice ſeu clam cuiquam noſtrûm vultis aperire, commiſſi emendationem vobis complacitam, futurique timoris veſtrimet ſecuritatem ex mei ſenioris* 64) *noſtrorumque omnium parte firmiter, qualitercunque vultis, promitto. Hunc quem in mortem vobis dari inclementer expoſcitis, nobis degentibus* 65) *non accipitis. Pauci ſumus, aut communiter mori, aut incolumes urbe hac nos exire pro certo ſciatis.*" Tunc illi auditis ſermonibus his colloquuntur, abeundique licentiam his praeſtantes, ducem Bolizlauum per internuncios invitant, portisque eundem ſuſcipiunt apertis, completurque quod ſcriptum eſt: *Laetantur, cum male fecerint, ac exultant in rebus peſſimis;* et iterum: *ſunt principia eorum ut mel, et noviſſima quaſi abſinthium.* Hac elatus proſperitate Bolizlauus omnes regionis illius terminos usque ad Elſtram fluvium praeoccupavit, praeſidiisque ſuimet muniit. Congregantibus ſe tunc unanimiter ad haec prohibenda noſtris, doloſus ille 66) legatum obviam miſit, qui ſe proteſtaretur, cum gratia Heinrici ducis ac licentia haec incepiſſe; in nullo ſe incolis nociturum, et ſi quando is in regno vigeret, voluntati eiusdem in omnibus aſſenſurum; ſin autem, quod his tum placeret, libenter facturum. Hoc animadvertentes noſtri verbis credidere phaleratis 67), et inhoneſte, quaſi ad dominum, ad eundem profecti, honorem innatum ſupplicatione et

tuit, contendit, textum Cod. Dresd. gloſſa quadam marginali eſſe corruptum et depravatum, eiusque loco *Ducesburgenſium* ſubſtituere non dubitavit. Subſcriberem eius ſententiae, ſi modo codex ille, qui ceteros, quos habemus, aetate praecurrit, et annos Ditmari proxime attingit, addiceret. Sed, uti dedimus, in ipſo textu legitur a prima manu, eandemque vocem reperit diſerte in Codice Antverp. Leibnitius. Proinde Ditmarum nomine hoc teutonico Slavonicum explicitius reddere voluiſſe non temere credo. Kukeburgienſes illi ipſi ſunt, qui Latinis *ſpeculatores*, excubitores, *cuſtodes* arcis vel *burgi* cuiusdam, Germanis alio nomine veniunt *Burgwächter*; et niſi omnia me fallunt, eam ipſam arcem urbis Misnenſis, noſtra aetate nomine *Wasserburg* ſignatam, de qua Ditmarus diſſerit, eius aevo certo et proprio vocabulo *Kukeburg* (a teuton. *Kucken*, ſpectare) nuncuparunt. cf. verſionem meam Germ. p. 251. *Vrs.*

61) *caminatam.* Praetorium urbis. *Vrs.*

62) *dominum urbis.* Idem eſt, qui praefectus urbis, Burggravius Misnenſis. Ann. Saxo eminenter p. 380. poluit: Domnum urbis. *Vrs.*

63) *quare ſic agitis?* Leibnit. e codice ſuo addit: cur in tantum ſcelus itis? quod et Ann. Saxo habet. *Vrs.*

64) *mei ſenioris.* Cod. Brux. habet *Domini* ſc. Herimanni. Loco ſenioris Ann. Saxo iterum eminenter: *Domni mei. Vrs.*

65) *degentibus.* Sic Cod. Dresd. non *viventibus. Wa.*

66) *doloſus ille.* Leibnitius e Cod. ſuo interſerit, *et venenatus coluber*, uti et Ann. Saxo. *Vrs.*

67) *phaleratis.* Ex Terentii Phorm. Act. III. Scena 2. v. 15. *phaleratis dictis ducas me. Vrs.*

iniusta servitute 68) mutabant. Quam inique comparandi sunt antecessores nostri et contemporales! Vivente egregio *Hodone* pater istius *Miseco* domum, quâ eum esse sciebat, crusinatus 69) intrare, vel eo assurgente nunquam praesumsit sedere. Deus indulgeat Imperatori, quod tributarium 70) faciens dominum adhuc unquam elevavit, ut oblita sui genitoris regula, semper sibi praepositos auderet in subiectione paulatim detrahere, vilissimoque pecuniae transeuntis inescatos hamo, in servitutis libertatisque detrimentum capere.

An. 1002. A. S. Alter autem *Bolizlauus*, Boemiorum provisor, cognomento *Rufus* et impietatis auctor immensae, antiquo more iam paululum refrenato, duci aspiravit Heinrico; qui initio mensis Iunii cum primis Bauuariorum et orientalium Francorum Uuormatiam venit, causa Renum ibidem transeundi, Magontiaeque benedictionem accipiendi. Quod prohibere Herimannus dux nititur, nullumque eis patefecit Reno favente ingressum. Dux autem Heinricus habito de his rebus cum suis consilio 71), simulato in Bauuariam reditu transituque quasi desperato, ad urbem *Larsem* 72), ubi sanctus requiescit *Nazarius*, venit. Deinde ad Magontiam celeriter properando Renum securus enavigat. Hic VIII. Id. Iunii 73) ibidem communi devotione in regem electus a *Uuilligiso* eiusdem sedis archiepiscopo suffraganeorumque suimet auxilio, accepta regali unctione, cunctis praesentibus Deum collaudantibus coronatur. Francorum et *Muselenentium* primatus 74), regi manus tunc applicans 75), gratiam eiusdem meruit. Omnibus huc undique confluentibus in militiam a rege susceptis, rursus Renum inundantem rex novus transiens per orientalem Franciam sibi quam fidelem, Alemanniam invadere, et cum depopulatione illius terrae ab inceptis Herimannum resistentem conatur avertere. Dux autem ut audivit sua a rege praedata, nondum volens humiliari, sed proh dolor! contra dominum et regem exaltans se, caput ducatus sui Argentinam, quae *Strazburg* dicitur, quia Episcopus eiusdem urbis *Uuicelinus* sibi resistere praesumserit, cum *Conrado*

68) *servitute.* Cod. Brux. c. Ann. Saxone inserit: *Slavi.* *Vrs.*

69) *crusinatus.* a voce *crusina* originis Slavicae, passim in diplomatibus, praesertim Ottonis I. Imp. occurrit. Denotat vestem pelliceam, inde apud Germanos priscum iamque insolitum vocabulum *Kuirse* ortum est, quod adhuc exstat in confectoribus eiusmodi vestimentorum, *Kürschner.* v. Pistorii Amoenitat. hist. iurid. P. I. p. 26. f. *Vrs.*

70) *tributarium.* Addit Cod. Brux. *Slavum.* *Vrs.*

71) *consilio.* Quinam hi fuerint Henrico a consiliis, docet Ann. Saxo p. 383. *Vrs.*

72) *Larsem.* Est *Laurissa* s. *Lauresheim* monasterium celebre in pago Rhenensi. v. Chron. antiqu. monaster. a Frehero editum, et Ge. Helwigii Antt. Laurishemenses. *Vrs.*

73) *VIII. Id. Iunii.* Annal. Saxo habet VII. *Vrs.*

74) *Muselenensium primatus.* Denotat Ducatum Lotharingiae superioris, quae a Mosella eam interfluente *Mosellana* dicta est, perinde ac Lotharingia inferior a flumine Mosa nominata est *Mosana.* Musellanorum ducatus mentionem faciunt Annales Bertiniani iam ad an. 859. *Vrs.*

75) *manus applicans.* h. e. stipulata manu regi fidem promiserunt. *Vrs.*

rado fuimet genero 76), milite petit armato, murosque ascendens nil victis reliquit. Sed execrata Alemannorum turba ad rapiendum promptissima, inscio duce, maiorem ecclesiam sanctae Dei genitricis intrepida intrans omnem thesaurum diripit, et quod maximum erat facinus, igne domum Domini consumsit. Si vere felix fuisset, primi ingressus acerbitate deterrita 77) nunquam maiora aggredi praesumeret. Nam antistitis militibus *Reinuuardo* auctore insideliter 78) repugnantibus, maxima hostium caterva irruens, proprio perfossa hastili corruit, vitamque hanc divina ultione miserabiliter finit. Haec *Herimannus* insolabili questus moerore discessit, inultumque, quia defendit numerus, reliquit. 79) Regi autem apud *Augiam* insulam nativitate sancti Iohannis Baptistae commoranti, fama velox et saepissime dubia Hermannum ducem litem duello causa finiendi venire nunciavit, eundemque hinc discedere, adventumque ducis cum iudicio pugnae in pratis virentibus ac latis fecit expectare. Ibi tunc Apostolorum 80) celebrans festa longumque certitudinem praestolans, ducem in coeptis persistere neque velle nec posse pro certo comperit; consultum est ei a malesuasis fautoribus, quod Argentinae damnum Constantia impleret. Namque eiusdem civitatis episcopus, nomine *Lanbertus* cum Curiensi pastore *Othelrico*, Herimanno auxiliabatur, non tantum ex
368 animo, quantum in civitatis contiguo. Sed Rex, ut erat de Dei timore sollicitus et de acquirendis certus, horum profana spernit consilia 81), curtesque ducis vastando circuiens, ad ultimum clamore devictus pauperum, ad Franciam remeare disposuit. Et ecce Heinricus, comes, *Bertoldi* amitaeque meae 82) filius, ad regni apicem acquirendam regi usque huc fidelis adiutor, animadvertens senioris sui sibi paululum alienam mentem, per optimos exercitus eiusdem viros diu firmiterque promissum Bauuarii regni ducatum dari postulavit. Quibus Rex tale fertur dedisse responsum: „*Nonne scitis, haec in hac expeditione nequaquam fieri posse? Bauuarios ab initio ducem eligendi liberam habere potestatem; non decere, tam subito eos abiicere, neque* 83) *constitutionis antiquae ius absque consensu eorum frangere: si voluisset exspectare usque dum ipse ad has regiones venirem, cum communi consilio principum eorundem ac voluntate, sibi libenter in hoc satisfacere.*" Quod ubi *Heinricus* ab internuntiis

76) *fuimet genero.* Cod. Brux. et Ann. Saxo p. 383. legunt *germano.* *Vrs.*

77) *deterrita.* scil. Alemannorum turba, ergo Reinecciana lectio *deterritus* mendosa est, retinuerunt tamen Maderus et Leibnitius. *Vrs.*

78) *insideliter.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *viriliter,* quod melius est. *Vrs.*

79) *reliquit.* Haec obscuriora illustrat quodammodo Ann. Saxo: *et quia maior civium numerus restiterat, multum reliquit.* *Vrs.*

80) *Apostolorum*, sc. Petri et Pauli. *Vrs.*

81) *profana spernit consilia.* Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo. Lectio Reinecciana *profana spei consilia* sensum nullum admittit *Vrs.*

82) *amitae meae.* Nomen eius erat *Eila*, s. *Eilika*, sororque fuit patris Ditmari nostri, de qua vide Meibomii Chron. Walbecc. a Casp. Abelio editum p. 16. s.

83) *neque.* Sic reposui, iubente Cod. Dr. pro *eiusque.* *Wa.*

nuntiis accepit, in maiorem promiſſi muneris deſperationem veniens, paulatim ſe ab regis ſubtraxit familiaritate, comitaturque tamen regem ab Alemannia proficiscentem in Franciam, poſtea ad Thuringiam. Ibi *Uuillehelmus* Thuringiorum tunc potentiſſimus 84) obviam pergens, dominumque venientem cum magna gratulatione ſuscipiens, miles 85) regis efficitur. Ibi tunc Rex a praefato comite et a primis illius regionis collaudatur in dominum, et ab omni populo rogatus debitum his porcorum remiſit
An. 1002. A. S. cenſum. 86) Inde Merſeburg veniens ſusceptus eſt ab *Heimone* abbate et a fideli ſuimet comite *Eſicone*, qui urbem hanc et *Alſtidi* ac *Thornburg* cum appertinentiis, vivente Ekkihardo, haecque graviter ferente, viriliter usque in praeſentiam optati ſenioris ſervavit. 87) Huc conveniunt archiepiscopi, *Liuizo* Bremenſis et *Giſilerus* Magadaburgenſis, cum caeteris confratribus, *Rethario Patheburnenſi*, *Beruuardo Hillineſemenſi*, *Arnulfo Halberſtidenſi*, *Ramuuardo Miſnenſi* 88), *Hugone Cicenſi*; ducibus autem *Bernhardo* 89) ac *Bolizlauo*, cum marchionibus *Luithario* et *Gerone*, ac Palatino comite *Fritherico*,

Nota.

Ingens Codicis Dresdenſis hiatus iterum nobis gradum ſiſtendi neceſſitatem imponit. Adverſa ſcilicet folii 88. pagina finitur verbis: comite Fritherico, *hisque ſimul integram plicaturam octo foliis membraneis compoſitam terminat. Poſterior incipit a verbis:* Rederarios et hos qui *etc. Planiſſime inde patet, codicem plicaturae iacturam feciſſe, ideoque octo illi folia deeſſe. Numeri quidem, quibus ea ſunt inſignita, recto ordine procurrunt, numerumque 88. ſtatim excipit 89. ſive undenonageſimus; ipſe vero eorum ductus calamum ſaeculi XVI. prodit, et conſtat inter omnes, has numerorum notas, quibus Germani utuntur, tanquam peregrinas et inuſitatas aevo Dithmariano ignotas fuiſſe. Editio Reinecciana et Maderiana ne minimum quidem eiusmodi hiatus indicium praeferunt, textumque non interrupta ſerie perſequuntur. Nam ex abrupto prioribus ſubiicitur, Rederarios a Rege Heinrico in gratiam fuiſſe receptos; ſed Leibnitiana editio e codice Bruxellenſi integro longe memorabiliora in prioribus narrat, unde magna pars hiſtoriae eorum temporum redintegratur: et inde lacunam Codicis Dresdenſis eamque maximam iam explemus, comparatione cum Annal. Saxone diligenter inſtituta.*

aliis-

84) *potentiſſimus.* Ann. Saxo p. 479. *Comes de Wimmare. Vrs.*

85) *miles.* Haec vocula in Cod. Dr. pallidiore atramento inſerta. *Wa.*

86) *porcorum remiſit cenſum.* Ita legendum eſſe clare docet Cod. Dresd. quamvis in eo vox *porcorum* levi litura ſublata eſt. In Codice, quem habuit Leibnitius, res ita deſcribitur: *rogantur debitum cenſum porcorum illis dimittere, quod et fecit.* Ita et Ann. Saxo refert ad an. 1002. p. 384. et ad an. 1046. p. 479. *Vrs.*

87) *ſervavit.* cuius loco Brux. et Ann. Saxo: *cuſtodivit. Vrs.*

88) *Ramuuardo Miſnenſi.* Sine dubio lectio haec in utroque Codice, et Dresd. et Leibnitiano, uti et in Annal. Saxone ſpuria eſt. Nam eo ipſo tempore episcopus eiusdem nominis Misnae non fuit. Sedem Misnenſem occupabat tum *Eido* (Aegidius) qui anno demum 1015. obiit. Legendum igitur ſuspicor *Mindenſe*, nam Minda tunc temporis revera habuit praeſulem Ramvardum, cuius Ditmarus ſupra ipſe mentionem fecerat. Haud dubie deſcriptor non ſatis attendit, et autographum habuit: *Ramvardo* Mindenſi, Eidone *Miſnenſi. Vrs.*

89) *Bernhardo,* Saxoniae. — *Bolizlao* Poloniae. *Vrs.*

aliisque quam pluribus tam episcopis quam comitibus, quorum nomina longum eſt enarrare per ſingula. Hi omnes regem ſupplici devotione ſuscipiunt. Craſtina itaque die i. e. Octava Kal. Aug. *Bernhardus* dux cum conſenſu omnium adſtante 90) coram Rege voluntatem plebis convenientis aperiens, omniumque neceſſitatem ac legem ſpecialiter exponens, quid eis miſericordiae dictis promittere, ſeu factis vellet impendere diligenter inquirit. Talia quaerebat, ac contra Rex referebat: *„Deo primum, deindeque vobis omnibus condignas grates perſolvere nequaquam ſufficio. Unde voluntatis meae ſecretum vobis aperio, quod ex adiutorio efficaciter vobis omnibus impendere deſidero. Notum etenim etiam eſt, quam fideliter veſtris Regibus ſemper ubique ad audientiam et ſolatium parare ſtudueritis, et ideo vos magis in omnibus optime honorare, diligere et ad regni provectum noſtramque ſalutem libet conſervare, et ut certi de his ſitis, quomodo vobis placet, ſalvo honore Regni affirmo, quia non renuentibus nec contradicentibus vobis, ſed potius quaſi applaudentibus et huc me invitantibus, hac regali dignitate honoratus appareo. Legem itaque veſtram* 91) *non in aliquo corrumpere, ſed vita comite malo clementer in omnibus adimplere, et veſtrae rationabili ſaluti in quantum valeo ubique animum adhibere."*

Taliter effatur Rex, et vox una levatur
Protinus adſtantis plebis Regi iubilantis,
Laudes et grates ſuper has tantas pietates.

Bernhardus igitur dux accepta in manibus ſacra lancea ex parte omnium regni curam illi fideliter committit.

Rurſus tolluntur voces laudesque canuntur
Undique, Chriſte, bonis his pro tantis tibi donis
Inſuper et fletus fundunt pia pectora laetos,
Inclita laetare Mersburg his congratulare,
Da iubilum Chriſto condignum ſole ſub iſto.

Iſtum inquam ſolem, id eſt, diem venerabiliter cole, quo electus eſt in te, qui te repudiatam poſthaec ſemper meditatus eſt provehere et ad priorem ſtatum reducere. Benedictus ſit Deus, qui ſe honorantes et ex corde diligentes exaltat ad horrorem et dedecus ſe execrantium. Finis venit luctus tui, quia ſalutaris auſter amicam temperiem tibi afflavit. Non diu in ſervitute manebis, quia ad dominandum libere, o Sion, renovaberis. Sed amplius progrediamur.

Omnes qui priori Imperatori ſerviverant, *Lüidgero* ſolo remanente, Regi manus
369 complicant, fidele auxilium per ſacramenta confirmant. *Bolizlaus* autem Miſnenſem urbem tantummodo innumerabili pecunia acquirere ſatagebat, et quia opportunitas regni

90) *adſtante.* haec vocula abeſt in Ann. Saxone. *Vrs.*

91) *Legem veſtram.* ſc. Saxonum, horum enim proceres aderant, ut ſupra hinc et inde mentio fiebat regni Bavariorum, et ut infra regnum Luithariorum petere contendit, et Luitharienſes i. e. proceres regni Lotharingici hunc regem elegiſſe dicuntur. Haec ſunt Leibnitii p. 368. *Vrs.*

regni non erat, apud regem non valebat, vix impetrans, ut haec fratri ſuo 92) *Gunzelino* daretur, redditis ſibi *Luidizi* 93) et *Milzieni* regionibus. Hunc *Heinricus* 94) comes, nepos meus oppido diligens, quocunque modo potuit libenter et amicabiliter eum adiuvabat. Quem cum bene muneratum et cum licentia Regis abeuntem comitaretur, concurrentem vidit armatam multitudinem, et per Deum teſtor absque Regis conſilio et conſcientia adverſus ſe inſurgentem. Qui cum cauſam tanti tumultus inveſtigare, et ne plus damni oriretur, voluiſſet compescere, vix ſecurus ſocium fracta exteriori porta educit. De ſequentibus autem militibus nonnulli a comprimenti turba ſunt praedati, quidam autem admodum ſauciati, mortem Bernhardi ducis auxilio evaſerunt. Hi namque curiam regiam armati intrantes et de hac exire iuſſi nolentes, culpa ſua temporale periculum ſuſtinuerunt. Bolizlaus autem hoc ſactum eſſe dolo mali conſilii autumans, gravi moerore conſumitur, regi, quod non promeruit, imputando. Salutato ergo Heinrico et ſi unquam indigeret auxilio ſuo firmiter promiſſo, patriam celeriter reviſit. Cumque perveniſſet ad *Strelam* urbem, protinus eam incendens, magnam multitudinem conprovincialium ſecum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens quoscunque potuit Regi avertere contendit. Quod mox ad aures regis poſtquam pervenit, ſuos familiares caritative rogavit, ut arcanas Sclavi inſidias perquirerent, et ſi fieri poſſet, exploratores eius capere tentarent. Diſpoſitis itaque omnibus, prout
An. 1002. tunc erat, regnum Luithariorum petere contendit. Veniente autem eo ad urbem, quae *Nova Corbeia* vocatur, ab ea nomen ſortita; unde cepit ſcilicet ab illa Francorum Latinorum 95) Corbeia, ubi requiescit ſanctus Vitus infans et martyr, inclita *Cunegundis* ſua coniux ei occurrit, ubi ambo a venerabili abbate *Thoitmaro* 96) cum omni honore ſuscipiuntur, et ibi divinis et humanis honorati ad *Patherbrunnam* laeti proficiscuntur. Poſtera luce, quae mundo feſtiva illuxit beati Laurentii martyrio domna Cunegundis benedictionem et coronam, et *Sophia* ſoror Imperatoris 97) a Rege iam conſtituta abbatiſſa, conſecrationem a Vuilligiſio archiepiscopo humiliter ſusceperunt. Publicum ibidem conſurgit gaudium, quod proh pudor! admodum turbavit inſatiabilis avaritia Bauuariorum. Hi namque paucis domi ſemper contenti, exterius vero propemodum inſatiabiles, cum villicorum fruges vi diriperent, eosque hoc defenden-

tes

92) *fratri ſuo*, uterino videlicet, eadem enim matre, qua Boleslaus, dux Poloniae, genitus erat, Dobrawa nimirum, ſorore ducis Bohemiae, Bolislai. v. *Kreysig Beyträge zur Sächs. Hist.* P. VI. p. 13. 14. et quae de hac cognatione inter Guncelinum et Boleslaum in verſ. German. p. 263. annotavi. Mascovio l. c. p. 112. *frater* et *affinis* unus idemque eſſe videtur. Guncelinus Eccardi occiſi frater erat. *Vrs.*

93) *Luidizi.* Ann. Saxo *Liudizi.* Legendum puto *Luiſizi.* *Vrs.*

94) *Heinricus Comes.* Ann. Saxo: *Marchio.* *Vrs.*

95) *Francorum Latinorum.* Franci Latini aliis veteribus *Francigenae (die Frankreicher).* *Vrs.*

96) *Thoitmaro.* Hic erat patruus Dithmari noſtri. v. Meibom. Chron. Walbecc. p. 16. 17. *Vrs.*

97) *Imperatoris.* puta Ottonis III. *Abbatiſſa*, ſc. Gandersheimenſis. *Vrs.*

tes 98) caederent, pugna graviſſima invicem oritur. Domeſtici Regis exeunt 99, indigenae cum adventitiis praeveniunt et ſubſequuntur. Fit magnus conflictus congredientium, devictumque agmen Bauuariorum in regalem curtem fugit. Hic Heinricus, frater *Eilberti Cancellarii* 100), qui ad menſam Regi iugiter ſerviebat, haſta vulneratus occubuit. Quapropter, qui prius aberant, collecti Saxones iterum inſequuntur, et ni Dux Bernhardus cum validiori manu medius interveniret, numerus militum infinitus mutuo caderet. Poſt haec autem caſtigati ſunt omnes, quicunque inveniri poterant tanti ſceleris autores. Moeſtitiam praeſulis poſtea placavit *Bocknevorde* 1) a Rege tradita. Rex autem recto itinere hinc ad Duisburg perveniens Luitharienſes quam tarde exſpectavit. Leodicenſis vero et Cameracenſis praeſules, primi huc venientes, archiepiscopum Colonienſem diu morantem exſpectant. Quem cum altius quam quisquam crederet, cuſtodia qua paululum, ſicut iam dixi, detinebatur, in mentis ſecreto morderet, ſimulabat ſe ob hoc tam ſero ad Regis gratiam acceſſiſſe, quod in accipienda benedictione Moguntinum ſibi Rex voluiſſet proponere. Igitur hi confratres episcopi ſcilicet, Regem pariter eligentes, fidemque ſacramentis firmantes usque ad Aquasgrani eundem comitantur. Quo in nativitate ſanctae Mariae a primatibus Luithariorum 2) in regem collaudatur, et in ſedem regiam more anteceſſorum ſuorum exaltatur et magnificatur. Interim Franciam reviſere inſiſtentemque hyemis asperitatem ibidem perducere conatur, ut vere primum exorto, *Herimannum* ducem 3) in Cisalpinis partibus ſibi ſolum reſiſtentem vi cogeret cedere. Qui de vindicta Dei, quam in Argentina promeruit, multum timidus populumque propter ſe laborantem non amplius ſuſtinens per interceſſores fidos ſibi ſuisque fautoribus Regis gratiam poſtulat. Sed antequam id ab eo delibaratum eſſet, quaedam res ab Alamannis perpetrata eſt a nobis non praetereunda. *Gerhardus* comes Alſatiae accepto a Rege quodam comitatu praefati ducis, cum domum rediret, iuxta unam urbium caſtra metatus eſt. A quo urbani pacem vix unam noctem impetrantes egreſſi ſunt doloſe quaſi ad colloquium, ſed revera ad explorandum: e quibus unus calliditate aeque ac velocitate perſaepe probatus propius acceſſit, ſigniferamque lanceam 4) qua beneficium ducis comes idem acceperat a rege,

98) *defendentes.* Ann. Saxo *prohibentes.* Adelboldus: *ſua defendere volentes.* *Vrs.*

99) *exeunt.* Ann. Saxo *ſuperveniunt.*

100) *Cancellarii.* Poſtea Friſienſis episcopi. v. Adelboldum ap. Ludwig in ſcriptoribus Bamberg. p. 797. qui Adelboldus Ditmari veſtigia premit, ideoque ad illuſtrandam hanc noſtram lacunam admodum idoneus eſt. *Wa.*

1) *Bocknevorde.* Monumenta Paderbornenſia p. 73. nomen eius dicunt *Puochineſurti* in pago *Almancha* ſ. *Almunga.* *Vrs.*

2) *Luithariorum.* cf. quae paullo ſupra notavimus. *Vrs.*

3) *Herimannum ducem.* Erat hic Herimannus filius Vdonis ducis, qui apud Calabriam cum multis occubuit, quando Imp. Otto II. contra Saracenos pugnavit. Haec Ann. Saxo p. 386.

4) *lanceam — acceperat a rege.* Mascov de iure feudorum p. 131. in his antiquiſſimum de uſu vexilli in inveſtituris teſtimonium invenit. *Vrs.*

a rege, coram tentorio eius affixam, elevando circumſpexit, ad ultimumque cum ea urbem ſecurus cunctis in caſſum pone ſequentibus intravit. In urbe mox exultatio magna extollitur, porta clauditur, comes quaſi honore privatus irridetur. Qui eandem primo dulcibus promiſſis fruſtra tentans recipere, ſed illis negantibus redditum, triſtis abiit, tam vacuus a beneficio, quam a militari ſigno. Fuere in alia civitate munitisſima, *Brizach* 5) dicta, episcopi duo, Argentinenſis et Baſileenſis ad praeſidium, quo- 37°
rum milites quotidie ob acquirenda equorum pabula armati exire ſolebant. Quod amici ducis caute conſiderantes eo tempore, quo hi paululum praeceſſerant, ſimili habitu ſarcinatisque equis ad urbem cantantes pergunt, et pro ſociis a cuſtodibus intromittuntur. Proiectis illico oneribus magna voce ſe hoſtes manifeſtant, episcopisque vix elapſis omnia diripiunt. Poſthaec Herimannus dux, matris meae avunculi filius, divina, ut praedixi, compunctione Kal. Octobr. *Bruſelae* Regi humiliter praeſentatur. Miſericorditer eius gratiam impetravit, et in beneficio et in omnibus iuſti deſiderii ſatisfactionem perſolvens, excepto Argentinae damno, quod idem iuſſu et conſilio Regis de ſua proprietate, et abbatiam in eadem urbe ſitam reparavit, miles et amicus eius fidus efficitur. His ita diſpoſitis Rex ad Bauuariam perrexit, ut eis adventu ſuo et in omni caritate innotesceret, quod eos praecipue inter omnes amaret. Quem Ratisbonam venientem *Gebehardus* eiusdem praeſul egregius cum cleri totiusque populi tripudio ſuscepit, ibique feſtum ſancti Martini celebrantem in multis honorificavit.

Interim Bohemiorum dux *Bolizlaus*, quia poteſtas conſortis et ſucceſſoris ſemper eſt pavida, *Iaremirum* fratrem eunuchizans, iunioremque *Othelricum* in thermis ſuffocare cupiens, una cum matre eosdem patria expulit, ſolusque vice baſilisci noxii regnans, populum ineffabiliter conſtrinxit. Qui pondus illati facinoris diutius ferre non valens *Wolodouueium*, qui poteſtas exercitus interpretatur, a Polenia clam vocans aſpidem venenatam absque omni legis pietate ſuos tractantem, hunc in ſedem baſilisci illius, id eſt Bolizlaui, deiecto eo conſanguinitatis linea et pietatis affectu unanimiter electum collocavit. De quo rem unam incredibilem dico, ſed non alicui Chriſtiano imitabilem, quod hic nunquam ſine potu unam horam perdurare valuerit. Sed Bolizlaus, quae ſola via fugae patuit ad Heinricum marchionem, qui proximus ei tunc fuerat, confugiens, propter illatas ſibi iniurias ab eo captus eſt, poſtmodum quia hospes eo advenerat, dimiſſus ad aequivocum ſuum amitaeque filium in ſceleribus comparem, licet facultatibus disparem, vitae dumtaxat amore perrexit. Iſte 6) autem potiori uſus conſilio ad Regem Ratisbonae adhuc commorantem proficiscens, cum humili ſubiectione et fideli promiſſione hunc in Dominum elegit, et quae poſtulavit ab eo in beneficium acquiſivit, et habitus in omnibus caritative revertitur cum bona pace.

Dum

5) *Brizach.* Probabiliter *Bruchſal* in episcopatu Spirenſi. Mascov. in Comm. de rebus I. R. G. p. 113. Adelboldus habet *Bruſellae* *Vrs.*

6) *Iste* ſc. Wlodoweius. Adelboldo dicitur *Blademarius*. *Vrs.*

Dum haec aguntur *Hartuuigus*, de quo ſuperius dixi, de proſperitate et adventu Regis Heinrici admodum curioſus, omnes introitus Longobardiae, qui ab accolis *Cluſae* 7) vocantur, vigilanti cuſtodia firmabat. Qui, ut ſuperius dixi, electionis ſuae conſiliatores et fautores, ut digni fuerant, tractare non deſiſtebat. Inter quos Brixienſem episcopum, aliqua, quae ſibi displicebant, loquentem capillis arripiens et ſolotenus ut bubulcum deiiciens cunctis ineffraenatam manifeſtavit iram. Sed quid eum ſingulis vitiis circumſcribere conor, cum in regno et populo appareat, quae turba iniquitatis ad haec perpetranda eum armaverit. Unde nonnullos priores ſibi ſuppoſitos commiſſi poenituit, et per internuncios et per literas Heinricum regem ad defendendum ſe venire rogabant, aut eo in aliis negotiis occupato Principes ſuos mitteret. Horum neceſſitati ad ſuccurrendum Otto *Carrentanorum* dux et *Veronenſium* comes cum *Heriberti* comitis filio *Ottone* et *Arneſto Luipoldi* marchionis filio, cum aliis paucis ob ſpem maioris auxilii ab Italis promiſſi a Rege dirigitur. Quis autem ille dux *Otto* fuerit, quia ſuperius reticui, breviter intimabo. Hic igitur a *Conrado* duce et *Luitgarda*, filia Ottonis primi Caeſaris maximi, procreatus, morum gravitate actuumque probitate parentelam ſuam decorabat. Et cum poſt mortem Caeſaris iure conſanguinitatis et aetatis virtutumque maturitate ab Heinrico tunc duce in regem eligeretur, tantum hoc onus humiliter excuſans, eundem primo per internuncios ac per ſe ipſum quaſi ad haec aptiorem ſibi propoſuit, fideliterque ſemper adiuvit. Hunc ex parte Regis venientem, archiepiscopumque Ravennae *Fritthericum* cum marchione *Thiedolfo* 8) caeterisque regis fidelibus ei ad auxilium occurrentem, Hartuuigus in medio poſitus, lynceisque oculis omnia perluſtrans cum comperiret, ad interrumpendos eos Veronam cum magna multitudine venit, Cluſasque ab episcopo eiusdem civitatis huc usque munitas expugnando cepit. Audiens autem Teutonicos in Tridenti planitie conſediſſe, illo properat, et eos non inveniens, iterum velox ſe in Campaniam Veronenſem recepit. Quo dominicae nativitatis feſta in quodam caſtello cele- An. 1003. A. S.
brante, Otto Carentinorum dux omnia eius acta ut primo intellexit, legatos ſibi licentiam transcundi aut ex ſua parte accipiendi poſtulantes miſit. His petitis ex profunda calliditate animi Hartuuigus reſpondit: *Hic pernoctate, ut cum meorum amicorum conſilio vos craſtino die de his omnibus certos remittam.* Ille autem nunciis noſtris id ignorantibus per omnem eam noctem ſingulariter ſuos in caſtris poſitos circumquaque perluſtrans ad praeliandum mane contra Teutonicos corroborare et arma praeparare monet. Proxima primum oriente aurora legati ducis reſponſi gratia Regem ag-
371 greſſuri, cum Longobardos militari manu pugnae intendere eventum cernerent, ipſum quid hoc ſignificaret percunctantes certam adverſus ducem congreſſionem iuſſi abire perce-

7) *Cluſae.* anguſtae in montibus viae, *Defilées.* De Cluſis v. Adelung Gloſſar. T. II. p. 486. Grupen Origg. Germ. P. I. p. 283. *Vrs.*

8) *Thiedolfo.* Leibnitius eum ipſum eſſe Theobaldum, avum celeberrimae Mathildis, comitiſſae Tusciae, famoſiſſimaeque Hildebrandi Pont. Max. amicae cenſet. Adelboldo eſt *Tieboldus.* *Vrs.*

perceperunt. Quos Hartuuigus cum exercitu pone secutus ad Hungaricum montem 9), ubi dux cum suis legatos expectabat, sole iam mediante pervenit, hostesque quamvis per fodrum 10) et ad custodiendas undique vias divisos, tamen ad resistendum paratos invenit; confligunt itaque utrinque fortia agmina impetu vehementi, et ni Teutonicorum aciem hostium numerositate imparem fuga Ottonis, germani praesulis *Gebehardi*, turbaret et impediret, victricem eam hostis Longobardus sensisset. Tum vero ex magna parte mutilata, proh dolor! caeditur, et victoriae honore privatur, sed non sine maximo Hartuuigii detrimento.

An. 1003. A. S. *Adelbold.* Interea Rege a Bauuario egresso et in *Frankenforde* Incarnationem dominicam celebrante, multorum ei legationes deferuntur: qui legati primo benigne auditi, dehinc largiter munerati, omnes revertuntur laeti. Ibi quoque dux Herimannus humiliter Regi famulatur, et ab eo caritative, ut talem decuit personam, habetur. Inde Rex discedens *Muselenorum* pagum 11) visitavit, et ad *Theodonis villam* veniens generale ibidem colloquium cum conprovincialibus habuit. Rege vero ibidem omnibus aliqua necessitate laborantibus benigne legem dare cupiente, *Hermannus* ac *Theodoricus* solo nomine duces, sed non re, tentabant hoc impedire, sed frustra, continuo animadvertentes auctori iustitiae se merito succumbere. Nam Rex quoddam castellum ducis, *Mulsberg* 12) dictum, ob instantem totius populi necessitatem destrui, et ut nunquam reaedificaretur, firmiter praecepit. His absque remotione omni peractis Rex ad Aquisgrani iter disposuit, ut ibi anniversarium domini antecessoris sui summa diligentia compleret, et Luitharienses unanimiter convenirent. Quae quamvis paululum tardaret, interim innata infirmitas tamen ad perficiendum iusti desiderii propositum Christi illis aspiravit vires ineffabilis pietas. Dein Traiectum amore sancti praesulis *Servatii* veniens de proelio nostrorum male pugnato ibi certum comperit. Et quia omne, quod nequit corrigi, leniter patiendum, quamvis graviter tamen sapienter audita sustulit incommoda. Inde Leodium ob impetranda Christi athletae Lamberti suffragia veniens, ibi colica passione admodum gravatur, sed praedicti martyris intercessione liberatur. Hinc ad Aquisgrani rediens purificationem Dei genitricis ibidem venerabiliter peregit. Inde ad *Novimagum* 13) commeans pluribus diebus Quadragesimae ibi moratur, primo

9) *Hungarium montem.* Adelboldus p. 799. *iuxta montem quendam, qui Vngarius, nescio qua de causa, vocatur. Wa.*

10) *fodrum.* Ita more scriptorum inferioris aetatis appellat annonam militarem, sive ea, quae ad victum militum, maxime vero iumentorum congerebantur, gall. *Fourage*, germ. *Futter. Vrs.*

11) *Muselenorum pagum.* Hic pagus praecipue territorium *Metense* complectitur. v. Iunker Geogr. medii aevi p. 258. In eo sita erat Theodonis villa, *Thionville*, germ. *Diedenhofen*, ubi erat palatium Imperatoris, de quo pluribus egit Mabillonius de re diplomat. Lib. IV. et Chron. Gottwic. T. I. p. 512. 696. *Vrs.*

12) *Mulsberg.* De hoc castello v. Chron. Gottwic. T. I. p. 694. *Vrs.*

13) *Novimagum. Noviomagus, Niumagun, Nimwegen* ad Vahalin in insula Batavorum. v. Valesii notit. Galliarum p. 385. Grupen Origg. Germ. P. I. p. 113. f. *Vrs.*

mo regnum Dei justitiamque eius quaerere, postea humanae fragilitati nudens necessaria suggerere. Mortuo interea duce *Vulodeweio* fratres praedicti una cum matre expulsi a Bohemensibus poenitentia ductis revocantur. Quos *Bolizlaus* Poleniorum rector collecto undique exercitu petens, iterum expulit, aequivocumque suum exulem pristinis honoribus praefecit, seque domum latentibus insidiis suis alta mentis intentione recepit. Sciebat enim nepotem suum se nimis vindicaturum in fautoribus suae expulsionis sperans se tunc meliori occasione forsan introducendum. Quod et ita accidit. Enimvero cum Bolizlaus Bohemensis cerneret populum suum execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum impietatem suam ad confringenda foedera pacis, quam sacramentis firmaverat, in tantum armavit, ut collectis in unam domum eoram se cunctis optimatibus, primo generum suum gladio in caput eius merso ipse occideret, caeterosque inermes in ipsa sancta Quadragesima vir sanguinum et dolosus, nec sibi concessos unquam dignus dimidiare dies cum suae malitiae fautoribus interficeret. Ob hoc residuus populus multum formidans ad Bolizlaum Polenum nuncios clanculum misit, qui perpetrati facinoris magnitudinem edicerent, et futuri timoris ereptionem ab eo poscerent. His libenter auditis mox per legatum fidelem hunc ad colloquium cominus in arce quadam ad tractanda cum eo quaedam necessaria communis utilitatis cum paucis ad se postulat venire. Huic iunior Bolizlaus ilico consentiens ad condictum locum perrexit, caritativeque ab eo primo susceptus, in sequenti nocte, erutis sibi oculis, ne unquam in suos tale quid perpetraret vel amplius ibidem regnare valuisset, ab eius familiaribus est prohibitus exilioque longo deputatus est. Insequenti igitur die ad Pragam velociter properans ab incolis semper de nova dominatione gaudentibus introducitur, communiterque in dominum laudatur. Accrescente igitur ibi seculari potentia attollitur infrenatae mentis multo maior solito contumacia. Haec, lector, attendens scito, quod cuius animus sit in prosperis elatior, in adversis saepe erit humilior, quod non esse sapientis scriptura testatur. Haec omnia Rex dictante fama comperiens, honesta gravitate animi patientis tulit, suis dumtaxat imputans peccatis, quicquid in Regno suis temporibus incommoditatis accidit. Itaque quod opportunum tunc maxime sibi videbatur dissimulatis omnibus, quae eis acciderant, nuncios ad Bolizlaum misit, mandans ei, si terram nuper a se occupatam de sua gratia, ut ius antiquum possit retinere 14), sibique in omnibus fideliter vellet servire, se eius voluntati in his assentire, sin alias, se armis illi velle contraire. Hanc legationem etsi iustam et bene compositam tamen Bolizlaus indigne suscipiens futuram ultionem merito promeruit. Finita namque Quadragesimali abstinentia, sicut exorsus fuit, festum paschale Qued- An. 1005.
372 lingaburg 15) antecessorum suorum more honorabiliter Rex celebravit: ibi tum ini- A. S.
quam praesumtionem Bolizlai et aspirationem Heinrici dissimulans familiaribus suis, ut tantam festivitatem decebat, arrisit. Ibi etiam Ottonem ducem et Arnestum a praelio male

14) *ius antiquum possit retinere.* Ann. Saxo p. 390. *more antiquorum vellet retinere. Vrs.*

15) *Quedlingaborg.* Adelboldus p. 802. *Quadragesima finita — rex, qui Teleborg* (falso) *pasche celebrat. Wa.*

male pugnato revertentes regiis donis honorat, priusquam 16) adminiculis consolatur. Nuncios quoque

Pergit Codex Dresdensis:

Rederariorum et horum, qui Luitici dicuntur, misericorditer suscepit 17) hactenusque rebelles munerum dulcedine promissionumque iocunditate sedavit et de inimicis familiarissimos effecit. Post haec rogationum dies a Christi fidelibus iugiter colendos, Merseburg celebrans, de aperta *Bolizlavi* ducis et *Heinrici* marchionis 18) rebellione intimatum est. Proximum Pentecostes festum in Haluerstidi a Rege celebratur. Post ad Bauuariam tendens, Heinricum auxilio Bolizlaui resistentem, primo devincere, postea que positas a longe insidias amovere conatur. Comperit etiam ad hoc 19), quod Ernastus ab eo nuper honoratus, et dominus Bruno, frater suus, cum eo iniuste conspiraverant, ignorantes quod scriptum est 20): *Virtus consilii expers mole ruit sua.* Rex autem ob sedandam horum arrogantiam familiares suos undique secus colligens intrante Augusto 21) bona praefati comitis invadendo vastavit, eumque, ubicunque extra urbem potuit, invitum latitare compulit. Dicat aliquis, non ignorans causam tantae praesumtionis, necessario eum hoc fecisse, sublimioribus non congruere potestatibus, tam firmiter promissa cuiquam fideliter servienti subtrahere, devotionemque ceterorum abalienare. Quibus reciproco 22): non ullam in hoc seculo esse dominationem, nisi a Deo, et qui se contra eam erigat, divinae maiestatis offensam incurrat; subitaneam iniquae mentis inflationem patientiae gubernaculo debere retrahi, et cum humili supplicatione consolationem expectare sibi veraciter profuturam: satiusque arbitror esse, altius de die in diem ascendere, quam ruinam inexuperabilem subito incurrere. Libenter nepotem meum aliqua ex parte defenderem, si veritatem, a cunctis fidelibus honorandam, polluere 23) auderem. Approbata sunt in multis antiquorum proverbia: *Inveterata populi facinora parere nova mali pudoris detrimenta.* Namque patri regis genitor istius non ut miles, sed ut inimicus saepe resistit, Imperatorque 24) partem, ut ipse testatus est, ob confirmatam sacramentis gratiam adiuvit. Similiter

16) *priusquam adminiculis.* Ann. Saxo *paternisque adminiculis. Urs.*

17) *misericorditer suscepit.* Ex his luculenter apparet, haec non Merseburgi, sed Quedlinburgi, anno nimirum sequente 1003. evenisse. *Urs.*

18) *Henrici Marchionis.* sc. Bavariae, qui vulgo vocatur *Suinfurtensis*, a Suinfurto, gentilitio oppido. Genus traxit e nobilissima stirpe Francica veterum Comitum Bambergensium. Praefectus fuit limitis Bavarici versus Bohemiam, quae marca postmodum *Vohburgensis* appellata fuit. cf. Eccard in Praef. ad Geneal. principum Sax. §. 23. *Urs.*

19) *ad hoc.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *aliam praesumtionem, scilicet quod.*

20) *scriptum est.* sc. ap. Horatium Od. III, 4. 65. *Urs.*

21) *intrante Augusto* sc. mense. Sic etiam Ann. Saxo, et Adelboldus p. 802. *Urs.*

22) *reciproco.* Cod. Brux. *respondeo.*

23) *polluere.* Cod. Br. *veritati — contraire.*

24) *Imperatorque.* non, ut editiones habent, *Imperatoris. Urs.*

militer et iſte usque in finem ultimi Ottonis ei fidelis erat, ſeniorique ſuo usque ad haec infelicia ſtrenue miniſtrabat tempora. Sed et regi ſecreto mentis latebat repoſtum patris, ſuique zelus infinitum. 25) Spero autem, quod hoc omne pro amore Chriſti inultum ſemper 26) relinqueret, ſi hunc tam crudeliter et cum caeteris ſibi contrariis aperte ſibi renitentem non cerneret. *Heinricus* marchio quamvis in hoc crimine ſolus culpabilis appareret, tamen absque conſilio aliorum hoc primitus non aggreditur; et quia pro magno dedecore in hoc ſeculo proditor habetur, maluit hoc conſcientia gementi celare, quam ſui damnum aliorum augere detrimentis, et ob haec qui prius viriliter ſuam ab hoſte defendere ſtuduit patriam, tunc aperuit huic in rapinam, mititurque 27) ei clam a Bolizlauo auxilium nihil ſibi omnino proficuum. Venienti autem tunc regi ad locum, qui *Hatheresburgili* 28) dicitur, omnem theſaurum ſuum ſe praecedentem, *Maganus*, comitis praedicti miles, cum ſuis corripit, actum intra ſe dividentes 29), ad *Amardelam* 30) civitatem laetus revertitur. Quos Rex pone inſecutus poſſedit 31), compoſitisque bellorum inſtrumentis, eos vitam ſolum reddita urbe et praeda fidis interceſſoribus poſtulare compulit. Tunc deſtructa penitus eadem, diviſaque inter ſuos Poleniorum multitudine, Rex inde ad *Cruſni* 32) caſtellum, in quo frater comitis Heinrici, *Bucco* 33) nomine, dominam ſuam *Gerbergam* cum filiis cuſtodire debebat, proficiscitur. Exercitum autem undique ſecus circumſedentem, Heinricus comes cum ſuis exterius impugnabat, quosdam vulnerans, aliosque incaute frumentum equis congregantes perimit. Quod ne amplius fieri potuiſſet, Rex curioſe praevidit, poſitis 34) militibus quadringentis, hoſtemque ſecretiora cuiusdam vallis 35) petere

25) *Zelus infinitum.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *ſuusque zelus non bonus et par odium.* Reinecc. et Maderus *ſcelus.* cf. Ind. latin. *Wa.*

26) *ſemper.* Sic Cod. Dr. recte, non, uti et Vrſ. exſcripſerat *ſaepe.* *Wa.*

27) *tunc aperuit huic in rapinam, mittiturque.* Ita Cod. Dresd. Haud recte videns Vrſinus cum aliis dederat: *ruinam.* *Mittitur* cet. *Wa.*

28) *Hartheresburgili.* Burgum perantiquum, et olim munitiſſimum deſtructum eſt an. 1650. Iam eſt praefectura in principatu Guelferbytano, cui nomen eſt *Hartsburg.* v. Chron. Gottwic. T. I. p. 621. Ann. Saxo habet *Hatheresbrugge.* *Urs.*

29) *actum intra ſe dividentes.* Eſt locus negligentia librarii corruptus, quem Reineccius ſic exhibuit: *actumque intra illos dividens.* Nil tamen proficitur hac eius emendatione ad tollendam difficultatem vel obſcuritatem, ſenſu enim deſtituitur. Forte ita legendum eſt: *Actutum intra ſe dividens,* tam cito, quam poterat, praedam inter ſuos diviſit. *Urs.* — *Actutum* habet etiam Leibnitius in Emendatis. *Wa.*

30) *Amardelam.* Nunc dicitur *Amerthal,* pagus in Palatinatu ſuperiori, haud procul ab Amberga ſitus. Chron. Gottwic. T. I. p. 716. *Urs.*

31) *poſſedit.* Cod. Brux. *circumſedit.* Ann. Saxo: *obſedit.* *Urs.*

32) *Crusni.* Sic Dresd. Eſt oppidum in principatu Baruthino, *Creuſen.* v. Chron. Gottwic. T. I. p. 715. Hoenii Lexicon topograph. circuli Francon p. 235. Ann. Saxo legit *Crunzi.* *Urs.*

33) *Bucco.* In hiſt. S. Emmerani Lib. I. c. 16. dicitur Burchardus. *Urs.*

34) *poſitis.* *praeſidio* addit Ann. Saxo.

35) *cuiusdam vallis.* Haec editiones non habent. In Dresd. adſunt, uti in Ann. Saxone. *Urs.*

petere loca coëgit. Quem ibi caſtra metantem ruſtici unius incontinens lingua cuſto-
dibus prodidit. Hi autem medii ſervore diei illo latentibus tendentes inſidiis, ut pri-
mum caſtra viſis agnôvere tentoriis, alta voce per Kirieleiſon ſocios convocantes, ho-
ſtes, relictis ibidem omnibus ſuis, capto ſolum *Ernaſto*, effugarunt. Reverſi tunc
iidem ex magna parte triſtes, efficiunt conſodales admodum laetantes, praeſentatoque
regi captivo, capitalis ſententia a iudicibus decernitur 36), quae Magontini archiprae-
ſulis Uuilligiſi interceſſione ſupplici, et quae regi placuit, redemtione amovetur. 37)
Tunc audita ſenioris ſui fuga, Bucco comes gravi dolore concutitur, ac quid ſibi tunc
foret faciendum, ſocios conſulit. A quibus diverſa percepit reſponſa. Quidam dixe-
runt, ob fidem 38) ſeniori ſuimet promiſſam, ac ignaviam perpetuo eis imputandam,
mori malle, quam urbem cum tali pignore regi unquam dare; ſuperſtite adhuc ſeniore
ſuo auxilium ſemper ſperare profuturum. Alii autem, qui plus ſapiebant, aquae 39)
torrenti et homini potenti arduum eſſe teſtabantur reſiſtere, devictos raro aut nun- 373
quam promereri veniam, incolumes et nullo ſe tunc vulnere tardatos, cum Domina
ſuimet caeterisque bonis ac hospitibus abeundi licentiam apud regem imploraturos af-
firmabant. Horum, ut opinor, conſilio cuſtos eiusdem civitatis Bucco cum Ottone,
germano ſuimet dominae loquitur 40), eiusque ſuffragiis urbem regiae poteſtati tradi-
dit, ipſe autem cum omnibus ſibi commiſſis ſecurus abiit. Confeſtim civitas radicitus
dirui a rege jubetur; ſed parcentibus huius rei auctoribus magna ex parte cum aedi-
ficiis ſervatur. Interim cum Rex Heinrici comitis urbem, Cruſni vocatam, poſſedit,
Bolizlauus eum in aliquo laedere ſummopere niſus, clam exercitum colligit, et per
nuncios ſuimet *Guncilinum* fratrem hortatur, ut memor firmae promiſſionis urbem
Misnenſem ſuae redderet ditioni, amicitiamque renovaret priſtinam. Ille autem ſciens,
iſtius ingreſſu a gratia Regis, et a demanio 41) tali ſe penitus excluſum fuiſſe, man-
datis talibus reſpondet: *Omnia, quae praeter haec a me expetis, frater, libenter
impendo, et ſi unquam haec faciendi opportunitas accidit, non recuſo. Sunt me-
cum Senioris mei ſatellites* 42), *qui talia non patiuntur, et ſi hoc publicatur, vita
mea*

36) *decernitur.* Cod. Leibnitianus: *Capitali ſententiae adiudicatur a iudicibus, qua* etc.

37) *amovetur.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *liberatur.*

38) *ob fidem.* Sic recte Dresd. et Ann. Saxo. Editiones ſine ſenſu: *obſidem.* *Urs.*

39) *aquae torrenti.* Sic aperte Dresd. Miror, omnibus ante me placuiſſe pro *aquae* — *atque.* *Wa.*

40) *dominae loquitur.* Ann. Saxo p. 392. *Cum Ottone germano ſub Dominam alloquitur.* *Urs.*

41) *demanio.* Cod. Dr. proprie habet *demonio*, at incuria librarii hoc factum fuiſſe manifeſtum eſt. Reineccius ſubſtituit domino, quem ſecuti ſunt reliqui, minus apte. Alias vocem ſcribunt *domanium, domagnium, demenium* pro *dominium*, Gallis *Domaine*, et ſignificat principale feudum quoddam, unde cetera pendent, et cui fidem praeſtant et homagium. v. Adelung Gloſſar. T. III. p. 63. 186. 203. Guncelinus hoc verbo poſſeſſionem Marchionatus Misnenſis aperte denotat, uti ex Ann. Saxone patet: *Qui ſciens ingreſſu illius a gratia Regis et dignitate ſua ſe penitus excludendum.* *Urs.*

42) *ſatellites.* Milites Caeſarianos intelligit, qui aderant, ut Marchiam urbemque Misnenſem ab excurſionibus hoſtium, inprimis Soraborum et Polonorum defenderent. Quinam has cohortes auxilia-

mea cum omnibus, quae possideo, periclitatur. Hac legatione accepta Bolizlaus internuntios custodiri et legionem ad Albim properare iussit. Hic qualitatem vadorum secreto perquirens, mane facto ipse subsequitur, et ad *Strelam* civitatem, quia suae dos erat filiae 43); demandat, ut nec sibi quicquam timerent, neque cum clamore illato convicinos de hac re certos efficerent. Nec mora, exercitus iussu ducis in quatuor dividitur et ad *Cirin* castellum 44) vespere conveniri praecipitur. Duae autem phalanges praemissae, ne sui aliquam a marchione 45) molestiam paterentur providere studebant. Totus hic pagus, qui *Zlomizi* 46) dicitur, optime tunc excultus, in una hac die igne, gladio et habitatoris eductione flebiliter desolatur. Sed qualiter is, qui omnes crebro fallere solebat, a quibusdam, qui in *Mogilina* 47) urbe sedebant, deluderetur, memorare libet. Hi cum a legione ad eos missa impugnarentur, *cur sic facitis?* inquiunt. *Vestrum seniorem optimum scimus, et hunc nostro praeponere volumus, tantum praecedite, et nos cum familiis et possessionibus universis subsecuturos non dubitate.* Talia orantes non amplius vexabant hostes, et seniori suo hos adventare pro certo nunciabant. Sed cum commilitones ad condictum sero confluere locum, hosque domi sedere dux cerneret, multum irascitur, et mendacibus sociis poenas minatur. Postera luce orto iam sole praeda innumerabilis praemittitur, et magna pars hostium Albi immergitur. Caeteri domum redeuntes inlaesi dividunt praedam, seniori suo optima quaeque assignantes. Non fuit minor captivorum numerus, quam tria millia, et ut praesentes affirmabant, multo amplius. 48) Heinricus vero comes se An. 1004. iam defecisse animadvertens, ad urbem *Crana* 49) dictam properat, ibique *Sifridum*, filium

auxiliares fecerint, et quotiescunque recentes priores exceperint, fusius docui in vers. Germ. p. 283. *Urs.*

43) *dos erat filiae.* Hermannus Marchio Misnensis, Boleslai, Ducis Poloniae filiam an. 1003. in matrimonium duxerat, cui urbem *Strelam* in dotalitium dederat. Balbinus in Misc. hist. regni Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. 2. p. 11. hanc Hermanni coniugem falso pro filia Boleslai, ducis Bohemiae habuit. *Urs.*

44) *Cirin Castellum.* Nunc *Zehren*, pagus non multum ab urbe Misna distans. Castellum iam olim dirutum. Ann. Saxo *Zirin. Urs.*

45) *marchione.* sc. Misnensi. *Urs.*

46) *Zlomici.* Sic h. l. in Cod. Dresd. In principio huius Chronici *Glomaci* dicitur, et in Ann. Saxone *Glumici. Urs.*

47) *Mogilina.* Ann. Saxo *Mogolina.* Hodie *Mügeln* prope Wurcenam. *Urs.*

48) *multo amplius.* Quae h. l. Ditmarus vere et accurate refert, an. 1004. decurrente et ineunte sequenti evenerunt. *Albinus* igitur in Chronico terrae Misn. tit. X. p. 119. Tit XX. p. 260. qui annum 1010. posuit, et *Fabricius* in Annal. Misn. qui ad an. 1017. refert, emendandi sunt. *Urs.*

49) *Crana.* Iam *Cranach* s. *Cronach*, oppidum Franconiae. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 715. *Hahn deutsche Reichshist.* T. II. p. 185. *Hoen* Lexic. topogr. circuli Francon. p. 13. *Urs.*

filium comitis *Sigifridi* 50) iuvenem, auxilio se expectantem collato inveniens, nec sibi neque huic ullam in rebellione spem in his partibus promisit. Tandem cum eo multa locutus eandem incendit, atque ad Boemiae tunc invasorem Bolizlauum cum domino *Brunone* residuisque fautoribus concessit. Sifridus vero 51) spe palam resistendi frustrata non eos comitatur, sed de futura commissi emendatione certus revertitur. Rex autem ad Cranam hostem insecutus fugientem lenivit in hos suimet animum, quod agnovit se inimicum in destruendis praeoccupasse. Misit tunc *Heinricum* 52) Uuirciburgensis (ecclesiae) episcopum, et *Erkanbaldum* Fuldensis coenobii abbatem, ut *Suinuordi* 53) castellum incenderent atque diruerent. Quos adventantes Heinrici comitis inclita mater *Eila* nomine, ut talibus decebat personis 54), suscipiens et salutans, ut praecepta intellexit regalia, perturbatur, concitoque cursu ad ecclesiam properans, ibidem ignis concremationem prius sustinere, quam hac comburente viva vellet exire, testatur. Unde seniores praefati ob Christi amorem seculares postponendo timores decretam mutabant sententiam, murosque urbis ac aedificia solotenus frangentes, tristem matronam his mulcebant promissis, si quando cum gratia regis id fieri potuisset, hoc totum ex sua parte se renovaturos. Rex autem devastata omni comitis proprietate, et cum beneficio late divisa, ad *Bauanberg* venit, ibique exercitu suo bona cum pace dimisso, nativitatem Dei genitricis 55) solemnibus celebravit gaudiis. Inde profectus ad sylvam *Spehteshart* 56) nuncupatam, laborem expeditionis delinivit suavitate venationis. Completa ibidem autumnali iocunditate per Franciam transiit ad Saxoniam, indicens his proxima hieme 57) suam ad *Milzieni* expeditionem. Post haec
An. 1004. A. S. Natale Domini in *Palithi* more priorum divinitus ac humanitus honorando peregit. Deinde ad *Thornburg* veniens Uuilligisum archipraesulem cum caeteris familiaribus ad *Gisilerum* misit archiepiscopum, tunc nimis infirmum, ut memor Domini, quicquid in destructo Merseburgensi episcopatu hactenus deliquit, hunc resumendo, iniustamque sedem

50) *Sigifridi.* Comitis a Ringelheim. v. Leibnitii Introd. in P. I. scriptt. rerum Brunsvic. n. 14—16. *Urs.*

51) Eadem pagina octavum Werneri Episcopi nomen fol. 91. et 92. adscriptum legitur. *Urs.*

52) *Henricum.* Comitem a Rotemburg, secundum Meibomium in notis ad Gobelinum Personam p. 361. *Urs.*

53) *Suinuordi. Suinvurt, Suinfurtum, Suevofurtum,* quia ibi Suevi cum Tiberio imperatore in Rhetiam transierant, in pago *Grabfeld,* urbs perantiqua, de qua *Schannat* Tradit. Fuldens. p. 49. 201. *Eccardi* hist. geneal. princ. Sax. super. in praef. §. 13. fol. 13. *Hoenii* Lex. circuli Francon. p. 530—532. consulendi. *Urs.*

54) *decebat personis.* Hoc vitium sustulit Reineccius: *decebat personas,* quod iam olim Ann. Saxo fecerat. *Urs.*

55) *nativitatem Dei genitricis.* Dies est VIII. Septembris. *Urs.*

56) *Spehteshart. Spessart.* Adelboldus in vita S. Henrici Imp. ap. Leibnit. T. I. p. 437. silvam hanc appellat *Speicheshart,* quae Bavariam a Franconia separat. Idem dicit Ann. Saxo. *Urs.*

57) *proxima hieme.* Ann. Saxo et Cod. Br. addunt *transacta.* *Urs.*

ſedem relinquendo, in ultimis ſaltem emendare voluiſſet. Hunc 58) primo propter
374 *Hermannum*, quem ſibi idem ſemper in regno ſummopere conatur praeponere, odivit; poſteaque data huic ſuimet gratia, inter familiariſſimos habuit, commiſſisque ei omnibus in Saxonia ſuimet proprietatibus, fidelem in his perſenſit proviſorem, multa, quae tunc ſuae arridebant voluntati, per eundem complens. Tandem zelum Dei amplius ferre 59) non valens, perfecto hunc perſecutus odio, hos, ſicut praedixi, nuncios miſit. Quibus vix talibus reſpondit: *Dentur mihi trium vel quatuor induciae dierum, et mihi liceat abire: quibus transactis certa vobis referam.* Hoc apud regem impetrans, et in curru, ut diu tunc ſolebat, exiens, ad *Thriburi* 60) curtem ſuam venit ibique duos commoratus dies VIII. Kalend. Februarii migravit ab hoc ſeculo. Quo audito Rex corpus archiantiſtitis praecedens usque ad Magadaburch ſubſequitur, praemittens eo capellanum ſuimet *Uuigbert*, ut de electione *Taginonis* unanimem confratrum voluntatem impetraret. Sed praepoſitus eiusdem civitatis *Uualtherdus* nomine, convocatis in unum confratribus univerſis, obitum Senioris et adventum Regis pariter indixit, obſecrans, ut invicem unum aliquem inquirerent, cum quo antiquam eligendi conſuetudinem retinerent. Cui ab omnibus illico reſpondetur, eundem ſe communiter velle in dominum, divina ad hoc favente gratia, habere. Hoc cum magna, ut decuit, humilitate idem ſuscipiens veniam proſtratus petiit. Delatum eſt corpus archiepiscopi ad ſanctum Iohannem 61), ibique proximam noctem dignis ſervatur honoribus. Poſtera autem die cum ad ſanctum portaretur Mauritium, adveniente tunc ibidem rege, ab eo omnique clero et populo ſuscipitur, ſecundamque noctem diligenter cuſtoditur. Mane iam facto *Arnulfus* episcopus a rege ad confratres, et ad milites 62) admodum triſtes, gratia Taginonem eligendi, mittitur. Cui legationem ſuam cunctis ordine pandenti Uualterdus reſpondens prae omnibus: *ſcimus*, inquit, *quid veſter Senior intendat. Volumus, ſi licet fieri, poteſtatem habere eligendi; et cunctis praeſentibus his, me, quamvis indignum, voluerunt in vacuum ſuccedere, ut ipſi poteſtis probare. Detrimentum eccleſiae fieri noſtrae multum veremur, quod ne eveniat, regiam pietatem ac veſtram petimus interceſſionem. Non ſumus*

R 2 *imme-*

58) *Hunc.* ſcil. Giſilerum rex Henricus. *Urs.*

59) *amplius ferre.* Cod. Leibnit. ita: *Tandem vero zelo Dei inſtinctus iniuſtitiam tantam amplius ferre* cet. Idem eſt ap. Ann. Saxonem. *Urs.*

60) *Thriburi* al. *Troibern*, caſtellum nunc dirutum non multum a Thornburg afuiſſe ſuspicor, et ex hac ipſa relatione et ex *Fellerti* monumentis ineditis p. 18. *Urs.*

61) *ad Sanctum Iohannem.* i. e. in monaſterium Bergenſe prope Magdeburgum. *Urs.*

62) *milites.* Cod. Leibnit. et Ann. Saxo habent *miniſteriales*. Absque dubio miniſtros intelligit, quos ex nobilitate archiepiscopus Magdeburgenſis ſecum in aula habuit, ut certas demandati officii vices exſequerentur. — Arnulfus episcopus, qui a rege miſſus erat, ut electioni novi archiepiscopi Magdeb. intereſſet, non Ravennas, uti Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 245. exiſtimat, ſed Halberſtadienſis episcopus fuit. *Urs.*

immemores proverbii cuiusdam sapientis: Libertatem populi, quem regna cohercent, libertate dominantis perire, tantumque eius umbram 63) *servari, si cunctis eiusdem velit obtemperare praeceptis.* His dictis 64) praesul egressus regiis omnia instillavit auribus; qui mox praepositum vocans multumque ei promittens, et sui licentiam ac consociorum 65) in electione Taginonis gratiam acquisivit. Confestim in maiorem convenientibus ecclesiam cunctis Rex baculo Arnulfi praesulis clerum et populum *Taginoni* venerando patri, cum redditura summo iudici ratione, commisit, eundemque in cathedram episcopalem ipse constituit, adstantibus universis et laudes Deo canentibus. Celebrata pro defunctis memoria corpus archiepiscopi coram altari australi sepelitur.

Sed antequam ad nostrae sedis renovationem perveniam, libet quaedam de praefato viro, qui tunc ordinandus erat, differere. Fuit hic egregii clericus *Uulfgangi*, qui Ratisbonensem pius pastor habitu et conversatione monachus rexerat ecclesiam. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a puero nutriens, eundem iam adultum bonis suimet omnibus praefecisset. Insuper ducis et imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, (ut,) si quando se de hac luce divina iussione subtraheret, hunc sibi successurum non dubitaret. Consummato tunc huius exilii cursu Wulpo 66) in sanctitate admirabili, venerabilis antistes cum iam usque ad mortem aegrotare coepisset, accersito ad se dilecto Taginone, *pone*, inquit, *fili, os tuum super os meum, accipiens a Domino insufflationem spiritus mei, ut ubicunque ardore iuventutis incalescente in gemina charitate sis frigidus, a summa potestate meique benevolentia temperamentum accipias, et si meis honoribus forsitan privaberis, post bis quinos solares annos, cum mea apud Dominum luo commissa, maioribus pro certo laetaberis.* Post haec vir sanctus cum finem suum adesse 67) in spiritu praesciret, iussit se in ecclesiam portari, expletisque ab eo orationibus caeterisque, quae a fratribus facienda erant, se cum sibi commissis Deo commendans pridie Kalend. Octobris sanctum emisit in pace spiritum. 68) Electus ille ab universis ad Imperatorem venit, sed promissa non percipit, dato tunc ab Imperatore episcopatu capellano suimet *Gebehardo*. Committitur huic iste fideliter, et quamvis ab eo honorabiliter haberetur, tamen quia bonum et

63) *umbram.* Editiones sine sensu *verbera.* Vocabulum hoc in Cod. Dresd. oblfiteratum, sed ex residuis literarum vestigiis *umbram* facile agnovi, quam et Ann. Saxo habet. *Urs.*

64) *His dictis.* Ann. Saxo et Brux. *auditis. Urs.*

65) *consociorum* et paullo post *acquisivit.* Cod. Br. et Ann. Saxo eorum loco *fratrum — impetravit. Urs.*

66) *Wulpo*, in Cod. Dr. erasum, a secunda manu restitutum est. *Wa.*

67) *adesse.* Excidit in editt. Restitui ex Cod. Dr. *Wa.*

68) *emisit spiritum.* Wolfgangus episc. Ratisbonensis obiit 994. Numero sanctorum eum inseruit Leo IX. P. M. an. 1050. *Urs.*

et malum non ſunt ad aliquid 69), non longum tempus cum eo ob morum ſuorum
375 inaequalitatem verſatur. Adhaeſit namque ilico (Tagino) Heinrico tunc Duci, et propter caſtitatem mentis et corporis ei complacuit, ac usque ad hanc diem, quam praefatus ſum, malis moleſte, bonis accepte perdius et pernox ei ſervivit, Deo et hominibus ſua ſpecialiter impendere ſatagens; completurque ob hoc a rege, propter ſancti viri ab eodem unice dilecti amorem 70), veridicum eiusdem vaticinium, decurſis tunc, ut ipſe dominus Tagino ſaepe mihi retulit, decem annorum curriculis. Qui cariſſimum ſuimet dominum ac reginam cum omnibus conſociis, multiplicibus, ut decuit, honorat muneribus, nequaquam ſuae benignitati ad hoc ſuppetentibus. Inde Rex cum eodem ad caſtellum ipſius nomine *Guukanſten* 71) pergens, omnia, quae ibidem ab Giſilero antiſtite collecta ſunt, ſingulariter perſpicit, et haec eſſe ſuperflua teſtatur. Dehinc Merſeburg diu paſtore ſuo viduatam conſolationis gratia adiens, tandem priſtinis reſtitui honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagino venerandus IIII. Non. Februarii, idem *Yppapanti* 72) domini, id eſt, obviatione iuſti Simeonis, accepta ab *Hilderico* antiſtite 73) licentia, qui primus horum in ordine fuit confratrum, a Uuilligiſo archipraeſule Magontino conſecratus eſt, praeſente rege ac Romano nuncio, omnibusque coëpiscopis ad haec faventibus. Et quia is, ut ſcriptura eius teſtatur, ab ſolo ordinandus Apoſtolico, huc venire propter inſtantem neceſſitatem non potuit, ibidem ſacri chrismatis delibutione tertium 74) implevit numerum, *Uualtherdo*

69) *non ſunt ad aliquid.* Cod. Dresd. et Ann. Saxo exacte reſpondent. Leibnitius textui ſuo ſubiecit: *id eſt, bonum et malum non ſunt relata, ſed oppoſita.* Quia ſententiam hanc in Gebhardi reprehenſionem protulit, ne inſolentiae ſuſpicionem incurreret, Ditmarus iſti de induſtria aliquas tenebras offudiſſe videtur. Tritum eſt illud: *Contraria iuxta ſe poſita magis elucescunt. Urs.*

70) *amorem.* Leibnitii codex addit: *quippe qui nutritor ipſius Regis extitit*, et Ann. Saxo: *nam et nutritor ipſius Regis fuerat. Urs.*

71) *Guukansten.* Ann. Saxo *Guvikinſtein*, Reineccius recens nomen Gibichenſtein. v. ſupra Lib. III. *Urs.*

72) *Yppapanti.* Sic Cod. Dr. rectius: ὑπαπαντὴ. Ann. Saxo loco eius, ſed minus recte ſubſtituit *in Epiphania Domini*, eſt enim feſtum purificationis Mariae. *Urs.*

73) *Hilderico antiſtite.* ſcil. *Havelbergenſi*, quem ſi Sagittarius ſatis cognitum habuiſſet, nomen eius non in dubium vocaſſet, neque Hildewardum episcopum Cizenſem ſibi finxiſſet in Antt. Magdeburg. p. 248. *Urs.*

74) *tertium.* Lectio in exemplaribus Reineccii et Leibnitii: *ibidem ſacri chrismatis delibatione tunc civium implevit numerum*, corrupta eſt et obſcura, quod iam Sagittarius l. modo laudato monuit. Discutit caliginem Cod. Dresd. qui pro *tunc* habet *tertium*, quod Leibn. in variantibus habet, et in Ann. Saxone etiam legitur. At alias offudit tenebras Ditmarus novo et ex ingenio recens formato vocabulo *delibutionis*, quod a verbo *delibuere*, ſed minus accommodate effinxit, quia ſordida quaedam notio voci adhaerere mihi videtur. Ceterum Annal. Saxoni idem placuit, Sagittarius ſubſtituit *delibatione. Urs.*

therdo post se omnem committens episcopatum. Rex autem, quo semper esurivit atque sitivit iustitiae cibo, gestiens tunc satiari, quia aliter non posse fieri apud Arnulfum praesulem sciebat cum centum concambio mansorum super solum Merseburgensem burgwardum episcopalem redemit bannum. 75) Quicquid autem a carissimo Taginone exposcerat, bonae voluntatis abundantia hoc largiente perceperat. De Misni atque de Citici episcopatibus decretum regia potestate ad integrum redire, quod antiquitus hinc demtum, voluit explicare; unde his versibus praeludo Christi odas concinentibus.

Chro-

75) *redemit bannum.* Burgwardii nomine proprie urbis Merseburgensis territorium cum agris, villis, aliisque proprietatibus ad eam pertinentibus designatur; praecipue vero id vocabulum h. l. nil aliud significare potest, quam iurisdictionem superiorem et inferiorem a Caesare Comiti in hac urbe ab initio commissam, sive potestatem ius ibi dicendi. Idem valet *Bannum.* Multiplex huius vocis notio me quidem non fugit, hoc certe loco *bannum episcopale* non aliter explicari potest, quam de Iurisdictione, eaque *territoriali*, posthac per episcopum Merseburgensem exercenda. Praeterea haec res coniecturarum Sagittarii l. c. p. 250. non egebat; iste enim contractus permutationis minime, ut Sagittarius contendit, cum Arnulpho, episcopo Ravennate, sed cum Arnulpho Halberstadiensi sancitus erat, quippe qui ex dissipatione Giseleriana amplam episcopatus Merseburgensis partem olim acceperat. *Urs.*

Chronici Dithmari
Epiſcopi Merſepurgii
Liber VI.

De reſtitutione episcopatus Merſeburgenſis. 76)

O Sol iuſtitiae fulges ſuper omnia, Chriſte!
Adventu primo mundum redimensque ſecundo,
Cum patre plasmator, disſolvens examinator,
Solus pro variis dispenſans praemia factis
Humano generi, ſceleris per prona labenti,
Vera dies, lucem tu nunc benedicito talem,
Qua pius eccleſiam viſitaſti deſpoliatam.
Mersburg te laudet, de tuis munere gaudet,
Eius et nati, paſtores ac renovati
Perſolvant grates tibi nunc ex corde fideles.
Inclite rex regum modo ſuscipe fasma 77) tuorum.
Clemens Heinricum de coelis reſpice ſervum,
Et conteetalem ſuimet defende fidelem,
His tua pro parvis bona praeſtans maxima donis.
Vivat in aetherea Taginonis ſpiritus aula.
Vualtherd et Gero valeant in fine beato.
A Chriſto ſalvi ſint omnes, atque locandi
Sedibus Elisiis, te, Mersburg, qui pietatis
Affectu, dextris exaltavere benignis.
Omnia qui primus regis Deus atque ſupremus
Hanc moderare, tuo queat ut ſubſiſtere remo,
Eius cuſtodes tua ſint praecepta ſequentes,
Hoſtes nil valeant, converſi ſed bona reddant.
Sis rogo propitius, qui deſtructor fuit huius.

Inſu-

76) *Merſeburgenſis.* Titulus huius libri calamo recentiore ſcriptus eſt.

77) *fasma.* Hoc vocabulum apud ſcriptores medii aevi idem valet, quod *lingua*, inprimis *balba*, ſ. ſermo more infantum balbutientium. *Urs.*

Inſuper et cunctis, qui ſubvenere 78) malignis,
Da veniam, laeti quo ſpectent certa futuri.
Urbs Uuormacenſis gaudet temporibus iſtis
Libertate ſua, cuius manebat in umbra
Hactenus, atque ducum fuerat ſub lege ſuorum.
Burchard antiſtes laetatur et inter heriles
Ex animo proceres, quod non timet amplius hoſtes.
Nunc ex contiguo longe ſemotus ab illo. 376
Aula Ducis domini domus eſt iam praeclua Chriſti,
Et iudices varios clerus nunc deprimit illos.
Hoc Rex Heinricus fecit pietate choruſcus
Hanc propriis ſolvens rebus Chriſtoque remittens.
Annuit iſta pius Otto 79) dux atque benignus
Munere regali conceſſit abunde teneri;
Ex hoc laetantes ſint ſemper quique fideles. 80)

* * *

An. 1004. A. S. Poſt ſalutiferum intemeratae virginis partum conſummata millenarii linea numeri et in quinto cardinalis ordinis loco, ac in eiusdem quartae initio hebdomadae, in Februario menſe 81), qui purgatorius dicitur, clarum mane illuxit ſeculo, et Heinricus Dei gratia

78) *ſubvenere.* Sic Dresd. non *ſubvertere*, uti collector variantium in bibl. elect. Dresdenſi legerat. *Urs.*

79) *Otto.* Dux Auſtraſiae, ſ. Alſatiae et Lotharingiae, ſecundum Leibnitium et Conringium. *Urs.*

80) *fideles.* In editionibus ante me editis hi verſus epilogum praecedentis libri faciunt. In Cod. explent folium inter utrosque libros ſeparatum; et in Cod. Leibnitiano addita erat clauſula: *explicit prologus, incipit liber ſextus;* hinc titulum libri VI. ante hos verſus ponendum eſſe bene ille monuit. Conringius tr. de urbibus Germanicis Helmſt. 1652. §. 114. hanc de his verſibus tulit ſententiam: *Auctor eorum erat illuſtri genere, et dignitate episcopali conſpicuus. Verſiculi quidem barbari, in teſtimonium tamen hic adduci aptiſſimi, quod Wormatiae urbis ſatum exponant, conſenſu ſcilicet Ottonis ducis Wormatienſe oppidum erat conceſſum episcopo. Vrs.*

81) *in quinto cardinalis ordinis loco, ac in eiusdem quartae initio hebdomadae in Februario menſe.* Locus intricatus, qui, quomodo expediendus ſit, operae pretium eſt, audire *Vrſini, Kinderlingii* et *Wedekindi* ſententias. Et primo quidem I.) Vrſinus latinae huic editioni adſcripſit haec: Vignolius, teſte Leibnitio, in aerae huius 1005. definitione nimis affectata errorem deprehendiſſe credidit, et an. 1004. ſubſtituit, quod ego in medio relinquo. Quia vero quarta anni hebdomada in Februarium cadere nequit, Cod. Dresd. lectio: *in eiusdem quartae initio*, falſa et errore librarii corrupta videtur, et ita emendanda: *quintae initio hebdomadae.*

Prodeat II.) *Kinderling*, qui in *Allg. Lit. Anz.* 1800. n. 178. mentem ita expoſuit ſuam: Initio libri VI. anno 1005. reſtitutus episcopatus Merſeburgenſis dicitur, qui tamen 1004. eſſe debet, uti Vignolius coniecerat, et ſecundum eum emendaverat Leibnitius. *Sollerius* in Comment. de Henrico II. in Actis Sanctor. Iul. III. idem pluribus demonſtravit, inprimis ex quibusdam ſequentibus ipſius Ditmari locis. Aliter ſi eſſet, *Wigbertus* per 5. annos episcopus Merſe-

gratia rex, antecessorum naevum suorum cupiens emundare, sibique veniam 82) promereri aeternam, dispositis secundum suimet placitum ad hoc pertinentibus cunctis, perrexit ad domum suam, ubi se corporaliter semper solebat reficere, ut ibi desiderato diu alimento paululum recrearetur in mente; convocansque ad se omnes regni primates, dedit episcopatum sanctae *Mersburgensis* ecclesiae Capellano suimet, nomine *Uuigberto*, cum archiantistitis baculo Taginonis, cum quo ipse, quicquid antecessor suus iniuste de hac auferre praesumsit ecclesia, renovationi eiusdem arridens reddidit, consentiente his *Arnulfo* praesule, *Eido* quoque et *Hilliuuardo* episcopis, quibus dioecesis illa fuit divisa, ac omni populo applaudente. Ductus mox cum divina iubilatione ad sedem suam Uuigbertus, eodem die ab archiepiscopo suimet Taginone, et An. 1004.
a confratribus *Hillerico* et *Uuigone* cum praedictis coëpiscopis consecratur. Interim Chronogr. Saxo.
Bolizlavus suo furore et comitis Heinrici instinctu magnam vim Bauuariis omnibusque conci-

Merseburgensis esse non potuisset. Conferri etiam potest *Sagittarii hist. AEpiscopat. Magdeb.* Lib. III. c. 3. in *Boysenii allg. hist. Magazin* St. I. S. 252. ff. Vrsinus p. 300. vers. Germ. diploma novae institutionis Henrici II. laudat ex *Strassii Diss. de Rudolpho Suev.*, qui tamen subscriptionem diplomatis, quae maximum h. l. momentum habet, omisit. Plenius et cum veri temporis notatione ea exstat in *Luenigii Reichs-Archiv Part. Spec. Contin.* II. p. 760. (Magdeb. VI. Kal. Marcii anno 1004. Heinrici regis tertio.) Maxime probabilis igitur Ditmari emendatio haec est, ut transpositionem numerorum factam esse statuamus. Numerus *anni* debebat esse *quarto*, numerus *hebdomadis quinto*.

Audiendus denique Ill. *Wedekindus* cuius de hoc loco nostro sententiam in *Allg. Lit. Anz.* 1801. n. 163. et 166. propositam latinis verbis dedi. In hoc, inquit, difficili loco Vignolio, Leibnitio aliisque veri simillimum visum est hoc, ut, cum necessario de anno 1004. sermo sit, numeri transponantur, ideoque legendum sit: *in quarto — ac in eiusdem quintae initio.* At vero hic mensis anni 1004. quintam hebdomadem non habuit, si nempe, more medii aevi Chronistarum, qui solam diei dominicae literam sequuntur, *plenas* integrasque hebdomadas respiciamus. (Ipse Ditmarus plenis utitur septimanis initio sequentis Libri VII. nisi enim hoc sumas, dies coronati Imperatoris in quartam septimanam incidisset.) Nisi vero me omnia fallunt, nodus iste ita solvetur: Numerus *quinto*, ad annum relatus, sine dubio cubat in mendo. In quo si Ditmarus ipse humani aliquid passus est, fieri tamen non potuit, quin, ut primum locum relegeret, errorem animadverteret. Quoniam vero lituram in ipso contexto facere noluit, margini adscripsit *quarto*. Librarius vero, cum asteriscum vel desideraret, vel negligeret, legendum sibi etiam *quarta* putavit, et vocula *eiusdem* temere inserta hebdomadi iunxit. — *Initium*, vel *caput hebdomadae* est dies Solis, uti *caput quadragesimae* dies cinerum. Ditmarus igitur hoc voluit: „Anno 1004. (proximi) diei Dominici mense Februario." De proximo autem et primo huius mensis die dominico eum cogitasse, ex ipso temporis ordine patet. Antecedentem nempe librum narrata Archiepiscopi Thaginonis 2. Febr. (die Mercurii) 1004. consecratione finierat. — Eo itaque die, de quo Ditmarus loquitur, de restitutione episcopatus Merseburgensis conventum, pactum vero literis consignatum serius, quod saepe fieri solebat, 4. Martii editum, tum *Wigbertus* electus, et statim ab Archiepiscopo *Thaginone* consecratus est. Istam consecrationem primo memorati mensis die dominico, 6. Febr. 1004. vere factam esse ex nota infra ad p. 385. (Leibnit.) adiecta clarum fiet. Hanc vero meam explicationem haud parum firmari crediderim eo, quod narratio Ditmari sic sibi optime constat, et ipsi rei gestae accommodata est.

82) *veniam.* Cod. Brux. *praemiam aeternum. Urs.*

concivibus ſuis intulit. Ob hanc cauſam Rex indicta prius expeditione *Milzini* fines hoſtiliter invaſit, et ni ſuperflua nivis effuſio celeriter reſoluta eum impediret, omnis haec regio habitatore vaſtata caruiſſet. Inde reverſus triſtis *Guncelino* marchioni caeterisque patriae defenſoribus poſitis auxiliatur praeſidiis, ac tunc Merſeburg veniens fratrem ſuum ſugiſſe ad Ungariorum regem veniae gratia 83) acquirendae, *Heinricum* autem incepti multum poenituiſſe, a fidis interceſſoribus ab eo miſſis comperit. Quorum et maxime percari ſuimet Taginonis et *Bernhardi* ducis ſupplicationes, etſi invitus ſuscipiens, praefato comiti ſuimet gratiam ea ratione indulſit, ut praedium ſibi ſuisque fautoribus et incolatum redderet, ipſum autem, quamdiu voluiſſet, in cuſtodia detineret. Heinricus vero ſe nimis in omnibus culpabilem lacrimabiliter profeſſus, more et habitu poenitentis Regi ſe tradidit, eiusque iuſſione ab archipraeſule praedicto in caſtellum *Uucanſten* 84) detruditur, diligenterque a ſuis militibus die noctuque ſervatur; ibi tunc praeter aliud bonum opus in una die pſalterium cum CL. veniis cantavit. 85)

Interea Rex Italicae haud immemor iniuriae omnes ſuos fideles ad hanc ulciscendam hortatur, ac inſtanti quadrageſima ipſe eo cum armato milite deſtinavit pergere. A Merſeburg tunc exiens ſancti Mauricii apud Deum interceſſionem itinerisque proſperitatem Magadaburg petiit. Inde per Thuringiae, Orientalisque fines Franciae transiens, ad Ratisbonam venit, ibique habito regali placito, militi ſuimet generoque *Heinrico* XII. Kalend. Aprilis cum omnium laude praeſentium, cumque haſta ſignifera ducatum 86) dedit. Dehinc Auguſtanam urbem itinere attingens a *Sigifrido* antiſtite eius honorabiliter introducitur et habetur. Ibi tunc duas tantum noctes commoratus, reginae diligenti ſalutatione licentiam dedit ad Saxoniam abeundi, dilectoque eam commiſit Taginoni. Ipſe autem cum exercitu progreditur usque ad locum qui *Tinga* 87) dicitur. Ibi dominus *Brono*, frater eius, cum Ungaricis interceſſoribus Regi praeſentatur, et ab eo data ſibi gratia miſericorditer ſuſcipitur. 88) Equidem ab archiepiscopo 577
Taginone rogatus ad praedictam civitatem veni et cum eodem redii. Venimus ad *ſal-*

tum

83) *gratia.* Sic recte Dresd. non *gratiam* quod editiones habent. *Wa.*

84) *Uucanſten*: i. e. Giebichenſtein. Reineccio h. l. placuit *Witganſtein*. *Urs.*

85) *cantavit.* Editores priores non habent totum locum: *Ibi tunc — cantavit.* Leguntur autem ap. Annal. Saxonem, in Cod. Brux. et Dresd. inferiori tamen margini, ſed a perantiqua manu adſcripta. *Urs.*

86) *ducatum.* ſcil. Bavariae. Henricus frater erat Cunegundae, coniugis Imperatoris. v. Aventinum Lib. V. p. 310.

87) *Tinga.* In ipſo textu Cod. Dresd. manifeste legitur *Tinga*, et ſuperſcriptum *Thunga*, quo ipſo nomine vicus principalis Abbatiae Campidonenſis (Kempten) *Thungau* dictus, adhuc gaudet. Annal. Saxo Tongam appellat. Reineccius in Cod. Dr. *Schanga* ſibi inveniſſe videbatur, quem reliqui ſecuti. *Urs.*

88) *ſuſcipitur.* Bruno, qui poſt Sigifridum an. 1007. Auguſtenſis episcopus creatus eſt. cf. Lambertum Schafnaburg. ad an. 1004. *Urs.*

*tum Geronis*89), ibique cum venerabili abbatissa *Hathui* Palmas solemniter peregimus. IIII. feria ad Magadaburg regina veniens coenam Domini et subsequentem dominicae Resurrectionis solemnitatem ibidem celebravit.

Rex autem per multas itineris asperitates ad *Tridentem* veniens urbem, ibi Palmarum festa colit, et exercitum nimii laboris necessitate adflictum hac celebri solemnitate paululum respirare permisit. Quem adventantem *Harduuigus* rex praesciens, ac multum expavescens ad munitiones supra memoratas nuncios probatos misit; ipse autem collectis agminibus in Veronensi planitie confidens sperabat praesentia praeteritis prosperitatibus forsitan respondere. Hunc transitum *Heinricus* rex interclusum, aut vix aut nequaquam expugnandum comperit, et alio se vertens cum suis tractat familiaribus, si *Clusas* hinc longe remotas *Carentanis* auxiliantibus intercipere ullatenus valuisset. Quod consilio prudenti, quamvis arduum multis videretur, effectum est. Carentani regalibus iussis illico obtemperantes in duas dividuntur legiones; unam, quae ante ipsum diei crepusculum montem Clusis superpositum 90) occupabat, alteram, quae iam facto mane ad has expugnandas subsequitur, audito a praemissis commilitonibus signo tam vehementi, ut ex latentibus hostium insidiis audiri potuisset. Qui post tergum, ut opinabantur, securi, venientibus obviam armati properant. Sed nostri eos ex latere irruentes alios effugarunt, quosdam autem praecipitio, et in *Brenti* fluminis inundatione compellebant interire. Sicque victores Clusas usque ad regis adventum sollicite tuebantur. Hoc Rex ab internuntiis ut audivit, relictis omnibus impedimentis, optimis satellitibus exceptis, cum magna difficultate eas pertransit, et iuxta littus aquae supra memoratae in quadam grata planitie castra metatus est, ut ibidem coenam Domini et Chrismatis consecrationem, ac passionem dominicam et sanctam eius Resurrectionem summopere veneraretur. Interdicta est omnibus per bannum regalem 91) a Palatino Comite fuga, et resistentibus viriliter promittitur solatio futura. Rex autem in tertia feria aquam transiens praedictam fixis iterum tentoriis requievit, exploratores praestolans sollicite ad quaerendam *Harduuigi* hostis conversationem. 92) Langobardorum

89) *saltum Geronis*, Gerenroda, olim Abbatia, nunc praefectura in principatu Anhaltino. Ann. Saxoni est *Gerenroth*. *Urs.*

90) *superpositum.* Codex noster hic lacunulam habet. Vna cum margine superiori folii 99. dimidio plus abscisso primus anterioris paginae versiculus, excepto primo eius verbo *superpositum*, paene totus periit. Secundus versus orditur a verbis *quae iam facto mane* cet. Leve hoc vulnus, quod impia quaedam manus Ditmaro inflixerat, Reineccius satis bene sic sanaverat: *occupabat alteram.* Feliciorem medicinam adhibuit Ann. Saxo p. 397. sic: *Vna ante ipsum diei crepusculum montem Clusis superpositum cum peditibus clam praeoccupabat, alteram* etc. cf. Adelboldum ap. Ludwig T. I. scriptor. Bamberg. p. 808.

91) *bannum regalem*, sive imperialem, *Königsbann*, *Reichsbann*, *Reichsacht.* *Urs.*

92) *conversationem.* Vltima syllaba paginae praecedentis in Cod. Dr. post *conversationem* est *clan*, unde coniicere possis *clan destinam.* *Wa.* — Vulnus antea memoratum pertigit necessario et ad paginam nostram, cui mederi voluit Reineccius ita: *qui cum suis*, et post verba *ab*

dorum vero mens hactenus in malo unanimis, divinae pietatis instinctu dividitur, et ab iniusto supplantatore disiuncta, a Deo coronato regi Heinrico securum fuga patefecit ingressum. Verona primo eundem suscipiens exultat in Domino, advenisse defensorem patriae, auctorem vero abiisse totius miseriae. Huic occurrunt diu expectato *Thiedoldus* 93) marchio cum praedictis auxiliatoribus gaudens tempus advenisse, quo secretum bonae voluntatis sibi liceret huic aperire. Tunc Rex tali comitatu Brixnam veniens, ab archiepiscopo Ravennate, et ab huius sedis provisore *Ethelberone*, cum conprovincialibus suscipitur. Inde *Pergamam* ab *Arnulfo* imperatore olim devictam itinere attingens, Mediolanensem archipraesulem fide sacramentis firmata recepit. Post
An. 1004. Chronogr. Saxo. haec Papiam visitans urbem ab archiantistite hoc, et a primis illius regionis susceptus, cum admirabili laude ad ecclesiam ducitur, et communi electione sublimatus in solium regale collocatur; eademque die revelatur, qua mutabilitate totius mundi huius instabilis cursus in pronum semper volvatur. Namque inter tot gaudia 94) subito insevit 95) inimica pacis discordia, et a superflua vini ebrietate de vili causa interrupta est miserabiliter fidei connexio et sacramenti. Concives adversus noviter electum regem armantur, ad palatium properant, et maxime hi, quibus ius Heinrici displicebat, Harduuigi autem relaxatio mulcebat. Clamor ut a rege auditur, *et quid hoc esset*, explorari citius ab eo iubetur. Cui protinus respondetur, *plebeios furore subitaneo inflammatos et servili praesumptione animatos, hanc commotionem primitus incepisse, caeteros quoque omnes in detrimentum sui vel dedecus convenisse.* 96) Quos iam irrumpentes *Heribertus* Agrippinae (sedis) provisor egregius sedare conatus, de fenestra ut causam tantae invasionis inquirit, lapidum imbre et sagittarum infusione retruditur. Palatium autem ab hostibus graviter impugnatum a domesticis regis facile numerandis est viriliter defensum. Divisis etenim in plura necessaria nostris, maior vis excrevit inimicis. Tandem audito clamoris immensi strepitu, nostri gregatim ad regem properant, hostesque adhuc insanientes paululum expellunt; sed imminente iam nocte sagittis atque lapidibus obviis tardantur. Quae ad providenda urbis 97) tunc incendunt moenia. Nostri autem, qui foris erant, urbis propugnacula fortiter ascendunt, quibus hi sic melius resistebant. Ibi tum quidam egregius iuvenis *Gisilbertus* nomine, frater reginae, a Longobardis vulneratus oppetiit, et consociorum tristitiam vehementer adauxit.
Quem

ab iniusto supplantatore inseruit: *auxiliaris manus.* Sed totum locum ex Annal. Saxone in textum recepi. *Urs.*

93) *Thiedoldus Marchio.* Annal. Saxo *Thiadolfus*, Adelboldus: *Tietboldus. Urs.*

94) *inter tot gaudia.* Cod. Brux. et Ann. Saxo: inter tot concordiae gaudia. *Urs.*

95) *insevit.* Sic vere Cod. Dr. Ann. Saxo *fremuit.* Cod. Brux. *infremuit.* Ursinus exscripserat *immiscuit*, ego vero rectius vidisse puto *insevit*, i. e insaevit. *Wa.*

96) *convenisse.* Cod. Br. et Ann. Saxo *se illis coniunxisse. Urs.*

97) *ad providenda urbis.* Obscuri aliquid inest. Leibnitius e codice suo locum sic dedit: *ad providenda pericula urbis tunc* cet. Ap. Ann. Saxonem ita sonant: *qui, ut provideret, urbis moenia incendunt.* Adelbold p. 808. *ad providenda iacula. Urs.*

Quem *Uulferam* 98) miles in medium agmen proſiliens, unumque ex his per galeam
578 usque in iugulum feriens ſecurus vindicavit. Sic alternando quietem cunctis amicam belli asperitate mutabant. Nonnullos ex hoſtibus, quos vi capiebant noſtri, vivos regi praeſentabant. Subito ibidem una domus, quae noſtros tuebatur defatigatos, a Longobardis incenſa ruit, at eos nulla ſpei certitudine potitos alacriores bello reddidit. Interim Alemanni cum Francis et Luthavienſibus tandem haec mala reſcientibus, fractis intrantes muris in tantum concives perſecuti ſunt, ut e munitione domuum ſuarum nec unus egredi praeſumeret. Harum ſummitate hi noſtros iaculis gravantes immiſſis incendio perierunt illato. Difficile eſt cuiquam ad enarrandum, quanta ibidem ſtrages diverſis efficitur modis. Milites regis tum victores ſine ulla offenſione ſpoliis interemtorum utuntur. Hoc miſerabili aſpectu Rex motus, et ut reſiduis parcerent firmiter praecipiens, ſe ad munitionem ſancti Petri 99) contulit, hoſtibusque veniam ſuppliciter implorantibus miſericorditer indulſit. Tunc abſentes quique accepta regis victoria, aut ipſi veniunt, ut talia declinarent, aut obſides mittunt, fidem, auxilium et ſubiectionis debitum regi promittentes.

Sedatis tunc Papiae calamitatibus Rex ad pontem longum 100) venit, Longobardorumque reſiduum agmen per manus ſuscipit, habitoque ibidem cum omnibus colloquio, rebusque maximis prudenter ordinatis, Mediolanum ſanctiſſimi praeſulis Ambroſii amore petiit, moxque ad prata praedicti pontis reverſus praeſentem populum, de ſubito eius conquerentem disceſſu promiſſa celeri ſuimet reverſione caeterisque conſolationibus multis placavit. Inſiſtentem vero tunc Pentecoſtes ſolennitatem in loco, qui *Grommo* 1) vocatur, celebrat. Inde tum procedens *Induntuſcos* 2) ſibi obviantes in conſortium ſibi firmiter ſervientium ſuscepit. Dehinc patriam reviſere feſtinans, Alemanniae fines, nuper a ducis *Herimanni* ſolatio privatos, filioque eius et aequivoco adhuc puerulo deditos, ad regendum et confirmandum invadit. Inde in Alſacia poſitam petens Argentinam venerabilem Chriſti praecurſoris ibi excolit nativitatem. In cuius vigilia quae Dominus per eum fecit mirabilia 3) non ſunt mihi praetereunda, quia

98) ***Wulferam miles.*** Miles regis appellatur ab Ann. Saxone. *Urs.*

99) ***Sancti Petri.*** Adelboldus ita: ad munitiunculam quandam, quae *Sancti Petri cella aurea* vocatur, ſe contulit. *Urs.*

100) *ad pontem longum.* Niſi forte ſit oppidum *Sponte* in agro Novareſiae, Papiaeque vicino. *Urs.*

1) *Grommo.* Credibile eſt, hoc nomine urbem *Cremam* notari. v. Leibnit. ad Adelboldi vitam Henrici S. T. I. p. 439. Mascov p. 121.

2) ***Induntuscos.*** Sic nomen diſerte in Cod. Dr. ſonat, nusquam alibi obvium, ex oscitantia ſine dubio librarii ortum. (Manus emendatrix lineolis interiectis ex una voce tres fecit, ſic: *ind | un | tuscos. Wa.*) — Reineccius recte ſubſtituit *Tuscos*, i. e. Toscaniae, Florentiae noſtrae incolas. Scrupulum omnem eximunt Ann. Saxo p. 399. ***procedens in Tuscos obvios,*** quod idem eſt ap. Adelboldum p. 440. *Urs.*

3) *mirabilia.* Vetuſtiſſima manus margini lemma adſcripſit: ***Miraculum de S. Henrico Imperatore.*** *Urs.*

quia haec piis ad delectationem, reprobis autem dicuntur ad terrorem. Domus, in qua Rex populo legis iustitiam dabat, subito cecidit, uni duntaxat presbitero nocens, cum domna excommunicati iniuste sedulo commoranti. Ille prae caeteris in hoc crimine culpabilis, morte sua prius confractis cruribus luit poenam commissi facinoris. Quam dulcia piorum gesta ad aedificationem animae ipsi legimus et ab aliis visu ac auditu didicimus? et tamen obdurato corde miseri desipimus, nec amovemur inolita nequitia certis malorum poenis, neque delectamur inaestimabilibus iustorum praemiis. 4) Hinc Rex discedens 5) Sancti Martini praesulis limen Magontiae supplex adiit, ibique Natale Apostolorum 6) venerabiliter coluit. Post haec per Franciam Orientalem iter faciens, *Saxoniam*, ut saepe professus est, securitatis ac totius ubertatis quasi florigeram paradisi aulam, revisit. Ibi tunc diu reconditum zeli latitantis arcanum ab simplici corde evomuit, et ad compescendam *Bolizlaui* arrogantis saevitiam, omnibus in sua
An. 1004. A. S. ditione Christo sibique fidelibus expeditionem Augusto iam mediante indixit. Statuto igitur termino in Merseburg exercitus fit collectio ac in hostem tandem secreta promotio. Assimulato namque in Poleniam itinere naves in *Boruz* et *Nisani* 7) glomerantur, ut ficta suorum benivolentia non fieret inimico circumeundi propalatio ulla. 8) Interim magna imbrium effusio in transeundis fluminibus exercitui ineffabilis fit retardatio 9), et cum minime quis hoc coniicere potuit, in Boëmiam Rex celeriter perrexit. Huius adventum leo rugiens cauda subsequenti impedire satagens in sylva, quae *Miriquidui* 10) dicitur, montem quendam cum sagittariis prorsus interclusо omni aditu firmat.

4) *iustorum praemiis.* Leibnitius in Cod. suo invenit: *nec ad correctionem vitae iustorum praemiis ineffabilibus delectati convertimur. Urs.*

5) *discedens.* Cod. Brux. addit: *ab Argentina. Urs.*

6) *Natale Apostolorum.* Festus Petri et Pauli dies, quem celebramus die XXIX. Iunii. Ann. Saxo: *Apostolor. Petri et Pauli solemnia. Urs.*

7) *Boruz et Nisani.* Haec nomina a Reineccio et Madero omissa Leibnitius e codice suo dedit. Initio descriptor Cod. Dr. sic dederat: *naves citiza nicici glomerantur*, postea ab antiqua manu verbum *citiza* obliteratum, et eius loco *boruz* positum, *nicici* autem in *nisani* correctum est. Ann. Saxo legit: *naves in Borue et Nisani glomerantur.* Boruz nunc *Boriz* (pagus, ubi vixit Vrsinus. *Wa.)* propter burgwardium et traiectum Albis fluvii inclitum olim fuit. De pago Nisani v. supra ad Lib. IV. et quae in vers. teutonica p. 309. ad h. l. notavi. Adelboldus p. 440. retinuit *Citizam.* „Henricus naves a Magdeburg usque Citizam congregari iu„bens, quasi in Poloniam velit, transitum futurum simulat — repente in Bohemiam exercitum „ducit." In diplomate Ottonis II. sine die et consule ap. Sagittarium in Antt. Magdeburg. p. 209. nominatur *Cicice* iuxta Albim et *Zize*, cui Comes Huodo praeesse videtur. Auctor Chronici Gottwic. *Szitizi* in comitatum Geronis circa Torgaviam ad Albim collocat. Sed haec obiter in posterum usum adiunximus. *Urs.*

8) *propalatio ulla.* Brux. et Ann. Saxo: *facultas aliqua. Urs.*

9) *retardatio.* Cod. Brux. cum quo consentit Ann. Saxo, addit: *et difficilis progressio. Urs.*

10) *Miriguidu.* Saltus magnus et spatiosus, qui tunc temporis fere omnem tractum montanum Misnicum occupabat. Idem est, de quo in diplomate Friderici I. Imp. dicitur: nemus, *quod est inter Daleminciam et Bohemiam.* v. *Bünau Leben Friedrichs* I. p. 426. Ex alio diplomate

mat. Rex autem id comperiens praemiſſis clam loricatis militibus electis, hoſtibus invitis arduam irrupere viam, facilem ſubſequentibus parantes callem. Inter haec Bolizlauuo in una dierum coenante, unus ex noſtris, capellanus *Reinberni* praeſulis ſui, de adventu noſtri exercitus loquitur, et ab eo mox auditus, quid diceret, rogatur 11): cui reſponſa referenti, tum id inſit: *Si reperent ut ranae, iam poſſent huc adveniſſe.* 12) Et verum eſt hoc, ni aſpiraret regi divina pietas, et hunc non inflaret ſuperbiae magna nimietas 13), non proveniret nobis tam ſubito victoriae prosperitas. Adiuvit etiam regem exulis *Iaremiri*, qui *firma pax* interpretatur, comitatus, et adoptatus eiusdem adventus Boëmiorum delinivit agmen. Horum conſultu et vocatione regi introitus patefecit, et in ipſa regionis iſtius ianua unum caſtellum ſua eidem ſponte reddidit. Rex propter Bauuarios nondum adventantes tardato paululum itinere ad urbem *Satzi* dictam venit, et concives hos portas ſibi illico aperientes, et Polenos intus praeſidio poſitos occidentes ſuimet cognovit amicos. Videns Rex tantam ſtragem commovetur, et ſuperſtites in una praecepit eccleſia retrudi. Adeſt etiam, qui Boliz-
379 lauum a conprovincialibus eſſe interemtum pro certo referret. Laetantur in Deo familiares regis, corruptique triſtantur fautores adulterini ducis. Hi invicem muſſantes ex iniuſti cordis ſui ſecretario hoc evomuere mendacium: ſi rex unquam in bona ſecuritate conſiſteret, ſe tunc ad nihilum valere, multaque ab eo pati contraria debere. Propter hoc latente igniculo ſub cinere, in hoc itinere, ac poſtea ſaepiſſime Regi ſuo cunctorum hoſtem fidelium brutis peiores animalibus praepoſuerunt, ignorantes, quod ab eorum fraude vicarium ſuimet in terris Deus pater ingenitus, ſpeculator deſuper, liberaturus erat e coelis. Tunc Iarimirus iuſſu regis cum optimis militibus ex noſtris ac cum incolis ſibi adhaerentibus ad capiendum ſeu occidendum ſerpentem venenoſum Pragam praemittitur. Quem praeoccupantes nuntii praeſcriptorum, rem ordine pandunt Bolizlauuo, de tali periculo prius ſecuro. Hic legatione tali commonitus clam ſe praeparavit, et ſubſequenti nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae *Vuiſſegrodi* 14) dicitur, campanas cives ad bellum ſonitu hortantes, cum prima legione exivit, et patriam fugiendo reviſit. Quem *Zebizlouo*, frater *Adthelberti* praeſulis et Chriſti martyris, ſubſecutus, in ponte vulneratus oppetiit, et magnum hoſtibus gaudium, ſuis autem luctum ineffabilem reliquit. Craſtina autem die *Iarimirus* adveniens populis iura veniamque commiſſi poſcentibus ante portam dedit, illicoque intromiſſus, priſtinis honoribus magna iocunditate inthronizatur, ac tunc depoſitis vilibus indumentis

mate anni 974 ap. Wideburg de pagis Miſniae p. 148. conicere licet, illum ad regionem usque Coldicienſem et Rochlicienſem pertinuiſſe. cf. *Kreyſsig Beyträge zur Sächs. Gesch.* P. VI. p. 18. *Urs.*

11) *rogatur.* Cod. Br. et Ann. Saxo *inquiritur. Urs.*

12) *Si reperent — iam huc adveniſſe.* Editt. habebant: *non — adhuc veniſſe.* Semlerus, teſte Kinderling, ſuo exemplari adſcripſerat: *iam* pro *non.* Recte, confirmat enim Cod. Dresd, qui totum locum planum ſiſtit. *Wa.*

13) *magna nimietas!* Sic Dresd. non: magnanimitas. *Wa.*

14) *Uuiſſegrodi.* Ann. Saxo *Weſſegrode. Wa.*

tis pretiofioribus ornatur. Huic ibi tum praefentatur quicquid unusquisque militum hosti fugitivo vel occiso spoliorum abstulit; muneribus idem delectatus plurimis ad Uuissegrodi introducitur, ibidemque in dominum exclamatur, Regis indulgentia 15) et secum hucusque perseverantibus diu elaboratum promisit 16) bravium. Confluit undique secus tam vulgi, quam seniorum 17) ineffabilis turba, ad gratiam novi ducis percipiendam, et ad praestolandum gloriosi regis accessum. Hic tandem adveniens ab antistite *Thieddego* et a duce Iarimiro cum immenso cleri totiusque populi tripudio suscipitur, et ad ecclesiam sancti *Georii* deducitur. Cunctis mox dignitatibus a rege honoratur Iaremirus paternis, convocatis indigenis coram omnibus. Sed cum ibi sanctae Dei genitricis ortum 18) omni celebrem mundo Rex veneraretur, *Goddescalcus* 19) sanctae Frisingensis ecclesiae venerabilis pastor, nomen cum re possidens, missam canere ac populos instituere ab eo praecipitur, ac ab episcopo sedis illius permittitur. Perlecto tunc Evangelio 20) praesentes idem admonet de timore divino et de conservando geminae dilectionis vinculo, de obedientia Dei sublimiorumque honore potestatum, et ad ultimum regem suaviter aggreditur, ut semet agnoscere, et omnia quae a primis vitae huius cunabulis usque ad hoc tempus honoris alicuius ac commoditatis unquam percepit largitati divinae potius, quam suis meritis ascribere voluisset. Insuper misericordiae mentionem fecit, quae unicum est salutis praesidium, venerabile fidei ornamentum et magnorum remissio peccatorum. In cuius opere servando unicuique Christo fidelium tria sunt semper optanda, posse, et velle, ac perficere; quae cum a cunctis sint adimplenda, ab his maxime, qui nullum laedentes sibi avent similia a Domino recompensari 21), ut et acceptabile ab his Deo votum fiat, ex corde debet unumquodque largiri et cunctis debitoribus remitti, ne mali vice servi diris adstringantur tormentis. Et his concludens, „Te, inquiens, *obtestor per nomen et amorem eius, qui suo debitori decem millia talentorum, id est Iudaeis recutitis* 23) *suorum transgressionem praeceptorum indulsit, Heinrici quondam marchionis, nunc autem, ut spero, vere poenitentis, Senior karissime! miserearis, vincula solvas et gratiam dones,*

15) *indulgentiam.* Non *indulgentia,* quod obsederat editiones. Illud est in Dresd. et pertinet ad *promisit.* *Wa.*

16) *promisit.* Editiones *permisit.* Ann. Saxo et Brux. *spopondit,* quod firmat lectionem Dresdensem. *Urs.*

17) *seniorum.* Cod. Br. et Ann. Saxo *nobilium.* *Urs.*

18) *Dei genitricis ortum.* i. e. diem VIII. Septembris. *Urs.*

19) *Godeschalk* servus Dei, idem ac Theodulus. v. Wachter Gloſſar. Germ. p. 227. et Lutheri Nomenclatorem germanicum, illustratum a Gottfr. Wagnero p. 209. *Urs.*

20) *Evangelio.* Ex Codice suo textui subiecit Leibnitius: *gradus ascendit.* Idem habet Ann. Saxo. *Urs.*

21) *a Domino recompensari.* Omni sensu caret, quod habent editiones: *ad non recompensare.* Consentit c. Dresd. Ann. Saxo. *Urs.*

22) *Te.* Cod. Brux. et Ann. Saxo inserunt: *o rex gloriose.* *Urs.*

23) *recutitis.* Cod. Dr. vitiose *recusitis.* Cod. Brux. *recusatis.* *Urs.*

dones, ut eo liberiori animo hodie Deum interpelles: dimitte nobis debita noſtra," *et reliqua.* Hac Rex exhortatione lacrimabiliter profuſa placatus, ſic ſe facturum firmiter ſpopondit, et poſthaec domum veniens miſericorditer adimplevit.

Statutis tunc ibidem 24) omnibus Bauuarios domum remiſit. Ipſe vero cum Boëmiorum duce novo *Milzienos*, qui tum ſibi fuere proximi, terminos per ineffabilem itineris difficultatem adiens *Buduſin* 25) urbem poſſedit. Sed cum in una dierum unumquemque ſuimet fidelium ad expugnandam eandem incitaret, ab uno ſagittariorum e propugnaculis, ni divina cuſtodiretur providentia, vulnere improviſo laederetur. Quod illi, qui ſecus ſe ſtabat proximus, nocuit, et propoſitum inimici in alio peregit. Rex autem elevato ad Deum corde ſupplici, hunc laudat, qui ſolitam pietatis vigilantiam ſibi immerito revelavit. 26) Urbs vero praefata igne iam adportato combuſta iaceret, ni hoc *Guncelini* marchionis iuſſio infauſta prohiberet. Vulnerantur invicem multi, et nonnulli peremti ſunt. Ex noſtris autem unus nobilis et genere et virili converſatione, *Hemuza* 27) nomine, cum urbanos crebro certamine provocatos pene usque ad muros inſequeretur, molaris dimidio lapidis per galeatum caput proſtratus, ab inimicis inſultantibus 28) in urbem mortuus trahitur. Huius cadaver *Heinricus* comes, frater meus 29), cuius is miles fuit, pretio comparatum ad patriam reduxit. Alter vero, qui ob aſſiduum venationis exercitium indomitus *Tommo* 30) vocabatur, dum in *Spreuua* flumine hoſtibus fortiter reſiſtit, torrentum lubricatione lapidum corruit, optimaque diu protectus lorica tardo tandem vulnere, proh dolor! oppetiit. Hunc unus ex ſuis ſatellitibus, ne aliquo deduceretur cum prohibere tentaret, cuſpide perfoſſus ſuper eum corruit. Praedicta belli asperitate iam pene devicta, iubente per nuntium ſuimet Bolizlauo regiae poteſtati urbs ſalvis defenſoribus traditur, praeſidioque novo munitur. Poſt haec Rex cum exercitu itinere ac inedia iam defatigato domum rediit, marchiones, ubicunque opus fuit, ſolitis adiuvans adminiculis. 31)

Hic

24) *ibidem.* Cod. Brux. ſimiliter ut Ann. Saxo p. 401. *diſpoſitis in Praga tunc. Urs.*

25) *Budiſin.* Sic Dresd. Ann. Saxo *Būdizin*, editores *Budiſſina. Urs.*

26) *revelavit.* Iterum antiqua manus in margine adſcripſit: *miraculum de S. Henrico Imperatore. Urs.*

27) *Hemuza.* Necrologium ad 24. Aprilis. *Hemuco laicus occiſus.* Verba: cuius miles fuit, haud recte cepit Urſinus p. 326. miles eſt, quem nos dicimus *vaſallum. Wed.*

28) *inſultantibus.* Ann. Saxo *inſidiantibus.*

29) *frater meus.* Ann. Saxo: filius Sigefridi de Waldbicke. *Urs.*

30) *Tommo.* Ann. Saxo: *Thamino.*

31) *adminiculis.* Schoetgenius ex hoc loco coniectando probare voluit, ea tempestate plures ſimul Marchiones Miſniae fuiſſe, ſed a *Rittero in der ältesten Meisn. Gesch.* p. 73. ſolide refutatus eſt. Largiorem lucem huic loco affundit Adelboldus c. 30. p. 437. *Heinricus iuxta decurſum Albis marchiones ſtatuens, qui et Saxoniam et Bolizlavi incurſum latrocinandi cuſtodiant. Urs.*

Hic cum se in Merseburg optatae quieti indulgeret, *Esiconem* 32) venerandum comitem longa infirmitate vexatum vitam hanc in *Luibizic* 33) finisse comperit. Huius corpus adveniens ipse suscepit et honorifice sepeliri iuxta ecclesiam sancti Iohannis Baptistae in septentrionali parte praecepit, pro cuius animae remedio quoddam eiusdem praedium *Uppusun* 34) nominatum cum candelabris duobus argenteis altari sancto et confratribus ibidem Deo famulantibus dedit. Insuper *Uuigberto* antistiti mercatores et Iudaeos apellas 35), a *Gisilero* primitus acquisitos ac diu commutatos, reddidit. 36) Comitatum super Merseburg et beneficium ad hunc pertinens *Burchardo*, et super IIII. urbes iuxta Mildam fluvium positas *Thiedberno* beneficium concessit. Omne autem praedium sibi iudicio retinuit. *Heinricum* comitem a custodia absolutum cum gratia abire praecepit. Sicut sanctae matris ecclesiae prospera spirituali eiusdem proli ad augendam Christi gloriam sunt praeloquenda 37), ita eiusdem detrimenta ad compunctionem provocandam huic sunt enarranda; quia haec unanimi laetitia, ista autem moestitia pari conquerenda et molli patientia sunt ab hac sufferenda. In *Pathelbrunnun* monasterium et omnis eiusdem apparatus 38) flamma, nostrae iniquitatis ultrix, consumens, multorum corda fidelium commovit, quae amor divinae remunerationis ad haec renovanda communiter accendit. Posita est etiam in loco, qui *Throtmunni* 39) dici-
An. 1005. tur, magna synodus, ubi Rex coëpiscopis praesentibusque cunctis plurima questus est
A. S. sanctae ecclesiae inconvenientia, et communi eorundem consilio haec statuit deinceps pro-

32) *Esiconem.* Sine dubio *Asic Comes* in Necrol. ad 28. Iulii, in necrol. Verdensi *Esicus comes. Wed.*

33) *Luibizic.* Sic perspicue nomen in Cod. Dr. scriptum invenitur. Reineccius aptius, quamvis ex ingenio, *Lipsic*, quod etiam Leibnitio et in textu et in emendatt. p. 1006. placuit, cui et ego multo lubentius accesserim, quam Gundlingianis P. 35. p. 326. s. quae copiose *Liebnitz* vel *Lübeschitz* ad fl. Muldam defendunt. Horum sententiae favet quoque auctor libri de palatinatu Saxon. p. 26. Ann. Saxo p. 401. habet *Liubizi*, rectius *Libizi*. In Chronico episcopor. Merseb. ap. Ludwig T. IV. p. 347. est etiam *Lubeschiz*.

34) *Uppusun.* Cod. Brux. non *praedium*, sed *praesidium*. *Obhausen* est vicus cum praedio prope urbem Querfurtum, ex quo praepositura templi cathedralis Merseburgensis proventus percipit, teste Brotufio in Chron. p. 478. cf. et Ludewig l. c. p. 348. *Urs.*

35) *apellas.* Vox in Codice erasa, hinc a Reineccio omissa, legi tamen adhuc potest. Consentit quoque Cod. Leibnitianus. *Urs.* — Est ex Horatii Serm. I, 5. 100. *Wa.*

36) *reddidit.* testatur hic locus, Merseburgum inclitum olim fuisse emporium. *Urs.*

37) *praeloquenda.* Frigide satis hanc sententiam mutat Cod. Brux sic: *spiritualibus filiis ad incitandos ipsos ad gloriam I. C. sponsi eius sunt praeloquenda. Urs.*

38) *apparatus*, addit Ann. Saxo: *qui erat permagnus. Urs.*

39) *Throtmunni.* Est *Dortmund*, sive, ut hodie Latine dicitur, *Tremonia*, urbs imperialis perantiqua, in Westphaliae Comitatu Marcano. Nomen ei datum a quodam viro illustri, Trutmanno, quem Carolus M. Saxonibus ad Christi religionem perductis comitem dedit an. 788. teste diplomate ap. Meibomium Rer. Germ. T. I. p. 689. Diversimode scribitur ab historicis et in diplomatibus: *Druthmannia*, *Trotmunda*, *Trudmunde*, urbs *Trotmanni* cet. v. Chron. Gottwic. p. 515. Antiquitates huius urbis prolixe explicavit Ditm. Mulherus. cf. Schatenii Hist. Westphal. Lib. VII. p. 589. *Urs.*

prohiberi, et optimo novae inſtitutionis decreto gravem peccatorum ſuimet ſarcinam relevari. 40) Anno dominicae incarnationis M. V. anno autem domini Heinrici ſecundi regnantis IIII° in die Non. Iulii 41) actum eſt in Throtmunni hoc decretum glorioſiſſimi 42) eiusdem Regis et contectalis ſuae 43) Chungundae Reginae, *nec non et* Archiepiscoporum Heriberti Colonienſis, Lievizonis Brem*enſis*, Daginonis Magadaburgenſis archipraeſulis ter*tii, iſtorum quoque episcoporum* Notgeri Leodienſis, Suithgeri *Mimingardevordenſis*, Ansfre*di Traiectenſis*, *Thie*tmari Aſanbrunenſis, Berenharii Ferdenſis, Bereuuardi Hildeſienſis, Bu*rchardi Wormatienſis*, *Rhetarii Paterbrunnenſis*, *Thiedrici Metenſis*, Uuigberti Merſeburgenſis, Ekkihardi, Othinker*di*. 44). *In obitu cuiusque prae*nominatorum ſinguli episcoporum *intra triginta dies, ni infir*mitas impedierit, miſſam pro *defuncto celebrent, et u*nusquisque presbiter in monaſt. *ſimiliter faciat. Presbiteri* vero forenſes tres miſſas perag*ant. Diaconi et caeteri inferi*oris ordinis pſalteria X. *Rex et regina infra XXX. dies mille quingentos* denarios pro animae redemtione *erogent et totidem pau*peres pascant. Episcopi ſinguli *trecentos pauperes pascant et XXX. d*enarios expendant, et triginta *lumina accendant. Dux* autem Bernhardus quingentos pauperes pascat et *quindecim ſolidos expendat.* Vigiliam S. Iohannis Baptiſtae et *Apoſtolorum Petri et Pauli*, et vigiliam ſancti Laurentii et om*nium Sanctorum in pane et ſale* et aqua decernimus ieiunare. Vigilias *ſanctae* Mariae, et omnes vigilias aliorum Apoſtolorum ſicut in Quadrageſima, Quatuor tempora ſicut in Quadrageſima, excepta VI. feria ante Natales Domini, quam in pane, ſale et aqua decernimus ieiunare.

40) *relevari.* Cod. Dresd. vitioſe *revelari. Wa.*

41) *Non. Iulii.* Deeſt decretum Synodi Tremonienſis in editionibus Reineccii et Maderi, minime vero in Cod. Dresdenſi. Adeſt in eius folio 106. ſi non integrum, ſaltem maxima ex parte. Frivola manus una cum vacuo margine dicti folii ab unoquoque verſu utriusque paginae quaedam verba delevit. Sed, quae in Cod. noſtro ſic mutilato deerant, quia non multa erant, e textu Leibnitiano ſupplevimus, et quae inde deſumſimus, literis curſivis expreſſa ſunt. Annaliſta Saxo in recenſendo hoc decreto nonnulla variat, paſſim vero lapſus eſt. Fere iisdem verbis concilium Tremonienſe deſcripſit Gobelinus Perſona, et Meibomius in not. p. 361. lacunam Reineccianam ex Gobelino ſupplere iam ſuo tempore ſuaſerat. *Urs.*

42) *glorioſiſſimi.* Ap. Leibnitium *victorioſiſſimi. Urs.*

43) *contectalis ſuae.* Ap. eundem *coniugis ſuae* uti et ap. Ann. Saxonem. *Urs.*

44) *Othinkerdi.* Odinkarus, episcopus Ripenſis, filius Thori ducis Winlandiae, mortuus poſt feſtum Paſchatos. Scholia in Adamum Bremenſem n. 31. 47. *Wed.* — In recenſendis episcopis Cod. noſter alium ordinem tenet, quam Leibnitianus, nomina quoque episcopatuum literis tantummodo initialibus notantur. Nihil praeterea habent Codices de Idonis, episcopi Misnenſis in hac Synodo praeſentia, ut Fabricius in Annal. Misn. p. 82. contendit, qui etiam ſynodo huic annum 1007. falſo adſignat. cf. Gobelin. Perſonam in Cosmodrom. aet. 17. c. 48. p. 258. Ekkihardum S. Slesvicenſem denotare episcopum didici ex bonae notae documento ap. Leuckfeldium Antt. Halberſt. p. 675. — Praeter Ditmarum nullus ſcriptor antiquus huius Synodi mentionem fecit. *Urs.*

An. 1005. A. S. Fresones Rex navali exercitu adiens ab coeptis contumacibus desistere et magnum *Luidgardae* 45), sororis reginae zelus placare coegit. *Item praecepit in palatio* et in omnibus regni suimet comit*atibus expeditionem ad* Poleniam, conventuque ad Liezca 46) per *bannum fieri.* Con*venit* exercitus statuta hora, *i. e. XVII. Kal. Septemb. con*dicto loco. Rex autem solennia *de pausatione sanctae Mariae virginis* 47) in Magadaburg celebrans, in ipso die *post missam et caritatem* expletam comitante regina *Albiam transnavigans* proficiscitur. 48) In his diebus *Ricdago abbate de monte sancti Iohannis Bapt. ob crimen quoddam* ab abbatia suimet a Tagi*none episcopo deposito Alfkerus* monachorum in Palithi Christo *servientium provisor in va*cuum ponitur, et proposita *sanctae conversationis* religio hactenus firmiter consi*stens, flebiliter destr*uitur et in nomen Praepositurae *mutatur, unde et miseriae* fu- 381 turae prima exstitit indictio. *Hoc etiam, quod* per labentia accidit tempora *ó si fuisset dextrae* mutatio excelsae. 49) Auctores sanctae institutionis in omni pietate modernos oppido praecellentes, quod summopere construentes, et usque ad aedificationem, ut sibi videbatur, perfectam complentes, prudenter ordinavere, hoc nostro proh dolor! in tempore malorum quorundam instinctu, ut vereor, non in melius, sed in peius versum est. Utinam propter specialem nostrae utilitatis hoc non oriretur effectum. Verum est quidem, hi, quorum nova conversatio et in habitu et in victu laudabilis extat, verum non sunt 50) saepe, quod simulant. Dicit namque scriptura 51): simulata aequitas non est aequitas, sed duplex iniquitas. Omnis hominum Deo acceptabilis fructus in corde bono consistens, a bonis veste pulchra et aurea cibi potusque mediocritate nonnunquam dissimulatur. Quod autem abstemiis et diploide 52) indutis subtrahitur, cui hoc impenditur? Si in earum id transit augmenta ecclesiarum, dupliciter proficit, et in animabus fructum, si propter Deum ista patiuntur, et in rebus domesticis eorum elemosina lucrandis. Sed si extrinsecus omne defertur, qua securitate hoc crescit,

45) *Luidgardae.* Vxor fuit Arnulphi, Comitis Gandavensis, teste biographo S. Walbodonis in Actis Sanctor. mens. April. T. II. c. 2. Filium eius Thiedericum Ditmarus infra Lib. VIII. nepotem Imperatoris dicit. v. Gundlingiana IV. p. 68. *Urs.*

46) *Liezca.* In diplomate Ottonis III. an. 997. in Sagittarii Antt. Magdeburg. p. 233. vocatur *Lietzeche*, iam *Lietzkau*, *Lietzke* vicus Magdeburgum et Servestam interiacens, in colle situs, olim monasterio Ord. S. Benedicti clarus, qui nunc genti Muenchhauseniae paret. *Urs.*

47) *pausatione S. Mariae Virginis.* Est dies XV. Augusti, quo festum Assumtionis seu Dormitionis Mariae celebratur. v. Haltaus Calendar. med. aevi p. 116. et Annal. Saxonem p. 403. *Urs.*

48) *proficiscitur.* Haec de Ricdago Abbate et sequentia Ann. Saxo Annalibus suis non inseruit. *Urs.*

49) *excelsae.* Incipit Cod. Dr. folium 107. cui nihil deest, quod tamen praeter vagam declamationem nihil continet, quare Reineccius omisit. Ego vero Leibnitiana p. 381. et 382. collata denuo inserui. *Urs.*

50) *verum non sunt.* Sic prima manus Cod. Dresd. habet. Pro quibus verbis antiqua manus correxerat *conversatio*, quod non placet, uti plura istius loci. *Wa.*

51) *scriptura.* scil. Augustinus in Psalm. LXIII. p. 650. *A.*

52) *diploide.* Diplois est pallium duplici panno subdititio munitum. *Urs.*

crescit, cuius profectu multorum diminutio gemit? Certe non id firma stabilitate exaltatur, sed lugubriter quandoque degradatur. Si sileat veritas Christus 53) eiusque praecones linguam mordeant omnes, cum ne hoc totum per omnia bene limatum. Tuba sonat evangelica, nihil opertum fore 54), quod non revelabitur. Postquam voluntati nostrae in omnibus satisfecimus, ineffabile malum dissimulato facinore perpessi sumus; fragilis naturae nos commortales sumus, et omnia nutu suo pondera in terram ferri non nescimus. Resipiscenda respiciamus admonentes, neque spernemus, promissa fidelibus cunctis praemia cum mandatorum observatione divinorum acquiramus. Non videamur nostris antecessoribus meliores, quorum pariter decepti in varia specie recti his sumus nimis inaequales. Nemo irascatur, cum propter Deum familiariter ab aliquo arguatur. Caritas benigne a cunctis suscipiatur, et ob recompensationem supernam veritas nuda sufferatur. Optet fidelium supplex petitio omnium necessariam de rebus his et de criminibus aliis a Christo indulgentiam; et ego longe digressus repetam inceptae narrationis cursus.

Ordinatis legionibus Rex inde progreditur, et Regina celeriter reversa optatum An. 1005. A. S.
dilecti senioris sui in Saxonia sollicite praestolabatur adventum. Exercitum autem nostrum cum prosperitate ad locum, qui *Dobraluh* dicitur, in pago *Luzici* 55) venientem, *Heinricus* 56) et *Iarimirus* duces ad supplementum eiusdem cum suis properantes, laetificant, maioreque consilii et fortitudinis spe 57) roborant. Hic ducibus 58) corruptis et sua defendere cupientibus per solitudines paludesque circumductus admodum gravatur, et ne cito ad hostem laedendum perveniret, invida eorum malignitate tardatur. Inde provinciam *Nice* 59) vocatam itinere attingentes iuxta *Spreuuam* fluvium castra metatus est. Hunc cum hostem ex latere abdito nocentem *Thiebernus* 60) miles egregius comperiret, ob laudem sibi specialiter usurpandam optimos e consociis clanculum eligendo convocans, eum dolo intercipere tentat. Qui satis providus, ut sic melius sequentes laederet, inter lignorum condensitatem iacentium fugit, et sagittis, quibus maxime defenduntur, more solito remissis 61), primo hunc, posteaque *Bernhardum*, *Isin* et *Bennonem*, Arnulfi praesulis inclitos satellites 62), cum aliis commilitoni-

53) *Si sileat veritas, Christus* cet. Sic Dresdensis. *Wa.*

54) *nihil opertum fore.* Cod. Dresd. addit: *quod non revelabitur.* Recte, abesse enim non potest. *Wa.*

55) *Luzici.* Cod. Brux. vitiose *Luideke* et Ann. Saxo *Liudice.* *Urs.*

56) *Heinricus,* Ann. Saxo addit: *frater reginae.* *Urs.*

57) *spe.* Sic Dresd. non *spiritu*, uti Vrs. exscripserat. *Wa.*

58) *ducibus,* sc. viae, itineris, quibus exercitus usus est. *Urs.*

59) *Nice.* Pagus Nice fluminibus Neissae et Sprevae interiacens maximam partem circuli Goerlicensis complexus est. v. Chron. Gottwic. p. 705. Iunkeri Geogr. med. aevi p. 260. *Urs.*

60) *Thiedbernus,* Comes Merseburgensis, de quo supra. *Urs.*

61) *remissis.* Putat sagittas missiles, hamatas. *Urs.*

62) *satellites.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *milites.* *Urs.*

litonibus multis VIII. Id. Septembris incautos proſtravit et deſpoliavit. Ob haec Rex cum omni ſuimet comitatu dolore concutitur et ob hoc Bolizlauus doluiſſe a non nullis veracibus perhibetur. Poſt haec *Luizizi* 63) noſtris pridie quam ad Oderam fluvium venirent, ſociantur, deos 64) ſuimet praecedentes ſubſecuti. Quamvis autem de his aliquid dicere perhorreſcam, tamen ut ſcias, lector amate, vanam eorum ſuperſtitionem, inanioremque populi iſtius executionem, qui ſint, vel unde huc venerint ſtrictim enodabo.

Eſt urbs quaedam in pago *Riedirerun* 65) *Riedegoſt* 66) nomine, tricornis, ac tres

63) *Luizici.* Ann. Saxo p. 403. rectius legendum ſuadet *Liutici.* *Urs.*

64) *Deos*, ſcil. effigies, ſimulacraque idolorum. Ann. Saxo: *Dominos ſuos ſe praecedentes ſecuti.* *Urs.*

65) *Riedirerun*, Cod. Brux. habet *Rederivi*, Reineccius, Maderus et Leibn. *Redariorum.* Redarii, qui et *Riaduri* ab Helmoldo Chron. Slavor. Lib. I. c. 21. p. 48. vocantur, Stetinenſium fines inter Parum et Viadrum incoluere, in confinio ſcil. Ducatus Meklenburgici et Pomeraniae. Redarios et *Tolenzos* Helmoldus l. l. pro eadem gente accipit. *Urs.*

66) *Riedegoſt.* Nomina idoli et urbis promiscua habet Ditmarus. Verum huius antiquiſſimae et Redariorum celeberrimae urbis nomen fuit *Rethra*, quam prolixe deſcribit Adamus Bremenſ. Lib. II. c. 11. et inde repetit Helmoldus Lib. I. c. 2. et 21. Idem Adamus Lib. IV. c. 13. Rethram metropolin Slavorum vocat, quam hodie Stargardiam dici opinantur. Cranzius Vandaliae Lib. III. c. 4. Abelius in Antt. Saxon. P. II. p. 374. et alii. Gundling in antiquiſſ. hiſt. marchionatus Brandeburg p. 417. vicum *Olden-Reſe* ad lacum Tollenſem in eius loco ponit. Idolum, quod ibi fanum habuit, ab Adamo, Helmoldo et aliis appellatur *Redegaſt*, *Ridegaſt*, *Radegaſt* etc. meminit eius etiam Emſerus in vita Bennonis episcopi Misnenſis. Nomen eius hodienum ſupereſt in quodam amne Meclenburgico, et aliis locis. Imago eius deſcribitur in veteri Chronico Saxonico, a Sagittario in hiſt. Bardevici c. 2. §. 19—25. et a Bangerto in annot. ad Helmoldum p. 126. qui et imaginem eius aere excudendam curavit. *Urs.* — Noſtrum hunc Ditmari locum optime illuſtravit *Masch* in *gottesdienstlichen Alterthümern der Obotriten aus dem Tempel zu Rhetra am Tollenzer See. Berl.* 1771. 4. cuius quaedam huc afferre haud ineptum ſit. Et primo quidem urbis Rhetrae locum ait nunc occupare pagum *Prilwitz* in tractu Megalopolit. Strelitienſi, qui gentis Bredoviae fundus eſt; ibi enim ante centum, et quod excurrit, annos, imagines idolorum, pateras et alia eruta eſſe (Praefat.) — Ditmarus, quae narrat, ex ore Venedi alicuius hauſiſſe videtur, quod patet ex voce *Luaraſici*, quae ex Venedico *Hlawaraze* effictum eſt (p. 53.) (Vocem *Hlawaraze* ſignificare *omnipotentem* docuit Frenzel in Hofmanni Scriptt. rerum Luſat. T. II.) — Quod ab Adamo Bremenſi diſcedit aliquando episcopus Merſeb. id eo factum, quod ille de antiqua urbe, an. 955. regnante Ottone I. diruta, hic de reſtaurata an. 1150. vel 1157. ſub Henrico Leone funditus deleta loquitur. (p. 9.) — Ad ipſum textum quod attinet, Ditmarum Maſchius putat nomen urbis cum nomine idoli *Riedegaſt* (lectio Codicis Dr. *RiedegOſt* firmatur inſcriptione idolo Fig. I. p. 52. inſculpta) confudiſſe, vel librarium lapſum eſſe, qui *nomine* pro *numinis* poſuerit. — *Tricornis* nihil aliud ſignificare poteſt, quam tres colles intra lacum, qui urbem circumdat, fuiſſe. — Lectio: *tres in ſe continet portas*, ſine dubio falſa, legendumque *tres partes*, quarum duas incolebant cives, in tertia, eaque minima nil niſi fanum fuit (p. 19.) *Vexillum* denique, cuius Ditmarus meminit, alatus eſt draco (cf. Ammian. Marc. XVI, 10;) cum epigraphe *Zirnitra.* (p. 119. Fig. 34.) Haec igitur Maſchius, qui, cum adverſarium nactus eſſet Thunmannum, fortiter ſeſe defendit in *Beyträgen zur Erläuter. obotrit. Alterthümer.* Schwerin 1774. 4. *Wa.*

tres in ſe continens portas 67), quam undique ſylva ab incolis intacta et venerabilis circumdat magna. Duae eiusdem portae cunctis introeuntibus patent; tertia, quae Orientem reſpicit et minima eſt, tramitem ad mare iuxta poſitum et viſu nimis horribile monſtrat. 68) In eadem eſt nil niſi fanum de ligno artificioſe compoſitum, quod pro baſibus diverſarum ſuſtentatur cornibus beſtiarum. Huius parietes variae deorum dearumque imagines mirifice inſculptae, ut cernentibus videtur, exterius ornant; interius autem dii ſtant manufacti, ſingulis nominibus inſculptis, galeis atque loricis terribiliter veſtiti, quorum primus *Luaraſici* dicitur, et prae caeteris a cunctis gentilibus honoratur et colitur. Vexilla quoque eorum niſi ad expeditionis neceſſaria, et tunc
382 per pedites, hinc nullatenus moventur. Ad haec curioſe tuenda miniſtri ſunt ſpecialiter ab indigenis conſtituti, qui cum huc idolis immolare, ſeu iram eorundem placare conveniunt, ſedent hi duntaxat, caeteris adſtantibus, et in vicem clanculum muſſantes terram cum tremore infodiunt, quo ſortibus emiſſis rerum certitudinem dubiarum perquirant. Quibus finitis cespite viridi eas operientes equum, qui maximus inter alios habetur, et ut ſacer ab his veneratur, ſuper fixas in terram duorum cuspides haſtilium, inter ſe transmiſſorum ſupplici obſequio ducunt, et praemiſſis ſortibus, quibus id exploravere, prius per hunc quaſi divinum denuo augurantur, et ſi in duabus his rebus par omen 69) apparet, factis completur; ſin autem, a triſtibus populis hoc prorſus omittitur. Teſtatur idem antiquitas errore deluſa vario, ſi quando his ſaeva longae rebellionis asperitas immineat, ut e mari praedicto aper magnus et candido dente e ſpumis lucescente exeat, ſeque in volutabro delectatum terribili quaſſatione multis oſtendat. Quot regiones ſunt in his partibus, tot templa habentur, et ſimulacra daemonum ſingula ab infidelibus coluntur, inter quae civitas ſupra memorata principalem tenet monarchiam. Hanc ad bellum properantes ſalutant, illam prospere redeuntes muneribus debitis honorant, et quae placabilis hoſtia diis offerri a miniſtris debeat, per ſortes ac per equum, ſicut praefatus ſum, diligenter inquiritur. Hominum ac ſanguine pecudum ineffabilis horum furor mitigatur. His autem omnibus, qui communiter Luitici vocantur, dominus ſpecialiter non praeſidet ullus. 70) Unanimi conſilio ad placitum ſuimet neceſſaria discutientes, in rebus efficiendis omnes concordant. Si quis vero ex conprovincialibus in placito his contradicit, fuſtibus verberatur, et ſi forinſecus palam reſiſtit, aut omnia incendio et continua depraedatione perdit, aut in eorum

67) *portas.* Cod. Brux. addit: *unaquaeque per ſingula cornua. Urs.*

68) *monſtrat.* Cod. Br. adiicit: *quae nulli facile patet. Urs.*

69) *par omen.* Sic melius Cod. Dr. et Brux. Editiones: *par omnium*, nullo commodo ſenſu. — Paullo poſt: *ſaeva longae* itidem editores *ſeu a longe*, male habent. *Urs.*

70) *non praeſidet ullus.* Locus, qui crucem fixit hiſtoricis. Fuere adeo, qui ſpuriam lectionem coniicerent, eamque ſic emendandam exiſtimarent: *non praeſidet unus.* Sed ſalva ſunt omnia in Codd. nec emendatione egent. Slavica nempe Luiticiorum ſ. Wilzorum natio in varias gentes, easque peculiaribus nominibus notatas diviſa fuit, quarum ſingulae quidem regulos vel duces ſuos habuere, ut ex loco Witichindi ap. Meibomium T. I. p. 647. videre licet; ſed nullus erat dominus, qui ſummam imperii in univerſam nationem obtineret. *Urs.*

rum praesentia pro qualitate sua pecuniae persolvit quantitatem debitae. Infideles ipsi et mutabiles ipsi immutabilitatem ac magnam exigunt ab aliis fidem. Pacem abraso crine supremo et cum gramine datisque affirmant dextris. 71) Ad hanc autem perturbandam et facile pecunia corrumpuntur. Hi milites quondam servi, nostrisque iniquitatibus tunc liberi tali comitatu 72) ad regem auxiliandum proficiscuntur. Eorum cum cultu consortia, lector, fugias, divinarum mandata scripturarum auscultando 73) adimple, et fidem, quam Athanasius profitebatur episcopus, discens, memoriterque retinens, haec, quae supra memoravi, nil esse, probabis veraciter. 74)

Inde mox imparibus ducibus inaequales turmae usque ad Oderam fluvium pervenientes fixerunt tentoria iuxta amnem, qui *Pober* dicitur Slavonice, *Castor* latine. 75) Quos Bolizlauus munitis littoribus praefati fluminis cum exercitu grandi in *Crosno* 76) sedens ullo modo transire prohibuit. Sed cum Rex VII. dies ibidem moratus naves atque pontes pararet, divinus respectus missis speculatoribus suis vadum ostendit optimum, quem sex legiones in ipso diei crepusculo iussu regis intrantes incolumes eo fruuntur. 77) Quod eminus agnoscentes Bolizlavi custodes triste nuncium ac incredibile seniori suimet celeriter detulerunt. Hic tandem per tres vel amplius legatos certus effectus amotis propere castris ipse cum suis pluribus ibidem relictis rebus fugit. Id Rex cum suis caute considerans, Christo laudes cum clero et omni populo alta voce cecinit, et cum securitate flumen pertransiit. Hi autem qui praecesserunt, ni Luiticios diu tardantes expectarent 78), hostes in tentoriis improvisos opprimerent. Quos nostri alacriter insequuti, veluti fugaces cervos persequi cum non valerent, ad consocios revertuntur. Profectus est inde Rex, et usque ad abbatiam, quae *Mezerici* dicitur,

71) *affirmant dextris.* Iunctis manibus, et data fide pax promissa et inita fuit moribus priscis et hodiernis. Inde in charta ap. Schilterum in Thes. Antt. Teuton. T. III. p. 327. *Fried macht man mit dem Handschlag.* Inde etiam intelligimus, quare *Treugae* sub nomine *des Handfrieden* veniant in iure Weichbild. art 85. 114. et Constitutionibus Imperii Frider. II, Rudolphi I, Alberti I. de pace servanda, a Lehmanno, Schiltero et Goldasto editis. *Urs.*

72) *comitatu.* sc. idolorum suorum. *Urs.*

73) *auscultando.* Cod. Brux. *sectando* qui et paullo post pro *discens* habet *attendens.* *Urs.*

74) *veraciter.* Repetit Cod. Leibnitii quae iam dixerat: *Hi supra memorati milites, quondam servi — auxilium ferendi causa pervenerunt.* *Urs.*

75) *Pober — Castor latine.* Ditmarus primus, quantum equidem memini, et solus est, qui ea ratione nomen huius fluminis Latinum reddidit, nec quisquam eius vestigia legit praeter Ann. Saxonem, fidissimum eius descriptorem. *Urs.*

76) *Crosno.* Vrbs Silesiae in finibus Marchionatus Lusatiae infer. *Crossen.* Ab Ann. Saxone vocatur *Crozne.* *Urs.*

77) *fruuntur.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *transierunt.* *Urs.* — Fortasse legere possis: *feruntur.* *Wa.*

78) *tardantes exspectarent.* Reineccius pro *ni Luiticios* posuit: *cum Luiticios,* et ex ingenio suo addidit: *evenit, ut hostes,* quem secuti sunt Maderus et Leibnitius. Cum Cod. Dresd consentit Ann. Saxo. *Urs.*

dicitur, perveniens, annualem ibi *Thebaidae legionis feſtivitatem* 79), qua maxima tunc veneratione potuit, complere ſtuduit, et ne monaſterium hoc ac abſentium manſiones monachorum, aliquam a ſuis pateretur moleſtiam, ſtuduit prohibere. 80) Dehinc hoſtem in nulla ſuimet urbium pernoctare praeſumentem proxima quaeque vaſtando proſequitur, et non longius quam duo milliaria ab urbe *Poſnani*, rogatus a ſuis primatibus, conſedit. Exercitus autem in colligendis frugibus, caeterisque rebus neceſſariis diviſus, magnum ab inſidiantibus inimicis ſuſtinuit damnum. Interim per fidos interceſſores regis gratiam Bolizlauus petiit, et exaudiri mox promeruit. *Tagino* archiepiscopus cum aliis familiaribus regis ad civitatem praedictam a Bolizlauo rogatus venit, et cum iuramentis ac commendationibus 81) condignis firma pacis foedera apud eundem pepigit. Laeti tunc revertuntur noſtri, quia itineris longitudine et nimia fame cum intermixta belli aſperitate magnum ſufferebant laborem.

Poſthaec Rex in noſtris partibus, erutis totius nequitiae auctoribus, optatae ſecuritatis prospera ſolidare ſummopere nititur, et *Brunicorem* inclitum ſatellitem in Merſeburch, e Sclavis autem optimos, *Boriſen* et *Nezemuiſclen* 82), cum caeteris fautoribus in *Uueleresleuo* 83) laqueo ſuspendi praecepit. Saepe cum Sclavis in *Uuiribeni* 84) iuxta Albim poſitam conventione habita, nolentibus ſeu volentibus his neceſſaria regni ſuimet tractavit atque potenter finivit. *Arnaburch* 85) prius devaſtatam ob defenſionem patriae renovavit, quaeque diu hinc iniuſte ablata erant, reſtituit. Synodali iudicio
383 iniuſtas fieri nuptias, Chriſtianosque gentilibus venundari, praeſens ipſe canonica et auctoritate apoſtolica prohibuit, Deique iuſtitiam ſpernentes ſpirituali mucrone 86) interſici praecepit.

Interea

79) *Thebanae legionis feſtivitatem.* Hoc eſt, diem S. Mauritii, qui eſt 22. Septembris. A miſſa ſolemniſſima, quae in honorem Mauritii eiusque vexilli et legionis Thebaicae quotannis habebatur, dictus hic dies fuit *Heermeſſe.* v. Haltaus Calendar. med. aevi p. 127. *Urs.*

80) *prohibere.* Iam nona vice antiquitas Cod. noſtri firmatur nomine Werneri episcopi adſcripto. *Urs.*

81) *commendationibus.* Ann. Saxo habet *emendationibus.* *Urs.*

82) *Nezemuisclen.* Editiones ſiniſtre ponunt *Neſemuschlen.* Corrupta eſt etiam lectio Ann. Saxonis *Vecemisclen.* Nomen, quod Cod. Dr. habet, eſt mere Slavicum, et, ni fallor, idem eſt, quod gerunt nobiles veteris proſapiae et multarum imaginum, a *Nieſemeuſchel.* *Urs.*

83) *Uueleresleuo.* Wallersleben, pagus ducatus Magdeburgici. *Urs.*

84) *Uuiribeni.* Werben, oppidum, ad quod Havela influit Albim. *Urs.*

85) *Arnaburch.* v. ſupra Lib. III. Diploma Henrici II. ſuper reſtitutione civitatis Arnaburg, dat. Mulinhuſen VII. Id. Aprilis an. 1006. Indict. IV. anno regis quarto, exſtat in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 257. ſ. *Urs.*

86) *ſpirituali mucrone.* Innuit anathema, *interdictum, excommunicationem,* ſive ſacris aliquem interdicere, ut in numero impiorum et ſceleratorum habeatur. *Urs.*

An. 1006. A. S. Interea *Balduinum* ducem *Uulandariorum* 87) iuventus et rerum affluentia ac mala iniquorum inflatio adversus Regem armavit, et *Valentinam* urbem 88) possidere potestatique suimet subdere suasit. Quod Rex ubi primum comperit, ipse cum signis 89) militaribus accedens, eripere eandem assidua pugnatione tentavit, et nil proficiens abiit, expeditionem suam in proxima aestate super Balduinum fieri Orientalibus et Occidentalibus firmiter indicens. Advenit optatum tempus, exercitus grandis colligitur, An. 1006. A. S. et a Rege cum eodem ad *Scellam* fluvium 90) pervenitur; ibi se Balduinus armato milite praesentans, transitum regi prohibere frustratoria spe nititur, sed prudenti quorundam consilio nostri navibus alio latenter transvecti eiusdem nimiam praesumtionem ex improviso irruentes confundunt. Fugiente eo Rex in Christo victore laetatur, flumen transgreditur, vicinitatemque contiguam populatur. Cum autem ad Abbatiam, quae *Gent* dicitur, veniret, a confratribus illius ecclesiae susceptus, loco eidem et bonis appertinentibus cunctis pepercit. Tandem Balduinus magna necessitate coactus humili supplicatione veniam impetrat, et non longe post per manus regis miles effectus 91), *Uualecorn* 92) et praenominatam urbem (Valentiam) in beneficium adipiscitur. [Mense Iulio XII. Kal. Augusti *Gisla*, venerabilis matrona et mater Regis nostri inclita obiit et Ratisbonae sepelitur.] 93) Pacificatis tunc partibus his 94) generale concilium in *Frankenuordi* a rege ponitur, et hoc ab omnibus Cisalpinis antistitibus visitatur. Causam vero praecedentem, lector, auribus accipe!

Rex

87) *Vulandariorum.* In Cod. nomen aliquantulum attritum, hinc a Reineccio et reliquis omissum est. Quantum vero e residuis literarum vestigiis divinare licet, prima scriptura ea ipsa fuit, quam supra dedimus, et manus antiquior margini adscripsit *Flandriae.* Ann. Saxo habet *Flandrensem.* *Urs.*

88) *Valentinam urbem.* Valenciennes, Valentinianae, urbs celeberrima Comitatus Hanoniae, in Marchia Franciae et Lotharingiae sita. Facta est haec urbis oppugnatio an. 1006. teste Sigeberto Gemblac. et Alberici Chronico P. II. p. 44. *Urs.*

89) *Signis.* non *suis* militaribus habet Cod. Dr. rectius. *Wa.*

90) *Scellam fluvium.* Est *Scaldis, die Schelde.* *Urs.*

91) *miles effectus.* ap. Reineccium et Maderum desiderantur. Leibnitius adnotationibus e codice suo intulit. Cod. Dresd. habet: *per manus regis effectus Uualecorn.* Sed vocabulum *miles* per incuriam librarii hic esse omissum, quis non videt? praecipue, cum Ann. Saxo legat: *per manus miles Regis effectus.* *Urs.*

92) *Uualecorn.* Walachria, Walchern primaria insula Comitatus Seelandiae, quam Alcuinus Caroli M. historiographus insulam Oceani vocat. v. Chron. Gottwic. p. 844. Scriptores rerum Belgicarum omnes Seelandiae insulas datas tum Balduino intelligunt. *Urs.*

93) *sepelitur.* Haec de obitu Giselae a Reineccio et Madero praetermissa, addito insertionis signo in margine Cod. Dresd. a manu satis vetusta adduntur. Eadem inseruit textui suo e Cod. Brux. Leibnitius. Obiit pia mater Henrici 1007. ut Ann. Saxo iisdem, quibus Cod. nostro, verbis p. 408. observat. *Urs.*

94) *partibus his.* Ann. Saxo *occiduis.*

Rex a puero quandam ſuimet civitatem, *Babanberg* nomine, in orientali Francia ſitam, unice dilectam prae caeteris excolnit, et uxore ducta eandem ei in dotem dedit. 95) Poſtquam autem ad regni curam divina miſeratione promotus ſemper tacita mente ibidem epiſcopatum conſtruere geſtit. Sed quia, ut Flaccus teſtatur, dimidium facti, qui (bene) cepit, habet; novam ibi inchoat eccleſiam cum cryptis duabus et perficit. Omnia autem, quae ad divinum pertinuere miſterium 96) paulatim congregans, *Heinricum* Uuirciburgenſem episcopum ſibi multum familiarem, ut propoſito animi ſuimet aſpirare voluiſſet, parochiamque in pago, qui a *Radinzca* fluvio nomen ſortitur, poſitam concederet, ſibi concambio vendicandam, ſaepe rogavit. Dilecti ſenioris iuſtas petitiones praeſul benigne ſuſcipiens ea ratione conſenſit, ut pallium ſuae permittens eccleſiae, Bauenbergenſem ſibi ſubderet paſtorem, hocque baculo ſuimet regi dato, et quodam praedio pro commutatione praefata tradito clam firmavit. Cum vero ſe archipraeſulatum nullatenus adipisci poſſe ſentiret, promiſſa complere renuens ad concilium vocatus ſupra memoratum venire noluit. 97) Confidentibus ibidem ordine Archiepiscopis cum omnibus ſuimet ſuffraganeis Rex 98) humotenus proſternitur, et a Uuilligiſo antiſtite, in cuius dioeceſi ſynodus habebatur, elevatus, cunctis praeſentibus talia fatur. 99) „*Ob recompenſationem futuram Chriſtum haeredem elegi, quia in ſobole acquirenda nulla ſpes remanet mihi; et quod praecipuum habui, me ipſum cum modo acquiſitis ſeu acquirendis in ſacrificium patri ingenito iam dudum ſecreto mentis obtuli. Episcopatum in Bauanberga cum licentia antiſtitis mei facere hactenus concupivi, et hodie iuſtum hoc perficere volo deſiderium. Ob hoc* V 2 *ſerenis-*

95) *in dotem dedit.* Probant ex hoc loco privilegium quoddam Bambergenſe, nomine *ſericei fili D. Cunegundis* ſignatum. Henricus II. ſcilicet Comitatum Bambergenſem, mortuo Comite Reinholdo vacantem, et hereditario iure ad ſe devolutum eccleſiae dicare, et Bambergae episcopatum fundare conſtituit. Hunc igitur in finem non ſolum ampliſſimis terris et reditibus e proprio patrimonio quaeſitis eccleſiam hanc episcopalem dotavit, ſed et eandem aſſenſu Pontificis ab omni Metropolitani poteſtate exemtam, immediate ſedi apoſtolicae Romanae ſubiecit. Inſuper Caſp. Bruſchius de episcopis Germaniae c. 15. p. 236. primus omnium perhibet, conſtituiſſe Henricum imperatorem, ut ſeculares quatuor S. R. I. electores feuda electoratus ab episcopo Bambergenſi, ut vaſalli a ſuo directo domino petere neceſſe haberent. Quod inſigne privilegium vulgo *ſericatum Divae Cunegundis filum* appellant. Hinc natum iam tritum vetuſtate proverbium eſt, Bambergam beneficio fili cuiusdam ſerici optime eſſe munitam. Sed falſitatem commenti huius Bruſchiani ſolide evicit C. W. Gaertnerus in Diſſ. de S. R. I. Electorum, inprimis Saxoniae feudis et officiis Bambergenſibus L. 1726. *Urs.*

96) *miſterium.* Maderus et Leibnitius praeeunte Reineccio minus recte *miniſterium.* In Ann. Saxone ita legimus: *omnia, quae ad divinum cultum et miniſterium pertinent.* *Urs.*

97) *noluit.* Praepoſtere in omnibus editionibus legitur *voluit.* *Urs.*

98) *Rex.* Addit Cod. Brux. *humillimus.*

99) *talia fatur.* Leibnitius e Cod. Antverp. hoc exordium ſermoni praemittit: *Domini et patres glorioſi! a mea parvitate huc asciti hodie conveniſtis, et, quamobrem vos asciverim, veſtris auribus aperiam, precorque omnium veſtrum clementiam, ut in his, quae, ſpero, mihi divina gratia inſpiravit, amore Chriſti inflammanti faveatis.* Iisdem verbis leguntur ap. Ann. Sax. *Urs.*

serenissimam vestrimet interpello pietatem, ne absentia eius, qui apud me voluit obtinere, quod mihi non licuit huic concedere, propositum voluntatis meae queat impedire, cum in baculo eius mutuae confirmationis signo clarescat, hunc non propter Deum, sed ob dignitatis nullatenus adipiscendae dolorem fugisse. 100) *Moveat omnium corda praesentium, quod per ambitionem suam sanctae matris ecclesiae augmentum annullare, cum nugigerula legatione praesumit. Ad haec firmiter constituenda contectalis meae praesentis et unici fratris et cohaeredis mei, larga benignitas aspirat, et sibi placita adimpletione his me eadem restituere utique pro certo sciat. Si quando autem episcopus venire et promissa dignatur suscipere, paratum me ad omne, quod verbis bonum videtur, procul dubio inveniet."* Finitis talibus alloquiis *Beringerus*, antistitis Heinrici capellanus, surrexit, *propter timorem Regis seniorem suum huc non venisse, et detrimentum ecclesiae sibi a Deo commissae in aliquo fieri nunquam laudasse testatur, et obsecrat cunctos praesentes per Christi amorem, ne talia fieri absente eo futurum sibi in exemplum paterentur.* Privilegia eiusdem ibi alta voce recitantur. Inter haec quotiens Rex anxiam iudicum sententiam nutare prospexit, toties prostratus humiliatur. Tandem archiantistite Uuilligiso, quid de his faciendum foret iudicio perscrutanti, Tagino primus respondit, haec tunc secundum regis eloquium legaliter fieri posse. 1) Cunctis praesentibus eius sermonem tunc affirmantibus et subscribentibus, *Euerhardo* tunc Cancellario cura pastoralis a rege committitur, et hic a praefato archipraesule eodem die consecratur. 384
Post haec autem Heinricus antistes auxilio confratris *Hiriberti* regis gratiam et adimpletionem sibi placitam acquisivit.

Sed quia raro illucescit serenitas, quam non sequatur caliginosae nubis obscuritas, Regi Pascha Ratisbonae celebranti de *Luiticis* et ab his, qui a civitate magna *Luibni* 2) dicta missi fuerant, et a Iarimiro duce Bolizlauum multa sibi contraria moliri cupien-

100) *fugisse.* Sic Cod. Dr. melius, quam editiones: *fuisse. Wa.*

1) *legaliter fieri posse.* Hanc sententiam dedit Leibnitius ex Cod. suo cum aliqua variatione: *haec tunc iusta voluntas et petitio regis consensu omnium vestrûm legaliter potest impleri.* His accurate respondet Ann. Saxo. *Urs.*

2) *Luibni.* Lubenam, urbem Marchionatus Lusatiae inferioris intelligunt *Schoetgenius* in *diplomat. Nachlesen* P. I. p. 249. s. *Iunkerus* in Geogr. med. aevi p. 254. *Matthei* in libello *de Lubena olim magna* 1727. 4. edito, et, quod miror, etiam *Ritter* in *der ältest. Gesch. von Meissen* p. 135. Dithmarus aperte de urbe Luiticiorum sive Slavorum Pomeranorum, minime vero Lusatorum loquitur. In Ann. Saxone nomen mutilum *Luvirm* exstat, ex quo nihil proficimus. *Cruegerus* in *Origg. Lusat.* p. 166. s. de sinceritate nominis, ut est in editionibus, dubitavit, et de alia Luiticorum urbe olim illustri, *Iulini* dicta, coniecturam proposuit. Equidem non nego, scripturam Codicis Dresd. esse a prima manu *Luilni*, a secunda *Livulni*, sed lectio nostra *Luibni* salva est. Posita erat in provincia Luiticiorum urbs, quam proprio vocabulo *Lubin, Lubinum, Luwina* nominant histor. scriptores, Burchardus Abbas in Chron. Vrsperg. p. m. 284. Adamus Bremens. Lib. V. c. 45. Biographus S. Ottonis, episcopi Bamberg. in Ludewigii Scriptt. Bambergensibus Lib. II. c. 36. p. 687. et Cranzius in Vandalia Iaromirum, Pomeraniae ducem an. 1209. in locum antiquae urbis Lubini *Stralsundum* condidisse narrat. cf. Chron. Gottwic. T. I. p. 675. 783. *Urs.*

cupientem afferebant, feque ad haec perficienda verbis ac pecunia ab eodem introduci affirmabant. Intimabant quoque ei, fi hunc amplius in pace et gratia fuimet haberet, ut fervitutem eorum firmiter non teneret. Haec Rex cum fuis principibus caute confiderans, diverfaque ab his confilii refponfa percipiens, iniquae voluntati eorum in hoc confenfit, quod generum fuimet Hirimannum 3) illo mittens, condicta pacis foedera interdiceret. Quam legationem ab internunciis Bolizlauus comperiens, praefatum comitem, quamvis ad fe prius 4) invitatum, non bene fuscipit, et percepta ab eo narratione in multis fe excufat: *fciat*, inquiens, *teftis omnium Chriftus, quicquid deinceps facturus fum, id invitus implebo.* Poft haec collecto exercitu pagum, qui *Morezini* 5) dicitur, iuxta Magadaburch iacentem populatur, et fraternitatem, quam in Chrifto cum Parthenopolitanis prius coniunxerat, hoftili asperitate disrupit. Inde ad urbem, quae *Ziruuifti* 6) dicitur, veniens, urbanos terrore gravi et hortatu dulci devictos fecum vehebat. Hoc totum noftri comperientes tarde veniebant, ac morofius eos infequebantur. Horum primicerius fuit *Tagino* archiepiscopus, et haec omnia prius fciens non bene providebat. Fui hic equidem cum illo, et cum nos omnes ad locum, qui *Iutriboc* 7) appellabatur, veniffemus, vifum eft fapientiffimis, non effe confilium, hoftes tam parva multitudine profequendos, et reverfi fumus; Bolizlauus autem *Luzici*, *Zara* et *Selpuli* 8) denuo occupat, et non longe poft *Budufin* civitatem praefidio

Heri-

3) *Hirimannum.* Marchionem Misnenfem et illo tempore etiam Milzenorum f. Budiffinenfis Marchiae. *Urs.*

4) *prius.* Sic Cod. Dresd. non *faepius.* *Wa.*

5) *Morezini.* Ditmarus ipfe huius pagi fitum in Ducatu Magdeburgico ponit. Fluvius Albi, Nutae, Stremmae et Ihlae fuperiori interiacet, et ripam fluvii Havelae attingit. Veftigia eius nominis fuperfunt in nomine vici Marzahn, prope oppidulum Prizerbe in Marchia media. v. Paullinum de pagis p. 158. Knauth de antiquis pagis principat. Anhaltini p. 43. Chron. Gottwic. T. I. p. 682. Beckmann hift. Brandenb. P. I. p. 107. f. *Urs.*

6) *Ziruuifti, Servefta, Zerbft.*

7) *Iutriboc.* Non univerfus pagus, ut voluit olim Loefcherus, fed oppidum *Iueterbock* cum praefectura in confinio circuli Electoralis Saxoniae, avulfum ab archiepiscopatu Magdeburgico vi pacis Weftphalicae. *Urs.*

8) *Selpuli.* Pagus *Lufici*, de quo iam fupra Lib. II. aliqua diximus, maximam Lufatiae inferioris, atque ideo circuli Electoralis Sax. partem complexus eft, et, ut mea fert opinio, univerfum tractum Eliftrae et Sprevae fluminibus interiacentem. — *Zara* vel *Zarowe* pagi fitum optime ex quodam diplomate in Wilkii vita Ticemanni, eiusque cod. diplomat. p. 155. cognofcimus: *Sarowe ex Slube usque ad fl. Bobere extenditur usque ad terminos Poloniae et usque ad terminos terrae Budefinenfis.* Quaerendus ergo eft in Lufatia inferiori, inter fluvios Slubbe et Bober in confiniis Marchiae, Silefiae et Lufatiae fuperioris, partemque circuli Gubenenfis una cum ditionibus Sommerfeldii et ipfius Soraviae occupabat. Iam anno 801. Taegoltus de Bohemia Comes obtulit monafterio Fuldenfi regionem fuam, provinciolam fcil. quandam fitam iuxta Bohemiam, Sorawe nuncupatam. v. Broweri Antt. Fuldenfes p. 257. et Schannat Traditt. Fuldenfes n. 593. Vocabulum *Zara* Sorabico idiomate *auroram* fignificat, quia haec ipfa provincia ampliffimam Soraborum regionem Orientem verfus terminabat. cf. Magni Annales urbis Sora-

Herimanni comitis munitam ſocer invidus poſſedit. 9) Mittens autem nuncios ſuimet, urbanos poſtulat, ut urbem hanc ſine utrorumque labore ſibi redderent, et nullam a ſeniore ſuo ereptionem ſperarent. Fit pax mutua ad VII. dies. Iſte parat impugnationes, hi per legatum ſuimet a domino et a principibus regni ſuppliciter auxilium poscunt, ſe alios II. dies 10) hoſti reſiſtere promittentes. Venit marchio 11) *Herimannus* ad Magadaburg, *Unalterdum* tunc praepoſitum interpellans, omnesque ſpecialiter per legatos evocat primates, quos multum hic tunc tardaſſe vehementer queritur, et tamen milites ſuos per internuncios ſolatur. Qui cum aſſidua Bolizlaui impugnatione laborarent, viriliterque diu reſiſterent, videntes nonnullos ex ſociis eorum nutare, dominumque ſe ad liberandos non veniſſe, licentiam hinc exeundi cum omnibus, quae habebant, apud ducem praefatum impetrantes, urbem ei reddiderunt, triſtesque patriam repedabant. 12)

An. 1008. A. S. Mortuo poſt Paſcha Treverenſis eccleſiae archiepiſcopo venerabili *Luidulfo*, capellanus eiusdem *Athelbero*, frater reginae et immaturus iuvenis, plus timore regis, quam amore religionis communiter eligitur. Rex autem ut hoc audivit, prioris non immemor in germano eiusdem *Thiedrico* 13) non praemeditatae conſtitutionis, uxorem dilectam caeterosque ſuimet familiares de episcopatu eodem impetrando ſollicitos ſprevit, et *Meingardo*, Uuilligiſi archipraeſulis camerario, nobili ſecundum carnem viro, eundem dedit. Propter hoc ſubdolae generationis furor accenditur. *Palas* 14) a Tre-

Soraviae. — In vero ſitu pagi *Selpuli* conſtituendo territorium inter urbes Lubenam et Teupitium, Storcaviam atque Bescoviam magis placet, quam circulus Calavienſis, quem ad pagum Luſici refero. cf. Beckmann hiſt. Brandeburg. P. I. p. 115. *Urs.*

9) *poſſedit.* Primus Milzenorum ſ. Marchiae Budeſinenſis Marchio fuit Hermannus. Deſcribit eam Marchiam Saxoniae et Poloniae interiacentem Adelboldus biographus Henrici II. c. 22. Ab anno 1007. usque 1032. in ditione Polonorum fuit. Thiedericum Comitem Wettinenſem eam a Conrado Imp. beneficii nomine poſſediſſe, coniici poteſt ex Wipponis vita Conradi Salici et Annal. Hildeſienſ. ad an. 1032. et 1034. quia filius eius Dedo eam usque ad obitum i. e. ad an. 1075. tenuit. Tum demum hanc Marchiam Imperator dono dedit Wratislao duci Bohemiae, quam et eius ſucceſſores diu obtinuere. *Urs.*

10) *alios II. dies.* Ann. Saxo habet *alios* VII. dies, et habuit a prima manu Cod. Dresdenſis. *Wa.*

11) *marchio Herimannus.* ſc. Milzenorum, marchionatus enim Misnenſis dignitatem anno demum 1010. adeptus eſt. Quod bene notandum eſt, ne ex hoc loco, uti iam factum, mendoſe aliquis colligat, Guncelinum et Hermannum coniunctim in Marchiae Misnenſis poſſeſſione fuiſſe. *Urs.*

12) *repedabant.* i. e. revertebant. v. Ind. Latinit. *Wa.*

13) *Thiedrico*, episcopo Metenſi. *Urs.*

14) *Palas.* Sub hoc nomine venit palatium archiepiſcopi et Electoris Trevirenſis, *die Palz*, ſ. *Pfalz*, vetuſtiſſimum aedificium, altis muris, magnis et perſpicuis feneſtris, ex duris lapidibus conſtructum. Palatium nominabatur, quod, ut prisca edocent ſcripta, ſedes antiquiſſima fuit et habitatio regum Francorum, in quo et Palatini comites domicilium habuerunt. v. Broweri T. I.

a Treverenſibus 15) contra regem firmatur, ac terra haec hactenus pacifica crebris concremationibus quatitur, et quicquid hi immites in dominum lenem prius peccaverunt, aequali lance receperunt. Quid hi omnes hic et in futuro examine dicturi ſunt, quorum culpa ineffabili eccleſia mater incorrupta toties in filiorum ſuimet nece et deſpoliatione gemens, lacrimas a maxillis descendentes ante conſpectum vindicantis Dei fundit? Tali praeſumtione Rex commotus illo cum exercitu properat, archiantiſtitem inthronizatum ibidem conſecrari, *Athelberonemque* excommunicari praecipiens; obſidione etiam continua 16) eos, qui Palas tuebantur, in tantum conſtrinxit, ut fame et aſſidua impugnatione defatigati, aut interius perire, aut in poteſtatem regis inviti deberent exterius venire. Quod ne fieret, *Heinricus* dux 17) improviſa calliditate impediens, eos exire illaeſos apud regem obtinuit. Poſtquam vero de his rei certitudinem Rex inquiſivit, gravitate mentis id ferens, ut in ſequentibus referam, ultus eſt.

Interim anteceſſor meus *(Uuigbertus)* longa infirmitate detentus, diem ſollicitus An. 1009.
ſupremum praeſtolatur. Sed quaedam de eo ante concluſionem ad memoriam eius- A. S.
dem expedire mihi libet. Hic ex optimis Turingiae auſtralis parentibus originem, in Magadaburg autem ab *Oterico* disciplinae regimen ſumſit. Hunc egregie educatum Giſilerus archiepiscopus ſibi familiariter in ſervitium ascivit, et multo tempore ſecum habuit, beneficio ſingulari et archipresbiteriatus officio demulcens, noviſſime autem quaedam ei iniquorum aſſidua ſuſurratione ſubtrahens, mentem eius in tantum abalienavit, ut relictis omnibus ſuis Heinrico regi, ſicut praefatus ſum, adhaereret, optimeque ei placeret. Fuerat enim egregius et ſtatura et facie, facundia et voce pulcherri-
385 ma, ſapiens in concilio 18), ac largitatis immenſae; unde divina viſitatione et tali virtute ſacerdotalis gradum 19) aſcendit. Qui in diebus ſibi divinitus conceſſis haec ſuae acquiſivit eccleſiae: *Sidegeshuſun* et *Uuiribeni*, in Derlingun VIIII. manſos, ac in *Daluini* VII. in *Ninſtidi* III. de ſua vero proprietate conceſſit in *Uppuſun* VII. manſos

T. I. Annal. Trevirenſ. L. X. p. 500. it. Schekmann medull. geſt. Trevirenſ. c. 2. A magno hoc palatio diverſum eſt ſuburbanum oppidulum, et caſtrum ad ſiniſtram Moſellae ripam, paullo infra Trevirim urbem, quod hodie palatiolum, *das Pfalzel* vocatur. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 501. 515. *Palas* vero ap. Ammian. Marcell. XVIII, 2. ab his plane diverſum eſt. *Urs.*

15) *a Treverenſibus.* Ann. Saxo a Lotharienſibus. *Urs.*

16) *obſidione continua.* addit Ann. Saxo *per ſedecim hebdomadas.* cf. Geſta Treviror. in Leibnitii Acceſſ. hiſtor. P. I. p. 66. ſ. *Urs.*

17) *Heinricus dux.* Ann. Saxo addit, *Bavariae*, frater reginae. *Urs.*

18) *in concilio.* Ann. Saxo in colloquio. *Urs.*

19) *ſacerdotalis gradum.* Sic recte Cod. Dr. in Genitivo, ſcil. reſpiciens ad id, quod de eius archipresbyteriatus officio dixerat. Reineccius, quia vitium grammaticale ſubeſſe credidit, poſuit *ſacerdotalem gradum. Urs.* — Poſſis tamen etiam in Cod. Dr. legere *ſacerdotales gradus. Wa.*

ſos et ſaltum, qui *pulcher mons* 20) dicitur. De libris, rebusque aliis divina reſpicientibus myſteria, multa contraxit. Nec minus quam decem annos toxicata 21) *„laeſus potione, crebram paſſionem corporis et in menſe Martio maximum ſuſtinuit laborem. Si quid in eo ſuis vel alienis unquam occurrit contrarietatis, hoc ſtimulus fecit immenſae infirmitatis. Praedicatione aſſidua commiſſos a vana ſuperſtitione errores reduxit, lucumque* Zutibure 22) *dictum ab accolis ut Deum in omnibus honoratum, et ab aevo antiquo nunquam violatum radicitus eruens, ſancto martyri Romano in eo eccleſiam conſtruxit, praeter hanc tertiam et quartam in Magadaburg, multasque alias ipſe dedicavit. Si quid in eum varium vulgus et ſaepe mentiens garrivit, bonis incredibile ſatis eſſe perſuadeo. Multi enim, cum alios culpant, ignorant, quod nemo ſine crimine vivit. Hic venerabilis vir quinque annos in episcopatu et ſex hebdomadas et dies quinque ſedit. Flebiliter ſaepe peracta confeſſione, et ab epiſcopis* Uuigone *et* Heinrico 23) *in extremis eum viſitantibus percepta remiſſione Nono Kal. Aprilis feria tertia* 24) *in Merſeburg de hac luce ad Chriſtum, ut ſpero, felix migravit. Sepultus eſt, ubi unus electorum Chriſti, dux*

20) *qui pulcher mons dicitur.* Nomina locorum hic memoratorum ita explicandi ſunt: *Sidegerhuſen*, ni fallor, eſt *Sotterhauſen* in praefectura Sangerhuſana; *Wiribini*, *Werben*, vel etiam *Werbelin* in praefectura Delitienſi; *Derlingun*, (alii Derdelungen. *Wa.*) Nieder-Roeblingen in praefectura Alſtadienſi; *Daluini*, *Thaldorf* in praefectura Querfurtenſi; *Nienſtedi*, *Nienſtaedt* in praefect. Sangerhuſana; *Uppuſun*, *Obhauſen* pagus Querfurto proximus. — Wigbertus episcopus, teſte Ditmaro, ex optimis Thuringiae auſtralis parentibus ortus, facile ibi plurima bona eccleſiae Merſeburgenſi comparare potuit. Ex his coniicere fortaſſe poſſis, illum ex antiquiſſima et nobiliſſima Dominorum Querfurtenſium ſtirpe progenitum fuiſſe. *Urs.*

21) *toxicata.* En novum Codicis Dresdenſis hiatum! Paginae ſecundae folii 114. finem facit vox *toxicata*. Sequens folium a recenti manu nota numeri 115. ſignatum orditur a verbis: *cum gratia regis.* Quid vero ineptius, quam quod habetur in editionibus Reineccii et Maderi de Wigberto, praedeceſſore Ditmari noſtri? *Nec minus quam X. annos toxicata cum gratia regis per Geronem praepoſitum vocavit.* Sed ſtatim inter utraque folia excifum integrum folium attento Codicis ſcrutatori in oculos incurrit, quod particula membranae adhuc reſidua aperte teſtatur. Defectum ab improbo cultro factum feliciter ex Codice Antverp. explevit Leibnitius. Ex eo igitur me ſumſiſſe, quae ſequuntur, fateor. *Urs.*

22) *Zutibure.* Non nomen eſt idoli Slavici, ſed querceti cuiusdam in diſtrictu Merſeburgenſi, quod ſacrum erat Diis Slavorum ibi cultis. Zowdzowy Sorabis ſua lingua numen eſt, cui quercus ſacrata eſt, vel quod quercubus praeeſt, *ein Eichgott.* Ab eius generis quercetis nomina habere videntur pagi Saxoniae ſuperioris *Zuttiwitz*, Zottewitz etc. cf. Chron. Merſeb. Brotuſii p. 462. *Urs.*

23) *Uuigone et Heinrico.* Wigone Brandeburgenſi et Herico Havelbergenſi. Ann. Saxo. *Urs.*

24) *nono Kal. Aprilis feria tertia.* Wigbertus, episcopus Merſeburgenſis, obiit 24. Martii 1009. quod teſtatur etiam Annal. Saxo p. 410. ita tamen, ut omittat *feria tertia*, quod falſum, eiusque loco ſcribendum *feria quinta.* Paullo ante Dithmarus Wigbertum ait per 5. annos, 6. hebdomadas et quinque dies ſediſſe, quod probe obſervandum: ex eo enim conficitur, eum 6. Febr. conſecratum fuiſſe, quod lucem affundit loco ſub initium Libri VI. v. ſupra ad p. 376. (Leibnit.) *Wedek.*

dux eius dum vixit et socius, per visum sibi prius monstravit. Huic equidem ego, qui haec scribo, indignus succedere a pio pastore Thaginone praedestinabar. Natale Domini in Palithi *celebrante Rege cum Symmista suo Thaginone ipse tractavit, qualiter post mortem Wigberti praesulis Mersebutgensem ecclesiam bono Provisori commendaret. Cui ille inquit:* Est in meo monasterio quidam frater nomine THIETMARVS, quem vos ipsi bene nostis; hunc sua prudenter modo disponentem ad hoc, largiente Deo, spero idoneum. *Ad haec Rex infit,* utinam hanc voluisset suscipere, qui me fautorem certissimum ad ea, quibus indigeret, non dubitaret habere. *Nepos meus* Thiedericus *illico ad me mittitur, qui haec etiam ex parte Regis et Archiepiscopi intimaret, et ad haec facienda pro posse persuaderet. Ego in Magadaburg positus legationem hanc percepi, et talibus respondi:* Deus optimus Domino et Patri nostro pio vicissitudinem retribuat, quod mentionem meam alicubi in bonum facere dignatur. Ad haec me immeritum esse iudico, unde ea laudare adhuc nequaquam praesumo. Potens est enim Deus episcopum adhuc viventem de manu mortis eripere, si autem prorsus recuso, me ab solita eius gratia repudiari vereor; non enim est praeter hunc aliquod auxilium, a quo vel haec promereri, vel maiora valeam percipere. Post mortem praesulis quid Deo placet in potestatibus ab eo constitutis vita comite libenter adimplebo. *Rex autem in Frankenford, audita morte episcopi memoriam pro eo debitam praecepit fieri: iam vero tum quorundam instinctu mentem suam ad meliora convertebat; voluit enim* Ethelgero *cuidam bene merito* 25) *honorem hunc impendere. Quod cum Regis familiaris Thagino resciret, summopere renuit, et cum assidua supplicatione eo me"*

(pergit porro Codex Dresdensis de Dithmaro, et reddere quae restant)

cum gratia regis per *Gezonem* praepositum vocavit. Venit ille ad me ad curtem meam, quae *Retmerslevo* dicitur, et ea nocte vidi baculum episcopalem iuxta lectum meum stantem, et interrogavit me unus, dicens: *Vis ecclesiam suscipere Merseburgensem?* et ego, *si Deus vult*, inquam, *et qui iubet venire, archiantistes.* Ille autem prosequutus, *cave*, infit, *quia quicunque sancto cerebrum movet Laurentio, statim insanit.* Cui mox respondi: *Tueatur me custos hominum Christus, ne in hoc vel in aliquo offendam maiestatem divinam, sanctorumque intercessionem avertam.* Cumque evigilarem, obstupui, et protinus exiliens iam clarum diem fenestras intrare vidi; et ecce! is, de quo nunc dicebam, intravit, et ostensis mihi duabus epistolis in sabbato sancto ad Augustanam urbem me rogavit et praecepit venire. Veni ad Parthenopolin et in die Palmarum cum licentia praepositi ac confratrum inde profectus, III. feria post resurrectionem dominicam loca attingebam praedestinata, et ab archiepiscopo quamvis irato, quod sic tarde venirem, misericorditer susceptus sum. Postera die vocatus interrogabar ab eo iussu regis, *si aliqua parte haereditatis meae ecclesiam*

25) *bene merito.* Ethelgerus, ni fallor, erat ille praepositus ecclesiae Halberstadiensis, qui an. 1019. obiit, de quo Chron. Halberst. ap. Leibnitium T. II. p. 120. et Chron. Quedlinb. ib. p. 291. *Urs.*

ſiam vellem adiuvare meam? Cui tamen referebam: *Veſtra iuſſione huc veni, et*
de hoc modo nil certi nec poſſum vel volo reſpondere; ſi divino conſenſu et regis
largitate veſtra voluntas, pia ſemper in me, hic adimplebitur, quicquid in hoc
aut in rebus aliis pro animae remedio meae et de debito commiſſi facere poſſum,
devotus implebo. Hoc verbum archiantiſtes benigne ſuſcipiens et laudans me ad ca-
pellam *Brunonis* episcopi, ubi Rex eundem exſpectabat, duxit, et paratus ad miſſam
Regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione praeſentium paſtoralem mihi cu-
ram immerito commiſit cum baculo, et proſtratus veniam petii, cantor introitum ince-
pit: *Venite benedicti patris mei*, et in maiori eccleſia omnes interim ad miſſam cam-
panae ſonabantur, quod etſi caſu et non iuſſu alicuius ſeu dignitate mea eveniſſet,
tamen Rex bonum hoc eſſe omen teſtatur. Peracto tunc ibi magno a *Brunone* vene-
rabili praeſule convivio proximo ſabbatho ad Novam Urbem 26) venimus. Ibi tunc
in octavo dominicae ſolemnitatis die a praedicto archipraeſule, *Hilliuuardo* confratre 386
noſtro adiuvante, et coëpiscopis non minus quam IIII. aſpirantibus in Regis praeſentia
An. 1009. A. S. chrismate in ſacerdotem peruncţus ſum VIII. Kal. Maii. Inde Ratisbonam in Danubio
flumine navigio perducimur.

In diebus illis fames magna in hac regione fuit. 27) Interea *Heinricus* dux rebellionis gratia Bauuariam clanculum intrare praeſumens, interclusum ſibi aditum a provida regis ſollertia ut primo perſenſit, mox fugiendo revertitur. Quocirca optimi Bauuariorum Ratisbonae regali edictu conveniunt, et quamvis duci fuimet ad tres annos ſe alterum non eligere omnes ſponte iurarent, tamen ob hoc a rege iurgati, blanditiis atque minis ab eius famulatu et auxilio deducuntur, ſibique ſpecialiter aſſumuntur. Ibi tunc confratres de monaſterio Chriſti martyris *Emmerammi*, quod Arnulfus Imperator in honorem eius conſtruxit, hicque ad corporaliter pauſandum elegit, unanimiter regis pedibus provoluti, ex parte praeſulis fuimet *Gebehardi* multa flebiliter, me eadem audiente, queruntur, et laici praeſentes magnis lamentationibus his ſubſequuntur. Difficile eſt mihi enarrare et alicui credere, quanta de his populus ſibi ſubditus ad vanam pertinentia ſuperſtitionem animaeque detrimentum ſuae diſſereret. Hoc ſolum ſcio, quod moribus et raris apparatibus huic ſimilem nunquam vidi, neque de antiquioribus audivi. Si interiora exterioribus concordant, aut melior eſt caeteris, aut longe inferior. Optime prius culta diruens novis inſudat maximis laboribus. Patriam cum commiſſis deſerit, aliena, et quamvis longe ſunt, ſupervacuis cultibus colit. Deum teſtor, quod non ob reprehenſionem ſui tantum haec loquor; quia noſtra fragilitas in proximis diſſimulanda, et ob meliorationem eſt caſtiganda: quantum veritate ad hoc me perſuadente vehementer hoc cum multis admiror. Propitius illi

26) *Novam urbem. Neuburg*, oppidum Bavariae ad ripam Danubii. Fabricius Origg. Saxon. Lib. II. p. 269. contra ipſam Ditmari relationem, eius coronationem *Alſtedii* factam eſſe ſcribit anno 1008. *Urs.*

27) *in hac regione fuit.* Verba: *In his diebus — fuit.* in Codicis Dr. margine inferiori leguntur. *Wa.* — Addit Leibnitius e Codice ſuo: *Saxonum.* Annal. Saxo ſcribit: *in Saxonia. Urs.*

illi Deus, ut ſi haec bona intentione faciat, in iuſtificationibus Dei ſine querela curſum huius peregrinationis incedat. Si autem tumore elationis aliquo magis inflatus, quam amoris fomite ſpiritualis tanta operatur, ad vituperandam ſolum praeſentium converſationem, convertatur ab iniquitatibus ſuis, ac pro lucratione ſecularium, aedificationem fidelium ſequutus animarum, nullo prematur detrimento ſui. Felix eſt in Chriſto, qui aeternam iuſtitiae cultu memoriam, et a malo ſuspenſus auditu, divinam promeretur ad dextram vocationem.

Rex dum haec, quae nunc longe progreſſus aiebam, discutit, ad invadendam episcopalem cathedram iuſſu regis ego praecedebam. Primoque ad curtem meam, ſclavonice *Malaſin* dictam, teutonice autem *Egisvillam* 28), veni, et ſubſequenti luce iuxta Elſtram fluvium, et *Iteri* oppidum 29), cum convocatis eccleſiae meimet famulis, ad conſolandum praeſentes et ad vocandum abſentes loquebar. Fugerat enim maxima horum multitudo ſuimet inconſtantia, et anteceſſoris mei infirmitate praevalida. Inde ad Merſeburch proficiscens per *Ericum* 30) antiſtitem, a confratribus primo honorifice ſusceptus, inthronizabar. Dies dominica craſtino illuxit, et ego, peccatorum miſſam cantans, populos advenientes admonitionis egentes inſtitui, et peccata confitentibus divina poteſtate, tamen infirmitate mea, reſolvi. II. feria Rogationum dies incipiunt, et hinc ad Magadaburg petitione archiantiſtitis mei pergens IIII. feria a ſpiritualibus meimet fratribus, non pro qualitate meriti, ſed pro quantitate amoris immenſi, ſuscipiebar. Aſcenſionis inclitum et regale myſterium communi devotione pro noſtra poſſibilitate peregimus. Inde ad *Uuallibizi* 31) [perrexi] 32), ubi tunc praepoſitus confratres Deo ſemperque virgini Mariae ibidem ſervientes, VII. annos ac tres hebdomadas et tres dies rexi, tantum onus Simoniaco, proh dolor! ſubiens exemplo, non in pecunia ſed in praedio patruo meimet dato. In hoc multum culpabilis ſpero diſtricti iudicis veniam, quia ob defendendum gregem dominicum et inſtituta parentum obſervanda multo magis id egi. Ergo te lectorem per Deum teſtor, ut textum huius narrationis inſpicias, et pro qualitate meriti discernas, examinatorisque venturi horridam faciem lacrimabili ſupplicatione praeoccupes. Avus meus 33) de quo praedixi, *Luitharius* poſtquam in dominum ſuimet et regem deliquit, naevam hanc 34)

 abluere

28) *Egisvillam.* *Eisdorf* in praefectura Lützen, de qua villa v. *Leonhardi Erdbeschreib. der Sächs. Lande.* *Urs.*

29) *Iteri oppidum.* Eſt *Eytra*, nunc praedium Comitum de Werthern. *Urs.*

30) *Ericum.* Havelbergenſem. *Urs.*

31) *Uuallibizi.* Walbeck. *Urs.*

32) *perrexi.* Haec vocula exciderat in Cod. Dresd. *Wa.*

33) *avus meus.* Maderiana addit *paternus*, quam vocem tamen ignorat Dresdenſis. *Wa.*

34) *naevam hanc.* Vt alibi, ſic et h. l. librarius Cod. Dr. barbare ſcripſit *naevam* pro *naevum*, nec tamen aliter Ann. Saxo. *Urs.*

abluere ſedulo cogitavit. Unde monaſterium in loco, qui *Rivus* dicitur *ſylvaticus* 35), in honore ſanctae Dei genitricis conſtruxit, ibidemque Uuilligiſum ſtatuit praepoſitum, concedens fratribus his ad victus veſtitusque neceſſaria decimam haereditatis ſuae partem. Quo diſcedente vxor ſua *Mahtildis* votum dilecti ſenioris ſui faventibus ad hoc duobus ſuimet filiis 36) perficere anhelavit, et poſt obitum *Uilligiſi* patris egregii, *Reginbertum* de orientali Francia natum ſuccedere fecit. Hic decurſo multorum ſpatio annorum, mortuo tunc patre meo, et matre eius, auxilio patrui meimet *Luitharii antiquae civitatis* 37) antiſtes a tertio Ottone effectus eſt. Fuit tunc in noſtra vicinitate clericus nobilis genere, *Thiedricus* nomine, qui ſuaſu praefati comitis decem manſis praepoſituram hanc comparavit. Quo tot annis 38) vel plus ſedente, defuncta matre mea, ego haeres tertius ſucceſſi, et praedii medietatem, quae coenobium reſpiciebat praefatum, a confratribus meis ſuscepi. Exin patruum ſaepe alloquebar meum, 387
quatenus mihi liceret curam ſubire praedictam, et ſi non potuiſſet id fieri dono, ſaltem fieret mediocri pretio. Hic poſt longam animi conſtantis deliberationem 39), poſthabito caritatis et affinitatis debito, magna ex parte mea poposcit, et quia in fratribus meis nullo fruebar adminiculo, deſiderio eiusdem, proh dolor! conſenſi, ac eiusdem eccleſiae, cuius tunc ſui paterna traditione ſervus, dominicae incarnationis anno mille-
An. 1002. ſimo II. 40) Non. Maii cuſtos effectus ſum, annuente id anteceſſore meo ob acceptam commutationem ſibi placitam. In hoc officio plus iniquitatis, quam divinae aequitatis, otioſus operator exegi, et pro hoc dignos poenitentiae fructus nunquam exercere conabar. Nullum conſanguinitatis linea mihi coniunctum accuſo, ſed bona pro malis omnibus his exſlagito. Mortua uxore fratris mei rogatus ſum ab eo 41) ut ſepulturam ei praeparare voluiſſem optatam. Sed cum ſcirem Uuilligiſum venerabilem ibi eſſe tumulatum, primo renui, at poſtremo rectum et pudorem voluntati eiusdem ſuppoſui, miſerque aggreſſus ſum, quod utinam non feciſſem, et quod gentibus nefas videbatur, Chriſtianus ego in deiectione ſepulcri et oſſium confratris mei operabar, et calicem argenteum, quem ibi inveniebam, pauperibus ad dividendum reſervari praecipiebam, quem

35) *rivus ſylvaticus. Waldbach, Wallbach, Walbeck. Urſ.*

36) *filiis,* Lothario et Sigefrido. *Urſ.*

37) *antiquae civitatis.* Oldenburgenſis. *Urſ.*

38) *tot annis,* h. e. decem. *Urſ.*

39) *poſt longam animi deliberationem.* Cod. Dresd. habet *poſt* vitioſe, igitur: *longa deliberatione.* Editiones: *prae* longa delib. quod non placet, niſi contrahas: praelonga. Paullo poſt editt: charitatis et *quia* affinitatis. Sed hoc *quia* ignorat recte Dresdenſis. Poſſis etiam legere *quin et. Wa.*

40) *anno milleſimo II.* Hic numerus II. non pertinet ad ſequentes Nonas ſed ad milleſimo. Erraverat ergo Vrſinus in verſ. German. p. 357. quod recte monet Wedekind, ſed errorem retractavit Vrſ. in hac latina editione, et ad Caſp. Abelium ad Meibomii Chron. Walbecc. p. 32. itidem provocat. *Wa.*

41) *ab eo.* Editiones omnes et Codd. habent *ea,* quod locum habere non poteſt. Solus Dresd. recte *eo. Wa.*

quem postea nullatenus comperiebam. Agnovi post in infirmitate sequenti, quia in Deum nimis peccavi. Sed cum hanc divino superarem auxilio, causa orationis Coloniam petii. Quadam autem nocte audiens clamorem immensum, quid hoc esset percunctatus sum. *Et hic ego sum,* inquit Uuilligisus, *qui culpa tui errans vagor.* Expergefactus mox obstupui, et usque huc, et quam diu vivo culpabilis hoc ingemisco. Ad percipiendum presbiteratus ordinem ad *Alstidi* 42) civitatem a domino Taginone vocabar, et in via hac peracti facinoris confessionem feci, et quod ad emendationem eius promisi, pro debito non complevi. Presbiterii vero dignitatem XII. Kal. Ianuarii a praefato archiepiscopo, praesente Heinrico rege et casulam mihi optimam largiente, indignus percepi. Antequam vero episcopus ordinarer 43), in ea hebdomada, qua recordatio fratrum a cunctis fidelibus universaliter celebratur 44), talia per somnum quidam mihi nunciat: *in hoc,* inquiens, *anno praesul Hillericus* 45) *et Meinric decanus ac tu mandatum Dei implere debetis.* Cui sic respondebam: *ut sit voluntas in coelo, sic fiat;* et in ipso mense et in tertia Kalend. Novembris, quae tunc proxima fuit, antistes praedictus, ut sibi prius revelatum est, in Christo exhalavit. Sed quia Deus omnipotens humanam fragilitatem saepe dignatur visitare et consolari, congruum est laudibus et scriptis hoc posteris innotescere, ut glorificetur nomen Domini, et prospiciat homo instabilis sibi. Praesul supra memoratus in Magadaburg invalescente prius nimia corporis aegritudine a quodam egregio viro in somnis sibi apparente sic admonitus est: *Ne sis modo de fine tuo sollicitus, quatuor annos et duas hebdomadas vel tres exspectabis, et bona quaecunque possis operari non desistas.* 46) Haec loquutus evanuit 47), et sicut iste praedixit, episcopus mente, ut spero, vigilanti supervixit, morte proh dolor! subitanea lineam vitae huius concludens supremam. 48) In sequenti nocte lux magna, et a multis visa apparuit. Post omnium memoriam Sanctorum ego de me multum pavidus licentiam abeundi a decano postulavi, et eundem, ut

An. 1008. A. S.

An. 1008. A. S.

An. 1008. A. S.

42) *Alstidi.* Alstet, Alstadium, perantiquum oppidulum in septentrionali Thuringia, olim Palatinatus Saxonici pars, a Palatio, in quo Imperatores olim residebant, et conventus publicos agebant. *Urs.*

43) *ordinarer.* Sic Dresd. et var. lectio Leibnitii, vulgarem tamen lectionem *ordinaret* defendit Wedekindius ex eo, quod loquatur Ditmarus de tempore, quo nondum sacerdos inauguratus esset, nempe de die 3. Octobr. 1008. *Wa.*

44) *celebratur.* Loquitur de septimana communi, *die gemeine Woche,* orsa die dominica proxima post festum Michaelis, incidit ergo in primos dies mensis Octobris. v. Haltaus Calendar. med. aevi p. 131. *Urs.*

45) *Hillericus.* episcopus Havelbergensis. *Urs.*

46) *non desistas.* Leibnitius e Codice suo, quicum ad verbum consentit Ann. Saxo, haec addit: *Tu vero tempus a Deo tibi concessum non negligas, sed quicquid boni possis, instanter operare, ut aeternam vitam promerearis. Urs.*

47) *evanuit.* Post quae e Cod. Brux. inserit Leibnitius versum: *Dixit, et in vacuas se mox transfuderat auras. Urs.*

48) *supremam.* Narrat haec de Hillerico, episcopo Havelbergensi. *Urs.* — Quae sequuntur: *In sequenti nocte — apparuit,* antiqua manus orae Codicis Dr. inferiori adscripsit.

ut ſe provideret, admonui. Ad curtem meam, quae *Retmersleve* dicitur, veni, et in nocte proxima ſuppliciter Deum rogavi, ut aliquam de me certitudinem dignaretur aperire. In primo ſubſequentis diei crepuſculo, id eſt, in vigilia ſancti Martini, ut paululum quieſcebam, ſic tunc, ut mihi videbatur, *Uualterdus* tunc noſter praepoſitus haec dicens apparuit: *Vis tibi profutura ſcire?* et ut voluntatem meam in hoc ſenſit, mox volumen unius Martyrologii diligenter inſpiciens, plumbum, quo murus menſuratus dirigitur, tacendo immiſit, et poſt longum temporis intervallum hoc ſubſtitit. *Et quid nunc eſt?* aio ad eum; et ille, V. inquit 49), et vidi manifeſte numerum hunc atramento ſignatum, incertus, utrum dies, an hebdomadas ſeu menſes, an ſignaret annos? 50) et protinus reſpondebam ei: *utrum prius indictum, an poſterius innotesceret tempus?* et ille tacendo exivit. Equidem praemonſtratas mihi inducias cura non ſine maxima notavi, ſed bonis operibus nullatenus praeveni. Adveniente quinto menſe, quamvis plus mortem quam hoc ſperarem, completur utrumque in accepto episcopatu ſomnium, quia in eo praeceptis obedivi divinis, et numerum complevi ſignatum. Unde inconveniens eſſe mihi videbatur, ut ſine ſpeciali rectore eccleſia, quam hactenus
An. 1009. A. S. regebam, eſſet, ac eidem *Uuilligiſum* fratrem meum 51), ex parte huius altaris ſervum, communi fratrum conſilio praepoſui, et inde ad Merſseburg veniens cum domino meimet rege proximam pentecoſtem celebravi. Dehinc ad Magathaburg omnes venimus. Ibi tunc nepos meus marchio *Uuirinharius* a rege in multis accuſatus, gra- 388
tiam eius et beneficium ſuimet inſtinctu *Dedi* comitis 52) perderet, niſi infirmitas eius ſubitanea id impediret, et ni hoc *Burchardus* 53) comes palatinus prudenti conſilio differret.

Rex inde progreſſus varias occidentalium mentes probare, et ne ſolito commoverentur, ſedare tentavit. Quos nonnulli iniuſtitiam dominorum ſuorum pati nolentes laudant, nos autem quaſi ignavos e contra vituperant. Sed plerique qui corporis voluptatibus cunctis ſervientes, freno aequitatis a Deo impoſitae regi nullatenus curant, ſed

49) *V. inquit.* Quid hoc ſibi portendat, quaeſivit Ditmarus ex Waltherdo in ſomniis, et hic loco reſponſi pinxit numerum quinarium V. Omnes editiones hunc numerum inſulſe verbo *Veni!* explicant. Codex Dr. aperte ſic habet, prout exſcripſimus, et ſatis antiquus gloſſographus in margine adiecit: *poſt quinque. Urs.*

50) *ſignaret annos.* Sic recte Dresd. non, ut editiones: *aſſignaret annorum. Urs.*

51) *Willigiſum fratrem meum ex parte.* Vrſinus ita rem expedivit, ut poſt *meum* incideret, et *fratrem* exponeret non *germanum*, ſed *ſpiritualem.* — Wedekindus ita: In editione Maderi: *ex patre*, quam lectionem firmat Ann. Saxo p. 412. Satis igitur probabiliter *Caſp. Abel* l. c. p. 25. et *Ioh. Lud. Levin. Gebhardi* Aquil. March. p. 36. coniiciunt, Sigfridi Comitis filium e concubina natum fuiſſe. Puto eundem eſſe, qui in necrologio ad 23. Dec. *Wille abbas* dicitur. Ita Wedekindus.

52) *Dedi comitis.* Wettinenſis, et Marchionis Luſatiae. *Urs.*

53) *Burchardus.* Comes Merſeburgenſis, isque ultimus, obiit 1017. cf. Chronogr. Sax. ad h. a. in Leibnitii Acceſſ. hiſtor. T. I. p. 230. *Urs.*

ſed hoc virtute, ſeu fieri valet arte, de futuro nil ſolliciti defendunt, et omnes in hoc ſibi non conſentientes detractione et odio inſatiabili perſequuntur. Sed ego his neque ſuimet fautoribus conſentio, quin potius illis, qui Deo ſe, poteſtatibusque ab eo conſtitutis, humiliant et cedunt, aſpiro, quibus videtur eſſe ſatius, omnia propter Deum pati, quam flagitio et exſecrabili periurio divinam maieſtatem offendere. Noſtri praedeceſſores ſuis ſenioribus ſemper fideles in extraneas nationes, ac non in viscera, optimi ſaeviebant milites. Hoc poſteritas diſcat, et alia fugiat, et quae mutanda ſunt non in peius, ſed ſemper in melius transferre contendat; beatitudinem octenam 54) libenter attendat, earumque oppoſita fugiens eam 55) apprehendere ſtudeat. Quid illos amplius corripere vel hos attollere volo? cum unusquisque pro qualitate ſui ſeminis pro certo recipiat fructum futurae meſſis. Cum pro corruptibilibus accipiendis ſemper laboramus, cur non ad indeficientis coronam honoris ſublato timore aliquantulum properamus? Hanc ad capiendam Rex noſter, ut praedixi, in itineribus et aliis neceſſitatibus maxime laborans, amicos fecit ſibi inimicos, iuſte eosdem exoſus. Interim *Dedi* comes magnum dedecus in verbis et in operibus praedicto nepoti meo inferens excitavit malum, quod fore putavit oblitum. Conſilio enim eius et auxilio urbs patris eius et noſtra *Uualmerſtidi* 56), Slavonice autem *Uſiuire*, eo quod Ara et Albis fluvii hic conveniunt, vocata, combuſta eſt et depopulata. Commovit hoc omne animoſum iuvenis egregii pectus, et cum hoſtem de civitate *Tongeremuthi* 57) dicta, quia *Tongera* fluvius ibidem in Albiam cadit, equitare veraciter comperiret, fratrem meum *Frithericum* cum XX. tantum militibus armatis ſecum ſumens, a ſummitate unius campi, ad *Moſum* villam pertingentis, quum eminus aſpici potuit, viriliter aggreditur, et eundem fugientibus mox plus quam XL. ſociis fortiter An. 1009.
reſiſtentem cum *Egilhardo* ſuimet milite occidit, et poſt hoc iuſte perdidit, quod A. S.
prius pene irrationabiliter eius perſuaſu amiſit. 58)

Sed

54) *octenam.* Reinecc. Mad. et Leibnitius corrupte legunt *oſtenſam*, quod ſenſu caret. Leibnitius poſtea rectius vidit in Emendatt. p. 1006. Reſpicit autem Ditmarus beatitudines a Chriſto praedicatas ap. Matthaeum V, 3—10. *Urs.*

55) *eam.* ſc. beatitudinem. Editt. habent *rem*, refragante Cod. Dr. *Wa.*

56) *Vualmerſtidi.* Wolmirſtaett, oppidulum ad Oram fluv. in ducatu Magdeburgico. Ficta ſunt, quae de origine nominis traduntur. *Urs.*

57) *Tongeremuthi.* Tangermuende, urbs non ignobilis ad Albim, ubi Tangeram amnem recipit, in veteri Marchia Brandeburg. *Urs.*

58) *amiſit.* Facta hac caede Wernherus Marchio munere et dignitate privatus, iisque auctus eſt Bernhardus comes ab Eichsfeld Thuringicus, qui occiſi Dedonis ſororem Thietbergam in matrimonio habuit. v. Chron. montis ſereni p. 201. ſ. Reinhard Comm. hiſt. de Ludovico Salio II. p. 4. *Urs.*

Sed si te lectorem audire delectat, unde is (Dedi) fuerit, de tribu, quae *Buzici* dicitur, et de patre *Thiedrico* originem duxisse accipies. 59) Hic *Rigdago* 60) marchioni, agnato suimet, ab infantia serviebat, et gemina cordis ac corporis virtute pollebat; et ut praedixi, Boëmios adversum nos insurgentes ad Cicensem perduxit ecclesiam. 61) Ubi cum his vastando circumquaque perlustrans ad ultimum captivam matrem suam, hostis non filius, cum caetera adduxerat praeda. Post haec reconciliatus regis efficitur III. Ottonis, et in parvo tempore gratiam eius et familiaritatem promeruit. Interim *Bio* comes Merseburgensis in expeditione obiit, et Gisilerus archipraesul huius comitatum 62), qui inter *Uuipperam* et *Salam* et *Saltum* ac *Uuillerbizi* fluvios iacet,

59) *Buzici.* Hic est praeclarus ille et illustris locus de antiquissimo stemmate Marchionum Misnensium, et Serenissimorum Ducum Saxoniae, qui historiarum, Saxonicarum inprimis scriptores semper exercuit. Prae ceteris Schurzfleisch, Sagittarius, Schoetgenius, Glaffeius, Zollmannus, Eccardus, Gundlingius, Wiedeburgius, Krausius et Ritterus curam omnem operamque contulerunt ad dissipandas tenebras, quibus hic locus involutus est, qui unus solusque habitus, unde tuto fontem genealogiae domus Saxonicae petere possimus, et hanc ipsam ob caussam codex Ditmari in tabulario interiori Dresdensi sepositus et reconditus fuit. Nondum tamen extra omnem dubitationis aleam positum, quae vera sit *tribus Buzici* conditio, utrum persona aliqua, an locus sub hoc nomine lateat. Et *Eccardo* quidem in hist. geneal. domus Saxon. super. Cap. III. p. 15. 54. nomen *Buzicus* contractum, et idem esse visum, quod Bucco s. Burcardus, cuius nominis virum mira sagacitate apud Rheginonem indagavit, Comitem nempe Burcardum, qui anno 892. ducatum Thuringiae adeptus, et an. 902. ab Ungaris occisus sit; eius quoque parentem, avum et proavum probis et sinceris documentis demonstrasse sibi visus est. Quoniam vero parentem Theoderici, patris Dedonis, de quo Ditmarus agit, filium illius Burcardi, ducis Thuringiae fuisse, aeque firmis documentis docere non valuit, ortus Dedonis ex illo Burcardo meris coniecturis nititur. Eiusdem momenti est stemma a *Gundlingio* ingeniose productum. Et quid multa? tempus et operam perdunt, qui in exquirendis et constituendis antiquissimarum familiarum prosapiis sibi et aliis falsis heroum imaginibus illudunt. Ex Glossariis latinitatis medii aevi compertum habemus, scriptores eius aetatis vocabulum *Tribus* frequentissime de domiciliis, regionibus et territoriis personarum vel familiarum illustrium usurpasse. Nec alium sensum Ditmarum ipsum vocabulo tribuisse, non temere, sed ex ipsa stili eius natura contenderim, quicquid etiam *Krausius* in Diss. de Theodorico Buzico eiusque genere et patria, et de origine domus Saxonicae e primoribus veteris Germaniae, et ipse *Ritterus* oblocuti sunt. *Buzici* aperte verbum est Slavicum, nec ullus scriptor id contracte pro nomine Burcardi posuit. Idem nomen est, quod *Budizi*, *Budizco*, *Buzico*, *Budsez*, eoque nomine Slavis veniebat Grimmirsleba ad *Budam* fluvium Salae se ibi insinuantem, id quod ex diplomate Ottonis M. an. 937. in Sagittarii Antt. Magdeb. p. 74. 76. dilucide probatur. v. Dreyhaupt hist. circuli Salani T. II. p. 786. Ex hac Ditmari iamiam aevo florentissima et celeberrima domo maiores et illustres et praepotentes Ducum Saxoniae Serenissimorum provenere. Ceterum perbrevem hanc annalium Ditmarianorum notitiam omnium optime illustravit *Ritterus* in antiquiss. hist. Misnensi p. 171—176. cf. Annal. Saxonem p. 413. *Urs.*

60) *Rigdago Marchioni.* sc. Misnensi. *Urs.*

61) *ecclesiam.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *civitatem.* *Urs.*

62) *comitatum.* Chron. Gottvic. T. I. p. 625 s. comitatum Merseburgensem recte in pagum *Hassegun* collocat, de quo infra Lib. VII. Fluvii, qui hic a Ditmaro nominantur, aperte indicant, comi-

iacet, isto acquisivit. 63) Insuper *Zurbizi* burgwardum 64), quem antecessores sui in beneficium possederunt, sibi et confratri suimet *Fritherico* vendicavit. Insuper *Thiedburgam Thiedrici* marchionis 65) filiam duxit, et ob hoc omne adeo intumuit, ut regi molestiam in occulto, et multis offerret in aperto. Proximum natale Domini rex in *Palethi* celebravit, et ibidem Thiedrico praedicti comitis filio comitatum ac omne An. 1010. A. S. beneficium iure et hortatu reginae ac principum suimet dedit. Insuper *Marcam* et quicquid *Uuirinzo* ex parte regis tenuit, hoc totum Bernhardo 66) comiti concessum est.

In diebus illis *Thiedricus* Metensis episcopus et dux *Heinricus*, frater eius, cum An. 1009. A. S. caeteris conspiratoribus magnam regi et suis familiaribus molestiam inferens, sibi successoribusque suis inexsuperabile detrimentum promeruit. Ecclesia namque una, quae extra Metensem stabat civitatem, et congregatio ibidem (Deo) serviens a Sclavis Deum non timentibus vastatur. Sed hoc damnum magna ex parte Rex cum iuramentis 68) et ex sua proprietate restituens, ne quid huic simile accidisset, cuncto exercitui cavere praecepit, ne vineas et aedificia cum frumento caeterisque utilitatibus laederet. 69) Vidi epistolam non longe post, ubi octingentorum numerus mancipiorum sancti Stephani inscriptus fuit, quae propter famem et aliam necessitatem a patriis finibus egressa sunt absque conscientia praepositorum, exceptis omnibus, qui cum consensu eorum abierant. Satius esset huic ecclesiae, quod nunquam natus fuisset homo ille. Describam quoque unum facinus eorum, quod in *Adra* lugubriter peregerunt. Rex autem habuit concilium in Magontia civitate et hi 70) tunc interfuere; et cum omnia ibidem An. 1011. A. S. secun-

comitatum hunc maximam partem terrae Mansfeldensis ambitu suo continuisse. cf. Chron. montis sereni p. 201. Sagittarii Antt. Magdeb. p. 59. Krausii Diss. de Theoderico Buzico p. 25 s. Meibomii S. R. G. T. I. p. 370. Leuckfeld Antt. Halberst. p. 16 s. *Urs.*

63) *acquisivit.* Wippera, Sala, Salza s. *Salzsee* (salsum mare) et Wildenbach. *Urs.*

64) *Zurbizi burgwardium.* *Zoerbig, Klein-Zerbst*, vulgo *Zippel-Zerbst*, ubi rudera vetusti burgi adhuc supersunt. v. Eccardi hist. geneal. dom. Sax. superior. p. 55. Schurzfleisch Diss. de Marchia Misnensi p. 6. 7. C. G. Horn Diss. de Burggraviis Magdeb. p. 6 s. Ab Ann. Saxone nominatur *Zurbike*, in diplomatibus nomine *Sorbek* oppidum et castrum signatur. v. et Dreyhaupt T. I. p. 40. *Urs.*

65) *Thiederici Marchionis.* sc. Thuringiae, de quo vide Gundlingiana P. 34. p. 341. *Urs.*

66) *Bernhardo.* De hoc Theodorici Comitis avunculo, v. Wiedeburg Antt. Misn. P. I. p. 45. cf. Ann. Saxo p. 415. *Urs.*

67) *Thiedricus et Heinricus frater eius*, fratres reginae Cunigundis. v. Aventinum Lib. III, p. 311. *Urs.*

68) *iuramentis* Acute *Kinderling* in *Allgem. Lit. Anz.* 1800. n. 178. coniicit *iumentis.*

69) *laederet.* Cod. Dr. proprie sic: *praecepit vineas et aedificia cum frumento ceterisque utilitatibus laesit.* Sine dubio vitiose. Kinderling l. l. ita medetur: *cuncto exercitui cavere praecepit;* (itaque nemo) *vineas* etc.

70) *et hi.* Thiedricus, Metensis episcopus eiusque frater Heinricus. Ann. Saxo p. 418. *Urs.*

ſecundum ſuimet placitum reſpondere non potuiſſent, reverſi ſunt irati, pace tamen ad tempus facta; et cum eos ſequerentur nil mali ſperantes, *Heimo* Uuirdunenſis episcopus et dux *Thiedricus,* latentes inſidias improviſo irruunt, et paucis effugientibus cum episcopis, interfecti ſunt innumerabiles viri. Dux ille nimis vulneratus, et quia 38
amicus eorum fuit, captus abducitur et multos dies cuſtoditur. Poſt haec datis obſidibus ſolvitur, et a regis gratia ob hoc non movetur. [Anno dom. incarnat. Mileſimo Bernhardus dux Corbeiae obiit.] 71)

An. 1010. A. S. Interea *Herimannus* comes et *Guncelinus* marchio invicem certantes inuſitato in his (Saxonum) regionibus more conflixere. Namque Guncelinus *Strelam* civitatem a militibus Herimanni cuſtoditam expugnare tentans, et nil proficiens, *Rocholenzi* urbem iuxta Mildam flumen poſitam et non bene proviſam incendio conſumere praecepit. Inſuper quicquid incommoditatis praedicto comiti, quia ſemper patrui in fratrum filios 72) ſeveri ſunt 73), facere potuit, id nullatenus diſtulit. Herimannus et *Ekkihardus* confratres caſtellum quoddam iuxta Salam ſitum 74), quod Guncelinus unice ſibi dilectum muris et praeſidio firmavit, bonisque innumerabilibus replevit, ex improviſo manu valida circumdantes expugnant, et diviſa omni congerie radicitus illud deiiciunt ac incendio conſumunt. Pervenit hoc ad aures Regis, et confeſtim idem ad Merſeburg haec ad discutienda properavit. Sed cum ibidem praedictorum ſententias comitum animadvertiſſet, culpam omnem Guncelino imputat, quia ſe in multis prius ſperneret et in illato ſibi dedecore ultorem non exſpectaret. Adiecit autem, quod familias multorum ſaepe id ſibi querentium Iudaeis vendidit, et nec iuſſu ſuo has reddere, nec latrocinia multis a ſua poteſtate nocentia unquam curavit compescere. Inſuper queſtus eſt, maiorem apud Bolizlauum fratrem gratiam hactenus habuiſſe, quam ei deceret, aut ſibi placere deberet. Hi praeſentes erant, qui cum ſemetipſis reum eſſe maieſtatis accuſare voluerunt. 75) Inter tot lamentationes 76) et eiusdem ſuorumque excuſationes, principum communiter conſilium a Rege quaeritur, et ab his diu hoc ſecrete volventibus, taliter reſpondetur: „*Scimus hunc erga vos iam excuſabilem non eſſe, et ut veſtrae*

71) *Corbeiae obiit.* Haec ab antiqua manu in margine inferiori cum ſigno inſertionis conſueto notata ſunt. Reineccius praetermiſit, nec Leibnitianus codex habet. Ann. tamen Saxo p. 417. ad ann. 1011. *Corbeiae Bernhardus pius dux* (Saxoniae) *V. Idus Februarii obiit. Urs.*

72) *in fratrum filios.* Germanitatem Eccardi I. Marchionis Misniae et Guncelini optime ex hoc loco perſpicimus. v. Sagittarii Diſſ. de Eccardo I. p. 6. *Urs.*

73) *ſeveri ſunt.* Cod. Dr. a prima manu: *ſaeviunt. Wa.*

74) *iuxta Salam ſitum.* Nomen huius caſtelli nullus hiſtoriarum conditor prodidit. Videndum, an poſtera aetas hoc, uti alia Ditmari obſcuriora detectura ſit. Forte fuit caſtellum, cuius rudera adhuc prope Saalfeldum conſpiciuntur. *Urs.*

75) *accuſare voluerunt.* Ann. Saxo: *Aderant ibi praeſentes quidam, qui cum propria vita eum eſſe reum maieſtatis affirmare voluerunt. Urs.*

76) *lamentationes.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *querimonias. Urs* — *iam excuſabilem.* Sic lego in Cod. Dr. rectius puto. Editores ante me *inexcuſabilem. Wa.*

vestrae pietati se omni reluctatione remota tradat, nobis bonum videtur. Admoneat vos misericors Deus, ut non qualitate suimet meriti, sed pro quantitate ineffabilis clementiae vestrimet 77), ad exemplum omnibus ad vos conversis in eo faciatis." Horum consultu Rex aspirans suscepit eundem et *Arnulfo* antistiti firmiter custodiendum tradidit, praesidii continuatione ab hostibus *Misni* muniens, eamque ad tempus providendum *Fritherico* committens. 78) Proxima vero messe interventu Reginae et instinctu cari Taginonis, *Herimanno* comiti marchiam (Misnensem) dedit et consilio et laude principum eorumdem. Interea praedictam urbem (Misni) *Brun* comes, frater Guncelini, ordine vicis suae custodiebat, et ecce priori die, quam Herimannus adventaret, magna Poleniorum caterva in primo diei crepusculo Albim transgressa, usque ad portam civitatis sibi promissae silenter veniebat. Sed cum positis ibidem militibus facilis ei non pateret introitus, est reversa tristis, proh dolor! illaesa, et nemini nocens. Huius rei 79) ductores erant duo *Uuethenici* 80) ex suburbio, ut post revelatum est. Namque hi sanguine suo talem merito praesumtionem 81) persolvunt. *Bolizlauus* autem inter spem metumque sollicitus in *Busin* 82) (Budissin) hos exspectabat, et ut adventare socios comperit, delusum se graviter portat. 83) Postera die Herimannus comes per regalem nuntium introducitur, ac debitoribus suis, quicquid in eum deliquerant, dextra hoc affirmante ab eo remittitur. Rex autem in hac aestate 84) et proxima hyeme consilio et virtute pacificatis hostibus contumeliam et damnum a Bolizlauuo sibi illatum crebra meditatione revolvit, et post pascha expeditionem

77) *clementiae vestrimet.* Iidem: *vestrae, quae magna esse expertum est. Urs.*

78) *Fritherico committens.* Sagittarius Diss. de Eccardo II. p. 6. 7. et Wideburg in Antt. Misn. P. I. p. 73. 75. hoc de Marchia Misnica Friderico, Comiti Ilenburgensi interim tradita exponentes, sensum Ditmari non assecuti sunt. Fabricius, et qui in eius verba iurant, ex hoc loco Fridericum primum fuisse Burggravium Misnensem contendunt, quod *Boehmius* in specimine Antiquitatum Burggraviatus Misn. p. 23 s. solide refellit. Iam supra Lib. IV. Ditmarus Rigdagum quendam custodem urbis Misnensis, et, nisi me omnia fallunt, primum dixerat. Proxime adiunctus ante Fridericum erat Bruno Comes, frater Guncelini, qui ex ordine vicis suae urbem Misnensem custodiebat, Fridericus ergo nullo modo primus Burggravius esse potuit. Eo ipso quoque tempore plures eodem anno per vices munere huius Burggraviatus functi sunt. *Urs.*

79) *Huius rei.* Leibn. loco eius e codice suo: *Horum Slavorum ductores. Urs.*

80) *Uuethenici.* Nomen hoc Slavicum iam supra initio Lib. V. occurrit, addita explicatione teutonica *Kukeburger, Burgwächter*, lat. *speculatores.* Annal. Saxo legit *Wehetici. Urs.*

81) *praesumtionem*, h. l. idem quod *molimen, conatus. Urs.*

82) *Busin.* editores *Budissin.* Annal. Saxo *Budizin. Urs.*

83) *se graviter portat.* More quasi Gallico Ditmarus loquitur: *Il se porte mal.* Cod. Brux. et Ann. Saxo legunt *sustinuit*, proprie *graviter ferebat. Urs.*

84) *aestate.* Reinecc. et Maderus forte operarum vitio *aetate.* Leibnitius sub textu emendavit. *Urs.*

An. 1011. A. S. tionem suam atroci iussione indixit. Fit conventus 85) in *Belegori* 86), quod *pulcher mons* dicitur, in Geronis praedio marchionis. Tunc *Bernhardus* dux et *Uualtherdus* praepositus gratia Bolizlavum convertendi praecesserunt, ac in *Libitz* 87) quod sibi placeret invenientes reversi sunt. Venit etiam huc *Iarimirus* Boemiorum dux inclitus, et Regi per omnia fidelis. Nec praeterire possum, quod miserabile nimis praedicto comiti ibidem accidit. Nos omnes, nec aliquem excipere valeo, vice amicorum hostes huic fuimus, exceptisque duntaxat mancipiis, omnia consumsimus et quaedam igne. Huius rei nec Rex ultor seu defensor fuit. 88) Inde ad *Luzici* pagum, in cuius fronte urbs quaedam *Iarina* stat, a Gerone dicta marchione 89), qui magnus fuit et sic nuncupabatur. 90) Ibi tunc capti sunt duo fratres ex provincia *Hevellun* 91), et ex urbe Brandeburgensi, qui ad Bolizlavum, causa eum contra Regem vertendi venerunt, et inde digressi inciderunt palam laqueum, quem occulte tetenderunt. Hi de multis interrogati,

85) *conventus* sc. *exercitus*. Ann. Saxo.

86) *Belegori, quod pulcher mons dicitur*. *Biela ghora* proprie denotat *montem pulchrum s. album*. v. Frenzelii Nomenclat. Lusat. p. 24. Graunii Diss. de Dalemincia §. 18. not. IV. Vsque in hunc diem ad unum omnes historiae Sax. investigatores hoc nomen in oppido non incelebri ad ripam Albis posito *Belgern* invenerunt, et ipse ego eandem sententiam in version. Teutonica foveram. Nihilominus tamen semper haesi in eo, quod hic locus a Ditmaro praedium Geronis, Marchionis Lusicensis diceretur, quod esse non poterat, qui iam tum iure et nomine civitatis gaudebat *Belgern*, uti Annales et varia diplomata testantur. Nodus profecto non in scirpo quaesitus, nec facili nisu solvendus. Tandem mente atque oculis huc atque illuc in mappis geographicis discurrendo praeter opinionem incidi in quandam dynastiae Straupicensis ad Marchionatum inferioris Lusatiae pertinentis villam, cui etiamnum nomen est *Byelegore*. Non procul ab hac villa iacet *Gros-Liebniz*, is ipse locus, quem Ditmarus paucis interiectis nominat. Non est dubium, quin hoc *Byelegore* id ipsum praedium Geronis Marchionis fuerit, praecipue cum hoc et illud a Chronographo nostro adhibitum nomen parum differant. v. *Leonhardi Erdbeschreib. v. Sachsen* ed. sec. P. II. p. 737. *Urs.*

87) *Libiz*. Pro in Libiz corrupte legit Ann. Saxo *nil ibi*. Margini Cod. Dresd. recentior manus adscripsit *Libus*. *Urs.*

88) *defensor fuit.* Addit Leibnitius e Codice suo: *nec alius quis redditor fuit. Urs.*

89) *Iarina a Gerone dicta.* Urbem Iarinam Ann. Saxo p. 418. diserte nomine *Geronstadt* appellat. Ius et nomen civitatis sequenti tempore, ni fallor, exuit, illisque adstipulari non possum, qui *Kirchhayn* loco eius substituunt, vel cum Sagittario in Antt. Magdeburg. p. 261. oppidum Silesiae *Iauer* denotari existimant. Plura quoque exempla in promtu sunt eiusmodi urbium, quae in villas abierunt. Nomen itaque Iarina in villa *Gaehren* superesse credo. Situs illius villae optime etiam descriptioni Ditmarianae respondet. Iarina urbs in fronte pagi Luzici stetit, et Gaehren, quae templo instructa est, iacet in extremis finibus circuli Luccaviensis, ipsiusque Marchionatus inferioris Lusatiae. v. Leonhardi l. c. p. 709. *Urs.*

90) *magnus nuncupabatur.* Iisdem laudibus Geronem concelebrant Chron. Quedlinburg. ad ann. 1003. in Leibnitio II. p. 289. et Witichind. Annal. Lib. III. ap. Meibomium T. I. p. 662. *Urs.*

91) *Hevellun.* Alias *Havelli, Hevelli, Heveldum, Eveldi* etc. Tractum hunc ab Havela, qua alluitur, *Havelandiam* appellant. v. Paullinum de pagis p. 98. et Chron. Gottwic. T. I. p. 635. *Urs.*

gati, et nihil de his omnibus volentes profiteri, in uno colle pariter fuspendio periere. Infirmabatur tunc ibidem Rex et fibi dilectus Tagino. Tunc principes angufto 92) ver-
390 fant in pectore, quid deberet fieri de incepta expeditione. Tandem ab his inventum eft, quod Rex cum episcopis quibusdam et infirmiori multitudine rediret; *Arnulfus* autem (Halberftadienfis) et *Meinuuercus* (Paderbornenfis) episcopi cum duce *Iarimiro* et marchionibus *Gerone* et *Hirimanno* caeterisque compluribus *Cilenfi* et *Diedefi* 93) vaftarent: ficque factum eft. Praedicti Seniores cum urbem *Glogua* dictam, ubi Bolizlauus ipfe fuerat, ac eos perfpicere poterat, gregatim et lpricati transirent, militum haec a muris cernentium animos provocant, et hi ducem fuimet, cur hoc pateretur, alloquentes, fibi eos tentandi licentiam poscunt. Quibus talia refert: *Exercitus, quem videtis multitudine parvum, virtute magnus eft, et e militibus caeteris electus. Hunc fi aggrediar, five vincam feu fuperabor, in pofterum depreffus fum. Regi poffibile eft, alium illico exercitum congregare* 94)*; multo melius eft, nos hoc modo patienter ferre, et alias, fi poffit fieri, absque magno noftri detrimento his fuperbientibus nocere.* 95) Sic infolens militum animus fedatur, et in hoc itinere nulla eiusdem voluntas in noftris adverfitatibus fatiatur. Quamvis crebra imbrium inundatione noftri tardarentur 96), tamen late magnum hoftibus damnum intulerunt. Tandem vaftatis omnibus circumquaque iacentibus, Boëmi ad fua, noftri autem per Milzienos fines laeti ad Albim remeabant, praemiffis illico ad regem nunciis 97), fe cum bona profperitate venturos indicant. Hic Dei gratia iam bene convalefcens legationem iftam et pone fequentes amicabiliter in Mersburg fuscepit, et archiepiscopus Tagino de Strela prius a Rege divifus, fanctam Thebaeorum folemnitatem in Magadaburg celebravit, et ad regem huc incolumis venit.

Tracta-

92) *angufto.* Secutus Ann. Saxonem pro *angufta,* quod in Cod. Dresd. vitiofe eft; pofui. Idem ante me fecerunt editores. *Urs.*

93) *Cilenfi et Diedefi.* Pagus *Cilenfis,* ut Cod. Dresd. et cum eo Ann. Saxo manifefte legit, bene diftinguendus a *Silenfi,* confinis vero fuiffe videtur pago *Zarowe,* de quo ante diximus. Si coniecturae locus eft, ex inferiori Lufatia extenfus eft in hodiernam Marchiam novam, et comprehendit diftrictum dynaftiae *Sternberg* inter Oderam et Wartham fitae, et commendae, quam vocant, Sonneburgenfis, cui adnumeratur *Zielenzig,* in qua voce ipfa veftigia antiqui nominis *Cilenfi* infunt: Alter pagus, quem Ditmarus *Dietefi* appellat, in confinio Silefiae et Marchiae Milzianae pofitus erat, atque patebat a tractu civitatis *Halbau* ad dynaftiam *Seidenberg,* cui fubeft villa *Diehfa,* in quo vocabulo pagus veftigia prisci fui nominis retinuiffe videtur. v. Leonhardi l. c. p. 686. In confirmatione pontificia episcopatus Misnenfis an. 968. fcripta, fi genuina eft, hunc pagum una cum pago Luzici dioecefi Misnenfi affignatum legimus. Ceterum non eft, quod dubia, contra fitum horum pagorum in Chron. Gottwic. p. 571 f. ex ipfa Ditmari de urbe Glogavia narratione mota, nimis anxie excutiamus, quia ipfe vaftationem dictorum pagorum ab infequenti ingreffu exercitus Henriciani in provinciam Glogavienfem perfpicue diftinxit. *Urs.*

94) *congregare.* Addit Cod. Brux. *et nos appetere. Urs.*

95) *nocere.* Adiiciunt Cod. Brux. et Ann. Saxo: *et noftras iniurias vindicare. Urs.*

96) *tardarentur,* pro quo Brux. *gravarentur.*

97) *nunciis.* Loco eius legit Annal. Saxo et Cod. Brux. *veredariis. Urs.*

Tractatis tunc patriae laborantis neceſſitatibus plurimis, Rex iterum occidentales inviſit regiones, et fluctivagos habitatorum animos ſapientiae freno edomans, Natale

An. 1012. A. S. Domini feſtiva iucunditate in Palithi celebravit. Tunc iterum ſibi percaram Merſeburg inviſit, et firmata ibi ad V. annos mutua pace, cum conſilio paucorum urbem *Luibuſiam* 98) dictam aedificare et confirmare praecepit; de qua multi praedixere venturum (malum), quod in hoc anno, proh dolor! agnoscunt, non eſſe falſum. Ad hanc venimus in fine menſis Ianuarii et ibidem ſanctae Dei genitricis purificationem veneratione iuſta peragentes, in XIIII. diebus opus impoſitum complevimus, et praeſidio urbem munientes remeavimus. Iuxta hanc in parte aquilonari ſtat civitas, quam a praedicta nil niſi una vallis dividit; et in hac XII. portae ſunt. Hanc cum diligenter luſtrarem, opus Iulii Caeſaris et magnam Romanorum ſtructuram, Lucano 99) admonente, tractavi. Haec plus quam X. millia hominum capere potuiſſet. Minor autem, quam tunc perfecimus, ab Heinrico I. rege usque ad hoc tempus vacua erat, et quam flebili miſeria haec cito corruerit, enumeratis, quae inter haec acciderant, explicabo.

In priore aeſtate IIII. Idus Auguſti, monaſterium in *Uuallibizi* cum IIII. eccleſiis et campanis omnibus, cum aedificiis appertinentibus propter peccata mea incendio

An. 1012. A. S. periit. Peracta in civitate *Bauenbergenſi* eccleſia maiore, cum natalicius Regis dies eſſet, et XXXV. iam inciperet annus 100), II. Non. Maii omnis primatus ad dedicationem iſtius aulae ibidem congregatur, et ſponſa haec Chriſti per manus *Iohannis* patriarchae de Aquileia et aliorum plus quam XXX. episcoporum (miniſterio conſecratur.) 1) His ego peccator interfui, et ut ſummo decuit Regi, in omnibus hanc ornatam vidi. Poſt haec ſynodus hic fit magna, in qua *Gevehardus* Ratisbonenſis eccleſiae

98) *Luibuſiam.* Margini Cod. Dresd. recentior manus adſcripſit *Lebuſia.* Ann. Saxo *Liubuzua.* Infra de illa plura dabimus. *Urs.*

99) *Lucano admonente.* Quid haec ſibi velint, equidem cum ignariſſimis ſcio. Qui Lucanum eam ob cauſam evolverit, oleum et operam perdet. *Urs.*

100) *XXXV. iam inciperet annus.* Leibnitius in Cod. Antv. reperit *vigeſimus quintus* annus, ſed minus recte et accurate. Iure meritoque primas damus Codici Dresd. et Ann. Saxoni p. 419. Conſentit Gobelinus Perſona ap. Meibomium T. I. p. 258. anno 1012. pridie Non. Maii die natali Regis Henrici anno regni ſui X. dedicata eſt eccleſia Bavenbergenſis. Ergo Henricus non, ut Lucae, Huebnerus, et alii putant an. 969. vel 972. ſed anno demum 987. die 6, Maii natus eſt. Annales Hildeshem. ap. Leibnitium T. I. p. 275. obitum eius in diem 13. Iulii anni 1024. collocant. Longe itaque a vero aberrant plurimi hiſtor. ſcriptores antiquiores et recentiores, qui aetatis eius curſum LII. atque adeo cum Reusnero in Op. Geneal. p. 268. LV. annis deſignant; teſte enim Ditmaro locupletiſſimo Henricus, vitae curſum non pluribus quam XLVI. et quod excurrit annis conficere potuit. *Urs.*

1) *miniſterio conſecratur.* Haec ſupplevi ex Chronogr. Saxone p. 222. Ann. Saxo habet tantum *conſecratur.* Editores habent *dedicatur* ex ingenio Reineccii, nam in Cod. Dresd. deſideratur. Annal. Saxo et Chronographus numerant 36. episcopos, Marianus Scotus 48. et Imhof in notitia procerum Imperii Lib. III. c. 3. p. 95. habet 46. cf. Vdalrici Babenbergenſ. Codicem epiſtolarem in Eccardi Corpore hiſt. T. II. p. 60—77. *Urs.*

siae episcopus ab archiepiscopo suimet arguitur, et Metensis ecclesiae praesul *Thiedricus* a Rege increpatur, eo quod in epistola suimet hunc iniuste apud papam accusaret. Sed haec omnia et multa alia consilio prudenti finita sunt, et restitutio parochiae tunc promissa est mihi. Completis omnibus in orientali Francia utilitatibus Rex Merseburgensem revisit civitatem, ac ibi sanctam pentecostes solemnitatem celebrat, et in primo mane dominicae diei, qua sanctus apostolos replevit spiritus, *Tagino* archiepiscopus infirmari coepit, et missam canere non potuit. Tunc iussus sum indignus hoc officio succedere. Postera die ad modicum convaluit archiantistes, et ad Regem ambulans se multum commovit, et post hoc in tantum tardatur, ut per se nunquam aliquid facere potuisset. Accersito tunc ad eum fratre meo abbate *Sigifrido*, ac praesule *Erico* (Havelbergensi), illis confessionem fecit, et in V. feria, cum iam inde voluisset pergere, iuxta caminatam Regis solio portatur suo, et elevato a capite pileo dormientem alloquitur seniorem: *Grates tibi condignas, domine mi karissime, referat omnipotens Deus de cunctis miserationibus tuis, quibus peregrinum me hactenus visitasti et consolatus es*, et cet. 2) Tunc ad ecclesiam veniens audivit missam, ipse praesentes benedicens. Inde portatur ad navim, et in ea ad *Uucansten* 3) deductus est. Ibi tum sabbato requiescebat, et in die dominica iuxta urbem suam *Spuitni* 4) vocatam navigio venit. In II. autem feria in ipso itinere cum iam pene defecisset, *Uualterdum*
391 ad se vocavit praepositum, eiusque fidei se suosque committens, V. Id. Iunii 5) non obiit, sed ad Christum, quem semper amavit, laetus abiit. Fit oratio a confratribus cum intermixtis fletibus, et *Bodo* miles ad regem ad haec indicanda mittitur. Corpus autem archiepiscopi ad *Frasum* 6) ipso die venit, et ibi sacerdotalibus vestimentis paratum ad sedem suam transfertur, et cum ingenti tristitia ab omnibus suscipitur. Ego autem haec omnia in Merseburg sero comperiens in ipso depositionis die orto iam sole adveniebam, et cum in ecclesia maiori pauca orationis verba effunderem, veni ad refectorium, An. 1012.

2) *consolatus es.* Leibnitius e Cod. Antverp. sequentia addit: *Et det tuae benignitati ob recompensationem earum in coelesti Ierusalem praemium, quod ipse suis dilectoribus ineffabile praeparavit; me enim a modo viventem non es visurus, quia iam, ut spero, viam universae carnis sum ingressurus. Vale igitur, domine carissime, vale in Domino!* Annal. Saxo haec non habet. *Urs.*

3) *Uucanstèn.* Giebichenstein, non Witgenstein, ut editiones praeferunt. Ann. Saxo h. *Givicanstein. Urs.*

4) *Spuitni.* Sic perspicue in Cod. Dr. legitur, minime vero *Spuziu*, ut Ann. Saxo corrupte dedit. Alio nomine locus occurrit *Sputinesburg*, temporibus Ottonis I. burgwardium, sed illud nomen sensim in desuetudinem abiit, et vice eius *Rothenburg* invaluit. Est autem urbs ad Salae fluv. sita, tertio ab Hala lapide. v. Sagittarii Antt. Magdeb. p. 95. *Urs.*

5) *V. Id. Iunii.* Haud aliter Necrolog. nostrum, Annalista Saxo, aliique, nec eius loco ponendum in V. Idus *Iulii* existimo, quamquam Acta Sanctor. ita iubent. Archiepiscopus Thagino revera mortuus 9. Iunii 1012. sequente vero mense mori non potuit, cum die 15. Iunii Walthardus successor electus, et die 22. Iunii consecratus sit. Ditmar. p. 392. Chron. Magdeb. ap. Meibomium II, 283 f. *Wed.*

6) *Frasum.* Frasa oppidulum ad Albim in ducatu Magdeburg. *Urs.*

fectorium, ubi praepoſitus cum univerſis confratribus atque militibus 7) ſedens de electione tractabat. In quorum praeſentia ego ſtans multum flevi, turbatus dolore vehementi, et ſalutatis omnibus ſedebam, et quid ab his tunc eſſet diſpoſitum interrogabam. Ad haec *Unalterdus, miſi,* inquit, *legatum meimet ad regem, qui haec ei, quae nobis acciderant mala, indicaret, et voluntatem ſuam in rebus faciendis inquireret, et hic ad nos Henricum* 8) *antiſtitem miſit, ut electio a nobis non fiat, ſed tantum conſenſus unanimis, et hic indicetur ei. Nunc autem omnium pietas praeſentium me, quamvis ad hoc indignum, decernit, ſi Deus conſentit et ſi vult Rex.* Cui ſic protinus reſpondebam: *Sum unus ex his, qui electionis huius ac conſecrationis participes eſſe debent, et hoc vobis* 9) *conſilium do, ac illud adiuvare, in quantum poſſum, volo. Senior meus imperet quod velit, vos autem quod accepiſtis a Deo et ab anteceſſoribus ſuis, videte ne perdatis. Te autem fratrem primus eligo mihi ad archiantiſtitem, non karitate tua, ſed utilitate certa in te agnita: et praeſentium mentem nunc ſingulariter ſcire deſidero.* A quibus hoc unum percepi reſponſum: *Unalterdum nobis in dominum et archiantiſtitem eligimus.* His tunc confirmatis ille ſurrexit, et coram proſtratus veniam petiit, divinam interpellans pietatem, ut haec nobis omnibus retribuere dignaretur, et a ſua parte bona promiſit omnia. Tunc ego me inclinans rogavi eum per nomen Domini et per verae fraternitatis amorem, ut eccleſiae meimet admodum deſpoliatae, parochiam ſibi iuſte pertinentem, ſi ad hunc perveniret honorem, reſtituere, aut ſibi hanc cum aliis rebus inde abſtractis voluiſſet ſacramentis firmare. Hoc mihi in praeſentia omnium firmiter promiſit. Interim laſſatus ab itinere praeſul *Hericus* dormivit, et episcopus *Unigo* 10) veniens electionem noſtram conſolidavit. Mittitur a nobis omnibus tunc cuſtos eccleſiae *Redingus* ad Regem, ut memor Domini et antiquae promiſſionis, ſi unquam ſic acciddiſſet, familiam ſancti Mauritii orbatam et nimis triſtem tanto patre conſolari voluiſſet. Sonata iam prima 11) *Ericus* antiſtes evigilat, et miſſam pro defunctis cantavit. Poſt evangelium autem, ad quid Rex eum huc mitteret, praeſentibus innotuit, et defuncto archipraeſuli abſolutionem nobiscum fecit, et ab omnibus fieri poſtulavit. Tertia enim tunc dies erat, qua ſacerdos praedictus 12) obierat, quae cum ſeptima atque triceſima in uniuscuiusque fidelis exitu eſt memoriter ob myſterium in ſe continens celebranda, id eſt, ob fidem ſanctae trinitatis et ſeptiformem ſpiritum. Ac dehinc corpus benedictum usque ad locum ſepulcri carmine et planctu defertur, ac poſitum eſt occidentali parte in choro ante cryptam, quam ipſe fecit et conſecravit, et in qua ſe, quam diu

7) *militibus*, i. e. vaſallis nobilibus Archiepiscopatus Magdeb. *Urs.*

8) *Hericum*, ſc. Havelbergenſem, non Henricum, uti editores habent. *Urs.*

9) *hoc vobis*. Pag. 124. Cod. Dresd. iterum episcopi Werneri nomen praefert: Scō. Petᵒ. ī. mˢſebḡ. W'nerg epſ. fundator loci. *Urs.*

10) *Uuigo*. Brandeburgenſis. *Urs.*

11) *Sonata iam prima*. Cod. Brux. *ſonante iam prima*. Editiones: *audita iam*. *Urs.*

12) *ſacerdos*. Hoc loco, ut ſaepenumero alias pro episcopo ponitur. *Urs.*

diu vixit, coram altari rogavit ſepeliri; ubi idem lacrimabiles ſaepe effudit orationes. Sed Uualtberdus locum hunc, in quo nunc pauſat, quia non erat dedicatus, animae ſalubrem et introeuntibus cunctis conſpicabilem dilecto ſuimet ſeniori providit. Sed quia beati omnes virtutibus ſuis cum Chriſto vivunt, et in hoc ſeculo ſcriptis; non eſt bonum, tanti patris inclitam converſationem ſilentio tegere, ſed veritatis luce omnibus proficuis 13) innoteſcere. Erat hic (Tagino) iuſtus et timoratus 14) ac mirae caritatis, largus et fidelis, caſtus ac mitis, prudens et ſtabilis, canonicus habitu, ſed monachus in omni converſatione ſua. Vitia in cunctis ob meliorationem aspere carpebat, bona quaeque laudans. Non fuit apud modernos ullus paſtor, qui confratribus ſuis familiarior eſſet, hos amavit atque coram populis laudavit. 15) In primo ordinationis ſuae anno templum Domino aedificare coepit. Presbiteris et diaconibus 16) veſtitum ſuimet VIII. ſiclis, ſubdiaconibus autem et infantibus 17) IIII. adauxit. Niſi infirmitas obſiſteret, omni die miſſam et pſalterium cantavit, et quia ieiunare ob laſſitudinem non potuit, eleemoſynarum multitudine redemit. In vigiliis ſupra modum laboravit, et quia parum manducare ob infirmitatem dentium potuit, potu, quamvis mediocri, facile ſatiatur. Nobiles genere et moribus amavit, ignobiles autem non contemſit, ſed in ſua familiaritate habuit. Cultores Chriſti dilexit, contemtores autem eius iuſto perſequitur odio. Omnia ſibi divinitus commiſſa excoluit et lucrari contendit. Antequam divinum perageret myſterium 18) ſeverus fuit, et poſt omnibus hilaris arriſit, et perſaepe cum ſuis Kyrieleiſon cantavit. Nequeo ex parte mea numerare, quantum pietatis munus mihi indigno ſtuduiſſet impendere; hoc tantum ſcio, quod nunquam illi digna remuneratione de his reſpondi. Obedientiam, quam ei ſuisque ſucceſſoribus in
592 examinatione promiſi, minime adimplevi. *Harnaburg* et *Fraſan* ac *Pretine* 19) urbes cum curte una, quae Eſiconis fuit comitis, ſuae acquiſivit eccleſiae. Apparatum episcopalem ſatis egregium et affluentem congregavit. VIII. annos et menſes IIII. et VIII dies 20) columna eccleſiae ſedebat, cadens, ut praedixi, praeſentialiter, ſed inviſibili templo Domini translata manet perpetualiter. Eodem die *Uungerus*, Posnanienſis

13) *proficuis*, i. e. bonis, probis viris. v. Ind. Latinit. *proficuitas*. *Wa.*

14) *timoratus*. Vox medii aevi noſtro non infrequens, dicitur pro *pio*, *religioſo*. *Urs.*

15) *hos amavit, atque coram populis laudavit*. Leibnitius e Codice ſuo ita: *memorabatur eorum ubique bonum, et eos coram rege et principibus et univerſis populis intus et exterius ſemper laudavit*. Ann. Saxo poſt populis nil addit, niſi *regibusque et principibus*. *Urs.*

16) *diaconibus*; et paullo poſt *ſubdiaconibus*. Sic vere Dresd. Emendare nolui, quia et alios illius aetatis ita ſcribere animadverti. *Wa.*

17) *infantibus*, non *inferioribus*, uti editiones contra fidem Cod. Dresd. legunt. *Infantes* h. l. ſunt pueri ſymphoniaci *Chorknaben*. *Urs.*

18) *myſterium*. i. e. ſacrificium miſſae, ſ. ſacram ſynaxin celebraret. *Urs.*

19) *Harnaburg et Fraſan ac Pretine*. Diploma, quo Henricus II. haec rata habuit, eſt in Noltenii Diſſ. de Velthem. familia, p. 50. *Arneburg* et *Fraſa* iam ex ſuperioribus notae. *Pretine* eſt oppidulum *Prettin* ad Albim in circulo elector. Sax. *Urs.*

20) *VIII. dies*. Sic aperte in Cod. Dr. et totidem verbis habet Ann. Saxo. *Urs.*

ſis coenobii paſtor, conſacerdos ſuus et ſuffraganeus, XXX. ordinationis ſuae anno obiit. Nunc haec dicta ſufficiant, et de quo mihi nunc ſermo eſt, amplius loquar.

An. 1012. A. S. *Redingus* ad Regem veniens, legationem ſuam ſuppliciter profert, et quamvis ardue, tamen deſiderata impetrans, per internuntium *Uualtherdum*, in exequiis dilecti Senioris ſtudioſum, etiam XX. talenta argenti *Thiedrico* nepoti meo in elemoſinam excepto victu largientem, vocat, et ego iuſſus venire proficiſcebar cum eo, ac in ſabbato *Gronam* 21) ſero venimus. Mox in praeſentiam Regis venientes miſericorditer ſuscipiebamur, et pauca locutus Rex nos ad hoſpitium ire permiſit. Caſtra metati 22) enim tunc ſumus extra urbem et iuxta lucum, ubi modo ſancti eſt eccleſia *Alexandri*. Craſtino fuit dominica dies et feſtivitas Chriſti martyris Viti, et ego valde mane miſſam confratribus meis cantavi, et poſt hanc in urbem vocati ivimus usque ad caminatam Regis, et ibi ſolus intromittitur Uualtherdus, et ibi usque ad tertiam ſoli colloquebantur, et egreſſus tunc Uualtherdus annulum portat in manu ſua, oſtendens nobis: *ecce habetis inquit pignus ſubſecuturae pietatis!* 23) Et tunc omnes nos in praeſentiam venientes, examinatione Regis, ipſo primitus eum laudante, praedictum patrem elegimus, et optimi quique aſpirabant, et mox a Rege accepit baculum paſtoralem. Poſt ſacramentum regiae poteſtati exhibitum introductus eſt ad eccleſiam, quam ibi a Rege conſtructam anteceſſor ſuus benedixit, et laus domino a praeſentibus canitur. Deinde regiam interpellabam pietatem, ut de eccleſiae neceſſitatibus meae aliquid loqui cum eo dignaretur, et ut ego poſtulabam, firmae ſuimet commiſit me fidei. *Thiedricum* quoque nepotem meum, ut ipſe deſideravit Rex, per manus illi dedit, et cum generos 24) ſuimet tunc iterum exercitu petere voluiſſet, cum praeſentibus ſuimet principibus, qualiter Bolizlauus ab his invaderetur, tractavit. Hoc omne archiepiſcopo noviter inſtituto, et ſuas curtes in Saxonia poſitas commendavit. Eodem die omnes declinavimus unusquisque ad ſua. In proximo autem ſabbato archipraeſulem Uualtherdum *Arnulfus* 25) praeſul iuſſu Regis inthronizavit, et utrique honore ac magna iucunditate ibi ſuscepti ſunt. Poſtera die unctus eſt Uualterdus ab *Eido* Miſnenſis eccleſiae venerabili epiſcopo III° cum adiutorio ſuimet confratrum *Uuigonis*, *Hilliuuardi*, ac *Herici*, et a me his multum inferiori. Adiuvit autem nos Arnulfus praeſul II. feria omnes nos cum caritate bona, et munere magno abivimus. Fuerat enim vigilia

21) *Gronam*. Grona, Gruona, Gruonaha, *Gronau*, caſtellum et palatium regium Imperatorum Saxonic. in pago *Logingaha* haud procul a civitate Goettinga, prope fluv. Leinam. cf. Chron. Gottwic. p. 476. 478. *Urs.*

22) *Caſtra metati*. Cod. Brux. et Ann. Saxo. *hoſpitati ſumus*. *Urs.*

23) *pietatis*. Leibnitius haec e Cod. ſuo ſic dedit: *Ecce pignus indicium futurae dignitatis, pie mihi promiſſae*. Pietas pro clementia ponitur. *Urs.*

24) *generos*, h. l. *adfines*, coniugis fratres. *Urs.*

25) *Arnulfus*. Halberſtadienſis, non Ravennas, ut ſibi perſuaſerat Sagittarius in Antt. Magdeb. p. 267. *Urs.*

gilia sancti Iohannis Baptistae, et tunc *Redingus* ab archiepiscopo constitutus est ad praepositum cum communi electione confratrum. In die Sancto *ad montem* (Bergen) cum solito honore is ductus, a me et a fratre meo Sigifrido suscipitur. Ibi tunc missam cantans, populos primo instituit, et post ab abbate multum rogatus, ut ibi caritatem faceret, ob turbam sibi adhaerentem omisit. Fuit in Natali Apostolorum 26) in sede sua, ac tunc commissos salubriter admonuit. Interim a Bolizlavi nuntiis rogatus, *Sciciani* 27) causa pacem faciendi venit, et ibidem magnifice susceptus, duas ibi tantum noctes mansit, ac nihil ibidem proficiens muneribus magnis revertitur. Affuit mox expeditionis indictae statuta dies, id est VIIII. Kalend. Augusti, iuxta locum qui dicitur *Zribenz* 28) convenimus, et sic rursum usque prope *Belegori* 29) ascendimus. An. 1012. A. S. Tunc visum est principibus, non esse bonum persici iter nostrum, sed optimis *Marcham* firmari praesidiis, et in consequenti nocte archiepiscopus capite nimis infirmatur; cumque ad eum mane venissem, diu eum in tentorio tardantem expectavi; egressus tandem queritur mihi, se multum aegrotasse. Promisit autem se ad reginam, in Merseburg tunc manentem, venturum et ibi me allocuturum. Tunc ego abscessi et ille prius recusans, tamen quia inventio Christi protomartyris tunc fuit 30), et dominica dies, missam cantavit, proh dolor! ultimam. V. feria ego ad Merseburg veniens, dum me cum confratribus meis ad adventum eius praepararem, audivi ab internuntiis, quod ille ad *Uucansten* 31) non bene valens curru veniret. Proxima die huc equitans *Bernuardum* Hillinissemensis ecclesiae episcopum causa benedictionis, et quam bene sciebat 32) curationis gratia vocatum ibidem reperi, et *Frithericum* comitem, cuius frater

 erat

26) *Natali Apostolorum.* Hoc est festo S. Petri et Pauli Apostolorum d. 29. Iunii. Cur Natalis Apost. dicatur, vide Calvoer Rituale Eccles. P. II. p. 337. *Urs.*

27) *Sciciani.* Quis hic locus sit, coniecturis vix eruendum est. Non magnopere litigabo cum iis, quibus *Cica* vel *Saathayn* vel *Gros-Ziescht* prope Baruth placuit. Nisi me animus fallit, Ditmarus ipse lucem aliquam praeferre nobis videtur, ubi locus iste sit quaerendus. Waltherdus scil. a Bolizlavii nuntiis rogatus, *Sciciani* pacem faciendi causa venit etc. Bolezlavus vero, dux Poloniae tunc temporis, ut ex antecedentibus patet, Glogaviae commoratus est. Non longe ab hac urbe est pagus quidam *Seitsch*, ex quo vocabulo dialecti Slavoniae peritus reliquias vocis Sciciani facile dispiciet, et huc fortasse Waltherdus pacis conciliandae gratia vocatus venit. Ann. Saxo habet *Ziciani*, editiones perperam *Scitiam*. *Urs.*

28) *Zribenz.* Sic Cod. Dresd. et Ann. Saxo, non vero *Tribenz*, ut est in editionibus. Omnia in ipsa auctoris nostri relatione momenta localia ad eam me opinionem inducunt, ut credam villam *Schrenz* in praefectura Zorbigensi inter urbes Merseburgum, Halam et Zorbigium sitam esse antiquum locum Zribenz. v. Leonhardi P. II. p. 103. *Urs.*

29) *Belegori.* Ut ex ipsius auctoris verbis elucet: *sic rursum usque Belegori* cet. non oppidum nostrum Belgern ad Albim, sed praedium Marchionis Geronis *Bielegore* intelligendum est. v. supra. *Urs.*

30) *inventio Christi protomartyris.* Incidit in tertium diem Augusti. *Urs.*

31) *Uucansten.* Ann. Saxo h. l. *Givicansten*, editiones *Wikansten*. *Urs.*

32) *quam bene sciebat.* Cod. Brux. et Ann. Saxo: *cuius peritus fuit.* *Urs.*

erat *Dedi* comes. Et cum introirem, ſedebat archiepiſcopus in ſolio, et me ſuscipie-
bat quam caritative, et ſuimet pedes tunc a tumore ſolito relaxatos intuetur et dolet,
quia, dum hi turgebant, venter levius habebat eius. Intimaverat is tunc mihi, ſi hoc 593
periculum ſanus evaderet, nullus amicorum mihi fidelior eſſe potuiſſet. Fui tunc ibi-
dem usque ad veſperam, et tum invitus redii, quia craſtino erat vigilia Chriſti athletae
Laurentii 33), cuius feſtivitas dominica inſtabat die. Qua cum ego populis venientibus
pauca praedicarem, communiter ab his pro infirmo archiantiſtite orationem fieri ſup-
plex poſtulavi. III. feria ante primam 34), ubi ille fuerat, veniebam; et tunc hic erat
Eid episcopus 35), multum pro eo in oratione continua laborans, et cum caminatam
ubi ille pius iacuit, ingreſſus eſſem, nec loquentem audivi, nec bene cognoscentem
hunc vidi. Advenere etiam eo vivente *Arnulfus* et *Hilliuuardus* cum *Meinuuerco* et
Erico coepiſcopis, omnes hunc pariter benedicentes et indulgentiam ei facientes. Ego
autem peccator unxi eum oleo ſanctificato in locis maxime dolentibus. *Iarimirus* quo-
que dux adfuit, quem frater ſuimet *Othelricus* et ſatelles, totius debiti immemor, in
ſacro ſabbato dominicae reſurrectionis proximae a regno Boëmiorum expulit, et Boliz-
lauum, quem etſi amicum ſibi conſanguinitate, tamen pro hoſte hactenus habuit, in
perſecutione fuga petere coëgit. Hic quia archiepiſcopum cunctis laborantibus nimis
fidelem eſſe ſciebat, ſperans eius incolumitatem, ad impetrandam Regis gratiam inter-
ceſſionem eius quaerebat; et cum hunc iam defeciſſe videret, dextrae eius ſe committi,
et per eam nobis lacrimis poſtulat profuſis. Sed archipraeſul, cum iam finis adeſſet,
neſcio quid videns ad laevam 36), ſigno ſanctae crucis potenter dextra ſe munit, et
averſus corpore et vultu, contraxit faciem quaſi ploraturus, et mox remiſit laetus.
Hoc ego videns ob triſtitiam egreſſus ſum, et interim praeſentes eundem videntes iam
ſemianimem, a lecto protinus elevaverunt, ac tapeto ſuperpoſuerunt. Accenſis tunc
luminaribus vocabar, et iam ſtola indutum in agone laborantem vidi. Cuius pectori
crux ſancta fuit ſuperpoſita. In manibus cinerem et ſubtus habebat cilicium, ut Eid
episcopus monſtrabat, et cum ſol die iam mediante declinaret, cum incenſo ſibi ad-
hibito, II. Idus Auguſti 37) tranſiit anima eius ad creatorem ſuum, unde erat, derelin-
quens quod non erat. Orantibus tunc cum lacrimis praeſentibus cunctis, ego infelix
pro debito eosdem non adiuvi, et quod tunc mihi obviaret in animo, non poſſum
cuiquam prodere; ſed hoc tantum, Chriſti fideles! mecum orate, ut dominus, cui nul-
lum latet ſecretum, nec huic, neque mihi hoc imputet. Poſt haec ſolutis visceribus
et intra eccleſiam atque caminatam ſepultis, corpus praeparatur et ſancto altari prae-
ſentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria, nos ibi coenavimus, et corpus eodem
die

33) *Laurentii vigilia.* i. e. die IX. Auguſti. *Urs.*

34) *ante primam,* nempe horam canonicam quae eſt ſexta matutina. *Urs.*

35) *Eid episcopus.* ſc. Misnenſis.

36) *ad laevam,* Ann. Saxo addit: *quod ſibi displiceret. Urs.*

37) *II. Idus Auguſti.* cf. Ann. Saxonem ad an. 1012. Chron. Magdeb. in Meibom. rerum Germ. p. 285. Chronogr. Saxonem in Leibnitii Acceſſ. T. I. *Urs.*

die usque *Coniri* 38) prosequimur. In via plangens familia obviavit. Crastino cum ad villam iuxta montem sancti Iohannis sitam venissemus, clerus omnis flens adfuit et Iudaeorum (pars) magna 39), et quorum erat pater, orphanorum multitudo conveniens dolorem lamentando manifestat; et nos in ecclesia maiore cum funere intrantes, amici cum haereditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt. Quis non tunc plangeret, cum talia videret? Querimonia autem omnis haec novo non aequabatur damno. Omnes nos confratres ad capitulum venientes tunc nepotem meum (*Theodoricum*,) excepto *Bennone*, eligimus 40), (idque) caritate archiepiscopi Taginonis maxime facientes. Vespere autem facto *Arnulfus* venit episcopus 41), quibuscunque valuit bonis ad haec aspirans. Postera die, renovata electione, corpus archipraesulis tumulatur ad dexteram antecessoris sui in australi manica 42); et in vigilia assumtionis sanctae Mariae. Quod Regina ut primo comperit, per *Geronem* pincernam suum Regi, iam iuxta Metensem urbem cum exercitu sedenti, indixit. Hic vehementer illud admirans, et qualiter se res nobiscum haberent interrogans eundem, regnum prout curaretur ab ea 43), celeriter remisit. Epitaphium autem archiantistitis non lapide aliquo, sed memori corde inscribendum, lector, exaudi! *Uualtherdus*, quamvis interpretetur *potestate durus*, severus in aperto, mitissimus fuit in occulto. In timore con-

38) *Coniri.* Est urbs *Coennern* in circulo Salano, adnumerata praefecturae Giebichenstein. In diplomatibus vocatur *Conre.* v. Dreyhaupt. T. II. p. 923. *Urs.*

39) *Iudaeorum pars magna.* Sic legitur ap. Annal. Saxonem, ex quo voculam *pars* inserui. Synagoga est glossa marginalis in exemplari Leibnitiano, quod servatur in bibl. Dresdensi. *Urs.* — In Cod. Dresdensi nec *pars*, nec *Synagoga* est. Nec desiderabis alterutram si sequens *multitudo* etiam ad Iudaeos referas. *Wa.*

40) *eligimus.* Reperitur h. l. in Cod. Dresd. exiguus hiatus, qui nihil habet momenti. Una cum superno margine folii 129. paginae eius anterioris primus versus fere totus abscissus est. Idem defectus in Cod. Antverp. fuisse videtur, quia Leibnitius, quod deest nostro, non restituit. (Sed ex eodem Cod. Antv. iste hiatus expletus est in Actis Sanctor. Iun. I. p. 924. *elegimus, non hoc ob iuventutem eius impleri posse sperantes, sed pro conservanda electionis gratia ac caritate* etc. *Kind.*) Suppetunt interea quae Ann. Saxo p. 422. ab interitu vindicavit: *conservandae electionis gratia Theodericum elegerant, licet ob iuventutem electionem in eo impleri diffiderent. Urs.*

41) *Arnulphus episcopus;* Non Ravennas, sed Halberstadiensis. *Urs.*

42) *manica:* Dedit e Cod. suo Leibnitius *absida*, qua voce quodammodo illustratur *manica.* Manica apud architectos illius aevi significat cuiusvis aedificii, praesertim templi latus, sive latiorem eius partem. v. Adelung Glossar. T. I. p. 147. T. IV. p. 527. *Absida* proprie est cuiusvis aedificii pars extrema et interior super planum semirotundum erecta et concamerata; quare et dicitur de templorum sacellis rotundis, deque aliis partibus templi, quae in circulum pariter terminantur, maxime vero de interiore aedis sacrae parte, in qua altare collocari solet. v. Glossar. T. I. p. 25. Walafridus Strabo de rebus eccles. c. VI. ait, *Absida*, dici eo, quod lumine accepto per arcum resplendeat; hinc ab Isidoro Orig. Lib V. c. 28. exponitur *Luciada*. *Urs.*

43) *curaretur ab ea.* Cunigunda rege absente regni vicaria. Ann. Saxo p. 423. *Ut regnum ipsa procuraret usque ad suum adventum celeriter demandavit. Urs.*

continuo et amore iusto Deum agnovit et proximum. Fragilitatem carnis fletus amaritudine crebri et elemosynarum largitate ineffabili resolvit. Utraque hic pollens virtute regi acceptus, cunctisque primatibus admodum exstitit honorandus, quem senior suimet benedictione et solo nomine praecellebat; verus et compatiens, ac ecclesiae suimet fortis propugnator erat. Sine omni iactantia convicinis plurima impendit; ille solus sibi suffecisse cunctis innotuit. Audivi eundem multum iurare, quod non ob ambitionem, sed laborantis ecclesiae et pene deficientis utilitatem hunc expeteret honorem. Ad hoc se dixit immeritum, et ibi duos esse confratres, quos libenter eligeret, si hoc ullo modo fieri posse speraret. Iustus et tenax propositi suimet vir iste fuit. 44) Laudari se ab aliis non appetebat, nec aliis ipse detrahebat. Ex nobilissimis natalibus genealogiam ducens acceptam ingenuitatem nullatenus dehonestavit, sed provectiori industria decoravit. Erat eiusdem pater *Erp* senior 45), vita laudabili, carus cunctis suimet contemporalibus; mater autem eius *Amulred* 46) nomine, quae castitate pia et opere herili inter alias lucebat matronas: haec vero omnia, quaecunque potuit bona, 394
pro eiusdem memoria diligenter impendit. Praedicto autem Uualterdo in somnis prius dictum est, quod archiepiscopatum Magadaburgensem accipere, et ad modicum tempus eum possidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam matronae venerabili mater sua iam defuncta per visum apparuit. Quae cum ab ea salutaretur, et quomodo tunc valeret, interrogaretur, respondit: *bene!* et adiecit: *scisne,* inquiens, *quod archiepiscopus noster Tagino de hoc seculo migrare et Uualterdus sibi debet succedere? non ut hic sit aliquantulum regnaturus, sed in ultimo examine inter iudicantes sessurus. Ab eodem in coelo est tabula ex argento pene perfecta, et cum haec citius completur, ab aspectu hominum is praemia recepturus aufertur.* Ipse vero, ut soror sua mihi intimavit laica, alteram enim habuit sanctimonialem, id ipsum praesciens, vocavit eam ad se, dicens: *Recordaris modo, qualiter mihi olim promisisti, si haereditati meae unquam succederes, ut praedium, quod in Osulfstidi* 47) *habeo, pro animae remedio meae sancto Mauricio traderes?* Cui haec omnia

44) *vir iste fuit — decoravit.* Cur Reineccius aliqua plane omiserit, quae in Cod. Dr. tamen adsunt, non video. Cod. nempe sic: *laudari se non* (nunc sequitur lacuna ex abscisso prioris paginae versiculo orta) *natalibus — decoravit.* Haec omnia omisit. Reineccius, et post verba *vir iste fuit*, statim pergit: *Erat eiusdem pater* etc. Defectum igitur versiculi, verba nimirum: *laudari se — non detrahebat*, ex Cod. Antv. supplevimus, qui tamen in sequentibus a Dresd. discrepat, sic enim habet: *Genealogiam ducebat ex nobilissimis natalibus, quam extollebat bonis moribus. Dicebatur eius pater Erp* etc. *Urs.*

45) *Erp senior*, nobilis Saxo, e familia *Meiendorfiana*, uti coniicit Abelius ad Chron. Walbeccense ap. Meibomium p. 37. *Urs.*

46) *Amulred.* Amulrada soror Walthardi archiepiscopi Magdeb. quae nupsit Conrado de Maresleve et Horneburch, peperitque ei Suitgerum, qui postea episcopus fuit in Babenberch, tandem Romae Papa. Ann. Saxo. ad ann. 1040. p. 475. *Urs.*

47) *Osolfstidi.* Hodie vocatur *Olvenstaedt* in ducatu Magdeburgico. *Urs.*

omnia profitenti, et digito 48), ut ipse petiit, confirmanti, flens respondet: *Mihi non licet vivere; tu autem fac ut dixisti, et pro certo scias, quod de residuis nihil abalienabo vobis consororibus meis.* Sciebat haec omnia compleri debere; sed speravit in tempore. Annos XXIX. praepositus erat, et hoc nomen et officium prae caeteris contemporalibus cunctis honorifice tenebat. Sarcophagum ingens ad includendas sanctorum reliquias de argento fecit. Ecclesiam rotundam post incendium huius civitatis magnum dilapsam a fundamento erexit, et ibidem Canonicorum congregationem facere proposuit, et his de sua proprietate praedium voluit dare supradictum. Non fuit is verbosus, sed conscientiae secreto congruis temporibus manifestanda contegebat; hoc solum prae omnibus queritur, quod ecclesias et clerum non benedixit. De pallio autem nil doluit. 49) Ineffabilem librorum copiam et sacerdotalem apparatum cum plurimis secularia respicientibus contraxit. Quae omnia in subitaneo eius fine multorum inutiles manus distraxerunt. Sedebat namque tantum VII. hebdomadas et II. dies. Hoc totum ideo dixi, ut de eius celeri obitu nec palam nec in occulto ullus miretur, vel sua speciali culpa haec evenisse arbitretur, quia multi ante eum plus quam XXX. sedebant annos, qui nec hic, nec in futuro maioris meriti erant. Vae his, qui in hac peregrinatione diu vivunt, et id spatium male operando perdunt; et bene illis est, qui dies sibi concessos cum cauta sollicitudine in Christi servitio ducunt. Male operantes quique 51) poenas sibi augent; e contra autem, quibus abbreviatur vita praesens, si sunt culpabiles, cito admissa luunt. Boni autem omnes etsi corporaliter non aeque degant, una tamen felicitatis 52) aeternitate gaudent. Non ille solus tam parvo tempore sedit. Legimus Tertullianum a sancto Stephano papa presbyterii dignitatem, et post IIII. dies ob amorem Christi constantiamque fidei martyrium a tyranno suscepisse, et in utroque ordine is semper manet. Iste quidem peccata luit, et in brevi pro laboribus iustis bravium a Deo recepit, et hoc illico multis manifestatum fuit. 53) Haec autem omnia enarrare perlongum est; qualiter vero de his mihi acciderit, Deo teste, quia non mentior, explicabo. Fui in praesidio ad *Misni*, et in natalitio die apostolorum Simonis et Iudae post matutinam apparuit mihi ille venerandus, et cum hunc

48) *digito.* Scilicet apud Slavos rerum allodialium alienationes, traditiones, resignationes et investiturae symbolicae a domino fundi, vel alienante, plerumque confirmatae sunt digitorum extensione, sive per pollicem dextrum. Huius moris plura exempla ex diplomatibus attulit *I. C. H. Dreyer* in Diss. de fide manuali Germanor. quae est in Miscellan. Lips. novis. Vol. 5. p. 630 ss. *Urs.*

49) *ingens.* Sic Cod. Dresd. Editt. *ingentem*, quod usitatius est et rectius. *Wa.*

50) *De pallio nil doluit.* Quia nimirum pallium ante obitum adipisci non potuit. Bulla enim P. M. Benedicti VIII. sexto demum die post Archiepiscopi obitum, scil. die 18. Augusti s. XV. Kal. Sept. Indict. X. primo Benedictini pontificatus anno scripta est. v. Sagittarii hist. ducatus Magdeb. Lib. III. c. 5. p. 271. *Dreyhaupt* T. I. p. 249. *Urs.*

51) *Male operantes quique.* Addit Cod. Brux. *longaeva vita.* *Urs.*

52) *felicitatis.* Spuria est lectio editionum: *fidelitatis.* *Urs.*

53) *manifestatum fuit.* Versiculis aliquot interiectis habet Dr. non *est.* *Wa.*

hunc mortuum bene cognoscerem, quomodo se res eius haberent, protinus interrogabam. Et ille, *in poenis*, inquit, *pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorsus iam superabam:* et ego mox admodum gavisus, *licet mihi*, inquam, *campanas sonare et populos ad laudem Dei accendere?* Et ille respondit: *bene! quia verum est.* Et tunc amplius in colloquendo progressus, *estne*, dixi, *hoc vobis notum, quod multorum susurratione mens Regis alienata est a vobis, eo quod post ordinationem vestram contra eum multa operari studuissetis.* Et ille: *credite mihi, obsecro, credite*, ingeminans, *quia in hoc culpabilis non sum.* Cum autem percontari hunc vellem, cur tam cito obierit, evigilavi et hoc scire non licuit mihi. Accepi post a veracibus, quod is in omnium commemoratione sanctorum divinis clementer praesentari mereretur obtutibus. Omne, quod de illo dixi, non de speciali aliqua suimet caritate protuli, quia verum est, quod ante benedictionem suam mediocriter dilexit me, et ob defensionem suimet ecclesiae impedit 54) multa meae. Veritatis gratia et opprobrii ob mutationem subsequuturi haec locutus sum, minora quam fuerint, quia post se meliorem nullum 55) reliquit. Post huius sepulturam *Hericus* antistes ex nostra parte ad Regem cum electione mittitur, cui mox epistolam de ecclesiae detrimento meae inscriptam et Regis clementiam admonentem commisi.

An. 1012. A. S. Interim *Bolizlauus* 56) de nece archipraesulis certus, congregato exercitu *Libusuam* 57), de qua praedixi, petiit, et qui sciebat ob effusionem Albis ex nostra parte nullum urbanis posse ad auxilium venire, castra metatus est ibi. Miles eius ad bellum hortatus accessit, et defensor ad modicum resistit. Magnam enim hanc urbem nil nisi mille homines tuebantur, cui vix tum totidem suppeterent. 58) Bolizlauus ad prandium sedebat, et satellites suos iam victores urbem ingredi gaudens cernebat. Porta 399 aperitur

54) *impedit.* Vitiose editores: *impendit.* Melius Brux. *impedivit. Urs.*

55) *nullum.* Sic Dresd. non uti editores habent, *non. Wa.*

56) *Bolizlavus*, dux Poloniae. *Urs.*

57) *Libusuam.* Gundling in Geographia Marchica, Beckmann in Chron. Francofurt. p. 5. Mascovius p. 133. et alii urbem olim episcopalem *Lebus* ad fluv. Oderam accipiunt. Sed iam Bolizlaus exercitum suum non in Oderae sed in Albis oras deduxerat, teste Chronogr. Saxone p. 223. *post mortem Waltherdi Bolizlavus multis milibus suorum contractis Dalamintiae terminos occupavit, urbem eo loci noviter instauratam dolose expugnavit.* Idem ad annum 1012. dicit Chron. Quedlinburg. ap. Leibnitium T. II. quod in omnibus cum illo convenit, praeterquam quod urbi a Bolizlavo expugnatae nomen *Caloci* tribuat, sed facile ex Chronogr. Saxone emendandum, qui recte *eo loci* habet. Ex descriptione, quam Ditmarus hic et in superioribus de urbe *Libusua* dedit, colligendum est, eam non adeo longe ab Albi dissitam fuisse. Quae cum ita sint, discedo in sententiam Ritteri in antiquiss. hist. Misnica p. 144. qui de *Lebusia*, in collimitio Lusatiae inferioris sita firmis argumentis evicit. Adeo vero temporum iniuria mutata est magnae olim et antiquae urbis facies, ut nunc in pagum redacta sit, qui ab Albi quatuor leucis distat. *Urs.*

58) *suppeterent.* Pro *tum* Semlerus coniicit *ter. Kind.* — In Cod. Dresd. est per compendium scribendi *t.* quod et alibi *ter* significat. *Wa.*

aperitur et multorum sanguis effunditur. Capiuntur ex his optimi *Gancelinus* ac *Uuisso*, et eiusdem infelix custos *Scih* 59) vulneratus est. Is namque urbem quamcunque unquam ad tuendum accepit, non ignavia sui, sed infortunio miserabili semper amisit. Hi omnes ducti sunt in praesentiam superbi triumphatoris, cuius edictu mox ad custodiendum abducti sunt. Ex sociis autem praedicti ducis non minus quam quingenti ibidem remanserunt. Facta est vero haec miserabilis caedes XIII. Kalend. Septembris. Divisa tunc immani praeda ac urbe incensa victrix turba cum seniore suo laeta rediit.

Ab internuntiis festinantibus haec Regina in Merseburg tunc manens comperit. Ego autem praepositi dum hortatu *Redingi* duo altaria, unum, ubi archiepiscopus requiescit, et aliud in septentrionali eiusdem templi parte XI. Kalend. Septembr. dedicarem, indignus, in Magadaburg primitus id rescivi, et mox ad Reginam velociter abii. Omnes nos conprovinciales iuxta Mildam sedere, et ad adventum regis haec omnia providere ab ea iussi sumus. Interim Rex ab expeditione occidentali revertitur, et *Geronem* 60) suimet capellanum ponere in archiepiscopum 61) conatur. Huic praesul *Hericus* occurrens et legationem suam aperiens non exauditur. *Thiedricus* nepos meus, tunc ad *Gronam* 62) commorans, vocatus venit, et a Rege per manus suscipitur, et in vice Geronis deinceps habetur. In natali sancti Matthaei Apostoli Rex ad *Sehusen* 63) venit, et ego accedebam, et cum iam tempus esset, admonui hunc coram cunctis residentibus, ut aliquid de parochia meimet caeterisque rebus iniuste ablatis ante constitutionem archipraesulis cum eo voluisset tractare. Ibi me tunc firmae suimet fidei commisit, ut cum iustitia aut alio salubri consilio haec finirentur. Postera die Rex ad Magadaburg veniens in refectorio fratrum omnes nos convenire praecepit. Ibi tunc regali petitione et salva in posterum electione *Gero* communiter eligitur, et in ecclesia se primitus altari tradens, et communionem fratrum X. mansis acquirens baculum a Rege accepit pastoralem, et mox inthronizatus, ab *Eido* 64) unctus est episco-

59) *Scih.* Sic effertur nomen in Cod. Dresd. sed videtur corruptum. Editiones habent *Schich*, Ann. Saxo p. 423. *Isich.* Urs.

60) *Geronem.* Gero ex familia Wodensvegiorum illustrissima (sic enim loquuntur Annales Msti Magdeburgenses, teste Meibomio in Chron. Marienthalensi T. III. S. R. G. p. 263.) prodiit, patrem habuit Dedonem Wodensvegium, matrem Elicam, ipse praesul optimus, terror male potentum, exemplar benevolentium, egregius pietate, et qui omnia vellet ad perfectum ducere, ut habent Annales iidem. *Urs.*

61) *in archiepiscopatum.* Parvam lacunam Codicis Dr. ita explere visum est Ursino. Cum vero linea proxima syllabis *cuum* incipiat, ego malim *in locum vacuum* reponere. *Wa.*

62) *Gronam.* Male legunt editt. *Geronem.* Commorans ipse substitui, quia fol. 132. Cod. nostri h. l. erat perforatum. De Grona v. supra. *Urs.*

63) *Sehusen.* In editionibus omissum, Leibnitius sub textu e Cod. suo restituit. *Seehausen* in ducatu Magdeburg. oppidulum antiquum, distans 3. miliaribus ab urbe Magdeburg, occidentem versus, et comitiis comitum palatinorum de *Sommersenburg* nobilitatum. *Urs.*

64) *Eido episcopo* Misnensi. *Urs.*

episcopo, nobis confratribus praedictis eum adiuvantibus. 65) *Thebaeorum festivitas martyrum* 66) a Rege ibi celebre ducitur, et post haec ab archiepiscopo magnificis muneribus idem cum suis omnibus honoratur. Inde hi ad Mersburg properantes diu ibi manebant, et procurationem regni summis viribus 67) tractabant. *Erluuinus* Came-
An. 1012. A. S. racensis 68) episcopus in hoc anno, ac *Conradus* et *Herimannus* puer 69), duces egregii, obierunt. Quidam vero monachus infirmitate magna depressus multa per visum sibi revelata vidit, quae interim, dum ipse ea secum loquitur, a praesentibus scri-
An. 1012. A. S. ptis notata sunt, et pro maximo habentur miraculo. Nati sunt autem in his diebus duo fratres 70) cum dentibus in ore, similes aucae, quorum alter dextri dimidium brachii, sicut ala aucae 71), habebat, qui tertia die nativitatis suae invicem ridentes civili dissensione moriuntur. Quidam vero miles 72) cum bona sancti Clementis vi tolleret, et inde rectum facere noluisset, in una dierum a muribus intra cubiculum impugnatur ineffabilibus; qui primo fuste arrepto eos prohibere tentans, posteaque evaginato eos aggressus gladio, et sic nihil proficiens, arca quadam, ut ipse rogavit, includitur, ac in medium fune suspenditur, et cum exterius haec plaga sedaretur, hicque liber solvi debuisset, (intus) ab illis usque ad mortem corrosus invenitur. Tunc cunctis praesentibus et postea venientibus manifestum fit, quod hunc ira Dei, vindex praedicti facinoris, sola consumsit.

Interea *Iaremirus*, de quo praedixi, Regis gratiam suppliciter petens pro misericordia et restitutione exilium et custodiam *Ethelbodi* praesulis 73), *Ansfridi* successoris episcopi suscepit, qui in immensa caede Bauuariorum, ad Bolizlavum sine Regis ac sui licentia cum muneribus iter agentium, et trucidatione sibi commissorum, et non aliqua Regis infidelitate talem promeruit ultionem. Nostri hoc audientes inimici irriserunt

65) *cum adiuvantibus*, nimirum *Bernwardo* Hildesiensi, *Arnulfo* Halberstadiensi, *Hilliwardo* Cizensi, *Meinwerco* Paderbornensi, *Erico* Havelbergensi, et *Thetmaro* Merseburgensi episcopis. *Urs.*

66) *Thebanorum martyrum*, die 22. Sept. de quo vide Haltaus. Calendar. p. 127 f. *Urs.*

67) *summis viribus.* Vulnus fol. 129. inflictum apposite curavit Reineccius verbo *viribus*, quod et Leibnitius adoptavit. *Urs.*

68) *Erduuinus Cameracensis.* Corrupte Reinecc. et Maderus *Camacensis.* Urs.

69) *Herimannus puer*, Dux Alemanniae s. Sueviae, admodum iuvenis, de quo v. sub initium huius libri.

70) *duo fratres.* In quadam villa Saxonicae Sueviae *Cokstede* infit Chronogr. Saxo p. 222. et Ann. Saxo p. 423. de quo loco v. Leukfeld Antt. Halberstad. p. 348. *Kochstett*, oppidulum in praefectura Groeningensi, principatus Halberstad. *Urs.*

71) *aucae.* Reinecc. habet *avis*, invito Cod. Dresd. *Auca* et *anser* sunt Synonyma. v. Ind. latinitatis. *Urs.*

72) *miles.* in Francia, dum bona S. Clementis Budineveldum per vim raperet. Ann. Saxo p. 423. *Urs.*

73) *Ethelboldi praesulis.* sc. Ultraiectensis. *Urs.*

ſerunt, noſtri autem concives id ut ſibi profuturum timuerunt. Et his liceat in ſemetipſis hoc factum cognoscere, qui id conſilium Regi noſtro unquam dedere. Poſthaec *Othelricus* frater eius ad Merſeburg a Rege vocatus venit, et regnum quod ſibi iniuſte prius uſurpavit, gratuito munere ſuscepit. Eadem tempeſtate inundantes pluviae ac reſurgentes 74) piratae multum, proh dolor! nocuere. In illo tempore inundante Danubio in Bauuariis et ſtagnante Reno ita ineffabilis populi et pecoris, aedificiorum quoque et Sylvarum tali impetu erutarum multitudo periit, quod omnes harum habitatores partium ſua vel anteceſſorum memoria id nunquam accidiſſe firmabant, hoc gementes, ex variis criminibus ſuis tunc eveniſſe, et poſthaec aliquid magnum timentes ſibi eſſe venturum. Equidem longe digreſſus redeam.

Rex a Mersburg discedens navigio ad *Harneburg* venit. Ibi cum Sclavis con- An. 1012. A. S.
fluentibus plurima discutiens, pace vero ibi firmata rediit, et omnium feſta Sanctorum in *Helmanſtidi* celebravit. Interea domna *Ludgerd* nimis infirmata, me, quia unice dilexit, et ut ſupra memoravi, linea conſanguinitatis mihi fuerat coniuncta, per internuntium vocavit. Sed cum poſt crepusculum ad *Uualmerſtidi* 75), ubi illa iacuit, venirem, caminatam ingreſſus, vidi eam nimis laborantem et ob hoc a pſalmis non de-
396 ficientem. Inter quos hoc ſolum ore volvebat et mente, *me*, inquiens, *ſuscepit dextra tua, Domine, ipſi vero in vanum quaeſierunt animam meam.* Haec nullum omnino ad me proferens verbum, cum a me interrogaretur, *ſi ſancto voluiſſet ungi oleo?* reſpondit: *libenter, quia poſt hoc Chriſti voluntas cito perficitur in me.* Veſtimentis tunc parata novis me vocavit, et perfectis omnibus ad unctionem iuſte pertinentibus, *quam pulchra es nunc!* dixi ad eam; et illa, *video*, infit, *iuvenem formoſum ad dexteram*, oculis deſignans, *meam.* Poſt haec digreſſus ob fatigationem itineris diu dormivi, et tunc expergiscens audivi eam prae nimio dolore graviter ingemiscentem, et propius accedens cantavi ſpalterium 76) usque dum eam in extremis eſſe praeſentes teſtarentur; et tunc completis, quae ad haec dicenda erant, cum ipſa ſanctorum invitatione transiit felix anima eius Idib. Novembr. ad ſponſi coeleſtis thala- An. 1012. A. S.
mum. Huius obitum quidam laicus, civis Parthenopolitanus, cum in infirmitate iaceret, praedicens, *eſt*, inquit, *domna Luidgerd de hoc ſeculo transitura, et vere beatus ille, qui eam meretur incedere viam.* Cum iam primo illucesceret, corpus ad *Uuallibizi* nobis comitantibus defertur, et in proxima die iuxta monaſterium in aquilonari parte ubi *Luitherdus* pater 77) XXVI. annos incluſus requiescebat, deponitur, et

74) *ac reſurgentes.* Cod. Brux. habet *inſurgentes*, uti et Ann. Saxo p. 434. *Urs.*

75) *Uualmerſtidi.* Wolmirſtaedt in ducatu Magdeburg. oppidulum ad Ohram fl. arce et praefectura regia praeditum. *Urs.*

76) *Spalterium.* Sic Cod. Dr. more ſcriptorum medii aevi pro *pſalterio.* Eodem modo ſupra alicubi *ſpalmis* pro *pſalmis. Urs.*

77) *Luitherdus pater.* Denotat patrem ſoceri Luidgerdis, fundatorem ipſius monaſterii. Ergo ann. 986. obiit, quemadmodum Gebhardi in tr. de Marchionibus aquilonalibus p. 20. bene ex Ditmaro collegit.

et a viro fuimet Uuirinhario ineffabiliter defletur. Fuerat enim haec vitae eius et animae diligens custodia et in divino maxime sudans famulatu, pro illo plus quam pro se ieiuniis in frigore et oratione continua peractis, et elemosynis, ab omnium huc usque tuebatur insidiis hostium. Dico autem cunctis praesentibus atque futuris, quicquid boni in hoc seculo pro alicuius memoria a fidelibus exhibetur, si non licet ei prodesse, pro quo agitur, nunquam a Deo ei irritatur 78), qui hoc facere studiosus conatur. In primo Heinrici regnantis anno praedicta Luidgerd post mortem patris sui ad virum suum, a quo iniuste disiuncta tamdiu 79) fuerat, mense Ianuario rediit.
An. 1003. Et post nuptias marchio Luitharius 80) in occidente infirmatus, *et potione paulina* 81) inebriatus ex improviso obiit, Octava Kalend. Febr. 82) sepultus in Colonia, in eodem loco, ubi ipse prius rogavit, in australi parte templi, qua in coena Domini poenitentes introducuntur. Huius vidua, nomine *Godila*, quodcunque boni potuit pro memoria eiusdem facere, non desistit. Filio suimet *Uuirinhario* beneficium patris et *Mar-*
An. 1006. *cam*, cum ducentorum pretio talentorum acquisivit, permanens in castitate IIII. annos, et

78) *nunquam a Deo ei irritatur.* Hoc ego non intelligo, nisi irritatur positum pro *irritum sit. Wa.*

79) *tamdiu.* Hoc restitui ex Cod. Dr. *Wa.*

80) *Luitharius.* Hic Luitharius Marchio erat Aquilonalis, i. e. in Marchia veteri, minime vero in Occidente, s. occidentali Saxonia, uti primo obtutu Ditmarus ipse innuere videtur, sed verbis eius diligentius pensitatis, his ipsis: *in Occidente infirmatus*, aperte terram, ubi morbo correptus est, indicare voluit. Filius erat Luitharii, de quo in priori annotatione diximus. *Urs.*

81) *potione Paulina.* Anonymus aliquis in *Allgem. Litter. Anzeiger* 1801. n. 166. p. 1606. avet scire, quae fuerit huius potiunculae conditio. Ante eum vivos diu mortuosque consuluerat de eadem Ursinus. Tandem Ill. Adelungii benevolentia hanc ei sitim explevit, qui in literis d. 4. Sept. 1794. datis eum ablegat ad *Polyc. Leyseri hist. poetarum et poematum medii aevi*, ubi inde a p. 502—692. Aegidii, Medici sub finem Saec. XII. viventis, carmen de virtutibus et laudibus compositorum medicaminum exstat. Inter alia pharmaca p. 629. occurrit *potio Sancti Pauli*:

Quos apoplexiae pestis violenta procellat,
Quos furor invadit maniae, quos insita nervis
Sensifici motus vis sopitiva resolvit,
Potio restituit gaudens cognomine Pauli;
Asmaticos cantus compescit, menstrua solvit,
Hanc annis potes illaesam servare duobus.

Pagina sequente 630. ubi eadem medicina *Paulinum* et *potio Paulini* vocatur, eiusque vires ad caput ventriculumque pituita obductum etc. depraedicantur, in fine additur, eam per *quatuor annos* servari posse integram, ex quo colligere possis, hanc a potione Paulina p. 629. memorata fuisse diversam. Ceterum, addit Adelungius, an ab Apostolo Paulo nomen traxerit, equidem ignoro, quanquam Timotheo suo, qua ratione stomacho infirmo mederi posset, auctor extitit. — Non erat igitur, quod Ursinus olim in versione Germ. *venenatam potionem* fuisse suspicaretur, immo vero nimis cupide, nimisque large hausisse Lotharius videtur hoc vehementius ferventiusque medicamen. *Wa.*

82) *octava Kal. Februarii.* Hoc est 25. Ianuarii primo Henrici II. anno 1003. non, quod Urs. habet 1002. *Wed.*

et tunc consanguineo suimet *Hirimanno* 83) nupsit, nil curans impositum ab Arnulfo praesule bannum, et quod dexteras episcoporum sibi hoc a Deo interdicentium fefellit trium; propter hoc est excommunicationis gladio ab antistite praedicto iugulata, nullamque in procreanda prole spem deinceps adipiscitur. Sed ego delirans, idem ab incepto paululum devians Regis Heinrici inclitam conversationem aggrediar.

Is magnam synodum ob damnationem *Thiedrici* Metensis episcopi posuit. Huic An. 1012. A. S. in eodem concilio ab omnibus episcopis ibidem convenientibus interdictum est, ut ante purgationem missam non caneret. Posthaec natale Domini in *Palithi* festivis per- An. 1013. A. S. egit gaudiis, et ibi tunc *Uualkerus* Treverensis ecclesiae servus 84), et capellae suimet custos providus aegrotavit, et nobis inde euntibus ibidem relinquitur, III. Idus Ianuarii proh dolor! moritur. Interim *Lievizo* Bremensis Archiepiscopus longa infirmitate depressus diem pius sollicite praestolabatur supremum, et in nocte hac, quae ultimam praecesserat diem, consocios crebris iam defatigatos vigiliis talibus mulcebat alloquiis 85): *O! dulcissimi fratres et filii, ne quisquam vestrum de superna* 86) *diffidat clementia, et ut labor vester nunc paululum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile profero. Domnum papam Benedictum in his partibus exul quaesivi, et ne ad hunc pervenirem, a multis iterantibus* 87) *saepe tardatus, nullis eorum acquievi blanditiis. Huic, dum vixit, studiosus adhaesi, et post excessum eius Etheldago seniori meo servi vice famulabar. Hoc ipse considerans pauperes suos fidei commisit meae. Dehinc camerarius eiusdem effectus sum, sed cum ille pius, quem semper optavit, coelestem pergeret ad patriam, vestra electione communi et munere regali huic indignus succedebam. Omne, quod invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut cum bona pace nunc separati, mereamur in die ultimo iterum sociari. Hoc in extremis meimet salubre vobis consilium do, ut Oddonem, qui fraternitatis vestrae est particeps, communi nostrorum consensu ad rectorem nostrae eligatis ecclesiae, et ad utilitatem patriae, divinam supplicantes pietatem, in cuius manu cor regis est, quatenus id sibi placite perficiatur."* Talia hortantem omnes exaudiunt, et sui benivolentiam et procurationem unanimiter laudant. Crastino dominica dies illuxit, et ille beatus pater summo pastori gregem sibi

83) *Hirimanno*, Marchioni sc. Misnensi, fratri uxoris Wirinharii, filii Godilae. v. Chronicon Walbecc. ap. Meibomium p. 71. Godila vero an. 1015. inter vivos esse desiit. *Urs.*

84) *ecclesiae servus*. Leibnitius e Cod. suo legit *cliens*. Chronogr. Saxo p. 223. hunc Walkerum ecclesiae Trevirensis episcopum mentitur. *Urs.*

85) *alloquiis*. His alloquiis Leibnitius multa e Cod. Bruxell. ab librario interpolata addidit, quae in Dresdensi non leguntur. *Urs.*

86) *superna*. Sic Cod. Dr. minus apte editores *suprema*. *Wa.*

87) *iterantibus*. More medii aevi pro *itinerantibus*, iter facientibus. *Urs.*

ſibi ſubditum manibus elevatis cum ſpiritu committens II. Non. Febr. 88) defunctus pergit, quo vivens tetendit. Fuerat enim unus ex numero eorum, quos ut nubes et quaſi columbas Propheta miratur ſuas volare ad feneſtras. Ille enim ob vigiliarum et 397
ieiunii aſſiduitatem, dum adhuc valeret, quaſi mortuus ignotis videbatur. Ad altare dominicum nunquam ſine oblationibus acceſſit; aſſiduus populi monitor, et hilaris omnibus arriſit dator. Is erga Deum promeruit, quod inter continuas piratae furentis incurſiones ſedes ſua hactenus permanſit intacta.

An. 1013. Interea Rex de *Alſtidi* discedens, ubi Epiphaniam Domini celebravit, et Bolizlaui nuncios pacem poscentes et confirmationem cum *Miſecone*, eiusdem filio, fieri promittentes audivit, ad Merſeburg 89) venit, et ibidem praedicti antiſtitis obitum comperit, et hunc queritur ob praeſentem fructum, gratulatur autem propter ſubſequentem interventum, recordationem eius ſummopere faciens. Poſthaec transit a nobis, et purificationem ſanctae Dei genitricis in Magadaburg celebravit, et in ipſa die praedictus *Oddo*, clericis comitantibus ac laicis, ſupplex venit, et Regis gratiam, ſicut prius, ad completionem electionis per fidos interceſſores poſtulat. Quos Rex nullatenus audit, ſed capellano ſuimet *Unuano* 90) cum laude advenientium, etſi non ſpontanea, episcopatum dedit; Oddonem per manus ſuscipiens et promiſſa ſibi pietate demulcens. Tunc iuſſu regis et praeſentia eiusdem a *Gerone* archipraeſule cum conſenſu et auxilio episcoporum *Ekkihardi* et *Thurgati* 91) Unuan ungitur archiantiſtes, et interpoſitis diebus paucis *Miſeco* Bolizlaui filius 92) cum magnis veniens muneribus, Regis

88) *Dominica dies — II. Non. Febr.* Expreſſe ſic habet Cod. Dresd. Sed Vignolius, notante Leibnitio in Emendatt. p. 1006. ad nutum Adami Bremenſis optima ratione hanc lectionem, quam etiam Annal. Saxo p. 425. et Chronogr. Saxo p. 224. retinuere, reiecit, et pro ea rectius ſubſtituit II. Non. Ianuarii. Ipſa Ditmari verba huic emendationi favent. Livizonis nimirum dies emortualis erat *dies dominica*, at II. Non. Febr. anni 1013. ſecundum Freheri Director. chronol. diplomaticum p. 281. non in primam, ſed quartam hebdomadis diem incidit, II. Non. Ianuarii contra cadit in diem dominicam. *Urs.*

89) *ad Mersburg venit.* Haec omiſit Ann. Saxo. *Urs.*

90) *Unuano.* Helmoldus Chron. Slavor. Lib. I. c. 17. Unvanum his laudibus ornat: Erat clariſſimo genere oriundus, praeterea dives et largus, omnibus hominibus acceptus, clero autem apprime benevolens. *Urs.*

91) *Ekkihardi* et *Thurgati.* Ille Slesvicenſis, hic Aldenburgenſis episcopus. *Urs.* — Episcopi ſunt *Slesvici* et *Scarae*, quorum ille obiit 2. Aug. 1026. hic 24. Martii 1029. Necrolog. noſtrum. Errat Urſinus, qui Thurgatum Oldenburgi episcopum creat. Nomina primorum decem episcoporum iſtius urbis ſervavit Helmoldus Chron. Slavor. Lib. I. c. 69. Episcopus huius nominis Scotiae anno demum 1115. mortuus eſt. *Wed.*

92) *regis efficitur.* Si lectio: *Regis miles efficitur* in collectione variantium exemplari Ditmari reſtituti adſcripta etiam in ipſo Cod. Dr. exſtaret, *Ritteri* refutatio explicationis vocis *miles* per *vaſallum* l. c. p. 111 ſ. hunc etiam locum attingeret; ſed Cod. *miles* non habet, nec unquam habuit, quia Chronogr. Saxo p. 224. etiam ignorat. *Regis efficitur* eſt amicus eius fit. Ann. Saxo tamen, fateor, militem habet. *Urs.*

gis efficitur, et fidem cum sacramento firmat. Dehinc cum honore magno remittitur, et ut iterum veniret, delectatur. In his diebus tempestas magna post solis occasum contigit, ac omnes nos admodum turbavit. Diruit namque ecclesiam extra urbem 93) positam, quae de rubro facta est ligno regnante primo Ottone. Incendium quoque plurima archipraesulis bona consumsit. Insuper regias pervenit ad aures, quod nepos meus *Uuirinharius* cum *Ekkihardo*, Hirimanni marchionis fratre ad Bolizlavum sine licentia pergerent, ibidemque multa gratiae suimet contraria loquerentur, eiusque nuncios hic saepe in secreto haberent. Hoc omne Rex graviter suscipiens utrosque in suam venire praesentiam iussit. Id cum facere non auderent, comprehensis omnibus suimet bonis, ut regiae potestati resisterent, diffamantur. Tandem nepos meus gratiam et incolatum cum praedio suimet et auro comparavit. Alter vero longe post cum fideli interventu restituitur. [Eodem anno *Uuonlef* Heremita, et verus Israëlita XV. Kal. Aprilis obiit.] 94) In proxima quadragesima Rex ad *Uuerlu* veniens, diu colica passione ibi infirmatur, et multa per visionem sibi revelata sunt. Ad ultimum lacrimis et oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad praedestinatum non valuit pervenire locum 95), Paschale festum cum *Meinuerco* sibi admodum familiari in *Pathebrunnan* digna veneratione peregit 96); Pentecosten autem nobiscum. 97) In cuius vigilia Bolizlauus cum securitate obsidum apud se relictorum venit, et optime suscipitur. In die sancto manibus applicatis miles efficitur 98), et post sacramenta Regi ad ecclesiam ornato incedenti armiger 99) habetur. In II. feria regem magnis muneribus a se et a contectali sua oblatis placavit, deindeque regia largitate his meliora ac multo maiora cum beneficio 100) diu desiderato suscepit, et obsides suos

93) *extra urbem*, sc. Magdeburgensem. *Urs.*

94) *Wanlef — obiit.* Omiserunt haec de Wanlefo Reinecc. et Maderus. Leibnitius e Cod. suo sub textum scripsit. Cod. Dr. non nisi in margine habet. *Urs.*

95) *pervenire locum.* Statuit scil. festum paschale Aquisgrani celebrare, quod quo minus fieret, gravis et repentina infirmitas obstitit, teste Chronogr. Saxone p. 225. et Ann. Saxone p. 426. *Urs.*

96) *peregit.* Ann. Saxo addit: quod eatenus Regibus fuit insolitum. *Urs.*

97) *nobiscum*, i. e. Merseburgi. *Urs.*

98) *miles efficitur.* Schoetgenius, Reinhardus et alii sub *milite* intelligunt clientem, beneficiarium sive vasallum regni, in quam sententiam etsi Ritterus l. l. severe detonat, eam tamen opinioni eius de societate quadam Bolizlavi cum rege in re militari inita anteferimus. Forsitan formula: *miles efficitur*, nihil aliud significat, quam ordinem quendam equestrem, quo Bolizlaus a Rege ornatus est. Ann. Saxo etiam hic, ut in prioribus: *miles* Regis *efficitur* *Urs.*

99) *armiger. Spataferum*, quem supra Lib. IV. nominaverat, et *armigerum* hoc saltem loco eundem esse puto. Imperatori templum frequentanti gladium praetulit, et in ipso templo super caput eius tenuit. *Urs.*

100) *beneficio.* Quod a scriptoribus medii aevi *beneficium* appellatum est, postmodum *Feudi* sive *Feodi* nomen accepit. Ad id autem Imperatores conferebant beneficia, ut fortiori vinculo, fide praestita et fidelitatis interposito sacramento suis partibus vasallos obstringerent, atque feuda-

ſuos cum honore et laetitia remiſit. Poſt haec vero *Ruciam* noſtris ad hoc auxiliantibus petiit, et magna regionis illius parte vaſtata, cum commotio inter ſuos et hoſpites *Pezineigos* 1) fieret, eosdem quamvis ſuimet fautores iuſſit interfici omnes.

An. 1015. In diebus illis *Bronhag* 2), abbas Vuldenſis, deponitur, et ſuccedente ſibi *Popone* converſo 3), et tunc *Laresſemenſi* paſtore hoc monaſterium confratribus late diſcedentibus a priori ſtatu mutatur. In civitate Bernhardi ducis *Luinberg* 4) dicta eodem anno aëris ſit mira mutatio atque motio, et immenſus terrae hiatus. 5) Hoc ſtupet accola, et ſe prius nunquam vidiſſe, teſtatur. 6) Rex autem ad occidentales pergens regiones, iter ſuum ad Longobardiam diſpoſuit, et iterum ad nos repedavit, et inde XI. Kal. Octobr. diſcedens per Bauuariorum fines atque Suuevorum usque ad locum, qui dicitur 7), properavit. Huc exercitus undique confluxit et bene adiuvantium voluntas patuit. 8) Hinc usque ad Romam Rex ſine omni ſcrupulo regina comitante venit. Ad ſupplementum huius itineris Bolizlavus antea invitatus nil aſpiravit, et in bene promiſſis more ſolito mendax apparuit. Inſuper antea domno papae queſtus eſt per epiſtolae portitorem, ut non liceret ſibi propter latentes regis inſidias promiſſum principi apoſtolorum Petro perſolvere cenſum. Tunc vero miſſis illo nuntiis tacitus

feudatarii ſervitium militare praeſtarent, ſi bella inciderent. v. Adelung Gloſſar T. I. p. 469. Feudi ergo titulo Bolizlavus a rege Henrico terras Polonicas et in Sileſia occupatas accepit. *Urs.*

1) *Pezineigos.* A Porphyrogeneto *Patzinatzi*, a Strabone vero *Peucini* vocantur. Luitprando, aliisque illius aetatis ſcriptoribus audiunt *Pyecinigi*, *Piczinegi*, *Petſchinegi.* — Incolebant terras ad flumina Wolgam et Iaik; Ruſſosque habebant finitimos. Optime de illis egit Danvilius in Inſtitutt. Geogr. medii aevi p. 234–256. *Urs.*

2) *Bronhag.* Ceteri Annalium ſcriptores illi nomen *Branthog*, *Brandagum*, *Branthoum*, *Branthe* imponunt. Anno 1024. episcopatum Halberſtadienſem adeptus eſt, et ann. 1036. die 27. Auguſti obiit. Pluribus de illo egit Leukfeld in Antt. Halberſtad. p. 378 ſ. *Urs.*

3) *converſo.* i. e. monacho, vel, ſi mavis, bonorum monaſterii adminiſtratore. v. Adelung Gloſſar. T. II. p. 703. *Urs.*

4) *Luinberg.* Annales Tiliani auctiores, et auctor vitae Caroli M. locum hunc nominant *Hluini*, *Luini*, quia tunc temporis, ſcil. an. 975. burgum vel caſtrum ibi nondum conſtructum erat, a quo dicta eſt civitas *Luniburch*, uti hoc nomen habet Ann. Saxo. *Urs.*

5) *terrae hiatus.* Praecipuam huius hiatus cauſam in ſalinis Lueneburgenſibus quaerendam exiſtimat, ac meminit ſe adoleſcente ſimilem eiusmodi caſum accidiſſe Caſp. Sagittarius in memorabb. hiſt. Luneburgicae ad an. 1013. p. 3. Urs.

6) *et ſaepius nunquam vidiſſe teſtatur.* Sic editiones, et ferri utcunque poſſit. Latinius tamen faciliusque, quod Cod. Dr. habet, quodque recepi: *et ſe prius nunquam vidiſſe teſtatur.* *Wa.*

7) *ad locum, qui dicitur.* Nomen huius loci librarii negligentia omiſſum eſſe videtur, in qua opinione fuerat Reineccius et qui eum ſecuti ſunt, editores. Sed poteſt intelligi *locus certus exercitui praeſtitutus.* *Urs.* — Vix crediderim. *Wa.*

8) *et bene — patuit.* Haec non habent Reineoc. et Maderus. Leibnitius infra poſuit e Codice ſuo, reperiuntur etiam apud Ann. Saxonem. *Urs.*

tus rimatur, qualiter Rex in his partibus haberetur. Quoscunque potuit ab eius gratia per hos amovere conatus. Tantus fuit huic respectus Dei, et sic piorum quaesivit interventum, ac ita cluebat militis incliti firma fides, et de sacramentis terribilibus adeo
598 curavit. 9) Attendo lector, quid inter tot flagitia is faciat. Cum se multum peccasse ipse sentit, aut aliqua fideli castigatione perpendit, canones coram se poni, qualiterque id debeat emendari, ut quaeratur, praecipit, ac secundum haec scripta mox scelus peractum purgare contendit. Maior tamen est ei consuetudo periculose delinquendi, quam in salutari poenitentia permanendi. Huius compar et quasi collega *Harduuigus* a Longabardis falso Rex appellatus, adventum magni regis et potentiam exercitus doluit, et quia suis viribus huic ad nocendum diffidit, in castelli munitionem se protinus recepit, hoc solum ingemiscens, quod Rex ad maiorem tunc vocatus accessit honorem. Post longam animi exaestuantis deliberationem legatos ad regem misit, qui comitatum quendam sibi dari peterent, et coronam suimet cum filiis ei redditurum veraciter promitterent. Hoc cum consilio quorundam acquiescens facere Rex noluisset, ut in sequentibus enucleabo, ad magnum suis familiaribus provenire damnum id postea persensit. Sed priusquam haec aggrediar, quae superius indiscussa oblivione praeterii, praescriptis interponere conor.

Fuit quidam *Brun* 10) nomine contemporalis et conscholasticus meus, ex genere clarissimo 11) editus, sed divina miseratione prae caeteris parentibus inter filios Dei electus. 12) Hic ab *Ida* venerabili matre sua unice dilectus, magisterio *Geddonis* philosophi traditur, et omne quod habere debuit, cum abundantia suggeritur. Huius pater erat *Brun* 13) senior egregius, et per cuncta laudabilis, amicus mihi consanguinitate, et omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem eius et aequivocus cum mane ad scholam ire debuisset, antequam ab hospitio exiret, veniam petiit et ludentibus nobis in oratione is fuit. Otio negotium praeposuit, et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tertio desideratur Ottone et suscipitur, quem non longe post deferens

9) *huic — curavit.* huic sc. impio quod addit Cod. Brux. *Urs.* — Dedi veram lectionem Cod. Dr. *et — curavit;* editiones, quas ipse *Urs.* secutus erat, habent, *ut — nihil curaverit.* Totus locus ironice capiendus. *Wa.*

10) *Brun.* Ab Annal. Saxone ad an. 1009. p. 409. dicitur Sanctus Bruno, qui et Bonifacius, Archiepiscopus gentium, Ib. p. 618. Pomeranorum et Prussorum Apostolus. v. Bollandi Commentar. praevium ad vitam S. Brunonis in Actis Sanctor. die XV. Februarii. *Urs.*

11) *ex genere clarissimo*, de quo vide Ann. Sax. l. c. *Urs.*

12) *inter filios Dei electus.* Sic Cod. Dresd. Facilius foret, si legas: *prae ceteris a parentibus inter filios Deo electus,* h. e. parentes prae ceteris filiis hunc Deo dedicarunt, Clericum esse voluerunt. *Wa.*

13) *Brun.* Dynasta de Querfurt et Imperatoris Lotharii II. atavus, de quo *Hahn in der deutschen Reichsgesch.* P. III. p. 170. plura attulit duce Ann. Sax. cf. Balbini Miscell. Bohem. Dec. I. Lib. IV. P. II. p. 9. *Urs.*

rens, solitariam quaesivit vitam, et de opere suo vixit. 14) Is vero post mortem gloriosissimi Imperatoris, regnante tunc secundo Domini gratia Heinrico ad Mersburg veniens, benedictionem cum licentia domini papae episcopalem ab eo petiit, et eius iussione ab archiepiscopo Taginone consecrationem, et quod ipse detulit huc pallium, ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animae laborem subiit diversae ac grandis viae, castigans corpus inedia et crucians vigilia. Multa a Bolizlauo caeterisque divitibus bona suscepit, quae mox ecclesiis ac familiaribus suis et pauperibus nil sibi retinendo divisit. In duodecimo conversionis ac inclitae conversationis suae anno ad *Pruciam* pergens steriles hos agros semine divino studuit foecundare; sed spinis pullulantibus horrida non potuit facile mollire. Tunc in confinio praedictae regionis et *Ruciae* 15) cum praedicaret, primo ab incolis prohibetur, et plus evangelizans capitur, deindeque
An. 1009. A. S. amore Christi, qui ecclesiae caput est, XVI. Kal. Martii mitis ut agnus decollatur 16) cum Sociis suimet XVIII. Corpora tot martyrum insepulta iacuerunt, quod Bolizlavus id comperiens, eadem mercatur, ac domui suae futurum acquisivit solatium. Facta sunt autem haec in tempore serenissimi Regis Heinrici, quem Deus omnipotens triumpho tanti praesulis honorificavit, et ut multum spero, salvavit. Pater autem praedicti antistitis longe post infirmatus, et ut ipse mihi narravit, praecepto filii monachicum suscepit habitum, et XIIII. Kal. Novembr. in pace quievit. 17)

An. 1013. A. S. Nec floccipendenda est *Geronis* satellitum marchionis magna praesumtio, quam stupeat fidelis et fugiat amore pietatis. Causa proferatur in medium, et tunc perpendatur factum, si sit laudabile, an bonis omnibus detestabile? *Arnulfus* antistes ad *saltum Geronis* a venerabili eiusdem loci abbatissa *Hathanui* ad festivitatem Christi martyris Cyriaci ad convivium invitatus venit, et in die sancto, cum post missam de ecclesia ambularet, vidit clericum accipitrem in manu sua tenentem 18); et zelo commotus hunc cum brachio suimet comprehendit, ac secum duxit, non ut puniretur, sed sic verbis mediocribus 19) corriperetur. Fama volans milites praedictos congregat, quorum primus *Hugal* 20) nomine ad episcopum veniens, *cur Seniorem suum sic inhonorare voluisset*, interrogat. Et antistes, *quid feci?* inquit, *vidi abominationem*

14) *et de opere suo vixit.* Sic haec verba in Cod. Dr. inter lineas adscripta. Haud recte exscripserat Ursinus: *beate opere suo utitur. Wa.*

15) *Ruciae.* Ann. Saxo addit et Lituae p. 618. *Urs.*

16) *decollatur cum sociis suimet.* Sic Dresd. Cod. *suimet* addito, quod omiserant editores et ipse Ursinus. Ann. Saxo l. c. *manibus ac pedibus praecisis ac tandem capite plexus cum suis XXIII. sociis. Wa.*

17) *in pace quievit.* cf. Büttneri Bruno Prussorum Apostolus, in quo libello 1714. 8. teutonice edito inter vana multa solida quaedam etiam grana inveniuntur. *Urs.*

18) *accipitrem tenentem.* Venatio falconaria prohibita Clericis fuit. v. *Beckmann. Gesch. d. Erfindd.* B. 2. S. 169. *Wa.*

19) *mediocribus.* Cod. Brux. et Annal. Saxo. *mansuetis. Urs.*

20) *Hugal.* Sic Cod. Dresd. cum Ann. Sax. Editiones: Hugo. *Urs.*

nem Christi, et quia in meo factam episcopatu cernebam, sustinere non potui. Nil mali factum est. Ponamus diem vobis complacitam, et ubi culpabilis a communibus invenior amicis, digna emendatione restituo. Et ille persequitur, *nec sic*, inquiens, *esse debet, nec ita fieri valet; hodie aut sacramento vos excusate, aut Seniori meo et nobis ad emendandum promittite.* Ad haec praesul, *sancta me*, infit, *solennitas prohibet iurare, et vos illud suscipere; et multum miserabile mihi videtur, quod iustitia a vobis mihi solum denegatur.* Post haec ille iratus egreditur, et miles armatus, ignorantia comitis, glomeratur, et cum iam vellet episcopus coenare, videt omnes appropiare. Domus in qua fuit a suis firmiter obseratur, et ne hostibus facilis pateret ingressus, omni modo munitur. Sed cum eam iam impugnare voluissent, dictum his est veraciter, quod sacerdos 21) alio declinans ibidem non inveniretur. Tunc is in claustro et tandem in monasterio 22) quaeritur, et Dei gratia non
399 ullo sui dedecore latens, et haec omnia cernens nullatenus invenitur. Ad ultimum sedato furore hi ad hospitium pergunt, et domos suas tristes revisunt. Convocatis postera luce militibus suis Arnulfus ad propriam remeavit sedem, abbatissamque nimis flentem solatur. Hoc totum Rex comperiens conspiratores hos sibi praecipit praesentari. Quem cum marchio praedictus nimis iratum cerneret, per internuncios fideles eum placare nititur. Hos Rex ea ratione audivit, ut prius CCC^or. pondera talentorum episcopali solverent ditioni, et qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum XI. amicorum expurgarent, aut secundum canonicam authoritatem ei satisfacerent. Facta tunc inter eosdem mutua pace post pascha ponuntur induciae. Huc nostri eorundemque amici conveniunt, et ego cum illis affui, et ut pecunia datur praedicta, episcopus in occidentale monasterium venit, sedens ibidem in solio summi gradus. Ibi tunc solus marchio se iuramento admodum credibili expurgat; satellites autem sui more poenitentum de manu praedicti antistitis singulariter suscipiunt ea ratione ieiunium, ut si quando admonerentur, onus subirent impositum. 23)

Illud etiam adnectendum est, qualiter *Othelricus*, Boëmiorum dux, *mammona* An. 1013.
iniquitatis interpretatus, *Bosionem* inclitum 24) suimet militem caeterosque complures A. S.
interfici praeceperit, eo quod hos fratrem adiuvare exulem a falsis murmuratoribus 25) audierit, et omnes caute in his cladibus discerent, qualiter sibi in futurum praecavere debuissent. Quod Dominus in utroque testamento iubet observari firmiter, id in his regio-

21) *sacerdos.* Leibnitius in Cod. suo invenit *episcopus.* Non aliter Ann. Saxo. *Urs.*

22) *in monasterio. Claustrum* significat aedificia et domicilium monachorum, s. monialium, *monasterium* vero templum monasterii Gernrodensis. *Urs.*

23) *onus subirent impositum.* Illustravit hoc factum Leukfeld in Antt. Halberst. p. 351 s. idque ad ann. 1013. retulit. *Urs.*

24) *Bosionem inclitum.* Antiqua manus in Cod. Dr. superscripsit: *intimum*, quod aptius videtur. *Wa.*

25) *murmuratoribus.* Pro quo Cod. Brux. et Ann. Saxo: *criminatoribus.* *Urs.*

regionibus compleri prohibet ambitio, caeca semper. 26) Germanum enim, quem merito prae his diligere debuit, verebatur, et ne unquam ad se veniat, diligenter custodire conatur. Boëmi regnante *Zuetepulco* duce 27) quondam fuere principes nostri. 28) Huic a nostris parentibus quotannis solvitur census 29), et quos in sua regione *Marierun* dicta habuit episcopus; quod omne is et successores sui superbia turgidi perdiderunt, quia omnis humilitas Evangelio teste crescit, et arrogantiae sublimitas minoratur. Sine maximo timore in his nullus dominatur provinciis. Caritas pura gemit exclusa 30), quia regnat ibidem periurium cum fraude socia.

An. 999. A. S. Superius de universali papa *Brunone* disputans, cum successorem eius *Gerbertum* tantum nominarem, ut de eo latius aliquid scribam, non incongruum est. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte 31) nutritus, et ad ultimum *Remensem* urbem ad regendum iuste promotus. Optime callebat astrorum cursus discernere, et contemporales suos variae artis notitia superare. Hic tandem a finibus suis expulsus, Ottonem petiit imperatorem 32), et cum eo diu conversatus, in Magadaburg orologium

26) *ambitio, caeca semper.* Qui factum sit, ut ante me omnes, ne Ursino quidem excepto, lectionem, quae omni sensu caret: *ab initio ecclesia semper* Ditmaro obtrudere possent, non assequor. Aperte habet, uti dedi, Cod. Dresd. *Wa.*

27) *Zuetepulco duce.* Sermo est de *Suatopulco* s. *Zwenteboldo* II. Duce Moraviae sub initium Sec. X. qui odiosas et diuturnas cum Methodio episcopo habuit controversias. *Urs.*

28) *principes nostri.* *Principes* in Cod. Br. invenit Leibnitius, et in Cod. Dresd. pariter inveniuntur, levi tamen rasura dedecorati. Ann. Saxo: *principes vicinarum gentium.* Urs.

29) *solvitur census.* Quae sequuntur a verbis: *et quos in sua — minoratur*, a Reineccio et Madero omissa sunt ideo, quod in Cod. Dr. scalpello aliquantulum erasa erant, sed e residuis literarum et verborum vestigiis, iuvante Cod. Brux. primam scripturam dilacerati et obscurati loci restituere licuit. Leibnitius locum ita reddidit: *et hic in regione sua Marierun dicta episcopos habuit. Quae omnia hic et successores propter sui arrogantiam perdiderunt, quia teste Evangelio omnis humilitas crescit, et arrogantiae sublimitas minoratur* Exceptis his: *quia teste — sublimitas* consonat Ann. Saxo Bruxellensi. *Urs.* — Totum locum nondum intelligo, nisi legere liceat, *episcopis*, scil. solvitur census. *Wa.*

30) *exclusa.* Cod. Dr. descriptoris vitio habet *exculsa.* *Urs.*

31) *liberali arte.* Lectio Cod. Brux. *naturalibus artibus* olet monachum bardum et invidum, constat enim inter omnes eruditos, Gerbertum seculi sui maximum lumen, et clarissimum eius aevi philosophum, artium magicarum insimulatum fuisse. v. Gobelin. Personam p. 254. Vindicarunt eius honorem ab isto opprobrio Naudaeus et Koelerus in Diss. Altorfina de Gerberto ab iniuriis vett. et recentior. scriptorum liberato. 1720. *Urs.*

32) *Ottonem — imperatorem.* Scil. tertium. Ex literis Imperatoris huius, quibus a Gerberto institutionem in Arithmeticis rogat, colligo, factum hoc esse post eius remotionem a munere episcopali Rhemensi ann. 996. v. Gerberti Epp. n. 153. Salutatur in his literis Ottonis, Divinorum peritissimus atque tribus philosophiae partibus laureatus Gerbertus. *Urs.*

logium 33) fecit, illud recte conſtituens conſiderata per fiſtulam 34) quadam ſtella nautarum duce. Poſt haec autem praedicto papa defuncto, is gratia Imperatoris eidem ſucceſſit, et usque ad tempus Heinrici regis ſedebat, *Sylveſter* vocatus; in cuius vice 35) An. 1004.
Iohannes Phaſan, id eſt gallus 36), poſitus ſedem apoſtolicam dies ſibi commiſſos re- A. S.
gebat, ſub quo eccleſia Mersburgenſis renovatur et privilegii authoritate ſui roboratur.
Huic ſuccedebant *Sergius*, qui vocabatur *bucca porci*, atque *Benedictus*; ambo prae- An. 1009.
clari et conſolidatores noſtri. A. S.
Ab omnibus his ſacerdotibus ſummis adventus Regis admodum deſideratur, ſed diverſorum reluctatione hoſtium diu tardatur. Benedictus ſit in cunctis operibus ſuis omnipotens Deus, qui Romam longo tempore a multis temporibus depreſſam tali paſtore conſolari et pacificare dignatus eſt! Namque papa Benedictus Gregorio cuidam in electione praevaluit. Ob hoc iſte ad nativitatem dominicam ad Regem in *Palithi* venit 37) cum omni paratu apoſtolico, expulſionem ſuam An. 1013.
omnibus lamentando innoteſcens. Huius crucem Rex in ſuam ſuſcepit cuſtodiam, et a caeteris abſtinere praecepit, promittens ſibi, cum ipſe illuc veniret, haec ſecundum morem

33) *orologium.* Horologium ſolarium, quod ut rem admirabilem commemorat Ditmarus. *Urs.*

34) *per fiſtulam.* Quae ad hunc memoratu digniſſimum locum de antiquitate inventionis Teleſcopii fuſius disputavi in verſione German. p. 426 ſſ. hic ruminari non libet, ne denuo huius vel illius cenſoris ſtomachum moveam. Non poſſum tamen mihi temperare, quin pro vindicanda opinione mea ex *Ge. Paſchii tr. de novis inventis, quorum accuratiori cultui facem praetulit antiquitas* p. 527. maxime memorabilem locum *Rogerii Baconis* (obiit an. 1288.) ex ſcripto eius rariſſimo *de nullitate Magiae* transſcribam: *Poſſunt figurari perſpicua et ſpecula, ut unum appareat multa, ut unus homo exercitus, et ut plures, et quot volumus Soles et Lunae appareant. Nam natura ſic aliquando figurat vapores, ut duo Soles, duo Lunae, et aliquando tres Soles apparuerint ſimul in aëre. — Poſſunt enim ſic figurari perſpicua, ut longiſſime poſita appareant propinquiſſima, et e contrario, ita quod ex incredibili diſtantia legeremus literas minutiſſimas, et numeraremus res quantumcunque parvas. — Poſſunt et ſic figurari corpora, ut maxima appareant minima et e contrario, ut alta appareant infima, et e contrario, ut occulta videantur manifeſta, ut quae in civitatibus et exercitibus contrariis fiunt, poſſint ab inimicis deprehendi.* Ex quo colligere licet, teleſcopia Baconi quoque cognita, ſed apud eum tanquam myſterium reconditum tacitumque ſervata fuiſſe. *Urs.*

35) *in cuius vice.* Defuncto Sylveſtro II. pontifex eligitur Iohannes XVII. natus Romae e nobili familia Sicorum, quem Ditmarus ſilentio praeteriit. Legatum miſit ad Magdeburgenſes, qui Taginonem conſecraret in Archiepiſcopum. Multa perficere cogitavit digna Pontifice Romano, ſed morte praeventus, poſtquam ſediſſet menſes tres, dies 23. ultimo Octobr. obiit ann. 1004. Succeſſor eius erat Iohannes XVIII. *Faſanus* antea dictus, qui Senis in Hetruria novum epiſcopatum erexit, eccleſiam Conſtantinopolitanam cum Romana feliciter conciliavit, fundatam ab Henrico II. epiſcopatum Bambergenſem confirmavit, et ann. 1009. die 18. Iulii obiit. Huic ſuccedebant Sergius IV. eoque defuncto ann. 1013. Benedictus VIII. qui ann. 1024. d. 27. Febr. diem vidit ſupremum. *Urs.*

36) *id eſt gallus.* Haec verba, uti paullo poſt: *bucca porci* in Cod. Dresd. inter lineas ſcripta. *Wa.*

37) *in Palithi venit.* v. Annal. Saxonem ad ann. 1012. p. 419.

morem Romanum diligenter finiri. 38) Advenit optati temporis acceleratio, et Rex Heinricus a papa Benedicto, qui tunc prae caeteris antecessoribus suis maxime dominabatur, mense Februario in urbe Romulea cum ineffabili honore suscipitur, et advocatus Sti. Petri meruit fieri. 39) Et quia de secunda eius ordinatione loquuturus sum, condecet eum me prius laudare, de cuius hoc venit gratuito munere, ut magister gentium nos hortatur Paulus: *Deo patri prae omnibus et in omnibus, fratres, gratias agite; haec est enim voluntas eius in Christo Iesu Domino nostro;* iure laudandus est a nobis, qui multum profuit nobis munere et gratia aeterni regis. Heinricus etenim Rex ecclesiam adauxit nostram multis utilitatibus, inprimis divino apparatu, et de omnibus curtibus, quas in Thuringia et in Saxonia habuit, duas nobis tradidit familias. Evangelium auro et tabula ornatum eburnea et calicem aureum atque gemmatum cum patina et fistula 40), cruces duas et ampullas 41) ex argento factas, et magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul ac fistula dedit. Quicquid in praediis ab antecessoribus meis neglectum erat praecepto renovarat.

Quem laudant superi, veneremur nos quoque servi
Promentes dignas nostris ex cordibus odas.
Est hic namque Deus trinus, in deitate sed unus,
Et sine quo nullus regnat, Deus ille benignus
Atque bonum summum, depellens omne nocivum,
Largitur coelo, quae prosunt omnibus, alto.

Curam

38) *diligenter finiri.* Quae hic narrantur, eorum memoriam unus servavit Ditmarus. Sed quia dicitur Henricus rex promisisse Benedicto expulso, cum ipse Romam venisset, causam expulsi pontificis *secundum morem Romanum diligenter finiri*, Sollerio mendosus videtur hic locus, et ab eo in Comment. ad vitam S. Henrici n. 127. p. 738. plane in dubium vocatur. Sed textus Cod. nostri bene se habet, et res est integra. Imperator eo ipso anno 1014. mense Februario in basilica Vaticana una cum pontifice, iudicibusque sedens, lites Romana lege diremit, eiusque exercitae iurisdictionis insigne exemplum servavit Hugo Farfensis Abbas ap. Mabillonium T. IV. Annalium Ord. S. Benedicti in Append. n. XXVII. p. 701. *Urs.*

39) *meruit fieri.* Cod. Brux. *appellari.* *Urs.*

40) *cum patina dedit et fistula.* Fistula al. *calamus suctorius*, cuius opera vinum e calice a communicantibus hauriebatur, quod intelligendum est de communione sub utraque. Diaconus enim tenens fistulam intra calicem, propinabat vinum fidelibus, ut quisque admoto ore sugeret ex alio fistulae capite, hodieque summus pontifex Romanus sacram synaxin accedens tali fistula utitur. Piam de hoc calice Henriciano fabulam exposuit Gobelinus Persona in Cosmodrom. apud Meibom. T. I. p. 259. *Urs.* — Ignorasse videtur Ursinus peculiarem librum *Io. Vogtii* hist. fistulae eucharisticae — ex antiquitate eccles. et scriptoribus medii aevi illustrata. Brem. 1772. 4. *Wa.*

41) *ampullas.* Editores falso *capulas.* Nec magis recte paullo post iidem pro *antecessoribus* dederunt *intercessoribus.* *Urs.*

Verus mendaces confuderat hic modo testes,
Heinricum regem dicentes imperialem
Curam non fusceptururn, nec denique longo
Temporo regnandum, sed saeva morte premendum.
Nunc sunt bisseni, quod regno praefuit, anni,
Scandens caesaream post rector clarus in aulam,
Illo mense meam quo solverat ipse cathedram.
Ista dies pulchro signetur clara lapillo,
Qua Regi nostro se subdit Roma benigno,
Atque liquore sacro perfusus gaudet, et almo
Fert grates Domino, qui se visitavit ab alto,
Ac Cunigundam contectalem sibi charam.
Summus pastor ovat, chorus atque suus quoque cantat
Quod sunt securi, tanto rectore potiti
Merseburg, et tu concinnes omnibus actu.
Da iubilum Domino, per quem pollere videris. 42)

Chro-

42) *pollere videris.* Hunc ultimum versiculum ex Cod. Antverp. denuo collato Ditmaro restituit Ianningus in Actis Sanctor. T. VI. P. I. p. 38. *Wa.*

Chronici Dithmari
Episcopi Merſepurgii
Liber VII.

An. 1014. A. S. Decurſis a dominica incarnatione poſt millenarii plenitudinem numeri annis tredecim et in ſubſequentis anni ſecundo menſe, ac hebdomada tertia, anno autem regni eius tertio decimo, et die dominica, ac VI. Kal. Marcii 43), Heinricus Dei gratia Rex inclitus a ſenatoribus duodecim vallatus, quorum VI. raſi barba, alii prolixa miſtice 44) incedebant cum baculis, cum dilecta ſuimet coniuge Cunigunda ad eccleſiam ſancti Petri, Papa 45) expectante venit, et antequam introduceretur, ab eodem interrogatus, *ſi fidelis vellet romanae patronus eſſe et defenſor eccleſiae, ſibi autem ſuisque ſucceſſoribus per omnia fidelis?* devota profeſſione 46) reſpondit, et tunc ab eodem unctionem et coronam 47) cum contectali ſua ſuſcepit; priorem autem coronam ſuper altare principis apoſtolorum ſuſpendi praecepit. Eodem die papa eis coenam ad Lateranum fecit copioſam. In octava vero die inter Romanos et noſtrates magna oritur commotio in ponte Tiberino, et utrinque multi corruerunt, nocte eos ad ultimum dirimente. Huius rei auctores Germani tres extitere, *Hug*, *Hecil* ac *Ecilin*, qui poſtea capti ſunt et in cuſtodia detenti; ex quibus unus in his partibus evaſit, ſecundus autem ad *Fuldu* deductus eſt, in *Uucanſtene* 48) autem caſtello tertius diu ſervatur. *Arnul-*

43) *VI. Kal. Marcii.* Computatio haec ad amuſſim convenit cum die paſchali eiusdem anni, quippe qui in diem XXV. Martii incidit; ideoque diem coronationis, qui erat 25. Februarii, dominicam eſſe oportuit. Chron. Stederburgenſe p. 450. errat in anno 1012. *Urs.* — Dies ſolis tertiae *plenae* hebdomadis Februarii incidit in IX. Kal. Martii, coronatio igitur Henrici II. in 21. Febr. qui error, quantum equidem ſcio, nondum obſervatus eſt. Praeterea vero h. l. Ditmarus in annis imperii iſtius regis adverſatur diplomatibus, cum inde a 6. Iunii vel, ſi mavis, 6. Sept. 1002. duodecimus imperii huius regis annus adhuc procurrat. *Wed.* — Dies 6. Cal. Martii nec fuit dies dominica hoc anno, nec poteſt eſſe in tertia hebdomade Februarii. Lege vel 9. Cal. vel 16. Cal. iuxta diverſum modum numerandi ſeptimanas. *Vignoles.*

44) *miſtice.* Sic vox ignorantiae ſcribae perſpicue legitur in Cod. Dresd. hinc emendatio Ann. Saxonis *myſtace (Knebelbart)* omnino praeferenda eſt. *Urs.*

45) *Papa.* Cod Brux. addit: *cum clero.* Ann. Saxo: *cum clero et populo.* *Urs.*

46) *profeſſione.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *ſe ſic facturum eſſe.* *Urs.*

47) *et coronam.* Papa ſcilicet teſte Glabro Radulpho Lib. I. c. 5. novum imperii inſigne pomo aureo gemmisque diſtincto cum cruce ſuperne indita conflari iuſſit. *Urs.*

48) *Uucanſtene.* Sic h. l. Dresd. Ann. Saxo *Giwkinstein.* *Wa.*

Arnulfum ſratrem ſuum, quem Ravennati antea praefecit 49) eccleſiae Caeſar, denuo inthronizatum ab Apoſtolico ibidem conſecrari praecepit. Supplantatorem autem eius Ethelbertum iniuſte ibi diu ſedentem, primo voluit degradare, ſed aſſidua piorum devictus intercesſione, alteri praefecit eccleſiae, nomine *Aricia.* In Ravenna duos et Romae totidem ſynodali iudicio papa depoſuit, ab archiepiſcopo *Leone* iam muto 50) conſecratos. Sanctorum inſtituta patrum in ſacris ordinibus ibidem, et apud nos diu, proh dolor! neglecta, cum excommunicatione redintegrata renovantur. Prohibent namque canones, ut ante XXV. annos Diaconus, Presbyter autem et Epiſcopus ante XXX. annos nequaquam ordinetur. Hoc quia non ſervavimus, miſeri praevaricatores ſumus, excommunicationemque incidimus. 51) Dominicam reſurrectionem Imperator in Papia civitate celebrans, inſtabilem Longobardorum mentem caritate cunctis exhibita firmavit. Dehinc ſedatis tumultibus univerſis reverſus eſt ab Italia, et *Harduigus* ob hoc admodum gaviſus Fercellenſem invaſit civitatem, *Leone* eiusdem epiſcopo vix effugiente. Omnem quoque hanc civitatem comprehendens iterum ſuperbire coepit; quem, ut in ſequentibus expono, divina maieſtas nimis humiliatum ſe culpabilem
401 cognoscere coëgit. In his partibus Caeſar Heinricus ſecundus epiſcopatum, quod erat tertium devoti operis ſui ornamentum, in *Bobia* 52) civitate, ubi Chriſticolae ſancti et confeſſores incliti, *Columbanus* et *Attala* corporaliter requiescunt, communi conſilio et licentia comprovincialium epiſcoporum conſtruxit; quia ſumma neceſſitas, et quae eam praecellit, Chriſti caritas ad hoc inſtigavit. Hic cum maxima proſperitate et gloria Alpinas ſuperat difficultates, ac noſtrae regionis adiit ſerenitates, quia aëris huius et habitatorum qualitates noſtris non concordant partibus. Multae ſunt proh dolor! in Romania atque in Longobardia inſidiae; cunctis huc advenientibus exigua patet caritas: omne quod ibi hospites exigunt, venale eſt, et hoc cum dolo, multique toxico 53) hic pereunt adhibito. Eodem anno IIII. Kalend. Maii 54) obiit *Karolus*

49) *praefecit.* Sic Dresd. non *praeficitur. Wa.*

50) *Leone iam muto.* Urſinus effinxerat *Leone Limuto*, ita ut poſterius eſſet nomen proprium. Perperam; nam Dresd. uti editores, et ipſe Ann. Saxo habet. Leo mutus autem, qui non amplius poteſt rugire, nocere. *Wa.*

51) *Sanctorum inſtituta — incidimus.* Haec omnia deſunt in Reineccio et Madero. Leibnitius e Cod. ſuo reſtituit. In Cod. Dr. a manu ipſius librarii facto inſertionis ſigno in margine inferiori ſcripta leguntur, reperiuntur etiam ap. Annal. Saxonem p. 430. *Urs.*

52) *Bobia.* Vrbs Liguriae al. in territorio Mediolanenſi ad fl. Trebbiam. De monaſterio ibidem a Columbano fundato, eiusque ſocio et abbaticae dignitatis ſucceſſore Attala v. Mabillonii T. IV. Annal. Ord. S. Benedicti Lib. 53. n. 97. p. 234 ſ. *Urs.*

53) *toxico.* Cod. Brux. habet *toxicato cibo. Urs.*

54) *IIII. Kal. Maii obiit Karolus.* Perſpicue Cod. Dresd. habet Maii, non *Martii*, uti Reineccius male viderat. *Urs.* — Necrologium noſtrum, uti Ann. Saxo, habet IIII. Kal. Maii, commemorat etiam *Carolum*, Mansfeldiae Comitem, et *Mathildem*, quae ſine dubio Billingicae gentis fuit. Quod ſi ſumas, cognatio eius apparet, cum paullo poſt deſiderio eius mortuae *Hathui* Abbatiſſae Gernrodenſis, quam *Schlichthorst* in *Beyträgen zur Erläuter. d. ältern u. neuern Gesch. d. Herzogthüm. Bremen u. Verden* B. I. S. 203. cum alia eiusdem nominis Heslin-

lus comes, *Riedagi* marchionis filius, qui omne suimet beneficium iniuste accusantium turgida inflatione et nulla sua culpa prius perdidit, et illatum facinus aequanimiter portavit. Eodem die neptis mea *Mahtildis*, quae in *Geronis saltu* cum domna *Hathui* abbatissa iure consanguinitatis diu nutriebatur, animam exhalavit, quam quia sibi successuram venerabilis matrona semper optavit, insolabili moerore mortuam flevit, et hanc in proximo mense Iulio IIII. Non. eadem subsequitur. De cuius laudabili vita quaedam breviter percurro. Fuit haec Reginae Mahtildis inclita neptis, ac in XIII. aetatis suae anno Geronis filio marchionis *Sigifrido* nupserat, et cum eo tantum VII. annos coniuncta erat. Post cuius excessum ob Dei amorem et tristis solatium Senioris, sacrum a *Bernhardo* 55) antistite velamen, et mox consecrationem, ut praedixi, suscepit, sedens LV. annos tam assidua in Christi servitio ut Anna (vidua 56), et tantae largitatis ut Sarepthena, in castitate et abstinentia similis Iudith, ecclesiam sibi commissam diversis decorans ornatibus. Huius obitum signa praenuntiabant ista. Vivarium, quod in orientali parte urbis est positum, usque in mediam diem apparuit sanguineum, et post viridi colore est variatum. Multis est visum, quod meritis istius neptis mea se cum palma virginitatis praecederet. Sepulta est autem egregia Christi sponsa a Bernhardo, antiquae civitatis episcopo 57), non ubi petiit, sed ubi gemens 58) congregatio sua rogavit, in medio ecclesiae coram sanctae crucis altari, ubi postmodum per eius nobile

Heslingiensi abbatissa, filia Henrici Comitis Stadensis, quae tamen anno demum 961. nata est, confudit. Stemma eius, quamquam argumentis firmare h. l. non licet, adiiciam tamen:

Comes *Billing*
- *Wichmann* I. † 23. Apr. 944.
  - *Hathui*, Abbat. Gernrod. n. 940. † 4. Iul. 1014.
- *Hermannus* Dux. Sax. † 27. Mart. 973.
  - 2. *Lüder* † 26. Febr. 1011.
    - *Mathildis* † 28. Apr. 1014.
  - 1. *Bernhard* I. † 9. Febr. 1011. = *Hildegard* † 3. Oct. 1011.

Henricus Comes Stadensis † 9. Maii 976.
- *Hildegard* † 3. Oct. 1011.
- *Kunegunde* † 13. Iul. 998.
  - *Dithmarus* Episc. Merseb. † 1. Dec. 1018.

Hactenus Wedekind. De Carolo Comite, cuius accusatores post fata parentis Ekkihardus I. Marchio et Volcoldus episcopus Misnensis fuisse videntur, v. Sagittarium de Eccardo I. March. Misnensi p. 10 s. Wideburg. Orig. Misn. P. I. p. 57 f. Ritter antiquiss. hist. Misn. p. 107. — De Abbatissa Hathui pluribus egit Meibom. T. II. p. 466—468. — Mathildis, quam Ditmarus neptem suam vocat, erat sororis matris Ditmarianae et Bernhardi ducis Saxoniae filia, atque patrui Abbatissae Hathui neptis. v. *Gebhardi hist. geneal. Abhandlungen* P. I. p. 261. *Urs.*

55) *Bernhardo antistite.* i. e. Halberstadiensi. Ann. Saxo. *Urs.*

56) *vidua.* Inserui ex Leibnitii Codice et Ann. Saxone. *Urs.*

57) *episcopo.* Stargardiae in Wagria Holsatiensi. v. Helmoldi Chron. Slavor. Lib. I. c. 12. Appellatur hic episcopus etiam Bruno. *Urs.*

58) *gemens.* Sic Codd. Dresd., Antverp. et Ann. Saxo. Falso editores *generis.* *Urs.*

nobile meritum cuidam viro diu debili et cum ſcabellis diu 59) ambulanti, tribuit omnipotens Deus facilem 60) greſſum.

Imperator autem transcenſis Alpibus caeterisque adiacentibus provinciis regendo decurſis, natale Domini celebravit in Palithi, et poſt haec ad Merſeburg veniens Bolizlavi fidem et auxilium ſuis innotuit fidelibus, et ut ab eis ad excuſationem aut indictae rei emendationem is vocaretur, unanimes poscit. Interim nepos meus comes *Uuirinharius* inſtinctu maleſuadae iuventutis, et doloſarum machinamento mulierum cum paucis ad urbem, *Bichlingi* vocatam, dominica die venit, et domnam eiusdem *Reinildam* prius a ſe deſideratam fraudatis cuſtodibus rapuit invitam. Namque Imperatori, ut nulli absque ſcientia et conſilio ſuimet unquam ſociaretur marito, haec antea firmiter promiſit, et ob hoc cum clamore et eiulatu deducitur. Hoc audientes cum clientibus ſatellites armati conveniunt, et ex his unus *Uullerd* nomine vulnere diro tardatur. Sed una ex ancillis cum ſe pariter abduci rogaret, et iuſſu Senioris ſui hanc ſumere *Aluuinus* nobilis voluiſſet, vallatur undique, et nepotem meum iam tunc egreſſum revocat in auxilium. Hic antequam ei ſuccurreretur, proh dolor! oppetiit; et dominus eius adveniens infra 61) clauditur; et ab uno ſervorum ſauciatur, quem protinus lancea perfoſſum muro infixit, et caeteros, ut ſibi propius accedere non auderent, terruit; et cum ſuos longe cum matrona iam exiſſe, ſibi autem nullum evadendi locum patere vidiſſet, relicto protinus equo ſe demiſit a muro, et a lapide ſequenti admodum depreſſus triſtes vix pervenit ad ſocios. A quibus usque *Vui* 62): ad villici 63) Caeſaris domum portatus, ibi cum paucis eſt dimiſſus 64); et dominam cum magna feſtinatione evexerunt, nunc hic nunc illic cum ea latitantes, et adventum domini ſolliciti praeſtolantes: ſed villicus iniquitatis hospitem infirmum Imperatori mox prodidit, et eius mentem fecit nimis hilarem. Speravit enim eum in ſuam venientem poteſtatem in exemplum aliis periturum, aut pretio ineffabili ab hoc redemturum. Nox iam erat 65), et *Bernhardus*, ac *Guncelinus* 66); et *Uuillehelmus*

An. 1015. A. S.

An. 1014. A. S.

59) *diu.* Ann. Saxo et Brux. addunt: *reptandi potius, quam* cet. *Urs.*

60) *facilem.* Ann. Saxo et Cod. Brux. *rectum, Urs.*

61) *infra.* Pro *intra* in latinitate medii aevi ſaepe obvium. *Urs.*

62) *Vui.* nomen breviatum. Forte Wuipertus vel Vuihe. *Urs.*

63) *villici.* Villici quondam non erant liti ſeu mancipia, ſed miniſteriales Imperatoris vel episcoporum, uti patet e diplomatis, in quibus aliquando priorem locum tenent prae ceteris miniſterialibus. Poſſemus dicere adminiſtratores oeconomiae, teutonice *Verwalter, Amtleute.* Interdum unus tantum erat villicus in curte dominicali, alias curtes minores ſub ſe comprehendente. v. Falk Cod. tradit. Corbeienſ. p. 424. *Urs.*

64) *dimiſſus.* Melius *immiſſus.* Editiones *admiſſus.* Sed Codici noſtro aſſentit Ann. Saxo. *Urs.*

65) *Nox iam erat.* De ſuo adiecit librarius Cod. Brux. *et toto fulgebant ſidera coelo, cum ecce! Bernhardus* cet. *Urs.*

66) *Guncelinus.* Non Marchio ille Misnenſis, qui poſt remotionem a marchionatu in carcerem coniectus, anno demum 1017. teſte Ann. Saxone p. 448. emiſſus eſt. Res vero, de qua hic ſermo eſt, biennio ante facta. *Urs.*

helmus 67) comites cum ſuis militibus a Caeſare miſſi, ubi aegrotus iacuit, veniebant, et hos adfuiſſe Uuirinharius a ſuis praesciens, ſibi familiarem Uuillehelmum ſalutat, caeteris duobus indicens, ſi gladium elevare potuiſſet, quod nunquam in eorum poteſtatem incolumis venire voluiſſet. Uuillehelmus vero eius vulnera ligans, et quod ad Merſeburg, ut ſibi iuſſum fuerat, venire nullo modo valuiſſet intelligens, a ſuis fecit eum portari ad proximam villam Elerſtidi 68) dictam, ibique in domo nimis lapidibus firmata, praecepit cuſtodiri, ipſe cum ſuis ad Imperatorem reverſus. Eodem die nos ad praeſentiam Caeſaris vocati, quali praeſumtione ſuum nepos meus interruperit vo- 402
tum ab eodem flebili lamentatione percepimus. Namque cum *Brun* a *Milone* inimico eius in domo propria, ubi omnibus eſt pax habenda, occideretur, idque ab omnibus indigenis Imperatori lugubriter intimaretur, multum rogatus, ut ſuorum more anteceſſorum tam ſceleratis hominibus praedium cum incolatu prohiberet, idque ſacramentis firmare ex ſua parte iuſſiſſet, elevatis manibus omnipotenti Deo et cunctis praeſentibus illud ſe quamdiu viveret impleturum promiſit. Et quia ſcimus, multo ſatius eſſe, bonum non vovere Deo, quam poſtea declinare; rogitemus eum, cui haec dedit promiſſa, ſicubi ea humanitatis gratia, ſeu malo is fregerit hortatu, emendatione condigna reſipiscat. Poſt imperatoriam lamentationem optimi quique dedere conſilium, ut comprehenſis omnibus ſuimet bonis, domna revocaretur, et huius rei autores aut capti praeſentarentur, aut fugientes usque ad mortem perſecutionem paterentur. Ipſe autem comes ſuperata infirmitate, ſi culpabilis efficeretur, capite privaretur; ſi autem haec omnia cum conſenſu matronae acta fuiſſent, optime uteretur ſponſa. Frater meus comes *Heinricus* haec ad implenda illico mittitur, et ut ad *Alſtidi* ad publicum venirent colloquium, iubetur. Illo tunc proficiscente praedicti comites advenerunt, et Caeſari quae facta ſunt nuntiaverunt. Poſtera die, id eſt, in ſancti feſtivitate Martini Uuirinharius patienti animo adverſa quaeque ſuſtinens hactenus, expiravit, nullum hoſtibus lucrum, ſuis autem invincibile damnum relinquens. Ob hoc Rex triſtatur, et Thiedricus hoſtis eius lacrimatur. Hoc ego comperiens Thiedrico nepoti meo abeundi licentiam petii, et corpus amici per ſatellites meos de *Miminlevo*, ubi tunc abbatia fuerat, et *Reinoldus* eiusdem proviſor egregius debita hoc procuraverat humanitate, ad *Helpithi* 69), ubi hoc expectabam, reduxi. Sed eodem iam tunc nimis foetente exſolvi protinus viſcera iuſſi, iuxta eccleſiam iubens ſepeliri meam 70), et usque ad *Uuallibizi* illud proſequebar, ponens ad laevam dilectae coniugis. 71) Poſt XIIII. dies domna *Suuonehild* ſocrus eiusdem morte ſubitanea VI. Kal. Decembris obiit. 72)

Interim

67) *Uuillehelmus.* Comes Wimarienſis, poſtea Marchio Misnenſis, qui obiit 1062. v. Falkii Cod. Tradit. Corbeienſ. p. 388. *Urs.*

68) *Elerſtidi.* Allerſtaedt prope Memlebium. *Urs.*

69) *Helpithi.* Helſte in comitatu Mansfeldenſi. *Urs.*

70) *eccleſiam meam.* Suam vocat eccleſiam Helpedae non iure quodam proprietatis, ſed iure dioeceſano. cf. Chron. Walbecc. ap. Meibomium p. 80. 82. *Urs.*

71) *dilectae coniugis.* Luitgerdis. *Urs.*

72) *Suanehild — obiit.* Haec de obitu Suanehildis ſcriba Codicis Dr. margini adiunxit. Iisdem verbis ap. Ann. Saxonem p. 432. *Urs.*

Interim Caesar in *Alstidi* populis iura dabat, et ut praesentes affirmabant, meis haec amicis denegabat. *Insula* quae *Porci* 73) dicitur, quia prius comes *Bernhardus* praedictum voluit occidere Uuirinharium, per iniustos iudices sibi eam Caesar praecepit assignari. Hoc *Uuicmannus* comes prohibet, et iniustum esse affirmat; omnes populi mussant, et (in) Christum domini peccare occulte clamant. Ibi tunc stella multis in medio apparuit die. In octava sancti Andreae *Rigmannus* pater, qui ecclesiae suae praefuit LXXXV. annos, in Christo obiit. 74) Inde exiens (imperator) natalem dominicum in Palithi coluit, et in IIII. feria ante Pascha ad Mersburch venit. In coena domini chrisma in eius praesentia indignus benedixi. In vigilia autem sanctae resurrectionis, quae tunc fuit V. Idus Aprilis, *Redbald* abbas Uuirdunensis obiit, et *Hethenricus* eiusdem coenobii praepositus eligitur. 75) In die sancto archiepiscopus *Gero* missam cantavit, et interim *Othelricus* Boëmiorum dux advenit, et dies hos solennes duximus admodum hilares. Interea *Hirimannus* marchio pascha duxit cum socero 76), et inde vix solutus ad imperatorem cum nuncio eiusdem *Stoigneuuo* 77) diu expectatus venit. Idem legatus mentiri semper solitus ad Caesarem in occidentali parte plus ad perturbandum, quam, ut simulaverat, ad pacificandum ab instabili seniore suo missus est. Quem cum consociis suimet Imperator suis familiaribus committens, generos

An. 1014. A. S. An. 1015. A. S.

73) *insula Porci.* In vers. German. Ursinus intellexerat *Schweinfurt*, in hac Latina edit. sine nota dimisit. *Wa.*

74) *Rigmannus — LXXXV. annos — obiit.* Quae de Rigmanno hic Leibnitius e Cod. Antv. supplevit, exstant quoque in Dresd. ad marginem. Numero octogenario si nihil falsi subest, Rigmannus centum et quod excurrit, annos vixisse credendus esset. *Urs.* — — *Richmannus pater.* Praepositus absque dubio fuit, nam Abbatem vel Episcopum adeo, qui per annos 85. sedisset, alii memorare haud neglexissent. Fortasse error scribendi latet. Ceterum *Richmundus presbr. et monachus* idem esse videtur, qui necrologio nostro ad diem 6. Dec. vel vigilia Octavae S. Andreae inscriptus legitur. *Wed.*

75) *V. Idus Aprilis Redbald abbas Uuirdunensis obiit.* Locus hic in superioribus editionibus corruptus est: verba enim, quae abesse non debent *obiit* et *eligitur* omissa sunt. Redit Ditmarus ad gesta anni 1015. Si enim V. Id. April (dies 9. Aprilis), vigilia sanctae resurrectionis fuerit, obitus Redbaldi minime ao. 1016. evenire potuit, quia eius dies paschalis in Kalendas Aprilis incidebat, ergo ad praecedentem annum referendus est, quo festum resurrectionis die X. Aprilis celebratum fuit. v. Freheri Director. chronolog. diplomat. p. 281. De Radboldo v. Meibomii not. ad Northovii Orig. Marchan. T. I. p. 421. *Urs.* — — Non *Verduni*, quod Ursinus voluit in vers. sed *Werdenae.* Omnino iste interpres in *Werden*, *Verden* et *Verdun* fere ubique turbavit. Sic v. c. *Wigfried* p. 199. non episcopus fuit *Verdensis*, sed *Verdunensis*, et Pentecosten 1017. (p. 592.) Imperator non celebravit *Verdenae*, aut *Verduni*, sed *Werdenae.* Sed hic error antiquior est, eoque factum, ut Sanctus *Swibertus*, episcopus Verdensis haberetur, qui plura ibi secula cultus sit. *Wed.*

76) *cum socero.* Bolizlavo Polono. Nusquam Ditmarus filiam huius ducis, Herimanni, Marchionis Misniae coniugem, nominavit, sed Sagittarius Diss. de Eccardo I. p. 24. et de Eccardo II. p. 24-27. ex literis Theoderici episcopi Numburg. de an. 1049. docuit, illi nomen fuisse *Regilindis.* *Urs.*

77) *Stoigneuuo.* Sic in Cod. Dr. nomen legitur a prioribus editionibus praetermissum. Habet etiam Ann. Saxo ad an. 1015. *Urs.*

ros ſuos 78) gratiam eiusdem nudis pedibus quaerentes miſericorditer ſuscepit, et tunc demum nugigerulus 79) ut haec cerneret, praeſentari iuſſit, et publice domino eius reſpondit. Hic cum alia, quam Caeſar praeceperat, domi retuliſſet, cum praefato comite, pacem firmare cupienti, iuſſu ducis infauſti remittitur, et in conſpectu Imperatoris et principum eius fallax et invicem diſturbans eſſe convincitur. Tunc iterum B. 80) ſe ad excuſandum, vel inobedientiam ad emendandum a Caeſare vocatus, in praeſentiam eius venire noluit, ſed coram principibus ſuis haec fieri poſtulavit. Sed quantam ei benignitatem Imperator prius oſtenderit, lector, attende!

An. 1014. A. S. Praefatus dux mille artium ſcientia plenus, filium ſuimet *Miſeconem* ad *Othelricum* Boëmiorum proviſorem miſit, ut memores mutuae conſanguinitatis ſe invicem pacificarent, et cunctis 81) hoſtibus ſuis, et maxime Caeſari pariter reſiſterent. Ille vero hoc omne in detrimentum ſui eſſe compoſitum a veracibus accipiens, hunc comprehendit, ex conſociis eius optimos quosque interficiens, ac caeteros una cum ſeniore 82) capto Boëmiam reduxit, ac in carcerem proiecit. Quod cum Imperator comperiret, *Thiedricum* nepotem meum illuc miſit, ut ſatellitem ſuum ſibi redderet, et ſi de gratia ſuimet aliquid curaret, hunc nullatenus perderet. 83) Cui hoc fertur dediſſe reſponſum: *Senioris mei iuſſa in omnibus ſequi tam poſſe quam velle mihi admodum neceſſe eſt. Eripuit me nuper indignum omnipotens Deus de ore leonis, eiusque catulum in perniciem meam miſſum mihi tradidit, et ſi hunc liberum abire permitto, certos hoſtes in patre et filio ſemper habebo. Sin autem retineo, aliquem cum eo fructum me acquiſiturum ſperabo. Videat dominus meus de his omnibus, quid* 405 *ſibi placeat, ac mihi aliquatenus proficiat, et hoc totum devotus implebo.* Sed cum Thiedricus cum hac legatione reverteretur, alius mox celeriter remittitur, qui eundem mitti rogaret, firmiterque ei praeciperet, promittens ex parte Caeſaris omnem eius excludi ſollicitudinem, et bonam firmari pacem. Tunc Othelricus nolens volens captivum reddidit, et Imperatorem multum placavit. Bolizlauus autem de ereptione filii ſupra modum gaviſus, per internuncios ſuimet condignas Caeſari gratias egit poſtulans, ut eum ſibi ad honorem, inimicis autem ſuis ad dolorem remitteret, et futuram utriusque remunerationem ipſe veraciter agnoſceret. Quod Imperator tunc non poſſe fieri reſpondit, ſed cum ad Merſeburg veniret, cum communi principum conſilio ſuorum voluntati ſuimet ſe tunc ſatisfacturum promiſit. Hoc Bolizlauus ut audivit, non bene

78) *generos ſuos.* Ann. Saxo *fratres Imperatricis. Urs.*

79) *nugigerulus.* Huic voci editiones, nomen *Sbignei* addunt, quod Cod. Dr. hoc loco non habet. Cum Dr. conſentiunt Ann. Saxo et Brux. *Urs.*

80) *Tunc iterum B.* Ita in Codice Dresd. Secunda tamen manus explevit: *Bolizlavus*, adſentiente Ann. Saxone. *Urs.*

81) *et cunctis.* Interſerit hic Brux. *unanimes. Urs.*

82) *cum ſeniore*, ſcil. Miſecone. — Paullo poſt *Thiedricum*, capellanum ſuum ſupplevit. *Urs.*

83) *perderet.* Ita repoſui, ſuadente Cod. Dresd. pro *proderet. Wa.*

bene suscepit, qualiterque filium in suam redigeret potestatem semper tacita mente et crebra legatione revolvit.

Ad condictum Caesar ut venit locum, cunctos optimates quid sibi de hac re esset An. 1015. A. S. faciendum consuluit. E quibus Gero archiepiscopus loquitur primus: *cum tempus fuit, et cum vestro honore id fieri potuit, me ista hortantem, non exaudistis; nunc a vobis est mens Bolizlavi ob longam filii retentionem et custodiam aversa, et vereor, si hunc sine obsidibus aut aliis confirmationibus remittitis, ut in posterum fidelis servitii in ambobus careatis.* Talia loquentem maxima praesentium turba consequitur, et pars corrupta, id cum honore magno fieri non posse ingeminant. Vicit pecunia consilium, et ut hoc Bolizlavo carius esset, in fidem suam et cum omnibus, quae habebant, Miseconem haec a Caesare suscipiens reduxit, et promissa percepit, admonens eundem et filium, ut memores Christi et firmae Dei 84) nullum Caesari incommodum amplius inferrent, nec suos decipi paterentur amicos. Huic dulci hortatui fistulae blandientis more ab his protinus respondetur, quod factis postmodum nullatenus completur. Quamvis enim his aut fides parva sit, aut nulla, tamen hoc nobis imputant, quod ex parte Caesaris et nostrorum, is tam sero remittitur, qui in numero militum habebatur. Hoc eis erat semper in animo, et propterea se in praesentiam Caesaris non venire affirmabant. Et verum est, quod vox Evangelica testatur, excusationem aliquam hunc quaerere, qui ab amico familiari mediatur discedere. Haec Imperator agnoscens a nobis discessit, et proximos rogationum dies in *Capungun* 85), fuit, quo ipse curtem suam de civitate, *Cassalun* 86) dicta, transtulit, et ibi cum consilio sui Archipraesulis *Heriberti* praedictam *Hethenrico* curam commendavit, et tractatis ibidem rebus necessariis in vigilia pentecostes ad *Immedeshusun* 87) venit, illic cum antistite Meinuuerco hanc sanctam festive ducens solennitatem. Interim ecclesia incipitur nostra (Mersburgensis) praesente archiepiscopo Gerone, cuius primos posui lapides in

84) *firmae Dei.* i. e. iurisiurandi. Reineccius sensum huius formulae non satis capiens loco eius posuit *fidei*, uti et Maderus et Leibnitius, et Ann. Saxo. Ceterum idem Reineccius obscurum et confusum Ditmari sermonem a verbis: *vicit pecunia — promissa percepit*, multo obscuriorem reddidit, et nescio quod nomen legati in Cod. deesse coniecit. *Urs.*

85) *Capungun.* Haud longe a Cassela est monasterium *Kauffungen* ab Imperatrice Cunigunda ibi fundatum, Sec. XVI. a Philippo Landgravio in collegium virginum nobilium conversum est. De antiquitate loci v. Chron. Gottwic. T. I. p. 464. 629. Winkelmann Chron. Hass. P. II. c. 10. p. 291. *Urs.*

86) *Cassalun.* urbs Hassorum clarissima. cf. Ann. Saxo ad ann. 1015. p. 434. *Urs.*

87) *Immedeshusun.* al. Immadeshusen ap. Ann. Sax. Arx ab Immodo, filio Comitis Thiederici ex Reinhilda, fratre Mathildis uxoris Henrici Auc. condita, inter Mindam et Geismariam urbes sita, hodie *Immshausen* praedium nobilium de Steinberg. Vide Meibom. ad Witichind. T. I. p. 681. Falk Cod. Tradit. Corbei. p. 4. 455.

in modum Sanctae crucis XV. Kal. Iunii. 88) Illic *Uual* Corbeienſis abbas prius 89) ab cura ſuspenſus deponitur 90), et unus ex *Larſemenſi* monaſterio, *Druhtmer*, ſine fratrum conſenſu praedictorum aſſignatur. Quo ad ſedem ſuam in hac venienti hebdomada omnis congregatio exceptis VIIII. flens abiit, ut *Luidulfus* abbas praedixit, et locum hunc pene vacuum non ſponte reliquit. 91) In his diebus feſtivis *Erneſt*, inclitus Alemanniae dux, pueri ſucceſſor Herimanni, cum in ſylva quadam illicite venaretur, ab uno militum ſuimet plus ignorantia, quam voluntate ſpontanea, ut cervam ſagittare debuit, proh dolor! vulneratur. Hic quia mortem ſibi imminere perſpexit, ſocios vocat, et ut reo parcerent ſupplicatur, et quia hic tunc presbiterum, cui ſua confiteretur peccata, non habuit, unum ex militibus huius vice propius accedere iuſſit. Quem cum adeſſe perſpiceret, *omnes*, inquit, *accedite, et commortalis veſtri, ac peccatoris facta aure cordis percipite, et qualiter curentur unanimiter ſuccurrite,* 404 *abſen-*

88) *XV. Kal. Iunii.* Quae Leibnitius a verbis: *Interim eccleſia — XV. Kal. Iunii* e Cod. Bruxell. inſeruit, etiam in margine Cod. Dresd. leguntur. Reineccii oculos effugerant. Senſus alieni effugiendi cauſa Cod. Brux. addit: *Rege manente in Medeshuſen* illic etc. *Urs.*

89) *prius* Cod. Dr. non *pius.* *Wa.*

90) *deponitur.* Cauſam iſtius depoſitionis docet Gobelinus Perſona p. 257. *Meinwercus episcopus voluit monaſterium Corbeienſe cauſſa corruptionis viſitare, ſed Walo Abbas episcopo reſtitit. Quare ad inſtantiam episcopi abbas ab Imperatore ab Abbatia depoſitus eſt.* v. Paulini disquiſſ. de Walone, Abbate Corbeienſi in eius Syntagmate Rerum et Antiquitatum Germaniae num. 13. Falk Cod. Tradit. Corbei. p. 672. 697. 707. nec negligenda, quae Annaliſta Saxo p. 434. de hac Walonis remotione narravit. *Urs.*

91) *ſponte reliquit.* Hic Leibnitius e Cod. Antverp. multa interpolavit de origine, ſitu et bonis monaſterii Corbeienſis, quae Ditmari eſſe non poſſunt. Codex enim Dresdenſis Bruxellenſem aetate multum ſuperans de his omnibus ne voculam quidem habet, nec potuit habere. Textus paginae adverſae folii 147. non interrupta ſerie pergit a vocabulo *reliquit*, quartam lineam claudente, ſtatim ad verba: *in his diebus* lineam quintam inchoantia; nec hiatus igitur vel defectus, nec raſura vel caſtratio locum habere queunt. Lacinia igitur a monacho quodam Corbeienſi aſſuta videtur. Quoniam vero memorabilia varia continet, e Leibnitio conſcripſimus: „Quia vero huius coenobii mentionem ſaepius feci, libet aliquid de eius inchoatione „et rectoribus breviter dicere, quia unum ex antiquiſſimis eſt. Anno dominicae incarnationis „DCCCXXII. Ludovicus Imperator Auguſtus, Caroli Magni filius, imperii ſui anno decimo, „per venerabilem Adelhardum, abbatem antiquae Corbeiae hoc coenobium fundavit, in memoriam, unde cepiſſet, Corbeia nova loco nomen imponens. Ipſe tradidit eidem loco multa „praedia, ſcilicet Huxeri villam, Eresburg et Meppiam abbatias. Huius vero filius Ludovicus „contulit nobile donum, abbatiam ſcilicet in Fisbeke, et decimas in episcopatu Osnabruggi „cum decimalibus eccleſiis. Tradidit quoque piscationem in Wiſera, quae dicitur Hocwar. „Lotharius Imperator venit cum Orientalibus Francis in Sclavoniam, et eorum regem Geſtimu„lum occidit, caeterosque ſubegit et dedit eccleſiae Corbeienſi ipſo anno dedicationis eius, ut „Chronica teſtatur. Inſuper reges et principes et caeteri nobiles ipſum locum multis divitiis „et praediis ditaverunt, et Romani pontifices magnis privilegiis et honoribus extulerunt. Heic „requiescit inclitus martyr Vitus, ſeptennis puer, translatus eo de Francia per Vuarinum eius „loci primum abbatem, cuius martyris patrocinio Saxonia rerum ſuarum prosperitate in im„menſum excrevit. Situs eſt hic locus ſuper fluvium Wiſeram in episcopatu Paderbrunnenſi. „His diebus feſtivis etc."

absentibusque cunctis fidelibus peccatricem meimet animam quaeso commendate, et uxorem meam, ut honorem suum 92) *servet, et mei non obliviscatur admonete.* Haec dicens, in quocunque unquam se aliquid deliquisse recordari potuit, cunctis praesentibus innotuit, et mox de luce hac II. Kal. Iunii discessit, sepultus in Uuirziburg iuxta patrem suum marchionem *Luipoldum*, ut ipse rogavit. An. 1015. Hic iuvenis, ut spero, felicem habet animam, cui, sicut ipse vivens testatus est, plus placuit coram multis hic erubescere, quam coram omnipotenti Deo latere. De hoc exemplum, fratres in Christo, capite, et morbum interius latentem medico coelesti aperite, et antidotum eius salubre nullatenus spernite, et quicunque sit in fine nostro confessor, non moretur ingementi professione peccator, ut ab eo in coelis inveniatur propitius remissor.

Ad supra memoratam solemnitatem 93), et ad praedictum locum quidam rusticus de occiduis veniens partibus novam Imperatori legationem detulit, et hanc nulli nisi ei soli unquam aperire voluit, portans adhuc stimulum hunc, quo tunc pecus arans minavit 94), cum hoc ei coelitus per columbam iussum fuit. Et hic erat tantae longitudinis, ut omnes, qui eum viderant, nimis admirarentur. Ipse vero rediens cunctis interrogantibus indicat iussu Caesaris, se ad Aquasgrani post expeditionem venturum, et responsum ab eo ibidem accepturum; et quia hanc admonitionem et crebro aliam 95) innumerabilem Imperator sprevit, vindictam sensit. In nativitate sancti Iohannis Baptistae, quae tunc proxima erat, ad *Gosleri* Caesar veniens, *Ernasti* ducatum nepti suae et filio eius 96) dedit, et inde ad Magathaburg proficiscens interventum Christi militis Mauricii ad exsuperandam hostis Bolizlavi contumaciam suppliciter rogavit. Dehinc ad locum, qui *Sclancisuordi* 97) vocatur, cum exercitu glomerato perrexit, et magnum compro-

92) *honorem suum.* Leibnitius ex Cod. suo *pudicitiam suam.* Ita et Ann. Saxo p. 435. *Urs.*

93) *solemnitatem*, sive *festum* ut Cod. Brux. habet, scil. *in Immedeshausen*, uti Ann. Saxo addit. *Urs.*

94) *minavit.* Minare est *ante se agere.* Vide Festum in voce *agere* et *agasones*, notante Madero. *Urs.*

95) *aliam.* Editiones propagaverant *etiam.* Illud est lectio Cod. Dresd. aperta. *Wa.*

96) *filio eius.* Ernesto II. v. Chronogr. Saxo ad ann. 1015. p. 228. Chron. Stederburg. p. 852. Annal. Hildes. p. 723. Chron. Urspergense p. 227.

97) *Sclencisuordi.* Ita clare atque manifeste in Cod. Dresd. nec aliter in Cod. Brux. in Annal. Saxone et in exemplaribus typis exscriptis. Inde emendatione Leibnitii in *Slaccoverdi* minime opus fuit. In eadem sententia fuit Dingelstadius in notis ad Chron. Walbecc. p. 55. Totus vero ab ipsa Ditmari narratione aberrat Casp. Abelius ibid. p. 38. a Fabricio in errorem ductus, qui in hoc nomine Francofurtum ad Oderam vidit, cui suffragatus est Mascovius in Comm. de rebus German. p. 138. Perplacet ob causas sufficientes *Kreysigii* explicatio in *Beyträgen zur Sächs. Gesch.* B. VI. p. 20. de pago *Cunzwerda* ad Albim non procul a Torgavia sito. Quod etsi a coniectura pendet unice, tamen ei cum *Haschio* im *Sächs. Magazin* 1789. p. 33 f. eo libentius adstipulor, quod et nomen ipsum aliquam cum illo antiquiori Ditmari consentaneus est. Alia de hoc loco somnia habuit Falk in Cod. Tradit. Corbei. p. 295. quae missa facimus. *Urs.*

comprovincialibus et marchioni eorum Geroni intulit damnum. 98) VIII. Idus Iulii fit nostra congregatio, et pro defensione debita habitatoribus his praedatio magna. Postquam nostri Albim transierunt, Imperatrix et ego cum illa ad Merseburg pergentes, Caesaris adventum in his partibus expectavimus. Nostri autem ut ad pagum Lusici dictum venerunt, a praesidio ex *Ciani* 99) urbe egresso tentantur; quod agnoscentes magnam ex eo multitudinem occidunt, et *Hericum* 100), qui dicebatur superbus, et qui ex nostra regione ob homicidium illo fugit, captum in vinculis Caesari praesentabant. Inde usque ad Oderam Imperator profectus ad locum, qui *Crosna* dicitur 1), optimos ab exercitu ad Misconem ibi turmatim sedentem misit, ut eum de promissa sibi fide admonerent, et ne propter eum ab Imperatore sua perderent bona, cum deditione sua praeoccupare voluisset, unanimiter rogarent. Quibus is talibus respondit: *Agnosco me gratia Caesaris ab inimici potestate ereptum, ac vobis fidem promisisse, et eam libenter in omnibus adimplerem, si libenter existerem; nunc autem, ut ipsi scitis, sum mei patris dominio subditus, et quia ille hoc prohibet, et sui milites hic modo praesentes talia fieri non patiuntur, invitus omitto. Patriam, quam quaeritis meam, si possum defendere, usque ad adventum mei patris volo, et tunc eum ad gratiam Caesaris et ad amorem vestrum inclinare cupio.* Hoc nostri audientes regressi sunt, et haec Imperatori responsa detulerunt. Interim Bernhardus dux cum suis fautoribus, episcopis et comitibus, et prophanorum turba Luiticiorum ab aquilone, Bolizlavum petiit, et hunc praesentem munita undique secus Odera habuit. Caesar autem in inventione Christi protomartyris 2) Oderam transmeans, reluctantem Poleniorum multitudinem admodum prostravit, et nemo ex nostris nisi *Hodo* 3) inclitus iuvenis cum *Ekkrico* et alio Guncelini comitis satellite cecidit. Hic cum *Sigifrido*, Hodonis filio marchionis ab Imperatore accusatus, eo quod Bolizlavo nimis familiaris hactenus fuisset, eodem die viriliter se expurgavit, et a suis Hodo longe digressus, cum hostes solus fugientes insequeretur, sagitta per caput immissa primo oculum et post vitam perdidit istam. Sed cum Miseco eiusdem corpus cognosceret, quia eius apud

98) *damnum.* Oscitantia librarii in Cod. Dr. excidit, apte tamen Reineccius supplevit, et comprobatur ab Cod. Brux. *Urs.*

99) *Cianci.* Alias *Zianzo*, ubi burgwardium erat, nunc vocatur *Zinnitz*, et vicus est in circulo Caloviensi Lusatiae inferioris. In diplomate Dietherici iun. Marchionis Misnens. et Lusicensis ap. Hofmannum T. IV. scriptor. rer. Lusatic. p. 184. dicitur *Cianiz* in pago Lusici. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 674.

100) *Hericum.* Contra fidem Cod. nostri posuit Reineccius *Henricum*. Ab Ann. Saxone vocatur *Horicus. Urs.*

1) *Crosna.* Crossen in pago Silensi, a quo Silesia nomen accepit. *Urs.*

2) *inventione Christi protomartyris.* i. e. die III. Augusti. *Urs.*

3) *Hodo inclytus iuvenis.* Ex hoc additamento colligi possit, eum ad principalem familiam aliquam referendum esse, praesertim cum Miseco, dux Poloniae captivus (*eius fuerat custos et sodalis*) eius custodiae commissus esset. In necrologio nostro ad diem 3. Augusti: *Hodo occisus. Wed.*

apud nos fuerat custos et sodalis, multum flevit, et id bene procuratum ad exercitum misit. Eorum autem qui ex parte hostili oppetierunt, non minor erat numerus, quam sexcenti, praedam relinquentes ineffabilem. Hoc Bolizlavus, ubi tunc mansit, ab internuntiis festinantibus mox rescivit, et quamvis eo libenter pergere voluisset, tamen praesentibus inimicis introitum patescere ausus non est; quocunque nostri in navibus declinabant, illuc ipse cum suis equo sequebatur alato. 4) Ad ultimum vero erectis celeriter velis, nostri per omnem 5) unam navigabant diem, et inimicis eos tunc comitari non valentibus littus optatum securi comprehendunt, et proxima incendunt loca. Quod cum eminus dux praefatus agnosceret, more solito fugit, et nostris fiduciam et locum nocendi invitus concessit. Dux vero Bernhardus cum suis Imperatori ad auxilium, sicut ei prius iussum est, venire cum nequivisset, per pedites clam missos ei eventum rei et necessitatem inobedientiae indicens, vastatis circumquaque iacentibus locis domum rediit. *Othelricus* quoque, qui cum Bauuariis ad Caesarem venire debuit, ob multas causarum qualitates dimisit, et quamvis hi Imperatorem non comitarentur, tamen fidele servitium sua vicinitate ostendunt. Namque Othelricus quandam
405 urbem magnam, *Businc* 7) dictam, petiit, et in ea non minus quam mille viros absque mulieribus et liberis capiens, incendit eandem, et victor remeavit. *Heinricus* autem Orientalium marchio 8) cum Bauuariis comperiens Bolizlavi milites iuxta se praedam fecisse, protinus insequitur, et ex his fortiter resistentibus octingentos occidit, praedamque omnem resolvit. [Interim *Redingus* 9) Magadaburgensis praepositus, Nonas Augusti in Christo obiit. Mense eodem, et XIIII. Kal. Septembr. *Eila* venerabilis comitissa obiit, et in monasterio, quod ipsa construxit, ab Euerhardo antistite traditur sepulturae.] Sed antequam haec omnia Caesar comperiret, multum sollicitus, quamvis parvo uteretur exercitu, tamen potestative, quam diu voluit, in his partibus fuit, et

 tunc

4) *equo alato*, i. e. admisso, citato, celeri. *Urs.*

5) *per omnem unam.* Editores per *amnem.* Sed *omnem* positum pro *totam*, quod patet ex Ann. Saxone, qui distincte: *per integrum diem nostri navigabant.* *Urs.*

6) *dimisit.* Sic perspicue in Cod. Dresd. hic et alibi. v. Ind. latinit. non *omisit*, quod habent editores cum ipso Ann. Saxone. *Wa.*

7) *Businc* magna urbs in pago *Silensi* dicitur. Ann. Saxoni est *Busiuc.* In notis ad vers. teuton. p. 455. coniectando in urbem *Beuthen* ad Oderam incideram; iam vero nomen *Businc* superesse credo in nomine urbis Silesiacae *Schwibusin* quinque miliaribus a Crossena distantis. In ea regione tunc bellum gerebatur, et postea temporis facile fieri potuit, ut syllaba *Schwi* casu vel consilio ad nomen *Busin* adnecteretur. *Urs.*

8) *Orientalium Marchio.* Hoc loco minime Marchionem Lusatiae, uti falso olim posueram, sed Marchionem *Austriae* designat, eademque dignitate pater Henrici, Leopoldus, praeditus erat. v. *A. L. Gebhardi geneal. Gesch. d. erbl. Reichsstände in Deutschland.* Th. III. p. 159. *Urs.*

9) *Redingus.* Haec de obitu Redingi praepositi et Eilae Comitissae in editionibus omissa. Antiqua manus in Cod. Dresd. in inferiori margine adiecit. De Eila Ann. Saxo p. 438. *Eila, filia Loturii de Waldbike, mater Heinrici marchionis XIV. Kal. Sept. obiit, sepulta in monasterio, quod in Suinuorde ipsa construxerat.* Fuit uxor Bertoldi, Marchionis Franconiae adversus Bohemos. v. Falk Tradit. Corbei p. 333. *Urs.*

tunc reversus ad pagum, qui *Diadesisi* 10) dicitur, venit, in angusto proh dolor! castra metatus loco, ubi nullus, excepto Apum magistro 11), qui ibidem tunc interfectus est, sedit. Bolizlavus autem audiens Imperatorem per aliam, quam intrarat, viam hinc exiturum, iuxta Oderam omnimodis sua firmavit. Sed cum hunc iam abisse comperiret, magnam peditum multitudinem ad locum, ubi noster consedit exercitus, praemisit, praecipiens eis, si aliqua sibi opportunitas accidisset, huius saltem aliquam partem laedere tentaret. Insuper abbatem suum, *Tuni* nomine 12), simulata pace ad Caesarem misit, qui protinus ab eo explorator esse agnoscitur, et ibidem, quousque omnis pene exercitus, factis in praecedenti nocte pontibus, paludem transscenderet praeiacentem, detinetur. Tunc ille monachus habitu, sed dolosa vulpes in actu, et ob hoc amatus a domino rediit, et Imperator *Geroni* archiepiscopo, et *Geroni* inclito marchioni, ac *Burchardo* comiti Palatino residuos committens progreditur, et ut se solito cautius circumspicerent, hortatur. Post hoc ab hostibus prope in sylva latentibus magnus clamor ternis mugitibus attollitur, et mox nostrum agmen sagittariis intermixtim currentibus ab his appetitur. Quibus primo conflictu secundoque fortiter resistunt, et ex eis multos palantes occidunt. Sed fugientibus quibusdam ex nostris, confortati hostes glomerantur 13) et nostros iterum incurrentes dissipant, et separatos sagittis fallentibus perdunt. Gero autem archiepiscopus et Burchardus comes vulneratus, vix evadentes, Caesari haec referebant. *Luidulfus* autem iuvenis cum paucis capitur, et *Gero* ac *Folcmarus* comites 14) cum CC. militibus optimis occisi 15), spoliati sunt, quorum nomina Deus omnipotens misericorditer respiciat, et nos, quorum culpa hi tunc oppetiere, sibi per Christum reconciliet, et ne quid tale ulterius patiamur, clemens custodiat. Imperator ut hoc triste nuncium audivit, ad tollenda interfectorum corpora redire voluit; sed multorum tardatus consilio, id quasi invitus omisit, et *Aeidum* antistitem

10) *Diadesisi.* de hoc pago v. supra Lib. IV. et Lib. VI. et Indicem. *Urs.*

11) *Apum magistro.* Alias vocant *Cidelarium*, Butigularium, *Zeidler*, *Bienenvater*, quae dictio in quibusdam Ottonis M. diplomatibus occurrit. v. Adelung Gloffar. T. II. p. 418. Gundlingiana VII. p. 81. *Urs.* — Adde *C. G. Schwarzii* Diff. de Butigulariis, praecipue iis, qui Noribergae olim floruerunt. Altdorf. 1723. et *Bezzelii* Spicileg. ad eandem. ibid. 1782. *Wa.*

12) *Tuni nomine.* Hoc nomen habet etiam Ann. Saxo, Leibnitius itidem in Cod. suo invenit, retinuit tamen cum editoribus in textu: *cum nomine. Urs.*

13) *glomerantur.* In Maderiana, quam Leibnitius sequitur, locus valde depravatus legitur, non autem in Reinecciana, quae exacte cum Cod. Dresd. consentit, cuius a verbis parum recedit Cod. Brux. et Ann. Saxo. *Urs.*

14) *Gero ac Folcmarus comites.* Apud Ann. Saxonem p. 437. *marchiones. Urs.* — Diem huius victoriae, qua statim post acceptam cladem, Boleslaus dux Poloniae, par pari referret Imperatori Henrico II. Necrologium nostrum ad 6. Augusti firmat: *Gero occis. et Volquuardus occisus.* Geronem novimus omnes, familia vero, ex qua ortus Folcmarus, quem Ann. Saxo itidem Marchionem nominat, nondum eruta est. *Wed.*

15) *occisi.* Pro certo affirmat *König in der Adelsgesch.* T. III. p. 625. in monasterio Hammersleben perantiquam horum occisorum nomenclaturam etiamnum superesse. *Urs.*

ftitem 16), qui eis licentia infaufti ducis fepulturam impenderet, et Geronis corpus marchionis 17) imploraret, remifit. Venerabilis vero pater Eidus Caefari voluntarie confentiens, concito curfu revertitur, et ut miferabilem adfpexit ftragem, flebiliter ingemuit, et fuppliciter pro his oravit. Hunc cum victores et tunc in praeda folum morantes, eminus viderunt, de confequentibus timidi primo fugerunt, deindeque propius accedentem falutaverunt, et fine omni offenfione eum abire permittunt. Hic a Bolizlavo multum de pernicie noftra gaudenti, quod poftulat, impetrans, fine mora rediit, et corpora fociorum cum magno labore inimicis faventibus fepelivit. Funus autem praedicti marchionis et focii eius *Uuidredi* usque ad Misni fecit reduci. Haec ibidem *Hirimannus* comes flebiliter fuscipiens, et usque ad *novam urbem* 18) ubi *Gero* Colonienfis archiepiscopus et *Thietmarus* 19) marchio, frater eius, vitricus iftius 20), pater autem interemti comitis, in honore Dei genitricis et fancti martyris Cypriani, regnante fecundo Ottone abbatiam conftruxerunt, cum fratribus fuis *Gunttero* et *Ekkihardo* comitatur, quae Gero archiepiscopus tunc terrae commendans, domnam *Athelheidam* eiusque filium *Thietmarum* et moerentes amicos ac milites folatur.

Interim Caefar cum fuis ad Strelam urbem pervenit, et Mifeconem cum exercitu fubfequi fciens, Herimannum marchionem ad Misnenfis defenfionem civitatis properare iubet, et ipfe vero ad Merfeburg recto tetendit itinere. Mifeco autem a patre nefario inftructus, ut primo noftros abiffe divifos nullamque poft fe cuftodiam effe relictam fenfit, Id. Septembris Albim iuxta urbem praedictam 21) cum VII. legionibus in ipfa transfcendit aurora, quosdam circumquaque iacentia vaftare, alios vero urbem praecipiens impugnare. Quod iuvenes mei confpicientes 22), feque tueri poffe defperantes fuperpofitae civitatis munitionem relictis pene omnibus fuis afcendunt. Ob hoc hoftes admodum gavifi fuburbium intrant relictum, et hoc ablatis rebus inventis incendunt, et

An. 1015.
A. S.

16) *Aeidum antiftitem.* Paullo poft *Eidus* utrumque contractum ex *Aegidius.* Fuit autem episc. Misnenfis. *Urs.*

17) *Gerionis corpus.* Gero II. Marchio Lufícenfis, filius erat Dithmari et Swanehildis, filiae Hermanni Billingi, Ducis Saxoniae. Nomen coniugis occifi Marchionis erat Adelheid, ex qua filium Ditmarum fusceperat. *Urs.*

18) *Haec — usque ad novam urbem.* Haec fc. funera — *Münchneuburg* f. *Klofter Nienburg* ad fl. Salam in principatu Anhaltino. *Urs.*

19) *Gero et Thietmarus.* Hic pater, ille patruus occifi Geronis Marchionis Ann. Saxo.

20) *vitricus iftius.* fcil. Hirimanni, Marchionis Misniae. *Urs.*

21) *urbem praedictam.* fc. Misni. cf. Gobelinum Perfonam p. 257. Annal. Hildefienf. p. 723. Chronogr. Saxo p. 229. *Urs.*

22) *iuvenes mei confpicientes.* Milites Ditmari episcopi Merfeburg. qui tunc in urbe Misnenfi praefidium habebant. Ann. Saxo p. 437. ad ann. 1015. his *Venenicorum*, rectius Wethenicorum nomen eo tempore ufitatius imponit. *Calles* in ferie Episcopor. Misn. p. 51. id non fatis intelligens fubftituit Misnici. Iam in fuperioribus libris V. et VI. quaenam huic voci notio fubiicienda fit, demonftravi. *Urs.*

et ſuperius caſtellum in duobus locis accenſum infatigabiliter aggrediuntur. *Hirimannus* vero comes videns auxiliatores ſuos admodum paucos iam defeciſſe, Chriſti pietatem et eius incliti martyris Donati intercesſionem ſanctam proſtratus poſtulans, mulieres ad ſuccurrendum hortatur. Quae propugnacula attingentes lapidibus viros adiuvant, ignem impoſitum, quia defecit aqua, medone extinguunt, et Deo gratias! inimici furorem et audaciam minuunt. Hoc totum Miſeco de monte iuxta poſito cernens ſocios adventantes exſpectat. Qui depopulantes et ubi ignis inveniebatur omnia usque ad *Ganam* fluvium 23) concremantes ſero laſſis revertuntur equis, et ibi cum ſeniore ſuo cras ad urbem pugnaturi pernoctarent, ni Albim creſcere viderent. Propter hoc 406
exercitus nimis defatigatus cum ſecuritate inopinata remeavit, et ducis ſui cor anxium hac prosperitate relevavit. Imperator autem haec ut audivit, quoscunque tunc colligere potuit, ad ſuccurrendum ſuo marchioni propere mittit, et ſuburbium non longe poſt redintegrare praecepit. Ad huius operis ſupplementum et cuſtodiam *Gero* archiepiscopus et *Arnulfus* praeſul VIII. Id. Octobr. cum comitibus caeterisque compluribus conveniebant. His omnibus ego longe inferior interfui. In XIIII. diebus incepta ad unguem nos perducentes abivimus, committentes urbem *Fritherico* comiti ad IIII. hebdomadas. 24) Gero archiantiſtes Maiedeburgenſis et ego eiusdem comes, ad locum qui *Mucherini* 25) dicitur veniebamus. Ibi tunc ego de promiſſis dulcibus eum admonens, percepi ab eodem cum baculo eius, quem hodie teneo, parochiam ſuper has IIII. urbes, *Scudizi, Cotuh, Bichini et Uurcin* 26), de reſiduis V. *Ilburg, Pauc, Luiba-*

23) *Ganam fluvium.* Ita Cod. Dresd. in Antverp. vero ut et in Ann. Saxone corrupte legitur *Grana*, amnem puta, qui infra oppidulum *Rieſa* Albim influit. De nomine *Belhemibach*, quod ille in recentioribus quibusdam Saxoniae ſuperioris tabulis geographicis accepit, hoc ſcio, me nihil ſcire. *Urs.*

24) *hebdomadas.* Atqui Fridericus Comes de Ileburg Burggravii Misnenſis munere functus eſt menſe Novembri 1015. Illos, qui poſtea titulum *Burggravii* ſustinebant, eo aevo modo *Dominos*, modo *Cuſtodes*, modo *Comites urbis* appellabant, idque ex hoc loco Ditmari manifeſte apparet, haud quemquam tunc temporis fuiſſe, qui in omnes vitae dies dignitatem Burggravii Misnenſis tenuerit; immo vero quilibet Saxoniae comes, qui comitatum ſuum beneficii ſeu feudi nomine ab Imperatore poſſidebat, milite ſuo praeſidiario urbem Misnenſem, tum limitaneam, deſtinato ſibi menſe occupabat, quo finito defenſionem et cuſtodiam alii ſuo ordine ſuccedenti tradebat. Sic Fridericus Wilhelmum Comitem excepit, qui urbem cuſtodiret, ut paullo poſt dicitur. In ſuperioribus idem de Comite Brunone, fratre Guncelini, aſſertum eſt, et univerſa haec exempla originem Burggraviatus Misnenſis bene explicant. *Urs.*

25) *Mucherini.* Optime relationi Ditmari de itinere converſo convenit *Machern*, antiquus locus ad viam Wurcenſem, ultra Muldam poſitus. v. Leonhardi P. II. p. 125. Aliis placet *Mokrehna*, villa ad viam publicam inter Torgaviam et Eilenburgum. *Urs.*

26) *Scudizi, Cotuh, Bichini* et *Uurcin.* Noſtra aetate *Schkeudiz, Taucha, Bichen, Wurzen.* Nomen *Cotuh*, quod eſt in Cod. Dresd. Reineccius et Maderus, neſcio quare in *Cotili* transformarunt. Leibnitius in textu Reineccianam lectionem retinens tamen cum Schoetgenio in Hiſt. Wurcenſi p. 51. 53. *Cothini* legere mavult, ſed Cothena (Köthen) nimis longe a limite dioeceſis Merſeb. diſtat. Supra Lib. III. Ditmarus hunc locum nomine *Cothug* inſignivit, ex quo poſtea temporis nomen oppidi una leuca a Lipſia remoti *Taucha* formatum fuiſſe cum Wide-

Luibanici, *Dibni* et *Geſeriſca* differens ac in poſterum dicens relicturum 27), VIII. Kalend. Novembr. 28) praeſentibus his teſtibus: Heribaldo, Hepone, Ibone, Criſtino atque Seberto. Eodem die ad urbem *Curbici* 29) venimus, ubi convenientibus archiantiſtitis militibus id manifeſtavi, quam miſericorditer erga me ſenior ſuus egerit. Ibique de infirmitate venerabilis *Fritherunae* 30) comperivimus, ad cuius hoſpitium tunc nos fuimus, quae proh dolor! in ſequenti die id eſt VII. Kalend. Novembr. hominem exuit interiorem. Inde archiepiſcopus ad Magadaburg profectus omnium feſtivitatem ſanctorum celebravit, et ego in Uuallibici.

Interim *Harduigus* nomine tantum rex perdita urbe Fercellenſi, quam diu expulſo Leone epiſcopo iniuſte poſſedit, infirmatur, et radens barbam monachus eſt effectus, tertiaque Kl. Nouembr. obiit, ſepultus in monaſterio. 31) Imperator autem occidentales inviſens regiones, quae ibi tunc erant emendanda correxit. Poſthaec autem *Eid* antiſtes egregius a Polenia ſaltem cum muneribus magnis reverſus aegrotare coepit, et in urbe *Libzi* 32) vocata fidelem Chriſto animam XIII. Kalend. Ianuarii reddidit, et *Hilliuuardus*, Cicenſis epiſcopus, ad huius procurationem vocatus mox adſuit, et domum, qua vir ſanctus abierat, optimis redolere odoribus introiens agnovit; et corpus An. 1015. A. S.

Wideburgio de pagis vet. Misniae p. 147. crediderim; inveniuntur tamen, qui potius pagum *Gantſch* in praefectura Lipſienſi intelligendum exiſtiment. *Urs.*

27) *relicturum.* Prima huius loci ſcriptura in Cod. Dresd. penitus eraſa eſt, ea vero, quae ſupra dedimus priſca manus margini adſcripſit; non igitur, uti in editt. prioribus omittenda erant. Nomina locorum nunc ſunt *Eilenburg*, *Pouch*, perantiquum burgwardium prope Bitterfeld ad Muldam, infra Düben, *Löbnitz*, *Düben*, *Grötzſch*, vel ſi Dreyhauptio et Schneidero credas, *Gerichshayn.* cf. ſupra Lib. III. *Urs.*

28) *VIII. Kal. Novemb.* In Necrologio Luneburg. *V. Kal. Novemb. Fritherun com. Wed.*

29) *Curbici. Hahn in deutsch. Reichshist.* P. II. p. 218. ſub hoc nomine *Kerblitz* non longe a Magdeburgo delitescere putat. Alii aliter ſentiunt. Manus antiquior margini Cod. Dr. adſcribere placuit *Czerbig* ſ. *Zörbig*, oppidum ſatis notum in circulo Lipſienſi, in quo ei eo libentius aſſentior, quod idem oppidum usque ad annum 1570. antiquum nomen *Czurbick*, *Zcurbeck*, *Zorbik* etc. ſemper obtinuit. Seculo X. et ſequentibus burgwardium erat, ſed de eius burggraviatu apud vetuſtos annalium ſcriptores et in aliis probis monumentis altum eſt ſilentium. Videntur tamen Comites quidam primitus inde nomen ſumſiſſe. *Urs.*

30) *Fritherunae. Fritheruna* ſ. *Fridegunda*, teſte Eccardo in hiſt. geneal. princ. Saxoniae ſup. p. 117. erat uxor Hodonis II. Marchionis, fundatrix coenobii Stederburgenſis. v. Chron. Stederburg. in Leibnitii T. I. p. 850 ſ. *Urs.*

31) *in monaſterio.* Et haec de ultimis regis Hardwigi fatis antiqua manus margini Cod. Dresd. appoſuit. Ad verbum expreſſit Saxo in Annal. p. 438. — Obiit Harduinus Longobardorum rex in monaſterio *Fructeria*, quod in agro Taurinenſium ipſe, eiusque coniux *Bertha* fundaverat, hodie *S. Balain* ſive *S. Benin*, haud procul Auguſta Taurinorum, uti depoſitis in altari inſignibus regiis privatam transigere vitam decreverat. *Urs.*

32) *Libzi.* Lipſiam puta, ut res circumſtantes id ſuadent. Libzi nomen etiam ap. Ann. Saxonem legitur. *Urs.*

corpus eiusdem usque ad Misni proſequitur. Sepelivit id coram altari 33), auxilio comitis Uuillehelmi, qui ordine ſuo eandem tunc cuſtodivit civitatem. 34) Sed quia Superius promiſi, me de eius vita in ſequentibus dicturum, de magnis pauca loquar. Erat vir praedictus nobilis genere 35), dives in praediis, ſed paupertate ſpiritus haec pro nihilo ducens. Ante benedictionem in Magadaburg cum caeteris confratribus regulariter ac multum laudabiliter vivens, et poſt in divinis gregibus lucrandis altius inſurgens, pro poſſibilitate ſua apoſtolicam imitatus eſt vitam. Nulla unquam utitur camiſia, neque braca, niſi tunc, cum miſſam cantavit, quam idcirco ſaepius dimiſit 36), quia ſe ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem 37) qualiter is unquam ſuſtineret, multi admirabantur. Crebro a ſuis pene deſperatus in ſtuba vix recreabatur, corpus ſuum nimis afflixit ieiuniis, plus nudis pedibus, quam equo laborans. Cum ſibi et ſociis late vagantibus victum defeciſſe, vel aliquid arduum occurrere videret, Deo gratias egit, et omnes hoc dicere iuſſit. In baptizando et praedicatione continua, et confirmatione non modo ſuae utilis erat eccleſiae, ſed aliis quam pluribus. De his, quibus ipſe cum ſuis vivere debebat rebus, ſibi ſubtractis, pene ducentos eccleſiae ſuimet acquiſivit manſos. Chriſma et clerum raro, templa autem Domini libenter conſecravit, et tunc crebro ſine miſſa. Oculi eius ob aſſiduam fletus nimii effuſionem iam caligabant. Nobis contemporalibus ſuis ob crimen noſtrum eius converſatio diſplicuit, et ei noſtra. XXIII. annos et amplius labore ineffabili vivens finem ſuum ante praedixit, et ut nunquam ad Misni poneretur, multum rogavit. Id namque ſemper in mente ob timorem futurae deſolationis deſideravit, ut ad locum *Colidici* dictum, ubi Chriſti magnus martyr corporaliter requiescit 38), et ipſe mereretur tumulari. Sed comes Herimannus ſperans precibus eiusdem locum ſibi a Deo paratum adiuvari, ut praefatus ſum, ibidem fecit eum deponi.

In

33) *coram altari.* Dubium non eſt, quin illud antiquiſſimum ſepulchri monumentum inſignibus episcopalibus parum artificioſis adornatum, cuiusque effigiem libro meo *de ſepulchris templi cathedralis Misnenſ.* p. 65. inſerui, id ipſum ſit, quo Wilhelmus Comes, et Hilliwardus, Cizenſis episcopus Eidonem donaverunt. *Urs.*

34) *cuſtodivit civitatem.* Wilhelmus erat Comes Wimarienſis; num et Comes Rochlicenſis fuerit, uti recentior aliqua manus Codici noſtro adlevit, vix credo. Neque audiendus *Eccardus*, primis eum Marchionibus Misnenſibus adnumerans in libro de *Marchionibus Misniae ex ſtirpe Vinarienſi* Cap. I. p. 238 ſ. Eum ſolummodo vices cuſtodis ſ. burggravii urbis Misnenſis obiiſſe vult Ditmarus. *Urs.*

35) *nobilis genere.* Genitum e familia Comitum Rochlicenſium fuiſſe aiunt Spangenberg in Chron. Mansfeld. P. I. p. 157. Heinius in Chron. Rochlic. p. 97. inprimis vero auctor antiqui indicis Msti episcopor. Misnenſ. in tabulario S. R. Capituli Misnenſis. *Urs.*

36) *dimiſit.* Ditmarus ſaepe uſurpat pro omiſit. *Urs.*

37) *asperitatem.* In editionibus valde depravatus hic locus legitur, totus enim verſiculus: *ſe ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem* deſideratur. *Urs.*

38) *Colidici — magnus martyr.* Quis hic fuerit, de eo magna eſt hiſtoricorum discrepantia, quorum opiniones ſi quis ſcire avet, adeat verſ. Teuton. p. 466. *Urs.*

In vigilia natalis Domini *Meingaudus* Trevericae civitatis archiepiscopus obiit in urbe sua *Cophelenci* dicta, sedens VIII. annos et VII. menses, indeque corpus suum ad sedem propriam delatum honorifice ad antecessores suos locatur. Imperator haec audiens de tantorum detrimento patrum turbatur, qualiterque loca bene suppleret vacua, cum familiaribus suis tractavit, et natalem dominicum in Pathebrunnun festivis peregit gaudiis. Et post hanc *Popponem* 39) *Luipoldi* marchionis filium, et tunc Bauenbergensis ecclesiae praepositum Treverensi praefecerat urbi; et cum is ab *Erkanbaldo* Magociacensi archiepiscopo, iussu Caesaris et licentia Virdunensis episcopi, qui primus horum in ordine fuit confratrum, consecrari debuisset, a *Thiederico* Metensi antistite, eo quod a se iustius haec ordinatio fieri deberet, assidua acclamatione et humili petitione id incassum prohibebatur. Nam Imperator hunc scripta demonstrentem et banno id interdicentem non exaudivit, sed unctionem compleri praecepit. In his diebus vice *Eidi* praesulis *Eiluuardus*, *Thietmari* marchionis 40) capellanus, hortatu Herimanni confratris a Caesare constituitur, et in dominica die ante palmas in Merseburg a Gerone archiepiscopo nobis faventibus benedicitur. Proximam palmarum iucunditatem Imperator cum *Heinrico* venerabili Uuirciburgiensis ecclesiae episcopo com-
407 plens, IIII^a^ feria ad Bavanberg venit, ibique coenam Domini et passionem cum paschali tripudio honorabiliter peregit. Et quia *Rothulfus* Burgundiorum rex, avunculus eius, sicut vocatus erat, huc venire non potuit, nepotem sibi dilectum obviam sibi pergere rogavit. Fit eorundem conventio in urbe Argentina, et mutuae caritatis invicem larga benignitas consociis arrisit utrisque. Fuit quoque ibidem Rothulfi regis inclita coniunx, quae familiaritatis huius adiutrix filios suimet duos, senioris autem sui privignos, Caesari commendavit et dilectis sibi militibus; hoc totum dedit in beneficium, quod sibi ab avunculo suimet tunc est concessum, et quod *Uuillehelmus* Pictaviensis 41) hactenus habuit regio munere praestitum. Imperator sapienti usus consilio hoc voluit cum his id sibi firmius subdere, quod longe prius rex praedictus ei sacramentis post mortem suam sancierat. Omnem namque Burgundiae regionis primatum per manus ab avunculo suimet accepit, et de maximis rebus sine eius consilio non fiendis securitatem firmam. 42) Episcopatum in hac regione cuidam nobili viro dedit, de quo postea vix securus evasit. Namque *Uuillehelmus* praepotens vir in his partibus, ut hoc omne comperit, eundem persequi et ad ultimum fugientem solum canibus praecepit inquiri; quos cum antistes iam defatigatus latrantes audiret, quod unicum tunc

An. 1015. A. S.

An. 1016. A. S.

39) *Popponem.* Hic Poppo et ille Danorum apostolus maxime inter se diversi. *Urs.*

40) *Thietmari marchionis.* Lusatiae, sive Marchiae orientalis. *Urs.*

41) *Uuillehelmus Pictaviensis.* Est is Comes Wilhelmus I. Adelberti, Italiae regis et Gerbergae Burgundicae filius, a quo antiqui Comites Burgundiae descendunt. Mascov. p. 139. *Urs.*

42) *firmam.* Editiones *firmavit.* Consonat nostrae lectioni Ann. Saxo, et Leibnitius e Cod. suo dedit *firmum.* *Urs.*

tunc habuit solatium signo sanctae crucis sua post signans vestigia, quasi mortuus iacuit et ad praedam paratus fuit: et ecce! canes rapidi loca eminus olfacientes signata ut grandi turbine retroacti reversi sunt, et sic verus Dei famulus per incognita nemoris loca ad amicos perrexit fines. Caesar autem regi et contectali eius cunctisque suimet principibus ineffabilem pecuniam dedit, et firmata iterum antiqua traditione eos abire permisit, ipse exercitu congregato ad *Basulam* urbem profectus. Sed cum ibi Uuillehelmum munitis urbibus resistentem, et introitum sibi prohibere cupientem audiret, parva multitudine diffisus, amicam manum undique secus colligit, et provincias sibi rebellare praesumentes incendio late flagranti securus desolavit. Cumque se nullam urbium earundem expugnare pro certo sciret, reversus est tristis, quod nec hic nec in parte orientali nocituram hostibus suis intulit molestiam.

An. 1016. A. S. Interim Imperatrix in nostris commorata provinciis defensionem patriae cum nostris principibus meditatur. Hostis autem noster Bolizlauus inter haec nil nostra laesit, sed sua munit, et certus de eventu Caesaris effectus laetatur, et nimis extollitur. Namque multi, quibus hoc cognitum erat, veraciter asserebant, si Caesar ad eum tunc 43) turmatim veniret, timore, quod eundem de nostris respiceret, restituere, et eum ad servitutem suam, pace tantum concessa, promtum et fidelem habere potuisset. Sed Burgundiorum rex mollis et effeminatus bona, quae nepoti suimet promisit, impedire eorum instinctu voluit, quibus relaxato iustitiae freno velut infelici vitulo per latum 44) liberos currere placuit. Cum vero iterum coeptis persistere studuit, eorum conflatione et pessima reluctatione non potuit. Nullus enim, ut audio, qui sic praesit in regno; nomen tantum et coronam habet, et episcopatus his dat, qui a principibus suis eliguntur, ad suam vero utilitatem pauca tenens ex impensis antistitum vivit, et hos vel alios in aliquo extrinsecus laborantes eripere nequit. Unde hi manibus complicatis cunctis primatibus velut regi suo serviunt, et sic pace fruuntur. Ob hoc solum talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor invicem vagetur, et ne lex nova alterius regis ibi adveniat, quae inolitam consuetudinem rumpat. *Uuillehelmus* comes, de quo praedixi, miles est regis in nomine, et dominus terrae 45), et in his partibus nullus vocatur comes, nisi is, qui ducis honorem possidet; et ne illius potestas in hac regione paulo minus minueretur, consilio et actu imperatoriae maiestati sicut praedixi reluctatur.

In

43) *eum tunc.* Cod. Brux. interserit: *cum exercitu.* *Urs.*

44) *per latum*, sc. campum. Paullo post *ut audio*, ubi Cod. Brux. addit: *rex est.* *Urs.*

45) *dominus terrae.* Apte Reineccius addit *re*, sed ex ingenio. Codices ignorant, non autem Ann. Saxo, qui p. 439. sic habet: *miles eius nomine, sed dominus erat in re.* *Urs.*

In praecedenti aeſtate *Bernharius* 46), ſanctae Ferdenſis eccleſiae pius pater et antiſtes, cum ſe iam ad occaſum 47) huius vitae vidiſſet inclinare, cunctos debitores ſuos ad ſe dulciter vocans, in Deum et in eccleſiam ſibi commiſſam humanitus deliquiſſe admonuit, et confitentibus cunctis miſericorditer indulſit. Omnes autem qui ſe aliquo contra eum fore culpabiles negabant, ſic arguebat: *Ne quaeſo, filii, ſic faciatis! non concupiſco vos ex mea vel ſucceſſoris mei parte ullatenus decipi, ſed nunc vos volo a talibus exſolvi, et pace ſincera a vobis ſegregari.* Is eccleſiam ſuimet CCC. manſis iuſte acquiſitis adauxit, Imperatorem ſuum et omnes Chriſto fideles ex corde dilexit, et maxime ſibi ſubditos ſummi paſtoris exemplo amavit. Sedebat ille vir venerabilis XXIIII. annos, et turrim unam de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, iuxta Ferdenſem eccleſiam fabricari incipit, et exin ſubtractus eſt a noſtris aſpectibus lucifer ille VIII. Kal. Auguſti. Quod cum Imperator comperiret, ut filius abſentiam patris, ſic flevit mortem tanti ſenioris. In cuius vice *Vidzerum* 48), Colonienſis eccleſiae quondam praepoſitum, ſed tunc ab *Heriberto* archipraeſule depoſitum, VIIII. Kal. Septembris diu renitentem poſuit, et ab *Erkanbaldo* archiantiſtite conſecratum ad ſedem propriam cum honore magno remiſit. Notandum quoque eſt
408 et non absque ſingultu gravi proferendum, quod monaſterium in *Miminlevo* conſtitutum a libertate diu corroborata in ſervitutem redactum eſt. Depoſito namque eiusdem coenobii *Reinoldo* 49), diſperſisque late confratribus his, *Heresfeldenſi* eccleſiae, eiusque tunc proviſori *Arnoldo* illud ſubditum eſt.

46) *Bernharius.* Ditmarum ſi ſequamur, hic Verdenſis episcopus d. 25. Iulii 1015. mortuus eſſet; tum vero non 24 ſed ad ſummum 22. annos ſediſſe dicendus foret. *Chronic. Quedlinb.* p. 289. mortem eius ponit in annum 1014. *Adamus Bremenſ.* Lib. II. c. 32. eodem, quo Archiepiscopus Libentius I. anno nempe 1013. ex hac vita diſceſſiſſe dicit. Revera iamiam 24. April. 1014. ſucceſſor eius Wiggerus in conventu principum Gronae habito, *vita Meinwerci* p. 525. et in *Cod. Abdinghov.* ap. *Schatenium Annal. Paderborn.* I, 404. anno adeo 1013. occurrit; quos ſi audiamus, nonniſi 20. annos Bernhardus obtinuiſſe ſedem episcopalem dicendus eſſet. Nec difficultatem tolleret, ſi quis forte aliquot annis ante Bernhardum reſignaſſe coniiciat. Ut paucis dicam, Ditmaro tam multa contrariantur, ut non uno errore abreptus eſſe videatur. *Wed.*

47) *ad occaſum.* Librarius Cod. Dr. aperta calami aberratione ſcripſit *occaſionem*, contra omnem Latinitatis naturam. Miror, editiones tamen ſervaſſe. *Urs.*

48) *Vidzerum.* A *Kranzio* in Metropoli Lib. IV. c. 12. vocatur *Wiggerus*, uti et ab Ann. Saxone et in Annal. Hildeſ. p. 726. Chron. Verdenſe ap. Leibnit. T. II. p. 215. eum appellat *Witgerum.* Urs. — — *Vidzierum*, *Wikkir*, *Wicerum*, *Wiggerum* et *Wicherum* nominant. In necrologio noſtro ad 16 Auguſti (1031.) *Vuilcgerus.* *Chron. epp. Verdenſ.* ap. Leibnit. II, 215. annum 1028. decimum quintum Pontificatus eius nominat, quod et ipſum faceret ad firmandum, quod modo demonſtravimus, anteceſſorem nempe eius non ultra annum 1013. ſediſſe. *Wed.*

49) *Reinoldo.* Sic Cod. Dresd. *Wa.* — In Necrol. ad 17. Maii: *Reinaldus abbas.* *Wed.*

An. 1016. A. S. In quadam provincia Sueviae regionis, et in comitatu *Becilini* comitis accidit res una mirabilis et admodum terribilis. Una mulier maritata subitaneae mortis nexibus depressa obiit. Huius corpus post lavationem et debitam procurationem ad ecclesiam a moerentibus sociis delatum est. Haec a feretro se ex improviso erigens, ac praesentes cunctos fugans, evocat ad se virum suimet cum familiaribus caeteris, ac his specialiter munus singulare ascripsit, verbis consolata dulcibus; ac post haec in pace quievit. Mirum est, quod dico; sed mirabilis domini haec solum opera cognosco: et ne quis haec vera esse diffidat, testimonium his haud vituperabile profero. Praedictus comes hoc Imperatori pro vero retulit, et ille mihi coram multis confratribus id intimavit. Saepe contigit, quod in imagine mortuorum callidus homini apparet inimicus, hunc modis tentans deludere variis, et stulti quique sic esse autumant. Ego autem veraciter innotesco cunctis fidelibus, quod post commendationem animae ac debitum sepeliendi officium, more christiano diligenter completum, corpus illud exanime nunquam ante universae carnis resurrectionem, absque omni ambiguitate complendam, resurgit, nisi meritis iustorum ad tempus fiat, quod tunc solum accidit. Cum mundus ista eorum inclita conversatione floruit, puto praedictam mulierem multum 50) valuisse, cui post mortem gustatam iustum complere desiderium, et tunc sine gemitu denuo licuit somno pacis obdormire. Beatus ille est, qui opus bonum acceleratione continuata perficit, nec moras prolongatione diutina suspendit. Contra autem ille miserorum loco assignatur, qui aut iusta prorsus spernere, aut haec, ut non possint compleri, differre conatur. In utrisque ego saepe culpabilis duas tantum res nunc profero, in quibus memetipsum graviter accuso: Post decretum in *Throtmanni* peractum *Richarius* Magadaburgiensis ecclesiae presbiter et spiritualis frater meus infirmatur, et ego, quia non eram ibi, eundem non visitavi. Cum autem pridie, quam ille vir iustus abierit, venirem, ad eum non accessi, sed in posteram distuli diem, et tunc is sine mea caritate mortuus est. Corpus eiusdem ad ecclesiam delatum de confratribus nostris, et quia vigilias sustinere non potui, a vicario meo custoditum est. Hic non longe post sepulturam eius in somnis apparens mihi, *quare*, dixit, *non visitastis me, et psalterium non cantastis, neque memoriam in Throtmanni inventam* 51) *fecistis?* Qui cum excusationem meam audiret, respondit, *male haec dereliquistis.* 52) Et tunc interrogabam eum, *quomodo valeret?* et ille, *ut in sabbato,* infit, *obdormivi, in alia ad requiei dulcis gaudia transivi.* Cumque ego sciscitarer ab eo, qualiter se patris mei atque matris res haberet? *bene*, retulit, sic prosequutus: *genetrix tua per me tibi indi-*

50) *mulierem multum valuisse*, Ann. Saxo addit: *apud Deum.* *Urs.*

51) *Throtmanni inventam.* Locum hunc editiones omnino depravatum et sensu destitutum exhibuerunt, ita: *neque memor avi in Trotmanni inventam.* Madero et Leibnitio placuit *inventam*, Leibnitius tamen in Emendatt. p. 1006. meliorem lectionem nostroque Codici fere consonam attulit: *neque memoriam Trutmanni inventam.* Respicit vero Ditmarus ad ea, quae libro antec. de Synodo Tremoniensi dixerat. *Urs.*

52) *dereliquistis:* Cod. Brux. habet *omisistis.* *Urs.*

indixit, in II. aut I. in feria eam 53) *aſſecuturum;* et haec ingemiſcendo evigilavi, pro certo ſciens, communem iuſtorum inſtitutionem ſanctam eſſe ac ſalubrem, ſi cuſtoditur; ſin autem, grande periculum. Etſi in hoc nullum accuſo praeter me, vereor tamen maximam multitudinem huius pacti alteriusque eſſe praevaricatricem; et quanto plus ſpernimus mandata praepoſitorum, tanto culpabiles ſumus in examine eorum. Inſuper in altero deliqui crimine, quod me unquam feciſſe poenitet ex corde. *Redingus,* Parthenopolitanae congregationis praepoſitus, in quadrageſima, quae finem ſuum praeceſſerat, me huc venientem caritative ſuscipiens, loqui ſecum in ſecreto poſtulat, et obortis mox lacrimis ſic exorſus eſt: *Subitanea me deprimi morte multum timeo, et praecedentes cauſas vobis aperio. In Arnaburgenſi civitate ſemel, et in iſta bis ſic mihi ex improviſo accidit, ut nec videre, vel aliquid potuiſſem audire, exuperans hoc celeri auxilio Chriſti. Ex hoc tempore nimis ſollicitus fui, et confratribus meis ad hoc, ut ſpero, idoneis, vulnus iniquitatis meae retexi; et quia vos mihi fideles ſemper agnovi, ad teſtimonium meae confeſſionis ſupplex voco; quia me non diu victurum exiſtimo.* 54) Hanc petitionem devotus ſuscepi, ac me in omnibus eidem ſatisfacere promiſi. Poſt haec idem me de talibus admonuit; et quia tunc tempus congruum non fuit, laudabilis deſiderii ſatietatem a me non percepit. Quamvis alicuius converſi plagam ob infatigabilem conſcientiae meimet peccatricis foetorem libenter non inſpiciam, et curare deſperem, tamen huius confratris onus libenter ſubirem, ſi opportunitatem aliquam nobis ad haec reſpondere vidiſſem. In proxima paraſceve *Rotmannus* presbyter, et archiepiſcopi praepoſitus Geronis, improviſae necis impetu nocte deprimitur et in lecto mortuus invenitur. Hoc admirabile et nimis terribile cunctis audientibus videbatur; ſed Deo gratias! pridie elemoſynam largitur, et confeſſionem ſuam communiter et non ſine fletu magno fecit. In ſabbato ſancto 55) huc veni, et ſanctam hanc ſolemnitatem cum archipraeſule meo celebriter peregi. Ibi tunc Redingus prudens homo, ac per omnia cautus fratri ſuo ac dilectae ſorori ſuam dividens ſubſtantiam: *habete haec,* infit, *vobis, ut cum me cito corporaliter perda-*
409 *tis, in hac caritate vobis me fidelem fuiſſe agnoscatis.* In nativitate vero ſancti Io- An. 1016.
hannis Baptiſtae cum fratre meo abbate *Sigifrido* 56) fui, et ibi praepoſito ſaepe memorato ultima ſalutatione valedicens, nil me ad accipiendam reconciliationem ſibi, proh dolor! exhibui, nec hunc me amplius expetere ſenſi, et cum eundem, ſicut praedixi, poſt mortuum comperirem, tunc ſero hoc ingemui, ad quod prius reſpicere neglexi

53) *I. in feria eam,* ſc. requiem vel mattem. Reinectius ſupplevit *te* — aſſecuturum. Sed abeſt a Cod. Dresdenſi. *Urs.* — Poſſis etiam in Codice legere *III. II. et I. feria.* *Wa.* — Haec maxime vellem cum Msto conferri: ſuspecta enim mihi ſunt talia ſomnia. *Vignoles.*

54) *exiſtimo.* Sic recte Cod. Dresd. non *exiſtimabo,* quod antea textum obſederat. *Wa.*

55) *In ſabbato ſancto.* Intellige illud, quod diem feſtum reſurrectionis Domini noſtri I. C. praecedit. *Urs.*

56) *abbate Sigifrido.* Aſſuit Cod. Bruxell. *novae Corbeiae monacho,* de quo in Cod. Dresd. nullum veſtigium. Haec appendicula denuo nobis perſuadet, ſcribam Cod. Bruxell. monachum Corbeienſem fuiſſe, uti iam ſupra coniecimus. *Urs.*

glexi. Praefuit autem confratribus ſuis tres annos et VI. hebdomadas, vir pius et ſapiens, ac nimium fidelis, ſepultus in porticu auſtrali iuxta monaſterium. Huic in ſequenti ſucceſſerat anno *Geddo* venerabilis pater, quondam ſcholae magiſter, ſed tunc eccleſiae cuſtos in feſtivitate apoſtolorum Petri et Pauli; in quorum vigilia pius obiit *Eſico* incluſus, qui multa ob Chriſti amorem mutaverat loca. Zelus dominicae domus, quae eſt in Chriſto mater noſtra ſpiritualis, etſi raro, tamen interdum comedit me; ideoque, quod modo 57) ſum locutus, me praepoſito intermiſcere operi compellit.

Audivi ſaepius numero *Anglos* ab angelica facie, id eſt pulcra, ſive quod in an-
An. 1016. A. S. gulo iſtius terrae ſiti ſunt, dictos 58), ineffabilem miſeriam a *Sueino*, *Haraldi* filio, immiti Danorum rege perpeſſos eſſe, et ad id coactos, ut qui prius tributarii erant principis apoſtolorum Petri, ac ſancti patris eorum Gregorii ſpirituales filii, immundis canibus impoſitum ſibi cenſum quotannis 59) ſolverent, et maximam regni ſuimet partem capto ac interempto habitatore, tunc hoſti fiducialiter inhabitandam inviti relinquerent. Conſentiente hoc Domino et ob caſtigandas quorundam ſuimet fidelium culpas, hoſtes praedictos ad hoc inſtigante, tantum inſaevit perſecutor, qui nec ſuis parcere unquam didicit. Ille inquam ſupra memoratus non rector ſed deſtructor, poſt mortem patris ſui a *Norhmannis* inſurgentibus captus, cum a populo ſibi tunc ſubdito cum ingenti pretio ſolveretur, quia ab occulta peſſimorum ſuſurratione ſe ab his ſervum nominari comperiret, quod ſalubriter in paucis ulciſci potuit, hoc impatiens communi damno, et ſi voluiſſet ſcire, ſibi maxime nocenti, meditatur vindicare. Poteſtatem namque ſuam hoſtibus extraneis tunc relinquens ſecuritatem vagatione, pacem bello, regnum exilio, Deum coeli et terrae diabolo mutavit, et habitata quaeque vaſtando, ſic ſe ſuorum non emtitium neque volentem dominum, ſed ſpontaneum crebro ſe iactavit inimicum late proh dolor! regnantem. Iſte autem cum grandi labore ſui et contemporalium inter pios impius diu converſatus, reſpectu divino mors multorum morte tarda deprimitur 60), et fugientibus mox ſociis ibidem ſepelitur. Quod cum *Athelrad* rex Anglorum multo tempore ab eodem fugatus, pro certo comperiret, gratias agens Deo patriam laetus reviſit, et collectis in unum cunctis militibus ſuis corpus inimicum exterminare conatur; et ut hoc non fieret, quaedam matrona prius per fami-

57) *quod modo.* Sic repoſui, iubente Cod. Dresd. non quod editores, ipſeque Urſinus exſcripſerant: *quemadmodum.* Paullo poſt idem Cod. habet *ſaepius numero*, non ſaepe numero. *Wa.*

58) *Anglos — dictos.* Rectius ab Anglis, natione pervetuſta inter Saxones et Giotos ſ. Iutas ad mare Balthicum conſidente, denominatur. Eorum mentio iamiam fit apud Tacitum de mor. Germanor. c. 40. Hi una cum Saxonibus ſeculo V. Britanniam occuparunt, cui poſtea Sec. VIII. commune nomen *Englaland* dederunt. cf. Cluveri German. antiqu. Lib. III. c. 27. p. 695. *Urs.*

59) *quotannis.* Leibnitius e cod. Bruxell. legit: *multis annis.* Eodem modo Annal. Saxo, qui modo ſub anno 1016. quo *Ethelredus* rex Angliae obiit, has res iampridem geſtas narrat. cf. Gobelinum Perſonam p. 259. *Urs.*

60) *morte tarda deprimitur.* Sueno, Danorum rex obiit an. 1014. *Urs.*

familiares suos admonita servatum pignus a terra elevans, etsi indigena, tamen ad patrias navigio direxerat Arctos 61), id est, septentrionalem plagam; quae hoc nomen ab arcturis duabus, hoc est, ab ursis minoribus et maioribus sortitur, quas serpens unus, ut astrologi asserunt, circumdat et dividit. Pars terrae illius tantum frigida est, quantum a solis calore aliena, et mentes incolarum caritatis geminae expertes ibi sunt *Scythae* 62), qui domos suas secum vehentes feris et equino lacte pascuntur. In his partibus est unus rex, *Gulring* 63) nomine, qui in monasterio Ferdensi sub episcopo eiusdem loci *Erpone* in clericatu educatus, ad diaconatus gradum pervenit indignus. Sed postquam praedictus antistes obiit, iste elapsus nomen et ordinem, alter *Iulianus* 64), abiecit; et vocabulum Christianitatis solum professus in multis invenitur longe alienus. Is a suis primo ut est agnitus, illico suscipitur, et haereditario honore sublimatur. Quod Deo displicet, nemo laudet, nullus imitetur, praesens fructus ob terrorem futurum spernatur. Et ille rex servus peccati, filius mortis, non, ut putat, dominatur, sed cotidiano 65) pondere aggravatur; de quo Dominus per Isaiam clamat: *filios enutrivi, exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Pro cuius consociorumque eius conversatione, et digna emendatione ac perseverantia omnis Christianitas oret, et ne tale quid in membris suis amplius patiatur, Deum imploret. Quamvis de illo hoc solum dicerem, sed proh dolor! alii, qui similem subiere sententiam, illud Pauli 66) non attendentes: *Quia melius est viam veritatis non cognoscere, quam post notitiam declinare.* Sed quia nullus ad comprehendendas aquilonaris regionis varietates 67), quas natura prae caeteris mirabiles ibidem operatur, et crudeles populi istius executiones sufficit, omitto 68) et de geniminis viperarum 69), id est filiis Svenni persequutoris

61) *Arctos.* Leibn. e Cod. Brux. *ad terram Arctoam,* quibus iisdem verbis usus est Ann. Saxo. *Urs.*

62) *Scythae.* Scythiam Asiaticam intelligit, scil. septentrionalem partem Asiae, quae per montem Imaum dividitur. A mari Caspio incipit et in extremum septentrionem, sed ignotum veteribus protenditur. v. Cellarii orbem antiquum. T. II. p. 230. *Urs.*

63) *Gulring.* Annal. Saxo *Goltrin.* *Urs.* — — Hunc iuventutis principem in septentrionalibus terris natum verisimile est vixisse in coenobio Benedictinorum S. Michaelis Luneburgi, ad dioecesin Verdensem pertinente, ubi Obotritarum principes et Slavorum missionarii solebant educari. *Allgem. Welthist. Fortsetz.* Th. 33. S. 342—357. *Wed.*

64) *alter Iulianus.* Variat Cod. Brux. *ut ille, daemonis exemplar, Iulianus, Apostata Caesar.* *Urs.* — Est hexameter, a glossatoris manu intrusus. *Wa.*

65) *cotidiano.* Sic Dresd. pro *quotidiano.* Inserit Brux. iniquitatis. *Urs.*

66) *Pauli.* Rectius Petri Ep. II. cap. 2. v. 21. *Urs.*

67) *varietates.* Cod. Brux. *varietatum habitudines.* *Urs.*

68) *omitto.* Sic refragantibus ante me editoribus omnibus, ne Ursino quidem excepto, sed iubente Cod. Dresd. reposui pro *merito.* *Quia nullus sufficit — omitto.* *Wa.*

69) *de geniminis viperarum.* Debebat esse *geniminibus*, sed desumtum ex Vulgata Matth. XXIII, 33. nec aliter ap. Hieronymum ad Ies. XXX. *Wa.*

toris pauca ediſſero. Hos peperit ei Miſeconis filia ducis, ſoror Bolizlavi, ſucceſſoris eius et nati; quae a viro ſuimet diu depulſa non minimam cum caeteris perpeſſa eſt controverſiam. Huius proles multum in omnibus patriſſantes, dilecti genitoris corpus 41.
delatum flebiliter ſuſcipiunt et tumulant, et quicquid dedecoris patri ſuimet ingeri ab Anglis propoſitum eſt, paratis navibus ulciſci ſtudebant. Eorum ſacinora, quae his intulere plurima, me quia latent, praeteriens, illud ſtilo breviter aperio, quod mihi quidam pro veritate ſibi cognitum intimavit. *Athelred* rex Anglorum obiit 70) anno dominicae incarnationis M°. XVI°. et in menſe Iulio praedicti fratres *Harald* et *Cnuit*, ac cum duce ſuimet, cumque CCC. et XL. navibus, *Thurguto* 71) egreſſi, urbem quandam nomine *Lundunam*, ubi regina triſtis nece viri ſuimet et defenſoris, cum filiis *Ethelſteno* ac *Ethmundo* et duobus episcopis caeterisque primatibus praeſidio ſedebat, circumdant, et naves ſingulas LXXX. viros habentes, per flumen, quod *Timiſi* vocatur, ducentes, VI. menſes eandem impugnant. Regina autem tunc bello defatigata aſſiduo nuncios miſit, qui ab eis pacem peterent, et quid ab ea exposcerent, diligenter inquirerent. Reſpondetur protinus his ab inexplendis hoſtibus, *ſi regina voluiſſet dare* 72) *filios ſuos in mortem, ſeque cum XV. m̃. argenti ponderibus, et episcopos cum XII. m̃. et omnibus loricis, quarum m̃. XXIIII. numerus incredibilis erat, redimere, et ad haec ſperanda CCC. obſides electos dare voluiſſet, ſibi tantum ſociisque ſuimet pacem cum vita adipisci potuiſſet; ſin autem, omnes tum clamabant eos una gladio perituros.* Venerabilis vero regina cum ſuis hac legatione admodum turbata, poſt longam aeſtuantis animi deliberationem, ſe ſic facturam ſpoſpondit, et id cum praenominatis firmat militibus. Interim confratres II°. noctis ſilentio, *Etmundus* et *Edelſtenus* reges 73) in navicula promiſſum evadentes periculum, quoscunque poterant ad defenſionem patriae et ereptionem matris hoſte adhuc hoc ignorante congregabant. Sed cum in una dierum *Thurgut* piratarum dux ad depopulandos fines proximos cum multitudine egrederetur, ex improviſo hoſtibus occurrens eos offendit, et ut eosdem eminus adſpexit, ſocios exhortans viriliter hos adiit, et ceciderunt utrique, Etmundus rex et dux Thurgut cum maxima ſociorum multitudine, et nec his neque aliis ulla ſpes optatae venit victoriae; ſed vulnerati ſponte diſceſſerunt, hoc ſolum gementes, quod ſic fortuitis id accidit caſibus: nobis autem ſcriptura prohibet, credere fatum, vel caſum aliquid eſſe. *Dani* tunc quamvis imbecilles, ſocias tamen naves viſitant, et intelligentes urbi ſolatium ab *Æthelſteno* ſuperſtite et Britannis venientibus afferri; truncatis obſidibus fugiunt, et deſtruat eos atque diſperdat protector in ſe ſperantium Deus, ne unquam ſolito his vel aliis noceant fidelibus! In ereptione civitatis illius gaudeamus, et in caetero lugeamus. Percepi quoque a relatu praedicti hominis *Sevualdi* factum miſerabile, ac idcirco memorabile, quod perfida

70) *Athelred — obiit.* Abſunt haec ab editionibus, habet Cod. Dresd. *Urſ.*

71) *Thurguto*, pertinet ad praecedens *duce*. Paullo poſt: Thurgut, piratarum *dux*. *Wa.*

72) *voluiſſet dare.* Editiones non habent, habet Ann. Saxo. *Urſ.*

73) *Etmundus et Edelſtenus reges.* Nomina ignorant editores, et Ann. Saxo. Codici Dr. adſcripſit alia, ſed antiqua manus. *Urſ.*

ſida *Northmannorum* manus duce adhuc *Thurkilo* Cantuariae civitatis egregium antiſtitem, *Dunſtan* nomine, cum caeteris caperent, et vinculis et inedia ac ineffabili poena, more ſuo nefando, conſtringerent. Hic humana motus fragilitate pecuniam eis promittit, et ad hanc impetrandam inducias poſuit 74), ut ſi in his acceptabili redemtione mortem momentaneam evadere nequiviſſet, ſemetipſum gemitibus crebris interim purgaret, hoſtiam Domino vivam ad immolandam. Transactis tunc omnibus deſignatis temporibus vorax piratarum charybdis Dei famulum evocat, et ſibi promiſſum celeriter perſolvi tributum minaciter poſtulat. Et ille ut mitis agnus: *praeſto ſum*, inquit, *paratus ad omnia, quae in me nunc praeſumitis facere, ac Chriſti amore, ut ſuorum merear fieri exemplum ſervorum, non ſum hodie turbatus. Quod vobis mendax videor, non mea voluntas, ſed dira efficit mihi egeſtas. Corpus hoc meum, quod in hoc exilio ſupra modum dilexi, vobis culpabile offero, et quod de eo faciatis, in veſtra eſſe poteſtate cognosco; animam autem meimet peccatricem creatori omnium, vos non reſpicientem, ſupplex committo.* Talia loquentem profanorum agmen vallavit, et diverſa hunc ad interficiendum arma congerit. Quod cum eorum dux *Thurkil* 75) a longe vidiſſet, celeriter accurrens, *ne quaeſo ſic faciatis,* inſit, *aurum et argentum, et omne quod hic habeo, vel ullo modo acquirere poſſum, excepta navi ſola, ne in Chriſtum Domini peccetis, libenti animo vobis omnibus trado.* Tam dulci affatu infrenata ſociorum ira, ferro et ſaxis durior, non mollitur, ſed effuſo innocenti ſanguine placatur, quem communiter capitibus boum et imbribus lapidum atque lignorum infuſione protinus effundunt. Inter tot frementium impetus, potitus 76) eſt coeleſti iucunditate, ut ſigni ſequentis efficacia protinus teſtatur. Unus namque inter primicerios 77) membris effectus debilis, agnovit in ſemetipſo quod deliquit in Chriſti electo, ſicut ſcriptum eſt: mihi vindicta et ego retribuam, dicit Dominus. In hoc Chriſti athletae triumpho miſeri eiusdem perſecutores devicti, Deum et pecuniam a duce ſuimet ſibi exhibitam, et ad ultimum, niſi reſipiſcant, ſatisfacientes perdiderunt animam, et ille cum ſtola, innocentia mentis et corporis hactenus dealbata, et tum rubro intincta ſanguine, divinum placavit obtutum. Hunc interceſſorem nos peccatores precibus aſſiduis acquiramus, et apud maieſtatem divinam plurimum valere credamus.

In

74) *poſuit.* Cod. Brux. ſine dubio rectius *poscit.* — Paullo poſt pro *piratarum*, Cod. Dresd. ridicule: *picarum. Wa.*

75) *Thurkil.* Cod. Dr. proprie habet *Thurtil.* Illud rectius, nam etiamnum Danis hoc praenomen eſt. *Wa.*

76) *potitus.* Scriptura Cod. difficulter legi poteſt, quam ob cauſam Reineccius hiatum asterisco notaverat. Urſinus ſcripſerat *praeditus.* Quod ego repoſui, *potitus* melius videbatur. *Wa.*

77) *primicerios.* Vox ſerioris aevi eſt dignitatis nomen, militibus et monachis commune. *Urs.*

An. 1016. A. S. In ſupra memorati circuitu anni, quae mala Chriſticolis peccati vindex bisſextus 78) intulerit, non ſine gravi moerore ediſſero. [Magadaburg a Bernhardo marchione 79) cum magna multitudine appetitur in nocte, et ibi miles archiepiscopi innocens capitur et alter vulneratur.] 80) Quarta Id. Febr. et in VI. feria ſubſequuturae ſigna miſeriae, in ipſo noctis crepusculo 81) tonitrua cum fulminibus et magnis tempeſtatibus in diverſis nocentia locis terribiliter intonuere. Quidam namque confractis a tali impetu domibus obierunt, alii autem vulnerati vix mortem evaſere. In ſylvis cadentibus 82) magnum quoque accidit damnum. Palatinus comes Bernhardus paralyſi percutitur. 83) In provincia quae *Haſſegun* 84) dicitur, IIII. confratres, quorum haec ſunt nomina: *Oelli* 85), *Burchard*, *Thiedric* et *Poppo* 86), a quodam libero, qui *Bern* dicebatur, milite bono, ſaepe contemti, collectis agminibus irruentes in eum, non minus quam viros C. ſcutatos habentem peremerunt, nonnullis utrinque oppetientibus. 87) 411

In Longobardia *Saraceni* navigio venientes *Lunam* 88) civitatem fugato paſtore 89) invadunt, et cum potentia ac ſecuritate fines illius regionis inhabitant, et uxoribus incolarum abutuntur. Quod cum domino Apoſtolico, nomine *Benedicto* fama deferret, omnes ſanctae matris eccleſiae tam rectores, quam defenſores congregans rogat ac praecipit, ut inimicos Chriſti talia praeſumentes viriliter ſecum irrumperent 90), et

78) *bisſextus.* Sic Cod. Brux. annum definit. In Cod. Dresd. vox leviter eraſa, ita tamen, ut commode adhuc legi poſſit. Ditmarus id genus annorum in infelicibus poſuiſſe videtur. Idem dicit de hoc anno Annal. Saxo. *Urs.* cf. Ammianus XXVI, 1.

79) *marchione*, i. e. Aquilonali. *Urs.*

80) *Magadaburg — vulneratur.* Haec uncis incluſa in margine Cod. Dresd. leguntur, habet etiam Leibnitius e Brux. et Ann. Saxo. *Urs.*

81) *noctis crepusculo.* Cod. Brux. *noctis exortu.* *Urs.*

82) *in ſylvis cadentibus.* Cod. Br. *in deiectione ſylvarum.* Ann. Saxo: *in deiectione arborum.* *Urs.*

83) Bernhardus *percutitur.* (Sic Dresd. non perculſus eſt, uti Urſ. perperam viderat.) Totum locum editiones non habent, Leibnitius tamen ſub textu notavit. *Urs.*

84) *Haſſegun.* Vide, quae ſupra Lib. VI. de hoc pago diximus. His adde *Dreyhaupt Saalkreis* T. I. p. 12. *Paullini* de pagis p. 87. Ann. Saxo corrupte legit *Hessen*, ſed pagus *Heſſi* ſive *Haſſi* Franconicus ab illo eſt diverſus. *Urs.*

85) *Oelli.* Niſi oculi fefellerint, Cod. Dr. habet *Aelli.* Cuias vero fuerit hic vel Oelli, vel Aelli, nescire me fateor lubens. *Wa.*

86) *Burchard, Thiedric et Poppo* etc. Sine dubio haec pugna accidit 15. Ianuar. 1016. ubi in Necrolog. *Brun et Burcherd et Ippo occiſi* adſcriptum legitur. *Wed.*

87) *oppetientibus.* Cod. Brux. et Ann. Sax. *occumbentibus.* *Urs.*

88) *Lunam.* Pagius ad hunc annum num. 10. *Lucam* intelligit civitatem, ſed rectius *Lunam* retineas, e cuius ruderibus ſurrexit *Sarzana.* *Urs.*

89) *paſtore.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *episcopo.* *Urs.*

90) *irrumperent.* Iidem *appeterent.*

et adiuvante Domino occiderent. Insuper ineffabilem navium multitudinem tacito praemisit, quae eis redeundi possibilitatem interciperet. Hoc rex Saracenus animadvertens primo indignatur, et tandem paucis comitatus navicula periculum imminens evasit; sui vero omnes conveniunt, et adventantes prius irruunt hostes, eosque mox fugientes, miserabile dictu, III. dies et noctes prosternunt. Respexit tandem Deus, gemitu piorum placatus, et odientes se fugavit, et in tantum devicit, ut nec uno de his relicto, interfectorum et eorundem spoliorum multitudinem victores numerare nequirent. Tunc regina eorum capta, ob audaciam viri 91) capite plectitur. Aurum, capitale eiusdem ornamentum invicem gemmatum, papa sibi prae caeteris vendicavit, postque Imperatori suam transmisit partem, quae mille libris computabatur. Divisa omni praeda victrix turba laeta mente ad propria revertitur, et triumphanti Christo dignas persolverat 92) odas. Rex autem praedictus morte coniugis et sociorum admodum turbatus, summo pontifici saccum castaneis refertum remisit, et per hunc portitorem *tot se in proxima aestate milites sibi esse laturos* intimavit. Percepta hac legatione papa marsupium eidem milio plenum internuncio talibus dictis reddidit: *Si non sufficiat sibi Apostolicam satis laesisse dotem* 93), *secundo veniat; et tot loricatos vel plus se hic inventurum pro certo sciat.* Homo cogitat et loquitur, Deus iudicat, quem suppliciter quisque fidelis oret, ut talem plagam misericorditer amoveat, et necessariam optatae pacis securitatem pius indulgeat.

In insula quae dicitur *Augia* XVII. Kal. Novembris 94) VIIII. naves hominibus promiscui sexus tunc impletae mari immerguntur. In occidente *Lambertus* Reinherii filius cum suis victus ab hoste *Godefrido*, multorum inimicus occubuit. 95) Non fuit enim in terra hac tunc deterior illo, qui multos in ecclesiis cum fune campanarum strangulavit. Quot homines hic exhaereditaret vel occideret, nullus explicare valet. Nunquam is de perpetrato facinore poenitentiam suscipere curavit. Ille cum fratre suo *Reingerio Uuirinharium* et eius germanum *Reinzonem* pariter occidit. Huius pater ad An. 1016. A. S.

91) *ob audaciam viri.* Cod. Dr. voculam *ob* non habet, quae tamen abesse non potest. Editiones habent: *ob audaciam iure*, quod, quamquam non omni caret sensu, *viri* tamen, i. e. *mariti* praeferendum est, et Codice Brux. comprobatur. *Wa.*

92) *et — persolverat.* Sic Dresd. non uti et Ursinus cum reliquis: *ut — persolveret.* *Wa.*

93) *laesisse dotem.* Cod. Dr. proprie habet *letis — sedotem*, quod nihil est. Cod. Brux. legit *laesisse sedem*, possis tamen Apostolicam *dotem* tueri, si intelligas patrimonium Petri. *Wa.*

94) *XVII. Kal. Novemb.* Necrologium biduo ante, nempe 14. Octobr. hoc factum esse testatur: *Runtagus et Taudilo, qui in aqua perierunt.* *Wed.* — Ceterum Dresd. non *octo*, sed *novem* naves mersas habet. *Wa.*

95) *Lambertus occubuit.* Discedit a Cod. nostro Ann. Saxo: *Godefridus dux comitatum Ragineri Montensis depopulatur; quem Raginerus cum patruo suo, Lamberto Lovaniensi insecutus apud castrum Florinis pugnam conserit, ubi Lambertus multorum inimicus occubuit.* *Urs.* — — *Chr. Butkens Trophées de Brabant* T. I. p. 73. proelium ad Florennas, in quo *Lambertus* Comes Brabantiae et Lovanii occidit, 12. Sept. 1015. accidisse tradit. In Necrol. nostro ad 22. Sept. *Lambertus laic. occisus.* *Wed.*

ad Boëmiam ab Ottone 96) in exilium miſſus ibidem moritur. Ipſa eorundem patria viventes doluit, amiſſos gaudet. Hoc duntaxat conqueri debemus, quod eo die propter nocentem ex utraque parte congredientium tot inculpabiles ceciderunt. Caeterae vero in his partibus ſtrages proh dolor! in illis temporibus evenere. In regno namque pacifici et per omnia venerabilis *Roberti* regis 97), comprovinciales hi mutuo confligentes, interfecti ſunt plusquam tria hominum millia. Nec eſt a me praetereundum, quod poſt haec accidit inexſuperabile damnum. Namque avunculus meus comes *Heinricus* 98), in Chriſto et in hoc ſeculo multum valens, gratulabundus iuſta ſenectute et
An. 1016. bono fine, utriusque debitum perſolvit naturae VI. Non. Octobr. Inſuper *Uuigmannus*
A. S. comes utilis in omnibus patriae, hortatu ſecundae Herodiadis miſerabiliter ſervili praeſumtione corruit. 99) Sed unde hoc evenerit lugubri ſermone aperiam. Inter praedictum et comitem *Baldricum* longa fuit contentio, quae Baldricum ſaepe in proelio devictum mutuo in tantum humiliavit, ut inter caeteros primates cum magno verſaretur dedecore. Omnem ſuimet proſperitatem Uuigmannus aequo ferens animo, et divinae aſcribens clementiae, pacis foedere discordiam inſanientem ſedare meditatur, et hoſtem amicabili petitione ad domum ſuam vocans, convivio et munere accepto placat, et ab eodem ad confirmandum inceptae dilectionis vinculum invitatur, inſibilante hoc per uxorem ſuam antiquo ſerpente, ut qui per vim nun- 412
quam capi potuit, doloſi ſaltem retibus ingenii vinceretur. Tunc connivebat laudanda ſimplicitas herilis animi, quod poposcerat ſimulata aequitas fallentis amici. In primis optime ſuscipitur, et illico infecta veneno potione turbatur. Poſt haec nimio dolore protinus ingraveſcente, ſequentem ibi vix expectabat diem, et ut bene remuneratus et charitative ſalutatus abiit. Militibus ſuis ibidem doloſe tardatis a quodam ſervo furtive proſternitur, praeſente eiusdem ſeniore Baldrico, et hoc nullatenus ulciscente. Tunc unus ex ſuis comitibus 100), ut nefandi ſceleris auctorem occidit, mox interfectus oppetiit. Fugiente tum Baldrico et conſcientiam in hoc manifeſtante, miſeria talis fama vulgante dilatatur, et *Thiedricus* ſanctae *Mimingerdenſis* eccleſiae

96) *ab Ottone.* Ann. Saxo: *Ottone Magno.* *Urs.*

97) *Roberti regis.* Scil. Francogalliae, filii et ſucceſſoris Hugonis Capetii vide Ann. Saxonem p. 442. *Urs.*

98) *Heinricus.* Ann. Saxo: *filius Heinrici de Stathe.* *Urs.*

99) *Uuigmannus — corruit.* Wichmannus, comes Zutphaniae ſ. in pago Hameland, filius erat Wichmanni eiusdem comitatus comitis, fraterque Adelae, feminae ſceleratiſſimae, cuius inſtinctu occiſus eſt ab huius marito Balderico comite Cliviae. Contentio inter eos, ut opinor, orta eſt ob bona paterna, quae tam Wichmannus, utpote Wichmanni ſenioris filius, quam Baldericus, utpote Wichmanni ſororius, ſibi vindicabant. Ea ipſa Adela erat mater Meinwerci, episcopi Paderbornenſis ex Immodo Comite, primo illius marito. Egregie haec omnia illuſtravit Falkius in Cod. Trad. Corbeienſ. p. 456 ſſ. *Urs.* — — Wichmannus II. ex ſtirpe Billingorum, qui in Chron. Quedlinb. p. 291. ob poſſeſſiones Belgicas *comes occidentalis Saxoniae* nominatur, ſubernante ſorore Adela ad urbem Weſtphaliae Uplage die 9. Oct. 1016. trucidatus eſt. Sic Necrolog. S. Michaelis Mstum. *Wed.*

100) *unus ex ſuis comitibus:* Ita habent et Dresd. et Brux. Codd. non *militibus* uti editiones. Ann. Saxo: *Unus militum Wigmanni.* *Urs.*

ecclesiae praesul, materterae meae iuxta qui expectabat 1), primus advenit, ac dilecti obitum amici moerore questus insolabili, corpus ad *Fretheni* 2) civitatem comitatur, et hoc ad patres suos collocare summopere studuit. Dehinc missis per omnem hanc regionem suimet nunciis, ipse comprovinciales et affines haec ad vindicanda excitat, et cum valida manu urbem praedictam hostis, nomine *Upplan* 3), possedit 4), contigua devastans loca et igne consumens. Advenit tandem Bernhardus dux 5), nepos meus, qui iure filii praefati comitis adhuc parvuli et totius haereditatis tutor 6) et nefandi criminis ultor extiterat; et hic tristes, quantum valuit, milites solatus, cum caeteris fautoribus urbanos nocte dieque lacessit. Interim Imperator a Burgundia, ubi magnam aestatis partem morabatur, digressus, ut primum omnem rei eventum comperit, navigio illuc pergere festinavit, et in illo itinere *Gevehardus*, Heriberti comitis filius, nepos meus, regiaeque maiestati tunc multum acceptus, ac omni probitate praecipuus, obiit, Imperatorem et omnes in his partibus constitutos tristes post se relinquens. Archiepiscopus autem Coloniensis *Heribertus* multum ex parte sui militis *Baldrici* follicitus, Imperatorem saepe interpellat, quo urbem diu possessam suae vellet subdere potestati; cuius assidua petitione Imperator devictus consensit. Hoste iam tunc Caesaris abeunte urbs Upplan dicta omnino destruitur, et cometissa ibidem diutius turbata cum omnibus quae habebat, proh dolor! servatur. Omnis maledictio, quam sibi beatus Iob imprecatus est, huic talem promerenti eveniat. In praesenti tempore tantum mali percipiat, ut in futuro veniam saltem sperare liceat. Quicunque in auxilium eius in hoc unquam aspiret, convertatur ad Deum, et se vehementer peccasse

1) *materterae meae iuxta qui expectabat.* Corrupta ac vitiosa lectio, indiligentia librarii admissa. Quae Leibnitius in Emendatt. p. 1006. proponit: *materterae meae* scil. *filius* etc. genealogiae quidem Ditmarianae respondent, sed obscuritatem non discutiunt. Periculum emendationis, quod ipse in vers. Germ. p. 491. feceram, quia nodum non expedit, nunc ipse improbo, et sic locum emendandum puto: *materterae meae* (numero plurali) *iuxta quem* (sc. praesulem) *expectabant*, vel: *matertera mea iuxta quem expectabat. Urs.* — Mihi vero plana omnia et expedita videntur, si legas *iussa. Wa.*

2) *Fretheni.* Ni fallor, oppidum *Vreeden* in territorio Monasteriensi ad fluv. Berkelam. *Urs.*

3) *Upplan, Uplun, Uflahan*, in pago Hamalant, ubi nunc comitatus Zutphaniae est, iuxta abbatiam Eltene olim sita, nunc desolata est. Vide biographum Meinwerci c. 34. p. 540. Chron. Gottwic. T. I. p. 619. Alpertum de diversitate temporum in Eccardi corpore hist. T. I. p. 113 f. *Urs.*

4) *possedit*, i. e. obsedit. *Urs.*

5) *Bernhardus dux.* Saxoniae, ducis Hermanni Billingi nepos, Bernhardi f. Bennonis, ducis Saxoniae, qui ann. 1011. obiit, filius. *Urs.*

6) *Comitis adhuc parvuli — tutor.* Nomen parvuli huius comitis Ditmarus non magis, quam alius illius aetatis scriptor, *Alpertus* de diversit. temp. ap. Eccardum I, 116. affert, eam sine dubio ob causam, quod satis notum esset, filium Wichmanni III. receptum per tres generationes nomen continuasse. In Necrologio nostro revera *quarti* nomine ad 12. Maii occurrit. Quo fundamento autem nitatur, quod tradit *Ioh. Adrian. Bolten* in *Ditmarsisch. Gesch. Th. II. Taf. S. 49.* anno adhuc 1057. eius mentionem fieri, equidem fateor me ignorare. *Wed.*

caſſe conſeſſus, ad emendationem condignam feſtinet; quia ſibilo venenoſae aſpidis caret eccleſia tanti deſenſoris. In hoc autem anno *Thiedricus* antiſtes 7) et *Hirimannus* comes, Gerbergae filius, de inani re mutuo certantes, ſua vaſtabant. Dehinc amicis perſuadentibus, ac maxime iuſſu imperatorio ſedati, praeſentiam Caeſaris utrinque praeſtolantur.

An. 1017. A. S. Anno dominicae incarnationis M°. XVII°. Kal. Ianuarii [*Gero* archiepiscopus 8) iuſſu Imperatoris *Bernhardum* marchionem nudis pedibus emendationem ſibi promittentem ſuscepit et eccleſiae praeſentavit, ſolutis omnibus bannis ab eo impoſitis]. Imperator 9) a Palithi, ubi celebravit natale Domini, exiens, in *Altſtidi* Epiphaniam Domini ſolemniter peregit, et in ſacra nocte eadem *Fritkericus* comes 10), fidelis Chriſto et ſeniori ſuo, obiit in civitate ſua *Ilburg* dicta. Hic quia ſapiens erat, et ſibi finem huius vitae iam appropinquare cernebat, praedictam civitatem fratris ſuimet filio, nomine *Thiedrico*, ea ratione dedit, ut cum laude ſua, quia haeres ſuimet fuit, et aliter hoc legitime fieri non potuit, liceret ſibi tribus ſuis filiabus praedium omne, quod remanſit, tradere. 11) Huius comitatum et ſuper *Siuſili* 12) pagum poteſtatem ille Thiedricus Imperatoris munere poſt ſuscepit. Fit publicus principum in Altſtidi conventus; inter Bernhardum marchionem et patrui meimet filios litigium cum emendatione ſibi accepta et iuramento pacificatum eſt. Inter *Thiedricum* antiſtitem et *Hirimannum* comitem inimicitiae diu exortae, et odium, quod erat inter *Eggihardum* et confratres *Udonis* filios ſenioris usque in III. Kal. Octobris 13), ab Imperatore ſedatum

7) *Thiedricus antiſtes.* Scil. Monaſterienſis. *Urs.*

8) *Gero archiepiscopus — impoſitis.* Quae hic de abſolutione Bernhardi ſequuntur, in margine Cod. Dresd. adſcripta Reineccius plane neglexit, hiatum vero aſterisco notavit. Leibnitius inſeruit. Chronogr. Saxo qui Ditmarum exſcripſit, haec et ſequentia minus recte ad ann. 1018. refert. *Urs.*

9) *Imperator* (non *Caeſar*) *a Palithi.* Falſus hic eſt Urſ. p. 493. verſ. Germ. Imperator feſtum nativitatis Chriſti celebravit 1016. Poeldae, unde profectus Kal. Ianuarii 1017. *Wed.*

10) *Fritkericus Comes.* Frater Dedonis a Wirinhario occiſi. Ann. Saxo. *Urs.*

11) *tradere.* Dubia et obſcura huius loci illuſtravit *Ritterus* in hiſt. antiquiſſ. Saxon. p. 135. Nomina trium filiarum comitis Friderici, quae Fabricius, Fauſtus, Simon aliique in ſcriptis ſuis recenſent, mere ficta eſſe probavit *Eccardus* in hiſt. geneal. princ. Saxon. ſuper. p. 57. Pari iure fabulam a monachis excogitatam de lege per Hiddam, eiusdem Comitis filiam ſancita in contumeliam viduarum Ileburgenſium, ſecundas nuptias ambientium, exploſit *Hornius* in *Sächs. Handbibl.* p. 271 ſ. cf. *Dondorf* Diſſ. *de lege Hiddae, ſ. de ſacco ſine ſutura a viduis Ileburgicae ditionis ſolvendo. Lipſ.* 1719. *Urs.*

12) *Siuſili.* Pagus antiquus Sorabicus in tractu Delitienſi et Ilenburgenſi ad utramque Muldae ripam poſitus, ad Albim Torgaviam usque patebat. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 773. Diſtinguendus eſt ab alio eiusdem fere nominis pago *Suisli, Suiſilli* etc. dicto, de quo vide *Kreyſig diplom. Nachleſe* P. I. p. 421 ſ. *Urs.*

13) *usque in III. Kal. Oct.* Haec non habent editiones, exſtant autem in Cod. Dresd. quamquam uno tenore ſcripta, ideoque difficiliora ad legendum, nempe ſic: *usq; inicia ſoctkt.* Neſcio, quid acciderit Urſino meo, qui inde exſculpſerat; *interiora ſocietatis,* quae ego non intelligo,

datum eſt. Ibi etiam promiſit Geroni archiepiſcopo Bernhardus marchio D. argenti talenta pro damni recompenſatione inlati. Optima quaeque Imperator ibi diu converſatus fecit. Fit pax inter *Genehardum* et *Uuillehelmum* comites. Nuncii de Italia huc venientes gratulabundi ad ſua redeunt. Iter Imperatoris ad occidentem diſpoſitum ob viae aſperitatem dilatum eſt. Imperator hoc, quod ex parte Bolizlavi rogatum eſt laudat, conveniſſe ad eum principes ſuos et ſi quid boni vellet ſibi exhibere, cum eorum conſilio libenter acciperet. Mittuntur invicem nuncii, et induciae ponuntur. Caeſar interim ad Merſeburg veniens, certitudinem rei huius expectabat. Ibi tunc multi latrones a gladiatoribus ſingulari certamine devicti, ſuſpendio perierunt; et archiepiſcopi duo *Erkinbaldus* et *Gero*, et *Arnulfus* antiſtes cum comitibus *Sigifrido* ac *Bernhardo* caeteriſque principibus iuxta Mildam fluvium quatuordecim dies ſedebant, Bolizlavum per internuncios ſuimet ad Albim venire rogantes ad colloquium a
413 ſe diu deſideratum. Et hic tunc erat *Sciciani* 14), et ut legationem audivit, *ſe ob timorem hoſtium ſuimet illo venire*, dixit, *nullatenus audere*. Et nuncii, *quid ſi*, inquiunt, *ſeniores noſtri ad nigram veniunt Elſtram, quid facis?* et ille, *nec pontem hunc*, infit, *praeterire volo*. Talibus dictis reverſi ſunt, dominiſque haec omnia intimabant ſuis. Imperator autem purificationem ſanctae Dei genitricis nobiſcum celebrat. Poſt hanc epiſcopi et comites ob contemtum Bolizlavi ſe fallentis triſtes adveniebant, et Imperatoris mentem apertis legationibus incendunt. Ibi tunc de futura expeditione tractatur, et fidelis quiſque ad hanc praeparari monetur, et ut ullus intra nos et publicum hoſtem deinceps mitteretur nuncius vel ſuſciperetur, firmiter ab Auguſto prohibetur, et quis hoc hactenus agere praeſumeret, diligenter inquiritur. Dehinc Imperator a nobis proficiſcens ad Magadaburg venit, magno ibidem ſuſceptus honore. Poſtera luce idem dominica die, quia ſeptuageſima tunc inſtabat, carnem depoſuit 15), et in II. feria archiepiſcopus capellam ſeptentrionalem benedixit praeſente Imperatore. In proxima autem die oritur commotio inter ſocios archiantiſtitis et Bernhardi marchionis, quae ſine periculo ſedatur, et epiſcopo honorifice finitur. Conveniunt ibidem fures, iuſſu Imperatoris, et a congredientibus devicti, laqueo traduntur. Multa ſalutem patriae reſpicientia ibidem finiuntur. Inde *Gunterus* 16) converſus

intelligo. Lectio Cod. Dresd. eſt a ſecunda manu, quae tamen in eo erravit, quod *Kalendas* poſuerit poſt *Oct.* debebat enim eſſe *Kal. Oct.* Folio ſequenti 165. in Cod. Dr. eadem ſcribendi compendia occurrunt: *tcia die — III. Kal. Marc.* Scrupulum omnem eximit Ann. Saxo, qui p. 446. aperte exhibet: *usque in III. Kal. Octobris. Wa.*

14) *Et hinc tunc erant Sciciani.* Voculam *et* inſerui ex Cod. Dr. *Wa.* — de loco Sciciani v. ſupra Lib. VI. *Urs.*

15) *carnem depoſuit.* i. e. carne veſci deſiit, ieiunare coepit. *Urs.*

16) *Gunterus — ivit.* Haec de Gunteri apoſtolatu ad Luiticios praetermiſerunt Reineccius et Maderus, Leibnitius e Cod. ſuo reſtituit. Plura de hoc Gunthero dixit Balbinus in Miſc. Bohem. Lib. IV. Dec. I. P. I. §. XX. p. 32. — Fabricius in Orig. Sax. Lib. II. p. 303. iſtam miſſionem ad Luiticios, i. e. Pomeranos minus recte in ann. 1019. ponit, et Venedos Luſatiae cum Pomeranis aperte confundit. — *Vir erat nobilis ac potens de Thuringia, qui conſilio Godehardi Abbatis renuntians omnibus, quae poſſedit, in Altaha monachus factus eſt.* Ann. Saxo p. 404.

ſus cauſa *Luiticios* praedicandi ivit. Sed cum ego multa ſaepe queſtus ſim Imperatori de parte meimet parochiae ab eccleſia Misnenſi iniuſte ablata et ſcriptis reſtituta, cumque bona inde mihi profutura ſperarem, aliter quam ratus ſim, hoc evenire cognoscebam. Namque in cathedra ſancti Petri, quae eſt VIII. Kal. Marcii, cum ſederet Imperator et praeſentes episcopi adeſſent, *Gero*, *Meinuuercus*, *Uuigo* 17) et *Ericus* et *Eiluuardus*, ſurrexi et lamentationem meam feci. Tunc Imperator et archiantiſtes 18), a quibus ſperabam auxilium, iuſſerunt mihi, Deus ſcit, invito, qui his reſiſtere non praeſumſi, ut parochiam in orientali parte Mildae fluminis iacentem, id eſt in burguuardis *Bichni* et *Uurcin* 19) Eiluuardo concederem, et quam ille in occidentali ripa tunc teneret, mihi hoc nunquam deſideranti relinqueret. Id concambium baculis firmavimus mutuis. Teſtificor coram Deo et omnibus ſanctis eius, id quod reſiduum fuit, tunc nullo modo dereliqui. Iuſſit quoque Imperator, ut villas tres, quae ſub praedicto erant episcopo 20), Hirimannus marchio aut Misnenſi eccleſiae ſacramento retineret, aut mihi redderet. 21) Eodem die Imperator et contectalis ſua a Gero-

404. 408. *Urs.* — — Filius fuit *Eckardi* I. Marchionis Misniae, et *Suanehildis*, filiae *Hermanni*, Ducis Saxoniae. Iamiam anno 1006. monachus fuit Hersfeldiae, unde in monaſterium Alt-Aich abiit, 1008. Eremita factus, et, uti Ditmarus narrat, miſſionarium egit inter Venedos Lutizios. Inde factum, ut in tabulis domus ſuae genealogicis vix uspiam reperiatur. Anno 1040. conciliator pacis fuit inter Henricum III. et Bohemos, et obiit 9. Oct. 1045. Necrolog. S. Michaelis Metum, ubi *Gunthariii ſolitarii* nomine legitur. *Wed.*

17) *Vuigo.* Niſi fallor, in Necrologio ad 14. Ianuar. adſcriptus *Wiga episcopus*, qui episc. Brandenburgenſis circa annum 1018. deceſſit. *Wed.*

18) *archiantiſtites.* Gero Magdeburgenſis, cum Meinwerco Paderbornenſi, Wigone Brandeburgenſi, Erico Havelbergenſi et Eilwardo Misnenſi episcopis. *Urs.*

19) *Bichni et Uurcin.* Hodie *Pichen* et *Wurzen*. *Pichen*, rectius *Bichen* olim oppidum cum burgo in pago Chutici, inter urbes Eilenburg et Wurzen fere medium, ad fl. Muldam poſitum nunc in vicum redactum eſt. Praedium ibi nobile eſt Comitum Bunavienſium. Iura et privilegia civitatis ab Henrico I. Imp. impetrabat, teſte ipſo Ditmaro Lib. I. quicquid etiam Abelius ad Chron. Walbecc. p. 58. opponat. *Urs.*

20) *praedicto episcopo*, ſcil. Eilwardo Misnenſi. *Urs.*

21) *aut mihi redderet.* Planum hic locus facit *ius et officium Advocatiae Marchionum Misnenſ. circa bona, iura et privilegia episcopatus Misnenſis* a prima eius conſtitutione. Patet id ex ipſo Ottonis I. diplomate ſuper ordinatione trium novorum episcoporum, Mersburgi, Cizae et Misnae ann. 968. evulgato ap. Leukfeld in Antt. Halberſt. p. 656. ſ. cuius verba memorabilia ideo etiam appoſui, quia Guentherum eo ipſo anno ſuperſtitem marchionem Misnenſem fuiſſe indubitanter probant: *Tres ab illo* (Adalberto, Archiepiscopo Magdeb.) *episcopos, unum Mersburgenſem, alterum Cizae, tertium Misne in praeſentia legatorum Domni Papae et veſtra volumus ordinari.* — — *Vos autem Marchiones noſtros, Wigbertum ſcilicet* (reſpectu Mersburgenſis) *Wiggerum* (reſp. Cizenſis) *et Guntherum* (reſp. Misnenſis episcopi) *fidelitate nobis debita obteſtamur et admonemus, ne quid in hac ordinatione Archiepiscopo noſtro in vobis obſiſtat.* — *Ne vero iidem episcopi, qui ordinandi erunt, pauperes et villanis ſimiles aeſtimentur, volumus caveatis, et conſilio Archiepiscopi et eorum, qui cum illo in Natali Domini erunt, Episcoporum et Comitum, qualiter ſuſtententur, inveniatis. Urs.*

Gerone archiepiscopo magnis honorantur muneribus; craſtinoque inde pergentes, tertia die, id eſt dominica, ad Halverſtidi pervenerunt. Quos ibi *Arnulfus* praeſul magnifice ſuſcepit, et duas noctes ſecum habuit; III. feria ad Quidilingiburg perſecti, ab *Ethelhida* 22) venerabili abbatiſſa non minori gloria ornantur. 23) Quarta die monaſterium in occidentali monte 24) ſitum, ubi ſponſo coeleſti ſanctimoniales monachico habitu ſerviunt, ab Arnulſo antiſtite 25) praeſente Auguſto dedicatum eſt III. Kal. Marcii, auxiliante eum ad hoc Gerone archiepiscopo caeterisque confratribus. Ibi tunc Imperator talentum auri dedit ad altare. Inde tunc percepta a nepte ſua caritate magna ad Goslariam tendens villam 26), ibidem IIII. ſedebat hebdomadas; hanc enim tunc multum excoluit, quam et aedificaverat. Et quia tunc quadrageſima fuit, quae Chriſto oportebant, et ſeculo in multis neceſſaria erant, operari ſtuduit. Poſthaec *Bertholdus* Luitharii filius cum ſuis fautoribus urbem *Munnam* 27) Kalend. Aprilis conducto 28) cuſtode diluculo intrans, *Baldricum*, Uuigmanni comitis inclitum ſatellitem cum conſociis diu repugnantem, occidit, victorque inſedit. 29)

Pridie ego ad Misni praeſidio veniebam. In hac hebdomada principes noſtri edictu Caeſaris ad *Gosleri* conveniunt, ibique tunc avunculo meimet *Sigifrido* comitatus fratris Heinrici commendatur, et expeditio in noſtris partibus ordinatur, caeteraque patriae periclitantis proficua et admodum neceſſaria disputantur. Imperator inde progreſſus, hoc malum, quod praedixi, primitus comperiens, de futura perturbatione ſollicitus fuit. In illo vernali tempore et in Bernhardi Marchionis poteſtate 30), naſcitur ovis cum V. cruribus. [In menſe Aprili 31) VI. Idus eiusdem cum iam plenilunium eſſet,

22) *Ethelhida.* Haec Ottonis II. filia ann. 1039. Abbatiſſa Gandershemii electa eſt. In Necrolog. ad 14. Ianuar. *Ethelheih abbatiſſa. Wed.*

23) *ornantur.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *honorantur. Urs.*

24) *occidentali monte.* Vocabatur mons Sionis, *der Munſenberg. Urs.*

25) *Arnulfo antiſtite.* ſcil. Halberſtadienſi. *Urs.*

26) *villam.* i. e. civitatem. v. Adelung Gloſſar. T. VI. p. 816. De Goslaria vide Ann. Sax. p. 418. coll. p. 247. *Urs.*

27) *Munnam.* Annal. Saxo p. 446. hanc urbem nominat *Mundam.* Dingelſtadius Munnam eſſe oppidulum *Muiuder* principatus Calenbergenſis ad fl. Hamelam autumat. Ego quidem malim accedere ſententiae Abelii, qui eam *Munderberg* eſſe in ducatu Clivienſi non longe ab oppido Calcar exiſtimat. v. Meibomii Chron. Walbecc. ab Abelio editum p. 101 ſ. Alperti relatio de Munna clam tradita et deſtructa in libro eius de diverſitate temporum p. 116 ſ. facile cum Ditmariana conciliari poteſt. *Urs.*

28) *conducto.* Leibnitius in Emendatt. p. 1006. ſubſtituit: *corrupto. Urs.*

29) *inſedit.* Sic Dresd. forraſſe tamen rectius Brux. *in ea ſedit. Urs.*

30) *poteſtate*, h. e. iurisdictione territoriali. *Urs.*

31) *In menſe Aprili — rutilans.* Reinecc. et Madeius omiſerunt, Leibnitius o Cod. ſuo reſtituit, Cod. Dresd. habet in margine, exſtant etiam apud Ann. Saxonem. *Urs.* — — de Vignoles haec ſuo exemplari adſcripſit: Dignus vindice nodus. Talia verba ſolent quidem eclipſes lunares

effet, luna a multis vifa eft ut nova, hora diei tertia diu rutilans.] Palmas Rex celebrat Magoncia et in *Ingelnenen* 32) pafcha, et in his partibus magis honorifice ac poteftative nunquam fuit. Et quia ob tantam folemnitatem maxima ibidem finiri non poterant, ad *Aquasgrani* ponitur conventus, et tunc illic cum confilio *Hiriberti* archipraefulis *Thiedricum* Metenfem episcopum et *Heinricum* fratrem eius placavit. Regina autem Cunigundis a *Froncanauordi* a Caefare discedens, cum ad locum, qui *Capungun* 33) dicitur, veniret, infirmatur, et ibi tunc Deo promifit, fe ad laudem eius unum facturam monafterium [Canonicarum, quod poftmodum perfectum et vocatum eft Confugienfis ecclefia.] 34) Sed quod inter haec accidit, his annecti haud incongruum eft.

An. 1016. A. S. In urbe Parthenopolitana duae conforores 35) fuere, quarum prior *Aluured*, et iunior *Irmingerd* dicebatur, ambae admodum laudabilis vitae, non cum caeteris fanctimonialibus converfando, fed fingulariter in ecclefia, quae rotunda dicebatur, Chrifto eiusque delectae genitrici fedulum exhibebant obfequium. Iunior autem exteriorum lumen oculorum perdens, interiori acie aeterno fruitur fplendore, et non longe poft 414
ad patriam femper optatam VII. Id. Febr. transiit. Huius fenior germana nepti fuae innixa *Fritherunae*, et crebro amiffae fororis et affiduae infirmitatis dolore deficiens, nil nifi XIIII. hebdomadas et tres dies fupervixit. Haec pridie quam carnis debitum perfolveret, in exceffu mentis effecta in praefentiam fanctae Dei genitricis delata eft, ubi Taginonem et Uualtherdum archiepiscopos, (Magdeburgenfes) et AEidum praefulem (Misnenfem) venerandum, magno lucentes honore fibi indulgere promeruit. Cognovit quoque ibidem materteras Geronis archiepiscopi, *Mirifuidam* ac *Emnildam* et *Eddilam* 36) nomine, quae abbatiam relinquens fuam, Chrifti amore iuxta monafterium doctoris gentium Pauli Romae includitur, et aliam, quae *Odel* 37) dicebatur, omnes

nares denotare. Verum, quantum ego affequi poffum, nec 6. Id. April. fuit plenilunium hoc anno, nec plenilunium Aprilis fuit eclipticum nec eclipfis lunaria vifa eft in Germania ante aut poft plures menfes. Contigit quidem eclipfis lunaris 3. Id. Maii, fed videnda in Afia aut Oriente, non in occiduis regionibus. Partialis etiam eclipfis facta eft nocte inter 8. Id. et 7. Idus Novembris, cuius meminit Chronogr. Saxo.

32) *Ingelnenen. Ingelheim*, civitas in Palatinatu Rhenano fita inter Moguntiam et Bingium, ubi adhuc antiqui palatii regii rudera fuperfunt, de quo pluribus egit Mabillonius de re diplom. Lib. IV. p. 287. *Urs.*

33) *Capungun.* De hoc monafterio *Kirchkaufungen* v. fupra, hoc libro. In hoc monafterio Cunegundis diem obiit fupremum. *Urs.*

34) *Canonicarum — ecclefia.* Nusquam reperiuntur, nifi in margine Codicis Dresd. Non Ditmari ipfius, fed gloffatoris funt. *Urs.*

35) *conforores.* propiori cognatione cum Ditmaro coniunctae fuiffe videntur. *Urs.*

36) *Mirisvidam ac Emnildam et Eddilam.* In Necrologio *Mirisuit abbatiffa* ad 18. Martii, *Emnildd. abb.* ad 9. Iulii et *Edde* abb. ad 16. April. infcriptae leguntur. Ipfe *Gero* archiepiscopus, cuius amitae h. l. dicuntur fuiffe, ad diem 22. Oct. (1023.) adfcriptus. *Wed.*

37) *Odel.* Ann. Saxo *Oda. Urs.*

omnes illud psalmographi canentes: placebo Domino in regione vivorum. Interim praesentibus cunctis haec mortua videbatur; tandem expergiscens et oculos elevans, quod vidit omnibus innotuit: *Hactenus*, inquiens, *vobiscum libenter commorabar, nunc consideratis multo melioribus his, piget in hac lutea me amplius manere casa. Dicam vobis in veritate, quod cras vos relictura, locum mihi praeordinatum munere divino possidere debeo;* sicque factum est. Transiit autem anima eiusdem in Christo felix XI. Kal. Iunii. Hoc verum esse fratres in Christo mihi credite, et has ecclesiae adiutrices nostrae admodum utiles esse pro certo scitote. In suas orationes sanctas me peccatorem hae susceperunt, et nil unquam boni ex mea parte proh dolor! receperunt.

Imperator autem audiens contectalem suam levius habere et votum Domino fecisse, grates Christo persolvit ex animo, et Pentecosten in *Uuirthunu* 38), quam primo sanctus Dei sacerdos *Liidigerus* suis construxit impensis, (ecclesiam), venerabiliter celebravit, abbate *Heithenrico* sibi pleniter ibidem serviente. Postera die, id est IIII. Id. Iunii *Thieddegus* Pragensis antistes ac martyris Christi successor *Athelberti*, viam universae carnis fideliter adiit. Hic in nova educatus Corbeia, medicinali arte optime instructus est. Quem Bolizlauus senior ob inobedientiam Christi praeconis paralysi percussus, licentia *Thietmari* abbatis vocavit, eiusque magisterio levius habere coepit. Sed lampas ardens Uuortegus cum ex huius mundi caligine, ut praedixi, subtraheretur, auxilio praefati ducis sedem suam is a tertio Ottone ad regendum suscepit, de qua post mortem Bolizlaui senioris ab aequivoco eius et filio saepe expulsus, toties a marchione *Ekkihardo* reducitur, et magnas patitur iniurias. Hic hospites, ut sanctus iubet Gregorius, non solum ad se invitavit, sed etiam traxit, hoc maximum habens vitium, quod ob morbum sibi nocentem bibebat supra modum. Paralyticus enim 39) erat, manuum tremore assiduo sine adstantium auxilio presbiterorum missam canere non potuit; sicque usque ad finem languescens, bonis, ut spero, animam curabat medicaminibus. An. 1017. A. S.

Interea *Mararenses* 40) Bolizlaui milites magnam Bauuariorum catervam dolo circumvenientes incautam occidunt, damnum sibi ab eis illatum prius ad partem haud exiguam ulciscentes. Caesar vero ad orientem tendens, Imperatricem ad se in loco, qui *Pathebrunnum* dicitur, venire iubet. Inde ambo usque ad Magadaburg profecti a Gerone archiepiscopo honorifice suscepti sunt. In sequenti vero nocte, id est dominica, et Non. Iulii tempestas ingruit horrida, homines cum pecoribus simul et aedificiis ac frugibus late consumens. Immensus quoque fragor sylvas concutiens, vias omnes nimis occupabat. Postera die imperator cum coniuge et exercitu Albim transiens ad

38) *Uuirthunu.* Ann. Saxo *Wirtina.* *Urs.*

39) *enim.* Sic Cod. Dresd. editores *autem.* *Wa.*

40) *Mararenses*, i. e. Moravi. *Urs.*

Lieſca 41), curtem quondam *Uigonis* episcopi et tunc feris innumerabilibus habitatam venit, duasque ibidem noctes in caſtris ſedens tardantem turbam expectavit. Et poſt haec regreſſa Imperatrice caeterisque compluribus, ipſe turmatim proceſſit. Ipſa vero die *Heinricus* 42), quondam Bauuariorum dux, a Bolizlauo, quo pacis firmandae gratia perrexit, cum nunciis eiusdem rediit, quem Imperator audita referentem ſua iterum legatione remiſit, nilque ibi proficientem, ad dominam et ſororem ſuam abire ſinit.

An. 1017. A. S. Interea in monte ſancti Iohannis Baptiſtae, qui iuxta Parthenopolim poſitus, eidem eſt cum appertinentibus univerſis ſubditus, res admodum miſerabilis XII. Kal. Auguſti et dominica nocte accidit. Horum in dormitorio confratrum lucerna quaedam ardens maior ſolito illuxit, et proxima occupans hoc, ibidem quieſcentibus id ſero intelligentibus, voraci flamma conſumſit; et cum tale periculum omnes evaderent, unum ex his cauſa ſacerdotalem eripiendi apparatum ſubito regreſſum, et in medio ignis peccata ſuimet confitentem perdiderunt. Huius nomen erat *Hemico*. 43) Dehinc monaſterium ab eiusdem loci abbate *Sigifrido* VIII. annis optime elaboratum ardens praeſentium poſteaque advenientium corda turbavit. Inſuper duas eiusdem capellas cum refectorio caeterisque adhaerentibus officinis ignis late flagrans abſorbuit; de cuius avaris faucibus divina pietas et confluentium ſumma devotio omnes ſanctorum reliquias et maximam theſauri partem eripuit. Facto autem mane urbis praedictae habitatores et qui ibidem praeſidio ab Imperatore relicti fuerant, conveniunt, detrimentum tale nimio moerore conqueſti. Corporis autem peruſti tenues favillas mane confratres ſummopere colligentes ſuis appoſuere praedeceſſoribus abbatique ſuo tunc 415 abſenti per nuncium ſuimet eventum miſerabilem indixere. Qui ut haec comperit, ſuis ſpecialiter accidiſſe peccatis cognoscens, quia emendare nequivit, honeſta gravitate tulit.

Dum haec aguntur, *Miſeco* Bolizlaui filius Boëmiam abſentia *Othelrici* ducis ſui minus ſolito repugnantem cum X. legionibus invadens, duos dies praedatur eandem, et cum innumerabili captivorum multitudine reverſus patrem gaudiis implevit immenſis. Caeſar vero cum exercitu ſuo, et Boëmiorum atque Luiticiorum comitatu immenſo 44) obvia quaeque devaſtans V. Id. Aug. ad urbem *Glaguam*, ubi Bolizlavus cum ſuis eos praeſtolatur, ſollicitus venit, et provocantem inter ſagittarios latitantes hoſtem noſtros perſe-

41) *Liesca*. *Liezca*, iam vicus in ducatu Magdeburg. quem ad Marchiam mediam referunt. Illo tempore Luiticii eum incendio deleverant, teſte Adamo Bremenſi p. 137. *Urs.*

42) *Heinricus*, Luxemburgicus, frater Imperatricis Cunegundis. *Urs.*

43) *Hemico*. Sic Cod. Dresd. Chronogr. Saxo Ditmarum fere ad verbum exſcribens ad ann. 1018. p. 232. *Hennico*. Editores falſo *Henricus*. *Urs* — Recte ſine dubio Dresdenſis, nam in noſtro etiam Necrologio ſic. *XII. Kal. Aug. Hemmo presbr. et mon.* *Wed.*

44) *immenſo*. In Cod. Dresd. eſt per compendium ſcribendi. Editores ignorant. *Wa.*

persequi prohibuit. Inde electas ab exercitu valido XII. legiones ad urbem *Nemzi* 45) dictam, ea quod a nostris olim sit condita, praemisit, quae habitatoribus his venturum praeoccuparent auxilium. Quibus castrametatis hostes adventare rumor indixit, et in nocte tenebrosa ac in magna imbrium effusione hos laedere nequaquam valentes, quosdam effugarunt, nonnullosque civitatem intrare inviti patiebantur. Posita autem est haec in pago *Silensi* 46), vocabulo hoc a quodam monte nimis excelso et grandi olim sibi indito; et hic ob qualitatem suam et quantitatem, cum execranda gentilitas ibi veneraretur, ab incolis omnibus nimis honorabatur. Imperator autem post tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens, castris eandem undique secus circumdari 47) iubet, sperans sic omnem hosti suo claudere accessum. Sapiens eiusdem consilium et in omnibus bona voluntas multum ibi prodesset, si in efficiendis rebus auxiliantium sibi affectus hunc adiuvaret; nunc autem per omnes custodias praesidium urbi in noctis silentio advenerat magnum. Tunc omnigenorum species instrumentorum a nostris parari iubentur, et mox ex parte contraria his admodum similia videntur. Nunquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se unquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem sanctam erigebant, eiusdemque auxilio hos vinci sperabant. Si quid his prosperi accidit, nunquam exclamabant, nec adversitatem aliquo gemitu ingravescente aperiebant. Interim *Mararenses* Boëmiam ingressi, urbem quandam expugnant, et cum praeda ingenti incolumes exibant. Quod cum marchio *Heinricus* hos petere cum exercitu conatus audiret, festinus insequitur, et occisis ex eorum numero plus quam mille viris, fugientibusque caeteris captivitatem hanc omnem solutam domum remisit. 48) Neque tacendum est, quod alii milites Bolizlavi urbem *Belegori* 49) dictam, XVIII. Kal. Septbr. aggressi, et bello eam impugnantes diutino, Deo gratia! nil proficiebant. *Luiticiorum* autem magna multitudo, quae domi fuerant 50), quandam civitatem praefati ducis petierunt. Ibi plus quam C. socios perdentes

45) *Nemzi.* *Nimptsch*, *Nimitium*, urbs non inelegans in principatu Briegensi ad fl. Loham. Biographus Ottonis, episcopi Bambergensis Lib. II. c. 8. in Ludewigii Scriptt. Bamberg. T. I. p. 654. nominat *Nemetiam*, *ducis Polonorum*. Conditores eius, teste ipso Ditmaro, Germani fuere, hinc Poloni et Slavi nomen illi dederunt *Niemez*, *Niemiecz*, *Nemzi* i. e. *die Deutsche.* v. Danvillii Geogr. medii aevi ed. Germ. p. 257 f. *Urs.*

46) *pago Silensi.* Primus inter omnes Ditmarus hunc pagorum maximum nominavit, a cuius denominatione Silesiae nomen indubitanter ortum est. v. Chron. Gottwic. T. I. p. 771 f. Illo aevo erat in potestate Polonorum. Nomen traxit ex nomine montis eius regionis altissimi, quem vocant *Silensem*, *Zotensem*, *Zobtensem*, *Zabothum vel Sabothum*, de quo *Franc. Fabri* vulgo *Koeckritz* poema latinum lectione dignum scripsit, quod *Nic. Reusnerus* Itinerario orbis ed. Bas. 1592. 8. sub Auctuarii nomine adiunxit, et ob raritatem recudendum curavit Q. A. T. A. V. A. Lips. 1725. sub titulo *Primitiarum Silesiacarum.* *Urs.*

47) *circumdari.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *obsideri.* *Urs.*

48) *domum remisit.* Hic fol. 169. Cod. Dresd. episcopus Wernherus undecima vice nomen aeternitati commendavit. *Urs.*

49) *Belegori.* Belgern, urbs ad Albim sita. *Urs.*

50) *domi fuerant.* Cod. Brux. *resederant.* *Urs.*

dentes cum ingenti triſtitia remeabant, poſteaque eiusdem bona multum vaſtabant. His quoque adiiciam mortiferum *Godefridi* ducis et *Gerardi* comitis congreſſum. 51) Illi namque diu invicem discordes certam condixerè diem, qua cum ſuis fautoribus haec certo duelli iudicio discernerent. Menſe Auguſto ac VI. Kal. Septembr. in quadam prati florentis condicta planicie confligebant. Sed ſuperbiam Gerardi humilitas Chriſti molliens, ac ſocios eius in fugam ſubito vertens, non minus ex his quam CCC. proſtravit viros, ex quibus fuit unus *Uualteri* a pulvere 52), vel eo nomine, quod in favillam ſibi contraria redegiſſet, vocatus, habitu clericus ſed re latro eximius. Hic centurio lacu cum ſuis clauditur uno, et tunc ſatiatus 53) iacuit in proelio, cui nunquam ſuffecit ſanguinis effuſio. Nam perhibent populi, hunc duntaxat cum laetitia duxiſſe diem, quo haſtam ſuimet humano cruore aſperſam, et domus Domini, quibus alii pepercere maligni, incenſas ruere vidit. Hic Burgundia genitus, et a praedicto comite quondam captus, non prius ab eo potuit abſolvi, quam ſe eidem ſemper auxiliaturum, ac loco devoti militis ei ſerviturum ſacramentis ſancivit. Ergo huc vocatus venit, ſed ad perpetrandum ſoliti facinoris augmentum, divina tardatus miſeratione rediit. Capti ſunt autem tunc ex parte ſenioris ſui *Sigifridus*, eiusdem filius, nepos autem Imperatricis noſtrae, cum *Balderico* aliisque quamplurimis. Sauciatus eſt ibi *Cono* 54), cui iam illicite nupſit neptis ſua, *Ernaſti* ducis vidua. Praedictus vero dux nil niſi XXX. milites perdidit, et hos elegantes. Interea perfectis omnibus inſtrumentis, cum iam ibi tres ſederet hebdomadas Caeſar, ad urbem 55) pugnare iuſſit, et haec omnia iniecto a propugnaculis igne celeriter ardere vidit. Poſt haec *Othelricus* cum ſuis urbem aſcendere tentans nil profecit. Tunc Luitici ſimilia aggreſſi deiiciuntur. Caeſar autem videns exercitum infirmitate depreſſum in urbe capienda in vanum laborare, iter ſuum nimis arduum ad Boëmiam direxit; ibique ab eiusdem provinciae iuſto duce 56) Othelrico ſusceptus, decenti munere honoratur. Interim marchio *Heinricus* 57), amitae meae filius, longa aegrotatione vexatus XIIII. Kal. Octobr. Orientalium decus Francorum obiit, et in ſeptentrionali parte monaſterii in *Suinuordi*, civitate ſua, poſiti, ab episcopis tribus, *Heinrico*, *Euuerhardo* et venerabili *Riculfo*, extra eccleſiam, ut ipſe petiit, iuxta ianuam ſepultus eſt. Hoc Caeſar in Misni comperiens multum doluit. Bolizlavus vero in *Uuortizlaua* civitate eventum rei ſollicitus 416
expe-

51) *Godofridi et Gerardi congreſſum.* Proelii huius meminit Guichenon in charta quadam, quam edidit in Biblioth. Sepus. p. 164. et 395. *Urs.*

52) *Uualteri a pulvere.* En manifeſtum veſtigium cognominum iam Sec. XI. uſitatorum. Editiones habent *pulvereo nomine. Urs.*

53) *ſatiatus.* Editiones legunt *ſauciatus.* Vnice vera eſt lectio Dresdenſis, quae verbis ſequentibus: *nunquam ſuffecit*, corroboratur. *Urs.*

54) *Cono. Qui et Conradus.* Ann. Saxo. *Salicus* nimirum, qui hoc cognomine poſtmodum Imperator inclaruit. *Urs.*

55) *ad urbem* ſc. Nemzi. *Urs.*

56) *iuſto duce.* Cod. Brux. *iniuſto duce. Urs.*

57) *Heinricus.* Suinfurtenſis, cognomine parvus. *Urs.*

expectans, cum Imperatorem abiſſe, urbemque ſuam incolumem ſtare audiret, laetatur, militibusque congaudet. 58) Pedites autem illius plusquam ſexcenti Boëmiam clanculum petentes, praedamque ſibi more ſolito inde ſperantes, quem hoſtibus laqueum extendêre, paucis exceđentibus incurrêre. Sed Luitici redeuntes irati dedecus deae ſuimet illatum queruntur. Nam haec in vexillis formata a quodam Herimanni marchionis ſocio lapide uno traiecta eſt; et dum hoc miniſtri eius Imperatori dolenter retuliſſent, ad emendationem XII. talenta perceperunt. Et cum iuxta *Uurcin* civitatem Mildam nimis effuſam transire voluiſſent, deam cum egregio L. militum comitatu alteram perdidere. Tam malo omine reſidui domum venientes, a ſervitio Caeſaris ſe malorum inſtinctu abalienare nituntur; ſed habito poſt communi ſuimet placito a prioribus ſuis convertuntur. Laborem iſtius itineris, et commune detrimentum quis unquam valet explicare? Inexuperabilis Boëmiae regionis introitus, ſed multo deterior eiusdem fuit exitus. Facta eſt haec expeditio ad perniciem hoſtis; ſed crimine noſtro multum laeſit victoribus noſtris. Quod enim tunc in nobis non licuit inimicis, peractum eſt poſtea criminibus noſtris. Defleam quoque quod Bolizlavi ſatellites inter Albim et Mildam facinus perpetrabant. Namque hi iuſſu Senioris ſui velociter egreſſi XIII. Kal. Octobr. plus quam mille mancipia in his partibus ſumſerunt, plurimaque incendio late conſumentes proſpero itinere revertuntur. Imperator autem Kal. Octobr. Merſeburg venit ibique *Ekkihardum*, novae civitatis abbatem 59), et huic XXIII. annos et V. menſes praeſidentem, *Pragenſi* praefecit eccleſiae, eundem II. Non. Novembr. 60) ab *Erkanbaldô* archipraeſule conſenſu meo conſecrari praecipiens. Ibi tunc Bolizlavi nuncius *Luidulfum* iuvenem diu captivum remitti promiſit, ſuosque milites apud nos firma detentos cuſtodia pro eius liberatione relaxari petiit; et ſi aliquem Imperatori nuncium de acquirenda eiusdem gratia mittere licuiſſet, diligenter inquirit. Aſſiduo principum ſuimet interventu Caeſar his omnibus aſſenſum praebuit, et tunc primo comperit, *Ruſzorum* regem, ut ſibi per internuncium promiſit ſuum, Bolizlavum petiiſſe, nilque ibi ad urbem poſſeſſam profeciſſe. Huius regnum praefatus dux poſtea cum exercitu invadens, generum ſuimet et fratrem eius diu expulſum inthroni-

An. 1017. A. S.

58) *congaudet.* Cod. Brux. *laetatur in Domino, militibusque congaudet in ſecundis.* In Cod. Dresd. eraſa ſunt verba *in Domino* et *in ſecundis*, quam ob cauſam, non exputo. *Urs.*

59) *novae civitatis abbatem. Münchnaumburg.* Sic explicat Meibomius in Chronico Bergenſi, p. 5. Plura de Eccardo abbate habet Becmannus in hiſt. Anhaltina T. I. p. 431. *Urs.*

60) *II. Non. Novembr.* Sic perſpicue Cod. Dresd. ſuffragante Ann. Saxone p. 448. Editores habent V. Non. quod Latinorum faſti non admittunt. At in ipſo tamen Codice errorem odoror. Nam ſi Caeſar ipſis Kal. Octobris Merſeburgi advenit, ſi Alſtedi feſtum omnium Sanctorum, quod in Kal. Novembr. incidit, celebravit, ibidemque III Non. Nov. Merſeburgenſem epiſcopatum nova bonorum donatione auxit, ſequitur, diſceſſum Caeſaris ab urbe Merſeburg ſub exitum demum menſis Octobris eveniſſe. De conſecratione vero recens electi epiſcopi Pragenſis Merſeburgi factâ ipſe Ditmarus teſtatur; hinc efficitur, eam non II. Non. Novemb. ſed II. Non. Octob. factam eſſe. *Urs.* — — forte: V. *Kal.* Nov. *Vignoles.*

thronizavit et hilaris rediit. Imperator a nobis exiens tria dedit *dorſalia* 61) et urceum argenteum. 62) Inde ad Alſtidi venit, ibique omnium memoriam Sanctorum digna veneratione celebravit, et tunc in eodem die *Herdingus*, novae civitatis 63) ab Imperatore ibidem conſtitutus abbas, a Gerone archiepiscopo conſecratur. In ſequenti dominica die, id eſt tertia Nonas Novembris Caeſar quoddam praedium *Rogalici* 64) vocatum, quod tunc ab *Hatholdo* milite ſibi placito acquiſivit concambio, confratribus noſtris in Merſeburg Chriſto famulantibus dedit, et lucum quendam ab *Hagero*, praedicti ſenioris germano, X. talentis argenti comparatum, eorundem utilitatibus accommodavit, praeceptisque ſuimet firmari praecepit. Tres quoque eccleſias in *Libzi*, et in *Olſcuizi*, ac in *Guſua* poſitas 65) mihi conceſſit. In hoc vernali 66) tempore idem aureum altare ad decus eccleſiae fabricari iuſſerat noſtrae, ad quod ego ex antiqui altaris noſtri ſumptu auri VI. libras dedi. Sed cum in praedicta civitate Caeſar V. hebdomadas et IIII. dies ſederet, dilectum ſibi locum Bauenberg viſitat, ubi tunc menſe Decembri et in prima nocte, quae Caeſaris adventum ſubſequuta eſt, *Guncelinus* in cuſtodia diu tentus ſolvitur, catena, de pedibus divina maieſtate conſtrictis leniter cadente, integraque permanente. 67) *Heinricum* etiam quondam Bauuariorum ducem, et tunc VIII. annos et pene tot menſes ſua depoſitum culpa, priſtinis Imperator reſtituit honoribus die dominica; ſicut ei firmatum eſt prius a *Poppone* Treverenſi Archiepiscopo. 68) Sed antequam huius concluſionem anni faciam, quaedam in hoc dicenda interſeram.

Thiet-

61) *dorſalia.* Dorſale eſt pannus, ſeu aulaeum, e parietibus ſuspenſum, ſic dictum, quod clero in choro ſedenti ad dorſum appenſum eſt. *Urs.*

62) *urceum argenteum.* Addit Cod. Brux. *eccleſiae noſtrae* ſc. Merſeburgenſi. *Urs.*

63) *novae civitatis.* Monachonumburgum, Münchennienburg, explicante Meibomio in hiſt. monaſt. Bergenſis T. III. p. 293. *Urs.*

64) *Rogalici*, eſt pagus in episcopatu Merſeburgenſi prope Schkeudiz. v. *Leonhardi Erdbeschr.* T. II. p. 533. Fabricius Lib. II. Orig. Saxon. p. 309. Lib. II. rer. Saxon. p. 154. urbem Rochlis intelligi vult; ſed Ditmarus ipſe villam *Roclizi*, quam paullo poſt nominat, a praedio hoc *Rogalici* bene diſtinguit. cf. Graun Diſſ. de antiquit. oppidi Rochlicienſis Cap. III. p. 14. *Urs.*

65) *Libzi, Olscuizi, Guſua.* Libzi eſt *Lipſia. Olscuizi* in vita Ditmari vocatur *Olsnice*, rectius *Olsvice*, quo nomine minime urbs *Oſchatz*, uti Fabricio videtur, ſed pagus *Oelzſchau* in praefectura Lipſienſi. *Guſua* eſt pagus Geuſa prope Merſeburgum. Diploma Henrici II. Imp. ea de re Alſtedi. d. III. Nov. 1017. datum legitur in Wiedeburgii tr. de pagis vet. Misniae p. 142. *Urs.*

66) *vernali tempore.* Imo *autumnali.* Vignoles.

67) *permanente.* Haec de liberatione Guncelini, Marchionis olim Misnenſis ap. Reineccium et Maderum deſiderantur. Leibnitius inſeruit quidem e Codice ſuo, ſed loco minus idoneo, quem nunc meliorem e Cod. Dr. aſſignavimus. Conſentit Ann. Saxo ad ann. 1017. et Albinus in Chron. terrae Misn. p. 403. Guncelinum in vinculis deceſſiſſe contendens ex hoc loco corrigendus eſt. *Urs.*

68) *Poppone Trevirenſi archiepiscopo.* Poppo hic erat filius Leopoldi, Marchionis Franconiae Orientalis. v. Falk Cod. Traditt. Corbeienſ. p. 389. *Urs.*

Thietmarus 69), venerabilis ſanctae *Aſenbrunnenſis* eccleſiae episcopus, ſervus ſancti Mauricii in Magadaburg et prius utilis Magontiae et Aquisgrani praepoſitus, caligine quadam obſuſcante lumen hoc viſibile in priori perdidit anno, ac interiori oculo eo lucidius radiante ſomitem totius lucis, Chriſtum, indeſeſſo labore iam contemplatur. Hic a rege Heinrico ſucceſſit anteceſſori ſuo *Nonnoni* 70), qui *Othilulfus* dicebatur. Obierunt in hoc anno antiſtites praeclui 71) *Amalricus, Fermundus* et *Bezelinus*, An. 1017. A. S.
et paucas ſedens hebdomadas *Altmannus.* 72) Hic monachus fuit ſancti Iohannis Baptiſtae in Magadaburg indeque ab *Hathelheida* abbatiſſa, eo quod de ſua eſſet familia, *Arnulfo*, regis germano et nunc archiepiscopo Ravennatis eccleſiae ad ſervitium ab ea datus eſt, a quo poſtea conſecratus, a ſuis toxicata potione laeſus eſt. In mea vicinitate 73) et in oppido *Silivellun* 74) dicto miraculum quoddam accidit in ſecunda Decembris hebdomada. Fuit ibi quaedam mulier, quae cum virum ſuimet domi non haberet, ſuper ſe et ſuper filios hospitium obſerabat ſuum, et ecce! ante gallicinium ſonitus ab ea immenſus auditur. Haec talibus obſtupefacta, vicinos clamore continuo evocans, neceſſitatem ſuam indicat. Qui volentes eidem ſuccurrere, crebra iactatione
417 repelluntur. Tandem ianuam frangentes, gladiisque intrantes evaginatis, quid matrifamilias vel ipſis tantum rebellaverit, diligenter inquirunt; et quia monſtrum erat, hoſtem non invenientes egreſſi ſunt triſtes. Mulier autem praedicta diem expectans ſollicite craſtinum, proximum accerſivit presbiterum, qui omnem hanc domum reliquiis ſanctorum et aqua luſtravit benedicta. In ſequenti vero nocte parum de ſupradicto terrore concutitur, et Deo gratias! crebra presbiteri viſitatione liberatur. Tale aliquid, ubicunque evenit, novum aliquid praetendit. Unusquisque fidelium non ſibi timeat terrorem illum; ſe peccatorem ex corde cognoscat, et ſigno ſanctae crucis iugiter

69) *Thietmarus — Aſenbrunnenſis.* Plura de hoc Osnabrugenſi episcopo habet Chron. Osnabrug. ap. Meibomium T. II. p. 205 ſ. *Urs.*

70) *Nonnoni.* In modo citato Chronico dicitur *Wannonus* et *Wacholphus. Urs.*

71) *antiſtites praeclui.* Haec duo verba adſunt in Cod. Dr. deſunt in editionibus. *Urs.*

72) *Amalricus, Farmundus, Bezelinus* et *Altmannus.* Inter Germaniae episcopos vix invenias. Nomina ſecundi et tertii in illius aetatis ſcriptoribus nusquam memini legere. *Amalricus* fortaſſe episcopus Aquenſis (Aix) vel Arelatenſis (Arles) fuit. In Necrologio ad diem 5. Febr. inſcriptus eſt, qui dies viam aliquando monſtrabit certiorem ad virum indagandum. Quartus in Necrol. ad 16. Sept. *Atahlmanus occiſus* occurrit. Forſan in diplomatis coenobii Bergenſis, ibi enim antea monachus fuit, vel inter ſuffraganeos inveniatur Arnoldi Archiepiscopi Ravennatis, qui eum conſecraverat. Catalogi tamen iſtorum episcoporum multas habent lacunas. Quid? ſi filius adhuc incognitus *Ludolfi*, Ducis Sueviae fuerit? *Wed.*

73) *vicinitate.* Sic Cod. Dr. recte. Alii omnes, quos et Urſinus ſecutus, legerant *civitate. Wa.*

74) *Silivellun.* Forte *Siliveldum.* Civitas haec incerti ſitus, et nomen eius, quod tempus edax rerum ſine dubio delevit, vel mutavit, explicatu difficillimum eſt. Veſtigia eius Iunkerus in Geographia medii aevi p. 661. in nomine *Siebenlehn* quaeſivit; ſed illo aevo oppidulum hoc circuli metalliferi Misnici nondum erat conditum, praetereaque intervallo locorum procul a dioeceſi Merſeburgenſi diſtaret. Chron. Gottwicenſe nihil mihi in indagando loco auxilii attulit, et hodiernum nomen ignoratur. *Urs.*

giter ſe muniens omnem adverſariam poteſtatem prorſus excludat. Hoſtis incautos quosque ſic illudit, et in ſe aliquid credentes ad ultimum decipit. Ubi deſolatio tunc eſt, aut facinus ſubſecuturum eſt, vel aliqua mutatio, talis res praecedit indicio. 75) Quia nobis adhaerere Deo, et ſpem noſtram ponere in eo, bonum eſt, praeoccupemus ſanctam faciem eius aſſiduis precibus, ut, ſive aliquid nobis praeſignetur vel celetur, ne miſericordiſſima pietate ſua in nobis peccatoribus hoc compleatur. Non eſt admirandum, quod in his partibus tale oſtentatur prodigium. Nam habitatores illi raro ad eccleſiam venientes de ſuorum viſitatione cuſtodum nil curant. Domeſticos colunt Deos, multumque ſibi prodeſſe eosdem ſperantes, his immolant. Audivi de quodam baculo, in cuius ſummitate manus erat, unum in ſe ferreum tenens circulum, quod cum paſtore illius villae, in quo is fuerat, per omnes domos has ſingulariter ductus, in primo introitu a portitore ſuo ſic ſalutaretur: *vigila, Hennil, vigila!* ſic enim ruſtica vocabatur lingua, et epulantes ibi delicate de eiusdem ſe tueri cuſtodia ſtulti autumabant 76), ignorantes illud Davidicum: *ſimulacra gentium opera hominum etcetera, ſimiles illis ſiant facientes ea, et confidentes his.* Quia vero omne rarum eſt utique admirandum, ac perſaepe ut portenta ſtupendum, ideo quandam rem, quae in noſtris evenit temporibus, explano.

Sereniſſimo Rege Heinrico tunc dominante, ac *Uuigberto* anteceſſore meo vigente, in villa quadam *Roclizi* 77) dicta, quam a matrona venerabili *Ida* 78), nuru primi

75) *talis rei praecedit indicio.* Sic Dresd. et editiones. Obſcure. Fortaſſe: *indicium* vel *indictio. Urs.*

76) *autumabant.* Quae hic de baculo, tanquam idolo quodam Slavorum domeſtico commemorat Ditmarus, fando ad aures eius pervenerunt; quod autem rumore vulgi malevoli et mendacis plerumque accepimus, pro veritate accipi non poteſt. Ego vero longe aliam rem ſub hoc baculi ritu arbitror latere, uti ſcilicet genius ruſticorum illius aetatis tulit. Baculus iſte, ut ego quidem reor, ſignum erat, quod pro convocanda concione pagana oſtiatim mittebant. Nomine *Hennil* non Penates intellexerunt, ſed quilibet proximum ſibi vicinum allocutus eſt familiariter, ut excubiarum vigiliarumque vices in pago ſervaret; hinc acclamatio: *vigila, Hennil, vigila! (auf die Wache, Nachbar, auf die Wache!)* Conſervant paſſim conſuetudinem hanc incolae pagorum noſtrorum ad hunc usque diem, ut, quando praetor paganus convocare velit, haſtam, vel baculum, vel malleum oſtiatim mittat, quo incola vicini cuiusque fores pulſat, donec ex ultimi manu ad praetorem redeat. In quibusdam pagis ad concionem convocandam ex ordine in unum annum eligitur paganus, quem vocant *Heimbürgen.* Ditmari aetate iſtud convocationis ſymbolum paſtori pecoris tuendum tradebant. Ceterum negari nequit, Slavos ſuos lares habuiſſe, mox hominis, mox vituli, mox draconis vel alius animantis figuram praeferentes, quos pro conſervanda valetudine et rei familiaris proſperitate adornarent. *Urs.*

77) *Roclizi.* Haec vero eſt urbs Rochliz, quam more ſcriptorum medii aevi Francorum lingua *villam* dicit. v. Adelung Gloſſar. T. VI. p. 816. *Urs.* — Prima manus in Cod. Dr. dederat: *Rotlizi. Wa.*

78) *Ida.* filia Hermanni, Sueviae Ducis, connubio iuncta Luidolpho, Ottonis I. Imp. ex Editha filio, Duci Sueviae, de qua vide ſupra initio Libri II. — *Nuru* priores editt. falſo *nutu. Urs.*

primi Ottonis nostrae traditam ecclesiae, Gero praepositus tunc in beneficium tenuit, sicut ab eo veraciter comperi, accidit in messe laboriosa, cum in una dierum operarii eiusdem iam lassi se voluissent reficere, panem primitus incisum sanguinem viderunt effundere, idque admirantes seniori suo concivibusque ostendunt, et ut reor, hoc prodigium futuri exitum belli, ac in eo multorum cruorem hominum praesignavit emanaturum. Alteram quoque rem, quamvis multo laudabiliorem, tamen mirabilem memoriaque dignam describo. In arce Romulea, quae omnium est caput urbium, ob diversarum qualitatem causarum, in una ecclesia et in dextera parte altaris, ab uno pavimenti foramine per integrum diem, multis hoc cernentibus atque stupentibus, oleum emanavit. Huius partem Iohannes Crescentii filius in ampulla quadam Heinrico seniori suo et tunc Regi nostro transmisit, et quia oleum nunc pro misericordia ponitur, ut est illud: *oleum de capite tuo non deficiet;* nunc pro adulatione, ut hoc est: *oleum peccatoris non impinguet caput meum;* in hoc signo clementiam rectoris nostri abundantem, et illius patricii lasciviam latentem perpendo. Namque is apostolicae sedis destructor, muneribus suis et promissionibus phaleratis regem a Deo constitutum propalam saepe honorificavit, sed imperatoriae dignitatis fastigium hunc adscendere multum timuit, omnimodisque id prohibere clam tentavit. Quia sicut beatus asserit Gregorius: *Terrena altitudo confunditur, cum celsitudo coelestis aperitur.* Rex etenim noster, quamvis homo esset, zelum Dei habuit, et sanctarum violentas praedationes ecclesiarum fortis armatus vindicavit; hancque benignitatem nisi coelitus sibi praestitam, non habuit iste, terrenus et naturae et actibus 79), voragine coenulenta traxit in praedam, quod multorum devota manus ad aram Apostolorum pro peccatis congessit in hostiam: qui cum non longe post obiret, duplici ultione, ut vereor, confunditur, et domino papae securitas, regique nostro amplior potestas aperitur. An. 1013. A. S.

Amplius progrediar disputando, regisque *Ruscorum Uulodemiri* actionem iniquam perstringendo. Hic a Graecia ducens uxorem *Helenam* nomine, Tertio Ottoni desponsatam 80), sed ei fraudulenta calliditate subtractam, Christianitatis sanctae fidem eius hortatu suscepit, quam iustis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immensus et crudelis, magnamque vim Danais mollibus 81) ingessit. Hic tres habens filios, An. 1013. A. S.

 uni

79) *terrenus et naturae et actibus.* Hoc ego non intelligo. Librarius fortasse scribere voluit vel debuit: *natura et artibus. Wa.*

80) *Ottoni desponsatam.* Ottoni III. Imperatori coniugem patris exemplo in domo imperiali Byzantina quaerere visum est, misitque anno 995. Constantinopolin episcopos, Placentinum et Wirciburgensem, qui filiam Constantini in matrimonium peterent, quae tamen legatio, incertum, qua de causa, optato caruit effectu. v. Annal. Hildes. ad h. a. Huc pertinere videntur ea, quae h. l. Ditmarus de Vlodemiro, Russorum rege dicit. Sed manifestus est error, neque enim Helenam, sed Annam, Basilii et Constantini sororem in matrimonio habuit Vlodemirus; idque connubium iam ann. 998. adeoque diu ante istam legationem contractum notavit *Pagius* ad ann. 987. num. 6. *Urs.*

81) *mollibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *imbellibus. Urs.*

uni eorum Bolizlaui ducis nostrique persecutoris filiam in matrimonium duxit, cum qua missus est a Polenis *Reinbernus* praesul *falsae Cholbergiensis.* 82) Ille in pago *Hassegun* dicto natus liberalique scientia a prudentibus magistris educatus 83), gradum episcopalem ascendit, ut spero dignus. Quantum autem in cura sibi commissa laboraverit idem, non meae sufficit scientiae, nec etiam facundiae. Fana idolorum destruens incendit, et mare daemonibus cultum immissis quatuor lapidibus sacro chrismate perunctis, et aqua purgans 84) benedicta, novam Domino omnipotenti propaginem in infructuosa arbore, id est, in populo nimis insulso sanctae praedicationis plantationem eduxit. Vigiliarum et abstinentiae ac silentii assiduitate corpus suum affligens, cor ad 418
speculum divinae contemplationis infixit. Quem praedictus Rex audiens, filium suimet hortatu Bolizlavi tacito relucturum sibi, cepit cum eodem et uxorem, et in singulari custodia claudit. In qua pater venerabilis, quod in aperto fieri non potuit, in secreto studiosus in divina laude peregit. Hic cum se lacrimis assiduaeque orationis ex corde contrito prolatae hostia, summo sacerdoti reconciliaret, ex arto corporis carcere solutus ad libertatem perennis gloriae gaudens transiit. Praefati vero regis nomine potestas pacis iniuste interpretatur, quia non illa, quam aut impii invicem tenent, vel habitatores huius mundi possident, quae semper nutat, pax vera dicitur; sed ille solum ea specialiter utitur, qui omnem animi suimet motum componens, regnum Dei patientiae vincentis angustiâ solatio promeretur. In coelesti securitate sedens episcopus ille ridet viri minas iniusti, et castitate gemina potitur, ac fornicatoris illius ultrices flammas speculatur; quia nostro doctore Paulo teste, adulteros iudicat Deus. Bolizlauus autem haec omnia comperiens, in quantum potuit vindicare non desistit. Post haec rex ille plenus dierum obiit, integritatem haereditatis suae duobus relinquens filiis, tertio adhuc in carcere posito, qui postea elapsus coniuge ibidem relicta ad socerum fugit. Rex praedictus habuit lumbare venereum, innatae fragilitatis maius augmentum; sed magister nostrae salutis Christus cum lumbos, luxuriae nocentis abundantia refertos praecingi iuberet nostros, continentiam, et non aliquod provocamen 85), innotuit. Et quia de lucerna ardente a praedicatoribus suis rex praefatus audivit, peccati maculam peracti assidua elemosynarum largitate detersit. Scriptum est enim: *facite elemosynam; ac omnia sunt vobis munda.* Hic cum iam decrepitae aetatis esset, regnumque diu haberet praedictum, obiit, sepultus in Cuicuoa 86), civitate magna, et in ecclesia Christi martyris et Papae Clementis iuxta praedictam coniugem suam, sarcophagis

82) *falsae Cholbergiensis.* Ann. Saxo: *Salsecolbergensis.* v. supra ad Lib. IV. *Urs.*

83) *educatus.* Cod. Brux. *edoctus.* — Paulo post *cultum.* Cod. Br. et Ann. Saxo *sacratum.* *Urs.*

84) *aqua purgans.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *spargens aquam benedictam.* *Urs.*

85) *provocamen, innotuit.* Obscuraverat Reineccius: *ne aliquid provocamur.* Provocamen ponitur pro illecebris et lenociniis cupiditatum vel vitiorum. Ann. Saxo habet etiam provocamen. *Urs.*

86) *Cuieuoa. Kiovia, Kiew, Kiow* urbs in Moscovia occidentali cum amplo territorio ad amnem *Dnipr* sita. *Urs.*

gis eorundem, in medio templi palam ſtantibus. Cuius poteſtas 87) inter filios dividitur, Chriſtique eloquium in omnibus affirmatur. Namque vereor id ſubſequi, quod vox veritatis pronuntiat compleri, dicit enim: *omne regnum in ſe ipſum diviſum deſolabitur* etcetera; quam ut mutare in his partibus velit Deus ſententiam, omnis Chriſtianitas oret. Quia nunc paululum declinavi, redeam, quae in praedicto evenerint anno, ſuperius indiscuſſa ſuccincte aperiens.

Curtis pars maxima imperialis in Palithi, et in Traiectenſi civitate maior eccleſia An. 1017. A. S.
cum omnibus *Ethelbaldi* praeſulis manſionibus, ac cum *Ilburg Thiedrici* comitis urbe, caſu accidente, combuſta eſt. Imperator autem a Bavanberg discedens ad Uuirciburg primo, deindeque 88) ad *Froncanuordi* venit, ibidemque nativitatem dominicam feſti- An. 1018. A. S.
vis peregit gaudiis. Sed ne huius nominis autoritas te lectorem amplius lateat, ſicut a credibilibus viris audivi, ſic adnunciare cupio tibi. Regnante Karolo Imperatore magno, Pippini regis filio, bellum fit 89) inter ſuos et praedeceſſores noſtros, in quo certamine Franci a noſtris devicti, cum flumen, *Moin* dictum, ſine aliqua vadi certitudine palantes transire cogerentur, cervam praecedentem, et divina miſeratione quaſi viam eis demonſtrantem, ſubſequuti, optati littoris ſecuritate potiuntur laeti. Inde locus hic Francorum dictus eſt vadum. 90) In illa expeditione Caeſar cum ſe iam ab hoſtibus ſuperatum eſſe cognosceret, praeceſſit talia fatus: *Carius mihi eſt, ut populi exprobrantes dicant, me hinc fugiſſe, quam hic occidiſſe; quia, dum vivo, iniuriae pondus illatae vindicaturum me ſpero.* Anno dominicae incarnationis DCCC. 91) praedictus Caeſar Karolus ad ſuae virtutis et bonae operationis deaurationem in una die VIII. episcopatus in Saxonia Chriſto ſubdita diſpoſitis ſingularibus parochiis conſtituit. 92)

Qua-

87) *poteſtas.* Cod. Brux. *regnum.* *Urs.*

88) *deindeque.* Sic recte Cod. Dresd. non uti ante me viderat perperam Urſinus: *denique.* *Wa.*

89) *bellum fit.* Editores haud recte *fuit.* *Urs.*

90) *Francorum dictus eſt vadum.* Casp. Sagittarius in hiſt. Francofurti e Msto edita a F. C. Moſero Vol. 6. *der diplomat. und historischen Belustig.* p. 7. his adiecit teſtimonia Ottonis Friſingenſis, Guentheri Ligurini et Gobelini Perſonae. „Verum, addit, uti certum eſt Franco-„furti etymon, ita incertum eſſe reor, quando primum hoc nomen uſurpari coeperit. Mihi „valde ſit veriſimile, et nomen urbis et ipſam urbem Carolo M. vetuſtiora eſſe." Quam ſententiam argumentis corroborat non contemnendis. *Urs.*

91) *DCCC.* in Cod. Dresd. h. l. nonnulla verba penitus eraſa ſunt. Annal. Saxo fundationem horum episcopatuum ad ann. 782. refert p. 151. *Urs.*

92) *conſtituit.* Leibnitius editioni ſuae e Cod. Brux. h. l. multa inſeruit, quae fundationem, donationes et alia coenobii Corbeienſis concernunt, quae tamen in Dresd. fruſtra quaeras. Libet tamen et haec apponere: *cuius* (Caroli) *filius, dominus Ludovicus electis probatiſſimis monachis de Gallia cum venerabili viro Adelhardo datis reliquiis Sancti Stephani protomartyris Corbcienſe coenobium ipſe conſtruxit, et dedicari fecit. Ipſe vero Caeſar ad ipſum coenobium tradidit donationes, abbatias, ſcil. Eresburg, Meppiam et multa praedia in aquilone. Villam quoque Huxeri cum omnibus terminis ſuis. Huius quoque filius Ludovicus*

An. 1017. A. S. Quatuor naves Venetorum magnae diverſisque pigmentis 93) refertae naufragium ſunt in praedicto anno perpeſſae, et, ut praedixi, in occiduis partibus, raro antea quiescentibus, pacifice, Deo gratias! manebant cuncta. Et *Ekkihardus* confrater meus, ſancti Iohannis baptiſtae monachus in Magadaburg paralitico depreſſus morbo loquelam perdidit. In Bauuariorum confinio atque Mararenſium quidam peregrinus, homine *Colomannus*, ab incolis, quaſi ſpeculator eſſet, capitur, et ad profeſſionem culpae, quam non meruit, diris caſtigationibus compellitur. Ille cum ſe nimis excuſaret, 419
pauperemque Chriſti ſe ſic vagari affirmaret, in arbore diu arida innocens ſuspenſus eſt. 94) Nam caro eius a quodam poſtea paululum inciſa ſanguinem ſudit; ungues ac capilli crescebant. Ipſa quoque arbor floruit, et hunc Chriſti martyrem eſſe monſtravit. Hoc marchio Heinricus 95) ut comperit, corpus eiusdem in *Mezilecun* 96) ſepelivit.

Incipit libellus II. Heinrici Imperatoris ſecundi. 97)

Chro-

cus iunior tradidit abbatiam Fisbeke, decimas quoque cum decimalibus eccleſiis in episcopatu Osnabrugenſi, et piscationem in Weſera, quae dicitur Hocwar, quae iam ſuperius dicta ſunt. In hoc coenobio primo monaſterica disciplina in Saxonia floruit, et poſtmodum pluribus in locis patriae, quorum omnium Corbeia non immerito caput et mater, et quodammodo totius patriae decus cum Sancto Vito habetur, qui ex quo venit in hanc patriam, ex eo Saxonia in Teutonico regno principatur, quia eius precibus apud Deum et meritis in omnibus, ut ſperamus, adiuvatur. Accurate cum his concordat Ann. Saxo ad ann. 822. p. 186. *Urs.*

93) *pigmentis.* Vocem hanc *Fiſcherus in Gesch. des deutschen Handels* Th. I. p. 174. ex Petri Mauritii ſtatutis monaſterii Cluniacenſis Lib. IV. c. 10. bene illuſtravit: *Statutum eſt, ut ab omni mellis ac ſpecierum* (Spezereyen) *cum vino confectione, quod vulgari nomine pigmentum vocatur, omnes Cluniacenſis ordinis fratres abſtineant. Urs.* — cf. Eccardum in Francia Orientali T. II. p. 517. Bernhardus de vita et moribus religioſor. c. e. ſcribit: *vina delibuta melle, pigmentorum reſperſa pulveribus. Kind.*

94) *Suspenſus eſt.* Librarius Cod. Bruxell. h. l. multa variat et propria admiscet. Variant quoque auctores de Colomanni morte. Breviarium Mellicenſe Mstum et Baronius eam ad ann. 1012. referunt, ſed Aventinus Lib. V. Annal. Boiorum in ann. 1014. poſuit. *Urs.* — Pergit in textu Vrſinus vocula *Sed*, cuius loco ego, iubente Cod. Dresd. repoſui *Nam*, quod referendum ad praecedens *innocens. Wa.*

95) *Heinricus*, qui Marchiam inter Ungaros et Bavaros tenebat. Ann. Saxo p. 448. Marchio Bavariae Orientalis. ſ. Auſtriae. *Urs.*

96) *Mezilecun.* Niſi omnia me fallunt, Mezilecun eſt nomen vetuſtum urbis, nunc vici, quem vocant *Melicium, Moelk*, in circulo Auſtriae ſupra nemus Viennenſe. Colomannum ibi a Marchione Henrico ſecundum Cod. Brux. *honorifice* ſepultum, Scotum atque ex regia ſtirpe procreatum fuiſſe perhibent, inter Sanctos referunt, eiusque diem emortualem feſtum habent XIII. Octob. *Urs.*

97) *Incipit — ſecundi.* Ita Cod. noſter in ultima linea pag. prior. 176.

Chronici Dithmari
Episcopi Merſepurgii
Liber octavus et ultimus.
De
Heinrico Imp. II.

Anno dominicae incarnationis milleſimo XVIII°. indictione II. anno autem Domini Heinrici Imp. Auguſti XVI°. Imperii autem IIII°. circumciſio Domini et Theophania in praedicta civitate (Francofurtenſi) ab eodem venerabiliter colebatur. 98) *Ecelinus* Longobardus quadrienni cuſtodia VIII. Kal. Febr. ſolvitur; poſteaque iuſſu ſuo et aſſidua Bolizlavi ducis ſupplicatione in quadam urbe *Buduſin* dicta a Gerone et Arnulfo episcopis, et a comitibus Hirimanno atque Thiedrico pax ſacramentis firmata eſt, et a *Fritherico* ſuimet camerario, III. Kal. Februarii, non ut decuit ſed ſicut tunc fieri potuit, electisque obſidibus 99) acceptis, praefati ſeniores reverſi ſunt. Transactis autem quatuor diebus, *Oda*, Ekkihardi marchionis filia 100), a Bolizlauo diu iam deſiderata, et per filium ſuimet Ottonem tunc vocata, Cziczani 1) venit; et quia tunc nox erat, multis luminaribus accenſis, ab immenſa utriusque ſexus multitudine ſuscepta eſt, ac nupſit duci praedicto poſt Septuageſimam absque canonica auctoritate, quae vivebat hactenus ſine matrimoniali 2) conſuetudine, admodum digna tanto foedere.

In huius ſponſi regno ſunt multae conſuetudines variae, et quamvis dirae, tamen ſunt interdum laudabiles. Populus enim ſuus more bovis eſt pascendus, et tardi ritu aſini

98) *colebatur.* Cod. Brux. *celebratur.* Tum pergit: *Ibi Ezelinus* etc. ſed diem liberationis in Cod. Dresd. notatum deſideramus in Bruxellenſi. Ceterum ea, quae Codices de Ezelino afferunt, Reineccius et Maderus neglexerunt, Leibnitius ſub contexto allegavit, Dresd. habet in inferiori margine. *Urs.*

99) *obſidibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo addunt: *ab invicem.* Praeter Ditmarum nemo alius hanc pacis compoſitionem notavit. *Urs.*

100) *filia:* ſcil. Eccardi I. Marchionis Misnenſis e Suanehildi progenita. *Urs.*

1) *Cziczani.* Priores editiones habent *Zizam.* In Cod. Dr. perſpicue legitur *Czizani.* Ann. Saxo *Zicezane,* ab illo, quem Ditmarus ſupra Lib. VI. et Lib. VII. Sciciani appellaverat, diverſum eſſe, et forſitan in nomine pagi *Zitzen* in circulo Luccavienſi Luſatiae inferioris reſtat. *Urs.*

2) *matronali.* ſic aperte Cod. Dr. Legerat Urſinus: *matrimoniali,* fortaſſe rectius et uſitatius, ſed et illud ferri poteſt. *Wa.*

aſini caſtigandus, et ſine poena gravi non poteſt cum ſalute principis tractari. Si quis in hoc alienis abuti uxoribus, vel ſic fornicari praeſumit, hanc vindictae ſubſequentis poenam protinus ſentit. In pontem mercati is ductus per ſollem teſticuli clavo affigitur, et novacula prope poſita, hic moriendi, ſive de his abſolvendi dura electio ſibi datur. Et quicunque poſt Septuageſimam carnem manducaſſe invenitur, abſciſis dentibus graviter punitur. Lex namque divina in his regionibus noviter exorta, poteſtate tali melius quam ieiunio ab epiſcopis inſtituto corroboratur. Sunt etiam illi 3) mores alii his multo inferiores, qui nec Deo placent, nec indigenis, nil niſi ad terrorem proſunt, quos in ſuperioribus ex quadam parte comprehendi, nec opus eſſe autumo, de hoc amplius differere, cuius nomen et converſatio, ſi Deus omnipotens vellet, ſatius nobis lateret. Omne hoc, quod pater ſuus et iſte nobis in coniugio ac familiaritate magna copulati ſunt, plus damni ſubſequentis quam boni praecedentis attulit, ac in futuro infert; quia etſi pace ſimulata nos ad tempus diligat, tamen per ſecretas tentationum varietates nos a charitate mutua, a libertate innata deducere, et ſi quando tempus ei ac locus contigit, in perniciem apertam aſſurgere non deſiſtit. In tempore patris ſui, cum is gentilis eſſet, unaquaeque mulier poſt viri exequias ſui igne cremati, decollata ſubſequitur; et ſi qua 4) meretrix inveniebatur, in genitali ſuo turpi et poena miſerabili circumcidebatur, idque, ſi hic dici licet, praeputium in foribus ſuſpenditur, ut intrantis oculus in hoc offendens in futuris rebus eo magis ſollicitus eſſet et prudens. Lex dominica huiusmodi praecepit lapidari, et parentum noſtrimet carnalium inſtitutio tales hortatur decollari. 5) Apud modernos autem, quia libertas peccandi plus iuſto atque ſolito ubique dominatur, plusquam compreſſa ancillarum multitudo, quaedam pars matronarum, cupidine venerea pruritui noxio ſub ſcalpente, marito vivente nunc moechatur, et in hoc eis non ſufficit, ſed hunc per adulterum morti furtiva conſiliorum conſpiratione 6) tradit, et poſthaec, malum caeteris exemplum, eodem poſt publice ſumto, proh dolor! poteſtative abutitur. Legalis earundem ſenior abominabilis repudiatur, et miles eiusdem ab his, ut *Abo* 7) dulcis et *Iaſon* mitis praeponitur. Hoc quia nunc poena gravis non ulciscitur, de die in diem pro conſuetudine nova 8), ut vereor, a multis excolitur. O! vos ſacerdotes Domini, viriliter aſſurgi-

3) *illi.* ſcil. Poloniae Duci Bolizlavo. *Urs.*

4) *Si qua.* Vocula quam editt. non habent, non deeſt in Dresd. *Wa.*

5) *decollari.* Quocirca paena adulterii capitalis, quam Elector Saxoniae Auguſtus ſanxit, teſte Ditmaro legibus Saxonum antiquiſſimis nititur. cf. Leyſeri Meditatt. ad Pandectas ſpec. 576. *Urs.*

6) *conſiliorum conſpiratione.* Cod. Dresd. habet *conſilium ſpiratione*, cum compendio tamen ſcribendi. Editores *conſilium* plane omiſerunt, et poterat abeſſe. *Spiratione* nihili eſt, et recte Urſ. feciſſe videtur, qui conſiliorum conſpiratione repoſuit. *Wa.*

7) *Abo.* Cod. Brux. habet *Abſalon*, minus accurate. Nomen *Abo* in Cod. Dresd. raſuram habet; (antea enim adfuit *amabo*, quod ſine ſenſu eſt) menti vero Ditmari obverſatus eſt *Abro*, Graecus libidinoſus, cuius vita diſſoluta in proverbium abiit. v. Erasmi Adagia p. 1176. edit. Wechelianae 1599. *Urs.*

8) *conſuetudine nova.* Cod. Brux. *mala.*

ſurgite, et hanc nuper exortam ſilicem, nulla re id impediente, ſaepius acuto vomere radicitus extirpate. Vos quoque, Laici 9), nolite talibus auxiliari. Liceat Chriſto coniugatis innocenter vivere, erutisque ſupplantatoribus his indeficienti pudore in perpetuum gemere. Deſtruat illos adiutor noſter Chriſtus potenti ſpiritu ſancti oris ſui, niſi reſipiscant, et dispergat magna illuſtratione ſecundi adventus ſui. Et nunc de his iſta dixiſſe mihi ſufficiat, quia de praefati Ducis infortunio res quaedam narranda reſtat.

Habuit hic quandam urbem in confinio regni ſuimet et Ungariorum ſitam, cuius erat cuſtos *Procui* ſenior, avunculus regis Pannonici, a ſuis ſedibus ab eodem, ut modo antea, expulſus. Qui cum uxorem ſuam a captivitate non poſſet abſolvere, gratuito 10) nepotis ſui, quamvis inimici, ſuscepit eam ex munere. Nunquam audivi aliquem, qui tantum parceret victis, et ob hoc in civitate ſuperius memorata, ſicut in caeteris, ſedulam Deus eidem conceſſit victoriam. Huius pater erat *Deuiux* nomine admodum crudelis et multos ob ſubitum furorem ſuum occidens; qui cum Chriſtianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes ſubditos ſaeviit, et antiquum facinus zelo Dei exaeſtuans abluit. Hic Deo omnipotenti, variisque Deorum illuſionibus immolans, cum ab antiſtite ſuo ob hoc accuſaretur 11), divitem ſe et ad haec facienda ſatis potentem affirmavit. Uxor autem eius *Beleknegini*, id eſt, *pulchra domina* Sclavonice dicta, ſupra modum bibebat, et in equo more militis iter agens, quendam virum iracundiae nimio fervore occidit. Manus haec polluta fuſum melius tangeret, et mentem veſanam patientia refrenaret. 12)

In illo tempore Luitici in malo ſemper unanimes *Miſtizlauum* 13) ſeniorem, ſibi in priori anno ad expeditionem imperatoriam nil auxiliantem, turmatim petunt, plurimamque regni ſuimet partem devaſtantes, uxorem ſuam et nurum effugare, ac ſemetipſum intra *Zuarinae* civitatis munitionem cum militibus electis colligere cogunt. Deindeque maleſuaſa ſuimet calliditate per indigenas, Chriſto ſeniorique proprio rebelles, a paterna haereditate vix evadere hunc compellunt. 14) Haec abominabilis praeſumtio fit menſe Februario, qui a gentilibus luſtratione et muneris debiti exhibitione venerandus, ab infernali deo Plutone, qui Februus dicitur, hoc nomen accepit. Tunc

9) *Laici.* Cod. Br. Religioſi. Statim poſt pro *auxiliari* idem Cod. *fovere*, et paucis verſiculis interiectis, pro *deſtruat illos* idem exhibet: *deſtruat has peſtes.* *Urs.*

10) *gratuito.* Vitioſam et non latinam Cod. Dresd. lectionem *gratuitu* delevi, ſuadente Cod. Brux. qui habet *gratuito — munere.* *Wa.*

11) *accuſaretur.* Leibnitius e Cod. ſuo *argueretur.* *Urs.*

12) *refrenaret.* Variatur haec ſententia in Cod. Brux. non inepte: *Haec inceſta manus filia de fuſo melius traheret, quam gladium e vagina traheret* etc. *Urs.*

13) *Miſtizlavum.* Errorem h. l. commiſit Ditmarus, princeps enim Obotritarum *Miſtevoi.* Io. Lud. Levin. Gebhardi Orig. duc. Mecleuburg. p. 18. *Wed.*

14) *compellunt.* Miſtizlaus Bardovicum in Saxoniam confugit, in quo exilio et mortuus, teſte Helmoldo Lib. I. c. 16. *Urs.*

Tunc omnes ecclesiae ad honorem et famulatum Christi in his partibus erectae, incendiis et destructionibus aliis cecidere, et quod miserabillimum fuit 15), imago Crucifixi truncata est, cultusque idolorum Deo praepositus erigitur, et mens populi istius, qui *Abotriti* et *Uuari* 16) vocantur, ut cor Faraonis ad haec induratur; libertatem sibi more Luiticio nota fraude vendicabant, sed cervicem suam suavi iugo Christi excussam oneroso diabolicae dominationis ponderi sua sponte subdiderant, meliori prius patre ac nobiliori domino in omnibus usi. Hanc debilitatem suam membra Christi defleant, et hoc capiti conquerantur suo, assidua voce mentis hoc in melius mutari poscentes, et ex parte sua in quantum fieri possit, haec perdurare non patientes. *Bernardus* 17) confrater Parthenopolitanus, et apostatae 18) istius gentis tunc episcopus, id ut primo comperit, non secularis suimet damni, sed potius spiritualis, immenso dolore commotus, Imperatori nostro id nunciare non desistit. Hac legatione audita Caesar graviter suspirat, sed de talibus respondere ad pascha differt, ut cum prudenti consilio hoc annulletur, quod infausta conspiratione conglutinatur. Hoc votum et salutare secretum 19) Deus omnipotens secundet. Nullius fidelis cor ob hanc infelicitatem in aliquam desperationem veniat, vel diem iudicii appropinquare dicat, quia secundum veridici admonitionem Pauli ante dissensionem 20), et Antichristi execrabilem adventum non debet e talibus aliquis oriri sermo, nec inter Christicolas subita venire commotio, cum eorundem unanimitas esse debeat in summis stabilitas. Nutet, in quantum velit, mortalis diversitas, et morum eiusdem multiformis inaequalitas. Omnis homo flos agri debet a matre ecclesia prius renasci in innocentiam salvatoris Christi, et tunc timenda est improvisa importunitas, cum ubique nunciatur pax firma ac tranquillitas. Et propter hoc semper admonemur, ut simus solliciti ac pervigiles, cum non valemus esse certi de futuris, ac in nostra fragilitate durabiles. Nemo ultimae diei adventum aut venire diffidat, aut celeriter contingere exoptet; quia timendus est iustis, ac multo magis corrigibilibus 21) cunctis.

Iam

15) *miserabillimum fuit.* Cod. Brux. *et quod maxime miserandum est — detruncatur.* Haec de imagine Christi in editt. Reinecciana et Maderiana desunt. *Urs.*

16) *Uuari.* In Cod. Dresd. legimus non *Wagri* sed *Uuari.* Est enim utraque gens Slavica, maxime tamen inter se diversa; *Wagri* s. *Warini* et apud Helmoldum *Warnavi*, terras circa Gustroviam, Buzoviam, Rostochium cet. incolebant. cf. Chron. Gottwic. T. I. p. 843. et Grupenii Orig. Germaniae P. II. p. 252. *Urs.*

17) *Bernhardus. Bernardus episcopus in Slavis*, ut est in Necrologio vel episcopus Meclenburg. mortuus 13. Aug. 1023. *Wed.*

18) *apostatae.* Corrupte Reinecc. et Maderus, et ipse Leibnitius: *a potestate istius gentis. Urs.*

19) *secretum.* Cod. Brux. *decretum.*

20) *dissensionem.* Loco eius in Cod. Brux. haec arguta lectio exstat: *ante discessionem Romani imperii*, quae sine dubio clariss. abbatis Ioachimi vaticinia respicit, de quibus Wolfii Lectt. memorab. T. I. plura dabit. *Urs.*

21) *corrigibilibus*, i. e. qui correctione adhuc indigent. *Urs.*

Iam declinabo ab his, et loquar Imperatoris noſtri proſperitatem nuper ſibi exortam. Avunculus namque ſuus Burgundiorum Rex *Rothulſus* coronam ſuimet et ſceptrum cum uxore ſua et privignis ac optimatibus univerſis ſibi conceſſit, reiteraturque ſacramenti confirmatio, actumque eſt illud Magonciae; et in praedicto menſe prodigium fit in *Malacin* XIII. Kal. Marcii 22): menſe autem eodem et XVII. Kal. Aprilis magna fit in *Niumagun* ſynodus, et nepos meus *Oddo* 23) et uxor eius *Irmirgerd*, conſanguinitate proxima iniuſte diu coniuncti, ob inobedientiam continuae vocationis excommunicati ſunt; cooperatores vero eorum ab episcopis vocantur ſuis ad ſatisfactionem. Ibi conſtitutum eſt antiquo exemplari perlecto, ut corpus Dominicum ad ſiniſtram, ad dextram partem (ſacerdotis) calix poneretur. 24) In tempore illo Mediolanenſis archiepiscopus obiit, et praepoſitus eiusdem eccleſiae *Hiribertus* ſucceſſit. In Anglis triginta navium habitatores piratae a rege eorum, *Suenni* regis filio Deo gratias! occiſi ſunt; et qui prius cum patre huius erat invaſor et aſſiduus deſtructor pro-
421 vinciae, nunc ſolus ſedit defenſor, ut in Libycis baſiliscus arenis cultore vacuis. In hac quadrageſima et in episcopatu meo quidam fratrem ſuum, proh dolor! occidit. Imperator autem in praedicto loco [Niumagun] palmas et ſanctum paſcha celebravit; quia *Baldricum* de nece Uuigmanni comitis nil ſe excuſantem legitime cum ſuis conſpiratoribus recalcitrare comperit. [*Uuolkmarus* abbas *Fuldenſis* et *Larſemenſis* obiit.] 25) In diebus illis ſol ante ſuimet occaſum nonnullis dimidius prodigioſe apparuit. Interim dum fama velox aliquid novi ad ſcribendum deferat, mihi hominum vitam piorum, quam ego culpabilis et oblivioſus nimis ſuperius dicendam praeterivi, explanare nunc ardeo.

In temporibus regis Heinrici 26) fuit quaedam ſolitaria *Siſu* 27) vocata, in loco *Thrubizi* dicto 28), immenſae pietatis, ac per hoc mihi ineffabilis. Quae iam adulta cum a quodam deſponſaretur, tempore maximi Ottonis, ad Chriſtum, quem inprimis fidei ſpeciale ſignaculum in corde prae omnibus infixit, concito curſu properavit, ac in praedictae ſecreto civitatis annos ſexaginta IIII. coeleſti ſponſo ſe virginem caſtam conatur offerre, ac immaculatam ſe plus quam fragilitas humana permiſit, cuſtodire

22) *Malacin.* Supra Lib. VI. teutonico nomine *Egisdorf* ſ. *Eisdorf* nominatur. Pro XIII. Kal. *Marcii* editiones perperam: XIII. Kal. *Aprilis.* *Urs.*

23) *Oddo.* Ann. Saxo: quidam de primoribus Francorum.

24) *calix poneretur.* Reinecciana haec ex perantiquo quodam rituali Romano, a manu ſecunda in margine ſcripta, nescio quare, omiſit. Cod. Brux. eadem refert, quae tamen emendatione in nonnullis egent. Ann. Saxo conſpirat cum Cod. Dresd. Cauſas antiqui huius ſtatuti notavit Gobelinus Perſona p. 259. *Urs.*

25) *Uuolkmarus — obiit.* Codex Dr. huius viri obitum nonniſi in margine narrat. *Wa.*

26) *Henrici*, ſc. Primi, vulgo Aucupis nominati. *Urs.*

27) *ſolitaria Siſu.* In Necrologio uno die prius: *XIIII. Kal. Martii Sizu incluſa.* *Wed.*

28) *Thrubizi.* Ditmari aetate hic locus oppidum fuit in tractu episcopatus Cizenſis, nunc in pagum redactus *Traubiz* Ann. Saxo p. 444. nominat *Trabike.* *Urs.*

ſtuduit. In tanto namque ſpatio nunquam foco durum frigus reſolvebat aliquo, ſed hoc maximum eidem erat temperamentum, quod lapide paululum calido pedes vel manus pene tunc deficientes refocillaret. Haec aſſiduis orationibus et intermixtis fletibus cellam ſuimet interius ornavit, exterius autem populo confluenti crebra inſtitutione et neceſſaria conſolatione multum profuit. Vermes ſe iugiter comedentes non abiecit, ſed cadentes repoſuit 29), vice monachi Simeonis in columna diu ſtantis. Quicquid illa de oblatione populi continua ſuſcepit, ſibi ſubtrahens Chriſtique pauperibus largiter impertiens, peccata offerentium redemit. Pia fuit haec matri meae, et memoriam ſui firmiter promiſit proli ſubſequuturae. In agone huius titubantis ſeculi haec contendens, ab illicitis omnibus abſtinuit, non pro recipienda corruptibili gloria, ſed pro florigera coeleſtis bravii corona, quam XIII. Kal. Marcii promeruit divinitus indui. In nocte illa, qua Chriſto amabilis lampas ſtelliferum locata eſt in axem, dormivi peccator in dormitorio in Magadaburg, et teſtis mihi ſit Deus, quia non mentior, vidi per ſomnium ante matutinam, quod duo pueri de antiquo, quod adhuc ibidem ſtabat, aerario procederent cantantes antiphonam hanc: Martinus Abrahae ſinu laetus recipitur etc. Infantes hi geminam eiusdem innocentiam et praemium pronunciabant; in pietate ſua et paupertate ſpiritus ac humilitate hoc totum fuit, et quod ſequitur, promeruit. 30) Et hoc tunc fratribus nunciavi meis, pro certo, inquiens, ſcitote, quod anima Deo cara de hac luce nunc eſt ſeparata. Poſt dies ſex intimatum eſt nobis, quod ſicut viſum eſt mihi, vere Dei famula transiret e carcere carnis. Confratris mei memoriam *Bernarii* modo aggrediar, qui familiaritate ſua mihi exhibita, apud me caritatem bonam, et ſi aliquatenus ei profuiſſet, mentionem promeruiſſet ſedulam. Hic carnis propinquitate conſanguineus, et quod nunc eſt maximum, amicitia fuit mihi coniunctus. Tertio Ottoni valde charus erat, quia ſibi et amitae eius venerabili Matildi abbatiſſae fideliter ſerviebat 31); quicquid in *Salbozi* 32) villa in beneficium habuit, in praedium ab his acquiſivit. Athelberto archiantiſtiti ſuisque ſucceſſoribus usque in dominum Geronem ſervivit; et apud eosdem dignam retributionem ſuscepit. Tandem infirmitate gravatur et Deo omnipotenti, quem ſemper prae omnibus amavit, coniungitur. In cuius amore ac venerando honore eccleſiam in acquiſita proprietate praedicta conſtruxit, et hanc ad benedicendam me indignum vocavit. Ante cuius conſecrationem volumen longum facinoribus ſuis inſcriptum, ac prius caeteris confeſſoribus

29) *cadentes repoſuit.* Ita inde a voce *Vermes* uterque Codex, et Brux. et Dresd. ſordidam hanc ſanctitatem celebrant. Taeduit, puduitque Reineccium, qui eam ex editione ſua proſcripſit. Sed memoriam eius ſervavit etiam Ann. Saxo, nec omiſit Leibnitius. *Urs.*

30) *promeruit.* Haec in Cod. Brux. ſic leguntur: *Infantes geminam eius innocentiam et primum pronuntiabant, ſcil. pietatem in paupertate ſpiritus, et humilitatem cordis, et quam promeruit armoniam coeleſtem.* Reineccius etiam haec, ut multa, margini adſcripta, quae ſibi diſplicerent, omiſit. *Urs.*

31) *ſerviebat.* Corrupta eſt lectio editionum: Matildi fideliter abbas ſerviebat. *Urs.*

32) *Salbozi.* Forte *Salza* non adeo longe a Magdeburgo diſſita. Sed probabilius Meibomius in Chron. Walbecc. p. 36. villam *Salbke* ad Albim inter Magdeburgum et Salzam ſitam intelligit. *Urs.*

bus suis ostensum, mihi aperuit, et coram me gemens legit, et a me supplex indulgentiam postulavit. Hanc epistolam 33) sumsi, et absolutionem commissi divina potestate huic feci, cumque eodem die, id est, XVI. Kal. Aprilis, quia tunc erat annua dies sui patris, praedictam consecrarem ecclesiam, supra buxidem 34) reliquiis sanctorum refertam praenominatum posui breviarium, ut eorum assiduo interventu, vera flebiliter confitenti remissio fieret, et diu optata abolitio. Hoc nunquam vidi aliquem fecisse vel audivi; sed quia infirmitatem meam huic nil prodesse timui, ad sanctos intercessores confugi. Posthaec vixit pater venerabilis tredecim hebdomadas, XVI. Kalend. Iunii, exoptans resolvi. Insuper pii abbatis *Alfkeri* 35) quandam actionem egregiam in exemplum imitabile profero. Hic praeter caeteras virtutes suas hoc in usu habuit, quod nomen suum super altare quodlibet scripsit, et dum ipse missam caneret, in tantum flevit, ut maxima pars corporalis humectaretur, nil haesitans, quod sic scriptum est: lacrimae pro peccatis cordetenus effusae divinam non modo poscunt veniam, sed etiam impetrant; et ut eo liberius coeleste suffragium implorare sibi valuisset 36), cunctis debitoribus suis misericors fuit. Heu mihi indigno sacerdoti, hos praedictos fratres qui in nullo unquam assequutus fui! Bonorum exempla multorum legi ac persaepe vidi, sed menti meae haec non apposui; tentationibus variis, quibus resistere de-
422 bui, voluntarie ac non fortiter reluctando succubui; quibus prodesse debui, proh dolor! plus nocui, et ut optimi arcanum thesauri crimen meum semper celavi. Non est opus, lector, vel mihi care successor, ut varii favore vulgi de mea proficuitate credas, sed assiduo oraminis ac elemosynarum medicamine mihi diu foetenti succurrens, de faucibus voracis lupi me dilaniatum eripias. Ego conscius mihi multo credibiliora tibi quam aliis indico. Sunt namque nonnulli, quos leniter iniuste tractavi; cumque hi pro meritis a te corripiuntur, quid mirum, si ex mea parte aliquid fraudulentum 37) sonant. Sis inter detractatores meos ac laudatores varios medius, et apud Deum suffragator assiduus. Scio, quod, sicut mos communis est, multum tibi ex me displicet, quod ut in melius vertatur, Deo et hominibus placet. Quicquid in permisso contraxi vel

33) *epistolam* — et lineis aliquot interiectis *breviarium*. Pro his Cod. Brux. bis ponit *paginam*. *Urs.*

34) *buxidem*. Buxis formata videtur a pyxis, quare Reineccius in eius locum substituit. Significat arculam sive capsulam nunc eburneam, nunc argenteam, nunc ex ligno confectam, in qua reliquiae Sanctorum ponebantur, quatuorque crucibus cum chrismate factis, in capella, f. sepulchro, quod proprie sic dictum foramen quadrangulum erat in mensa altaris lapidea incisum, recondebatur cum tribus granis thuris, schedulaque pergamena nomine consecratoris, interdum etiam fundatoris, dieque et anno consecrationis eius perscripta, et tandem sigillo altaris, i. e. parvo lapide claudebatur f. sigillabatur v. Durandi Rationar. Lib. I. c. 6. n. 34. *Urs.*

35) *Alfkeri*. Abbatis monasterii Bergensis ab ann. 1005. usque ad ann. 1009. v. Meibomii Chron. Bergense in T. III. Rer. German. p. 294. *Urs.*

36) *valuisset*. Reineccius a verbis apertis Codicis discedens: posuit *suffugium implorare sibi voluisset*. Leibnit. secutus est Reineccium, Cod. Brux. consentit cum Dresdensi. *Urs.*

37) *fraudulentum*. Sic Dresd. non *fraudulenter*. *Wa.*

vel feci tempore, fcriptis affirmavi. Nec fis magni honoris tui elatior, cum fis in impofito pondere eo gravior. Rem commiffi gregis cautus operator infpicias, et ut divina fecularibus a te praeponantur, multum ftudeas. 38) Quae confratribus dedi meis fpiritualibus, in quantum poffis, auge, ac fub Chrifti teftimonio rogatus nil minue. Hi funt cooperatores facri ordinis tui, et futurae adiutores fpei. De laicis huc atque illuc titubare ac transferri volentibus pro poffibilitate tua rogo in tantum fis follicitus, ut non disperdatur clerus. Si diligenter tua cuftodis, Deum hominesque pios fautores habebis; fin autem, et fubditos tibi perdis, et contrarietatem in hoc praefentem ac futuram contrahis. Audi me magiftrum nimis indisciplinatum, et absque utili exemplo anteceſſorem tuum, libenter fuftineas paupertatem in te 39), ut grex tuus dives fiat per te: fic fecit Chriftus nobis 40), ut ita faceremus ovibus fuis. Noli erubescere de hac coram populo, ut fiducialiter ftare poffis coram Deo. Satis ingenuus erga hunc mundum fui, fed faepe propter meos; his, quibus ignotus eram, defpectus apparui. Si quis nititur exaltari fupra fe turpi cafu, ac fero dolenti, cadit infra fe. Divites tuos cum honore, pauperes autem cum gratia tractes et bona caritate. Antiquum enim affirmat proverbium, quod hae cum magna femper incedant multitudine. Tuam pauperem familiam a fummo paftore tibi commiffam et a me vix congregatam cuftodi, et iniquis fufurronibus de hac male perfuadentibus piam non accommodes aurem. Tua res eft parva, et vice maiorum nequaquam tractanda, ac multo fatius eft paulatim crescendo de die in diem afcendere, quam cum damno multorum te ad ultimum deficere. Tempora haec prioribus cunctis inferiora plus demunt, quam alicui addunt. Culpa gravi et paupertate dira 41) innatus honor et datus vilescit. Non rogo te, ut fis parcus, quia dedecus eft; fed hoc ingemino, ne nimium largus [fis,] quia hoc nec confilium eft, nec bene convenit. Cures etiam de peregrini anima *Godeberti*, multum noftrae utilis ecclefiae et de caeteris quam pluribus. Habes fatis de libris, quos hic ab anteceſſoribus noftris collectos inveni, et infuper quos contraxi. In his magifterium falubre reperies, ac hos exaudi, et tunc potes falvari. Sanctorum reliquias et munda eorum receptacula cum aliis utilitatibus plurimis, tam in praediis, quam in mancipiis ego acquifivi; et ne te forfitan lateret, martyrologio infcripfi meo. Oportet autem tuam fcire pietatem, regis noftri et Imperatoris Heinrici multiformem benevolentiam ecclefiae exhibitam noftrae, de qua partem quandam fuperius comprehendi, maiorem vero, quia indiscuffam reliqui, nunc fcribere tibi optimum duxi. Vide, ut in affidua recordatione tui fit renovator, et indeficiens auxiliator noftri. 42) Vae temporibus illis, in

38) *multum ftudeas.* Cod. Brux. *ubique fatage.* *Urs.*

39) *paupertatem in te.* Editiones habent *paupertatem vitae.* Sed Brux. uti Dresd. recte: Ditmarus enim fibi invicem opponit *in te* et *per te.* *Wa.*

40) *nobis.* Cod. Brux. addit *paftoribus.* Paullo poft pro *erga hunc mundum* idem Cod. *fecundum feculum fui.* *Urs.*

41) *dira.* Melius quam *dura* Codicis Brux. Aliquot verficulis interiectis: *cures de peregrini anima*, idem Cod. habet: *fit quoque commendata peregrini anima.* *Urs.*

42) *auxiliator noftri.* In margine fol. 182. duodecimum apparet Werneri episcopi nomen. *Urs.*

in quibus deeſt haec ſpes miſeris et eccleſiae Merſeburgenſi! Nunc eſt maxime orandum, cui tunc eſt maxime plorandum. Haec etenim quae ſequuntur ab eo percepit, et eo vivente multo his maiori gratuita augmentatione gaudebit. Iam enim diſpoſuit in alta mente ſua, qualiter eam ſublimet dote varia. De antecedenti nunc dico, et perfectionem ſubſequuturam omnipotenti Deo, cui cuncta ſunt praeſentia, ſupplex committo. Et quia tempus non eſt, ſingulariter enarrare, quae praeceptis eiusdem confirmata poteris videre, haec ſola aſſigno, quae auctoritate carentia in poſterum forſitan peritura timeo. *Sanctae ac victoriſiſſimae crucis partem cum caeteris ſanctorum reliquiis, et altare aureum gemmis honorifice diſtinctum* 43), *et buxidem* 44) *auream lapidibus pretioſis ornatam, collectariumque cum impenſis propriis et etiam noſtris decoratum, cum duobus thuribulis ac argenteo bicario* 45), *larga manu Caeſar noſtrae dedit eccleſiae*, quod a nobis non modo eſt obſervandum, verum etiam augmentandum. Sed quia de melliflua eiusdem pietate ſatis dicere nequaquam ſufficio, de ſua converſatione, ſicut propoſui, ordinatim explicare ſtudioſus anhelo. 46)

Iſte annus, quo hunc attitulavi librum, nativitatis meae quadrageſimus eſt, vel paulo amplius 47), in menſe vero Aprili et V. Kal. Maii 48) decimus ordinationis meae introivit annus, et pridie in ſuburbio *Gnezni* archiepiscopi illius eccleſia cum manſionibus caeteris comburitur. 49) Et quia humana res omnis ſemper in dubio eſt, libet
423 evomere antidotum illud periculoſum, quod miſer dudum abſorbui, et nimis mihi hacte-

43) *diſtinctum.* Iohanne Friderico Saxoniae Electore Lipſiam obſedente conſiliarii eius bellici Vitus a Pappenheim et Fridericus a Thuenen circiter Kal. Ianuar. ann. 1547. tabulam hanc templi cathedralis Merſeb. auream confregerunt, et ſecum Halam abſtulerunt, teſte Brotuſio in Chron. Merſeb. p. 681. *Urs.*

44) *buxidem.* Cod. Brux. *capſellam*, Reineccius *pyscidem.* *Urs.*

45) *bicario.* Bicarium eſt vas lavandis manibus. Poſt hanc vocem ſcriba Codicis ſpatium duorum fere verſiculorum reliquit, fortaſſe, ut plura Imperatorum beneſacta in Codicem referri poſſent. *Urs.*

46) *anhelo.* Iterum librarius Cod. Dresd. integram folii 184. paginam priorem reliquit vacuam et puram, quia in autographo Ditmari ita invenerat. Episcopus enim noſter ultimis vitae annis Chronicon ſuum conſcripſit, morte vero praeventus, quae de converſatione Henrici II. h. l. promittit, addere non potuit. *Urs.*

47) *quadrageſimus vel paullo amplius.* Numerus aliquis hic excidit, et neceſſario legendum: *quadrageſimus I. vel paullo amplius.* Dithmarus enim, uti ipſe dicit, die 25. Iulii 976. natus, eodem die anni 1018. annum aetatis 42. agere coeperat. Quae alias de ſe vitaque ſua narrat, ita accurate definita ſunt, ut dicere non poſſet: *quadraginta et aliquot annos.* *Wed.*

48) *V. Kal. Maii* Debet eſſe VIII. Kal. Maii, nam die 24. April. 1009. Dithmarus (cf. p. 356. Leibn.) Neoburgi in Palatinatu conſecratus eſt. *Wed.*

49) *comburitur.* Haec a Reineccio omiſſa Cod. Brux. ita refert: *Pridie Kal. ipſius in ſuburbio Gnezini archiepiſcopi illius eccleſia cum aedificiis caeteris exuſta eſt.* Leibnitius textui inſeruit. *Urs.*

hactenus id nocere perſenſi. In quadam curte mea *Heslinge* 50) vocata, nocte unā cum requiescerem, per ſomnum vidi turbam aſtare magnam, tunc de appoſita mihi teſta aliquid manducare cogentem; et ego hos perſentiens eſſe inimicos, primitus contemſi, ad ultimum vero in nomine Dei patris me iſtud percipere reſpondi. Quod cum eis multum displiceret, et haec inviſa congregatio id aliter fieri non poſſe videret, quaſi gemens laudabat, quia me prorſus perdere conveniebat; et niſi tunc dominicum nomen invocarem, ſine perpetua ſalute manerem. Ex hac perceptione, ut mihi viſum eſt, omnigenarum ſpecie herbarum mixta 51), peſſimarum varietates cogitationum 52) ſumſi, quae etſi me in divinis laudibus maxime turbent, tamen auxiliante Deo, quem his praepoſui, ad opus infauſtum raro aut nunquam me perduxerunt. Sufficit autem iniquae eorum voluntati, quod aliquam putant in me portionem habere. Sic enim alio tempore iterum me ſignatum eminus hi vallantes 53): *Cuſtodiſti te,* inquiunt, *bene? et ego, me ita ſperare,* reſpondi, et ſubſequuntur: *ſed non ſic erit in fine.* Illorum minas nec timeo, nec blanditiis credo, quia haec cum auctoribus ſuis vanitas eſt. Commiſſi quantitatem mei admodum vereor, et veraciter id ſcio, quod talis fantaſia, quamvis corporaliter appareat, per ſe hominibus non noceat, ſed cum peccando faciem divinam a nobis avertimus, illorum veſanas manus nemini parcentes miſeri incidimus, et ab his protinus abſolvimur, cum aut ipſi convertimur, vel ab electis Dei viſitatione crebra fovemur. Si quis vero compos ſui meditatur in lege Dei, non hic a talibus appetitur, ſed potius timetur, non a ſe, ſed ex eius, quem is diligit, ſancta poteſtate; quia cuſtos eſt Deus omnium ſemet ex toto corde ſemper amantium. Ego peccator et fragilitatis meae per omnia conſcius, quia ſummis conſolationibus non innitor, quid mirum, ſi ab infimis quatior? Et haec idcirco dixi, ut tu lector mortalitate ac innata humanitate mihi conſimilis, in hoc conſenſu me graviter peccaſſe ſcias et adminiculis indeficientibus ſuccurras. Heu mihi miſero, qui in hoc ſeculo multos ſpiritualiter adiuvare debui, nec his profum, nec me tueri poſſum! Unde autem praedicta tentatio mihi evenerit, fidelibus tuis auribus infundo. Multis hominibus a praedictorum vexatione hoſtium laborantibus ſubvenire ſtudui, et propter hoc ad inſidiandum mihi eosdem accendi vehementer, quamvis in malum proni ſint ſemper. Spero autem in Deum omnipotentem, ut non ad conſumendum me his tradat, ſed poſt purgationem diram clementer eripiat.

Menſe

50) *Heslinge.* Eſt vicus *Hesling*, iter unius horae ab abbatia Werden in comitatu Marcano ſeptentrionem verſus ſitus. *Urs.*

51) *mixta.* Editiones Reinecc. et Maderi habent eius loco aſteriscum, Leibnit. ſub textu: *varia.* In Cod. Dr. charta pergamena perforata eſt, quo factum, ut librarius non ſatis perſpicue ſcriberet. Vocula, quam dedit, proxime accedit ad *muta*, quae cum ſenſu careat, quovis pignore contenderim, *mixta* eum in autographo inveniſſe. *Wa.*

52) *cogitationum.* Corrupte Reinecc. et Leibnitius *congregationum.* *Urs.*

53) *vallantes.* Pravam Reineccii lectionem *nullantes* Leibnitius, Codice ſuo adiutus, exterminare debebat. *Urs.*

Menſe praedicto et XVIII. Kal. Maii *Gero* archiepiscopus, et *Bernhardus* marchio in *Uuonclava* 54) reconciliati ſunt; et *Luidherdus* pater 55) obiit. *Godefridus* quoque dux et *Gerhardus* comes imperatoria poteſtate pacificati ſunt. *Bertoldus* autem *Munnae* civitatis invaſor imperatoriae poteſtati ſponte ſua cum ſuis fautoribus traditur, et eadem multorum poena protinus concrematur; et faciat dominus Rex pacificus, ut nunquam haec amplius elevetur. 56) Quam bene eſſet, ut habitatores regni illius ſemper unanimes in malo ad expletionem eius non haberent munimentum in aliquo! nunc autem ſunt proh dolor! horum ſitus locorum, ut exposcunt mentes indigenarum. Imperator verò poſt longam inhabitationem a Niumagun diſcedens ſolemnes rogationum dies in Aquisgrani ſtudioſe celebrat; quibus transactis *Lanbertus* ſanctae Conſtantienſis eccleſiae episcopus XVII. Kal. Iunii obiit. Hoc Caeſar cum pentecoſten in *Ingilenhem* ſummopere peregiſſet, comperiens, *Rotherdum* ſuimet capellanum praefecit; quibus expletis fit magna in *Birgilun* 57) principum confluentia, ut ibi corrigeretur per iudicia, quod diu vitiatum eſt, populi iſtius negligentia et temeritas magna. Poſthaec *Oddo* comes praedictus in praeſentiam Imperatoris et *Ercanbaldi* archipraeſulis ſupplex veniens, iniuſtam uxorem ſuam tribus ſacramentis amiſit. *Baldericus* reconciliatur et promiſſio divina obliviscitur, et transactis diebus paucis, *Heinricus*, qui marcam inter Ungarios et Bauuarios poſitam tenuit, VIII. Kal. (Iulii) fortis armatus obiit. 58) Interea Caeſar ad *Baſulenſem* veniens civitatem, exercitu collecto in Burgundiam properat. Imperatrix autem ad dilectam ſibi *Capungam* veniens, monachicam ibi vitam ordinavit, indeque per Orientalem Franciam profecta, Bauuariam petiit, fratremque ſuum ducem *Heinricum* Ratisponae inthronizavit. 59) Menſe Iunio inaequalitas aëris hominibus multis eorumque utilitatibus diverſis admodum nocuit. Eadem tempeſtate eccleſia mihi indigno commiſſa, multum, mea id exigente culpa, ſuſtinuit damnum. Namque miſericors et patiens Deus noluit amplius inultum relinqui, quod crebra ſui caſtigatione nequivit prohiberi, percutiens eam in manſuetudine et non in furoris

An. 1017. A. S.

54) *Uuonclava.* Oppidulum ducatus Magdeburgici *Wanzleben*, hodie ſedes praefecti regii. Ann. Saxo p. 449. *Wanzleve. Urs.*

55) *Luidherdus pater.* Bernhardi Marchionis pater non Luidherdus, ſed Thiedericus Marchio fuit. Quisnam vero iſte Luidherdus ſit, nondum adhuc indagare potui. Nomen filii, uti arbitror, cuius pater hic nominatur, ipſum errori alicui deſcriptoris debetur. *Urs.*

56) *elevetur.* Cod. Brux. *aedificetur. Urs.*

57) *Birgilun. Burgelin, Buergeln* illo tempore civitas perantiqui Landgraviatus Thurgoviae, haud procul ab urbe Conſtantia, nunc pagus. *Urs.*

58) *Henricus — VIII. Kal. obiit.* Urſinus in verſ. Germ. p. 550. haud recte ſupplet *Iunii*, quod rationi temporum adverſatur, uti ex ipſis variantibus, quas Leibnitius attulit, lectionibus apparet. Henricus I. Marchio Auſtriae ex ſtirpe Bambergenſi obiit 23. Iunii (IX. Kal. Iulii) 1018. quem diem Necrol. Mellicenſe ap. Pezium T. I. p. 507. et Necrolog. Clauſtroneoburg. ib. p. 495. habent. *Wed.* — — Urſinus tamen vineta ſua ipſe caecidit in notula verſioni ſuae adiecta, ubi Henricum obiiſſe 24. Iun. (VIII. Kal. Iulii) 1018. didiciſſe ſe ait ex *Lud. Alb. Gebhardi geneal. Gesch. der erbl. Reichsſtände in Deutschland Th. 3. S. 169. Wa.*

59) *inthronizavit.* Annal. Saxo *in Ducatum reſtituit. Urs.*

furoris fui digna retributione; miniftros utiles fibi haec perdidit, et facinus meum cotidie ingemiscit. In praedicto etenim menfe dedecus magnum eidem ac mihi illatum 424 eft ab hibrida *Athelberto*, qui curtem meam invadere, eamque frangere fervili collectione praefumfit. Quid vero hos ad haec agenda inflammaverit, veraciter explicabo.

Secundi Ottonis larga benignitas cunctis pleniter arridens, quendam foreftum inter Salam et Mildam fluvios, et *Siufili* ac *Plifni* pagos iacentem, noftrae conceffit ecclefiae, temporibus *Gifileri* antiftitis et *Gunteri* marchionis. 60) Poft lugubrem vero noftrae fedis deftructionem, regnante tunc tertio Ottone, *Ekkihardus* marchio *foreftum* ad locum *Sumeringi* dictum acquifivit, et cum eodem noftrum commutavit. Renovator autem noftrae tunc dignitatis rex Heinricus cum maxima parte appertinentium, praefentibus cunctis optimatibus fuis, et confratribus his *Herimanno* et *Ekkihardo*, id defendere non valentibus, iudiciaria lege hunc reftituit. Cumque hic in noftro dominio ecclefiae plus quam duodecim annos ftaret, et hunc *Hirimannus* comes LX. manfis redimere ex mea poteftate nullatenus valuiffet, vifum eft ei, ut eum fibi et confratri fuper duorum proprietatem burguuardorum, *Rocheliti* ac *Titibutzien* 61), Imperatoris vendicarent praeceptis, fperans, antiquiorem noftram confirmationem diu effe abolitam. Quod cum mihi is aperiret, id nil proficere fenfit. Namque in Magadaburg et in praefentia Imperatoris noftri praecepta utrisque 62) oftenduntur, et munera noftrimet in omnibus priora effe convincuntur. Tandem praedictus comes praefente fuimet fratre ac id audiente, haec fatur: *quicquid hactenus in his fecimus, non ob temeritatem aliquam, fed quam habuiffe fperavimus iuftitiam; nunc autem id omittamus.* Non longe poft Ekkihardus iuvenis, ac ideo immaturus, in burguuardo fuimet Rochelezi dicto arduas munitiones ad capiendas ibidem feras inftinctu Budizlavi militis fui parat. Hoc ego poftea comperiens patienter tuli, et ne fic agere vellet, per

60) *Gunteri marchionis.* Diploma Ottonis II. Imp. de ea re anno 994. datum dedit Wideburg in tr. de pagis vet. Misniae p. 148 f. Fabricius hanc hiftoriam contentionis inter Marchiones Misnenfes et episcopum Merfeburgenfem miris confundit modis. Nam primo pro Ditmaro Brunonem praefulem fubftituit, violentas deinde inter episcopum et Eccardum actiones Magdeburgi per imperatorium edictum compofitas tradit. Quae porro habet de Eccardo, adire Imperatorem recufante, fed per fratrem Hermannum ad id compulfo, vel ingenio Fabricii, vel auctore nituntur non fatis idoneo. *Urs.*

61) *Rocheliti ac Titibutzien.* Nomina horum burgwardiorum Cod. Bruxell. fic effert: *Rochlinze et Titibuzie.* Poftremum in Reinecciana et Maderiana editione, quanquam in Cod. Dresd. perfpicue legitur, defideratur. Reineccius afteriscum pofuerat, quem tamen et ipfum Maderus et Leibnitius neglexere. Hinc mirae illae a Graunio, Heinio et aliis excogitatae interpretationes de altero burgwardio anonymo. Sed vana omnia. *Rocheliti* eft *Rochliz*, et de nomine *Titibuzien Kreyfig* in *Beyträg. zur Sächs. Gesch. Th. VI. S.* 36. veftigia vidit in hodierna denominatione pagi *Teitzig*, Rochlicium et Colditium interiacentis. Omnium optime et folide hiftoriam horum burgwardiorum illuftravit, verumque eorum fitum commonftravit *Caiet. A. Iahnius* Fasc. I. *Journal für Sachsen* 1792. p. 193—212. *Urs.*

62) *utrisque.* Male legunt editiones *utriusque.* Cod. Dr. uti dedimus *utrisque* fcil. fratribus Hermanno et Eccardo. *Urs.*

per internuntium meimet 63) poſtulavi. Herimanno quoque fatri ſuo haec cito queſtus, nil in his omnibus profeci, ſicque ſtetit usque poſt paſcha. Et quia tunc aëris ſerenitas et viae opportunitas conveniebant, et in has episcopatus mei partes nunquam veni, placuit mihi illuc pergere, hactenusque ignota diligenter inquirere. Menſe Maio VI. Non. eiusdem ac VI. feria ad *Chorun* 64) veni, ibidemque populum confluentem confirmavi. Dehinc cum in ipſo itinere praedictum opus laqueis et retibus magnis firmatum viderem, obſtupui, ac quid inde facerem cogitavi. Tandem, quia haec inſtrumenta nullatenus mecum vehere potui, ex his partem incidi protinus iuſſi, rectoque itinere ad Rochelinzi tendens, paucos illic confirmavi, et decimationem iniuſte mihi abſtractam, et foreſtum banno omnibus interdicens, haec noſtrae aſſignavi eccleſiae, facta pace. Tunc redii ad curtem ſupra memoratam, ibidemque VII. dies cum manerem, audivi, quod milites Ekkihardi meis minarentur ſociis. Ibi tunc cancellarius 65) pernoctavit mecum, et a me haec comperiens, bene reſpondit. Poſtea congregationes multae mihi ad nocendum a praedictis ſatellitibus factae, a noſtris cuſtodibus ad tempus bonum praeoccupatae ſunt. Interim nuncium meimet ad Imperatorem Magontiam miſi, pacemque eius ſupplex petii; quam cum Ekkihardus ex ſua parte promitteret, et frater ſuus diu a me deſideratus a Polenia veniens dextera manu ſua pacifica promitteret, terque hanc non bene ſervavit. Namque homines VI. flagellati ac depilati cum aedificiis turpiter mutilatis approbant, qualiter tanti ſeniores ab aliis praecaveri debeant. Satellites eorum more ſolito in me non modo exarſere, verum etiam aliis melioribus nocuere. Archiepiscopum etenim Geronem in *Uuirbini* 66), et *Sifridum* comitem in *Nicici* 67) petierunt, et in quantum eis placuit abſtulerunt. Superbia Seniorum 68) inſtigat furorem ſatellitum, et quia his ſufficit, aequales ſibi alios in his partibus eſſe non permittit. Si aliquis vicinus non ſponte ſua erga eos ex improviſo delinquit, non eſt eis emendatio condigna acceptabilis, et poſt recompenſatio invincibilis. Et per hoc flagellum vicini graviter concutiuntur, ut non contra ſe alii, ſive

 rectum

63) *meimet.* Cod. Brux. interſerit *fratrem eius. Urs.*

64) *Chorun.* Hodie vocatur *Kohren*, parvum oppidum modico ab Rochlitio intervallo. Reineccius vitioſe *Thorun*, quod et Leibnitius fecit. *Urs.*

65) *cancellarius.* Is erat Guentherus, Hermanni et Eccardi Marchionum germanus, ab ann. 1008. usque ad ann. 1024. munus Cancellarii Caeſarei ſuſtinuit, et poſtea archiepiscopatum Salisburgenſem adeptus eſt. v. Ann. Saxo ad ann. 1029. p. 461. et Hanſiz German. ſacram T. II. p. 167. *Urs.*

66) *Uuirbini.* Oppidulum *Werben* in Marchia veteri haud procul ab Albi fluvio. *Urs.*

67) *Nicici.* Pagus antiquus in confinio praefecturae Ploezcavienſis in principatu Anhaltino, ubi Mulda Albi ſe inſinuat, et a pago *Nice* Luſatiae ſuperioris hodiernae bene diſtinguendus eſt. Nomen *Nicici* reconditum habere videtur vicus *Niſchwiz*, in cuius locum ſub exitum ſeculi XVII. nitida et culta civitas *Oranienbaum* ſucceſſit. *Urs.*

68) *Seniorum.* Sic dedit Urſ. quanquam Cod. Dr. diſerte *ſervorum.* Illud tamen et mihi rectius videtur. *Wa.*

rectum habeant, ſive non, nequaquam eleventur. Episcopatus in his partibus conſtituti ab eorum potentia ſunt nimium depreſſi, et nos eorum procuratores, ſi contra Deum et iuſtitiam eius voluntati eorum in cunctis ſatisfacimus, honorem et aliquam utilitatem habemus, ſin autem, contemnimur, et ſic, ut nobis nullus aut regnet aut imperet dominus, depraedamur. Novus cornupeta antiquam legem bonamque conſuetudinem hactenus florentem iam disrumpit, ſeque ceteris elatiorem eſſe, valenter oſtendit, qui coelitus ni cito deprimitur, nimis inſolentia intolerabilis ſolidatur. Davidicam is ignorat ſententiam, eundem ſic dulciter admonentem: Nolite extollere in altum cornu veſtrum, etcetera. Orat pro talibus idem Spalmiſta ſanctus: Auferes ſpiritum eorum, Domine, et deficient, et in pulverem ſuum revertentur, et emittes ſpiritum tuum et creabuntur, et reliqua. 69) Multum indiget memoriae, qui nullatenus cognoscit ſe, cum is, qui ſe iugiter conſiderat, ſine famine bono nil valeat. Ergo peccatores quique reſipiscant, et ut ſe cuſtodiant, pauperibusque miſereantur, ſummopere ſtudeant. Ego in flagitiis miſer, et in facultatibus pauper, quamvis in utroque eiusdem 425
ordinis viros praecellam 70), cunctos, tamen contumeliam ſuperius memoratam non ſolus patior ſine illis. De coëpiscopis in diverſis huius mundi parte conſtitutis, ineffabileque detrimentum perpeſſis, nil ad haec exemplaria introduco, quia absque omni honore, ſola benedictione excepta, eos eſſe, graviter ingemisco, et de his duntaxat disputare mihi nunc tempus eſt, qui apud modernos a concivibus ſuis ſimilem vel, proh dolor! deteriorem ſubiere vindictam.

Bernuardus ſanctae Hilleneſſemenſis eccleſiae venerabilis paſtor in tantum a *Brunone* exoſus eſt comite, ut militem ſuum *Rim* 71) nomine videret crine et tergo depravatum, poſtque eundem ſecum iterantem ab Altmanno iuvene interfectum iacere. *Suuithgerus* autem almae *Mirmingerdenſis* eccleſiae antiſtes egregius in ſua curte a quodam tyrone ingenuo appetitur, et villici ſuimet cruore coram ſe occiſi maculatur. Quid tales perſonae unquam promeruere? Hi patres ambo pii fuerunt, et tamen dedecus hoc immeriti pertulerunt. Sed quia in ſuperioribus de Suuithgero praeſule nil ſum, id peſte lethargica impediente, loquutus, nunc hoc emendare congruum eſt. Hic Saxonia genitus, et in Haluerſtidi ac in Magadaburg a puero educatus, a tertio Ottone civitati praedictae praepoſitus eſt; quam cum omni diligentia rexiſſet, divino munere fultus, polluit in diverſis virtutibus. 72) E quibus duas tantum res profero, quas

69) *et reliqua.* Quis tandem illius contentionis fuerit exitus, hodie ignoramus. In biographia Ditmari quam ſupra dedimus, nonnulla eo ſpectantia occurrunt, quae huc transſcribere nihil attinet. *Urs.*

70) *in utroque eiusdem ordinis viros praecellam.* *In utroque*, ſcil. in flagitiis ac paupertate, *eiusdem ordinis* ſcil. episcopos praecello. Quae ſequuntur *ſine illis* abeſſe poterant, quoniam *ſolus* praecedit. Sed zelo abreptus bonus noſter episcopus verboſior extitit iuſto. *Wa.*

71) *Rim.* Sine dubio nomen contractum, pro Rimundo vel Rimberto. Reineccius inde fecit *Simri*, quem reliqui ſecuti. *Urs.*

72) *diverſis virtutibus.* Ann. Saxo: *pollens multis virtutibus.* *Urs.*

quas testimoniis veracibus approbare valeo. Camerarius suimet cum pileum quendam furtive subtractum celare voluisset, diligenterque a pio seniore rogatus nil profiteretur, cultellum super mensa positum et ex animo 73) benedictum sumere conatus, quasi ignitum celeriter proiecit; reumque se nimis esse coram profitetur. Alio tempore quidam maligno abreptus spiritu, vi magna captus est, et in praesentiam praedicti patris adductus; quem solvi protinus iubens, baculoque solum se acriter inrumpentem viriliter amovens, facto sanctae crucis signo, divina potestate securum exire fecit. Talis vir haec non sibi, sed illi, qui per eum tantum est operatus, ascribens, vixit in Christo dies huic vitae concessos, ministrans illi fidelis servus omni studio. Sedebat ille XVI. annos, magna semper, quae virtutem omnigenam perficit, infirmitate gravatus, et tunc obiit in quo deguit, XIII. Kal. Decembris, Heinrico Imperatore nostro tunc regnante X. annos. Huius successor *Thiedricus* 74), materterae meimet filius, magnum dedecus ab *Heinrico*, *Hirimanni* comitis filio, ut praedixi, perpessus est. Sed in hoc anno eadem commotio ad tempus sedata elevatur. *Heribertus* Coloniensis archiepiscopus a praedicto comite multa diu sustinuit incommoda, nec mirum, cum is matrem suam diutina teneret custodia. Insuper *Meinuuercus* praesul a *Thietmaro* nepote meo, *Bernardi* ducis fratre, despoliatus est. 75) Sed cur hoc totum explico? cum in nullo horum nec exemplar bonum, nec levamen meum ullatenus agnosco? satius est mihi inceptis insistere meis, et dum hoc tracto, illam beati Iohannis visionem in mente habeo: Primum Vae! abiit, et ecce duo posthaec! Nimis enim est miserabile, quod in superioribus saepe locis revolvi. Sic in temporibus nostri rectoris ac invicti defensoris Heinrici, nil unquam tale accidit, quale modo detrimentum e nostro facinore emersit. Namque in Iulio mense ac IIII. Kal. Augusti et in III. feria 76) Mars saevit in viscera, quod

An. 993. A. S.

An. 1011. A. S.

An. 1018. A. S.

An. 1018. A. S.

73) *ex animo*. Sic Cod. Dresd. Leibnitius in Emendationibus p. 1006. ex mera coniectura substituit *examini*, sive *exanimi*; sed ex animo est *herzlich*, *innig*, idemque habet Ann. Saxo. *Urs.*

74) *Thiedricus, materterae meimet filius*. Mater huius die 23. Ianuar. 1023. necrologio nostro teste, mortui episcopi Monasteriensis fuit *Gerburg*, ex stirpe Comitum Stadensium. v. *Allgem. Litterar. Anzeiger* 1798. n. 177. p. 1828. Cognomen ipsi dederant: *Bonus Are*. v. Vitam Meinwerci p. 525. Quem patrem habuerit, adhuc plane incognitum est. Si coniecturam facere liceat, fortasse supra ad V. p. 365. (Leibn.) memoratus Comes *Ricbertus*, familiae *Arneburgensis* ille fuit. *Wed.*

75) *despoliatus est*. Egregie hoc illustravit vetustus Meinwerci, episcopi Paderbornensis biographus, in monumentis Paderbornensibus p. 202. *Thietmarus ille, qui Meinwercum despoliavit — et ecclesiam Herivordensem invasione spoliavit — erat frater Bernhardi, ducis Saxoniae, vir in hoc mundo valde idoneus, sed tam vitiis plenus, quam rebus, superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiae facibus accensus. Contra ius et fas iter suum ad monasterium Hervordiae direxit — thesaurum ibi confregit et inde plus iusto pecuniae detraxit. — Postea ad synodum ab episcopo Meinwerco vocatus ad corrigendum commissa est admonitus. Quo salubriter compuncto et utiliter correcto — omne praedium, quod habuit in Brunichtorpe, ad dominium ecclesiae Patherbrun in proprium dedit. Urs.*

76) *IIII. Kal. Augusti et in III. feria*. Cod. Dr. aperte *IIII. Kal.* Reineccius et reliqui III. Kal. Anno autem 1018. quo diem resurrectionis Christi d. VI. Aprilis celebrabant, III. Kal. Aug.

quod in perpetuum plangit mater ecclesia. Petiit enim *Athelboldus*, Traiectensis episcopus cum *Godefritho* duce, auxilioque suimet sociorum atque amicorum, Imperatricis nostrae nepotem *Thiedricum*, saepius 77) in occisis militibus suis multum nocentem, et in insula quadam fit conventus collecti exercitus. Hic velociter ad pugnam praeparatus, mortem quam hosti minatur, proh dolor! patitur. Namque a Fresonibus ex insidiis undique erumpentibus, et a praedicti iuvenis satellitibus ex improviso is circumventus, dictu terribile, gladio et aqua, sine resistentium damno, vitam hanc finit; episcopus autem in navicula quadam vix fugit, ac dux ab hoste salvatus est, et ut veraces affirmant, plus quam tres legiones interfectorum sunt. Omnis haec regio defensore forti carens piratas advenientes timet 78), cottidie moerens. Godefridus comes occiditur, Iohannes autem optimus miles iacet, quem semper patria deflet. Huius 79) consocii nobiles et incliti hactenusque pugnantes dextra victrici, nunc pausant sorte infelici. Luit corpus eorum, quod promeruit macula nostrorum; sed ut spero, gaudebit eorum anima, tam gravi exacerbatione purgata. Sed ne stupeas, lector, talem casum, perpendas etiam ortum. Thiedricus ille infaustus praedicti antistitis satelles fuit; hic in quadam sylva *Miruuidu* 80) vocata, magnum habuit praedium, quod sibi ex eiusdem

Aug. minime in tertiam feriam hebdomadae eius incidere poterat, sed in quartam, dies ergo IIII. Kal. Aug. in Cod. Dresd. exhibitus cum tertia feria eius hebdomadae accuratissime convenit. *Urs.* — — Scribe vero IV. feria. Annal. Saxo falsum illum diem *Kal. Aug. III. feria* habet. Diem 29. Iulii ibidem praefert *Beka Chron. episc. Traiect. in Adr. Kluit hist. critica Com. Holl. et Zeel.* T. II. p. 66. sine dubio Feria III. ductus in errorem. In Necrologio ad 30. Iulii recte: *Godefrith comes.* Equidem, quanquam *necrologium Rhemense ap. du Chesne probat. Luxenburg.* p. 5. 14. *Cal. Novemb.* habeat, Gotfried Comitem Verduni et montium Ardennorum fuisse puto, qui *Mathildem*, ducis *Hermanni Billingii* filiam in matrimonio habuit. Nullus alius huius nominis Comes coenobio nostro propior fuit, nec raro in Belgicis necrologiis, vel Chronistis animadverti, diem solemnis sepulturae cum die mortis esse commutatum. Filius eius fuit memoratus hoc loco nostro *Gottfried*, dux inferioris Lotharingiae, sequenti demum anno 1019. a Frisonibus e captivitate dimissus. *Sigib. Gemblacensis* h. a. *Wed.*

77) *saepius.* Sic Cod. Dr. non, uti editiones: *se prius. Wa.*

78) *piratas advenientes timet.* Cod. Brux. *piratis rapina est. Urs.*

79) *Huius.* Ita Dresd. non *horum*, quod editores dederunt. *Urs.*

80) *Miruuidu.* Differit de Thiedrico III. Comite Hollandiae, qui, ut testes habemus Annales Egmontanos, anno 1039. obiit. Praedium eius magnum, Miruuidu, quod ab Ann. Saxone p. 450. corrupte *Mirumde* vocatur, postea temporis nominatum est *Diedrichrechtum, Dortrechtum, Dordracum.* Nomen et situm sylvae *Miruuidu* praeclare illustravit Baldericus Noviomensis, scriptor seculi XI. in Chron. Lib. II. c. 19. ad hunc modum: „Erat locus quidam sylvis ac paludibus inhabitabilis, qui ab incolis *Merewede* nomen accepit, ubi videlicet *Mosa* et *Wal* fluvius de Rheno affluens pariter corrivantur. Nullusque ibi praeter venatores et piscatores habitare antea consueverat, eratque episcoporum, Trevirensis videlicet et Coloniensis, sed et aliquot abbatum in piscatione et venatione communis possessio. Huc nimirum *Theodoricus Arnulphi Gandensis* filius, qui participium monarchiae Frisonum tenebat, (quia Frisones pro morte patris, quem interfecerat, suspectos habebat) secesserat, factoque quodam *municipio*, alienus invasor, ipsam terram praesumserat possidere, sed et negotiatores inibi navigantes gravissimo censu constringere etc." — Boxhornius in Theatro Hollandiae p. 96. diploma ab Hen-

dem parte iniuste ablatum fore 81), cuncti conprovinciales Caesari in Niumagun queruntur. Unde cum consilio optimorum Imperator episcopo Traiectensi haec loca praecepit incendi, et conclamantibus 82) reddi; cumque seniorem suum iuvenis nefandus a
426 mandatis talibus compescere nequisset, licentiam abeundi petiit, et se id prohibiturum esse promisit. Nec mora, factum est, quod dixi, plus causa nostri facinoris, quam pro merito victoris. Hanc ineffabilem et nimis invincibilem aerumnam, avium undique secus huc congregatarum, et semetipsas invicem ungulis interficientium multitudo, longe praesignavit, eundemque locum, quo isti postea oppetiere, praeoccupavit. Quod David sanctus monti Gelboe imprecatus est, huic insulae ego nullius meriti semper exopto. *Baldericus* Leodiensis episcopus obiit placide 83) eodem die. In diebus illis in episcopatu meo septem mancipia fungos manducavere non rectos, et acri ardore succensi celeriter mortui sunt. Et in mense Augusto stella quaedam iuxta plaustrum 84) noviter apparens radiis eminus emissis cunctos cernentes terruit. Nunquam enim nostri memoria talis exoritur, et ideo unusquisque hoc admiratur, prodigium hoc esse timet vulgus, sed cum misericordia id finiri fidelis sperat popellus. De his similibus clamat Ieremias veridicus: Qui scit universa, novit illa, et adinvenit ea suimet prudentia. Stella haec, quae effulsit, plus quam XIIII. dies visa est. In provincia *Northuringun* dicta tres lupi semper congressi, nec antea ex habitatoribus his visi, hominibus multis atque pecoribus ineffabiliter nocuerunt. Hoc quoque indigena omnis vehementer expavescens, maioribus curat impleri detrimentis. Beatus namque loquitur Gregorius, multa debent mala praecurrere, ut illa valeant sine omni fine ventura nuntiare. In supradictis omnibus desuper nobis ira coelestis revelatur, sed circumspectione vigili haec ab humana fragilitate non attenditur. Iste annus nova nuncupatione terrae motio 85) vel magna contritio ex rei veritate appellari potest. Ineffabilis enim tribulatio mundo instabili exorta, habitatores eius undique turbavit, cuius partem praedixi, et tunc

Henrico IV. Wilhelmo, episcopo Traiectensi anno 1064. irrogatum produxit, ex quo sequentia illustrationi inservire possunt. *In Merwede iuxta Dordrecht, inde in Duble, inde in Duvelhaer, inde in Wael, inde iterum in Merwede usque in Dordrecht cum capella noviter constructa de Dordrecht.* — Ex his manifeste apparet, Dordracum in districtu sylvae Merevedanae situm fuisse, et sic ipsius sylvae situs nullo negotio inveniri potest. Plura dabit Altingius T. II. p. 126. cf. ibid. Tab. X. vet. Frisiae. *Urs.*

81) *ablatum fore.* Sic Cod. Dresd. Recentior manus superscripsit *esse*, quod receperunt editores. *Urs.*

82) *conclamantibus.* Cod. Brux. et Ann. Saxo *conquerentibus.* *Urs.*

83) *placide.* Intelligi potest, aliam tamen vocem posuisse Ditmarus videtur. In Cod. Dresd. est *prtiele*, sub quo morbi fortasse alicuius nomen latet. *Wa.*

84) *iuxta plaustrum.* Cod. Brux. ita effert: *iuxta signum maioris ursae, quod vulgo plaustrum dicitur.* Ann. Saxo: *Cometa visa est, quae luctum vastationis Galliae partibus — pestilentiam insuper et mortalitatem mundo nuntiavit.* — Teste Sigeb. Gemblac. ad ann. 1017. Cometes erat ultra solitum mirabilis, qui in modum trabis maximae per 4. menses apparuit. *Urs.*

85) *terrae motio.* Editiones Reinecc. et Mader. habent *termotio*, et, quod mirum, ipse Leibnitius. Non minus ridicule iidem paullo post pro *instabili* dederunt *iusta bile.* *Urs.*

tunc quae praeterieram alte gemitu tracto explicavi. Balderici praesulis, et Cameracensis episcopi milites pene omnes praedicta oppetierunt in insula, et in proximis tribus provinciis non supererat una domus, ubi saltem non deesset habitator unus. Post tempora Caroli tunc una die vel anno aliquid in his regionibus tale non accidit, sicut vetustas asserit, quomodo unquam ceciderunt tales viri absque damno hostili? Sed nullus id miratur, qui hoc rite meditatur, quia is nil potest pugnare, quem culpa sui gravis vindicta Dei nititur deprimere. Hic inexuperabilis casus postea cito obliviscatur; quia Godefridi ducis auxilio *Athelboldus* antistes cum Thiedrico hoste reconciliatur, et hoc venit non ex voluntate sua, sed ex necessitate summa. Non erat enim istius regionis ullus praepotens defensor, si amplius insurgeret inimicus acrior. Si damnum hoc ex consensu divino factum est, quis potest ulcisci? sin autem, quis vindicatore insanabilior illo? 86) Nunc ut sanctus *Columbanus* in morte magni Imperatoris Caroli fecit, ita nos stringamus lacrimas, precesque fundamus proficuas. Nec tacendum est, quod in *Ruscia* contigit lugubre damnum. *Bolizlauus* namque eam grandi exercitu petiit, multumque ei nostro famine nocuit. Mense enim Iulio et XI. Kal. Augusti praedictus dux ad quendam fluvium 87) veniens, ibidem exercitum suimet castra metari, pontesque necessarios parare iubet. Iuxta quem *Rex Ruscorum* 88) cum suis sedens futurum duelli invicem condicti eventum sollicitus expectabat. Interim Poloniorum provocatione hostis praesens ad bellum excitatur 89) et ab amne, quem tuebatur, ex inopinata prosperitate fugatur. Ex hoc rumore Bolizlauus extollitur, et consocios parari et accelerare rogans, fluvium, etsi laboriose, velociter transscendit. Inimica autem acies contra turmatim ordinata, patriam defendere suam frustra nititur. Namque in primo conflictu cedit, ac nunquam postea fortiter resistit. Ibi tunc caesa est innumera multitudo fugientium, et parva victorum. Hericus miles inclitus ex nostris oppetiit, quem Imperator noster in vinculis diu retinuit. Ex illa die Bolizlauus optata prosperitate inimicos palantes insequitur, et ab incolis omnibus suscipitur, multisque muneribus honoratur. Interea quaedam civitas fratri suo tunc obediens a Iarizlavo vi capitur, et habitator eiusdem abducitur. Urbs autem *Kitaua* 90) nimis valida ab hostibus *Pedeneis* 91) hortatu Bolizlavi crebra impugnatione

86) *insanabilior illo.* Deest aliquid in utroque Cod. et Brux. et Dresdensi, hinc lectio priorum editionum non poterat corrupta et vitiosa non esse. Librario Cod. Dr. haesitabundo spatiolum vacuum relinquere placuit hoc modo: *quis vindica — insanabili' illo?* Quoad potui, textum in integrum restitui. *Urs.*

87) *fluvium.* Bogus is amnis dicitur Herburto, quem vide Hist. Polon. Lib. II. c. 5. et 6. *Urs.*

88) *Rex Ruscorum. Iarizlaus.* Ann. Saxo.

89) *excitatur.* Sic Cod. Dresd. melius quam editt. *exhortatur. Wa.*

90) *Kitaua.* Editiones habent *Kiovia.* Supra Lib. VII. *Cuieuoam* magnam urbem dixerat. *Urs.*

91) *Pedeneis.* Contradicente Codice, cui concordat Ann. Saxo p. 451. priores dederunt: *Polenii.* Sed *Pedenei, Petinii* iidem sunt, quos supra Lib. VI. *Pezineigos* appellaverat. Hi devictis et expulsis Mazaris confinitimis suis eorum sedes occuparant, lateque se ad ostia fluminis Borysthenis in Pontum Euxinum extenderant. *Urs.*

ne concutitur, et incendio gravi minoratur. Defenſa eſt autem a ſuis habitatoribus, ſed celeriter patuit extraneis viribus; namque a rege ſuo in fugam verſo relicta XVIIII. Kal. Septemb. Bolizlauum, et quem diu amiſerat, *Zentepulcum* ſeniorem ſuum, cuius gratia et noſtrorum timore 92) omnis haec regio converſa eſt, ſuſcepit. Archiepiſcopus civitatis illius cum reliquiis ſanctorum et caeteris ornatibus diverſis hos advenientes honoravit in ſanctae monaſterio Sophiae, quod in priori anno miſerabiliter caſu accidente combuſtum eſt. Ibi fuit noverca, regis praedicti uxor, et VIIII. ſorores eiusdem, quarum unam prius ab eo deſideratam antiquus fornicator Bolizlauus, oblita contectali ſua, iniuſte duxerat. Ineffabilis ibi ei pecunia oſtenditur, cuius magna pars hoſpitibus ſuis ac fautoribus diſtribuitur, quaedam vero ad patriam mittitur. Fuerant in auxilio praedicti ducis ex parte noſtra trecenti, et ex Ungariis quingenti, ex Petineis autem mille viri. Omnes hi tunc domum remittebantur, cum indigenas adven-
427 tare, fideles ſibi apparere ſenior praefatus laetabatur. In magna hac civitate 93), quae iſtius regni caput eſt, plus quam quadringentae habentur eccleſiae, et mercatus VIII; populi autem ignota manus, quae ſicut omnis haec provincia fugitivorum robore ſervorum huc undique confluentium, et maxime ex velocibus *Danis* 94), multumque nocentibus Pecinegis hactenus reſiſtebat, et alios vincebat. Hac elatus proſperitate Bolizlauus archiepiſcopum praedictae (eccleſiae) ad Iarizlauum miſit, qui ab eo filiam ſuimet reduci peteret, et uxorem ſuam cum noverca et conſororibus reddi promitteret. Poſthaec dilectum abbatem ſuum *Tuni* 96) ad noſtrum imperatorem cum magnis muneribus miſit, ut ſuam amplius gratiam et auxilium acquireret, et ſe cuncta ſibi placentia facturum indicaret. Ad Graeciam quoque ſibi proximam nuncios miſit, qui eiusdem Imperatori bona, ſi vellet fidelis amicus haberi, promitterent; ſin autem, hoſtem firmiſſimum ac invincibilem fieri intimarent. Inter haec omnia omnipotens Deus aſſiſtat medius, et quid ſibi ſit placitum et nobis proficuum clementer oſtendat. In diebus illis *Udo* comes, nepos meus, *Hirimannum*, coaequalem ſibi tam in nobilitate, quam in poteſtate, cepit, et invitum in ſuam munitionem duxit. Ob hoc vereor aliquam ſilicem periculoſam oriri, quae vix aut nullatenus poſſit eradicari.

De Imperatore noſtro nunc ſermo mihi oriatur, qui de inviſa expeditione 97) reverſus, nil de promiſſis percepit, ſed parum ſibi renitentibus nocuit. Huius miles egre-

92) *timore.* Sic Dresd. et Ann. Saxo, non, quod editores, *amore. Urs.*

93) *magna hac civitate,* ſcil. Kiovia; vide *Fischer Gesch. des deutschen Handels Th. I. p.* 226. *Urs.*

94) *Danis*, non *Danais*, quod editores propagarunt. *Urs.*

95) *episcopum praedictae.* Sic, non *praedictum*, et ſubintelligendum *eccleſiae. Urs.*

96) *Tuni.* Deeſt hoc nomen in prioribus editionibus, invenit tamen Leibnitius in Cod. Brux. his additis: *in quo regnabat tota hypocriſis.* Conſentit Ann. Saxo. *Urs.*

97) *expeditione.* Ann. Saxo addit: *ex Burgundia. Urs.*

egregius atque fidelis, dux *Thiedricus*, cum ab eo ſeparatus domum pergere voluiſſet, a quodam ſeniore, Stephano nomine, Caeſaris atque ſuimet, ut patuit, inimico, locis impugnatur abditis, et cum iam victor exiſteret, milite in praedam cadente, iterum initur 98); et proh dolor! ſuperatus cum paucis effugit. Haec fuit ei in talibus ſecunda tentatio, et faciat Deus, ut non eveniat illi tertia periclitatio. Imperator noſter cum de his omnibus efficeretur certus, unum in Suevia regione colloquium de republica habuit, et mox per Renum ſollicitus deſcendit. Namque cooperatores eius et regni ſuimet columnae maxima parte, proh dolor! cecidere, ſibique grave pondus imminebat occultum 99), fidei ſimulatores occultis reſiſtere inſidiis per extraneos nituntur, ut non liceat ei libertate congruenti imperare, eorumque iniuſtam temeritatem 100) in aliquo minorare.

Finis Chronici Dithmari. 101)

VITA

98) *initur.* Cod. Brux. *appetitur.*

99) *occultum.* Idem: *pondus in occulto imminebat.*

100) *temeritatem.* Cod. Brux. et Ann. Saxo adiiciunt: *et libertatis inſolentiam.*

101) In fine: *S. Petro Apoſtolo Wernherus Eps.* Codicem dedicavit.

VITA DITHMARI

ex

Chronico Episcoporum Merſeburgenſium.

[Chronicon hoc Episcoporum Merſeburgenſium, quod pergamena charta ſcriptum ſervatur in S. R. Capituli noſtri tabulario, quinque habuit auctores, inde a Boſone, primo episcopo ab anno 969. usque ad Tilonem de Trotta, trigeſimum octavum ordine antiſtitem, mortuum 1514. Horum quinque auctorum labores in unum volumen collecti, et una eademque manu conſcripti ſub Tilonis ſucceſſore, Adolpho, principe Anhaltino; quo factum, ut priorum ſchedae biographorum vel tum temporis, vel poſtea, inutiles ſcilicet neglectae blattas tineasque pascerent. Nollem factum! Scriptorem enim, qui in unum tum omnia volumen coniecit, non recte ubique vidiſſe ſuspicor. Quam ſuspicionem firmat eiusdem Chronici in tabulario Electorali Dresdae reconditi auctoritas, quod tamen nonniſi quatuor priores auctores continet, et in episcopo Nicolao Lubicenſi † 1431. deſinit. Varias iſtius Codicis Dresd. lectiones enotavit Menkenius in Scriptt. rer. German. inprimis Saxonicar. L. III. Lipſiae 1730. edito p. 159—164. — Integrum Codicem noſtrum edere iam antea ſibi viſus erat Io. Pet. a Ludewig in Reliquiis Manuſcriptor. Tomo IV. Hal. 1722. p. 329—460. ſed, ut dicam, quod res eſt, vel incuria deſcriptoris, vel typothetarum ſtupore mire depravatum.

Ex hoc igitur Chronico vitam Dithmari denuo accuratius deſcriptam dare haud abs re fore duxi, priorum in eo editorum ſecutus exemplum. Primo enim editori, Reinero Reineccio, hanc episcopi vitam transmiſerat Lampertus Diſtelmeier, cui, dum iuvenis aliquamdiu apud nos viveret, Codicem uſurpare contigerat. E Reineccio, vitioſius tamen, depromſit Maderus, cuius veſtigiis inſtitit Leibnitius. Ego vero ita hac in re verſatus ſum, ut Codicem noſtrum fundum facerem, eique varias, quas Codex Dresdenſis obtuliſſet, vel ab Anonymo aliquo, paucas illas quidem, ſed admodum probabiles ex alio apographo, exemplaris, quo ego utor, orae adſcriptas ſubiicerem contexto.]

I. Poſt deceſſum antiſtitis noſtri *Wigberti* fortuna felicior multo 1), quam fuit anterior, pleno ore, vultu laetiore 2) noſtrae arriſit eccleſiae, et DITHMARVS Dei gratia pia et 3) dispenſatione noſtrae eccleſiae pater et rector efficitur. Sed antequam de huius patris episcopali converſatione quid dixerimus, de huius libet 4) carnali ingenuitate perpauca pertexere. 5)

II. Erat

1) voculam *multo* addit Anon. 2) Sic et Cod. Dresd. et Anon. — Ludew. male: *laeto ore.* 3) Leibn. *piaque*, ſuavius ad aures. 4) Leibn. *eiuslibet.* 5) Leibn. *perpauca oportet praetexi.* Nil opus: recte Cod. habet, ſi, quod ego feci, vocem *huiuslibet* dividas, tum enim Infinit. pertexere pendet a voce *libet.*

II. Erat enim vero 6) hic verus Saxoniae indigena, non ſtirpe humili, ſed perſpicua, qui natus fuit de comite *Siffrido* et pia matre *Kunegunda* 7) ab utrorumque pietatis linea haud exorbitans. Erat utique uterque parens pollens pia gloria in ſeculo, dives in praedio, et tam divinarum, quam humanarum rerum par circa honeſtatis ſtudium excitatio. 8) Tam potentibus, piis honeſtisque parentibus *Dithmarus* felix in opere editus, aetate competente clericali vitae aſſignatur, et tener adhuc in annis ſancto Mauritio in Magdeburg ſervus ac ſpiritualis frater dicatur, ac ubi per incrementa temporum ramum attigit Pythagoricum, laevi rami devitans declivia dexter contendit ardua. In quantum ſivit 9) carnis lascivia mundi calcavit lubrica et clericatus ſui officium, claruit per pietatis ſtudium.

III. Praepoſitis ſuis fuit obediens, fratribus in caritate ſerviens, plus 10) humilibus humilis, compar ſingulis ſimilibus. Miſeris erat indeficiens refugium, oppreſſis conſtans auxilium, ſuperbis iuſte reſiſtens, bonis coeptis indeſinenter inſiſtens. Talibus gemmis virtutum ornatus, quovis honore erat aptatus, placens tam Deo quam hominibus. Erat enim quibusque aequandus ſublimibus. 11)

IV. Imperator autem comperta 12) huius eccleſiae viduitate, pie indoluit, et qualiter hanc aut tali aut meliori paſtore muniret, cum fido collaterali *Tammone*, archiepiscopo 13) ſuo revolvit, cui ille ſagax in conſiliis inquit: *eſt quidam in noſtro coenobio Canonicus, Sifridi comitis filius, in quo elucet clericalis ſtudioſitas, quem non arguit ulla enormitas.* Ac rex interloquens inquit: *Novi, quem dicitis, ſed ſi genus attenditis, hic tam parva deſpicit, quia forſitan maiora* 14) *reſpicit.* Cumque cognitor futuri 15) paſtoris noſtri ornamenta morum laudando multiplicaret, rex ſubridendo reſpondiſſe dicitur: *licet apud vos ſit laudabilis, apud nos tamen aliquantulum eſt notabilis: Vidi enim ſemel eius clauſtri egreſſionem ante primae pulſationem.* Tandem poſt multiplices *Iecelinus* 16) ſermocinationes in beneplacito utriusque legatus mittitur, qui eum iuſſu regis ac archiepiscopi in proxima 17) paſcha ad *Auguſtam* venire indiceret. Nec mora, legatus mandatum peragit, et proxima nocte, antequam venturus erat, vidit vir Dei per ſomnium quendam ſibi aſſiſtentem, episcopalem baculum in manu tenentem, eique dicentem: *Vis curam* 18) *Merſeburgenſis eccleſiae ſuscipere?* et ille, *ſi Deus,* inquit, *vult et dominus Imperator, et meus ſpiritualis pater, ego quis ſum, ut contradicam ſermonibus ſancti?* 19) At ille dans bacu-

6) Leibn. enim *vere.* 7) Id. Leibn. *Kunegundi.* 8) Cod. Dr. et Leibn. *exercitatio.* 9) Leibn. *ſivit,* recte, ni fallor. Cod. noſter *ſic.* Praeterea vero poſt *lascivia* et *lubrica* ponas commata, idem vero deleas poſt *officium,* et habebis ſenſum idoneum. 10) Anon. *pluribus.* 11) Lud. *ſublibimus,* quem errorem ipſe retractavit in Corrigendis. Vtinam plura ſuſtuliſſet eiusmodi. Anon. pro *aequandus* habet *comparandus.* 12) Leibn. *cognita.* 13) hanc vocem parentheſeos nota incluſit Anon. 14) Idem: *ad maiora.* 15) Lud. *ſututuri* quid? episcopi caſtiſſimi? 16) Cod. Dresd. et Anon. ignorant, et quid ſibi velit, equidem non exputo. Primitus fortaſſe ſcriptum fuit *ioculares.* 17) Anon. *proximo.* 18) Anon. *cauſam.* 19) Leibn. *ſanctis.*

baculum prosequitur: *cave, inquit, commovere cerebrum sancto Laurentio, quia omnes hoc agentes periculosa frenesi* [20] *percutiuntur.* Et ipse, *me tueatur*, dixit [21], *custos hominum Deus, ne in hoc aut in aliquo offendam maiestatem divinam sanctorumque intercessionem avertam.*

V. Quare vir beatus coelesti commotione [22] praemonitus, et ad meliora ex tunc intentus [23] ex hac allocutione obstupefactus lecto prosiliit, et facto mane praedictus legatus introiit, datisque duabus epistolis [24] ad *Augustam* eum venire praecepit. Accepta legatione, certificatus ex praedicta visione, cur vocaretur, praenovit, et memor Apostoli dicentis: *qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat,* non renuit, sed praedictum iter ocius movit. Tertia autem feria sancti [25] paschae ad loca venit praefata, et ab archiepiscopo pie suscipitur. Causa vocationis intimatur, et suavissimis adexhortationibus [26] patris ad promissa percipienda animatur.

VI. Postera die, id est in quarta feria istius solennitatis Dithmarus in capellam regis venire mandatur. Cum vero crastina illuxisset dies felix nobis in eventu, pater noster iam in proximo locum condictum intravit, et viso eo rex ad se vocavit. Inchoatur interim missa: *Venite benedicti patris mei,* et cum rex ei baculum pastoralem, simulque arrham ecclesiasticam commisisset, verus sibi commissarum ovium [27] pastor facietenus prosternitur: et ecce compulsatio maioris missae solenniter personatur. Hoc etsi casu contigit, per spiritum tamen sanctum [28] fuisse post rei eventum innotuit. His sic prospere peractis octavo die instantis festivitatis, id est octavo Calendas Maii in *Nuemburg Bavariae* praesente imperatore ab archiepiscopo Tammone in episcopale nomen et officium ungitur, et post admissam [29] curam [30] honorifice transmittitur.

VII. Sed cum his partibus appropinquasset, ab universis huius ecclesiae magnifice occurritur, et in hac civitate ab *Heinrico* [31] antistite et ceterisque viris ecclesiasticis devote suscipitur, cathedra [32] episcopali digne imponitur. De tali pastore clerus gloriabatur, populus laetabatur, et universitas fidelium congratulabatur. Hoc sibi commisso regimine Apostoli sollicitus admonitionis [33], dicentis: *oportet episcopum irreprehensibilem esse,* ad hoc laboravit, bonis actibus invigilavit, commodum suorum augere curavit.

VIII.

20) Leibn. *phrenesi*, rectius. 21) Leibn. *Tueatur me,* inquit. 22) Leibn. *commonitione.* 23) nec aliter Dresd. et Anon. Lud. habet *intuens.* 24) Anon. *dansque duas epistolas.* 25) sic et Anon. et mutato ordine verborum *sancti paschae venit ad loca.* Lud. *sanctae.* 26) Anon. *adhortationibus.* 27) Sic rescripsi praeeuntibus Leibnitio et Lud. ut vox *commissarum* habeat, quo referatur. Cod. noster *omnium.* 28) Cod. Dresd. et Anon. *prosperum tamen casum.* 29) magis placet lectio Cod. Dresd. et Anon. *ad commissam.* 30) Anon. *causam* uti supra not. 18. 31) Sic omnes. Accuratius tamen *Erico,* Episc. Havelbergensi. 32) Lud. *cathedrae.* 33) Anon. *ammonitione.*

VIII. Sed quia primus gradus virtutis eſt humilitas, humilitatem ſui ſacerdotii, quam relatu veridicorum audivimus, notam faciemus. Habebat enim hebdomadariam ſuae canoniae 34) in Magdeburg vicem ſic annotatam, ut, quando revolveretur, vicem ſuam ipſe ſic humiliter perageret, ac ſi episcopatus dignitate ſublimatus non eſſet. Audivimus piam eius in Dei ſervitio propter officii ſui decorem 35) humilitatem, audiamus et ſecularem eius austeritatem propter eccleſiae ſuae exaltationem.

IX. Marchio Orientalis *Egkehardus* 36) et frater eius *Hermannus* forestum eccleſiae bis datum poteſtativa praeſumtione ſibi vendicare propter quoddam novale olim 37) *Rochlitz* dictum citra ripam Milde ſitum ad ſe pertinere contendebant. Quibus potens tam potenter reſiſtit, ut ſuam permagnam potentiam impotentiam 38) eſſe reſpectu huius praecellentis potentiae profiterentur. Et cum iſti, ut potentes ſeculo contumaci 39), fastu ab incoepto non deſiſterent, ſed creberrime retia venatoria per loca memorata tenderent, in curtem ſuam *Kurin* 40) placitum cunctis ſuis militibus indixit, eoque venire praecepit. Quo cum veniſſent, illatas ſibi iniurias conqueritur, et ad ulciscendas quosdam pollicitationibus hortatur, quibusdam bonorum ablatione minatur. Inde vero egrediens omnia tenſilia 41) retium, quaecunque inventa, concidi 42) praecepit, domumque veniens legatum ad imperatorem, qui ei praeſumtuoſam factionem inſinuet, dirigit, pacemque ſuae eccleſiae humiliter expoſtulet. Sed ut multa paucis concludam, tandem Hermannus ſenior, quia magis pius, cum in Magdeburg imperator quam pluresque 43) principes regni conveniſſent, patre noſtro privilegium eccleſiae in publico 44) recitante, ſe peccaſſe profitetur, fratremque id ipſum facere cohortatur. Sic facta eſt nobis 45) reſtitutio iniuſtae ablationis per huius laudandam celſitudinem dominationis. O quam laudanda in antiſtite humilitas, o digne imitanda potentiae ſublimitas! Humilibus humillimus, potentibus potentiſſimus, et ut ſilum laudi 46) eius aſſignemus, hic moralis 47) ut de beato Sylveſtro legitur, inter pauperes et divites ſic medius, ut pauperes ceu patrem illum haberent, et divites longe ſuper ſe illum ditiorem viderent. 48)

X. De reſtituendis ſuae eccleſiae ita curioſus erat, ut, ubicunque meliores regni conveniſſent, intereſſet, cunctisque miſerandam eccleſiae ſuae vastationem innotesceret 49), ſed ad recollectionem et auxilium ab omnibus peteret. Intererat namque *Bambergenſis*

34) pro ſuae canoniae Anon. *ſive canonicam.* 35) *decoram* Leibn. nil opus. 36) Anon. *Ekkehardus.* 37) hanc voculam non habet Anon. Idem vero pro Rochlitz — *Rochelitz*, pro Milde *Mulde.* 38) haec vox a Diſtelmeiero et Leibnitio neglecta abeſſe tamen poteſt *(daſs ihre Macht gegen die seinige nur Ohnmacht wäre)* 39) Anon. *continuato.* 40) Dr. et Anon. *Chorin.* 41) Sic Cod. Merſeb. et Dresd. Anon. vero et Leibnit. *utenſilia.* Lud. *denſilia*, quod nihili eſt. 42) Lud. *conſcindi.* Cod. *concindi.* 43) Anon. pro quam plures — *complures*, quod praeplacet, vocem *regni* vero omiſit. 44) haec ignorat Anon. 45) Anon. *nobilis.* 46) Leibn. *ſinem laudibus.* 47) Leibn. *meritalis.* 48) verba ab: *inter pauperes* usque ad *viderent*, Leibn. omiſit. Anon. moroſior adeo a verbis: *O quam laudanda — viderent* conſulto ſine dubio ut inſulſa repudiavit. 49) Leibn. *intimaret*, ſine cauſa. v. Ind. Latinit. v. *innotescere.*

bergenſis eccleſiae dedicationi, in qua erat *Iohannes*, patriarcha *Aquilegiae* 50) et plus quam triginta alii episcopi. Poſtera die facta eſt illic ſynodus, et noſter paſtor in medio ſtans antiquam 51) querimoniam diſerte reiteravit, et ſynodali cenſura pleniſſime reſtitutio noſtrae eccleſiae ab iniuſte tenentibus promiſſa eſt, ſed non adimpleta. 52) Huic promiſſioni tam diu tenaciter inhaeſit, donec *Gero* archiepiscopus partem parochiae noſtrae eccleſiae ſuper quatuor, ſcilicet *Schuditz*, *Cothuri*, *Bichin*, *Wurtzen* 53) urbes et duas villas remiſit, reliqua vero in poſterum ſe relicturum promiſit, ſed non adimplevit.

XI. Poſt vero aliquod temporis intervallum, cum imperator in 54) Magdeburg moraretur, et cum illis plurima regni utilia agerentur, iterum noſter antiſtes *Hildewardum* 55) *Miſenenſem* episcopum, quia partem parochiae noſtrae teneret, accuſavit. Sed imperator utrisque ſatisfaciens hoc inſtituit, ut parochiam citra Mildam Merſeburgenſis obtineret, quae vero cis eſſet, Miſenenſis haberet. Attamen noſter renuit, quantum potuit, quia non commodo cambio 56) hoc fieri poterat. 57) Quantum vero praediorum et regalium donorum ſuae addiderit eccleſiae, haud facile explicabitur, tamen pro poſſe temptabitur. 58)

XII. Has villas noſtrae eccleſiae ab Imperatore *Heinrico ſecundo* requiſivit: *Trnazis* 59), quae vocatur nova *Roilitzi*, *Buſszin* 60), *Boiondorff*, *Wirbme*, *Schladewice* 61), *Contzi*, *Tornuwa*, *Piſti*, *Bothfeld*, *Ztinane*, *Paſſini* 61), *Bryſsnitzi*, *Trawarde*, *Goſtuo*. 63) In *Guſſua* tres manſos et dimidium, in *Moſchaw* tres, in *Schonberg* regalem manſum, et in *Skitheber* 64) ſimiliter. Quandam etiam villam *Celizeni* dictam et vinarium unum ſub ipſo Merſeburgenſi ſuburbio ſitum rogatu huius antiſtitis imperator ad eccleſiam ſancti Petri in *Aldenburg* donavit 65), haec praedicta in uno chirographo apud nos tenentur inſcripta. In ſequenti vero anno quoddam praedium *Azineſtedi* 66) dictum per manum imperatoris ſcripta 67) idem eidem dedit. Huius in temporibus quidam *Ludolffus* praedium ſuum, quod in *Brodizi* habuit, eccleſiae noſtrae pro remedio animae ſuae tradidit. Poſtmodum vero dulciſſimo ipſius hortatu *Henri-*

50) Leibn. *Aquileienſis*. 51) hoc, ſuadente Anon. recepi in textum, quum, quod obſederat codicem, *antequam*, apodoſin non haberet. 52) Leibn. hic inſerit: *Ille tamen huic* cet. 53) nomina haec urbium deſunt ap. Anon. 54) voculam hanc addit Leibn. 55) Anon. *Heilwardum*. 56) Anon. *concambio*. 57) Leibn. *ſibi acciderat*. 58) Leibn. periodum claudit verbo *explibitur*, et, quae ſequuntur usque ad *in Altenburg donavit*, omiſit, Reineccium ſecutus, cuius tamen notam marginalem addere debebat: *inſerta hoc loco praediorum et vicorum nomina conſulto praetermiſimus*. Longe amplius hiat codex Anonymi, in quo inde a verbis: *quantum vero praediorum* usque ad finem §. XII. deſunt omnia. 59) Cod. Dr. *Trutzis*. 60) Cod. Dr. *Wilzi*, *Ruſſin*. 61) Idem: *Wirbine*, *Ladebizi*. 62) *Toruwa*, *Riſti*, *Bochveld*, *Cmane*, *Raſini*. 63) Dr. *Gusna*. 64) Dr *Schitiburi*. 65) Hic Leibn. praeeunte Reineccio codicem Dresd. ſequi iterum incipit, pauculis, ut aptius nectatur oratio, vel additis, vel mutatis, ſic: *Continentur* tamen omnia, quae ab Imperatore Henrico II. acquiſivit, in uno chirographo apud nos *perſcripta*. 66) Cod. Dr. et Leibn. *Mineſtedi*. 67) Ludew. *ſcriptam*.

Henricus Comes praedium ſuum in *Tunderzlevo* ſitum ſancto Laurentio pro ſpe 68) retributionis aeternae conſenſu fratris ſui *Friderici* coram multis teſtibus bis ſtabiliendo dicavit. Hoc praedium idem Archimandrita in uſum fratrum ſuorum ea videlicet ratione conceſſit, ut praepoſitus ipſorum ſex talenta in uſum fratrum ſingulis annis ad veſtitum et pisces per tres annuales quadrageſimas in anniverſario 69) ſuimet convivium peroptime ſaginatum expenderet. Super haec ipſis charitative donavit argentum et linum atque lanam, quae ad eccleſiam feruntur, et decimationem mellis ac porcorum ſuper burgwardium Zcolme 70) et villas duas *Dubin* et *Budegaſt.* 71) Haec omnia pluraque et alia ſuimet martyrologio propter teſtificationem rerum inſcribi praecepit. Et revera illic invenientur, ſi ſtudioſe inveſtigantur, nos autem multa praetermittimus, ne faſtidium irrogemus legenti. Et haec ut cunctaque ſuae eccleſiae accreſcentia ſtabilia et incommutabilia permanerent, duorum Apoſtolicorum i. e. *Sergi* et *Benedicti* ſcripta confirmationis ſuae eccleſiae expetivit, quae adhuc apud nos in una membranula transcripta a cirpo tenentur. 72)

XIII. Anno vero decimo ordinationis ſuae, nativitatis vero quadrageſimo primo divertit ab omnibus ſeculi huius dorſum ejus faciemque mentis in tranquillitatem quietudinis 73) inſtituens, ac animo tribulos 74) ſollicitudinis evellens, fructus permanentes novae plantationis germinavit. Scripſit enim chronicam per quinque regum tempora digeſtam, incipiens ab Henrico humili, qui primus hoc imperii nomine et huius narrationis ordine 75) ab *Ottone Magno,* ſecundo et tertio viciſſim ſibi ſuccedentibus, ad *Heinricum* pium noſtrae eccleſiae reparatorem ac exaltationis auctorem progreditur. In his ſcriptis quam multorum pie fecit memoriam piorum, ut facile cognoscatur verus pietatis amator, qui tot *piorum* beneficiorum memor eſt relator: perraro enim ab orbita pietatis exſpatiatur, ſi memori corde vita piorum frequenter teneatur. 76)

XIV. Poſtquam ſedem ſibi commiſſam tam factis quam dictis exaltavit, anno dominicae incarnationis Milleſimo XIV. 77) indictione decima tertia, decimo quinto Calendas Iunii ipſius dulciſono hortatu et efficaci rogatu imperator hanc noſtram fundari praecepit eccleſiam antiſtite praeſente, ac quatuor lapides in modum 78) ſanctae crucis in fundamento primitus 79) iacens 80) ſuperaedificantibus ſpes aeternae retributionis optabilis, detrahentibus ultio divina repenſabitur 81) formidabilis 82), et quia templum noſtrae eccleſiae iuſſu imperatoris aedificatum diximus, quantum noſtram eccle-

68) Leibn. *prosperae,* male. 69) Sic repoſui pro *animadverſione* Cod. Merſeb. quod ſenſu caret. Lud. *anniverſarum.* 70) Cod. Dr. *Czolin.* 71) Leibn. *Zolin, Buldegaſt.* 72) verba *in cirpo* deſunt ap. Leibnit. Eſt autem cirpus (ſcirpus) corbula vimine contexta. 73) Anon. *quietudine.* 74) Anon. *turbulos.* 75) hic inferit Leibn. *imperavit, et.* 76) totum locum a verbis: *In his ſcriptis* de induſtria, ut puto, omiſit Anon. ut ineptum. 77) Lud. *milleſimo ſexageſimo* ſtulte. Anon. autem propius ad veritatem: *milleſimo decimo ſexto.* 78) Leibn. inepte: in *monte.* 79) Leibn. *primus.* 80) Sic, rectius *iaciens.* 81) Lud. *repraeſentabitur.* 82) verba: *ſuperaedificantibus — formidabilis* abſunt in Anon.

eccleſiam multiplici ornatu decoraverit, velut ſcriptis reperimus, quam breviſſime perſtringamus. 83)

XV. Dedit hic imperator nobis plurima divino officio convenientia, ſcilicet tria plenaria, unum de auro et eburnea tabula ornatum, quod minimum eſt; ſecundum auro, gemmis et eburnea tabula variatum, quod pretioſius eſt; tertium auro, electro et pretioſiſſimis gemmis artificioſe decoratum, quod optimum eſt. Praeter haec tres auratas cruces et duas argenteas, et duas ampullas eiusdem metalli, et tres calices, unum argenteum magni ponderis, ſecundum aureum et gemmatum, tertium arte omnigenisque gemmis elaboratum, quod pretium redemtionis animae ſuae fuiſſe adhuc vulgatur. Tabulam altaris auro et gemmis honorifice diſtinctam, ad quam praeſul *Dithmarus* quinque libras auri de priori altari ſe dediſſe teſtatur. Pyxidem auream et gemmatam, thuribula argentea tria, dorſalica ſerica plurima, campanas, cappas ſericas multas, plurimaque alia, quae aut enarrare perlongum eſt, aut nobis nota non ſunt.

XVI. Inter cetera diſperſionis eccleſiae noſtrae collecta a *Noltoldo* 84), Misnenſi episcopo, partem parochiae noſtrae, ſcilicet ſuper duas urbes *Wiſſenburg, Loscana* 85) requiſivit. Ab *Hildewardo* autem Citzenſi episcopo parochiam duarum urbium, id eſt, *Tribeni, Thuchuſi* concambio trium villarum uno nomine *Crozina* 86) dictorum redemit. 87) Haec in ſecundo privilegio renovationis huius eccleſiae, nam duo idem dedit, reperiuntur. Tertium vero confirmationis huic patri noſtro Dithmaro ab eo exoratum donavit.

XVII. Pretium vero redemtionis animae ſuae fratribus noſtris conceſſit has villas, ſcilicet *Burckersdorff* 88), *Telka, Vdene, Vbedere* 89), *Vphuſſen* et *Tutemburg* 90) quoddam etiam praedium *Rochelitze* dictum ab *Hadoldo* concambio ſibi placito acquiſivit, et fratribus noſtris in ſuſtentationem corporalium donavit, ſcriptis manu propria ſigillatis confirmavit, multaque alia dedit, quae nec enarrare ſcimus, nec quivimus. Poſtera vero die poſt datum *Regalice* 91) rex antiſtiti noſtro, de quo ſermo

83) Lacuna hic magna ap. Anon. qui omnino usque ad finem §. XVII. omnia omiſit. 84) immo vero *Volcoldo*. v. Chron. Dithmari p. 57. et *Calles* ſeries episcopor. Misnenſ. p. 39. 85) Sic uterque, et Merſeb. et Dresd. In ipſo Chronico l. l. *Loſtatauua*. Leibn. *Coſtana*, Lud. *Roſoana*. 86) Leibn. verba: *uno nomine Crozina dictorum* ignorat. Cod. Dr. *Trozina*. 87) Haud iniucunda ſpero erunt lectoribus, quae ad illuſtrandum totum hunc locum rerum Merſeburgenſium peritiſſimus olim margini Ludewigiano adſcripſerat: *Loscana*, i. e. Loeſau, *ein Dorf zu Delitz an der Saale gehörig. — Trebeni ist die wüste Mark Treben, nebst einer Kirche auf dem Trebener Berge, auch zu Delitz an d. Saale gehörig. — Thuchuſi ist Teuchern. — Crozina ist Greussen oder Greuſslau.* 88) Leibn. *Burkersdorff*. 89) Ludew. *Vkedere*. 90) Leibn. *Lutenburg*. 91) Leibn. *Rogelize*. (Röglitz?)

ſermo eſt, in amplificationem dignitatis has eccleſias cum appertinentibus eorum in *Gaszua*, *Czozini* in *Liptziche*, in *Olzenitze*. 92)

XVIII. His ſupra dictis plurimorum honorum actibus pater noſter *Dithmarus* a ſordibus vitiorum expiatus, [et quia templum noſtrae eccleſiae iuſſu imperatoris aedificatum diximus, plurimorum actibus pater Dithmarus a ſordibus vitiorum expiatus,] diem exitus ſui exſpectabat intrepidus. 93) Anno vero nativitatis ſuae *quadrageſimo ſecundo*, tum 94) eccleſiam ſibi commiſſam gubernaculo iuſtitiae per fluctivagas mundi procellas ad terram viventium *annis decem*, *menſibus ſeptem*, *diebus totidem* duxiſſet ergaſtulo babylonicae captivitatis ereptus aeternam Hieruſalem perpetui incolatus intravit, quem dominus ſuus pro lucro duorum talentorum introducendo in gaudium ſuum *Calendas Decembris* 95) remuneravit. Hinc pro capacitate 96) intellectus noſtri hoc brevi carmine proſequamur, et quanto dignius poterimus, eius beneficia recolamus. Vnde verſus:

Tertius eſt factus pietate, ſed ordine quartus
Praeſul Dithmarus pietate per omnia clarus,
Lux praecedentum patrum, ſed forma ſequentum
Extulit hos dictis, hos munit ad omnia ſcriptis.
Quod melioris 97) habet locus, hic merito ſibi debet,
Invigilabat ei 98) non dando locum requiei,
Ergo beavit eum vitam donando per aevum
Cui ſe commiſit ſub prima fronte Decembris.

XIX. Huc usque omnem narrationis noſtrae artationem 99) ſcriptis huius patris noſtri declinavimus et quodammodo dicta memoriter recenſuimus. Nunc vero quia ſcripta nobis deſunt, relatus ſeniorum nobis proſunt. Tu autem, chare lector, de reparatione noſtrae ſedis laetificatus ad recolligenda ſupra dicta plenius reſpirare memento, ut ſequentia facilius capere valeas, audito ſuperintento, in continuis enim rebus interdum reſpirare eſt ingenium recreare. Non enim fallit, qui dicit, quod caret alterna requie, durabile non eſt, ſic reſpirato, ut ad ſequentia tendas. Animo praeparato Dei adiutus auxilio nec ſubſiſte legens, dicendis laetus 100) inhaerens, et cognosce

92) Dresd. et Leibn. *Gusna* — *Cozini*, *Olsnice*. 93) totus locus corruptus, quam ob cauſam iam ſuo tempore, quae uncis incluſimus, eiecit Reineccius. Scriptor incurioſus bis eadem intra paucos verſiculos poſuit, et verba: *quia templum — diximus* ex §. XIV. repetita. Anonymus etiam conſentit, qui a voce *plurimorum* reviviscit, paullo poſt moriturus, nam in voce *remuneravit* deſinit. 94) Sic Merſeb. Lud. *dum*, rectius: *cum*. 95) *Calendas Decembris* v. infra ad finem not. 104. 96) Cod. Dresd. et Leibn. *paucitate*. 97) Leibn. *meliuscule*. 98) Sic et Dresd. non, ut Ludew. *Dei*, adverſante metro. 99) Cod. Dr. *tractationem*. 100) ignorat Lud. hanc vocem, quae tamen abeſſe non poteſt, ut verſus ſibi conſtet.

gnosce patres hos reliquos ea res 101) Diverſos mores, diverſos monſtrant honores, qui vixere pie, nomen et eccleſiae plantabant, palmam caro cum parit accipiendam. Qui minus id fuerant, flos ut agri ruerant. Hi devitandi tibi ſunt, hi imitandi. Prodeſt exemplum, quando fugat vitium. Vita probatorum tibi forma ſit et reproborum. Sic tibi quid valeat colligis ac noceat. Hic lucerna mentis 102) in conſpectu domini iugiter lucente. Ab hoc ſeculo nobis flentibus migrante. Negligentia ut cancer morbus corpori, ſic eccleſiae noſtrae ſubrepere coepit. Nam de ſubſequentibus patribus parum quid ſcriptum reperimus, nos autem confiſi ſolatio dicentis, bonum in voluntate opus habentibus 103) Deo annuente quandoque erit in perfectione, de exequendis patribus ſollicitius ſcrutari curavimus. Deo propitio bono uſi conſilio in ſcrutione *(ſcrutatione?)* non defecimus. Immo per chirographa noſtrae eccleſiae nobis dubia certiſſime cognovimus, praeter id, quod in martyrologio domini noſtri *Dithmari* reperitur.

101) equidem non intelligo, uti plura huius epimetri. Senſum haud incommodum habebis, ſi legas: *reliquosque pares.* 102) Lud. *meritis.* 103) Lud. *voluntate in opus.*

De tempore, quo Dithmarus obierit ad §. XVIII.

104) In die emortuali, *Calendis Decembris* conſentiunt omnes, plura etiam necrologia, in anno non item. Codicem noſtrum ſi ſequamur, eccleſiae gubernaculum rexit Dithmarus *annos decem, menſes ſeptem, totidemque dies.* Quae ſententia nonniſi anno *ordinationis* accurate conſtituto diiudicari poteſt. Auctor Chronici ſupra quidem §. VI. *octavo Kal. Maii* epiſcopum unctum fuiſſe narrat, annum autem non addit, quem ſi 1009. fuiſſe voluit (eundemque et annum et menſem et diem habet Annal. Saxo p. 412.) optime procedit computatio, *Kalendisque Decembris* 1019. epiſcopum obiiſſe conficitur. At vero ſibi ipſe non conſtat Codicis noſtri vel auctor, vel deſcriptor: initio enim vitae ſequentis epiſcopi Brunonis Dithmarus anno dominicae incarnationis *octavo* ordinatus et in Calendis Decembr. defunctus, ſucceſſor autem anno praeſcripti numeri *octavo* (qui numerus aperte cubat in mendo, eiusque loco Annal. Saxo ponit *decimo nono)* ſucceſſiſſe dicitur. — Addit etiam auctor noſter, Dithmarum *annum vitae quadrageſimum ſecundum* attigiſſe. Neſcio, an recte. Diſſentientem enim habet ipſum Dithmarum, qui Chronici p. 51. VIII. *Kal. Aug.* anni 976. natum ſeſe affirmat. cf. etiam Leukfeld Antt. Halberſt. p. 60.

Alii ad plures abiiſſe epiſcopum noſtrum anno 1018. putant, v. c. Chronicon Quedlinburg. ap. Leibnit. T. II. p. 291. et aliud Chron. Quedlinb. ap. Menkenium T. III. p. 196. quibus accedunt Reineccius in vita Dithmari p. 5. Heineccius in Antt. Goslar. L. I. p. 30 ſ.

Sunt porro, qui anno 1021. Dithmarum in vivis adhuc fuiſſe exiſtiment, nixi quippe diplomate, quod in S. R. Capituli noſtri tabulario etiamnum ſervatur, quo Imperator Heinricus II. epiſcopo Dithmaro urbem Lipſiam cum pertinentiis donavit III. Non. Octobris 1021.

quod diploma legitur ap. Peiferum in Lipſia p. 108. Vogelium in Lipſ. Annal. p. 13. Anni adeo 1022. literae donationis de nova curia apud nos exſtant; utriusque vero anni diplomata iſta quoad externa ſaltem criteria nihil habent, quod movere ſuspicionem poſſit.

Ex his omnibus apparet, annum, quo Dithmarus vere mortuus ſit, ad liquidum perduci non poſſe. Quemcunque enim ponas, pluribus premi temet ſenties difficultatibus, paucioribus illis tamen fortaſſe, ſi annum 1018. ſumas. Scrupulum omnem eximere poſſit cippus ſepulcralis, ſi, qui verſibus eum decorare voluerunt, annum potius mortis adnotare maluiſſent. Lapis iſte iam non amplius conſpiciendus, anno enim 1760. alius ſarcophagus Praepoſiti L. B. a Zech Dithmarianis exuviis impoſitus. Literas iniuria tumporis exeſas atque detritas Moebius, Gymnaſii noſtri olim Rector, auctor Chronici inediti Lib. II. c. 12. tum integras adhuc deſcripſerat. Ad caput nempe cadaveris legebatur: *Reverendus Dnȝ S. Ditmarus Eps.* — ad ſiniſtram dexteramque verſiculi:

Quid ſapiant, faciant, doceant, qui recta ſequuntur,
Corde, manu, lingua Ditmari geſta loquuntur.
ad pedes: *Gratia Dei ſum, quod ſum.*

INDEX

INDEX
HISTORICVS ET GEOGRAPHICVS.

A.

B.

Benno

Bur-

D.

Die-

Fames

G.

Gero

Her-

K.

L.

Lan-

M.

Mezi-

N.

P.

Q.

R.

S.

T.

Timiſi

Z.

INDEX LATINITATIS.

Redi-

Corrigenda.

Pag. 1. lin. 10. poſt *noſtrae* pone comma. — p. 2. l. 22. pro tuIs lege tuVs. — p. 4. l. 17. per martirium, comma hic deletum pone poſt *conſociis.* — p. 5. not. 15. pro *magni* lege *regni.* — p. 9. not. 42. *Grupen* pro Gruppen. ibid. not. 46. pro *haberent* l. haberEt. — p. 11. not. 53. l. 2 pro ex l. eA. — p. 12. not. 57. pro *Codice fere coaevo* lege: *Codicique* fere coaevo — p. 21. not. 94. l. 3. abſOrpſerit. — p. 27. l. 11. deeſt numerus 25. — p. 31. not. 48. l. 7. indicEtur. — p. 32. l. 10. pro *regni* l. *regi.* — p. 37. l. 19. *monaChus.* — p. 40. l. 4. pro *Poſo* — *Boſo.* ibid. l. 19. SlavoniCa. — p. 41. l. 7. episcopAtum. — p. 52. l. 18. pro *mAritum* — *mEritum.* — p. 72. pro *de Baſſel* l. de *BEſſel.* — p. 76. l. 12. pro DoLo — DoDo. — p. 86. not. 71. pro *menſe* — *mente.* — p. 97. in textu et in nota pro Bobrawa lege Dobrawa. — p. 99. not. 50. pro *in ſolitum* lege coniunctim: *inſolitum.* — p. 136. not. lege StrAVsſii. — p. 144. l. 3. indulgentiaM. — p. 150. not. 66. l. 20. pro *ille* lege *hic,* et l. 21. pro *hic* legas *ille.* — p. 156. not. 2. l. 2. pro Matthei — MatthA. — p. 161. med. *GeRonem.* — p. 209. not. 97. penult. pro *conſentaneum eſt* lege: *cognationem habet.* — p. 210. l. 13. pro *libenter* — *liber.* — p. 233. *profecti.* — p. 244. l. 11. reluctATurum — p. 270. not. 38. abeſſe tamen *non* poteſt. ibid. §. IX. l. 6. poſt *contumaci* dele comma. — p. 271. l. 6. pro *Cothuri* pone *Cothin.* — p. 291. b. l. ult. pro Lavizo lege *Luvizo.* — p. 302. b. l. 4. pro Caminat*us* l. Caminat*ae.*

Specimen Codicis Dresdensis.

Initium codicis Dresdensis.

nomine · posteriaũt · mese · idẽ mediã regionis
nuncupabant ea : ł aquadã uirgine · sic dicta Qui
uero eiusdẽ principes uelque eorundẽ fuerunt
uirtutes ante xp̃i incarnationẽ · uelpost · quia an
tiquo; sagacimemoria · certũ dare nequeo · nec
pscripta ĩuenio · nemendax inueniar · prorsus
omitto · ab heinrico sumat exordiũ · quip̃ dicte
ciuitatis adptinentia · multos iuste respicientia
uniuit · maioraq; his multũ suauirtute & indus
tria subegit. Hic nobilissimo ottonis & hathui

Sc̃o petro VVERNherus epis f. 27.

Sc̃o petro in Merseb̃g Werner' Eps f. 40.

Sc̃o pet̃ i m̃seb̃g Wner' eps fundator loci. f. 124 b.

gest. v. C. F. Lochner.